SZEKSZÁRDI KOLPING KATOLIKUS SZAKKÉPZŐ ISKOLA, GIMNÁZIUM, SZAKGIMNÁZIUM, SZAKISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETI ISKOLA

PEDAGÓGIAI PROGRAM 2026

OM: 0 3 6 4 1 6

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés 8

1.1 Küldetésnyilatkozat 8

1.1.1 Nevelő-oktató munkánk pedagógiai értékei 9

1.1.2 A Pedagógiai program jogszabályi háttere 10

1.2 Az intézmény múltjáról, jelenéről és jövőképéről 11

1.2.1 Intézményi adatok 11

1.2.2 Az évfolyamok megjelenése iskolatípusonként 12

1.2.3 Az intézmény alapfeladatai 12

1.2.4 Az intézmény bemutatása 12

2. Nevelési program 16

2.1 Az intézményben folyó nevelő-oktató munka, valamint a szakmai oktatás pedagógiai alapelvei, értékei, céljai, feladatai, eszközei, eljárásai 16

2.1.1 Az intézményben folyó nevelő-oktató munka alapelvei, értékei, az iskolában alkalmazott sajátos pedagógiai módszerek 16

2.1.2 Az intézményben folyó nevelő-oktató munka célja 19

2.1.3 Az intézményben folyó nevelő- oktató munka feladatai, eszközei, eljárásai 21

2.2 Személyiségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok 22

2.2.1 A személyiségfejlesztés általános feladatai 22

2.2.2 A hitre nevelés területén elvégzendő feladatok 22

2.2.3 Az értelmi nevelés területén elvégzendő feladatok 23

2.2.4 A tanulók erkölcsi nevelése területén elvégzendő feladatok 24

2.2.5 Az érzelmi nevelés területén elvégzendő feladatok 25

2.2.6 Kialakítandó személyiségjegyek 26

2.2.7 A házirend felelősségteljes betartása 26

2.2.8.Az alapfokú művészeti nevelés szerepe a tanulók személyiségfejlesztésében 27

2.3 Teljes körű egészségfejlesztéssel összefüggő feladatok 28

2.4 A közösségfejlesztéssel, az iskola szereplőinek együttműködésével kapcsolatos feladatok 31

2.5 A pedagógusok helyi intézményi feladatai, az osztályfőnöki munka tartalma, az osztályfőnök feladatai 38

2.5.1 A pedagógusok legfontosabb helyi feladatait az alábbiakban határozzuk meg: 38

2.5.2 Az osztályfőnök feladatai és hatásköre: 39

2.6 A kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenység helyi rendje 40

2.6.1 A szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenységek 40

2.6.2 A tehetség kibontakoztatását segítő tevékenységek 42

2.6.3 A tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkóztatása 43

2.6.4 Korrepetálások ... 43
2.6.5 Érettségire felkészítő foglalkozások ... 44
2.6.6 A sajátos nevelési igénnyel összefüggő pedagógiai tevékenység ... 44
2.6.7 Egyéni munkarend, ill. vendégtanulókat felkészítő foglalkozások ... 44
2.6.8 A beilleszkedési, magatartási nehézségekkel összefüggő pedagógiai tevékenység ... 44
2.6.9 Gyermekvédelmi tevékenységünk fontosabb feladatai ... 44
2.6.10 Tartós gyógykezelés alatt álló gyermek, tanuló ... 45
2.6.11 A képességkibontakoztató és az integrációs felkészítés ... 46
2.7 A tanulók iskolai döntési folyamatban való részvételi jogai gyakorlásának rendje ... 52
2.8 A tanuló, a szülő - a kiskorú tanuló törvényes képviselője -, a pedagógus és az intézmény partnerei kapcsolattartásának formái ... 53
2.9 A tanulmányok alatti vizsgák szabályai, a tanulmányok alatti vizsgák tantárgyankénti, évfolyamonkénti követelményei és az alkalmassági vizsga szabályai, valamint a szóbeli felvételi vizsga követelményei ... 56
2.9.1 A tanulmányok alatti vizsgák ... 56
2.9.2 Az írásbeli vizsgák általános szabályai ... 57
2.9.3 A szóbeli vizsgák általános szabályai ... 58
2.9.4 A gyakorlati vizsgarész általános szabályai ... 59
2.9.5 A sajátos nevelési igényű tanulók tanulmányok alatti vizsgái ... 60
2.9.6 Szakmai alkalmassági vizsgálat ... 60
2.9.7 A szóbeli felvételi vizsga követelményei ... 60
2.9.8 Osztályozó vizsga ... 60
2.9.9 Különbözeti vizsga ... 61
2.9.10 Javítóvizsga ... 62
2.9.11 Pótló vizsga ... 62
2.9.12 Ágazati alapvizsga ... 62
2.9.13 Az egyes vizsgatárgyak részei, követelményei ... 62
2.10 Az iskolaváltás, valamint a tanuló átvételének szabályai ... 63
2.10.1. Nem szakképző osztályok ... 63
2.10.2 A szakképző osztályokra vonatkozó felvételi és átvételi szabályok ... 65
2.11 Az elsősegélynyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos iskolai terv ... 67
2.11.1 Elsősegélynyújtás fogalma ... 67
2.11.2 Az elsősegélynyújtási alapismeretek elsajátításának célja, hogy a tanulók ... 67
2.11.3 Az elsősegélynyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos kiemelt feladatok: ... 67
2.11.4 Az elsősegélynyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos feladatok megvalósításának elősegítése érdekében: ... 68
2.11.5 Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátítását elsősorban a következő tevékenységformák szolgálják: ... 68

3. Az iskola helyi tanterve 69
3.1 A választott kerettanterv megnevezése, jellemzői 69
3.1.1.Osztályok jelölése 69
3.1.2. 2020 szeptemberétől hatályos óratervek felmenő rendszerben 69
3.2.A választott kerettanterv által meghatározott óraszám feletti kötelező tanórai foglalkozások, azok tananyaga és a foglalkozások megnevezése, óraszáma 72
3.2.1. A kerettanterv által meghatározott óraszám feletti kötelező tanórai foglalkozások 72
3.2.2. Tantárgyi struktúra, óraszámok 73
3.3. Az oktatásban alkalmazható tankönyvek, tanulmányi segédletek és taneszközök kiválasztásának elvei .. 81
3.4 A Nat által meghatározott pedagógiai feladatok helyi megvalósításának részletes szabályai 82
3.5 A mindennapos testnevelés, testmozgás megvalósításának módja 88
3.6 A választható tantárgyak, foglalkozások, továbbá ezek esetében a pedagógusválasztás szabályai 89
3.7 A választható érettségi vizsgatárgyak megnevezése, azok tantervi követelményei, amelyekből a tanulóknak a közép- vagy emelt szintű érettségi vizsgára való felkészítését az iskola kötelezően vállalja. 90
3.7.1 Szabadon választható tanórai foglalkozások és a választható érettségi vizsgatárgyak 90
3.7.2 Érettségi vizsgát a központi vizsgakövetelmények alapján szervezünk 90
3.8 Érettségi vizsga - kötelező és választható érettségi vizsgatárgyak, a középszintű érettségi vizsga követelményei 90
3.9 A tanuló tanulmányi munkájának írásban, szóban vagy gyakorlatban történő ellenőrzési és értékelési módja, határideje, diagnosztikus, szummatív, fejlesztő formái, a magatartás és szorgalom minősítésének elvei 97
3.9.1 Az iskolai értékelés alapelvei, célja 97
3.9.2 Az iskolai tanulói értékelés területei 97
3.9.3 Az értékelés feladata 97
3.9.4 Az értékelés módszerei 98
3.9.5 A tanuló érdemjeggyel való értékelésének a tanulmányi rendszerben történő rögzítésének határideje. 98
3.9.6 Az írásbeli dolgozatok típusai 98
3.9.7 Javítási határidő 99
3.9.8 A magatartás és szorgalom értékelésének alapelvei 99
3.10 Csoportbontások és az egyéb foglalkozások szervezésének elvei 100
3.11 A nemzetiséghez nem tartozó tanulók részére az iskola településén élő nemzetiségek kultúrájának megismertetésére szolgáló tananyag 100
3.12 Az egészségnevelési és környezeti nevelési elvek programok, tevékenységek 101
3.12.1. Az egészségnevelési elvek 101
3.12.2 Kiemelt célok, tevékenységek 102
3.12.3 Az iskolai egészségnevelés területei 102
3.12.4 Környezeti nevelés és fenntarthatósági elvek 102

3.12.5 Az ökoiskolává válás ... 104
3.13 A tanulók esélyegyenlőségét szolgáló intézkedések ... 105
3.14 A tanuló jutalmazásával összefüggő, a tanuló magatartásának, szorgalmának értékeléséhez, minősítéséhez kapcsolódó elvek ... 106
3.14.1 A jutalmazással összefüggő elvek ... 106
3.14.2 A tanuló magatartásának, szorgalmának értékeléséhez kapcsolódó elvek ... 107
3.14.3 Büntetés, fegyelmezés, mulasztások ... 108
3.15 A 11-12. évfolyamon az emelt szintű érettségire történő felkészítéshez az emelt szintű oktatásban alkalmazott fejlesztési feladatok és követelmények a Nat 2020 alapján ... 111
3.16 Az iskolai írásbeli, szóbeli, gyakorlati beszámoltatások, az ismeretek számonkérésének rendje ... 111
3.16.1 A tanulók értékelésére vonatkozó alapelveink ... 111
3.16.2 A tanulói teljesítmények értékelésének, minősítésének formái és szabályai ... 111
3.16.3 Az osztályozás alapelvei ... 112
3.16.4 Az érdemjegy szerzésének módjai ... 112
3.16.5 Az iskolai írásbeli beszámoltatások formái, rendje ... 113
3.16.6 Gyakorlati számonkérések ... 115
3.17 Az otthoni felkészüléshez előírt írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának elvei és korlátai ... 115
3.17.1 Az írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának elvei, ezzel kapcsolatos feladatok: ... 115
3.17.2 Az írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának korlátai: ... 116
3.18 A tanuló magasabb évfolyamra lépésének feltételei ... 116
3.18.1 A magasabb évfolyamba lépés követelményei nappali tagozat ... 117
3.18.2 A magasabb évfolyamba lépés követelményei a felnőttoktatásban ... 117
3.18.3 A magasabb évfolyamba lépés követelményei egyéni tanrendű tanulóknál ... 117
4 Szakmai program ... 119
4.1 Jogszabályi környezet ... 119
4.2 A szakmai program általános céljai, feladatai és eljárásai ... 119
4.2.1 A szakmai program általános céljai ... 120
4.2.2 A szakmai képzés feladata ... 121
4.3 A szakképzési feladataink ... 123
4.3.1 Szakképző iskolai szakmai oktatás (2020/2021-től került bevezetésre) ... 123
4.3.2 Szakiskolai nevelés-oktatás ... 124
4.3.3. A szakgimnáziumi nevelés-oktatás ... 124
4.4 Szakmai képzés vizsgái ... 125
4.4.1 Ágazati alapvizsga (2021-től) ... 125
4.4.2 Szakmai vizsga ... 125
4.5 A szakmai gyakorlat szervezése ... 125

4.6 Ágazati és szakmacsoportos beiskolázás és a szakképző évfolyamra lépés feltételei 126
4.7 A tanuló teljesítményének értékelése, minősítése 127
4.8 A szakmai képzéshez szükséges eszközök és felszerelések jegyzéke 127
4.9 A szakmai képzés személyi feltételei 127
5. Az iskola szakképzési kínálata 129
6. Óratervek 132
6.1. A szakiskolai nevelés-oktatás óratervei 132
6.1.1. Előkészítő évfolyam 9/E óraterve 132
6.1.2. Szakiskolai nevelés-oktatás közismereti óraterve 133
6.1.3.Családellátó részszakma óraterve 134
6.1.4.Lakástextil-készítő részszakma óraterve 135
6.1.5. Számítógépes adatrögzítő részszakma óraterve 136
6.1.6. Szakácssegéd részszakma óraterve (Kifutó) 137
6.1.7. Cukrászsegéd részszakma óraterve 138
6.1.8. Kerti munkás részszakma óraterve 139
6.1.9. Parkgondozó részszakma óraterve 140
6.1.10. Koszorúkötő részszakma óraterve 141
6.2. Szakképző iskolai szakmai oktatás szakmai óratervei 142
6.2.1.Divatszabó - Női szabó szakmairány óratervei 142
6.2.2. Kertész szakma óraterve 148
6.2.3. Szakács szakma óratervei 155
6.2.4.Gyermek- és ifjúsági felügyelő szakma óratervei 166
6.2.5. Szociális ápoló és gondozó szakma óratervei 200
6.3.Szakgimnáziumi nevelés-oktatás óraterve 220
6.3.1.Pedagógiai asszisztens szakirány óratervei 221
6.3.2. Gyógypedagógiai asszisztens szakirány óratervei 227
7.Érvényességi rendelkezések 232
8.Legitimációs záradékok 233
9.Mellékletek 235
BEVEZETÉS 239
A LÁTÁSI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEK-OKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI 244
AZ EGYÉB PSZICHÉS FEJLŐDÉSI ZAVARRAL KÜZDŐ TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEK-OKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI 269
A MOZGÁSSZERVI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEK-OKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI 286
AZ AUTIZMUS SPEKTRUMZAVARRAL KÜZDŐ TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEK-OKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI 313
AZ ENYHE ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK IRÁNYELVEI 334

A HALLÁSI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEK-OKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI 353
A BESZÉDFOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEK-OKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI 373
Az alapfokú művészetoktatás alapprogramja (2022/2023-as tanévtől hatályba lépő 2. számú melléklet) alapján 403
Az alapfokú művészeti oktatás - nevelés szerepe a tanulók személyiségfejlesztésében 403
Táncművészeti ág 404
Moderntánc tanszak 404
Óraterv 404
A MŰVÉSZETI ALAPVIZSGA ÉS MŰVÉSZETI ZÁRÓVIZSGA 406
Társastánc tanszak 410
Óraterv 411
A MŰVÉSZETI ALAPVIZSGA ÉS MŰVÉSZETI ZÁRÓVIZSGA 412
Szín- és bábművészeti ág 414
Bábjáték tanszak 414
Óraterv 416
A művészeti alapvizsga és záróvizsga 416
AZ ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁS ALAPPROGRAMJA 418
I. rész 418
ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK 418
Az alapprogram szerepe a művészetoktatás tartalmi szabályozásában 418
II. 425
KÉPZŐ- ÉS IPARMŰVÉSZETI ÁG 425
KÉPZŐ- ÉS IPARMŰVÉSZET MŰFAJ 425
A képző- és iparművészet műfaj képzési szerkezete 428
TANSZAKOK 428
A Képző- és iparművészet műfaj tantárgyai 431
KÉPZŐMŰVÉSZETI TANSZAK 431
VIZUÁLIS ALAPOZÓ GYAKORLATOK TANTÁRGY 431
GRAFIKA ÉS FESTÉSZET ALAPJAI TANTÁRGY 432
VIZUÁLIS ALKOTÓ GYAKORLAT TANTÁRGY 438
GRAFIKA ÉS FESTÉSZET TANSZAK 459
GRAFIKA ÉS FESTÉSZET MŰHELYGYAKORLAT TANTÁRGY 459

1. Bevezetés

1.1 Küldetésnyilatkozat

A katolikus köznevelés tudatosan arra kötelezi el magát, hogy az *egész* ember kifejlesztésén munkálkodjék, hiszen Krisztusban, a tökéletes emberben, minden emberi érték teljesen kibontakozik, és egymásba fonódik. Ez adja a katolikus iskolák legsajátosabb katolikus jellegét, és ebben gyökerezik az a kötelessége, hogy tisztelje az emberi értékeket, érvényre juttatva azt az autonómiát, amely megilleti őket, s közben betöltve saját küldetését, amely minden ember szolgálatára kötelezi. A keresztény értékrend áthatja az egész oktatásunkat, de az Európai Unió elvárásait is szem előtt tartjuk. A lisszaboni céloknak megfelelően alakítottuk ki stratégiánkat, amelyben az alábbiak a fő célkitűzések:

- Iskolánk nevelésfilozófiája a **személyközpontúság**. Minden tanuló önálló személyiség, adott képességekkel és tehetségekkel. Fel kell fedezni az adottságokat, és azokat fejleszteni kell.
- Az oktatási és képzési rendszerünket szélesebb közönség számára is szeretnénk elérhetővé tenni. A különböző családi hátterű és adottságú tanulók **esélyegyenlőségét** és társadalmi kohézióját is támogatjuk, hogy a bejövetelkor meglévő különbségek ne befolyásolhassák az osztálytermi munkát.
- Oktatásunkban támogatjuk a további tanulmányok folytatását, és tanulóinkban az **élethosszig tartó tanulás** igényét kívánjuk kialakítani.
- A **tudást, mint értéket** kívánjuk képviselni, ennek érdekében fontos számunkra a tanulás vonzóbbá tétele, ezáltal a mobilitás elősegítése.
- A szakgimnáziumi, szakközépiskolai, szakiskolai, valamint a felnőttképzésen résztvevők oktatásában igyekszünk kapcsolatot találni a munka világával, valamint a társadalommal általában. Az egyéni boldogulás egyik kulcsát a **vállalkozó szellem** fejlesztésében látjuk.
- Arra törekszünk, hogy tanulóinkban az aktív, **felelős állampolgárság** képességét kialakítsuk. Az európai együttműködés erősítését is szem előtt tartjuk pl. az idegennyelv-tanulás fejlesztésével és nyitott tanulási környezet biztosításával.

1.1.1 Nevelő-oktató munkánk pedagógiai értékei

Erkölcsi és etikai értékek:

- Becsületességre, egyenességre, őszinteségre, megbízhatóságra, kitartó munkára nevelés.
- Kíváncsiság és tudásvágy.
- Szorgalom, türelem a munkában.
- Törekvés a széleskörű műveltségre.

Emberi jogok alapján, a társas kapcsolatokra vonatkozó értékek:

- Mások tisztelete és szeretni tudás, boldogság megfogalmazása.
- Együttérzés, együttműködés képessége.
- Kötődés a családhoz és az iskolához. Az együvé tartozást erősítő hagyományok megteremtése, ápolása, továbbfejlesztése.
- Szolidaritás.
- Tolerancia.

A társadalmi eredményességre vonatkozó értékek:

- Folyamatos tanulás.
- Problémaérzékenység.
- Kreativitás, innovatív készség, szellemi igényesség.
- A humanizált társadalom és világkép értékei (Hazaszeretet, egyetemes emberi jogok tiszteletben tartása, a hazai és egyetemes emberi kultúra értékei).
- Az egyén személyes felelősségtudatának hangsúlyozása.
- Törekvés az egészséges életmódra, egészséges életmód igényének kialakítása.
- Fenntartható fejlődés segítése.

Munkánk értékmérője az **eredményesség** és a **hatékonyság.** A katolikus szellemnek megfelelően nem feledkezünk meg a **méltányosság**ról és a toleranciáról sem. Esélyegyenlőséget biztosítunk a gyengébb családi háttérrel rendelkezők és kiemelt figyelmet igénylők számára. A legsikeresebb teljesítmények elérése érdekében tesszük a magas színvonalú oktatást mindenki számára elérhetővé. Tanári munkánkat akkor tekintjük eredményesnek, ha az iskola minden tanulója sikeres.

A nevelési célok között kiemelt helyen szerepel az erkölcsi nevelés. Adolf Kolping alapeszméit követjük:

Légy jó családapa (családanya)!
Légy jó szakember!
Légy jó hazafi!
Légy jó keresztény!

1.1.2 A Pedagógiai program jogszabályi háttere

Általános elvek

A Pedagógiai programot az Szekszárdi Kolping Iskola nevelőtestülete készítette, a készítéskor figyelembe vettük a hatályban lévő következő jogszabályokat:

- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény
- a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról
- a szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény
- a 12/2020.(II.7.) Korm. rendelet a szakképzési törvény végrehajtásáról
- a felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény
- 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet a nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról
- 110/2012. (VI. 4.) Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról.
- a 2020-as NAT-hoz illeszkedő tartalmi szabályozók

Pedagógiai program készítésekor a keresztény értékrendek mentén haladva figyelembe vettük az SZK (szülői közösség) és a diákönkormányzat véleményét is. A Pedagógiai program írásakor az intézmény tantestülete tekintettel volt az iskola környezetére, a személyi és tárgyi feltételekre és a korábbi tapasztalatokra.

A Pedagógiai program az intézményben folyó nevelés és oktatás legfontosabb céljait, feladatait, tartalmi elemeit és szabályait tartalmazza. Tükrözi a Fenntartó által meghatározott elvárásokat. Összhangban van az intézmény dokumentumaival:

- SZMSZ (Szervezeti és Működési Szabályzat)
- Házirend
- Egyéb érvényes dokumentumok

1.2 Az intézmény múltjáról, jelenéről és jövőképéről

1.2.1 Intézményi adatok

Az intézmény alapadatai

Az intézmény hivatalos neve	Szekszárdi Kolping Katolikus Szakképző Iskola, Gimnázium, Szakgimnázium, Szakiskola és Alapfokú Művészeti Iskola
Az intézmény székhelye	7100 Szekszárd, Pázmány tér 4.
Az intézmény székhelye	7100 Szekszárd, Pázmány tér 4.
Az intézmény típusa	többcélú köznevelési intézmény
Az intézmény fenntartója, a fenntartó székhelye	Kolping Oktatási és Szociális Intézményfenntartó Szervezet (KOSZISZ) 1035 Budapest, Vihar u. 8.
Az intézmény alapítója	Szekszárdi Kolping Család Egyesület
Az alapítás éve	1991.
Az intézmény típusa	többcélú köznevelési intézmény
Alapfeladatai	• szakiskolai nevelés-oktatás • szakgimnáziumi nevelés-oktatás • gimnáziumi nevelés-oktatás • szakképző iskolai szakmai oktatás • alapfokú művészetoktatás • felnőttoktatás • a többi gyermekkel, tanulóval együtt nevelhető, oktatható sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók iskolai nevelése-oktatása
Az iskola működési köre, felvételi körzete	Felvételi körzete országos

Az intézmény képzési szerkezete

Alapfeladat	Munkarend	Évfolyamok száma	Évfolyamok
Szakképző iskolai szakmai oktatás	nappali	3	9-11.
Szakképző iskolai szakmai oktatás	esti	2	1-2.
Szakiskolai nevelés-oktatás	nappali	1+2	9/E-9-10
Gimnáziumi nevelés-oktatás	esti	4	9-12.
Szakgimnáziumi nevelés-oktatás	esti	2	13-14.
Alapfokú művészetoktatás	nappali	12	Előképző: 1-2. Alapfok: 1-6. Továbbképző: 7-10.

1.2.2 Az évfolyamok megjelenése iskolatípusonként

Az évfolyamok száma iskolatípusonként	
Szakképző iskola	9-10-11. évfolyamok, valamint 1. és 2. évfolyamok (esti tagozat)
Gimnázium:	4 évfolyam (9-12. évfolyam esti tagozaton)
Szakiskola:	részszakképesítést folytató szakiskolai oktatásban 9/E előkészítő évfolyam, 9-10. évfolyam
Szakgimnázium:	13-14. évfolyamok
Alapfokú művészetoktatás:	előképző 1-2. évfolyam, alapfok 1-6. évfolyam, továbbképző 7-10. évfolyam

1.2.3 Az intézmény alapfeladatai

- gimnáziumi nevelés-oktatás
- szakgimnáziumi nevelés-oktatás
- felnőttoktatás
- szakképző iskolai szakmai oktatás
- szakiskolai nevelés-oktatás,
- alapfokú művészetoktatás,
- a többi gyermekkel, tanulóval együtt nevelhető, oktatható sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók iskolai nevelése-oktatása.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény 4.§ 25. pontjában meghatározott sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók közül az intézmény ellátja a:

- mozgásszervi fejlődési zavarral küzdőket,
- érzékszervi fejlődési zavarral küzdőket (látás-hallás)
- értelmi fejlődési zavarral küzdőket,
- beszédfogyatékossággal küzdőket,
- halmozottan fogyatékosokat (több fogyatékosság együttes előfordulása esetén)
- pszichés fejlődési zavarral küzdőket (ezen belül tanulási zavarral küzdők – ilyen a dislexia, disgráfia, discalculia; továbbá figyelemzavarral küzdők, valamint magatartásszabályozási zavarral küzdők

1.2.4 Az intézmény bemutatása

1.2.4.1 Történeti áttekintés

Iskolánkat 1991-ben alapította a Szekszárdi Kolping Család. 1994-ben megalakult a Kolping iskolák országos

irányító szerve, a Kolping Oktatási és Művelődési Alapítvány, ettől kezdve oda tartoztunk, az Alapítvány látta el a fenntartói feladatokat. 1998-tól a fenntartói feladatokat a Pécsi Egyházmegyei Hatóság látta el, így ettől kezdve iskolánk katolikus egyházi iskolának minősül. 2000-től lett a fenntartónk a Magyar Kolping Szövetség, mint katolikus iskolafenntartó, 2007. szeptember 1-jétől pedig a Kolping Oktatási és Szociális Intézményfenntartó Szervezet az iskola fenntartója.

Alapítási célkitűzésünk: a különböző képességű és előképzettségű tanulók együtt oktatása, tehetségük kibontakoztatása, szociális hátrányaik leküzdése, felkészítésük a szakmai végzettség megszerzésére, az érettségire, továbbtanulásra képességeik és érdeklődésük alapján.

1.2.4.2 Központi iskola bemutatása, jellemzői

Iskolaépületek

Három iskolaépületben tanítunk, melyből kettő akadálymentesített, és a városban található, egy pedig külterületen fekszik. A főépület kétszintes, környezete rendezett. Az épület az újvárosi katolikus templom szomszédságában található a Pázmány téren, belső udvarral, parkolóval. A kapunál biztonsági őr ellenőrzi a ki- és belépőket. A beérkező helyi és helyközi buszok megállója a főépület előtt van. A közelben (500 méterre az utca túloldalán) egy másik középiskola kollégiuma áll, amelyben helyet kaphatnak iskolánk tanulói is. A főépületben a tantermeken és számítógépes termen kívül a szociális ápoló és gondozó és a divatszabó tanulóinknak, valamint a szakácsképzésnek van tanműhelye. Az épületen belül találhatók még a főigazgatói és a főigazgató-helyettesi irodák, a tornacsarnok, a gazdasági iroda, a titkárság és egy kápolna is.

A második épületünk a Rákóczi úton található. Ez egy régi családi házból átalakított otthonos épület, négy kialakított tanteremmel, egy tankonyhával, valamint szép belső udvarával. A teljesen zárt, árnyas belső udvarnak egy része szilárd burkolatú, nagyobb része füvesített.

A harmadik épület, a Szekszárd külterülethez tartozó kertészet, a Sió-töltés mellett található, ahol több hektáron gazdálkodik az iskola.

Tanulóink

Szakképzőiskolás tanulóink 20-25%-a helybeli, a többi a környék településeiről jár be naponta, csekély számban kollégisták. A diákok anyagi helyzete nagyon változó. A mélyszegénységben élőktől a jómódú gyerekekig megtalálható minden réteg. A szakképzőiskolásaink az általános iskolából gyakran pótvizsga után, illetve más iskolából a sikertelenség és magatartási problémák miatt kerülnek hozzánk. Az iskolánk identitása a biztosítéka annak, hogy az érdeklődésüknek megfelelő szakmát a lehető legjobban elsajátítsák.

Szakiskolai tanulóink speciális általános iskolából is érkeznek, sajátos nevelési igényűek. Számukra iskolánk megfelelő fejlesztéseket tud biztosítani a szakértői és rehabilitációs bizottság javaslatainak megfelelően.

A felnőttképzésben és -oktatásban is különböző hátterű és képességű diákok tanulnak. Az érettségire felkészítő osztályokban sok szakiskolát végzett felnőtt tanul, és sokan vannak olyanok is, akik korábban a köznevelésben

félbehagyták tanulmányaikat, lemorzsolódtak. Az esti szakképző iskolai képzésben tanulók egy része első szakképesítését szeretné megszerezni.

Tanáraink

Iskolánk rendelkezik az alaptevékenységben meghatározott feladatok ellátásához szükséges személyi feltételekkel. A pedagógusok és a szakoktatók mindegyike rendelkezik az oktatáshoz nélkülözhetetlen, törvényileg előírt végzettséggel.

A nevelőtestület tagjai közül – az intézmény céljainak, feladatbővülésének megfelelően – többen másoddiplomás képzéseken vesznek részt, ezzel kapcsolódva az iskola irányultságához, ill. az esetlegesen jelentkező új feladatok ellátásához. A nevelőtestületen belül igény van a szakmai fejlődésre is, ezt belső és külső továbbképzésekkel valósítjuk meg.

Vezetés, szakmai együttműködések

Egy ilyen nagy, sokprofilú iskolában komoly irányítási és szervezési feladatok vannak. Az iskolavezetés tapasztalt tanárokból áll. A főigazgató egyetemi végzettségű kétszakos tanár és közoktatási vezetői szakvizsgával rendelkezik. Az általános főigazgató-helyettes szintén egyetemi végzettségű pedagógus. A szakmai főigazgató-helyettes főiskolai szintű műszaki szakoktató végzettségű. Az intézményegység vezető többszakos egyetemi végzettséggel, valamint közoktatási vezetői szakvizsgával bír. Az intézmény vezetőségének tagja a szakirányú felsőfokú végzettséggel rendelkező gazdasági vezető.

A vezetők munkáját segíti a munkacsoport-vezető, aki havi rendszerességgel egyeztet az intézményi feladatokról a vezetőséggel.

Az iskolavezetés és a munkacsoport-vezető a tanórákat rendszeresen látogatják, és az előre kidolgozott szempontok szerint az óra után megbeszélik a tapasztalatokat. Ezen felül a tanárok egymás óráit is látogatják, ez a módszertani sokszínűség fejlesztése érdekében vált igénnyé.

A tanítás rendje és feltételei

Az iskolában 7.00 órakor kezdődnek a tanítási órák. A szünetek 10 percesek. A kapuban portás, a folyosókon a szünetekben tanárok ügyelnek a rendre. A tanulók az óraközi szünetekben sem maradnak felügyelet nélkül.
A középiskola tanítási napjainak hosszúsága osztályonként változó. Esti tagozaton a tanítás 13.20-tól 20.00-ig tart.

A tanműhelyekben folyó gyakorlati oktatás rendje eltérhet az iskola tanítási rendjétől. A gyakorlati oktatás lényegében folyamatos, közben a tanulók a tanítás végéig gyakorlatilag nem mehetnek ki.

A tanítás osztálytermi rendszerben működik, ritka a vándorlás. A tantermekben oktatótáblák, az érettségizők termeiben könyvek, segédanyagok, találhatóak. A szemléltető eszközöket a tanárok viszik a terembe. Több teremben van már projektor és interaktív tábla is, ami a számítógéppel támogatott órák fontos kelléke.

Az iskola a számítógépparkját folyamatosan fejleszti. A tanulók a tanórákon és könyvtári keretek között is rendszeresen dolgozhatnak számítógépen.

A szakmai oktatás feltételei adottak, a műhelyek modern eszközökkel, gépekkel felszereltek.

A középiskolások számára a tanítási órákon túl fakultációs órák, fejlesztő foglalkozások, mentor tanárokkal vezetett egyéni foglalkozások, korrepetálások segítik a felkészülést. A tanulók érdeklődésüknek megfelelően tehetséggondozó

szakkörökön vehetnek részt, pl. informatika, társastánc, énekkar, kézműves, sport és játék stb.

Hagyományok, értékek, kultúra

Az intézményünk által megfogalmazott értékekben a kétezer éves katolikus szellemiség és a Kolping-mozgalom értékei ötvöződnek a XXI. század elvárásaival.

Ünnepeink szorosan kötődnek a katolikus hagyományokhoz, és a hétköznapokban is fontosnak tartjuk a keresztény értékek közvetítését.

Iskolánk mindig az adott tanév első napján tartja meg a tanévnyitó ünnepséget, melyet hagyományosan szentmise követ. Maga az évnyitó is a Pázmány téri katolikus templomban zajlik.

Minden év októberének végén rendezzük meg a Kolping-napokat. Névadónk előtt tisztelgünk ekkor. Ezt a rendezvényt is misével nyitjuk, ami után diákjaink tantárgyi versenyeken, vetélkedőkön, csapatépítő programokon, hozzájuk szóló előadásokon vesznek részt. Ősszel és tavasszal iskolánk rendszerint sportnapot is rendez, mikor diákjaink tanáraik felügyelete, segítsége mellett mozognak a szabadban. Ekkor kipróbálhatnak új sportágakat, de versenyezhetnek is diáktársaikkal.

Fontosnak tartjuk, hogy tanulóinknak megmutassuk, mennyire fontos (erőnkhöz mérten) másokon segíteni, ezért évente kétszer szervezünk véradást, minden félévben egyszer.

Egyházi iskola vagyunk, ezért tartjuk fontosnak a jelentősebb egyházi ünnepeket megelőző lelki felkészülést. Karácsonykor lelki napot tartunk, amely szentmisével kezdődik, majd a diákok lelki gyakorlaton vesznek részt, hittanáraik vagy meghívott előadók irányításával. Projektnap keretében biztosítunk lehetőséget a tanulóknak arra, hogy saját készítésű ajándékokkal térhessenek haza, és maguk is átélhessék az ajándékozás örömét.

Három hónappal a ballagás előtt tartjuk végzős diákjaink számára a szalagtűző ünnepélyt. Ilyenkor tűzik fel az osztályfőnökök a végzősök narancsszínű szalagját, melyet az érettségiig, illetve a záróvizsgáig viselnek. Tanulóink minden évben részt vesznek a március 15-ei városi koszorúzáson, ahol a forradalom és szabadságharc hőseiről emlékeznek meg. A húsvét a kereszténység legnagyobb ünnepe, erre mi is méltón felkészítjük diákjainkat. A böjti időszakban lelki napot tartunk, ahol diákjaink a szentmisén, illetve lelki gyakorlat formájában kapnak útravalót, lelki megerősítést. 2017/2018-as tanévben elnyertük az ökoiskola címet, majd a 2023/2024-es tanévre Örökös Ökoiskolává váltunk. Ennek kapcsán rendezzük minden év áprilisában a fenntarthatósági témahetet és egy ökonapot is, melyre külsős iskolákat meghívva kreatív újrahasznosítási versenyt és kiállítást szervezünk. Az elkészült „műveket" jótékonysági céllal felajánljuk az érintett szervezeteknek. Márciusban és áprilisban a Víz és a Föld Világnapjára is felhívjuk diákjaink figyelmét projektóra keretében, vagy ehhez kapcsolódó szekszárdi, illetve vidéki ilyen célzatú barangolással.

Májusban, a ballagás előtt, a zöld napon végzőseink búcsút vesznek a többi osztálytól és a tanáraiktól. A következő napon tartjuk a ballagást. Ekkor a többi diák és az iskola búcsúzik a kimenő évfolyamok tanulóitól, az ünnepély helyszíne az újvárosi templom. A ballagás alkalmából tartott szentmise keretén belül szolgáltatja ki a prézes atya vagy a püspök úr a keresztség és a bérmálás szentségét. Június 4-én megemlékezünk a Nemzeti összetartozás napjáról (Trianon évfordulóján). A tanévet hagyományosan évzáróval fejezzük be, melyet a tanév utolsó napján tartunk. Az ünnepélyt szentmise nyitja meg, és az újvárosi templom adja a helyszínt.

2. Nevelési program

2.1 Az intézményben folyó nevelő-oktató munka, valamint a szakmai oktatás pedagógiai alapelvei, értékei, céljai, feladatai, eszközei, eljárásai

2.1.1 Az intézményben folyó nevelő-oktató munka alapelvei, értékei, az iskolában alkalmazott sajátos pedagógiai módszerek

Általános alapelvünk a keresztény értékrend, valamint az értelmi, erkölcsi és érzelmi nevelés és a példamutatás.

A keresztény nevelésnek abban kell segítenie a fiatalokat, hogy megismerjék önmagukat és az őket körülvevő világot. Fontos, hogy felülemelkedjenek a középszerűségen, ne fáradjanak bele a folytonos önképzésbe és önnevelésbe, és egyre jobban elkötelezzék magukat az Egyházon belül Isten és az emberek szolgálatára. Legfőbb értékeink: kommunikáció, döntésképesség, alkotóképesség, testi-lelki egészség, erkölcs.

Pedagógiai tevékenységünk a fent idézett elvárásnak megfelelően tehát:

- az alapvető emberi és szabadságjogok, a gyermekeket megillető jogok érvényesítése;
- keresztény értékrend;
- egymás iránti felelősség, bizalom, szeretet és tapintat;
- intellektuális igényesség, kulturált stílus minden tevékenységében;
- az keresztény erkölcsi normák betartása, betartatása;
- az egészséges fejlődés érdekében: az egyéni és közösségi érdekek egyensúlyban tartása;
- az egyéni és életkori sajátosságok figyelembevétele;
- a nemzeti, etnikai kisebbségi azonosságtudat tiszteletben tartása, fejlesztése;
- építés a tanulók öntevékenységére, önszerveződő képességére;
- a szülőkkel, a kapcsolódó iskolákkal és egyházi közösségekkel való konstruktív együttműködés.

Az alábbiakban felsoroljuk azokat az alapelveket, amelyek nagy hangsúlyt kapnak katolikus szemléletű intézményünk egész pedagógiai működésében.

1. alapelv: Egységes szemléletű pedagógiai kultúra kialakítása

A diák személyisége a pedagógus személyiségének megnyilvánulásai által fejlődik. Ezért különleges felelősség hárul mind szakmailag, mind morálisan a pedagógusokra. „A katolikus iskola sajátos jellegének biztosítása legnagyobb részben az ott tanítók tevékenykedésén és tanúságtételén múlik."

Arra törekszünk, hogy egységes szemléletű pedagógiai kultúrát alakítsunk ki az intézmény életének különféle színterein. A programunkban megfogalmazott értékelési, fegyelmezési, jutalmazási elveket egységesen alkalmazzuk.

A személyiség- és közösségfejlesztés területén a hangsúlyt a kulturális, erkölcsi, állampolgári, szakmai értékek tiszteletére, elfogadására, követésére helyezzük. Alapvetőnek tartjuk a diák–szülő–pedagógus hatékony együttműködésén alapuló nevelést.

A nevelés és oktatás folyamatában a tanuló személyiségfejlődését kezeljük kiemelt feladatként. Különösen a kezdeti periódusokban fokozott szerepe van a szokásautomatizmusoknak. Ezért a szokások kialakításának kitüntetett figyelmet kell szentelni, az erre fordított energia sokszorosan megtérül. A kompetenciák fejlesztése során 4 fontos területet határoztunk meg ebben a folyamatban:

a) kognitív kompetenciák (az értelem kiművelése)
b) speciális kompetenciák (a szakmai képzés)
c) személyes kompetenciák (az egészséges életmódra nevelés)
d) szociális kompetenciák (a segítő életmódra nevelés)

2. alapelv: A humánum tisztelete és védelme

Fontosnak tartjuk, hogy diákjaink tisztában legyenek az alapvető erkölcsi értékekkel, hogy képesek legyenek önmagukat és környezetüket reálisan értékelni. Fontos, hogy el tudják fogadni az őket ért bírálatot, ismerjék és gyakorolják a kulturált együttélés szabályait.

Az iskola tiszteletben tartja a szülők és a tanulók gondolati, lelkiismereti és vallás-szabadsághoz való jogát, de világnézeti kérdésekben a keresztény értékrendet képviseli.

Lehetőséget biztosítunk arra, hogy erősíthessük a tanulókban az olyan értékes tulajdonságokat, képességeket, mint az önismeret és önbecsülés, a konfliktuskezelés, a tolerancia, az empátia, az együttműködés, a kommunikáció, a kreativitás, a felelősségtudat önmagukért és társaikért. Egyre inkább szükségük van atársadalomban való eligazodás képességére, a kudarc tűrésére. Meg kell szerezniük az egész életen át tartó tanulás, a folytonos (olykor kényszerű) megújulás képességét.

3. alapelv: Kollektív értékek tisztelete és védelme

Tanulóink legyenek büszkék nemzeti értékeinkre, magyarságukra; jelentsen ez egészséges nemzeti önbecsülést és hazaszeretetet.

Legyen minden diák számára fontos a múlt megismerése, emlékeinek, hagyományainak, jelképeinek tisztelete, ápolása, megbecsülése.

Egyúttal törekszünk a multikulturális értékek megismertetésére, elfogadtatására, továbbá a demokratikus társadalmi értékek, az állampolgári jogok és kötelességek megismertetésére, aktív állampolgárságra való nevelésre.

4. alapelv: Az esélyegyenlőség megteremtése

Arra törekszünk, hogy a különböző szociokulturális háttérrel rendelkező tanulóinkat azonos eséllyel készítsük fel az

egész életen át tartó tanulásra. Differenciált tanítási-tanulási módszerek alkalmazásával lehetővé tesszük valamennyi tanulónk számára azoknak a kompetenciáknak, annak a tudásnak, a megszerzését, amelyre egyénileg képesek. A törvényi előírásoknak és az igényeknek megfelelően megszervezzük a sajátos nevelési igényű tanulók egyéni és integrációs fejlesztését, képességük kibontakoztatását.

5. alapelv: A környezet és az egészséges élet értékei iránti felelősség

Arra törekszünk, hogy minden tevékenységünket hassa át a környezettudatosság és az egészséges életmódra nevelés. Tanulóinknak el kell sajátítaniuk a helyes életvitel kialakításának képességét. Ismerniük kell a szenvedélybetegségek egészségkárosító hatását.

6. alapelv: Piacképesség biztosítása

Beiskolázásunkat a munkaerőpiac igényeihez mérten folyamatosan alakítjuk. A szakmai képzés kialakításakor fontos alapelveknek tartjuk a rendszer rugalmasságát, az egymásra épülő képzési technikák alkalmazását. Lehetőséget adunk az iskolánk nappali képzéséből kikerülő tanulók, valamint a külső jelentkezők számára esti képzésben is az érettségi és a szakmai bizonyítvány megszerzésére, mely az egész életen át tartó tanulás szemléletének a hátterét adja.

7. alapelv: Hatékony innováció

Iskolánk egyik legfontosabb célja, hogy piacképes tudást nyújtsunk tanulóinknak. Rendszeresen kihasználjuk a pályázatok nyújtotta lehetőségeket, kiemelt figyelmet fordítunk az oktatás, a szakképzés modernizációjával kapcsolatos kezdeményezésekre. Törekszünk nemzetközi kapcsolataink kiépítésére, bővítésére.

8. alapelv: Tanárválasztás szabályai

Intézményünkben nincs hagyománya a szabad tanárválasztásnak. A tantárgyfelosztás alapján történik a tanulók és tanulócsoportok számára a szaktanár kijelölése.

Egyedi esetekben a főigazgató dönthet.

Fontosnak tartjuk az elvek belátáson alapuló betartását, a pontosság, a fegyelem, az önfegyelem gyakorlását.

Ez a pedagógiai folyamatban résztvevő diákokra és pedagógusokra egyaránt vonatkozik.

Intézményünk a nevelés-oktatás céljának eléréséhez sajátos pedagógiai módszereket is alkalmaz. Ökoiskolaként is fontosnak tartjuk az oktatás mellett a tanulók szemléletformálását. Erre adnak alkalmat a tanév során az Oktatási Hivatal által kihirdetésre kerülő különböző témahetek is. Minden tanévben rendszeresen veszünk részt a Fenntarthatósági Témahéten tavasszal, de ősszel a Világ Legnagyobb Tanórája világszintű oktatási projektben is. A Fenntarthatósági Témahéten belül Öko-nap elnevezésű témanapot is szoktunk tartani. Emellett lelki feltöltődésként a nagy ünnepeink előtt tanulói és tanári lelki napokat szervezünk. Az új diákok megfelelő és könnyebb beilleszkedését is figyelembe véve a tanév első hetében projekthetet tartunk, amely során különböző témakörök köré felosztva, változatos csoportokat alkotva vezetjük be a

tanulókat az új tanévbe.

2.1.2 Az intézményben folyó nevelő-oktató munka célja

- A diákokat segítse abban, hogy a keresztény értékekre építve művelt emberré, gazdag (szépre, jóra fogékony) személyiséggé, felelős polgárrá, tisztességes és emberséges, alkotásra és boldogságra képes emberré váljanak.
- Az iskolai tevékenység minden eleme a sokoldalú, egyéni képességeket is figyelembe vevő személyiségfejlesztést szolgálja.
- A gyerekek, szülők, partnerek, környezet elégedettségére törekedjék, ezen belül: a hitéletbeli fejlődés, atudás, a fegyelem, a továbbtanulásra való felkészítés fontosságát hangsúlyozza.
- A diákok morális és esztétikai szemléletét alakítsa, kognitív és kommunikációs képességeinek, az értékes tudás és az értékes alkotások iránti igényét fejlessze.
- Megismertetni a gyerekekkel az éneklés és zene örömét, valamint kulcsot adni számukra a zenei élmények értő befogadására.
- A tanítási tartalmak feldolgozásának folyamatában ismereteket közvetítsen, alapvető képességeket és alapkészségeket fejlesszen. A tanítás során arra törekszünk, hogy a tanulók részére nyújtott tájékoztatás és ismeretközlés tárgyilagos és többoldalú legyen.
- Megalapozott, érvényes és személyes értékrendet alakítson ki.
- Minden tanuló találja meg helyét és szerepét a szűkebb és tágabb közösségekben.
- A kudarc- és sikertűrés készségeit fejlessze.
- Az önálló, felelős állásfoglalás, cselekvés alapjait és (életkornak, fejlettségi foknak, saját személyiségjegyeknek megfelelő) készségeit kimunkálja. Demokratikus magatartásformák, reális önismereti szint kialakítása, toleranciára, együttműködésre nevelés, kulturált vitakészség fejlesztése.
- A tanulókban az önálló ismeretszerzés igényét és képességét kialakítsa a hatékony tanulási módszerek megismertetésével.
- Magas színvonalú és sokrétű ismeretközléssel és hatékony szakmai munkával fejlessze a tanulók önálló problémamegoldó, gondolkodó képességét, készségét és a kreativitást.
- Korszerű, tudományos alapokon nyugvó, továbbépíthető ismeretanyagot közvetítsen, hogy amegszerzett tudás birtokában tanulmányaikat sikeresen tudják folytatni.
- Nagy művészek, tudósok hithez, egyházhoz való viszonyát, a gondolkodásra, a szellem fejlődésére gyakorolt hatását példaként állítsa.
- Magyarságunk gyökereit megismertesse. Hagyományainkat, ünnepeinket megismertesse, átörökítse, élővé tegye (tánc, ének, kézműves foglalkozás).
- A kulturált szórakozás igényét kialakítsa; egészséges életmódra, rendszeres és kiegyensúlyozott életvitelre neveljen.

- Európai humanista értékrendet alakítson ki a diákokban, amelynek fontos eleme a másság elfogadása, tisztelete, ideértve a más népek kultúrája iránti tiszteletet, megértést.
- Felelős viselkedést alakítson ki a tanulókban az emberiség előtt álló közös környezeti problémákkal kapcsolatban.

Az alapfokú művészetoktatás céljai

Az alapelvekben megfogalmazott pedagógiai hitvallást, nevelési eszményt, vállalt értékrendet nevelő-oktató munkánk stratégiai és operatív céljai támasztják alá, melyek az iskolában folyó művészetoktatás egészére, teljes tevékenységrendszerére vonatkoznak.

Nevelő-oktató munkánk kiemelt stratégiai céljai az alapelvekből következően az alábbiak:

- a művészetoktatás egészét átható minőségközpontú szemlélet elérése,
- egyénre szabott motiválással a tehetséggondozás hatékonyságának megőrzése,
- az iskolahasználók, illetve a pedagógusok igényeinek megfelelően az intézmény szolgáltató jellegének további erősítése,
- nagyobb esélyegyenlőség biztosítása.

Operatív céljaink

Az intézmény egészét átfogó minőségközpontú szemlélet kialakítása érdekében:

- az önfejlesztés, az önművelés, az önértékelés igényének fenntartása,
- tudásszerzésre való igény kialakítása a tanulókban és pedagógusban egyaránt.

A tehetséggondozás hatékonysága, megőrzése érdekében:

- a problémafelismerő, problémamegoldó képesség igényének fenntartása,
- a tanulás és munkafegyelem megőrzése,
- a folyamatos, személyre szabott fejlesztés megvalósítása,
- komplex személyiségfejlesztő program alkalmazása.

Az iskolahasználók igényeihez alkalmazkodó szolgáltató jelleg erősítése érdekében:

- a tanulók, szülők igényeinek (pl. felelősségtudat, értékmegőrzés, nemzettudat, a szép és a kulturált környezet iránti igény…) figyelembevétele.

A nagyobb esélyegyenlőség biztosítása érdekében:

- a szociális hátrányok kompenzálása,
- kreativitásfejlesztés,
- továbbtanulási esélyek növelése

Az egyes művészeti ágak és az azokon belüli tanszakok képzéseinek céljait, feladatait az alapfokú művészeti oktatásunk helyi tanterve tartalmazza.

2.1.3 Az intézményben folyó nevelő- oktató munka feladatai, eszközei, eljárásai

A katolikus köznevelési intézmény kötelessége vállalni a tanulók személyiségének keresztény szellemű formálását. Ezért intézményünk feladata, hogy:

- Segítse elő az egyéni életélmények szerzését, az egyéni képességek kibontakozását a hitélet erősítését szolgáló programokban, az órai munkában és a tanórán kívüli tevékenységekben (szakkörök, kirándulások, zarándoklatok, lelki napok).
- Fejlessze a tanulók problémamegoldó gondolkodását, az összefüggések felismerését, a morális kérdések megítélését (osztályfőnöki órák, a vezetői és a közösséget érintő intézkedések, tantárgyak elsajátítása során).
- Mutasson fel követésre méltó példákat (szentek, ismert egyházi és elismert személyiségek által).
- Segítse elő a személyes meggyőződés, a keresztény világszemlélet és világkép kialakítását és érzelmi-szellemi megerősítését, személyre és konkrét közösségekre szabott feladatok alapján.

Az alapelvekhez kapcsolódó további feladataink:

- A szakmai munkaközösségek intézményi együttműködésének kialakítása, a jó gyakorlatok átadásának megszervezése.
- A mindig az adott feladatoknak megfelelő munkacsoportok létrehozása.
- A szakmai képzés elméletének és gyakorlatának folyamatos fejlesztése a korszerű technikáknak és a munkaerő-piaci igényeknek megfelelően.
- Az alapkompetenciák fejlesztése valamennyi képzési formában és tagintézményben egységes elvek alapján.
- A tanulási hátrányok csökkentése, ideértve a diszfunkcionális hátrányokat is.
- Hozzon létre konstruktív, jellegzetes, tartalmas és felelős, szellemi arculattal rendelkező alkotó közösségeket, ahol a tanuló fejlesztheti önismeretét, együttműködési készségét, akaratát, segítőkészségét, szolidaritásérzését, empátiáját.
- Törekszünk azoknak a hátrányoknak a csökkentésére, amelyek a tanulók szociokulturális környezetéből vagy eltérő ütemű éréséből fakadnak.
- Tehetséggondozó és felzárkóztató programokkal támogatjuk az egyéni képességek kibontakozását.
- A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók számára integrációs képesség-kibontakoztató felkészítést tartunk.
- A tanulási technikák alakítása, fejlesztése.
- A könyvtárhasználat, információkezelés megtanítása és rendszeres alkalmaztatása.
- Az elektronikus információáramlás tárgyi és személyi feltételeinek megteremtése.
- Módszertani megújulás a korszerű tanítási-tanulási folyamatnak megfelelően: differenciálás, kooperatív technikák, projektoktatás.

- Tervszerű, összehangolt beiskolázási tevékenység. A leendő tanulóink megismertetése az iskola lehetőségeivel, valamint bevonása az iskolai szakmák előkészítő foglalkozásaiba.
- A pályázatok folyamatos figyelése, pályázatíró team létrehozása.

Nevelő-oktató munkánk eljárásainak, eszközeinek igazodnia kell a tanulók életkori sajátosságaihoz, értelmi fejlettségéhez, képességeihez, a pedagógusok személyiségéhez, felkészültségéhez.

Az eljárások, eszközök alkalmazásának egyetlen törvénye van: a módszerek, eljárások kombinációja. Kiemelten kezeljük az iskola értékelési rendszerét, a dicséretet, osztályzást, jutalmazást.

Napjaink pedagógiai gyakorlata, tapasztalata, valamint a nevelés kiemelt szerepe a nevelő-oktató munka során megkívánja, hogy a módszereket a nevelés folyamatában betöltött szerepük alapján csoportosítsuk. Ennek alapján az alábbi csoportosítás végezhető el:

- A meggyőzés módszerei (az oktatás, példaképállítás, önbírálat, beszélgetés, tudatosítás).
- A tevékenység megszervezésének módszerei (követelmény, ellenőrzés, értékelés, játékos módszerek, gyakorlás).
- A magatartásra ható, ösztönző módszerek (ígéret, bíztatás, elismerés, dicséret).
- A jutalmazás formái (szóbeli dicséret, írásbeli dicséret, oklevél, kitüntetés, jutalomkönyv, tárgyi jutalom, táborozás, ösztöndíj, tanulmányút).
- A büntetés formái (szóbeli figyelmeztetés, észrevétel, határozott rendreutasítás, szaktanári figyelmeztetés, osztályfőnöki figyelmeztetés, intés, megrovás, főigazgatói figyelmeztetés, intés, megrovás, nevelőtestületi szigorú megrovás, párhuzamos osztályba/ más intézménybe való áthelyezés, az intézményből való kizárás).
- A nevelés sikerét veszélyeztető körülmények kizárását célzó módszerek (felügyelet, ellenőrzés, figyelmeztetés, elmarasztalás, tilalom).

2.2 Személyiségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok

2.2.1 A személyiségfejlesztés általános feladatai

A személyiségfejlesztés alapja a szeretetparancs hármas egysége: szeretni Istent, szeretni embertársaimat, mint saját magamat. Akiben ezek a tulajdonságok megerősödnek, fogékony lesz a szentre, az igazra, a jóra és a szépre.

Célkitűzéseink alapján az alábbi konkrét pedagógiai feladatok köré csoportosítjuk a személyiségfejlesztéssel kapcsolatos teendőinket.

2.2.2 A hitre nevelés területén elvégzendő feladatok

A hitre nevelés szője át az intézmény mindennapi életét.

- A hitéleti nevelés személyre szabott legyen, alkalmazkodjon a tanuló hitéleti múltjához.
- A legfőbb általános emberi értékek keresztény hitünkben gyökereznek, és Jézus életében mutatkoznak meg a legteljesebben. Ezért a diákok elé példaként Jézust, az őt követő szenteket és a ma körülöttünk élő szent életű

embereket kell állítanunk. Be kell mutatnunk, hogy a nyolc boldogság, a szeretet himnusz, a sarkalatos erények hogyan lehetnek életük részévé, hogyan szólhatnak az ő nyelvükön is. A mai világban sokszor pont az ellenkező tulajdonságok teszik sikeressé, korszerűvé az embert. A nevelés nagy feladata, hogy a hamis értékeket valóban negatívvá tudja tenni, és a tanulók természetes becsvágyát, sikerre törekvését átitassa a keresztény szellemmel és a helyes irányba terelje. Nem gyökerestül kell kiirtani a rossz irányba vivő tulajdonságokat, hanem átalakítva a jó szolgálatába kell állítani.

- Mivel intézményünk az alapeszméből következően keresztény szellemű, így minden osztály heti 2órában részesül hitoktatásban.
- Az iskolában folyó hittantanítás, a világnézeti és erkölcsi nevelés kialakítja a tanulókban a szeretni tudást, társaik megbecsülését, a velük szembeni toleranciát, egymás segítését, az együttérzést, az együttműködés képességét, a szolidaritást, saját problémáik kezelését.
- Belső lelki tartást és megnyugtató érzést alakít ki: „nem megtűrt ember vagyok, hanem helyem van ebben a típusú iskolában örömeimmel és problémáimmal együtt".
- Ennek keretében meg kell ismertetni tanulóinkat a tradicionális emberi, keresztényi, magyar és helyi értékekkel.
- Fel kell ismertetni velük, hogy a keresztény értékek ismerete és megtartása az egész emberiség jobb jövőjét szolgálja. Maguk a tanulók is úgy élhetnek biztonságban, békében, ha a környezetük is és ők is fontosnak tartják ezeket az értékeket és be is tartják. Fel kell kelteni a figyelmüket, hogy vegyék észre ezeket, nem csak hittanórán, hanem valamennyi pedagógiai tevékenység során is.
- Tudatosan figyeltetni kell ezen értékek megvalósulását, főleg a magyar szentek életében. Figyeltetni kell a környezetükben ma megvalósuló ilyen értékeket, el kell tudniuk ismerni ezen tulajdonságokat mint pozitív követendő értéket. A tudatukban felállított értékrendet így lehet – szinte észrevétlenül – a helyes irányba terelni saját, egyéni állásfoglalásuk szerint, ami alapja lesz egyéni életük beállítódásának.
- Igyekszünk elkötelezettséget kialakítani tanulóinkban ezen értékrendszer mellett, ez azonban hosszabb időt vesz igénybe; az elért mérték függ attól is, hogy mennyi időt tölt a tanuló iskolánk falai között.

2.2.3 Az értelmi nevelés területén elvégzendő feladatok

Az érdeklődés feltétele az eredményes, hatékony pedagógiai tevékenységnek. Ami az ember számára nem érték, ami közömbös, az iránt fel sem ébred az érdeklődése. A tanórai és tanórán kívüli tevékenységek során sok olyan lehetőséget, munkaformát kínálunk fel tanulóinknak, mely eltér a hagyományos tanulásszervezéstől, ezáltal növelheti a tanulók érdeklődését. A tanítás-tanulás átfogó tervezésénél figyelembe vesszük azokat az ösztönző erőket, amelyek a diákjainkban jelen vannak.

Minden tevékenység kiinduló eleme a motiváció. A tanuláshoz való viszony kialakításával kezdődik pedagógiai munkánk, ennek pozitív befolyásolása érdekében fontos a felfedezés örömének megteremtése. A motívumrendszer kialakításának lehetőségei között pedig első helyen szerepel a sikerélmény. A siker megerősíti a tanulóban, hogy érdemes dolgozni, s ez különösen a gyengébb képességűeknél fontos. Az ismeretszerzés ma már nem csak a tanórákon, az iskolában

történik, ezért az eddigieknél nagyobb szerepet kell biztosítani az önálló ismeretszerzésnek, a különböző ismerethordozók használatának. Csak a fentiekből kiindulva tudunk hatékonyan képességeket fejleszteni, a műveltséget megalapozni.

Alapvető feladataink tehát:

- Az érdeklődés felkeltése, a motiváció kialakítása.
- A differenciált képességfejlesztés megvalósítása.
- Az önálló ismeretszerzéshez szükséges képességek kialakítása, fejlesztése.
- A megismerés képességének fejlesztése.
- Folyamatos tanulás szokásának kialakítása.
- Az önismeret, a céltudatosság kialakítása.
- Kreativitás segítése, innovatív készség fejlesztése, szellemi igényesség kialakítása.
- A helyi tantervben leírt egységes, alapvető tartalmak átadása, elsajátíttatása, valamint az ezekre épülő differenciálás.
- A műveltség megalapozása.

Az értelmi nevelés elsődleges színtere az iskola. Az otthoni környezet a tanulók egy részét nem motiválja tanulásra, sok esetben az eszköz és a nyugodt környezet is hiányzik. Éppen ezért kevéssé építhetünk a házi feladatok által biztosított pluszmunkára és "begyakorlásra". Ez elsősorban a szakiskolai osztályok tanulóira jellemző.

2.2.4 A tanulók erkölcsi nevelése területén elvégzendő feladatok

- Az alapvető erkölcsi értékek megismertetése, tudatosítása és meggyőződéssé alakítása.
- Pozitív szociális szokások kialakulásának, gyarapodásának segítése.

Célunk olyan, szakmájában átlagon felül képzett, becsületes, megbízható emberek nevelése, akik felelős tagjai családjuknak és a Hazának. Ennek megfelelően a pedagógusok a helyi Kolping Család tagjai, személyes példamutatásukkal fejtik ki a legnagyobb nevelő hatást.

Nagy jelentősége van a tolerancia és együttműködési képesség fejlesztésének is. A kulturált, illedelmes magatartás, a tiszta beszéd hangsúlyos nevelésünkben. Mivel diákjaink többsége hátrányos, ill. halmozottan hátrányos helyzetű, így nagy gondot kell fordítani egészségügyi és szocializációs fejlesztésükre is.

Motiválni kell tanulóinkat, hiszen az eddigi kudarcok és a család alulmotiváltsága teljesen érdektelenné tette őket a felemelkedés lehetőségének keresésével szemben.

Ki kell alakítani bennük egy pozitív jövőképet, el kell hitetni velük, hogy képesek előbbre jutni, s meg kell mutatni számukra a célhoz vezető utat is, és megkezdeni velük együtt a haladást ezen az úton.

A tanulók önmegismerését, önkontrolljának erősödését, önfejlesztésének segítését, önálló, interperszonális kapcsolatok létesítésére alkalmas voltát fejleszteni a szociálpedagógusok által tartott önismereti órák hivatottak. A szociálpedagógus kiemelten foglalkozik a tanulók társadalmi beilleszkedésének elősegítésével, hátrányaik csökkentésével.

A személyiség fejlesztése mellett fontos a közösségi erkölcs: a hazaszeretetre, a családi életre nevelés. A hazaszeretet

és a nemzeti öntudat kialakításának legfőbb színtere a magyar, a földrajz és a történelem óra. Ahazaszeretetre neveléshez hozzátartozik a múlt megbecsülése és a jövőbe vetett reménység táplálása. Mindkettő nemzeti ügy, tehát a józan és mértéktartó hazaszeretetre nevelés ezeket nem nélkülözheti, és ebbe az irányba próbáljuk tanulóinkat vezetni.

Ki kell alakítani tanulóinkban a helyes magyarságtudatot. Értékeljék hazánk eredményeit, és tudják elhelyezni történelmüket az európai népek történelmében, értékrendszerében.

Fontos, hogy tanulóink érzékenyek legyenek a szegények, elesettek, elhagyatottak, öregek, betegek szükségletei iránt. Jó kiindulási alap, hogy a tanulók maguk is alapvető hátrányból indultak, így könnyebben át tudják érezni a hasonló sorsú embertársaik problémáit.

2.2.5 Az érzelmi nevelés területén elvégzendő feladatok

Az érzelmi nevelésnél abból a tényből kell kiindulnunk, hogy az érzelmi intelligencia is fejleszthető, formálható. Olyan lehetőségeket kell teremteni, mikor ezeket a tanulók gyakorolhatják. Ünnepélyek, hagyományok, jeles napok, különböző önművelési tevékenységek, de a legkisebb konfliktusok is lehetnek ennek színterei. Kiemelten kell figyelni azokra a gyerekekre, akiknél az otthoni környezet ezt hátrányosan befolyásolja. Az elmúlt évek tapasztalata, hogy amíg az értelmi fejlődés a mai gyerekeknél megfelelő, esetenként egyes területeken előrehaladott, az érzelmi intelligenciájuk sokkal kevésbé fejlett, így kiemelt figyelmet kell fordítanunk erre a területre.

Az érdeklődés feltétele az eredményes, hatékony pedagógiai tevékenységnek. Ami az ember számára nem érték, ami közömbös, az iránt fel sem ébred az érdeklődése. A tanórai és tanórán kívüli tevékenységek során sok olyan lehetőséget, munkaformát kínálunk fel tanulóinknak, mely eltér a hagyományos tanulásszervezéstől, ezáltal növelheti a tanulók érdeklődését. A tanítás-tanulás átfogó tervezésénél figyelembe vesszük azokat az ösztönző erőket, amelyek a diákjainkban jelen vannak.

Minden tevékenység kiinduló eleme a motiváció. A tanuláshoz való viszony kialakításával kezdődik pedagógiai munkánk, ennek pozitív befolyásolása érdekében fontos a felfedezés örömének megteremtése. A motívumrendszer kialakításának lehetőségei között pedig első helyen szerepel a sikerélmény. A siker megerősíti a tanulóban, hogy érdemes dolgozni, s ez különösen a gyengébb képességűeknél fontos. Az ismeretszerzés ma már nem csak a tanórákon, az iskolában történik, ezért az eddigieknél nagyobb szerepet kell biztosítani az önálló ismeretszerzésnek, a különböző ismerethordozók használatának. Csak a fentiekből kiindulva tudunk hatékonyan képességeket fejleszteni, a műveltséget megalapozni.

Alapvető célunk a differenciált képességfejlesztés. Az emberi képesség nem más, mint a lehetőség valamilyen tevékenység elvégzésére. Bármely emberi képesség megfelelő életkorban elsajátítható valamilyen szinten. Miután a gyerekek fejlettségi szintje, tanulási tempója, szociális körülményei különbözőek, a fejlesztés sem lehet azonos. Minden nálunk tanuló diáknak meg kell adni a lehetőséget, hogy elérje teljesítőképessége maximumát.

Az érzelmi nevelés legfontosabb feladatai tehát:

- A tanulókban közösségükre és önmagukra irányuló, helyes cselekvésre és aktivitásra késztető érzelmek kialakítása.
- A színes, sokoldalú iskolai élet, hitélet, tanulás, játék, munka.
- A fenti lehetőségek a tanulók önismeretét, keresztényi gondolkodási képességét, együttműködési készségét

fejlesszék, eddzék akaratukat.

- Járuljanak hozzá életmódjuk, motívumaik, szokásaik, az értékekkel történő azonosulásuk fokozatos kialakításához, meggyökereztetéséhez.
- A helyes arány kialakítása az érzelmek kimutatásában.

A helyi tanterveket is magában foglaló Pedagógiai programunk összeállításánál elsődleges szempont atanulók képességeinek fejlődéséhez szükséges olyan követelmények meghatározása, amely ösztönzi aszemélyiségfejlesztő oktatást.

2.2.6 Kialakítandó személyiségjegyek

- A helyes önértékelés
- Az értékek felismerése, megbecsülése és a kiállás mellettük
- Józan, megfontolt ítélőképesség
- A mások felé való nyitottság, befogadóképesség
- A saját akaratunkról való lemondás mások érdekében
- A szelídség, az alázat, a türelem
- Alaposság kialakítása
- A mértékletesség
- A bűnbánatra való készség
- A belső csendre, elmélyülésre való igény
- Hűség Istenhez és embertársainkhoz
- Felelősség magunk, mások és a teremtett világ iránt

Elvárásaink tanítványainktól:

- Részvétel az iskolai rendezvényekhez kötött egyházi programokban.
- Tiszteletteljes, szép beszéd tanárral, társakkal szemben egyaránt.
- Mindenki testi, lelki egészségének megőrzése, biztosítása.
- Alapos, rendszeres és pontos munka.
- A rájuk bízott feladatok lelkiismeretes elvégzése.

2.2.7 A házirend felelősségteljes betartása

Ezekben a feladatokban az iskola minden dolgozójának jelentős szerepe van.

Főigazgató: a tanulókkal érzékelteti, és tudatja az iskolában működő demokráciát, problémaérzékenységet mutat örömök és bánatok iránt.

Osztályfőnökök: osztályfőnöki tanmeneteikben pontosan meghatározott pedagógiai feladatokkal dolgoznak:

a) tanulók feltérképezése az iskolába érkezéskor (beszélgetéssel, írásos felméréssel)
b) értékek és hiányosságok felismerése a tanulókban, és ennek tudatosítása is
c) szociális és családi helyzet pontos megismerése
d) a tanulók tanuláshoz való viszonya és tudásszintje
e) a tanulók személyiségének ismerete (közösségi ember, befelé forduló, kitárulkozó, szavahihető, hazudozó, rendszerető, szorgalmas, lusta stb.)
f) távlatok és a fejlesztési lehetőségek meghatározása és egyénre szabott pedagógiai módszerek kialakítása. (beszélgetés, szerepeltetés, időre elvégzendő feladatok adása, végzett munkáról való beszámoltatás)
g) a tanuló helyes önértékelésének kialakítása (összehasonlító elemzés, önértékelés és az osztály értékelésének szembeállítása, az összhang megtalálása

2.2.8. Az alapfokú művészeti nevelés szerepe a tanulók személyiségfejlesztésében

A művészeti tevékenység, mint minden tevékenység magában hordozza a személyiségformálás specifikus lehetőségét. A művészeti nevelés alapja a nemzeti és egyetemes kultúra és a mindennapi élet esztétikai jelentéssel bíró tartománya.

- Biztosítja a tanulás személyes tapasztalati módját. A tanulók élményszerűen tapasztalhatják meg a művészeti stílusok és irányzatok sokszínűségét, valamint azokat a kifejezési formákat, amelyek a zeneművészetben, táncművészetben, képző- és iparművészetben, valamint a színművészetben és bábművészetben ötvöződnek.
- Feltárja a művészet megörökítő, átörökítő szerepét, megérteti, hogy az alkotás a legértékesebb emberi alapképesség.
- Megalapozza a tanuló esztétikai szemléletét, kommunikációs képességét, az értékes alkotások iránti igényét. A rendszeresen átélt pozitív élmények alakítják ki azokat az emberi tulajdonságokat, magatartási szokásokat, melyek a művészetek területén az eredményes szereplés összetevői.
- Az alkotó típusú tevékenységek megismertetése által járul hozzá az akarati, az alkotó-alakító cselekvőképesség fejlesztéséhez.
- A nemzeti, etnikai kisebbséghez tartozót segíti abban, hogy megtalálja, megőrizze és fejlessze identitását, vállalja másságát, elfogadja és másoknak is megmutassa a kisebbség értékeit, erősítse a közösséghez való kötődést.

2.3 Teljes körű egészségfejlesztéssel összefüggő feladatok

Az Egészségnevelési program nagy hangsúlyt fektet a káros szenvedélyek, függőségek ártalmainak bemutatására, megelőzésére, melyben a családnak is nagy szerepe van. Az Egészségfejlesztési program a többször módosított 26/1997. (IX. 3.) NM rendelet az iskola-egészségügyi ellátásról alapján készült. Az egészségfejlesztés a WHO szerint az a folyamat, amely képessé teszi az embereket arra, hogy saját egészségüket felügyeljék és javítsák. Olyan cselekvés, amely az egyének képességeire és jártasságára irányul, de ezek mellett társadalmi, környezeti és gazdasági feltételek megváltoztatására is ösztönöz, emiatt az egyén egészségére is hatást gyakorol. Az egyén részvétele nélkülözhetetlen egészségfejlesztésének fenntartásában. Az egészségnevelésben használnunk kell változatos kommunikációs formákat, tanulási lehetőségeket, amely az egészséggel kapcsolatos ismereteket, tudást és életkészségeket bővíti, és segíti önmaga és a környezetében élők egészségének előmozdítását. Elsődleges formája a megelőzés, melynek iskolánkban jó színtere a pályaorientációs egészségügyi oktatás, szakkör és különböző egészséggel kapcsolatos előadások. Iskolánk tanulóinak egy része hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű, ezért az egészségfejlesztő tevékenység közvetlenül kapcsolódik a betegség megelőzés, a prevenció feladatához.

Az egészségfejlesztési program alapelve, célja

Az iskolai egészségfejlesztés célját a 20/2012.(VIII.31.) EMMI rendelet 128.§ (3) határozza meg, mely szerint:

„A nevelési-oktatási intézmény mindennapos működésében kiemelt figyelmet kell fordítani a gyermek, a tanuló egészséghez, biztonsághoz való jogai alapján a teljes körű egészségfejlesztéssel összefüggő feladatokra, amelyek különösen

a) az egészséges táplálkozásra nevelés,

b) az egészségfejlesztési kritériumoknak megfelelő mindennapos testnevelés és az azt kiegészítő egyéb testmozgás, iskolai sporttevékenység,

c) a lelki egészséget fejlesztő pedagógiai módszerek és a művészetek alkalmazásával a tanulási eredményesség és a társas kapcsolati készségek fejlesztése, a lemorzsolódás csökkentése, a viselkedési függőségek, a szenvedélybetegségekhez vezető szerfogyasztás, a bántalmazás és iskolai erőszak megelőzése,

d) az egészséget támogató ismeretek és készségek fejlesztése,

területére terjednek ki.”

A rendelet alapján iskolánkban az egészségfejlesztési program az alábbi alapelveket tartja szem előtt:

- Segítse a tanulókat a testi és a lelki egészség harmóniájának megteremtésében, az egészséges életmód kialakításában és megtartásában.
- Fejlessze az életvezetési képességeket.
- Fejlessze a tanulók felelősségérzetét egészségük megőrzéséért.
- Fejlessze a tanulók érzelmi intelligenciáját, társas kompetenciáit.
- Fejlessze a társas kommunikációt.

- Kortárs modelleket képezzen, melyeknek feladata a fiatalok személyiségének megerősítése, hogy a „divatos" egészségkárosító hatásokat kivédjék.
- Felkészítse a tanulókat a stressz-hatások feldolgozására.
- Segítse elő a környezet- és egészség-tudatosság erősödését.
- Valósítsa meg a mindennapi testedzést.
- Terjedjen ki a mentálhigiénés nevelésre.

Az egészséges táplálkozás

Az egészségfejlesztési program a tanulók egészséges táplálkozási szokásainak megerősítését és kiegészítését szolgálja. A WHO ajánlásai szerint is fontos a változatosság és a mértékletesség, valamint a rendszeresség. Napi 3-5-szöri étkezés javasolt kis adagokban, kerülve a szélsőséges diétákat, bőséges gyümölcs- és zöldségfogyasztással. Előnyben kell részesíteni a teljes kiőrlésű gabonakészítmények, hüvelyesek, tengeri halak, sovány húsok, zsírszegény tej és tejtermékek, növényi fehérjeforrások, növényi olajok fogyasztását. Húskészítményekből és belsőségekből ritkábban és kevesebb mennyiség bevitele ajánlott. Kerülni kell a cukros ételeket és italokat, illetve figyelni kell a sófogyasztásra.

Tárgyi és személyi feltételek hiányában az iskolai étkeztetést nem tudjuk biztosítani a tanulóink számára. Egészségnevelési előadásokat, programokat szervezünk a diákjainknak interaktív feladatokkal, amikor is a tanulók maguk járnak utána az egészségtelen ételek károsító hatásainak, a másik oldalon pedig szívesen kóstolnak, fogyasztanak egészséges termékeket, és az idénynek megfelelő gyümölcsöt és zöldségeket. Ezenkívül szakács szakmai tanórákon, osztályfőnöki és természettudományos órákon igyekszünk elmagyarázni és meggyőzni a diákjainkat, hogy töröljék az étkezési szokásrendjükből a túl cukros, sós, zsíros ételeket, a cukrozott üdítőket, a kólaféléket, a chipset, az édességet.

A mindennapos testnevelés és testmozgás:

A testnevelés tanóra helyi tantervének elkészítéséhez az adott osztálynak megfelelő kerettantervet használjuk. Míg a szakiskolai osztályoknak a hét minden napján van testnevelés órájuk, a szakképző iskolában a szakképzési törvénynek megfelelően azokon a tanítási napokon szervezünk testnevelés órát, amikor közismereti oktatás folyik.

A testmozgás előtérbe helyezése elengedhetetlen, hiszen a középiskolás fiatalok rengeteg időt töltenek ülő helyzetben számítógépek, mobiltelefonok használata során, amely nemcsak a keringést befolyásolja negatívan, hanem a helytelen testtartást is eredményez. Így a tanév során több lehetőséget is kínálunk a testmozgás változatos formáira főképp csapatjátékokon keresztül. Évente megrendezzük a sportnapot, valamint a Kolping-napok keretében is van lehetőség a sportolásra, ezenfelül különböző sportágakban helyi, belső versenyeket is rendezünk. A mozgás fontossága szintén előjön a tanórákon is, pl. természetismeret, biológia, osztályfőnöki. A testnevelés tanórákkal és az egyéb testmozgás lehetőségeivel a célunk az, hogy kialakítsuk a diákokban a mindennapi mozgás iránti igényt.

Lelki egészség, szenvedélybetegségek, bántalmazás

A lelki egészségfejlesztés célja, hogy elősegítsük a kiegyensúlyozott pszichés fejlődést, támogassa a környezethez való alkalmazkodást, felkészítsen, és megoldási stratégiákat kínáljon a környezetből érkező ártalmas hatásokkal szemben, így csökkentve a káros következményeket, továbbá pozitív hatást gyakoroljon a személyiséget érő változásokra. Az iskola kiemelt figyelmet fordít a viselkedési függőségek és a szenvedélybetegségek kialakulásához vezető szerek fogyasztásának megelőzésére. A témával kapcsolatban szakemberek rendszeresen tartanak előadásokat tanulóinknak. Amennyiben a viselkedési problémák ismétlődő jellegűek, az érintett tanuló esetében az iskola vezetője értesíti a megfelelő szakszolgálatot. Iskolánkban az osztályfőnökök folyamatosan figyelmemmel kísérik a gyermekek és szüleik kapcsolatát, a szülői háttér és a családi életben bekövetkező pozitív es negatív változásokat. Minden esetben biztosítjuk a tanulókat a támogatásunkról, kialakítjuk a bizalmat, mert csak ekkor fordulnak időben a tanárokhoz segítség kérése céljából. Így sok esetben meg tudjuk előzni a komolyabb gondokat, és megtaláljuk a megoldást.
Abban az esetben, ha a pedagógus a tanuló bántalmazását észleli, az adott osztály vagy csoport nevelésében, oktatásában közreműködők bevonásával esetmegbeszélést kezdeményez, majd a pedagógusokkal és az oktatókkal közösen feltárja azokat a lehetséges okokat, amelyek a viselkedés sajátos formájához vezethettek. A konfliktusban érintett tanulók a szociális segítő és/ vagy a szakszolgálatok bevonásával kiemelt segítségében részesülnek. Az iskola nagy figyelmet fordít a bántalmazott tanulók beilleszkedésének elősegítésére.

Az egészségfejlesztés területei

Egészségmegőrzés a helyes életmód kialakításával:

- Mozgás, rendszeres testedzés, játéklehetőség
- Táplálkozási szokások kialakítása egészségünk érdekében
- Öltözködés
- Higiénia, tisztálkodás
- Ésszerű napirend kialakítása
- Egészségkárosító szenvedélybetegségek (drog, alkohol, cigaretta) megelőzésére irányuló tevékenységek
- Családi anamnézisek ismerete
- Betegség vagy hajlamosító tényezők korai észlelése és az ehhez kapcsolódó célzott beavatkozás
- Differenciált testi nevelés

Az egészségfejlesztés céljait nemcsak a tanítási órákon (testnevelés, szaktárgyi, szakmai valamint osztályfőnöki), hanem ezeken kívül (iskolai sportnap, versenyek, előadások) is megvalósítjuk. Emellett a prevenció jegyében együttműködünk az iskolaorvossal, a védőnővel, és egészségügyi szűréseket szervezünk a diákjainknak.

2.4 A közösségfejlesztéssel, az iskola szereplőinek együttműködésével kapcsolatos feladatok

A közösségfejlesztés kritériumai

Nélkülözhetetlennek tartjuk a közösséggé formálódás folyamatában a következőket:

- a pozitív tanár-diák kapcsolatot, az odafigyelő, támaszt és modellt nyújtó pedagógusi magatartást;
- a jó csoportlégkör megteremtését (csoportos, kiscsoportos beszélgetések, közös élmények, közös döntések);
- a pozitív élmények biztosítását;
- a tanulókkal közösen tervezett, szervezett tevékenységeket;
- közös munkálkodást az együtt megválasztott közeli és távoli célok érdekében;
- az önállóságuk lehetővé tételét;
- a felelősség, az önkormányzó képesség kialakítását és fejlesztését;
- kiscsoportok alakítását, személyiségformáló hatásuk hasznosítását;
- a megfelelő rend és fegyelem kialakítását;
- a csoportok együttműködésének rendszeres szervezését;
- az együttélés nyugodt, biztonságot adó normáinak közös megalkotását, azok megtartását;
- az együttes tevékenységek, a csoportok önállóságának, a tagok egyéni munkájának, magatartásának, önállóságának rendszeres értékelését, ezen keresztül a közös és egyéni értékrendjük folyamatos formálását;
- az együvé tartozást erősítő hagyományok megteremtését, ápolását, továbbfejlesztését;
- a tolerancia, a másság elfogadását.

A diák önkormányzati munka közösségfejlesztési feladatai:

- A diákönkormányzat célja, hogy olyan állapotot teremtsen és tartson fenn, mely lehetővé teszi, hogy a diákok jogai s érdekei maradéktalanul érvényesüljenek.
- A diákönkormányzat további célja, hogy hozzájáruljon a jó hangulat, közösség megteremtéséhez az iskolában, javaslatot tesz közösségi programokra, segít a kivitelezésben.
- Részt vesz a programokra való mozgósításban, azok értékelésében.

A közösségfejlesztéssel és az iskola szereplőinek együttműködésével kapcsolatos pedagógiai feladatok:

„Az iskola épp azzal válik katolikussá, hogy – bár más-más fokon – az iskolai közösség minden tagja osztozik a keresztény világlátásban, s ezt ki is jelentik. Így ebben az iskolában az evangéliumi elvek válnak nevelési eszménnyé, belső ösztönzővé és egyúttal végső céllá." (A katolikus iskola c. dokumentum (Katolikus Nevelés Kongregációja, Róma, 1977.))

A közösségfejlesztés közös feladat. Az iskola valamennyi dolgozójának figyelembe kell vennie mindennapi munkája

során, hogy példaként áll a diákok előtt megjelenésével, viselkedésével, beszédstílusával.

A pedagógiai program szempontjából iskolánk keretén belül működő közösségi nevelés területei

- Tanórák: hittanórák, szaktárgyi órák, osztályfőnöki órák
- Tanórán kívüli szabadidős foglalkozások, tevékenységek: szakkörök, lelkigyakorlatok, zarándoklatok, iskolai, illetve osztálykirándulások, projektnapok, sportnapok, Kolping napi rendezvénysorozat, ünnepélyek és az iskolai hagyományok ápolása
- Diák önkormányzati munka

Diákönkormányzat közösségfejlesztő feladatai

- Jelöljön ki olyan közös értékeken és érdekeken alapuló közös és konkrét célokat, amely nem sérti az egyéni érdekeket.
- Fejlessze a meglevő közösségi munkálatokat, közösségépítő tevékenységeket.
- Törekedjen a közösség iránti felelősségtudat kialakítására, fejlesztésére.
- Segítse az újonnan érkező tanulók beilleszkedését.

Tanórán megvalósítható közösségfejlesztési feladataink

- Törekedni kell a tanulás támogatására kölcsönös segítségnyújtással, ellenőrzéssel, a tanulmányi és a munkaerkölcs erősítésével.
- A tanulókkal meg kell ismertetni a társas együttélés szabályait.
- Ismerniük kell szülőföldünket, értékeinket, kultúránkat és gyökereinket.
- Kapjon különösen nagy hangsúlyt a közösségi erkölcs, a hazaszeretet és a családi életre nevelés.
- Segíteni kell a tanulók kezdeményezéseit, a közvetlen tapasztalatszerzést.
- A közösségi cselekvések kialakítása, fejlesztése (példamutatással, helyes cselekvések bemutatásával, bírálat, önbírálat segítségével).
- A tanulók önállóságának, öntevékenységének fejlesztése, reális én-képük kialakulásának segítése.
- Az alkalmazkodó képesség, a szocializáció, a szociális képességek és a kommunikáció fejlesztése.
- Különböző változatos munkaformákkal (csoportmunka, differenciált, egyéni munka, kísérlet, verseny) az együvé tartozás, az egymásért való felelősség érzésének erősítése.
- Csoportmunka alkalmával a közös felelősség, a segítségnyújtás preferálása, a „mi" tudat fejlesztése.
- Törekedni kell olyan pedagógusközösség kialakítására, amely összehangolt követeléseivel és nevelési eljárásaival az egyes osztályokat vezetni, és tevékenységüket koordinálni tudja.

Tanórán kívüli foglalkozások közösségfejlesztő feladatai

- A lelkigyakorlatok, zarándoklatok mélyítsék el a katolikus vallás és hit megélését.
- Nevelje a tanulókat az önellenőrzésre, egymás segítésére és ellenőrzésére.
- Átgondolt játéktervvel és a tevékenység pedagógiai irányításával biztosítsák, hogy a különböző játékok, tevékenységek megfelelően fejlesszék a közösséget, erősítsék a közösséghez való tartozás érzését.
- A sokoldalú és változatos foglalkozások (zenei, tánc, képzőművészeti, kézműves, irodalmi) járuljanak hozzá a közösségi magatartás erősítéséhez.
- A séták, a kirándulások mélyítsék el a természetszeretetet és a környezet iránti felelősséget.
- Közösségi élményként éljék meg a tanulók a különböző projektnapokat, sportnapokat, az osztályközösségekben kialakult hagyományokat, a Kolping napi rendezvény sorozatokat.
- Iskolai Közösségi Szolgálat keretében éljék meg a tanulók a jónak lenni jó lelkületet.

Törvényi háttér:

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény

4. § (13) bekezdés: A „közösségi szolgálat: szociális, környezetvédelmi, a tanuló helyi közösségének javát szolgáló, szervezett keretek között folytatott, anyagi érdektől független, egyéni vagy csoportos tevékenység és annak pedagógiai feldolgozása".

6. § (4) bekezdés: „Az érettségi bizonyítvány kiadásának feltétele 50 óra közösségi szolgálat elvégzésének igazolása. A felnőttoktatás keretében szervezett érettségi vizsga esetében közösségi szolgálat végzésének igazolása nélkül is meg lehet kezdeni az érettségi vizsgát. A sajátos nevelési igényű tanulók esetében a szakértői bizottság ez irányú javaslata alapján a közösségi szolgálat mellőzhető."

A közösségi szolgálat szociális, környezetvédelmi, a tanuló társadalmi környezetének javát szolgáló, anyagi érdektől független tevékenység, amely egyénileg vagy csoportosan, projektmódszerrel végezhető. Igazolása a projekt megvalósulásának leírását tartalmazó, az egyén szerepét tükröző dokumentumban történik. A felnőttoktatásban és a sajátos nevelési igényű tanulók esetében e kötelezettség nem áll fenn.

Az iskolai közösségi szolgálat céljai

A tanulók különböző készségeit és kompetenciáit fejlesztő pedagógiai eszköz, mely hozzájárul ahhoz, hogy a középiskolás tanulók megismerjék a közösségben való tevékenykedés erejét, az ily módon szerzett tudásukat életük során jól hasznosíthatják. Az iskolai közösségi szolgálat sokféleképpen megvalósítható tevékenység, mely megvalósulási helyétől és formájától függetlenül a közösség érdekét is szolgálja az egyén személyiségének fejlesztése mellett.

Fejleszti a tanulók következő kompetenciáit:

- kritikus gondolkodás,
- érzelmi intelligencia,

- önbizalom,
- felelősségvállalás,
- állampolgári kompetencia,
- felelős döntéshozatal,
- hiteles vezetői készségek,
- szociális érzékenység, társadalmi felelősségvállalás,
- kommunikációs készség,
- együttműködés,
- empátia,
- konfliktuskezelés,
- problémamegoldás.

A kompetenciák fejlesztése mellett a pályaorientációban is fontos lehet a tanulóknak az 50 órás iskolai közösségi szolgálat. Az iskolai közösségi szolgálati program tanórán kívüli tevékenységgel, informális és nem formális eszközök felhasználásával erősíti a tanulók szociális érzékenységét. A pedagógiai célokon túl, lényeges, hogy a végzett tevékenység legyen hasznos minden érintett számára. A tanuló olyan feladatot lát el, amellyel javítja a helyi közösség és a fogadó intézményekben élők, vagy dolgozók életminőségét, a tevékenysége, jelenléte hasznos a fogadó intézményekben élőknek, tevékenykedőknek, továbbá segítséget jelent a fogadó intézmények munkavállalói számára is. A tanulók mindegyikének lehetőséget teremt a sikeres tevékenységre, az önmegismerésre, egyéni céljaik megtalálására. Mindezeken felül a személyes emberi kapcsolatok új színnel gazdagíthatják a tanulók életét.

Fogadó szervezet

Fogadó szervezet lehet

- a helyi önkormányzat, a helyi önkormányzatok társulása és a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulása az általa biztosított közszolgáltatások és katasztrófavédelmi feladatai körében;
- a nemzetiségi önkormányzat a jogszabályban meghatározott közfeladatai körében;
- a költségvetési szerv az alaptevékenysége körében;
- a magyarországi székhelyű civil szervezet, közhasznú szervezet a közhasznú és a működésével összefüggő tevékenysége körében;
- a magyarországi székhelyű egyházi jogi személy a hitéleti, a közcélú és a működésével összefüggő tevékenysége körében;
- a jogszabályban meghatározott közszolgáltatásai vagy e közszolgáltatásokhoz kapcsolódóan a közszolgáltatásait igénybe vevőknek nyújtott többletszolgáltatások körében a magyarországi székhelyű, illetve magyar hatóság által kiadott működési engedéllyel rendelkező, jogképes
  - ✓ szociális, gyermekjóléti, gyermekvédelmi szolgáltató, illetve intézmény,
  - ✓ egészségügyi szolgáltató,
  - ✓ köznevelési intézmény,
  - ✓ felsőoktatási intézmény,

- ✓ muzeális intézmény,
- ✓ nyilvános könyvtár,
- ✓ közlevéltár,
- ✓ nyilvános magánlevéltár,
- ✓ közművelődési intézmény.

A közösségi szolgálat területei

a) egészségügyi,
b) szociális és jótékonysági,
c) oktatási,
d) kulturális és közösségi,
e) környezet- és természetvédelemi,
f) katasztrófavédelmi,
g) közös sport- és szabadidős tevékenység óvodáskorú, sajátos nevelési igényű gyermekek-kel, továbbá idős emberekkel.
h) az egyes rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerveknél bűn- és balesetmegelőzési területen folytatható tevékenység.

Az a) pontban minden esetben, míg a b) pontban említett tevékenységi körök esetén szükség szerint mentort kell biztosítani.

Részletesen

Egészségügyi tevékenységek kórházban vagy egészségügyi intézményekben.

A kórházi közösségi szolgálati program célja a meghatározott kereteken belüli fizikai, lelki segítségnyújtás a kórházban gyógykezelés és ápolás céljából tartózkodó betegek számára. Az tanulók a következő feladatokat láthatják el az ápolószemélyzet által jóváhagyott esetekben és módon:

- a beteg kísérete a betegszállítókkal együtt, és ha erre szükség van, várakozás a beteggel;
- segítség a beteg felültetésekor, kiültetésekor, sétáltatásakor (de nem betegmozgatás, ami ápolói feladat);
- a beteg környezetének rendben tartása, segítés az étkezésben, ivásban;
- felolvasás, beszélgetés, beteg mellett tartózkodás, a betegek meghallgatása;
- a beteg kéréseinek tolmácsolása az ápolószemélyzet felé;
- betegek és hozzátartozóik tájékozódásban való segítése;
- kórtermekbe látogatás és igény szerinti segítségnyújtás, lelki támasz nyújtása a betegnek és hozzátartozójának egyaránt;
- egyéb, az ápolószemélyzetet segítő, szaktudást nem igénylő, az önkéntesek kompetenciájába tartozó feladatok;

- orvosok és nővérek kéréseinek teljesítése a betegekkel kapcsolatban (az önkéntesek kompetenciahatárain belül, például a mobilizálásban való segítés);
- leletek és egyéb dolgok átszállítása, gyermekprogramokban való részvétel, szabadidős tevékenységek szervezésében segítés.

A kórházi önkéntes tevékenység nem szorítkozik a betegágy melletti munkára, hanem például a betegek eligazodásának segítésében, adminisztratív tevékenységek ellátásában, idegen nyelvű szakirodalom fordításában, tolmácsolásban, a kórház területén végzett környezetgondozásban vállalt feladatokat is felölelheti.

A diákok csak a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló törvényben meghatározottaknak megfelelő tevékenységekben vehetnek részt a munkavédelmi és balesetvédelmi előírások betartásával.

A kórházi közösségi szolgálati program előkészítése és adminisztrációja során előfordulhat, hogy számos további feltételnek kell eleget tenni (adatvédelem és betegjogok, titoktartási nyilatkozat, önkéntes szerződés, etikai nyilatkozat), valamint a tevékenység helyszínéhez szorosan kötődő szakmai felkészítés terén (higiénés szabályok, a fertőtlenítés alapelvei, egészségügyi vizsgálat és igazolás megléte, pszichikai alkalmasság).

Mindezek ellenére a motivált tanulók számára hasznos tevékenység lehet, mert a munka világáról közvetlen tapasztalatot szerezhetnek, amely pályaorientáció szempontjából segítséget jelent a számukra.

Szociális tevékenységek

- idős emberek segítése egyénileg otthonukban (sétáltatás, bevásárlás, beszélgetés, közös főzés, takarítás, udvar rendbe tétele, favágás stb.);
- idős emberek támogatása szociális intézmény keretei között (sétáltatás, beszélgetés, szoba rendezése, étkezésben segítés, ágynemű áthúzása);
- felolvasás, beszélgetés, egyéb, a mentális egészséget támogató tevékenységek;
- egyéb szociális tevékenység.

Oktatási tevékenységek

- korrepetálás alsóbb évfolyamokon, gyermekotthonban, sajátos nevelési igényű intézményben;
- bölcsődékben, óvodákban a mindennapi tevékenységekben, játékokban való részvétel;
- oktatás idősek számára (például számítógép-használat, nyelvtanítás);
- egyéb oktatási tevékenységek.

Kulturális, közösségi tevékenységek

- kulturális intézményekben múzeumpedagógiai vagy egyéb szolgálat elvégzése;
- közösségi tevékenységek: katonasírok gondozása;
- közgyűjteményben önkéntes feladatok ellátása;
- bölcsődékben, óvodákban, idősek otthonában stb. kulturális program szervezése (például bábjáték, amatőr

színielőadás, versmondás, prózafelolvasás, mesemondás, éneklés).

Környezet- és természetvédelmi tevékenységek

A környezet- és természetvédelmi tevékenységek szervezhetők nemzeti parkokban, erdészetekben, környezet- és természetvédelemmel foglalkozó civil és más szakmai szervezeteknél, továbbá önkormányzatoknál. A nemzeti parkok és erdészetek esetében fel kell venni a kapcsolatot a helyi intézmények vezetőivel és egyeztetni a lehetőségeket.

Néhány javasolt tevékenység:

- parkrendezés, közösségi terek tisztítása, rendezése;
- biciklitároló javítása, festése, kerítésfestés;
- szociális intézmény környezetének rendezése, fa- és növényültetés, avar összegyűjtése;
- környezettudatosságra, fenntartható fejlődésre vonatkozó programokban való részvétel, a programok népszerűsítése (iskola, civil szervezet honlapján, blog írása, szórólapok készítése stb.);
- megújuló energiaforrások fontosságát szolgáló programok népszerűsítése;
- Natura 2000 területek megóvásában részvétel;
- egyéb környezet- és természetvédelmi tevékenység.

Katasztrófavédelmi tevékenység (felöleli a polgári védelmi tevékenységeket is)

Katasztrófavédelmi szervezetek napi teendőinek ellátásába való bekapcsolódás, közreműködés az éves, tervezhető feladatokból adódó tevékenységekben. Rendkívüli helyzetben a tanulók kompetenciahatárain belül végezhető tevékenységek ellátása, például árvízhelyzetben homokzsákok szállítása, töltése, épületek, ingóságok óvása, jelző-rendszer részeként feladatellátás, evakuált emberek tájékoztatása, segítése stb.

Közös sport- és szabadidős tevékenység óvodáskorú, sajátos nevelési igényű gyermekekkel, továbbá idős emberekkel:

- közös programok nehézséggel élő kortársakkal; bölcsődésekkel, óvodásokkal, idős emberekkel: sport, kézművesség, játék, főzés, egyéb közös programok;
- életinterjú készítése idős emberekkel;
- közös programok (ünnepek, kézművesség, játék, farsang, közös műsor kialakítása, közös sütés, fodrászat).

Az egyes rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerveknél bűn- és balesetmegelőzési területen folytatható tevékenységek:

- egy forgalmasabb útszakaszán kerékpárosok megszólítása, és számukra baleset-megelőzési tanácsokat tartalmazó kiadványt átadása,
- a parkoló autók szélvédőjére baleset-megelőzési tájékoztatók kihelyezése – a nyári időszak során járőrök segítésével,
- bűn-megelőzési tájékoztatókban való részvétellel - nyomtatványok osztásával,

A pedagógusok közösségfejlesztő feladatai a diákokkal közös szabadidős tevékenység során:

- Építsenek ki jó kapcsolatot az adott korosztállyal, szüleikkel, a plébániával, egyházi személyiségekkel, külső szakemberekkel.
- Fejlesszék a csoportokban végzett közös munka során az önismeretet, az önfegyelmet, az együttműködést, az empátiát, a toleranciát.
- Segítsék olyan csoportok kialakítását, amelyek az emberi kapcsolatok hitbeli, pozitív irányú elmélyítésével hatnak az egész személyiség fejlesztésére.

- Kínáljanak szabadidős tevékenységekkel alternatívát a drogokra és egyéb szenvedélybetegségekre, rámutatva a közösség megtartó erejére.

2.5 A pedagógusok helyi intézményi feladatai, az osztályfőnöki munka tartalma, az osztályfőnök feladatai

2.5.1 A pedagógusok legfontosabb helyi feladatait az alábbiakban határozzuk meg:

- a tanítási órákra való felkészülés,
- a tanulók munkáinak, dolgozatainak javítása,
- a tanulók munkájának rendszeres értékelése,
- a megtartott tanítási órák dokumentálása,
- osztályozó, javító vizsgák lebonyolítása,
- a megértést segítő szemléltetések kidolgozása,
- dolgozatok, tanulmányi versenyek összeállítása és értékelése,
- a tanulmányi versenyek lebonyolítása,
- tehetséggondozás, egyéni fejlesztés, az ezzel kapcsolatos feladatok meghatározása,
- felügyelet a vizsgákon, tanulmányi versenyeken, rendezvényeken,
- iskolai kulturális, és sportprogramok szervezése,
- osztályfőnöki, munkaközösség-vezetői, diákönkormányzatot segítő feladatok ellátása,
- az ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatok ellátása,
- szülői értekezletek, fogadóórák megtartása,
- részvétel nevelőtestületi értekezleteken, megbeszéléseken,
- részvétel a munkáltató által elrendelt továbbképzéseken,
- a tanulók felügyelete óraközi szünetekben,

- tanulmányi kirándulások, iskolai ünnepségek és rendezvények megszervezése,
- iskolai ünnepségeken és iskolai rendezvényeken való részvétel,
- részvétel a munkaközösségi értekezleteken,
- tanítás nélküli munkanapon a főigazgató által elrendelt szakmai jellegű munkavégzés,
- iskolai dokumentumok készítésében, felülvizsgálatában való közreműködés,
- szertárrendezés, a szakleltárak és szaktantermek rendben tartása,
- osztálytermek rendben tartása és dekorációjának kialakítása.

2.5.2 Az osztályfőnök feladatai és hatásköre:

- Az iskola pedagógiai programjának szellemében neveli osztályának tanulóit, munkája során maximális tekintettel van a személyiségfejlődésre.
- Együttműködik az osztály diákbizottságával, segíti a tanulóközösség kialakulását.
- Segíti és koordinálja az osztályban tanító pedagógusok munkáját. Kapcsolatot tart az osztály szülői munkaközösségével.
- Figyelemmel kíséri a tanulók tanulmányi előmenetelét, az osztály fegyelmi helyzetét.
- Minősíti a tanulók magatartását, szorgalmát, minősítési javaslatát a nevelőtestület elé terjeszti.
- Szülői értekezletet tart.
- Ellátja az osztályával kapcsolatos ügyviteli teendőket: digitális napló vezetése, ellenőrzése, félévi és év végi statisztikai adatok szolgáltatása, bizonyítványok megírása, továbbtanulással kapcsolatos adminisztráció elvégzése, hiányzások igazolása.
- Segíti és nyomon követi osztálya kötelező orvosi vizsgálatát.
- Kiemelt figyelmet fordít az osztályban végzendő ifjúságvédelmi feladatokra, kapcsolatot tart az iskola ifjúságvédelmi felelősével.
- Tanulóit rendszeresen tájékoztatja az iskola előtt álló feladatokról, azok megoldására mozgósít, közreműködik a tanórán kívüli tevékenységek szervezésében.
- Javaslatot tesz a tanulók jutalmazására, büntetésére.
- Órát látogat az osztályban.

A szakképző és szakiskolai képzésben tanító pedagógusok terhe, felelőssége az átlagnál súlyosabb, de más iskolában ismeretlen élményeket is nyújthat az, hogy „nehéz" gyerekekkel foglalkoznak. A katolikus szellemnek megfelelően a tantestület igyekszik megteremteni azt a biztos alapot, mely a tanítás itteni nehézségeivel és a tanulók, családok problémáival segít szembenézni. A tantestület tagjai ebben az iskolatípusban szinte kénytelenek a tradicionális tanárszereppel szakítani. Elfogadóak, a tanulói igényekhez igazodóak, rugalmasan alkalmazzák módszertani ismereteiket. Szisztematikus munkával, a gyerekek képességeit figyelembe véve szervezik az oktató-nevelő munkát. Lehetőleg a dicséretet

helyezik előtérbe, és arra törekednek, hogy az valóban indokolt legyen. Az élethosszig tartó tanulás céljait szem előtt tartva fejlesztik az alapvető képességeket, készségeket és a kompetenciákat is. A szakmai képzést felsőfokú végzettségű szakoktatók, mestervizsgával rendelkező szakemberek látják el.

A szakgimnáziumi és a gimnáziumi esti (felnőttképzési) oktatásban azok a pedagógusok látnak el feladatokat, akik a nappali rendszerű, ugyanilyen típusú képzésben tanítanak. Tanári feladatokat a nevelő- és oktatómunkát segítő dolgozók teszik hatékonyabbá.

Fejlesztőpedagógus, gyógypedagógus és gyógypedagógiai asszisztens és szociálpedagógus végzettségű kolléga biztosítja a szakértői és rehabilitációs bizottság és a nevelési tanácsadó javaslatainak végrehajtását, a belső határozatok előkészítését.

2.6 A kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenység helyi rendje

Ezek a pedagógiai tevékenységek egyben magukba foglalják a tanulók igényét szolgáló intézkedéseinket, melyet az EMMI rendelet 7. § (1) pontja szabályoz.

2.6.1 A szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenységek

Az esélyegyenlőtlenség csökkentése fontos feladatunk, amely speciális felzárkóztató programokkal, személyes törődéssel, beszélgetésekkel történhet.

Kiváltképpen megkülönböztetett törődésben kell részesítenünk az érzelemszegény gyermekeket, akiket csak önmagunk, szeretetünk folyamatos ajándékozásával zárkóztathatunk fel.

A felzárkóztatás egy komplex, nagy körültekintést, lelkiismeretességet és áldozatosságot kívánó pedagógiai tevékenység. Jelenti a lemaradás fokának és okainak feltárását, a tanuló helyes önismeretre és küzdőképességre való nevelését, a tanórán kívüli felzárkóztató foglalkozások és a tanórai differenciált foglalkoztatás megtervezését, szervezését és kivitelezését.

A mai családok életének kedvezőtlen alakulása során a leginkább kiszolgáltatott helyzetbe a gyermekek kerültek. A nevelés három színterén – család, iskola, társadalom – a családok nagy többsége nem tudja, vagy nem akarja elsődleges szerepét betölteni. Az iskola kénytelen ezzel a helyzettel megküzdeni, de képtelen a családi és társadalmi nevelés hiányát teljesen pótolni.

Iskolánk felvállalja a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek nevelését, oktatását.

Tanulóink előképzettségében nemcsak a megszerzett ismeretek, készségek terén mutatkoznak jelentős – a lemaradók számára speciális segítség nélkül leküzdhetetlen hátrányt jelentő – különbségek, hanem a szocializáció fokában, viselkedésmódban, az udvariassági szabályok ismeretében, személyi higiénia terén, a katolikus vallás szertartásainak, a vallásgyakorlás külső formáinak ismeretében.

Munkánk során folyamatosan szembesülünk azzal, hogy kiugróan magas a szakképzetlen, alacsony iskolázottságú, munkanélküli, többgyermekes családok száma. Tanulóink lakhelyein, a kis falvakban többnyire nincs művelődésre, sportolásra, kikapcsolódásra alkalmas hely, intézmény, és az iskolának ezeket is pótolnia kell.

A katolikus iskolák különös figyelmet szentelnek a gyengébbeknek, és segítik a nehezebb körülmények között élőket. Diákjaink szülei zömében nem kaptak – így nem is adtak – vallásos nevelést, így ez a feladat az iskolára hárul.

Nevelő munkánk a keresztény értékrend elfogadását, a keresztény életforma kialakítását, mindennapi megélését segíti elő, amely remélhetőleg tanítványaink számára maradandó lesz. Kapaszkodó lesz az alkoholizmussal, kábítószerrel és az erkölcsi veszélyekkel szemben.

Legnehezebb a segítségadás azokban az esetekben, amelyekben a család a gyermek számára nem biztosít megfelelő erkölcsi hátteret, a szülők életvitele negatív példa a gyermek előtt. Sok tanuló esetében az egyetlen időtöltés a televízió és az internet, ezek minden negatív hatásával. A gyerekek ezt kapják otthon az ésszerű szabályok, a morális korlátok és a szeretetteljes otthoni légkör helyett. Ezekre a hiányosságokra sok esetben későn derül fény, amit csak a tanuló rendhagyó magatartása, megnyilatkozásai jeleznek. Az ilyen nehéz esetekben vállalni kell a tanulóval való fokozott törődést.

A hátrányos és veszélyeztetett helyzetű tanulók száma emelkedik. Ezért is indokolt, hogy a gyermek- és ifjúságvédelem átfogja az iskolai élet egészét, biztosítsa a gyermekeket megillető jogok érvényesülését, védő- óvó intézkedéseket tegyen a rászorulók érdekében.

Ezt a tevékenységet a gyermekvédelmi felelős koordinálja. Folyamatos kapcsolatot tart az osztályfőnöki munkaközösség vezetőjével és az osztályfőnökökkel. Családlátogatáson vesz részt a veszélyeztető okok feltárása érdekében. Kapcsolatot tart a különböző gyermekvédelmi szervezetekkel.

A szociális hátrányok leküzdésének tevékenységei

- tehetséggondozó és a felzárkózást segítő programok szervezése,
- kis létszámú osztályok szervezése,
- szülők, családok életvezetési gondjainak segítése,
- hozzájárulás tanulmányi kirándulásokhoz, táborozásokhoz,
- drog- és bűnmegelőzési program alkalmazása,
- felvilágosító munka,
- a szociális hátrányok enyhítését segítő pályázatok figyelése, részvétel a pályázatokon,
- kapcsolattartás a kollégiumban lakó tanulóink nevelőivel,
- részvétel a MACIKA ösztöndíjprogramban (részletesen 5.11)
- hátrányos- és halmozottan hátrányos tanulóink részvétele az IPR programban,
- rászoruló tanulóink támogatása a Kolping Iskoláért Alapítvány segítségével,
- az iskolai könyvtár ingyenes használata,
- a nevelők személyes kapcsolattartása a tanulókkal,
- a továbbtanulás segítése.

A tanulók fejlődését veszélyeztető okok megszüntetésének érdekében iskolánk együttműködik az érintett családdal,

a Nevelési Tanácsadóval, a Gyermekjóléti Szolgálattal, a Családsegítő Szolgálattal, a gyermekorvossal és a védőnővel, az illetékes Kormányhivatalokkal, a Magyar Vöröskereszttel, a RÉV Szenvedélybeteg-segítő szolgálattal.

2.6.2 A tehetség kibontakoztatását segítő tevékenységek

A tehetséges fiatalok gondozása Istentől ránk szabott feladat, ezért kiemelt fontosságú a tehetségek felismerése és fejlesztése. Minden pedagógus feladata, hogy felhívja a figyelmet tehetséges tanítványainkra, hogy megfelelően gondoskodhassunk fejlesztésükről.

A tehetségfejlesztés lehetőségei intézményünkben:

- Személyes beszélgetések, a biztatás, a jutalmazás megfelelő formáinak megkeresése
- Fakultációk
- Szakkörök (rajz, kézműves, irodalom, énekkar, hittan)
- IPR
- Felkészítés továbbhaladásra, a tanulmányok folytatására
- Pályázatokkal megvalósított tehetségfejlesztő projektek
- Útravaló–MACIKA pályázat

Az IPR

Az Integrációs Pedagógiai Rendszer a halmozottan hátrányos és hátrányos helyzetű tanulók szociális hátrányainak csökkentését tűzte ki célul. A program az egyéni különbségekre alapozott nevelés kialakításának szükségességéből indul ki. A differenciálás mindenki számára a saját komplex személyiségstruktúrájának leginkább megfelelő, számára optimális fejlesztés biztosítását jelenti, figyelembe véve előzetes tudását.

Az intézményben három munkacsoport – menedzsment, kapcsolattartó, fejlesztő – működik melyek feladata az IPR alapú intézményfejlesztés, IPR feltételeinek kialakítása, dokumentáció kezelése, nevelőtestületi továbbképzések szervezése, partnerkapcsolati rendszer kiépítése, módszertani programok kidolgozása.

A tanulók programba való felvétele a szülők tájékoztatásával kezdődik, majd minden diákra egyéni fejlesztési terv készül a fejlesztő munkacsoport, az osztályfőnökök és szaktanárok együttműködésével.

A program feladata a differenciált képességfejlesztés mellett a diákok anyagi támogatása (ruhanemű, tanszer, sportszer, bérlet), valamint kulturális és sportrendezvényeken való részvételének támogatása.

A tanulók előrehaladásáról háromhavonta tájékoztatást kap a szülő, személyes találkozó keretében.

Útravaló–MACIKA pályázati program

Az iskolánkba érkező tanulókat az osztályfőnökök tájékoztatják az Útravaló–MACIKA Ösztöndíjprogramról, melynek célja a hátrányos helyzetű – kiemelten a roma tanulók – esélyegyenlőségének elősegítése, tanulási és továbbtanulási esélyeinek növelése.

A pályázatot a pályázatot kiíró szervezettel kapcsolatot tartó pedagógus írja a kiíró szervezet honlapján megjelenő

kiírás alapján, a nyertes tanuló-mentor párokat nyomon követi, az ösztöndíjjal kapcsolatos ügyintézést végzi. Ellenőrzi a dokumentumok érvényességét, a levelezést, az adatok változását, a szerződéseket, a záró beszámolókat.

A sikeresen pályázó tanulóink anyagi támogatásban részesülnek, és mentortanár segíti a tanulmányi előrehaladásukat. A mentortanárok elsősorban iskolánk pedagógusai közül kerülnek ki.

A mentor az általa mentorált tanulóval közösen egyéni fejlesztési tervet készít, háromhavonta az osztályfőnök és az érdekelt pedagógusok bevonásával értékeli a tanuló előrehaladását, fejlődését, illetve az ezeket hátráltató tényezőket. Az értékelésre meghívja a tanuló szüleit, a tanulót. Indokolt esetben gyermekjóléti szolgálatot, nevelési tanácsadót.

A mentortanár az ösztöndíjas időszak alatt a mentorált tanuló tanulmányi előmenetelének nyomon követése, valamint a mentorálás során alkalmazott pedagógiai eszközök hatékonyságának vizsgálatát lehetővé tévő egyéni előrehaladási naplót vezet.

Heti 3 órában önállóan – több tanuló esetén csoportosan – a mentorált tanuló felkészítésével foglalkozik.
Az általa mentorált diák családjánál családlátogatást tesz.

Részt vesz azokon a találkozókon, szemináriumokon és egyéb rendezvényeken, amelyeket a pályázat kiírói a program sikeres lebonyolítása érdekében szerveznek.

A tanuló vállalja, hogy eleget tesz iskolalátogatási kötelezettségének, együttműködik a mentorral, részt vesz a foglalkozásokon, tanulmányi eredményén legjobb tudása szerint javítani igyekszik.

2.6.3 A tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkóztatása

Tanulóink előképzettségében nemcsak a megszerzett ismeretek, készségek terén mutatkoznak jelentős – a lemaradók számára speciális segítség nélkül leküzdhetetlen hátrányt jelentő – különbségek, hanem a szocializáció fokában, a viselkedésmódban, az udvariassági szabályok ismeretében, a személyi higiénia terén, a katolikus vallás szertartásainak, a vallásgyakorlás külső formáinak ismeretében is.

Az esélyegyenlőtlenség csökkentése fontos feladatunk. A felzárkóztatás egy komplex, nagy körültekintést, lelkiismeretességet és áldozatosságot kívánó pedagógiai tevékenység. Jelenti a lemaradás fokának és okainak feltárását, a tanuló helyes önismeretre és küzdőképességre való nevelését, a tanórán kívüli felzárkóztató foglalkozások megtervezését, szervezését és kivitelezését.

2.6.4 Korrepetálások

Tanáraink egyéni és csoportos foglalkozások keretében egyaránt tartanak korrepetásokat. Ezek a foglalkozások térítésmentesek. Azért van szükség az iskolai korrepetálásokra, mert tanulóink anyagi helyzete nem teszi lehetővé, hogy magánórákat vegyenek. A foglalkozások nem kötelezőek, de a diákok szívesen látogatják őket. Legtöbbször maguk a diákok a kezdeményezők, főképpen abból a célból keresik a szaktanárokat, hogy:

- javítóvizsga előtt a nyári időszakban segítsék a pótvizsgára való felkészülést.
- a betegség miatt lemaradt tanulóknak lehetőséget adjanak a tananyag pótlására.

- egyéni lemaradás esetén, valamint osztály, ill. csoport lemaradása esetén pótórák formájában történjen az osztály felzárkóztatása.
- a szakértői véleménnyel nem rendelkezőknél adjon lehetőséget az egyéni fejlesztése.

2.6.5 Érettségire felkészítő foglalkozások

Az érettségire felkészítő foglalkozásokat iskolánkban a tanulói igények alapján tervezzük és szervezzük. A kötelező tárgyakból korrepetálásként, míg a szabadon választott tárgyakból (a jelentkezések alapján) fakultációs órák formájában szervezzük, a délelőtti tanórák után.

2.6.6 A sajátos nevelési igénnyel összefüggő pedagógiai tevékenység

- Az SNI tanulóknál a fejlesztési program a szakértői véleményekben megfogalmazott javaslatoknak megfelelően, és a fogyatékosság típusához igazodik.
- A rehabilitációs célú tanórai foglalkozásokat gyógypedagógus vezeti SNI tanulók esetében.
- A tanulási nehézséges tanulókat fejlesztő pedagógus látja el.
- Igény szerint kéttanáros modellel valósul meg, egyéni vagy kiscsoportos formában, a szakvélemény által meghatározott órakeretek és fejlesztendő területek alapján.
- A foglalkozások dokumentációs anyaga az egyéni fejlesztési terv, a rehabilitációs külív és betétlapok.

2.6.7 Egyéni munkarend, ill. vendégtanulókat felkészítő foglalkozások

- Heti rendszerességgel, 8 órában, egyéni, vagy kiscsoportos formában valósul meg a tantárgyankénti felkészítés.
- Ezt a tevékenységet alapvetően fejlesztő pedagógus végzi a hozzátartozó adminisztrációval együtt.
- A felkészítő tanár a szaktanárokkal folyamatosan konzultál, így az egyéni munkarendű és a vendégtanuló együtt tud haladni a nappali tagozaton tanuló társaival.

2.6.8 A beilleszkedési, magatartási nehézségekkel összefüggő pedagógiai tevékenység

Nagyon fontosnak tartjuk a beilleszkedési, magatartási problémákkal küszködő tanulók fejlesztését, mert a problematikus tanuló saját fejlődésének és közössége fejlesztésének is gátjává válhat.

Az elérendő cél a gyerekek, tanulók felelősségtudatának, önfegyelmének, kezdeményező-készségének, munkára és csoportmunkára való alkalmasságának kialakítása.

2.6.9 Gyermekvédelmi tevékenységünk fontosabb feladatai

- A gyermekek elemi szükségletei (élelem, ruházat, tanszer, pihenés) meglétének figyelemmel kísérése.

- Az egészséges fejlődésükhöz szükséges nevelési légkör kialakításának elősegítése a családon belül és acsaládon kívül.
- A tanulók egészségi állapotának figyelemmel kísérése, rendszeres ellátás biztosítása az iskolaorvosi szolgálaton keresztül és az iskolafogászati rendeléseken.
- A tanulók intézményes ellátása, az iskola valamennyi szolgáltatásának biztosítása igényeik szerint (fejlesztő foglalkozás, felzárkóztatás)
- Hasznos szabadidős tevékenységek.
- Segélykérelmek támogatása és az ezzel kapcsolatos tanácsadás a család szociális és anyagi helyzetétől függően.
- A tanulók eredményeinek figyelemmel kísérése, a rendszeres iskolába járásuk folyamatos ellenőrzése, a lemorzsolódás, kimaradás megelőzése.
- Szükség esetén szabálysértési eljárás kezdeményezése, veszélyeztetettség esetén jelzés a megfelelő hatóságok felé.
- Szükség esetén rendszeres kapcsolattartás a szülőkkel, nevelőotthonokkal, kollégiumi nevelőkkel.
- A tanulók szociális hátterének, családi és baráti kapcsolatainak, pszichés jellemzőinek, szokásainak iskolai szintű felmérése, figyelemmel követése.
- A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű, tanulási nehézséggel küzdő tanulók nyilvántartása, beilleszkedésük, integrációjuk és tanulmányi előmenetelük segítése.
- Konfliktusok kezelése (mediáció), valamint a konfliktuskezelés alapjainak elsajátíttatása a tanulókkal.
- Prevenció: a káros szenvedélyek és a nem kívánt terhességek megelőzése.

A tanulókat veszélyeztető helyzetben minden pedagógusnak gyors és hatékony intézkedést kell tennie!

Meg kell vizsgálnunk,

- hogy a családi minta, törődés, érzelmi kötődés mennyire szolgálja a tanuló erkölcsi, érzelmi, értelmi fejlődését.
- hogy mennyire ellenőrzött a tevékenysége, szabad mozgása.
- hogy használ-e a tanuló egészségére káros anyagokat, szereket, folytat-e fejlődésére káros életmódot.
- hogy a tanuló szociális helyzete szükségessé teszi-e segélyek, egyéb támogatások igénybevételét.
- hogy folyamatos ellenőrzést igényel-e a hátrányos helyzetű és a veszélyeztetett környezetben nevelkedő tanulók otthoni életformája, ellátása, pihenése.
- hogy szükséges-e rendszeres segítségnyújtás tanulmányai befejezéséhez, pályaválasztásához és eredményes beiskolázásához.
- hogy tudunk-e olyan érzelmi kötődést biztosítani, amelyben a tanuló őszintén feltárhatja problémáit.

2.6.10 Tartós gyógykezelés alatt álló gyermek, tanuló

Iskolánkra nem jellemző, amennyiben a tanév során valamely tanuló tartós gyógykezelésre szorul, úgy a szakorvosi és/ vagy a házi/ gyermekorvos javaslata alapján a 2020-as Nat-ban megfogalmazott irányelveket vesszük figyelembe.

2.6.11 A képességkibontakoztató és az integrációs felkészítés

A középfokú iskola a tanuló szociális helyzetéből és fejlettségéből eredő hátrányának ellensúlyozása céljából képességkibontakoztató vagy integrációs felkészítést szervez, amelynek keretei között a tanuló egyéni képességének, tehetségének kibontakoztatása, fejlődésének elősegítése, a tanuló tanulási, továbbtanulási esélyének kiegyenlítése folyik. Mindkét felkészítés alapelve az oktatás méltányosságának erősítése és a tanulók iskolai sikerességének elősegítése, a tanulói előrehaladást támogató korszerű módszerek, a társadalmi-gazdasági helyzetből eredő hátrányok enyhítését segítő pedagógiai tevékenység, a tanulói közösségfejlesztés, a család bevonása és támogatása, valamint az esélyteremtést hatékonyan támogató intézményfejlesztés és módszertani megújulás révén.

Az integrációs felkészítés pedagógiai rendszere az iskolák életébe egy speciális szempontot, az együttnevelés szempontját emeli be, mely átstrukturálja a pedagógiai rendszer fogalmának hagyományos kereteit. A pontos teendőket jogszabályok, nevezetesen a 20/2012. (VIII.32.) EMMI rendelet 171-172.§-ai rögzítik.

Pedagógiai rendszerünk kiindulópontja, hogy a tanulók közti különbségek rendkívül sokfélék, a személyiség széles dimenzióiban írhatók le, és nem korlátozhatók valamely tantárgyban elért iskolai eredményekben megmutatkozó különbségekre. A differenciálás nem azonosítható a felzárkóztatással és a tehetségneveléssel, a differenciálás tehát nem a tanulmányi eredményesség szintjeihez igazodik. A differenciálás mindenki számára a saját komplex személyiségstruktúrájának leginkább megfelelő, számára optimális fejlesztés biztosítását jelenti, figyelembe véve előzetes tudását, annak gyengébb és erősebb területeit, a tanuló igényeit, törekvéseit, érdeklődését, személyiségének rá jellemző vonásait, speciális erősségeit és gyengeségeit. Nevelésünk, oktatásunk igazodik a gyermekhez, és ez azt is jelenti, hogy igazodik ahhoz a közeghez, amelynek gyermekeink részesei.

Ha integrációs nevelésünk ezt a célt eléri, működőképessé válik. Intézményünk a kialakított struktúrát pedagógiai programunkkal és helyi tantervünknek megfelelő tartalmakkal töltötte meg.

Alapelveink:

- Olyan emberek nevelése a cél, akik egész életükön át, nyitottak a folyamatos tanulásra, információk szerzésére.
- A gyermekekkel szemben az egyéni fejlődésnek megfelelő elvárásokat, és ezzel harmonizáló feladatokat szükséges megfogalmazni, biztosítani.
- A tanulókat alapvető, korszerű kompetenciák (anyanyelvi, idegen nyelvi, matematikai, informatikai, természettudományi, társadalomtudományi, esztétikai, etikai) tudás birtokába kell juttatni.

Általános céljaink:

Az iskolai program – építve több hazai és nemzetközi iskolafejlesztő program legjobb tapasztalataira – egy olyan nyitott iskolamodellt vázol fel, amely alapvetően fontosnak tartja a gyermek szükségleteire, viselkedésére, tulajdonságaira

való reagálást, illetve érdekeltté, motiválttá akarja tenni őt saját nevelődési, tanulási folyamataiban. Az egyén fejlesztésén keresztül, azzal kölcsönhatásban, fejleszti a befogadó közösséget, s a közösen végzett tevékenységek, együttes élmények, az egész személyiség érzelmi, morális fejlődését segítik.

A program a mások iránti nyitottságot és elfogadást, a szorgalmat kiemelt értéknek tekinti. Az egész személyiséget fejlesztve tanít. Meghatározó benne a gyermekközpontúság, a pedagógus és a gyermek kapcsolata. A gyermekeken keresztül az iskolába járó gyerekek családjaira is hat.

Tudatos pedagógiai munkával arra törekszünk, hogy nevelési- és oktatásszervezési keretünket mihamarabb az alábbi kívánalmak jellemezzék:

- Minden tanköteles és nem tanköteles korú gyermek integrált keretek között nevelődjön.
- Biztosítjuk minden gyermek számára a lehetőséget képességei kibontakoztatásához.
- Az előzetes, otthonról hozott tudást, kultúrát minden gyermek értékként képviselheti.
- Tudatosan figyeljük és fejlesztjük a gyermekek csoport-szociális készségeit.
- A szülő, a család, (mint partner), résztvevője az iskolai folyamatoknak, erős a család- iskola- gyerek közötti kommunikáció.
- Együttműködő, elfogadó, előítéletek nélküli környezetben dolgozunk.
- Megvalósul az oktatásban, nevelésben érintett intézmények szervezett, tudatos együttműködése.
- Pedagógusaink állandóan gazdagítják a pedagógiai, módszertani repertoárjukat.

Helyi, speciális céljaink

A különböző háttérrel és a különböző területeken eltérő fejlettséggel rendelkező tanulók fogadása, együttnevelése terén:

- Az osztályokban lévő hátrányos tanulók aránya továbbra is megfeleljen a jogszabályban előírtaknak.
- Az egyéni képességek fejlesztése, a részképesség hiányának feltárása, ezek módszeres kezelése (mérések, egyéni és csoportos terápia, fejlesztő órák, korrepetálások).
- Az egyéni különbségekre alapozott oktatás, nevelés.

Az integrációt segítő módszerek, programok, fejlesztések megvalósításához szükséges feltételek megteremtése:

- megfelelően felszerelt terem,
- demonstrációs taneszközök,
- készség-és képességfejlesztő eszközök, játékok,
- korszerű, tanítást- tanulás segítő számítógépes programok,
- képesség-kibontakoztató könyvek.

A továbbtanuláshoz szükséges alapkompetenciákat elsajátíttatjuk. Vonzóbbá, elmélyültebbé tesszük az oktatást. A tanulók motiváltságát növeljük. Tevékenységközpontú, művészeti jellegű foglalkozásokat szervezünk. Sikerélményhez juttatunk minél több hátrányos helyzetű tanulót. Lehetőséget adunk az iskolai számítógépek szabad, saját célú felhasználására. A kulturális hátrányukat enyhítjük: színház-, mozi-, kiállítás-, múzeumlátogatást szervezünk. Könyvjutalmakat osztunk. Kreativitást fejlesztő programokat szervezünk.

Céljaink a multikulturális tartalmak területén:

- Fő célunk a másság elfogadtatása, megismertetése, tisztelete, tudatos vállalásának erősítése.
- Kölcsönös, tudatos figyelem kialakítása más kultúrák (romakultúra) irányába. Ennek érdekében például osztályfőnöki órákon tartunk ilyen jellegű foglalkozásokat.

Céljaink a szülővel történő kapcsolattartás terén:

- A szülők meghívása és bevonása több iskolai rendezvénybe, alkalomba.
- A közös kapcsolattartás bevált formáit a közös iskolai célok érdekében tovább erősítjük.

Céljaink a tanári együttműködésre épülő értékelési rendszer terén:

- Kidolgozott szöveges értékelést alkalmazzuk.
- A folyamatos értékelésre törekszünk.
- Biztosítjuk az új pedagógiai programok, tanítási módszerek megismerését.

1.7.5 Képességkibontakoztatást (integrációt) elősegítő módszertani elemek

Az elvárt eredmények intézményi szintű meghatározása szükségessé teszi az alábbiakat:

- célrendszerek és a szükséges beavatkozások tervezése
- a tanulási és tanítási folyamatot segítő eszközrendszer keretében egyéni haladási ütemet segítő differenciált és kooperatív tanulásszervezés,
- az önálló tanulási képesség kialakítása,
- a tanulók kreatív tevékenységére épülő foglalkozások szervezése,
- a tanulási motivációt erősítő és fenntartó tevékenységek előnyben részesítése,
- a tanulmányi előrehaladást segítő képességfejlesztő programok beépítése,
- az átmenetek segítése a tanulói előrehaladásban, valamint
- az intézményi szintű teljesítmény rendszeres értékelése.

Differenciálás, egyéni bánásmód

A különböző képességű, illetve eltérő ütemben fejlődő tanulók egyéni fejlesztéséről való gondoskodás, a differenciálás egyik fő feladatunk.

A differenciálás jelenti: az egyéniségek kibontakoztatását, akár az úgynevezett átlagos képességű, akár tehetséges vagy a hátrányos szociokulturális közegben nevelkedett, hiányosságokkal küzdő gyermekek csoportját tekintve.

- A differenciálás iskolai alkalmazása során minden tanulónak el kell sajátítania a törzsanyagot, a továbbhaladáshoz szükséges minimumot. Ahhoz kell megtalálni a differenciálási formákat, hogy ezt a minimumszintet minden gyermek elérje. A tehetségek kibontakoztatása éppen úgy feladatunk, mint a lemaradók felzárkóztatása. A minden gyermek egyéni fejlettségének és tempójának megfelelő haladásban látszik a megoldás kulcsa.
- A tanári differenciálás, a személyiségfejlesztés automatikusan felbontja a hagyományos frontális munkaszervezést, ami több csoportos, páros és egyéni önálló munkát igényel.
- A csoportmunka iskolai alkalmazása: akkor van jelentősége, ha a tanulók már megismert tananyaghoz hasonló anyaggal ismerkednek. A csoportok létszáma általában 3-5 fő.

Kooperativitás

Mindennapi munka eredményes elvégzéséhez szükséges a rend és a kiszámíthatóság, ami a tevékenységben résztvevőtől együttműködési készséget kíván. Az együttműködő partnerek összetett emberképet alakítanak ki maguknak, és igen erős késztetést éreznek arra, hogy partnereikről információkat szerezzenek.

A kooperatív stratégiák érvényesülésének a következő előfeltételei vannak:

- azonos helyzetmegítélés,
- racionális gondolkodás,
- jóindulat,
- azonos értékrendszer,
- az információk visszacsatolása.

Tanulmányi munkában az együttműködés alapja a megismerés, elfogadás és kötődés. A nevelőnek meg kell ismernie tanulói erényeit, gyengéit. Úgy kell alakítani, hogy a tanulók megismerhessék egymás erősségeit, gyengéit. A rangsorképzés sokféle legyen, sokféle szempont szerint jöjjön létre. Segítse az önismeret, önbecsülés kialakulását, megtartását. Őrizze meg az egyén személyiségét, másságát. Mindenki azt a részfeladatot végezze, vállalja el, amire kompetenciái „feljogosítják". A közös siker egyéni kielégülés, munka és feszültségfeloldás is legyen.

Projekt módszer

A projekt nem más, mint eredményes együtt-alkotó tevékenység. A projekt módszer a középiskolai oktatásban újszerű, modern, sok felkészülést kíván, de megéri, hiszen leegyszerűsödik a nevelési helyzet, sok új technikát, módszert ilyenkor próbál ki, tanul meg a tanuló és a tanár-diák viszony is elmélyülhet. A projekt módszer elsősorban az együttműködő tanulási technikán alapul. A projekt végére a tanulócsoporttól tárgyi vagy szellemi produktumot várunk el, kapunk.

Célja: A projekt módszer az integrációs programban a tanulási nehézségekkel és beilleszkedési zavarokkal küzdő tanulók aktivizálására, motiválására, kommunikációs készségük erősítésére, együttműködési készségük fejlesztésére igen alkalmas. A sokrétű feladatok megoldása különböző képességek alkalmazását teszik lehetővé, tehát a különböző szociális háttérrel, tudással rendelkező tanulóknak alkalma nyílik a feladatok sikeres véghezvitelére a csoportmunka megoldására.

A projekt tanítás elősegíti a tanulási folyamatban való részvétel magasabb szintjét:

- a diákoknak alkalmazniuk és rendszerezniük kell az egyéb tantárgyak tanulása során szerzett tudásukat és készségeiket,
- a tanulók is új szerepet kapnak: önállóságot, magukért és másokért is felelősséget kell vállalniuk
- a projekt módszer arra is alkalmat ad, hogy fejlesszük a tanulók professzionális magatartását.

Tevékenységek

A tevékenységek a projekt csapat által elvégzendő feladatok. A tevékenységek általában a projekt irányításának jellegét tükrözik, azt a módot, amellyel a ráfordítások meghozzák a kívánt eredményeket. Minden egyes eredményhez általában egy vagy több tevékenység járul:

- a csapat- csoport kialakítása,
- a projekt menetrendjének elkészítése,
- a projekt végrehajtása,

- a beszámoló készítése,
- az eredmények ismertetése, a munka értékelése.

A projekt munkaformái

Csoportmunka, könyvtári kutatás, szakkönyvek megismerése, telefonálás, plakátkészítés, fényképezés, interjúkérdések összeállítása, interjúkészítés, számítógépes adatfeldolgozás, videofelvétel és beszámoló készítés, szituációs játékok, drámapedagógia alkalmazása stb.

A megvalósítás módja:

A projektet a tanulóknak önállóan kell kidolgozniuk a csoportmunka keretén belül. A sok önálló munkát igénylő feladatok innovatív problémamegoldást, leleményességet, művészi (zene, tánc, dráma, rajz) képességeket is igényelnek.

A projekt mindenkitől (tanártól, diáktól) a közösségi tanulás fontos elemeként csoport munkát követel meg. A csoportmunka megkívánja, hogy a csoport tagjai érdeklődésüket összehangolják, a gondokat körülírják, megoldást találjanak rá.

A projekt során a tanár nem tanít, hanem irányít, azáltal, hogy információkat ad, vagy szerepekre utal, vagy megjelöli az információ forrásait, rávezető kérdéseket tesz fel, elmondja megjegyzéseit, megerősít.

Mindezekhez szükséges egy jól megtervezett, logikusan felépített és mindenre kiterjedő projektleírás.

Ennek fő fejezetei:

- tervezés,
- információ-gyűjtés,
- előterjesztés,
- végrehajtás,
- feldolgozás,
- beszámoló,
- projekt bemutatása,
- értékelés, utóélet.

Alkalmazása:

A projekt rendszerű oktatást minden osztályban alkalmazhatjuk. Az alsó tagozaton az egy osztályt tanító rendszerben könnyebb a projekttervezés.

A projekt oktatása több tantárgyat is érinthet, ezért célszerű több kollégát bevonni a munkába, de az osztályban tanító minden kollégát tájékoztatjuk az aktuális projektről.

A projekt lebonyolítás időtartama szerint lehet:

- egy nap / témanap/
- egy hét /témahét/
- 3 hetet meghaladó projekt

Várható eredmények:

Az integrációs programban részt vevő, de a többi tanuló magatartásában is elérhetjük, hogy:

- a leendő foglalkozásuk felé irányuljanak,
- együttműködjenek,

- fejletten kommunikáljanak,
- az önálló tanulás az igényükké váljon.

A heterogén összetételű osztályokban a tanulók eltérő tudásszintjének kiegyenlítése, a hátrányos helyzetűek lemaradásának kompenzálása. A projekt oktatás segíti a valóságos problémák kollektív megoldásában megszerzendő jártasságot. A tanulók fokozatosan szembekerülnek döntéseik következményeivel. A közös alkotás, a közös siker, az együvé tartozás elmélyítése is a projekt eredménye.

Drámapedagógia

Valójában gyermek-csoportpszichoterápiás munkának vehető a drámapedagógia alkalmazása az integrált oktatás folyamatában. A dramatikus formák csak kisegítői az oktatás hagyományos formáinak:

- a tananyag bizonyos részeinek drámával történő feldolgozása,
- plusz tudás nyújtása dramatikus eszközökkel.

A cél: így a rejtett vagy elfojtott személyiségjegyek felszínre hozatala – jó, rossz egyaránt, hiszen valójában ez fogja mutatni az utat a pedagógus munkájához.

Feladat: a gyermek megismerése, mely elsősorban önmegismerésen alapuljon –a személyiségfejlesztő módszerek alkalmazásával.

A dramatikus tevékenységi formák csoportosítása négy szempont szerint történik:

- gyakorlatok
- dramatikus játék
- színház
- tanítási dráma.

Ezen gyakorlatok közül a dramatikus játék az, amely mindenfajta tanítási órán, szabadidős programon alkalmazhatók (humán-, reáltárgyak, osztályfőnöki órák).

Az egész módszer a játékon alapul, ami alapeleme a gyermeki létnek.

Ez történhet frontálisan, ezen belül kiscsoportos munkaformákat alkalmazva. Fontos a közösséggel együtt végzett munka, mert a közös siker, esetleg kudarcélmény is építő. A csoport nagyon sokféleképpen viszonyul az egyénhez; motivál, visszavet, befogad, kitaszít, ugyanakkor védettséget, biztonságot nyújt.

A személyes fejlődést segítő beszélgetés, fejlesztő interjú.

Ennek célja:

- önvizsgálat
- önfeltárás
- önirányítás-önalakítás

A tevékenységek alapja a pedagógus részéről, a gyermek szempontjából:

- szükségletek
- érdeklődés
- erősségek

- visszajelentés

A tanulók szociális készségeinek fejlesztése érdekében alkalmazható gyakorlatok sokrétűek, s a pedagógus az adott témához, munkaformához választhat a lehetőségek közül.

A gyakorlatok lehetnek:

- készség-, képesség- és személyiségfejlesztő gyakorlatok
- a kreativitást fejlesztő gyakorlatok
- a nonverbális készségek fejlesztését szolgáló gyakorlatok
- az önkép, önismeret fejlesztését szolgáló gyakorlatok
- testi önismeret
- önkifejezés, önjellemzés, önábrázolás, önmegfigyelés
- énideál, önkép, célok és értékek, tudatosság
- társismereti is kapcsolatfejlesztő gyakorlatok:
- ismerkedés, megismerés, felismerés, kapcsolatfelvétel
- kapcsolatfejlesztés
- érzések, érzelmek, indulatok, vélemények, viszonylatok és elvárás

A várható eredmény hosszútávon mindenképpen a személyiség pozitív irányú változását mutatja. A gyakorlat eredményességének ellenőrzése a gyakorlat végzése közben történik, mivel csak folyamatában értékelhető (a tanár állandóan szemmel tartja a gyerekeket).

2.7 A tanulók iskolai döntési folyamatban való részvételi jogai gyakorlásának rendje

A tanulók és tanulóközösségek érdekeinek képviseletére az iskolában diákönkormányzat működik. A diákönkormányzat az iskola nevelési-oktatási célkitűzéseinek megvalósítását az életkori sajátosságok figyelembevételével, sajátos eszközökkel, a tanulói aktivitás és öntevékenység fejlesztésével segíti. A diákönkormányzat szervezet és tevékenységét saját szervezeti és működési szabályzata szerint alakítja.

Tevékenysége során közreműködik a kulturális- és sportélet megszervezésében és a tanulóközösség érdekképviseletében, gyakorolja a tanulóközösség és saját jogosítványait, melyet a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény 48. §-a és a 20/2012.(VIII.31.) EMM rendelet 120. §-a számára biztosít. A diákönkormányzat munkáját segítő nevelőt a nevelőtestület javaslata alapján a főigazgató bízza meg. A diákönkormányzatot az intézményvezetéssel, a nevelőtestülettel, illetve a szülői szervezetekkel való kapcsolattartásban (a tanulók véleményének továbbításában) a diákönkormányzatot segítő pedagógus képviseli. Az iskola vezetőségének tagja a diákönkormányzat pedagógus képviselője. A diákönkormányzat pedagógus segítője tájékoztatási és beszámolási kötelezettséggel tartozik az iskolavezetés és a nevelőtestület felé.

A tanulók joggyakorlásának rendje az intézményi döntési folyamatokban

A gyermekek jogainak védelméről szóló törvény rendelkezései szerint a gyermeki jogok védelme minden olyan

természetes és jogi személy kötelessége, aki a gyermek nevelésével, oktatásával, ellátásával, ügyeinek intézésével foglalkozik. E kötelezettség megfogalmazása nélkül nem is beszélhetnénk gyermeki jogokról, hiszen azok érvényesülése lehetetlenné válna.

Az oktatási intézményünkben a tanulók úgy érvényesülnek, hogy a pedagógusok, a tanulók, a szülők és a fenntartó közösen kidolgozták a konfliktuskezelés technikáit, megteremtették azokat az eljárásokat és fórumokat, amelyek elsősorban a tanulók, de szükségszerűen a pedagógusok, szülők jogainak érvényesülését is elősegítik.

A gyermeki jogok nemzetközi és hazai szabályozásának is elsődleges alapelve, hogy a gyermek ügyeiben hozott döntésük során az intézményeknek a gyermek mindenekfelett álló érdekét kell elsősorban figyelembe venniük. Az ebből eredő szemléletnek át kell hatnia a jogalkotói és jogalkalmazói tevékenységet, így az iskolák mindennapjait is. Meggyőződésünk, hogy a pedagógusok, a szülők és a fenntartó csak így teremthetik meg valódi partneri viszony alapjait.

A tanuló joga különösen, hogy személyesen vagy képviselői útján – jogszabályban meghatározottak szerint – részt vegyen az érdekeit érintő döntések meghozatalában, a nevelési-oktatási intézmény irányításában, választó és választható legyen a diákképviseletbe.

A diák egyrészt saját maga képviselheti és érvényesítheti érdekeit, jogait – ezt biztosítják az egyéni diákjogok, amelyek a tanulót, mint a tanulói jogviszony alanyát megilletik az iskolában. De ugyanúgy, mint a társadalmi lét más területein (munkahelyen, szakmai közéletben, helyi és az országos politikában), iskolánkban is létezik érdekképviselet és érdekérvényesítés.

Ennek egyik legfontosabb letéteményese a diákönkormányzat. A diákönkormányzat jogosult ugyanis az egész iskola diákságának képviseletére, a diákönkormányzat rendelkezik olyan törvényi jogosítványokkal: kérdezés joga és érdemi válaszhoz való jog, véleményezési jog, javaslattételi jog, a diák képviseletében való eljárás joga, amelyek segítségével az érdekképviselet egyéni szinten és a diákcsoportok szintjén is eredményesen folytatható.

A Diákképviselet az iskolánk keresztény szellemiségét tiszteletben tartva, összetartó, az iskoláját szerető közösséggé szeretné formálni az itt tanuló diákjainkat.

Alapelvként kezeli a kisebbség jogát véleményük fenntartására és képviseletére a döntések után is.
Döntések során kérésre a kisebbségi véleményt is megjeleníti.

A Diákönkormányzat a Szekszárdi Kolping Iskola tanulói által létrehozott érdekképviseleti szerv, amely az Nkt. által meghatározott jogokkal és feladatkörrel rendelkezik. Tevékenységét a jogszabályokkal és az iskolai szabályzatokkal összhangban, demokratikus elvek alapján végzi.

2.8 A tanuló, a szülő - a kiskorú tanuló törvényes képviselője -, a pedagógus és az intézmény partnerei kapcsolattartásának formái

Iskolánkban a szakképzésben tanuló diákok tanulói munkaszerződéssel végzik feladataikat a külső gyakorlóhelyeken. Tanulói munkaszerződéssel azok a diákok dolgoznak, akik olyan szakmát tanulnak, amelyeknek szakképzési kerettanterve előírja ezt számukra.. A munkahelyi gyakorlat célja, hogy a diák elsajátítsa a munkaerőpiac által igényelt gyakorlati tudáselemeket és kompetenciákat, valamint felkészítsen a komplex szakmai vizsga gyakorlati vizsgarészére. Mindezen túl bemutatja a munkába lépéshez és a munkavégzés során szükséges kompetenciák szintjét, tartalmát,

minőségét mintegy munkaköri leírást tárva diákjaink elé.

Tanulói munkaszerződést csak az a gazdálkodó szervezet köthet, amely a gyakorlati képzés folytatására jogosult szervezetek nyilvántartásában szerepel. A kamarák által folytatott akkreditációs folyamatban az iskola képviselője is részt vesz, melynek célja az, hogy megállapítsa, hogy a gazdálkodó szervezet rendelkezik a képzés folytatásához szükséges személyi és tárgyi feltételekkel, alkalmazva a szakképzésre kiadott kerettantervet, és ismeri az elméleti képzést biztosító iskola helyi tantervét. A munkahelyekkel az iskola képviselője személyes kapcsolatot tart, részt vesz a tanulócsoportok kialakításában, figyelemmel kíséri a munkavégzés feltételeit, ügyel arra, hogy a tanuló semmilyen hátrányt ne szenvedjen a gyakorlat során. Az értesíti a gazdálkodó szervezetet, ha egy tanuló tanulóviszonya megszűnik.

A szülő, a tanuló és a pedagógus kapcsolattartásának, együttműködésének formái. A nevelés, a tanulói személyiség harmonikus fejlesztésének elengedhetetlen feltétele a szülői ház és a pedagógus közösség együttműködése.

Ennek alapja a tanuló iránt érzett közös felelősség, amelynek feltétele a kölcsönös bizalom és tájékoztatás, az őszinteség. Megvalósulási formái a kölcsönös támogatás és a koordinált pedagógiai tevékenység. Eredménye a családi és az intézményi nevelés egysége, és ennek nyomán a tanulói személyiség kedvező fejlődése.

A diákok és a pedagógusok együttműködésének formái

- A tanulókat az iskola életéről, az iskolai munkatervről, ill. az aktuális feladatokról az iskola főigazgatója, a diákönkormányzat felelős vezetője és az osztályfőnökök tájékoztatják.
- Az iskola főigazgatója legalább évente egyszer a diákközgyűlésen, valamint a diákönkormányzat vezetőségének ülésén, a diákönkormányzat vezetője havonta egyszer a diákönkormányzat vezetőségének ülésén valamint az iskola az internetes közösségi oldalán (facebook), illetve honlapján keresztül, az osztályfőnökök pedig folyamatosan (az osztályfőnöki órákon) tájékoztatják a diákokat.
- A tanulók kérdéseiket, véleményüket, javaslataikat szóban vagy írásban egyénileg, ill. választott képviselőik útján közölhetik az iskola főigazgatójával, a nevelőkkel, a nevelőtestülettel.
- A tanulót és a tanuló szüleit a tanuló fejlődéséről, egyéni haladásáról a szaktanárok folyamatosan tájékoztatják.

A szülők és a pedagógusok együttműködésének formái

- A szülők a legfontosabb partnereink, akik az iskolaválasztással kifejezték nevelési alapelveink és céljaink elfogadását.
- A nevelés a pedagógus és a szülő közös feladata, az együttműködés a tanuló alapvető érdeke, a pedagógusnak és szülőnek pedig az oktatási törvényben előírt kötelezettsége.

Feladataink, az együttműködés tartalmi elemei

A szülőkkel folyamatosan konzultálunk gyermekeik fejlődéséről, munkájáról, a közösségben elfoglalt helyéről, kapcsolatainak jellemzőiről. A tanulásirányítás, a felzárkóztatás, a tehetséggondozás, a segítő tevékenységek (szociális hátrányok, tanulási kudarcok, beilleszkedési nehézségek esetén), a továbbtanulás, pályaorientáció, a magatartás és szorgalom formálása az együttműködés legfontosabb területei.

Célunk, hogy a szülőkkel, a családdal együttműködve segítsük a Pedagógiai programban megfogalmazott célok sikeres megvalósítását.

Az együttműködés formái, a kapcsolattartás formái

- A szülői önkormányzatiság a szülői szervezet működésével érvényesül. Iskolánkban ez a szülői közösség

választmánya (SZK), amely meghatározza éves programját, de az iskolavezetés és a DÖK is kezdeményezheti összehívását.

- Az osztályok küldöttei a szülői értekezleteken összegyűjtik a problémákat, ill. jelzik a korábban felmerült problémák megoldását vagy a velük kapcsolatos eljárásokat.
- A tanulók nagyobb csoportját érintő döntéseket hozó nevelőtestületi értekezleten az SZK vezetőinek részvételét lehetővé tesszük.
- Az iskolavezetés és az SZK közötti szervezett kapcsolattartást az iskola éves munkaterve rögzíti és ütemezi. Évente legalább két alkalommal a főigazgató ad tájékoztatást az iskola munkájáról.
- Az SZK vezetőjével és tagjaival a folyamatos kapcsolatot két segítő pedagógus tartja.
- Minden tanévben a nyílt napon részletesen tájékoztatjuk a szülőket iskolánk nevelési céljairól, a képzési szerkezetről, az oktatás-nevelés eredményességéről.
- Szülői értekezletet és fogadóórát félévente szervezünk.
- A szülő és a tanuló rendszeres és pontos írásbeli tájékoztatását segíti elő a digitális napló. Az elektronikus napló az iskola és a szülők közötti hatékonyabb és naprakész kommunikációt eredményezi, amely nagyban segítheti a szülői kontroll megerősödését, a tanulók oktatását és nevelését is pozitív irányban befolyásolhatja. A szülő kérésére a fontosabb eseményekről tájékoztató e-mailt küldünk.
- Az iskolai rendezvényekre az SZK vezetőjét (képviselőjét) minden alkalommal meghívjuk.

<u>A szülők és a pedagógusok együttműködésének formái:</u>

- Családlátogatás
- Szülői értekezlet
- Fogadóóra
- Nyílt tanítási nap
- Írásbeli tájékoztató
- Szakkörök indítása
- Előadások szervezése
- Közös kirándulások
- Pályaválasztási tanácsadás
- Közös lelki nap
- Közös zarándoklatok
- Plébániával közös programok

2.9 A tanulmányok alatti vizsgák szabályai, a tanulmányok alatti vizsgák tantárgyankénti, évfolyamonkénti követelményei és az alkalmassági vizsga szabályai, valamint a szóbeli felvételi vizsga követelményei

2.9.1 A tanulmányok alatti vizsgák

A tanuló osztályzatait évközi teljesítménye és érdemjegyei vagy az osztályozó vizsgán, a különbözeti vizsgán, valamint a pótló- és javítóvizsgán nyújtott teljesítménye (a továbbiakban a felsorolt vizsgák együtt: tanulmányok alatti vizsga) alapján kell megállapítani. A tanulmányokhoz kapcsolódó vizsgák körébe tartozik: az osztályozó vizsga, a különbözeti vizsga, a pótló- és a javítóvizsga. A tanulmányokhoz kapcsolódó vizsgákat a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI-rendelet 64. § - 73.§-a szabályozza.

A tanulmányok alatti vizsgák		
Vizsga típusa	**Vizsgaidőszak**	
	Időpont 1. félév	**Időpont 2. félév**
Szakmai alkalmassági vizsga	felvételkor	szükség szerint
Szóbeli felvételi vizsga	nincs	nincs
Osztályozó vizsga (beszámoltató vizsga)	szeptember-október december-január	március-június
Javítóvizsga		augusztus 15-étől augusztus 31-éig terjedő időszak
Különbözeti vizsga	szükség szerint	szükség szerint
Pótló vizsga	az NSZFH vizsgabeosztása szerint	
Ágazati alapvizsga	a félévzárást követő egy hónapon belül (esti tagozat)	a tanév zárását követő egy hónapon belül

Abban az esetben, ha a tanuló önhibáján kívül nem tudja teljesíteni az osztályozó-/javító-/különbözeti vizsga követelményeit, a teljes vizsga anyagából, vagy a nem teljesített vizsgarészből – kérelmére – pótló vizsgát tehet. Időpontját egyéni elbírálás alapján a főigazgató jelöli ki.

A vizsgaidőpontokról az iskola – a javítóvizsga kivételével – a vizsgázót írásban tájékoztatja, a javítóvizsga időpontját az iskola honlapján és bejárati ajtaján megjelenteti.

Tanulmányok alatti vizsgát legalább háromtagú vizsgabizottság előtt kell tenni. Amennyiben a nevelési-oktatási intézményben foglalkoztatottak végzettsége, szakképzettsége alapján erre lehetőség van, a vizsgabizottságba legalább két olyan pedagógust kell jelölni, aki jogosult az adott tantárgy tanítására. A tanulmányok alatti vizsga vizsgabizottságának elnökét és tagjait az iskola főigazgatója bízza meg. A vizsgabizottság elnöke felel a vizsga szakszerű és jogszerű megtartásáért. A kérdező tanár csak az lehet, aki a vizsga tárgya szerinti tantárgyat taníthatja. A

szabályosan megtartott tanulmányok alatti vizsga nem ismételhető.

A tanulmányok alatti vizsga követelményei megegyeznek az adott tantárgy, adott évfolyamának a helyi tantervben megfogalmazott követelményeivel. A vizsga részei:

- írásbeli - közismereti és szakmai elméleti tantárgyak esetén
- szóbeli - közismereti és szakmai elméleti tantárgyak esetén
- gyakorlati - testnevelés, szakmai gyakorlat esetén.

Az írásbeli és gyakorlati vizsgák hatvan percesek. A szóbeli vizsgákon harminc perc felkészülési idő után legfeljebb tizenöt percig felel egy tanuló, kivéve az idegen nyelvek esetén, ahol a szóbeli vizsgán nincs felkészülési idő. A felkészülési idő alatt a vizsgázó jegyzetet készíthet, de gondolatait szabad előadásban kell elmondania. Egy-egy tantárgyból egy vizsgázó esetében a feleltetés időtartama tizenöt percnél nem lehet több.

2.9.2 Az írásbeli vizsgák általános szabályai

Az írásbeli vizsgán a vizsgateremben az ülésrendet a vizsga kezdetekor a vizsgáztató pedagógus úgy köteles kialakítani, hogy a vizsgázók egymást ne zavarhassák, és ne segíthessék.

A vizsga kezdetekor a vizsgabizottság elnöke a vizsgáztató pedagógus jelenlétében megállapítja a jelenlévők személyazonosságát, ismerteti az írásbeli vizsga szabályait, majd kihirdeti az írásbeli tételeket. A vizsgázóknak a feladat elkészítéséhez segítség nem adható. Az írásbeli vizsgán kizárólag feladatlapokon, tétellapokon, illetve a vizsgaszervező intézmény bélyegzőjével ellátott lapokon (a továbbiakban együtt: feladatlap) lehet dolgozni. Arajzokat ceruzával, minden egyéb írásbeli munkát tintával kell elkészíteni. A feladatlap előírhatja számológép, számítógép használatát, amelyet a vizsgaszervező intézménynek kell biztosítania. Az íróeszközökről a vizsgázók, az iskola helyi tanterve alapján a vizsgához szükséges segédeszközökről az iskola gondoskodik, azokat a vizsgázók egymás között nem cserélhetik.

A vizsgázó az írásbeli válaszok kidolgozásának megkezdése előtt mindegyik átvett feladatlapon feltünteti a nevét, a vizsganap dátumát, a tantárgy megnevezését. Vázlatot, jegyzetet csak ezeken a lapokon lehet készíteni. Ha az írásbeli vizsgát bármilyen rendkívüli esemény megzavarja, az emiatt kiesett idővel a vizsgázó számára rendelkezésre álló időt meg kell növelni.

Egy vizsganapon egy vizsgázó vonatkozásában legfeljebb három írásbeli vizsgát lehet megtartani. A vizsgák között a vizsgázó kérésére legalább tíz, legfeljebb harminc perc pihenőidőt kell biztosítani.

Ha a vizsgáztató pedagógus az írásbeli vizsgán szabálytalanságot észlel, elveszi a vizsgázó feladatlapját, ráírja, hogy milyen szabálytalanságot észlelt, továbbá az elvétel pontos idejét, aláírja és visszaadja a vizsgázónak, aki folytathatja az írásbeli vizsgát. A vizsgáztató pedagógus a szabálytalanság tényét és a megtett intézkedést írásban jelenti az iskola főigazgatójának, aki az írásbeli vizsga befejezését követően haladéktalanul kivizsgálja a szabálytalanság elkövetésével kapcsolatos bejelentést. Az iskola főigazgatója a megállapításait részletes jegyzőkönyvbe foglalja, amelynek tartalmaznia kell a vizsgázó és a vizsgáztató pedagógus nyilatkozatát, az esemény leírását, továbbá minden olyan tényt, adatot, információt, amely lehetővé teszi a szabálytalanság elkövetésének kivizsgálását. A jegyzőkönyvet a vizsgáztató pedagógus, az iskola főigazgatója és a vizsgázó írja alá.

A vizsgázó különvéleményét a jegyzőkönyvre rávezetheti. Az iskola főigazgatója az írásbeli vizsga folyamán készített

jegyzőkönyveket és a feladatlapokat – az üres és a piszkozatokat tartalmazó feladatlapokkal együtt – a kidolgozási idő lejártával átveszi a vizsgáztató pedagógusoktól. A jegyzőkönyveket aláírásával – az időpont feltüntetésével – lezárja, és a vizsgairatokhoz mellékeli. Az írásbeli vizsga feladatlapjait a vizsgáztató pedagógus kijavítja, a hibákat, tévedéseket a vizsgázó által használt tintától jól megkülönböztethető színű tintával megjelöli, röviden értékeli a vizsgakérdésekre adott megoldásokat.

Ha a vizsgáztató pedagógus a feladatlapok javítása során arra a feltételezésre jut, hogy a vizsgázó meg nem engedett segédeszközt használt, segítséget vett igénybe, megállapítását rávezeti a feladatlapra, és értesíti az iskola főigazgatóját. Ha a vizsgázó a vizsga során szabálytalanságot követett el, az iskola főigazgatója és két másik – a vizsgabizottság munkájában részt nem vevő – pedagógusból álló háromtagú bizottság a cselekmény súlyosságát mérlegeli, és a vizsgakérdésre adott megoldást részben vagy egészben érvénytelennek nyilvánítja, az érvénytelen rész figyelmen kívül hagyásával értékeli a vizsgán nyújtott teljesítményt, az adott tantárgyból – ha az nem javítóvizsga – a vizsgázót javítóvizsgára utasítja, vagy amennyiben a vizsga javítóvizsgaként került megszervezésre, a vizsgát eredménytelennek nyilvánítja.

A szabálytalansággal összefüggésben hozott döntést és annak indokait határozatba kell foglalni.

2.9.3 A szóbeli vizsgák általános szabályai

Egy vizsgázónak egy napra legfeljebb három tantárgyból szervezhető szóbeli vizsga. A vizsgateremben egyidejűleg legfeljebb hat vizsgázó tartózkodhat. A vizsgázónak legalább tíz perccel korábban meg kell jelennie a vizsga helyszínén, mint amely időpontban az a vizsgacsoport megkezdi a vizsgát, amelybe beosztották. A szóbeli vizsgán a vizsgázó tantárgyanként húz tételt vagy kifejtendő feladatot, és – amennyiben szükséges – kiválasztja a tétel kifejtéséhez szükséges segédeszközt. Az egyes tantárgyak szóbeli vizsgáihoz szükséges segédeszközökről a vizsgáztató tanár gondoskodik.

Minden vizsgázónak tantárgyanként legalább harminc perc felkészülési időt kell biztosítani a szóbeli feleletet megelőzően. A felkészülési idő alatt a vizsgázó jegyzetet készíthet, de gondolatait szabad előadásban kell elmondania. Egy-egy tantárgyból egy vizsgázó esetében a feleltetés időtartama tizenöt percnél nem lehet több. A vizsgázók a vizsgateremben egymással nem beszélgethetnek, egymást nem segíthetik. A tételben szereplő kérdések megoldásának sorrendjét a vizsgázó határozza meg.

A vizsgázó segítség nélkül, önállóan felel, de ha önálló feleletét önhibájából nem tudja folytatni vagy a vizsgatétel kifejtése során súlyos tárgyi, logikai hibát vét, a vizsgabizottság tagjaitól segítséget kaphat. A vizsgabizottság tagjai a tétellel kapcsolatosan a vizsgázónak kérdéseket tehetnek fel, ha meggyőződtek arról, hogy a vizsgázó a tétel kifejtését befejezte, vagy a tétel kifejtése során önálló feleletét önhibájából nem tudta folytatni vagy a vizsgatétel kifejtése során súlyos tárgyi, logikai hibát vétett. A vizsgázó a tétel kifejtése során akkor szakítható félbe, ha súlyos tárgyi, logikai hibát vétett, vagy a rendelkezésre álló idő eltelt.

Ha a vizsgázó a húzott tétel anyagában teljes tájékozatlanságot árul el, azaz feleletének értékelése nem éri el az elégséges szintet, az elnök egy alkalommal póttételt húzat vele. Ez esetben a szóbeli minősítést a póttételre adott felelet alapján kell kialakítani úgy, hogy az elért pontszámot meg kell felezni és egész pontra fel kell kerekíteni, majd az osztályzatot ennek alapján kell kiszámítani.

Ha a vizsgázó a feleletet befejezte, a következő tantárgyból történő tételhúzás előtt legalább tizenöt perc pihenőidőt kell számára biztosítani, amely alatt a vizsgahelyiséget elhagyhatja.

Amikor a vizsgázó befejezte a tétel kifejtését, a vizsgabizottság elnöke rávezeti a javasolt értékelést a vizsgajegyzőkönyvre. A sajátos nevelési igényű, a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő vizsgázó szakértői bizottsági szakvéleménnyel megalapozott kérésére, a főigazgató engedélye alapján a vizsgázó: számára harminc perc gondolkodási időt legfeljebb tíz perccel meg kell növelni, a szóbeli vizsgát írásban teheti le.

Ha a vizsgázónak engedélyezték, hogy az írásbeli vizsga helyett szóbeli vizsgát tegyen, és a vizsga írásbeli és szóbeli vizsgarészekből áll, két vizsgatételt kell húznia, és az engedélynek megfelelő tételeket kell kifejtenie. A felkészüléshez és a tétel kifejtéséhez rendelkezésre álló időt tételenként kell számítani. A vizsgázó kérésére amásodik tétel kihúzása előtt legfeljebb tíz perc pihenőidőt kell adni, amely alatt a vizsgázó a vizsgahelyiséget elhagyhatja. Ha a vizsgázó a szóbeli vizsgát írásban teszi le, a vizsgatétel kihúzása után külön helyiségben, vizsgáztató tanár felügyelete mellett készíti el dolgozatát. A dolgozat elkészítésére harminc percet kell biztosítani. A dolgozatot a vizsgázó vagy a vizsgázó kérésére a vizsgáztató tanár felolvassa. Ha a szóbeli vizsgán a vizsgázó szabálytalanságot követ el, vagy a vizsga rendjét zavarja, a vizsgabizottság elnöke figyelmezteti a vizsgázót, hogy a szóbeli vizsgát befejezheti ugyan, de ha a szabálytalanság elkövetését, a vizsga rendjének megzavarását a vizsgabizottság megállapítja, az elért eredményt megsemmisítheti. A figyelmeztetést a vizsga jegyzőkönyvében fel kell tüntetni.

A szóbeli vizsgán és a gyakorlati vizsgán elkövetett szabálytalanság esetében a főigazgató az írásbeli vizsga erre vonatkozó rendelkezéseit alkalmazza.

2.9.4 A gyakorlati vizsgarész általános szabályai

A gyakorlati vizsgafeladatokat – legkésőbb a vizsgát megelőző két hónappal – a főigazgató hagyja jóvá. A gyakorlati vizsgarészt akkor lehet megkezdeni, ha a vizsgabizottság elnöke meggyőződött a vizsgafeladatok elvégzéséhez szükséges személyi és tárgyi feltételek meglétéről.

A gyakorlati vizsgarész megkezdése előtt a vizsgázókat tájékoztatni kell a gyakorlati vizsgarész rendjéről és a vizsgával kapcsolatos egyéb tudnivalókról, továbbá a gyakorlati vizsgarész helyére és a munkavégzésre vonatkozó munkavédelmi, tűzvédelmi, egészségvédelmi előírásokról.

A gyakorlati vizsgafeladatok végrehajtásához a vizsgázónak az adott tantárgynál helyben meghatározott idő áll a rendelkezésére. Ebbe az időbe a vizsgafeladatok ismertetésének ideje nem számít bele. A gyakorlati vizsgarész végrehajtásához rendelkezésre álló idő feladatok szerinti megosztására vonatkozóan a vizsgafeladatok leírása tartalmazhat rendelkezéseket. Nem számítható be a vizsgafeladatok végrehajtására rendelkezésre álló időbe a vizsgázónak fel nem róható okból kieső idő.

A gyakorlati vizsgarészt – a vizsgafeladatok számától függetlenül – egy érdemjeggyel kell értékelni. Az értékelésben fel kell tüntetni a vizsgázó nevét, születési helyét és idejét, a tanszak megnevezését, a vizsgamunka tárgyát, a végzett munka értékelését és a javasolt osztályzatot. Az értékelést a gyakorlati oktatást végző szaktanár írja alá. A vizsgázó gyakorlati vizsgarészre kapott érdemjegyét a vizsgamunkára, a vizsga helyszínén készített önálló gyakorlati alkotásra vagy a vizsga helyszínén bemutatott gyakorlatra kapott osztályzatok alapján kell meghatározni.

2.9.5 A sajátos nevelési igényű tanulók tanulmányok alatti vizsgái

A tanulmányok alatti vizsgákon a kérdező tanár értékeli a vizsgázót a helyi tantervben megfogalmazott követelmények és a teljesítmény viszonyítása alapján.

- A sajátos nevelési igényű, a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő vizsgázó szakértői bizottság szakvéleményével megalapozott kérésére, a főigazgató engedélye alapján lehetővé kell tenni, hogy az iskolai tanulmányok során alkalmazott segédeszközt használja,
- az írásbeli feladatok megválaszolásához rendelkezésére álló időt legfeljebb harminc perccel meg kell növelni, a szóbeli vizsgát írásban teheti le,
- harminc perc gondolkodási időt legfeljebb tíz perccel meg kell növelni.

2.9.6 Szakmai alkalmassági vizsgálat

A szakképzésbe való bekapcsolódás feltétele, hogy a jelentkezők megfeleljenek a jogszabályban előírt egészségügyi és pályaalkalmassági követelményeknek.
Az előzetes szakmai alkalmassági vizsgálatot kell végezni:

- a szakképzési évfolyamra történő felvétel, átvétel, illetve továbbhaladás előtt minden olyan esetben, amikor az Szakmajegyzék szerint a szakképesítés megszerzése szakmai alkalmassági követelményekhez kötött;
- a szakmaválasztást megelőzően - pályaválasztási tanácsadás céljából - a pedagógus, az iskolaorvos, a szülő kérésére azon képzésben résztvevő esetében, akinél a szakmai jellegű képzésben való részvétel egészségi állapota miatt korlátozott.

A tanulói jogviszony fennállása alatt időszakos alkalmassági vizsgálatot kell végezni a szakmai alkalmasság újbóli véleményezése céljából a szakképzési évfolyamra járó valamennyi tanulónál, amennyiben az Szakmajegyzékben meghatározottak szerint a szakképesítés megszerzése alkalmassági követelményekhez kötött.

Soron kívüli szakmai alkalmassági vizsgálatot kell végezni, ha a tanuló egészségi állapotában olyan változás következett be, amely feltehetően alkalmatlanná teszi az adott munkakör egészséget nem veszélyeztető és biztonságos ellátására, a szakma elsajátítására, illetve gyakorlására. Az a tanuló, aki az alkalmassági vizsgálaton nem vett részt, vagy nem alkalmas minősítést kapott, szakmai képzésben nem részesíthető.

Az alkalmassági vizsga követelményeit az iskolák határozzák meg, bonyolítják le és értékelik.

2.9.7 A szóbeli felvételi vizsga követelményei

A Szekszárdi Kolping Iskola nem szervez szóbeli felvételi vizsgát.

2.9.8 Osztályozó vizsga

Osztályozó vizsgát kell tennie a tanulónak a félévi és a tanév végi osztályzat megállapításához, ha

- felmentették a tanórai foglalkozásokon való részvétele alól, a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 75.§ (2-4)

bekezdése szerint

- engedélyezték, hogy egy vagy több tantárgy tanulmányi követelményének egy tanévben, vagy az előírtnál rövidebb idő alatt tegyen eleget,
- a tanulónak egy tanítási évben az igazolt és igazolatlan mulasztása együttesen a kétszázötven tanítási órát meghaladta, és emiatt a tanuló teljesítménye tanítási év közben nem volt érdemjeggyel értékelhető, a tanítási év végén nem minősíthető, kivéve, ha a nevelőtestület engedélyezi, hogy osztályozóvizsgát tegyen.
- a tanuló a félévi, év végi osztályzatának megállapítása érdekében független vizsgabizottság előtt tehet vizsgát.

Egy osztályozó vizsga egy adott tantárgy és egy adott évfolyam követelményeinek teljesítésére vonatkozik. A tanítási év lezárását szolgáló osztályozó vizsgát az adott tanítási évben kell megszervezni, kivéve, ha a tanuló a magasabb évfolyam követelményeit teljesíti. Ha a diák, az előrehozott érettségi vizsga megszerzése érdekében sikeres osztályozó vizsgát tett, akkor az adott tantárgy tanulmányi követelményeit teljesítette, a magasabb évfolyamon az órák látogatása alól felmentését kérheti.

Osztályozó vizsgának számít a szakképző iskolában – a szakképzésre vonatkozó rendelkezések szerint –szervezett beszámoltató vizsga is.

Az osztályozó vizsgát a tanév kezdetén, a félévi és év végi jegyek lezárását megelőző két hétben kell megszervezni.

A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet XIV. fejezet 143.§ 11. bekezdése tartalmazza a felnőttoktatásban a tanulmányok alatti vizsgákkal kapcsolatos szabályokat.

Sikeres osztályozó- és előrehozott érettségi vizsga esetén az adott tantárgyból a tanulmányok megrövidítésére is engedélyt kaphat a tanuló.

Az osztályozó vizsgát megismételni, eredményén javítani nem lehet. Ha a szabályosan megtartott osztályozó vizsga elégtelen, a tanulónak a tanévet ismételnie kell.

2.9.9 Különbözeti vizsga

Különbözeti vizsgát a tanuló abban az iskolában tehet, amelyben a tanulmányait folytatni kívánja.

A különbözeti vizsgák időpontját a főigazgató szükség szerint határozza meg.

Iskolaváltoztatás vagy külföldi tanulmányok magyarországi folytatása feltételeként írhatja elő az Intézmény a különbözeti vizsga letételét. Abból a tantárgyból vagy tantárgyrészből kell különbözeti vizsgát tennie atanulónak, amelyet az Intézmény a megkezdeni tervezett évfolyamnál alacsonyabb évfolyamon tanított, s amely tantárgy, tananyag ismerete feltétele a sikeres továbbhaladásnak, a magasabb évfolyamba lépésnek.

A különbözeti vizsga tantárgyainak, tartalmának meghatározása során mindig egyedileg kell a főigazgatónak határozatot hoznia a jelentkező tanuló ügyében.

2.9.10 Javítóvizsga

Ha a tanuló tanév végén – legfeljebb három tantárgyból- elégtelen osztályzatot kap, javítóvizsgát tehet.
Június 15-ig minden tantárgy javítóvizsga témaköreit az iskola honlapján közzé kell tenni.
Javítóvizsga augusztus 15. és augusztus 31. között szervezhető.
A vizsgabizottságba lehetőség szerint legalább két olyan pedagógust kell jelölni, aki jogosult az adott tantárgy tanítására.
A tanulót a vizsga eredményéről azonnal tájékoztatni kell.

2.9.11 Pótló vizsga

Pótló vizsgát tehet a vizsgázó, ha a vizsgáról neki fel nem róható okból elkésik, távol marad, vagy a megkezdett vizsgáról engedéllyel eltávozik, mielőtt a válaszadást befejezné. A vizsgázónak fel nem róható ok minden olyan, a vizsgán való részvételt gátló esemény, körülmény, amelynek bekövetkezése nem vezethető vissza a vizsgázó szándékos vagy gondatlan magatartására. A főigazgató hozzájárulhat ahhoz, hogy a vizsgázó pótló vizsgát tegyen, ha ennek feltételei megteremthetők. A vizsgázó kérésére a vizsga megszakításáig a vizsgakérdésekre adott válaszait értékelni kell.

2.9.12 Ágazati alapvizsga

Az ágazati alapvizsga tanulmányok alatti speciális vizsga, amely a tanulónak, illetve a képzésben részt vevő személynek az adott ágazatban történő munkavégzéshez szükséges szakmai alaptudását és kompetenciáit országosan egységes eljárás keretében méri. A tanuló, illetve a képzésben részt vevő személy az ágazati alapoktatás elvégzését követően tehet ágazati alapvizsgát. Az ágazati alapvizsga az adott ágazatba tartozó valamennyi szakma tekintetében azonos szakmai tartalmát a képzési és kimeneti követelmények (KKK) határozzák meg. A szakképző intézmény által szervezett ágazati alapvizsgát a szakképző intézmény oktatóiból és az elnökből álló ágazati alapvizsga vizsgabizottság előtt kell letenni. A vizsgabizottság elnökét a szakképző intézmény székhelye szerint illetékes területi gazdasági kamara vagy az ágazatért felelős minisztérium delegálja. A vizsgabizottság elnöke a Kormány rendeletében meghatározott díjazásra jogosult.
Az ágazati alapvizsga teljesítését az év végén adott bizonyítványba, továbbá a KRÉTA naplóba be kell jegyezni. Az ágazati alapvizsga teljesítése a képzési és kimeneti követelményekben meghatározott munkakör betöltésére való alkalmasságot igazol.

2.9.13 Az egyes vizsgatárgyak részei, követelményei

A vizsgatárgyak követelményrendszere

A vizsgatantárgyak követelményei azonosak a helyi tantárgyi tantervekben található követelményekkel.

A tanulmányok alatti vizsgák tantárgyankénti, évfolyamonkénti követelményeit a 3. számú melléklet tartalmazza. A felkészüléshez szükséges információkat és segédanyagokat az osztályfőnökök postai úton juttatják el a vizsgázóknak, de a témakörök és digitális óravázlatok az iskola honlapjáról is letölthetők.

2.10 Az iskolaváltás, valamint a tanuló átvételének szabályai

2.10.1.Nem szakképző osztályok

2.10.1.1 Tanulói jogviszony létrejötte

(Jogszabály: (Nkt 50. § és 53. §-a és az 51.§ (2)-(6))

A tanulói jogviszony felvétel vagy átvétel útján keletkezik, a beiratkozás napjával kezdődik és a nemzeti köznevelésről szóló törvény szerint szűnik meg, illetve szüntethető meg. Az egyes tanulók felvételéről, átvételéről az iskola főigazgatója dönt, évközi átvétel esetén az érintett osztályfőnök véleményének kikérésével. Az iskola kilencedik évfolyamára a tanulók az általános és a rendkívüli felvételi eljárás keretében vehetők fel a jogszabályban rögzített eljárás betartásával.

Az adott tanévben a felvételi rangsor kialakításának szempontjait az iskola állapítja meg, melyek a felvételi tájékoztatóban kerülnek nyilvánosságra október 31-éig. A felvételi tájékoztatóban az iskolának közölnie kell az OM azonosító számát, továbbá azokat a tanulmányi lehetőségeket, amelyek közül a tanuló választhat, valamint a tagozatot jelölő belső kódot. Az iskola főigazgatója a fentiek figyelembevételével tagozatonként elkészíti a felvételi jegyzéket, minden jelentkező neve mellé beírja a felvételi rangsorban elfoglalt helye szerinti sorszámot. Az ideiglenes felvételi jegyzéket – tájékoztatás céljából – nyilvánosságra kell hozni, elektronikus és papíralapú formában a Felvételi Központnak meg kell küldeni. A rangsorolás során az azonos összesített eredményt elérő tanulók közül előnyben kell részesíteni a halmozottan hátrányos helyzetű tanulót, ezt követően azt a jelentkezőt, akinek a lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye az iskola székhelyének, telephelyének településén található, vagy akinek különleges helyzete ezt indokolja. Különleges helyzetnek tekintjük, ha a jelentkező tanuló testvére is intézményünk diákja, illetve ha valamelyik szülője is intézményünkbe járt. A Felvételi Központ a jogszabályban rögzített határidőig megküldi az iskolának a tagozatonkénti felvételi jegyzéket. A felvételi jegyzék kézhezvétele után a felvételt hirdető középfokú iskola – a jegyzéknek megfelelően – megküldi a felvételről vagy az elutasításról szóló határozatot a jelentkezőnek és az általános iskolának. Az általános iskola értesítése jegyzék formájában történik. Az iskola főigazgatója a felvételről vagy az elutasításról szóló értesítések megtörténte után a következő tanév első napjáig rendkívüli felvételi eljárást írhat ki. Abban az esetben, ha az általános felvételi eljárás keretében a felvehető tanulói létszám kevesebb, mint kilencven százalékát sikerült betölteni, a rendkívüli felvételi eljárást ki kell írni. A rendkívüli felvételi eljárásban új jelentkezési lapot kell benyújtani a felvételt meghirdető iskola által meghatározott formában és időpontig. A felvételi kérelmekről a főigazgató dönt. A középfokú iskola a tanköteles tanuló beiratkozásáról értesíti azt az általános iskolát, amelyikben a tanulmányait folytatta.

2.10.1.2 Felülbírálati kérelem, jogorvoslat

Az iskola főigazgatója – ha a tanuló jelentkezését elutasítja – értesíti az általános iskolát, a tanulót, illetve a kiskorú szülőjét. A szülőnek szóló értesítésben felhívja a figyelmet a jogorvoslati lehetőségre. A tanuló, a szülő– az értesítés kézhezvételétől számított 15 napon belül – jogorvoslati kérelmet nyújthat be az iskola főigazgatójához címezve. A jogorvoslati kérelemben fel kell tüntetni a tanuló nevét, címét, oktatási azonosító számát, általános iskolájának és a tanulót elutasító iskolának a nevét, címét és OM azonosító számát, valamint a megjelölt szakot és annak kódját. Meg kell jelölni, hogy milyen jogsértés vagy méltánytalanság érte a tanulót. Méltányossági kérelem esetén fel kell sorolni

mindazokat az okokat, érveket, amelyek kérésük elfogadását segíthetik. A felvételi eljárással kapcsolatos jogorvoslati kérelmekről az iskola fenntartója dönt.

2.10.1.3 A beiratkozás módja

A beiratkozás a tanév rendjében meghatározott időpontban történik. A beiratkozáshoz szükséges okmányok:

- legalább az általános iskola 8. osztályának befejezését tanúsító bizonyítvány,
- születési anyakönyvi kivonat,
- személyi igazolvány és lakcímkártya,
- taj-kártya,
- adókártya,
- oktatási azonosító számot tartalmazó kártya,
- értesítés iskolaváltoztatásról, beiratkozásról nyomtatvány,
- külföldi tanuló esetében hitelesített bizonyítvány és magyarországi tartózkodási engedély.

Az iskola főigazgatója további feltételeket, eljárási rendet határozhat meg, ezeket a felvételi értesítésről szóló tájékoztatóban közölni kell.

2.10.1.4 Átlépés másik osztályba az iskolán belül

Az azonos évfolyamon belüli más osztályba történő átlépésre kérelem alapján, egyedi elbírálással van lehetőség.

2.10.1.5 Tanuló átvétele más oktatási intézményből

Más oktatási intézményből a tanulók átvételi eljárása a tanuló, kiskorú tanuló esetén a tanuló és a szülő együttes kérelmére indulhat el. A tanuló átvételéről – az érintett osztályfőnök véleményének kikérésével – az iskola főigazgatója dönt (az intézményi sajátosságok figyelembevételével). A tanulók évközi áthelyezése, illetve más iskolából való átvétele esetén a következőket kell mérlegelni:

- az iskolaváltoztatási kérelem indokait,
- a tanuló tanulmányi előmenetelét,
- a tanult tantárgyak illeszkedését a helyi tantervhez.

Az iskola főigazgatója különbözeti vizsga letételéhez kötheti az átvételt. A vizsga részeit (írásbeli, szóbeli vagy mindkettő), követelményeit és az értékelés rendjét a közismereti, illetve szakmai munkaközösségek határozzák meg, legalább 15 nappal a vizsga előtt. Ezeket a tanulóval írásban közölni kell, illetve a helyben szokásos módon nyilvánosságra kell hozni.

2.10.2 A szakképző osztályokra vonatkozó felvételi és átvételi szabályok

2.10.2.1 Jelentkezés a szakképző évfolyamokra

Jogszabály: (Szkt 54.§, 55.§, 56. §)

A felvételi kérelem az iskola saját jelentkezési lapján a jelentkező tanuló (kiskorú tanuló esetén a tanuló és a szülő együttes) aláírásával nyújtható be. Az iskola a felvétellel kapcsolatos döntését megküldi a jelentkezőnek, kiskorú jelentkező esetén a szülőnek, továbbá, ha a jelentkező iskolába jár, az iskolának is (a továbbiakban együtt: felvételi értesítés). Az iskola értesítése jegyzék formájában is történhet. Ha az iskola a benyújtott felvételi kérelmek, illetve a felvételi eljárás eredményeképpen megállapítja, hogy a meghirdetett tagozatot nem tudja elindítani, köteles erről három munkanapon belül értesíteni a jelentkezőket. Az iskolai beiratkozások időpontját– a tanév rendjében megállapított keretek között – az iskola főigazgatója határozza meg. Az időpontot – a helyben szokásos módon – legalább 15 nappal korábban nyilvánosságra kell hozni.

2.10.2.2 Beiratkozás

A szakképző osztályokba történő felvétel esetén:

- a szakképzés megkezdéséhez szükséges végzettséget tanúsító bizonyítvány,
- előzetes szűrővizsgálat egészségügyi alkalmasságról, valamint pályaalkalmasság – amennyiben előírás
- személyi igazolvány és lakcímkártya vagy születési anyakönyvi kivonat,
- oktatási azonosító számot tartalmazó kártya,
- taj-kártya,
- adókártya,
- külföldi tanuló esetében hitelesített bizonyítvány és magyarországi tartózkodási engedély.

Az iskola főigazgatója további feltételeket, eljárási rendet határozhat meg, ezeket a felvételi értesítésről szóló tájékoztatóban közölni kell.

2.10.2.3 Átlépés másik osztályba

Szakképző évfolyamon az átlépés azonos szakmákban, azonos évfolyamon úgy lehetséges, hogy az agyakorlati munkarendet jelentősen ne változtassa meg; rokon szakma esetén különbözeti vizsgával, egyedi elbírálással, amennyiben a gyakorlati követelményeket teljesíti a tanuló.

2.10.2.4 Átvétel másik iskolából

A képzésben résztvevő tanuló más szakképző iskolából való átvételét az iskola főigazgatója dönti el, az előző iskola által kiállított teljesített tantárgyak figyelembevételével (feltéve, hogy a szakképzésre való belépés egyéb jogszabályi

feltételeinek a tanuló megfelel).

Az átvétel főigazgatói határozattal engedélyezhető:

- előzetes tanulmányok beszámításával,
- előzetes szakmai gyakorlat beszámításával, továbbá:
- különbözeti vizsgával,
- egyéni segítségnyújtással,
- türelmi idő biztosításával,
- évfolyamismétléssel.

A határozatnak tartalmaznia kell a kötelező szakmai gyakorlatok és összefüggő nyári szakmai gyakorlat pótlására vonatkozó információkat és határidőket is.

2.10.2.5 Tanulói jogviszony szüneteltetése

Szünetel a tanulói jogviszonya annak, akinek engedélyezték, hogy tanulmányait megszakítsa.

2.10.2.6 A tanulói jogviszony megszűnése

Megszűnik a tanulói jogviszony:

- ha a tanulót másik szakképző intézmény vagy köznevelési intézmény átvette, az átvétel napján, az utolsó évfolyam elvégzését igazoló bizonyítvány kiállítása napján, kivéve, ha a tanuló az utolsó évfolyamot követő első szakmai vizsgaidőszakban szakmai vizsgát tesz, akkor a szakmai vizsgaidőszak utolsó napján,
- ha a tanuló tanulmányainak folytatására egészségileg alkalmatlanná vált és:
- a tanuló a tanulmányait nem kívánja a szakképző intézményben tovább folytatni, a bejelentés tudomásulvételének napján,
- a szakképző intézményben nem folyik másik megfelelő szakképzés vagy a továbbtanuláshoz szükséges feltételek a szakképző intézményben nem adottak, az erről szóló határozat véglegessé válásának napján,
- a tankötelezettség megszűnése után, ha a tanuló - kiskorú tanuló a törvényes képviselője egyetértésével - írásban bejelenti, hogy kimarad, a bejelentés tudomásulvételének napján,
- ha a jogviszonyt - a tanköteles tanuló és a hátrányos helyzetű tanuló kivételével - fizetési hátralék miatt a főigazgató a tanuló - kiskorú tanuló esetén a kiskorú tanuló törvényes képviselőjének – eredménytelen felszólítása és a tanuló szociális helyzetének vizsgálata után megszünteti, a megszüntetésről szóló határozat véglegessé válásának napján,
- ha a tanuló - a tanköteles tanuló kivételével - a szakképző intézmény kötelező foglalkozásairól a jogszabályban meghatározott időnél igazolatlanul többet mulasztott, az erről szóló határozat véglegessé válásának napján,
- ha a tanulóval szemben kizárás a szakképző intézményből fegyelmi határozatot hoztak, az erről szóló határozat véglegessé válásának napján,

- ha a nem magyar állampolgárságú tanuló külföldre távozik, a bejelentés tudomásulvételének napján.

2.11 Az elsősegélynyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos iskolai terv

2.11.1 Elsősegélynyújtás fogalma

Az elsősegély azonnali segítségnyújtás vagy beavatkozás, amelyet a sérült kap valamely sérülésére vagy hirtelen egészségkárosodása miatt, a mentők, orvos vagy más személy megérkezése előtt. Az elsősegélynyújtás képessége tudáson, begyakorláson és tapasztalaton alapul.

Egy elsősegély tanfolyam nagyban növeli az önbizalmat és cselekvőképességet. Az ott kapott alapos felkészítés segít uralkodni az érzelmeken, és sok nehéz helyzeten átsegít. Az iskolában előforduló sérülések szakszerű ellátása megkívánja, hogy az iskolai oktatásban nagyobb hangsúlyt kapjon az elsősegélynyújtás. Lehetőség van, osztályfőnöki-, biológia-, órákon, szakkörökön ezen ismeretek elsajátítására.

Minden osztály számára fontos, hogy az iskola megfelelő számú elsősegélynyújtó ládával rendelkezzen, melyet nemcsak a mindennapok, de a kirándulások, és egyéb rendezvények (pl. hulladékgyűjtés során) alkalmával is tudnak használni.

2.11.2 Az elsősegélynyújtási alapismeretek elsajátításának célja, hogy a tanulók

- ismerjék meg az elsősegélynyújtás fogalmát;
- ismerjék meg az élettannal, anatómiával kapcsolatos legfontosabb alapfogalmakat;
- ismerjék fel a vészhelyzeteket;
- tudják a leggyakrabban előforduló sérülések élettani hátterét, várható következményeit;
- sajátítsák el a legalapvetőbb elsősegélynyújtási módokat;
- ismerkedjenek meg a mentőszolgálat felépítésével és működésével;
- sajátítsák el, mikor és hogyan kell mentőt hívni.

2.11.3 Az elsősegélynyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos kiemelt feladatok:

- a tanulók korszerű ismeretekkel és az azok gyakorlásához szükséges készségekkel és jártasságokkal rendelkezzenek elsősegélynyújtási alapismeretek területén;
- a tanulóknak bemutatjuk és gyakoroltatjuk velük elsősegélynyújtás alapismereteit;
- a tanulók az életkoruknak megfelelő szinten - tanórai és a tanórán kívüli (egyéb) foglalkozások keretében
- foglalkoznak az elsősegélynyújtással kapcsolatos legfontosabb alapismeretekkel.

2.11.4 Az elsősegélynyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos feladatok megvalósításának elősegítése érdekében:

- az iskola kapcsolatot épít ki az Országos Mentőszolgálattal, Magyar Ifjúsági Vöröskereszttel és az Ifjúsági Elsősegélynyújtók Országos Egyesületével;
- tanulóink bekapcsolódnak az elsősegélynyújtással kapcsolatos iskolán kívüli vetélkedőkbe;
- támogatjuk a pedagógusok elsősegélynyújtási ismeretekkel foglalkozó továbbképzésekre való jelentkezését.

2.11.5 Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátítását elsősorban a következő tevékenységformák szolgálják:

- a helyi tantervben szereplő tantárgyak tananyagaihoz kapcsolódó alábbi ismeretek:

Tantárgy	Elsősegélynyújtási alapismeretek
Biológia /természetismeret	- rovarcsípések - légúti akadály - artériás és ütőeres vérzés - komplex újraélesztés
Kémia / természetismeret	- mérgezések - vegyszer okozta sérülések - savmarás - égési sérülések - forrázás - szénmonoxid mérgezés
Fizika / természetismeret	- égési sérülések - forrázás
Testnevelés	- magasból esés

3. Az iskola helyi tanterve

3.1 A választott kerettanterv megnevezése, jellemzői

A helyi tantervünk alapja a 110/2012. (VI.4.) Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló rendelet alapján az Oktatási Hivatal által közzétett kerettantervek (2020. szeptember 1-től). 2020/2021-től felmenő rendszerben a NAT 2020 alapján kiadott kerettantervek alapján kialakított helyi tantervek kerültek bevezetésre.

Alkalmazott kerettantervek - a 2020-as NAT-hoz illeszkedő tartalmi szabályozók alapján

- Kerettantervek a szakképzés területére→ Közismereti kerettanterv a szakképző iskolák számára,
- Programtantervek, Képzési és kimeneti követelmények a szakképző iskolai szakmai oktatáshoz (ikk.hu)
- Kerettantervek az iskolarendszerű felnőttoktatás 1–12. évfolyamára→ Kerettanterv a 9–12. évfolyam számára,
- Kerettantervek a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásához→ Kerettantervek a szakiskolák számára:
    - Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelő-oktató munkáját ellátó szakiskola kötelező 9/E előkészítő évfolyamának kerettanterve
    - Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók két évfolyamos szakiskolai szakmai oktatásához, képzéséhez alkalmazandó 9–10. évfolyamos közismereti kerettanterv
    - Két évfolyamos szakiskolai oktatás, képzés szakmai kerettantervei
- Irányelvek és alapprogramok→ Az alapfokú művészetoktatás követelményei és tantervi programja; Az alapfokú művészetoktatás alapprogramja (2022/2023-as tanévtől hatályba lépő 2. számú melléklet)

3.1.1.Osztályok jelölése

„A”: érettségire való esti tagozatos felkészítő osztály (gimnázium)

„B-C”: szakképző osztályok

„E-F-G”: szakiskolai osztályok

„1.A, 2.B valamint 2.A, 2.B ”: esti felnőttoktatás osztályai (felmenő rendszerben)

„13.Gy, 13.P valamint 14.Gy, 14.P”: esti szakgimnáziumi osztályok

3.1.2. 2020 szeptemberétől hatályos óratervek felmenő rendszerben

Gimnáziumi képzés

A középiskola általános célja, hogy érvényesítse a humánus értékeket, közvetítse az egyetemes és nemzeti kultúra alapértékeit, testi és lelki egészségre törekvő, az emberi kapcsolatokban igényes felnőtteket, demokratikus elveket követő állampolgárokat neveljen, akik képesek a társadalmi, gazdasági, technikai változások követésére és az ezekhez

alkalmazkodó cselekvésre.

A gimnáziumban az általános műveltséget megalapozó, valamint érettségi vizsgára és felsőfokú iskolai tanulmányok megkezdésére felkészítő nevelés-oktatás folyik. Fejlesztő célú képzési tartalmakkal, problémakezelési módokkal, hatékony tanítási-tanulási módszerekkel készíti fel tanulóit arra, hogy a tudás – az állandó értékek mellett – mindig tartalmaz átalakuló, változó, bővülő elemeket is, így átfogó céljaival összhangban kialakítja a tanulókban az élethosszig tartó tanulás igényét és az erre való készséget, képességet.

Az életfeltételek kialakítása és a társadalomba való beilleszkedés sokoldalú tájékozódási képességet és tájékozottságot kívánó feladatát a középiskola azzal támogatja, hogy felkészíti tanulóit a társadalmi jelenségek, kapcsolatrendszerek megértésére, alakítására, az alkalmazni képes tudás megszerzéséhez nélkülözhetetlen munka felvállalására. Mindehhez elengedhetetlen a tanulók tudatos, önkéntes, aktív, segítőkész együttműködése az iskolával.

A középiskola feladata, hogy előmozdítsa a tanulás belső motivációinak, önszabályozó mechanizmusainak kialakítását, fejlesztését; a nevelési-oktatási folyamat segítse elő a tanulók előzetes ismereteinek, tudásának, nézeteinek feltárását, adjon módot tudásuk átrendezésére, továbbépítésére, integrálására.

Iskolánk a gimnáziumi képzést esti munkarend szerint indítja, olyan felnőtteknek, akik nem rendelkeznek még iskolarendszerben megszerzett szakképesítéssel és szeretnének érettségi vizsgát tenni.

Szakképző iskola

Az elmúlt időszak egyértelművé tette, hogy a szakközépiskola elnevezés a diákok, szülők, foglalkoztatók számára nem volt értelmezhető, az iskolatípus elnevezése a következőkben szakképző iskola. A szakképző iskola 3 éves. Az első év ágazati ismereteket adó képzés, az azt követő két évben duális képzés folyik, elsősorban munkaszerződés keretén belül. A végzés után itt is nyitott a lehetőség az érettség vagy akár a technikusi képzettség megszerzésére. Mivel a szakképző iskolában és a technikumban is ágazati alapképzés történik a képzés első szakaszában, a 9. évfolyam végén van átjárhatóság a két iskolatípus között különbözeti vizsga nélkül. Az ágazati alapképzés ágazati alapvizsgával zárul. Az ágazati alapvizsga alkalmas egyszerű munkakörök betöltésére. A szakmai képzés lehetőséget biztosít a csak érettségizett, gimnáziumot végzettek, valamint az egyetemi tanulmányaikat feladó fiatalok részére. Erre szolgál a technikum 2 éves képzése.

Szakiskola

A szakiskola a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai nevelése, oktatása céljából a többi tanulóval sajátos nevelési igénye miatt együtthaladásra képtelen tanulókat készíti fel szakmai vizsgára, és nyújt részükre a munkába álláshoz és az életkezdéshez szükséges ismereteket. Ezekben a képzésekben közismereti oktatás és szakmai képzés folyik.

Szakgimnázium

A szakgimnázium fő célja a szakképesítés megszerzése mellett a tehetség kibontakoztatása, a teljesítmény növelésére történő ösztönzés, további cél, hogy a tanulók számára értékálló és a kor igényeinek megfelelő tudást nyújtson.

A szakgimnázium öt évfolyammal működő nevelés-oktatási intézmény, amelyből négy évfolyamon közismereti oktatás mellett szakmai képzés, az ötödik évfolyamon pedig szakmai képzés folyik. Az intézményben a pedagógia ágazaton belül folyik képzés.

3.2.A választott kerettanterv által meghatározott óraszám feletti kötelező tanórai foglalkozások, azok tananyaga és a foglalkozások megnevezése, óraszáma

3.2.1. A kerettanterv által meghatározott óraszám feletti kötelező tanórai foglalkozások

A tantárgyi tantervek elkészítését a szakmai munkacsoportok végezték el. A szabad órakeret felhasználásánál és a tantárgyankénti 10 %-os szabad sáv felhasználásánál az alábbiak szerint döntöttünk:

A kötelező tantárgyak és óraszámok átvétele mellett a nevelőtestületeknek dönteni kell az évfolyamonkénti szabad órakeret felhasználási módjáról. Az intézményben az egyes minimális óraszámmal közölt tantárgyak időtartamának megemelése mellett döntöttünk és néhány esetben emelt óraszámban oktatunk tantárgyakat.

Az egyes témakörök óraszáma minimum és maximum értékeket tartalmaz. A minimum óraszámot a törzsanyagra kell fordítani. Ha az osztály vagy csoport ezt az egységet hamarabb fel tudja dolgozni – tehát a megadott minimum órakeretben (órakeret 80%-a) –, akkor a pedagógus felhasználhatja a maradék órákat (órakeret 20%-a) a megadott tananyagok mélyebb, sokszínűbb tanítására, ismétlésre, gyakorlásra vagy a tanórán kívüli tudásszerzésre, kompetenciafejlesztésre, projektmunkák megalkotására. Amennyiben a 80% nem elegendő a törzsanyag teljesítésére, akkor az órakeret 100%-át kell erre fordítani.

A több évfolyamra megfogalmazott tantárgyi óraszámok tanévenkénti meghatározása is az iskola szakmai feladata közé tartozik. A több tanévre előírt ismeretek és fejlesztési követelmények szétválasztása munkaközösségek feladata és ez megjelenik a tantárgyi tantervekben. A tanévekre történő bontás során a megadott óraszámot annak figyelembevételével határozzák meg, hogy a fejlesztés várt eredményei a több évfolyamos ciklus végére teljesüljenek.

A helyi tanterv koherenciájára, az ismeretek egymásra épülésére és a tantárgyak közötti kapcsolódási pontokra azonban minden esetben fokozottan ügyelni kell.

A szakközépiskolai óratervek a szakképzési kerettantervek alapján kerültek elkészítésre.

A gimnáziumi óratervek a gimnáziumok 9-12. évfolyamára elkészített kerettantervek átvételével kerültek elkészítésre.

Az egyéb foglalkozások

Egyéb foglalkozás a tantárgyfelosztásban tervezhető, rendszeresen tanórai foglalkozás, amely:

a) szakkör, érdeklődési kör, önképzőkör,
b) sportkör, tömegsport foglalkozás,
c) egyéni vagy csoportos felzárkóztató, fejlesztő foglalkozás,
d) egyéni vagy csoportos tehetségfejlesztő foglalkozás,
e) tanulást, iskolai felkészülést segítő foglalkozás,
f) pályaválasztást segítő foglalkozás,
g) közösségi szolgálattal kapcsolatos foglalkozás,
h) diák-önkormányzati foglalkozás,
i) felzárkóztató, tehetség-kibontakoztató, speciális ismereteket adó egyéni vagy csoportos, közösségi fejlesztést

megvalósító csoportos, a szabadidő eltöltését szolgáló csoportos, a tanulókkal való törődést és gondoskodást biztosító egyéni foglalkozás,

j) tanulmányi szakmai, kulturális verseny, házi bajnokság, iskolák közötti verseny, bajnokság, valamint

k) az iskola pedagógiai programjában rögzített, a tanítási órák keretében meg nem valósítható osztály- vagy csoportfoglalkozás lehet.

A nem kötelező (választható) tanórai foglalkozások tananyaga

Iskolánkban a választható érettségi vizsgatárgyakhoz kapcsolódó fakultációs órák alkotják a szabadon választható tanórák körét. Ezen órák tananyagát a 2020-as NAT-hoz illeszkedő tartalmi szabályozókon belül található kerettantervek alapján határozzuk meg.

A választható tárgyak esetén (emelt és a középszintű érettségire felkészítő foglalkozások) a tanulók és aszülők aláírásukkal erősítik meg választásukat, és tudomásul veszik, hogy az értékelés, a mulasztás, továbbá a magasabb évfolyamra lépés tekintetében úgy kell tekinteni, mintha kötelező tanórai foglalkozás lenne.

3.2.2. Tantárgyi struktúra, óraszámok

3.2.2.1 Gimnáziumi tantárgyi struktúra, óraszámok felnőttoktatás

Tantárgyi struktúra az iskolarendszerű felnőttoktatás 9-12. évfolyam számára

Tervezési időkeret:

- **9-11. évfolyam 36 hét.**
- **12. évfolyam: 32 hét**

Óraterv a kerettantervekhez – 9–12. évfolyam, gimnázium ESTI TAGOZAT				
Tantárgyak	**9. évf.**	**10. évf.**	**11. évf.**	**12. évf.**
Magyar nyelv és irodalom	3	3	3	3
I. idegen nyelv	2+1*	2+1*	3+2*	3+2*
II. idegen nyelv	0*	0*	0*	0*
Matematika	3	3	3	3
Történelem	2	2	2	2
Állampolgári ismeretek				1
Biológia	1	1		
Fizika	1	1		
Kémia	1	1		
Földrajz	1	1		
Ének-zene (Művészetek)			0,5	1
Természettudomány			2	
Dráma és színház				1

Digitális kultúra	1	1	0,5	
Osztályközösség-építés	1	1	1	1
Esti tagozatos összóraszám	17	17	17	17
Katolikus hittan**	1	1	1	1
Heti összes óraszám hittannal együtt	18	18	18	18

Megjegyzés:

*A 2023/2024-es tanévtől felmenő rendszerben egy idegen nyelv oktatása történik a 2011. évi CXC. Nkt. 60.§ (9) d) alapján. A második idegen nyelv óraszáma így az első idegen nyelv óráihoz kerül felhasználásra.

**A NAT 9. § (1) A 8. §-ban a tanuló napi és heti terhelésével összefüggésben meghatározottak alkalmazásakor figyelmen kívül kell hagyni az egyházi köznevelési intézményben szervezett hitéleti oktatásra vonatkozó tantárgy óraszámát.

3.2.2.2. Szakgimnáziumi nevelés-oktatás

A Pedagógiai munkatárs szakképesítés óratervei

A szakképesítés alapadatai

A szakképesítés azonosító száma: 4 0119 01
Szakképesítés megnevezése: **Pedagógiai munkatárs**
Szakirányok megnevezése:

- **Pedagógiai asszisztens,**
- **Gyógypedagógiai asszisztens**

Tanulmányi terület: Pedagógia
Nappali munkarendben az évfolyamok száma: 4+1 év
Érettségire épülő, iskolai rendszerű képzésben az évfolyamok száma: 2 év

Szakgimnáziumi évfolyamok közismereti és szakmai órakerete nappali munkarendben

Tantárgyak			9. évf.	10. évf.	11. évf.	12. évf.	9-12. óraszám összesen	13. évf.	13. évf. óraszám összesen
Magyar nyelv és irodalom			4	4	4	4	*556*	-	-
Idegen nyelv (első élő idegen nyelv)			4	4	4+1	4+1	*556*	4	124
Matematika			3	3	3	3+1	*417*	-	-
Történelem			2+1	2+1	3	3	*345*	-	-
Digitális kultúra			2	1	1	+1	*144*	-	-
**Művészetek			1	1	1	-	*108*	-	-
***Testnevelés			5	5	5	5	*695*	-	-
Közösségi nevelés			1	1	1	1	*139*	-	-
Katolikus hittan			1	1	1	1		1	
Természettudományos képzésre (is) fordítandó sáv*	A	**Komplex természettudomány**	**2**	**2**	**2**	**2**	***278***	-	-
	B	Komplex természettudomány	3	-	-	-	*108*	-	-
		Első, vagy második Idegen nyelv, vagy egy Természettudományos tantárgy, vagy Művészettörténet	-	2	1	2	*170*	-	-
Heti közismereti óraszám			**26**	**25**	**26**	**26**		**4+1**	
Szabadon tervezhető órakeret A			2	2	2	4	*340*		
Szabadon tervezhető órakeret B			1	2	3	4	*340*		
Szakmai tantárgy óraszámai			**8**	**9**	**8**	**8**	***1148***	**31**	**961**
Rendelkezésre álló órakeret/hét			**34**	**34**	**34**	**34**		**35+1**	
Tanítási hetek száma			36	36	36	31		31	
Éves összes óraszám			**1224**	**1224**	**1224**	**1054**	**4726**	**1085 +1**	**1085+1**

(A természettudományos képzéshez az „A" változatot választottuk.)

Tantárgyak	1/13. évf.	2/14. évf.	1/13-2/14. évf. óraszám összesen
Szakmai idegen nyelv	4	4	268
Érettségire épülő szakképesítés órakerete	31	31	2077
Rendelkezésre álló órakeret/hét	35	35	
Tanítási hetek száma	36	31	
Éves összes óraszám	**1260**	**1085**	**2345**

Szakmai óraszámok két évfolyamos szakgimnáziumi képzésben 1/13-2/14. évfolyamra

3.2.2.3. A szakképző iskolai évfolyamok óraterve

Szakképző iskolai szakmai oktatás közismereti óraszámai

Tantárgyak		Évfolyamok			Óraszám a 9-11. évfolyamon
		9.	10.	11.	
Közismereti oktatás	Kommunikáció-magyar nyelv és irodalom	2	2	2	206
	Idegen nyelv	2	1	1	139
	Matematika	2	2	1	175
	Történelem és társadalomismeret	3	-	-	108
	Természetismeret	3	-	-	108
	Testnevelés	4	1	1	211
	Osztályközösség-építő program	1	1	1	103
	Katolikus hittan* *(az összes heti órán felül)*	+1	+1	+1	103
	Ének-zene *(szabad órakeret)*		+1	+1	67
	Honvédelmi ismeretek (*szabad órakeret*)	1			36
	Pénzügyi és munkavállalói ismeretek	-	-	1	31
	Digitális kultúra *(szabad órakeret)*	-	+1	+1	67
	Összes közismereti óraszám	17+1+1	7+2+1	7+2+1	1354
Ágazati alapoktatás		**16**	**0**	**0**	**576**
Szakirányú oktatás		**0**	**25**	**25**	**1675**
Rendelkezésre álló órakeret/hét		**34 +1**	**34 +1**	**34 +1**	**-**
Tanítási hetek száma		36	36	31	-
Éves összes óraszám		1260	1260	1085	3605

Megjegyzés: *110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet 9. § (1)/a szerint figyelmen kívül kell hagyni az egyházi köznevelési intézményben szervezett hitéleti oktatásra vonatkozó tantárgy óraszámát. A szakképző évfolyamok szakmai helyi tanterveit a Szakmai program tartalmazza.

A szabad órakeret felhasználása

Tantárgyak	Évfolyamok		
	9.	10.	11.
Ének-zene		1	1
Digitális kultúra	-	1	1
Honvédelmi ismeretek	1	-	-
Felhasznált szabad órakeret a közismereti képzéshez	**1**	**2**	**2**
Katolikus hittan (a kötelező órakereten felül)	1	1	1

A szakképző iskolai óraterv nappali munkarendre két évfolyamos képzésben

Tantárgyak	Évfolyamok		Összes óraszám az 1-2. évfolyamon
	1.	2.	
Szakmai órakeret	32	32	2144
Szabad órakeret	3	3	201
Rendelkezésre álló órakeret/hét	**35**	**35**	
Tanítási hetek száma	36	31	
Éves összes óraszám	**1260**	**1085**	**2345**

3.2.2.4. Szakiskolai képzés 9/E előkészítő évfolyam közismereti óraterve

Műveltségterület	Tantárgy	Heti óraszám	Éves óraszám
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom	**5**	**180**
Idegen nyelv	Idegen nyelv	**2**	**72**
Matematika	Matematika	**5**	**180**
Történelem és állampolgári ismeretek	Állampolgári ismeretek	**1**	**36**
Természettudomány és földrajz	Természettudomány	**3**	**108**
Művészetek	Vizuális kultúra	**2**	**72**
Technológia	Digitális kultúra	**2**	**72**
Egyéb	Pályaorientáció	**1**	**36**
	Szakmai alapozó ismeretek	**4**	**144**
Testnevelés	Testnevelés	**5**	**180**
	Osztályfőnöki (Közösségi nevelés)	**1**	**36**
Heti óraszám összesen		**31**	**1116**
Szabadon tervezhető	**Szakmai alapozó ismeretek**	**2**	**72**
	Katolikus hittan	**1**	**36**
Heti óraszám		**34**	**1224**

Megjegyzés: A piros színnel jelölt a szabad órakeret felhasználását jelzi.

3.2.2.5. Szakiskolai képzés közismereti óraterve

Műveltségi terület	Tantárgy neve	Heti óraszámok évfolyamonként		Óraszámok összesen 2 tanévre	
		9.	10.	Heti	Éves
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom	1	1	**2**	**71**
Matematika	Matematika	2	2	**4**	**142**
Technológia	Digitális kultúra	1	1	**2**	**71**
Testnevelés és egészségfejlesztés	Testnevelés	5	5	**10**	**355**
	Osztályfőnöki	1	1	**2**	**71**
Közismereti összesen		10	10	**20**	**710**
Szabad közismereti órakeret: ének-zene		1	1	**2**	**71**
Szakmai elmélet és gyakorlat együtt		**21**	**21**	**42**	**1491**
Szabad szakmai időkeret		2	2	**4**	**142**
Heti órakeret összesen		**34**	**34**	**68**	
Katolikus hittan (heti terhelésen felüli óra)*		1	1	**2**	**71**
Összes heti óraszám		**35**	**35**	**70**	
Összefüggő szakmai gyakorlat		70			**70**

Megjegyzés: *A NAT 9. § (1) A 8. §-ban a tanuló napi és heti terhelésével összefüggésben meghatározottak alkalmazásakor figyelmen kívül kell hagyni az egyházi köznevelési intézményben szervezett hitéleti oktatásra vonatkozó tantárgy óraszámát.

3.3. Az oktatásban alkalmazható tankönyvek, tanulmányi segédletek és taneszközök kiválasztásának elvei

Iskolánk pedagógusai a helyi tanterv alapján, a szakmai munkacsoportok véleményének kikérésével választják meg az alkalmazott tankönyveket, tanulmányi segédleteket, taneszközöket, ruházati és más felszereléseket.

Tankönyvek csak a jóváhagyott tankönyvlistáról választhatók. Pedagógusaink nem választhatnak olyan tankönyvet, amelynek igénybevétele az iskolai tankönyvrendelés és tankönyvellátás jogszabályban meghatározott rendje szerint nem biztosítható valamennyi tanulónak.

A következő tanévben szükséges taneszközökről a májusi szülői értekezleten szóban, az iskola aulájában elhelyezett listán és a bizonyítvány kiosztásakor írásban tájékoztatjuk a szülőket.

A tankönyvrendelés összeállításánál az alábbi elveket érvényesítjük:

- pedagógusaink a tankönyvválasztásnál a hivatalos tankönyvjegyzékben szereplő tankönyvek köréből választanak;
- a tankönyvrendelésbe a pedagógus csak olyan tankönyv felvételét javasolhatja, amely megfelel az alkalmazott tantervnek, és amelyet a tantárgy tanulása során a tanulók rendszeresen használnak.

A nyomtatott taneszközön túl néhány tantárgynál a tanulóknak egyéb eszközökre is szükségük van. Ezek a testnevelés, a gyakorlati képzések, melyekhez a felszereléseket a szülők szerzik be.

Az egyes évfolyamokon a különféle tantárgyak feldolgozásához szükséges kötelező tanulói taneszközöket a nevelők szakmai munkacsoportjai (illetve, ahol nincs munkacsoport, ott az egyes szaktanárok) határozzák meg az iskola helyi tanterve alapján.

A következő tanévben szükséges taneszközökről a szokásos nyilvános fórumokon (szülői értekezlet, Internet) tájékoztatjuk a szülőket. A taneszközök beszerzése a tanév kezdetéig a szülők kötelessége.

A taneszközök kiválasztásánál a következő szempontokat vesszük figyelembe:

A taneszköz feleljen meg az iskola helyi tantervének.

Az egyes taneszközök kiválasztásánál azokat az eszközöket kell előnyben részesíteni, amelyek több tanéven keresztül használhatóak.

A taneszközök használatában az állandóságra törekszünk: új taneszköz használatát csak nagyon szükséges, az oktatás minőségét lényegesen javító esetben vezetünk be.

Teljesíthetők legyenek vele a középszintű mellett az emelt szintű érettségi vizsga és a szakmai vizsgakövetelményei is.

A tankönyvellátásról

A Kormány a 1265/2017. (V. 29.) Korm. határozata értelmében a 2017/2018. évi tanévben az ingyenes tankönyvellátást kiterjesztette a középiskola 5-9. évfolyama számára.

A térítésmentes tankönyvellátásnak a köznevelés nappali rendszerű iskolai oktatás 10–16. évfolyamaira történő kiterjesztéséről szóló 1092/2019. (III. 8.) Korm. határozat eredményeként valamennyi, a nappali rendszerű alap-

és középfokú iskolai oktatásban részt vevő tanuló ingyenes tankönyvellátásban részesül. Ezzel az 1-16. évfolyam valamennyi tanulója alanyi jogon térítésmentesen kapja a tankönyveket, megszűnik a fizetős tanulói státusz.

A tankönyvellátást 2019. szeptember –től a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 184/F. §- 184/I. §-ok szabályozzák.

Az állam a tankönyvtámogatás fedezetét biztosítja.

Az iskoláknak a térítésmentes tankönyvellátás biztosítására **a tartós tankönyvek rendszere** áll rendelkezésre.

Az államilag ingyenes tankönyvek tartós tankönyvként kezelendők, tehát azokat az iskolai könyvtári állomány nyilvántartásába kell venni. Az ilyen módon igénybe vett tankönyveket **az utolsó tanítási napon** a tanulók kötelesek visszaszolgáltatni az iskola könyvtárának. Ez alól valamennyi évfolyamon **kivételt képeznek a munkafüzetek és a munkatankönyvek**.

3.4 A Nat által meghatározott pedagógiai feladatok helyi megvalósításának részletes szabályai

A nemzeti alaptantervben megfogalmazott pedagógiai feladatok fejlesztése szervesen illeszkedik az iskola nevelő-oktató munkája különböző színtereinek feladataihoz. Az egyes területek fejlesztési feladatai a tantárgyi keretben és az iskola tantárgyközi és nem tanórai keretei között valósulnak meg, **mindig kiemelten szem előtt tartva a (katolikus) keresztény vallásos értékek közvetítését**.

NAT fejlesztési területek	Pedagógiai fejlesztési feladatok és megvalósítási keretek	
	Tantárgyi fejlesztési feladatok	Tanórán kívüli fejlesztési feladatok
Az erkölcsi nevelés	Közismereti, szakmai-elméleti és gyakorlati tantárgyak tantervi feladataihoz kapcsolódóan: a felelősségtudat elmélyítése, az önállóság, az önfegyelem, az érdeklődés, a kötelességtudat, a munka megbecsülése, az együttérzés, a segítőkészség, a tisztelet és a tisztesség fogalmai és kapcsolódó kompetenciái dolgozhatók fel. Osztályfőnöki órák keretében: erkölcsi, életvezetési értékek, problémák, konfliktusok kezelése, türelem, megértés, elfogadás területei.	Az iskolai szabadidős programok, rendezvények kapcsán az erkölcsi nevelés feladatainak érvényesülése: osztálykirándulások, projektnapok, sportnap, iskolai ünnepélyek, kiállítások rendezése és látogatása, közösségi programok során. Fejlesztési területek: a felelősségtudat, felelős életvitelre történő felkészülés, közösségi élet, segítőkészség, intellektuális érdeklődés.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés	Közismereti, szakmai-elméleti és gyakorlati tantárgyak tantervi feladataihoz kapcsolódóan: nemzeti, népi kultúránk értékei, hagyományai, jeles magyar történelmi személyiségek, tudósok, feltalálók, művészek, írók, költők, sportolók munkássága. Kiemelten fontos tantárgyi keretben: történelem, társadalomismeret: a szülőföld, a haza, a nemzet és népei megismerése, a nemzet történelme, a haza védelmének szükségessége; testnevelés: híres magyar sportolók, a haza védelme; magyar irodalom: közösséghez tartozás, a hazaszeretet, sokszínű kultúra.	Iskolai ünnepélyek: nemzeti és állami ünnepek, kiállítások rendezése és látogatása, múzeumi órák. Iskolai és osztálykirándulások alkalmával nemzeti, népi kultúránk értékeinek, hagyományainak megismerése, a közösséghez tartozás és hazaszeretet érzelmi megalapozása. A magyar kultúra megismerése, a magyarságtudat kialakítása, a magyarság helye az európai kultúrában. Kiemelt iskolai ünnepélyek, a nemzeti öntudat és a hazafias nevelés színterei: Aradi vértanúk napja (okt. 6.), Október 23-a, Hűség napja (dec. 14.), Kommunista diktatúrák áldozatainak emléknapja (febr. 25.), Nemzeti ünnep (márc. 15.), Holokauszt áldozatainak emléknapja (ápr. 16.), Összetartozás Napja (jún. 4.)
Állampolgárságra, demokráciára nevelés	Közismereti, szakmai-elméleti és gyakorlati tantárgyak tantervi feladataihoz kapcsolódóan a korszerű tanítás-tanulásszervezési eljárások alkalmazásával fejlődik a tanulók önszerveződése, együttműködése, részvétele a közös feladatok megoldásában, a vitakultúra, a kreatív, önálló mérlegelő gondolkodás, az elemzőképesség, a felelősség, az önálló cselekvés, a megbízhatóság, a kölcsönös elfogadás elsajátítása. Kiemelt szerepe van a történelem, a társadalomismeret tantárgyaknak, az osztályfőnöki órának, a gazdaság ésa társadalom működésével foglalkozó szakmai tantárgyaknak az állam és a közélet működésével kapcsolatos ismeretek megszerzésében.	Diák-önkormányzati működés és rendezvényeik keretében, osztálykeretben és iskolai keretben gyakorlati tapasztalatokat szerezhetnek a tanulók a demokrácia működéséről. Az évente megrendezésre kerülő diákközgyűlés lehetőséget ad a demokratikus jogok gyakorlására. Iskolai rendezvények biztosítják a tanulói önszerveződések kialakulását, az önkormányzatiság gyakorlását. Ilyen rendezvények: diákközgyűlés, kulturális csoportok, sportcsapatok, szakkörök, projektnapok, osztályrendezvények.

Önismeret és a társas kultúra fejlesztése	Közismereti, szakmai-elméleti és gyakorlati tantárgyak keretében alkalmazott ellenőrzési, értékelési rendszer jelenti az alapját a tanulói önértékelés fejlesztésének. A szisztematikus pedagógusi értékelés, a tanulók, iskolai csoportok egymásra vonatkozó értékelése alapozza meg a helyes önértékelés kialakítását. A társas kapcsolatok fejlesztésének alapja a korszerű módszertan alkalmazása az elméleti és a gyakorlati oktatásban. A korszerű tanulásszervezés keretébena csoportmunka, a kooperatív csoportmunka, a projektmódszer alkalmazása támogatja az önismeret és a társas kompetenciák fejlesztését. A gyakorlati oktatás keretében sajátíthatják el a munkaerőpiac elvárásai között is megjelenő kulcskompetenciákat: az együttműködési képességet, a hatékony kommunikációt, a toleranciát, a vezetői, a vezetett szerepeket. Az osztályfőnöki órákon tematikusan is feldolgozzuk az önismeret és a társas kapcsolatok témakörét.	Az iskola tanórán kívüli lehetőségeinek kínálatával lehetőséget nyújtunk a tanulók képességének kibontakoztatására, fejlesztésére. A közösségi élmény lehetőséget teremt a társas kapcsolatok gyakorlásra. Szakkörök, sportcsoportok, iskolai rendezvények, kirándulások segítik a társas kultúra fejlesztését.
A családi életre nevelés	Tanórai keretekben csaknem minden közismereti és szakmai tárgy lehetőségét kihasználva fejlesztjük. Irodalmi példákon keresztül lehet vizsgálni a különböző családmodelleket, családmintákat és emberi kapcsolatokat. A művészeti ábrázolásokkal, a történelmi példákkal a család összetartó erejét, a családi háttér szerepét mutathatjuk be. A biológia, az osztályfőnöki órákona családi élet, a szexualitás, a gyermeknevelés fiziológiai és érzelmi alapjait ismerhetik meg a tanulók. Matematika, informatika, gazdasági ismeretek tantárgyban a család mint gazdálkodó egység, mint hierarchikus szervezeti rendszer jelenik meg.	A pedagógusok és a család kapcsolati rendszerében: fogadóórákon, szülői értekezleteken, iskolai rendezvényeken, osztálykirándulásokon, iskolabálon, ünnepélyeken jelenik meg a család mint az iskola együttműködési rendszerének fontos partnere. Az egészségnevelési heteken (november, március) a családi életre nevelés, a párkapcsolatok, a szexuális ismeretek, a gyermekvállalás, a gyermeknevelés, az idősek szerepe és a helye a családban előadások során és kiscsoportos munka keretében dolgozzuk fel.

A testi és lelki egészségre nevelés	Minden tantárgyi munkában fontos szerepet tölt be. A helyes táplálkozás, a mozgás szerepe, a testi higiéné, az egészséges életmód az osztályfőnöki, a biológia-, kémia-, fizika-, testnevelés. órákon építendő be a tanulási-tanítási folyamatba. A társas viselkedés szabályai, a konfliktuskezelés, a stresszhelyzetek kezelése, az egészséges életmód követelményei kompetenciaelemként és módszertani feldolgozás folyamán alakítható ki és fejleszthető.	Az iskolai egészségnevelési heteken, az iskolai sportnapon, az osztály projektnapokon ez a fejlesztési terület kiemelten jelenik meg. Az egészségnevelési hetek rendezvényein a káros szenvedélyek elleni programokra kerül sor külső előadók, kortárs előadók bevonásával. Filmek, kiállítások feldolgozása is segíti a testi és lelki egészségre nevelést.
Felelősségvállalás másokért, önkéntesség	Az osztályfőnöki órákon tematikusan feldolgozhatók ezek a területek a tanulók saját élményeire alapozva. A módszertani megvalósítás kiváló lehetőséget jelent a fejlesztésre. Csoportmunkában, a kooperatív tanulásszervezési eljárásokkal szervezett tanulási tevékenységgel fejleszthetők a szükséges kompetenciák. A gyakorlati oktatásban a közösen végzett munka szépsége, az együttműködés, a problémamegoldás, a felelősségvállalás kiemelt kompetenciaterületek.	Az iskolai közösségi szolgálat megszervezése és lebonyolítása nyújt lehetőséget a terület kompetenciáinak fejlesztésére. Az osztályprogramok, kirándulások, a segítőprogramok tudatosítják a tanulókban ezt a fontos területet. Az évenként megrendezésre kerülő iskolai véradás, az arra való felkészülés, lebonyolítás jó példa az egymásért való áldozat, a felelősség bemutatására. A csoportokban végzett tevékenységek: iskolai sportcsapatok, kulturális csoportok, a csapatban végzett munkák mind fontos gyakorlati tapasztalatot jelentenek.
Fenntarthatóság, környezettudatosság	Erőforrások tudatos, takarékos és felelősségteljes, megújulási képességre tekintettel való felhasználása a szakmai, környezetvédelmi órákon, szakmai gyakorlaton, fizika, kémia és földrajzórákon tantervi elemekhez kötődően dolgozhatók fel. Irodalmi és történelmi feldolgozások jól mutathatják be a felelősség, illetve a felelőtlenség szerepét ezen a területen.	Az egészségnevelési hetek, az iskolai projektnapok, az iskolában megszervezett szelektív hulladékgyűjtés a fejlesztés színterei. A környezetünk tisztaságáért szervezett iskolai és osztályprogramok a további színterei ennek a fejlesztési területnek.

Pályaorientáció	Minden szakmai-eleméleti és gyakorlati tantárgy feladata a munkába állás előkészítése, a munka világának bemutatása. A szakközépiskolai oktatás előkészítő éveiben gyakorlati ismereteket kell nyújtani a megalapozott szakmai specializáció választásához.	Az iskola pályaorientációs munkája, a szakképzések bemutatása a tanulók bevonásával. Szakmai bemutatók vállalkozások bevonásával. Működő gazdálkodószervezetek látogatása tanórai és tanórán kívüli keretekben.
Gazdasági és pénzügyi nevelés	A tanórák keretében sok lehetőség van a gyakorlati ismeretek, tapasztalatok megszerzésére: osztályfőnöki órákon a gazdálkodási alapok, a család mint gazdálkodó egység jelenik meg. A matematika és informatika órákon a gazdálkodás, a pénzügyi fogalmak megismerésére van lehetőség. A vállalkozások és a családok gazdálkodási szabályai gyakorlati példákon keresztül taníthatók osztályfőnöki és szakmai órákon. Ezeken az órákon ismerik meg a tanulók a pénzügyi tervezés legfontosabb fogalmait és gyakorlatát.	Meghívott előadók, banki szakemberek segítségével projektnapokon is lehetőség van az ismeretek bővítésére. A diák-önkormányzati programokon, pályázati projekteken, csereprogramokban, osztályprogramok szervezésén keresztül gyakorolják a pénzügyi tervezést és lebonyolítást.
Médiatudatosságra nevelés	Az irodalom, a vizuális kultúra, az informatika tantárgyak tantervi elemként dolgozzák fel a média nyelvi jelrendszerét, megismerkednek a média működésével és hatásmechanizmusaival, a média és a társadalom közötti kölcsönös kapcsolatokkal, a valóságos és a virtuális, a nyilvános és a bizalmas érintkezés megkülönböztetésének módjával, valamint e különbségek és az említett médiajellemzők jogi és etikai jelentőségével.	Iskolai szabadidős programokon vizuális és IT tartalmak bemutatásával, tudatos, értelmes és értékelvű használatával formálhatók a tanulók ismeretei. Az iskolai honlap, az iskolarádió, az iskolai filmek, az iskolai művészeti kiállítások további gyakorlati tapasztalatokat nyújtanak a tanulók számára.

A tanulás tanítása	Minden tantárgy és pedagógus teendője, hogy felkeltse az érdeklődést az iránt, amit tanít, és útbaigazítást adjon a tananyag elsajátításával, szerkezetével, hozzáférésével kapcsolatban. Meg kell tanítania, hogyan alkalmazható a megfigyelés és a tervezett kísérlet módszere; hogyan használhatók a könyvtári és más információforrások; hogyan mozgósíthatók az előzetes ismeretek és tapasztalatok; melyek az egyénre szabott tanulási módszerek; miként működhetnek együtt a tanulók csoportban; hogyan rögzíthetők és hívhatók elő pontosan, szó szerint például szövegek, meghatározások, képletek.	A felzárkóztató foglalkozások, korrepetálások a sajátos nevelési igényű tanulók számára szervezett fejlesztő foglalkozások a tanórán kívüli színterei a tanulás megtanításának.

3.5 A mindennapos testnevelés, testmozgás megvalósításának módja

Az iskola mindennapos testnevelési órákról szóló programja a helyi lehetőségekből kiinduló, reális, fenntartható célkitűzés, mivel a program iskolánk minden tanulójának egész éven át lehetőséget ad a rendszeres mozgásra. A program figyelembe veszi a helyben felkínálható iskolán kívüli lehetőségeket is.

A mindennapos testnevelésben lehetőség van arra, hogy a tanuláshoz szükséges tulajdonságokat megerősítsük: legyen erős, kitartó, becsületes és szorgalmas, ne legyen fáradékony, bírja a tanulással járó idegi és fizikai terhelést.

Célunk:

- Tanulóinkban felkelteni a rendszeres testmozgás, az egészséges életmód iránti igényt, elsajátíttatni az ehhez szükséges elméleti és gyakorlati tudnivalókat, ismereteket.
- Tudatosítani a tanulókban a saját szervezetük felépítésének és működésének alapfokú tudnivalóit.
- A testnevelés, a sport segítségével kialakítani a tanulókban a mindennapi élethez szükséges alapvető tulajdonságokat, készségeket: akaraterő, szorgalom, kitartás, becsületesség, szabályok betartása, a társak tisztelete, segítése, a csapatmunka szerepe, az idegi és fizikai állóképesség, az egészséges önbizalom, céltudatosság stb.
- A mindennapos testnevelés tematikáját a testnevelés helyi tantárgyi programja tartalmazza.

Iskolánkban megszervezzük a mindennapos testnevelést heti öt testnevelés óra keretében, amelyből legfeljebb heti két óra:

a) a kerettanterv testnevelés tantárgyra vonatkozó rendelkezéseiben meghatározott oktatásszervezési formákkal, műveltségterületi oktatással (pl: táncoktatással, diáksportköri tevékenységgel)

b) versenyszerűen sporttevékenységet folytató igazolt, egyesületi tagsággal rendelkező vagy amatőr sportolói sportszerződés alapján sportoló tanuló kérelme alapján a tanévre érvényes versenyengedélye és asportszervezete által kiállított igazolás birtokában a sportszervezet keretei között szervezett edzéssel váltható ki.

Mindennapi testedzés megvalósítása

Iskolai testnevelési órákon – a Knt. szerint

Heti rendszerességgel sportfoglalkozások, és táncórák a mindennapos testnevelés biztosítására Diáksport Egyesületekkel való együttműködéssel.

Az iskolában biztosítjuk a tanulók szervezett művészeti tevékenységét (tánc), tömegsport lehetőségét Iskolai tömegsportversenyek rendezése.

Egészség- és sportnap szervezése évente több alkalommal.

3.6 A választható tantárgyak, foglalkozások, továbbá ezek esetében a pedagógusválasztás szabályai

A középiskolai oktatásban a választott tantárgyra vonatkozó jogszabályi előírásokat a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendeletben, valamint Az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) Kormányrendeletben találjuk.

A tantárgyválasztás célja, szabályai

A középiskolai képzés utolsó két évfolyamán választható tantárgyak célja és feladata a kétszintű érettségi vizsga közép, ill. emelt szintjére, és a felsőfokú tanulmányokra való eredményes felkészítés. A tantárgy választásának lehetőségével minden tanuló élhet. A választás önkéntes. A választott tantárgy heti óraszáma 2. A választott tantárgyra való jelentkezés tanévre szól.

Emelt szintű felkészítés

Magyar nyelv és irodalomból, valamint történelem tantárgyakból emelt szintű felkészítés esetén egységes képzés folyik. A többi tárgyból az évfolyamban kötelező óraszámban az osztályukkal együtt tanulnak a tanulók, a választott órán pedig külön csoportban, sajátítják el az emelt szintű tananyagot.

Emelt szintű oktatást az a tanuló választhat, akinek az adott tantárgyból az előző tanév végén 4-es vagy 5- ös osztályzata volt. Ettől eltérni a főigazgató írásbeli engedélyével lehet.

A tantárgyválasztás eljárásrendje:

A következő tanévre szóló választható tantárgyak körét a szakmai munkaközösségek írásbeli javaslata alapján állítjuk össze, figyelembe véve a Pedagógiai programban meghatározott érettségi vizsgatárgyakat.

A szakmai munkaközösségek április 15-éig írásban tájékoztatják a tanulókat a meghirdetésre kerülő választott órák céljáról, tematikájáról, követelményeiről.

A választott óra kötelező érettségi vizsgatárgy esetén min. 6, szabadon választott érettségi vizsgatárgy esetén min. 3 fő részvételével indul. A csoport maximális létszámát a tanár határozza meg a tantárgy jellege és a hatékony oktató tevékenység érdekében.

A választott órán való részvétel a tanítási év végéig kötelező. A választott tanórai foglalkozást az értékelés és minősítés, a mulasztás, továbbá a magasabb évfolyamra lépés tekintetében úgy kell tekinteni, mint a kötelező tanítási órát.

A tanuló egy évben egyszer a főigazgató engedélyével megváltoztathatja döntését. Ez a megszerzett osztályzatot nem érinti. Változtatás esetén a tanulónak különbözeti vizsgát kell tenni az újonnan választott tantárgy előző évi tananyagból.

A pedagógusválasztás szabályai

A választott órát oktató tanár személyéről a tanulók a jelentkezéskor tájékoztatást kapnak, de a tantárgyfelosztás csak a tanév elején válik véglegessé.

A választott órára való jelentkezés írásban, a tanuló és a szülő együttes aláírásával történik, legkésőbb május 20-ig. (Az alacsony létszám miatt nem induló választott órára jelentkezett tanulók a szorgalmi időszak végéig módosíthatják jelentkezésüket.)

3.7 A választható érettségi vizsgatárgyak megnevezése, azok tantervi követelményei, amelyekből a tanulóknak a közép- vagy emelt szintű érettségi vizsgára való felkészítését az iskola kötelezően vállalja.

3.7.1 Szabadon választható tanórai foglalkozások és a választható érettségi vizsgatárgyak

A választható érettségi vizsgatárgyakhoz kapcsolódó fakultációs órák alkotják iskolánkban a szabadon választható tanórák körét.

3.7.2 Érettségi vizsgát a központi vizsgakövetelmények alapján szervezünk.

Középszinten azokból a tantárgyakból, melyből a tanított óraszámunk eléri a 138 órát, és a vizsga feltételeit meg tudjuk teremteni. Ezek a következő tantárgyak:

- történelem
- magyar nyelv és irodalom
- matematika
- idegen nyelv (angol és német nyelv)
- katolikus hittan
- fizika
- biológia
- kémia
- földrajz

Amennyiben informatika tantárgyból kíván a tanuló középszintű érettségi vizsgát tenni, a 12. évfolyamon fakultációs órák keretében biztosítjuk a vizsgára való felkészülésüket, és egyúttal a vizsgához szükséges óraszámot.

Emelt szinten azokból a tantárgyakból, melyeknek tanított óraszáma eléri a 270 órát, és a vizsga feltételeit meg tudjuk teremteni. Ezek a következő tantárgyak:

- történelem
- magyar nyelv és irodalom

Testnevelés tantárgyból az érettségi vizsgához szükséges feltételeket biztosítani nem tudjuk. Tanulóink számára az érettségi vizsgát ebből a tantárgyból úgy biztosítjuk, hogy más iskolában – eddigi gyakorlat szerint a Garay János Gimnáziumban – vendégtanulóként az érettségi vizsgájukat letehetik. A jelentkezésüket továbbra is iskolánkban adják le.

3.8 Érettségi vizsga - kötelező és választható érettségi vizsgatárgyak, a középszintű érettségi vizsga követelményei

Az érettségi vizsgán a vizsgázónak öt tantárgyból kell érettségi vizsgát tenni: négy kötelező és legalább egy általa választott (a továbbiakban: kötelezően választott) vizsgatárgyból kell legalább középszinten vizsgát tennie. A vizsgázó a kötelezően választott vizsgatárgy mellett további vizsgatárgyakat választhat (szabadon választott vizsgatárgyak). A középszintű érettségi kötelező vizsgatárgyai:

- magyar nyelv és irodalom,
- történelem,
- matematika,
- idegen nyelv

A kötelező érettségi vizsgatárgyakon kívül iskolánk a gimnáziumi osztályok óraterveiben meghatározott tantárgyakból vállalja a tanulók felkészítését emelt vagy középszintű érettségi vizsgára.

Az emelt szintre történő felkészítés mellett a kötelező érettségi vizsgatárgyakon kívül legalább három vizsgatárgyból lehetővé kell tenni a középszintű vizsgára történő felkészülést. Az idegen nyelv vizsgatárgyak egy vizsgatárgynak minősülnek.

Érettségi témakörök középszinten

Az érettségi vizsgára a középszintű tételsorokat az alábbi jogszabályok szerint állítjuk össze: 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról, Nkt. 6.§ (1a) és a 2020-as Nat-ra épülő vizsgakövetelmények.

A középszintű érettségi vizsga témakörei tantárgyanként

A középszintű érettségi vizsga témakörei a 2020-as NAT követelményei alapján az alábbiak:

Érettségi vizsgatárgyak:
Történelem
Magyar nyelv és irodalom
Matematika
Élő idegen nyelvek (angol és német nyelv)
Katolikus hittan
Fizika
Kémia
Biológia
Földrajz
Informatika

TÖRTÉNELEM TÉMAKÖRÖK
1. Az ókor 2. A középkor 3. A kora újkor 4. Az újkor 5. A világháborúk kora 6. A hidegháború kora 7. A jelenkor
MAGYAR NYELV TÉMAKÖRÖK
1. Kommunikáció 2. A magyar nyelv története 3. Ember és nyelvhasználat 4. A nyelvi rendszer 5. A szöveg 6. A retorika alapjai 7. Stílus és jelentés 8. Digitális kommunikáció
MAGYAR IRODALOM TÉMAKÖRÖK
1. Életművek a magyar irodalomból. Kötelező szerzők 2. Szerzők, művek, korszakok a régi magyar irodalomból a 18. század végéig. Választható szerzők 3. Portrék, metszetek, látásmódok a 19-20. század magyar irodalmából. Választható szerzők 4. Metszetek a 20. századi délvidéki, erdélyi, felvidéki és kárpátaljai irodalomból 5. Művek a kortárs magyar irodalomból 6. Művek a világirodalomból 7. Színház és dráma 8. Az irodalom határterületei VAGY Regionális irodalom

MATEMATIKA TÉMAKÖRÖK

1. **Gondolkodási módszerek, halmazok, logika, kombinatorika, gráfok**
   - Halmazok
   - Matematikai logika
   - Kombinatorika
   - Gráfok
2. **Számelmélet, algebra**
   - Alapműveletek
   - A természetes számok halmaza, számelméleti ismeretek
   - Racionális és irracionális számok
   - Valós számok
   - Hatvány, gyök, logaritmus
   - Betűkifejezések
   - Arányosság
   - Egyenletek, egyenletrendszerek, egyenlőtlenségek, egyenlőtlenség-rendszerek
   - Középértékek, egyenlőtlenségek
3. **Függvények, az analízis elemei**
   - A függvény
   - Egyváltozós valós függvények
   - Sorozatok
   - Az egyváltozós valós függvények analízisének elemei
4. **Geometria, koordinátageometria, trigonometria**
   - Elemi geometria
   - Geometriai transzformációk
   - Síkbeli és térbeli alakzatok
   - Vektorok síkban és térben
   - Trigonometria
   - Koordinátageometria
   - Kerület, terület
   - Felszín, térfogat
5. **Valószínűség-számítás, statisztika**
   - Leíró statisztika
   - A valószínűség-számítás elemei

ÉLŐ IDEGEN NYELV

1. Személyes vonatkozások, család
2. Ember és társadalom
3. Környezetünk
4. Az iskola
5. A munka világa
6. Életmód
7. Szabadidő, művelődés, szórakozás
8. Utazás, turizmus

9. Tudomány és technika
10. Gazdaság

KATOLIKUS HITTAN

I. Biblia - Ószövetség

1. Az Ószövetségi üdvtörténet a kezdetektől a próféták aranykoráig
2. Ószövetségi üdvtörténet a próféták aranykorától a hellenista korig
Alapvető ószövetségi bevezetéstudományi ismeretek

II. Biblia - Újszövetség

3. Krisztus misztériuma az evangéliumok alapján
4. Az apostolok kora az Újszövetség fényében
Alapvető újszövetségi bevezetéstudományi ismeretek

III. Egyháztörténelem

5. Az egyház ókora és középkora
6. Az egyház újkora és legújabb kora

IV. Dogmatika

7. Ünnepeink liturgiája és dogmatikája (Krisztus megváltó tevékenysége, Mariológia) (A görög
szertartású vizsgázók saját liturgikus hagyományuk alapján mutatják be a dogmatikai tanítást.)
8. Az Eukarisztia és a szentségek (A görög szertartású vizsgázók saját liturgikus hagyományuk alapján mutatják be a dogmatikai tanítást.)

V. Erkölcstan

9. Az ember erkölcsi lény
10. Az erkölcsi halál és az erkölcsi feltámadás

VI. Alapvető hittan

11. A vallás és a Krisztusesemény bizonyossága
12. Az egyház és a kinyilatkoztatás

FIZIKA

1. Mozgás és egyensúly
2. Energia, munka, hő
3. Víz, levegő, környezet
4. Elektromosság
5. Hullámok, kommunikáció, fény
6. Atomfzika, magfizika
7. A Világegyetem megismerése
8. Fizika- és kultúrtörténeti ismeretek

KÉMIA

1. Általános kémia

Atomszerkezet, Kémiai kötések, Molekulák, összetett ionok, Anyagi halmazok, Kémiai átalakulások

2. Szervetlen kémia

Hidrogén, Nemesgázok, Halogénelemek és vegyületeik, Az oxigéncsoport elemei és vegyületeik, A nitrogéncsoport elemei és vegyületeik, A széncsoport elemei és vegyületeik, Fémek

3. Szerves kémia

A szerves vegyületek általános jellemzői, Szénhidrogének, Halogén tartalmú szerves vegyületek, Oxigén tartalmú szerves vegyületek, Nitrogén tartalmú szerves vegyületek, Szénhidrátok, Fehérjék, Nukleinsavak, Műanyagok, Energiagazdálkodás

4. Kémiai számítások

Az anyagmennyiség, Gázok, Oldatok, elegyek, keverékek, Számítások a képlettel és a kémiai egyenlettel kapcsolatban, Termokémia, Kémiai egyensúly, Kémhatás, Elektrokémia

BIOLÓGIA

Bevezetés a biológiába

A biológia tudománya, Fizikai, kémiai alapismeretek

2. Egyed alatti szerveződési szint

Szervetlen és szerves alkotóelemek, Az anyagcsere folyamatai, Sejtalkotók (az eukarióta sejtben)

3. Az egyed szerveződési szintje

Nem sejtes rendszerek, Sejtes rendszererek, Többsejtű eukarióták, Szövetek, szervek, szervrendszerek, testtájak

4. Az emberi szervezet

Homeosztázis, rendszerszemlélet, Kültakaró A mozgás, A táplálkozás A légzés, Az anyagszállítás, A kiválasztás, A szabályozás, Szaporodás és egyedfejlődés

5. Egyed feletti szerveződési szintek

Populáció, Életközösségek (élőhelytípusok), Bioszféra, Ökoszisztéma, Környezet- és természetvédelem, Fenntarthatóság

6. Öröklődés, változékonyság, evolúció

Molekuláris genetika, Mendeli genetika, Evolúció, A bioszféra evolúciója

FÖLDRAJZ

1. Tájékozódás a földrajzi térben
2. Tájékozódás a kozmikus térben és az időben
3. A geoszférák földrajza
4. A geoszférák kölcsönhatásai, a földrajzi övezetesség
5. Átalakuló települések, eltérő demográfiai problémák a 21. században
6. A nemzetgazdaságtól a globális világgazdaságig
7. Magyarország – helyünk a Kárpát-medencében és Európában
8. Európa földrajza
9. Az Európán kívüli kontinensek földrajza
10. Helyi problémák, globális kihívások, a fenntartható jövő dilemmái

DIGITÁLIS KULTÚRA

1. **Szövegszerkesztés**
- A szövegszerkesztő használata
- Szövegjavítási funkciók
- Szövegszerkesztési alapok
- Táblázatok és objektumok a szövegben

2. **Számítógépes grafika és képszerkesztés**
- Grafika
- A rasztergrafika
- A vektorgrafika
- Képek feldolgozása

3. **Bemutatókészítés**
- Bemutatókészítés

4. **Táblázatkezelés**
- A táblázatkezelő használata
- A táblázat szerkezete
- Adatok a táblázatokban
- Táblázatformázás
- Diagramok és egyéb objektumok

5. **Adatbázis-kezelés**
- Az adatbázis-kezelés alapfogalmai
- Az adatbázis szerkezete és kialakítása
- Adatbázis-kezelési műveletek

6. **Publikálás a világhálón**
- Webhely felépítése
- Webdokumentum tartalma
- Webdokumentum formázása

7. **Algoritmizálás, adatmodellezés**
- Adatszerkezetek, adat be- és kivitel,
- Algoritmusleíró eszközök
- Elemi algoritmusok
- Rekurzió

8. **A programozás eszközei**
- Programozási nyelv
- Programfejlesztés és környezet

3.9 A tanuló tanulmányi munkájának írásban, szóban vagy gyakorlatban történő ellenőrzési és értékelési módja, határideje, diagnosztikus, szummatív, fejlesztő formái, a magatartás és szorgalom minősítésének elvei

3.9.1 Az iskolai értékelés alapelvei, célja

Az értékelés minden formája azt a célt szolgálja, hogy a tanulói előmenetel sikeressé váljon.

- Az iskolai értékelés elsődleges célja, hogy a tanulás, mint érték kialakulását szolgálja. Középiskolás tanulóink szociokulturális háttere ezt az értékrendet nem közvetíti, így ez a feladat különösen fontos.
- Az értékékeléssel célunk továbbá a magasabb teljesítmény, a vizsgákon való megfelelés elérése.
- Tanulóinkban fokozatosan alakítjuk ki az önértékelés képességét is.
- Fejlesztjük az önálló munkára törekvést és az egész életen át tartó tanulás képességét. Az értékelést nem kell mindig érdemjegyben kifejezni, de biztosítani kell, hogy a tanuló tisztában legyen teljesítményének szintjével.
- Az írásbeli számonkérés, röpdolgozat nem lehet fegyelmező, vagy büntető eszköz, és nem szoríthatja ki, illetve nem pótolhatja a szóbeli számonkérés formáit.
- Az írásbeli számonkérések különböző formái az egyes tantárgyi sajátosságok figyelembevételével, a követelményrendszerekhez igazodva járuljanak hozzá a tanulók tanulási folyamatának teljes körű értékeléséhez, tanulságai mutassanak irányt az eredményesség elérésére és a hiányosságok pótlására, a gyengeségek kiküszöbölésére is.

3.9.2 Az iskolai tanulói értékelés területei

Az iskolai tanulói értékelés kiterjed:

- az ismeretek elsajátításának szintjére,
- a korábbi ismereteihez mért fejlődésére,
- a tanuló tanórai és tanórán kívüli magatartására, szorgalmára,
- gyakorlati tevékenységhez és munkához való hozzáállására,
- az iskola rendezvényein való viselkedésre, különös tekintettel az egyházi rendezvényeinkre.

3.9.3 Az értékelés feladata

- ösztönözze a tanulókat a tanulásra, értékteremtésre,
- tárgyilagosan minősítse a tanulók tudását,
- ösztönözze a tanulót az egyre magasabb szintű teljesítményre,
- adjon felvilágosítást a szülőknek és a tanulóknak arról, hogy milyen a tanuló teljesítménye és az iskolához való viszonya,

- teremtsen reális alapot a továbbhaladási célokhoz.

3.9.4 Az értékelés módszerei

- A szaktanárok változatos szóbeli, írásbeli és gyakorlati módszerekkel mérjék a tanulók tudását.
- A tanárainknak törekednie kell arra, hogy a tanulók tudását szóbeli felelet formájában is számon kérjék, a beszédkészség és a kommunikációs képesség javítása érdekében.
- Az értékelés szöveges formában is, valamint érdemjeggyel is történjen.
- A tanulók érdemjegyeit a tanárok a digitális naplóban, továbbá az ellenőrzőben vezetik.
- Az egyes tantárgyakból minimum követelmény, hogy – a készségtárgyak kivételével – félévenként legalább havonta egy érdemjegyük legyen a tanulóknak, de legrosszabb esetben is félévente 3 érdemjegy.

3.9.5 A tanuló érdemjeggyel való értékelésének a tanulmányi rendszerben történő rögzítésének határideje

A tanuló érdemjegyet kaphat:

- szóbeli feleletre,
- írásbeli munkára,
- önálló kiselőadásra,
- tanórai munkára,
- házi feladatra,
- tantárgyi tanulmányi versenyen való eredményes részvételre,
- projektben való teljesítésre,
- és minden további a naplóban megjeleníthető produktumra, vizsgára.

Az érdemjegyeket a tanár a tanulmányi rendszerben – Kréta digitális naplóban – rögzíti lehetőség szerint a számonkérés napján, de legkésőbb a következő tanítási napon. Nagyobb témát összefoglaló dolgozat (pl. témazáró dolgozat, beszámoló, stb.) esetén a kijavítást követően, de legkésőbb a megírást követő tizenöt tanítási napon belül dokumentálja az eredményeket a tanulmányi rendszerben.

3.9.6 Az írásbeli dolgozatok típusai

1. Röpdolgozat:
    - nem igényel előzetes bejelentést,
    - rövid, maximum 1-2 óra anyagát öleli fel,
    - házi feladatként feladott anyag számonkérése is alkalmas.
2. Témazáró dolgozat:
    - egy tanórás,
    - előzetes bejelentést és összefoglalást követően íratható.
3. Vizsgadolgozat:

- az érettségi és szakmai vizsgatárgyakból, valamint osztályozóvizsga esetén az adott tantárgyból íratható,
- vizsgaszituációnak megfelelő időtartamú,
- tágabb ismeretkört ölel fel,
- időpontját a tanulókkal való előzetes egyeztetés után, a szükséges felkészülési idő figyelembevételével kell meghatározni.

3.9.7 Javítási határidő

A témazáró dolgozatok és a vizsgadolgozatok kijavításának határideje 15 tanítási nap.

Ha a tanár nem javítja ki a dolgozatot 15 tanítási napon belül (betegség jelent csak kivételt), akkor a tanulónak joga van eldönteni, hogy kéri-e az adott jegyet.

A tanár nem írathat újabb dolgozatot addig, míg az előzőt ki nem javította.

3.9.8 A magatartás és szorgalom értékelésének alapelvei

Magatartás

Példás (5)
- közösségi és tanulmányi munkája alapján példaként állítható az osztályközösség elé,
- emberi kapcsolatai megfelelőek, magatartásával, beszédstílusával nem sérti az együttélés szabályait, a házirendet megtartja,
- nincs igazolatlan mulasztása.

Jó (4)
- beilleszkedik az osztályközösségbe,
- támogatja azokat, akik az osztályközösséget a helyes irányba befolyásolják,
- fegyelmezett, de nem igyekszik másokat erre irányítani,
- nincs igazolatlan mulasztása.

Változó (3)
- ingadozó, esetenként a közösség mellett áll ki, máskor negatív befolyás alá kerül,
- magatartásával, beszédstílusával esetenként sérti az együttélés szabályait, a házirendet,
- igazolatlan mulasztása nem haladja meg a 9 órát.

Rossz (2)
- a tanulóközösséggel szemben áll,
- durva, goromba viselkedés jellemző rá,

Megjegyzés: A későn érkező tanulót későnek, a késés időtartamának megjelölésével írja be a tanár. 45 perc késedelmi idő esetén írható be egy igazolatlan óra.

Szorgalom

Példás (5)
- képességeinek megfelelően tanul,
- az érdeklődésének megfelelő tárgyakból plusz munkát is végez, részt vesz szakköri munkában,
- ha az eredménye megfelelő, részt vesz tanulmányi versenyen,

- a gyakorlati munkáját rendesen elvégzi.

Jó (4)

- képességeinek megfelelően tanul,
- az órai feladatain kívül más tanulmányi munkát nem végez.

Változó (3)

- tanulmányi munkában való részvétel ingadozó,
- önállóan csak ösztönzésre dolgozik.

Hanyag (2)

- tanulmányi munkájában megbízhatatlan,
- figyelmetlen, feladatait nem végzi el,
- érdektelen, közömbös,
- valamelyik tantárgyból elégtelen.

3.10 Csoportbontások és az egyéb foglalkozások szervezésének elvei

A klasszikus, fél osztályt foglalkoztató csoportbontásokat biztosítjuk az oktatás jellegének megfelelően, illetve (gazdaságossági okokból) csak a nagyobb létszámú, érettségire felkészítő képzésben résztvevő osztályokban működnek matematika, magyar nyelv és irodalom és az idegen nyelv tantárgyakból.

A tanítás általában osztálykeretben folyik, kivétel ez alól:

- a gyakorlati tantárgyak oktatásához szükséges csoportok szakma szerint vagy szakmán belül a tanműhelyek adottságainak megfelelően,
- az idegen nyelvi órák oktatása nyelvenként külön csoportokban, ezzel is biztosítva a kétféle idegen nyelv tanulásának lehetőségét, amely pozitív hatással bír a tanulólétszám tekintetében is,
- a 11-12. évfolyam fakultációs tantárgyak oktatása,
- fejlesztő foglalkozások.

3.11 A nemzetiséghez nem tartozó tanulók részére az iskola településén élő nemzetiségek kultúrájának megismertetésére szolgáló tananyag

Szekszárd város lakosságának lélekszámát tekintve jelentős a német nemzetiség aránya. Kultúrájuk megismertetésében iskolánk együttműködik a helyi Szent József Iskolaközponttal. A katolikus iskola helyi tantervének részét képező hon- és népismereti foglalkozások keretében tanulóink az általános iskola pedagógusai által tartott tanórán kívüli foglalkozásokon ismerkednek meg a településen élő német nemzetiség kultúrájával.

A kisebbségi népismeret témakörei:

a) A kisebbség nyelve, tárgyi és szellemi kultúrája

- nyelvhasználati sajátosságok, beleértve a nyelvjárásokat, nyelvváltozatokat,
- vizuális kultúra (építészeti emlékek, képzőművészet, iparművészet, népművészet, filmművészet),
- ének-, zenei és tánckultúra (zenei örökség, színház, tánc és játék),

- hagyományok, régi és új szokások, kulturális javak, mesterségek, gazdasági élet, ünnepek és jelképek,
- szociológiai és település-földrajzi ismeretek.

Ezen témakörök elsajátításában nagy szerepet játszanak a művészetek (ének, rajz, média, tánc és dráma), a magyar nyelv és irodalom és a német nyelv és irodalom tantárgy.

b) A kisebbség történelemalakító és kultúraformáló szerepe, civilizációja

- a kisebbség magyarországi történelme és irodalma, az anyanemzet, nyelvi (anya)országok történelmének, irodalmának korszakai; az anyanemzet, illetve a nyelvi (anya)országok földrajza,
- oktatás-, kultúrtörténet, jelenkor,
- a kisebbségek más országokban élő csoportjai.

A fenti témakörök elsajátításához szükséges ismeretek jelentős részét, irodalom és nyelvórákon, a történelem, a földrajz és a társadalomismeret keretén belül szerzik meg diákjaink.

c) Kisebbségi és állampolgári jogok

- a kisebbségek jogai, hazai és nemzetközi jogrendszer,
- a kisebbségek intézményrendszere,
- nemzetközi kapcsolatok.

Az irányelvek által megfogalmazott fenti egységek elsajátításában nagy szerepet játszik a társadalomismeret tantárgy.

3.12 Az egészségnevelési és környezeti nevelési elvek programok, tevékenységek

3.12.1. Az egészségnevelési elvek

Egészségnevelési programunkat a szociális szakmai területen dolgozó pedagógusok és partnerek (iskolaorvos, védőnő) bevonásával az alábbi egészségnevelési elvek mentén készítettük:

- Testi, pszichikai, szellemi szempontból egészséges fiatalok nevelése.
- Az egészséges életmód a harmonikus, erkölcsös és konstruktív életvitel rendjének kiépítése úgy, hogy ezek számukra alapértékké váljanak.
- Az ehhez szükséges ismeretek, készségek, attitűdök elsajátításának kialakítása.
- Elsődleges prevenció keretében az egészségvesztés megakadályozása; az egészség megőrzése, a specifikus betegségek kialakulásának megelőzése.
- A tanulók természetismeret és biológia órákon szerzett ismereteire támaszkodva, azokat tudatosítva a tanulókban az ember és a környezet közötti kapcsolatot, azok hatékony kölcsönhatását.
- Megismertetni a tanulókkal az egészségre kedvező és káros tényezőket, a betegségmegelőzési módokat, eljárásokat, tudatosítani a tanulókban az egészséges életmód szabályait, normáit, a pozitív beállítódásokat.
- Élethelyzetek, szituációk bemutatásával és elemzésével fejleszteni szemléletüket, viselkedési normáikat, erkölcsiségüket, önmaguk és mások iránti felelősségérzetüket.

3.12.2 Kiemelt célok, tevékenységek

- a dohányzás visszaszorítása,
- az alkohol- és drogprevenció,
- az egészséges táplálkozási szokások elterjesztése,
- az élelmiszerbiztonság fejlesztése,
- egészségmegőrzés, munkavédelem,
- aktív napi testmozgás kialakítása,
- a közegészség- és járványügyi biztonság fokozása,
- az egészséges fizikai környezet kialakítása,
- környezet ápolása és védelme,
- környezettudatos szemlélet, magatartásformák kialakítása.

3.12.3 Az iskolai egészségnevelés területei

- Higiénikus, egészséges életvitel,
- Betegségek elkerülése, egészség megóvása,
- Lelki egészség megóvása, krízis-prevenció,
- Függőséghez vezető motívumok feltárása, egészségkárosító szokások megelőzése,
- Az egészséges táplálkozás,
- A családi életre, szülővé nevelés,
- Szabadidő – kultúra fejlesztése.

3.12.4 Környezeti nevelés és fenntarthatósági elvek

A környezeti nevelési program alapelve: a teremtett világnak, mint létező értéknek a tisztelete és megőrzése.

A környezeti nevelési program célja: iskolánk a környezettudatos magatartás, a környezetért felelős életvitel kialakításának forrása. Fontosnak tartjuk tanulóink környezettudatos szemléletének, magatartásának, életvitelének kialakulását. Ezzel érhető el, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen majd tevékenységében, döntéseiben alkalmazni, érvényesíteni ezt a szemléletet és ismeretanyagot a fenntarthatóság érdekében. A fenntarthatóságra való felkészítés egész életen át tartó tanulási és szocializációs folyamat, amely tájékozott és tevékeny állampolgárokat nevel, akik kreatív, problémamegoldó gondolkodásmóddal rendelkeznek, eligazodnak a természet és környezet, a társadalom, a jog és a gazdaság terén, és etikusan felelős elkötelezettséget vállalnak egyéni vagy közös döntéseikért, tetteikért. Ezek az intézkedések biztosítják az egészséges környezetet és a hatékony gazdaságot a jövő számára.

Feladatok

Tanítványaink környezeti erkölcsének, társadalmi-természeti felelősségvállalásának megalapozása. Alakuló értéktudatuk, együttműködési képességük, életviteli szokásaik, a személyes és a közös felelősségtudatuk alapjainak formálása. Fontos, hogy a környezeti nevelés épüljön a hagyományok védelmére. Az élővilág és a környezeti tényezők megismertetése.

- Globális környezeti rendszerek és az azokat veszélyeztető problémák bemutatása
- Környezettudatos szemlélet kialakítása
- A fenntarthatóság elveinek megtanítása, a fenntarthatóságot segítő életvitel megismertetése
- Az erőforrások tudatos, takarékos és felelősségteljes használatának kialakítása
- A megújuló erőforrások megismertetése és használatának lehetőségei
- A környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességek és jogok ismeretének kialakítása

Környezeti nevelés tevékenységei, színterei

Környezetvédelmi tevékenységek:

Hulladékgyűjtés, növények, állatokvédelme, tájvédelem, energiatakarékosság az intézményben, otthonokban, környezetbarát közlekedés.

Tanórák:

A fizika-, biológia-, kémia- és földrajzórákon megismerik a tanulók a szűkebb és tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági, valamint környezeti jellemzőit, folyamatait, a környezetben való tájékozódást, eligazodást segítő alapvető eszközökkel és módszerekkel. Megértik, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes, de állandóan változó rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él, és ez megköveteli az erőforrásokkal való ésszerű gazdálkodást. Így fokozatosan kialakulhat a tanulók felelős magatartása a szűkebb és a tágabb természeti, illetve társadalmi környezet iránt.

További színterek:

- tanulmányi versenyek
- szakkörök
- szabadidős foglalkozások
- tanulmányi kirándulások
- iskolán kívüli partnerkapcsolatok
- táborok
- projektek

A környezetei nevelés elemei

Minden tanulót egyformán érintő elemek:

- Példamutató környezet:
- Környezettudatosan kialakított tantermek, folyosók, udvar

- Anyag- és energiatakarékos, környezetbarát intézményműködtetés
- A pedagógusok, és intézményi dolgozók példamutató környezettudatos magatartása
- A lehetőségekhez mérten a gyalogos közlekedés ösztönzése
- Osztálykirándulások és sportnapok programjában kerékpáros közlekedés ösztönzése
- Szelektív hulladékgyűjtés
- Iskolai faliújság környezetvédelmi rovatai
- Az új tornacsarnokkal a környezeti rendezvények színterei bővültek (előadások, versenyek, tevékenységek).

A tanulókat különböző mértékben érintő, tanórán kívüli elemek

- Szakkörökön, táborokon, programokon való részvétel
- Iskolai környezet tisztán tartása, hulladékgyűjtés az iskola körül
- Környezetvédelmi akciók, szelektív iskolai hulladékgyűjtés
- Előadások, kiállítások, környezetvédelem témában; városi rendezvényeken, ismeretterjesztő előadásokon való részvétel, az iskola képviselete
- Rendszeres természetjáró túrák iskolai szervezésben, illetve a városi túraprogramokba való bekapcsolódás
- Madarak és fák napja, a levegő munkacsoport rendezvényeinek látogatása: gyalogtúrák, kerékpártúrák, vetélkedők
- A Szekszárd MJV Polgármesteri Hivatala által meghirdetett környezetvédelmi és környezetszépítő programba („Szépítsük együtt Szekszárdot!", TE-SZEDD) való bekapcsolódás
- Látogatások szennyvíztisztítóba, vízműbe
- Egészségvédő és a reformtáplálkozással kapcsolatos programok, Kolping-nap.

A környezeti nevelésében résztvevők

- Belső (iskolai) résztvevők: osztályfőnökök, szaktanárok, iskolavédőnő.
- Külső résztvevők: szakemberek, környezetvédők, intézmények (Polgármesteri Hivatal, kutyamenhely, vízmű és szennyvíztisztító).

3.12.5 Az Örökös Ökoiskola

A fenntarthatóság az iskolánk kiemelt feladatai közé tartozik. A jelen cselekedeteitől függ, hogy mit hagyunk magunk után a jövő generációja számára. Ebben mindenkinek van felelőssége, lehetősége, kötelessége. Az „Örökös Ökoiskola" cím minden diáktól szemléletbeli, cselekedetbeli változást követel meg.

Néhány alapvető dolog, melyek a diákjainktól is elvártak:

- szelektív hulladékgyűjtés, s ennek szabályainak a betartása
- az épületekben található palackprések rendeltetésszerű használata

- az iskolában található zöld növények gondozása, megóvása
- a „Csak annyit használj mindenből, amennyi szükséges” elv betartása
- egészséges ételek és italok előnyben részesítése, környezetbarát eszközök vásárlása
- az intézményben megtartott ökoprogramokon való aktív részvétel
- az ökoszemlélet és az ezzel kapcsolatos tevékenységek elfogadása, betartása

3.13 A tanulók esélyegyenlőségét szolgáló intézkedések

Intézményünk esélyegyenlőségi tervének szellemében valamennyi tanulónak joga van képességei maradéktalan kibontakoztatására, személyiségfejlődésének támogatására. Külön figyelmet kell fordítani avalamilyen okból hátrányos helyzetbe került tanulókra, akiknek olyan támogató környezetre van szükségük, mely biztosíthatja iskolai sikerességüket. Az esélyegyenlőséget biztosítani kell a szakképzéshez való hozzáférés esetében, a gyakorlati képzőhelyek kiválasztásában, a választható szakképesítések vonatkozásában, a hátrányos helyzetűek támogatásában.
Iskolánk az alábbi segítséget nyújtja számukra az esélyegyenlőség megteremtése érdekében:

- kulcskompetenciák fejlesztésében,
- az oktatásban használt információs, kommunikációs technológiák alkalmazásával, a digitális tananyagok felhasználásának elősegítésével,
- méltányos és egészséges tanulási környezet kialakításával,
- a pedagógusok módszertani kultúrájának fejlesztésével,
- tapasztalat-, élményszerzésen alapuló tanulással,
- a differenciáló módszerek alkalmazásával,
- a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésével,
- a mindennapos testedzés, a mozgás, sportolás biztosításával,
- környezettudatos szemléletű oktatás-neveléssel,
- egészségügyi, szociális támogató rendszer kialakításával,
- hatékony, új tanulási módszerek elsajátíttatásával és alkalmazásával a tanórákon,
- a tanulói aktivitás növelésével a tanítási órákon,
- a tanulási attitűd pozitív átformálásával,
- pályaválasztás segítésével,
- a továbbtanulás támogatásával,
- személyiségfejlesztéssel és közösségépítéssel,
- a szabadidő hasznos eltöltésének elősegítésével,
- partnerközpontú neveléssel.

3.14 A tanuló jutalmazásával összefüggő, a tanuló magatartásának, szorgalmának értékeléséhez, minősítéséhez kapcsolódó elvek

3.14.1 A jutalmazással összefüggő elvek

Az iskola a kiemelkedő tanulmányi munkát szaktárgyi, illetve tantestületi dicsérettel jutalmazza. Ezek az osztálykönyvbe, anyakönyvbe és a bizonyítványba bevezetésre kerülnek.

A diákok plusz feladataik sikeres teljesítéséért szaktanári, osztályfőnöki vagy főigazgatói dicséretben részesíthetőek. Ez az ellenőrzőbe és az osztálykönyvbe kerül bejegyzésre, és a havi, illetve év végi magatartás vagy szorgalomjegyben is meg kell látszania.

Kiemelkedő, tanórán felüli tanulmányi, vagy más jellegű, az iskola hírét öregbítő teljesítményért, versenyen elért eredményért a tanulók könyv- vagy más tárgyjutalomban részesülnek, amelyet lehetőleg ünnepélye keretek között adunk át.

Az iskolai jutalmazás formái

Azt a tanulót az iskola jutalomban részesíti, aki képességeihez mérten:

- példamutató magatartást tanúsít
- folyamatosan jó tanulmányi eredményt ér el
- az iskolai közösség érdekében közösségi munkát végez
- iskolai és iskolán kívüli versenyeken, vetélkedőkön, előadáson, bemutatón vesz részt
- vagy bármilyen más módon segít az iskola hírnevének megőrzésében, annak növelésében

A tanév közben a következő dicséretek adhatók

- szaktanári dicséret
- osztályfőnöki dicséret
- főigazgatói dicséret
- nevelőtestületi dicséret

A tanév végén az egész évben példamutató magatartást tanúsító és kiemelkedő munkát végzett tanulók dicséretben részesíthetők

- szaktárgyi teljesítményért,
- példamutató magatartásért,
- kiemelkedő szorgalomért,

- példamutató magatartásért és kiemelkedő szorgalomért.

A dicséretet a tanuló bizonyítványába kell bevezetni.

Az egyes tanévek végén, valamint a teljes képzés során minden évben jeles eredményt elért tanulók oklevelet és könyvjutalmat kapnak, melyet a tanévzáró ünnepélyen az iskola közössége előtt vehetnek át.

A dicséretet írásba kell foglalni, és azt a szülő tudtára kell adni!

Az iskolán kívüli versenyeken, előadásokon, bemutatókon, vetélkedőkön eredményesen szereplő tanulók főigazgatói dicséretben részesülnek.

A kiemelkedő eredménnyel végzett közös munkát, az egységes helytállást tanúsító tanulói közösséget csoportos dicséretben és könyvjutalomban lehet részesíteni.

3.14.2 A tanuló magatartásának, szorgalmának értékeléséhez kapcsolódó elvek

A magatartás minősítésének elvei

A tanulók pedagógiai értékelésének fontos területe a magatartás és a szorgalom értékelése a tanév folyamán folyamatosan, félévkor, illetve a tanév végén, az iskolánk házirendjében megfogalmazott alapelvek, követelmények és elvárások szerint. Ebben kifejezésre jut az osztályban tanító szaktanárok és az adott tanulócsoport véleménye is. A végső döntés azonban az osztályfőnök kompetenciája. A magatartás és szorgalom jegyek véglegesítése osztályozóértekezleten történik, melyet az egyes félévek utolsó tanítási napján kell megtartani.

- a Házirend ismerete, betartása
- az iskolai és osztályközösségbe való beilleszkedés, mások beilleszkedésének segítése
- a közösségi munkában való aktivitás
- a diáktársak segítése
- udvarias, figyelmes, kulturált viselkedés

A minősítések kialakításakor - példás, jó, változó rossz - figyelembe kell venni a tanulók viselkedésének javuló tendenciáját is.

A szorgalom minősítésének elvei

A szorgalom megítélése a tanuláshoz való viszonyt, a rendszerességet, igényességet veszi alapul. A minősítés során figyelembe vesszük a tanuló egyéni adottságait, személyiségi jegyeit és a hozzáállásban bekövetkező változás jellegét. A szorgalomjegy a képesség és az eredmény összhangját mutatja, figyelembe véve a tanulmányi munkát segítő és gátló tényezőket

- az egyéni képességeknek megfelelő tanuló teljesítmény

- kötelességtudás
- aktív, együttműködő tanórai részvétel
- szorgalmi feladatok vállalása és teljesítése.

3.14.3 Büntetés, fegyelmezés, mulasztások

A büntetések formái

Az alapvető viselkedési szabályok vagy a házirend ellen vétő diákok a vétek súlyának és a kihágások gyakoriságának figyelembevételével az alábbi módon büntethetők:

- Szóban: szaktanári, osztályfőnöki, főigazgatói, elbeszélgetés, figyelmeztetés, elbeszélgetés a szülőkkel.
- Írásban: szaktanári, osztályfőnöki, főigazgatói figyelmeztetés, intés vagy megrovás.

Ezek a súlyuknak megfelelően a havi és az év végi magatartás, illetve szorgalom jegyben is tükröződnek. Minden esetben az osztálynaplóba és az ellenőrzőbe bejegyzésre kerülnek. Tudomásulvételét a szülő aláírásával jelzi.

Minősített esetekben a nevelőtestület fegyelmi bizottságot hozhat létre az ügy kivizsgálására. (Bővebben a Házirend szabályozza.)

Mulasztások

A tanulónak a tanítási óráról, illetve kötelező tanórán kívüli foglalkozásról való késését és hiányzását a foglalkozást tartó pedagógus bejegyzi a naplóba.

A mulasztás elbírálását és az intézkedéseket **20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet** alapján tesszük:

1) Ha a tanuló a tanítási óráról távol marad, mulasztását igazolnia kell. A mulasztást igazoltnak kell tekinteni, ha
    - a szülő előzetesen bejelentette,
    - a tanuló – kiskorú tanuló esetén a szülő írásbeli kérelmére – a házirendben meghatározottak szerint engedélyt kapott a távolmaradásra,
    - a tanuló beteg volt, és azt a házirendben meghatározottak szerint igazolja,
    - a tanuló hatósági intézkedés miatt nem tudott kötelezettségének eleget tenni.

2) Ha a gyermek, a tanuló távolmaradását nem igazolják, a mulasztás igazolatlan. A tanköteles tanuló esetében az iskolaköteles a szülőt értesíteni az igazolatlan mulasztásról már az első igazolatlanul mulasztott tanóra után. Az értesítésben fel kell hívni a szülő figyelmét az igazolatlan mulasztás következményeire. Amennyiben a tanuló kollégista, a szülővel egyidejűleg a kollégiumot is értesíteni kell. Ha a tanköteles tanuló ismételten igazolatlanul mulaszt, akkor a lakóhely szerinti területileg illetékes Gyermekjóléti Szolgálat közreműködését igénybe véve kell megkeresni a tanuló szülőjét.

3) Ha a tanköteles tanuló igazolatlan mulasztásainak száma egy tanítási évben eléri a tíz órát, az iskola főigazgatója – a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendeletben foglaltakkal összhangban - értesíti a gyermek,

tanuló tényleges tartózkodási helye szerint illetékes Kormányhivatal Gyámhivatalát és Hatósági Osztályát, valamint a Gyermekjóléti Szolgálatot is, továbbá gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő tanuló esetén a területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatot.

Nem tanköteles tanuló esetén az iskola a szülőt köteles értesíteni, amennyiben a tanuló igazolatlan mulasztásainak száma egy tanítási évben eléri a tíz órát. Az értesítésben fel kell hívni a szülő figyelmét az igazolatlan mulasztás következményeire.

Esti tagozatos tanulóink esetén az iskola a tanulót köteles értesíteni, amennyiben igazolatlan mulasztásainak száma egy tanítási évben eléri a tíz órát. Az értesítésben fel kell hívni a tanuló figyelmét az igazolatlan mulasztás következményeire.

4) Ha a tanköteles tanuló igazolatlan mulasztása egy tanítási évben eléri a harminc órát, az iskola a mulasztásról tájékoztatja az általános Szabálysértési Hatóságot – a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő tanuló kivételével –, valamint ismételten tájékoztatja a Gyermekjóléti Szolgálatot, amely közreműködik a tanuló szülőjének az értesítésében, továbbá gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő tanuló esetén a területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatot. Ha a tanköteles tanuló igazolatlan mulasztása egy tanítási évben eléri az ötven órát, az iskola főigazgatója haladéktalanul értesíti a tanuló tényleges tartózkodási helye szerint illetékes Gyámhatóságot.

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény 247. § c) pontja szerinti szabálysértési tényállás megvalósulásához szükséges mulasztás mértéke tanköteles tanuló esetén harminc óra.

Ha a tanköteles tanuló igazolatlan mulasztása egy tanítási évben eléri az ötven órát, az iskola főigazgatója haladéktalanul értesíti a tanuló tényleges tartózkodási helye szerint illetékes gyámhatóságot és kormányhivatalt.

Nem tanköteles tanuló esetén az iskola a szülőt köteles értesíteni, amennyiben a tanuló igazolatlan mulasztásainak száma egy tanítási évben eléri a harminc órát. Az értesítésben fel kell hívni a szülő figyelmét az igazolatlan mulasztás következményeire.

Esti tagozatos tanulóink esetén az iskola a tanulót köteles értesíteni, amennyiben igazolatlan mulasztásainak száma egy tanítási évben eléri a harminc órát. Az értesítésben fel kell hívni a tanuló figyelmét az igazolatlan mulasztás következményeire.

Megszűnik a tanulói jogviszonya annak a nem tanköteles korú diáknak, aki igazolatlanul harminc tanítási óránál többet mulaszt, feltéve, hogy az iskola a tanulót, kiskorú tanuló esetén a szülőt legalább kettő alkalommal, írásban figyelmeztette az igazolatlan mulasztás következményeire. A tanulói jogviszony megszűnéséről az iskola írásban értesíti a tanulót, kiskorú tanuló esetén a szülőt.

5) Ha a tanulónak egy tanítási évben az igazolt és igazolatlan mulasztása együttesen:

(7) Ha a tanulónak - az ideiglenes vendégtanulói jogviszony időtartamának kivételével - egy tanítási évben az igazolt és igazolatlan mulasztása együttesen *

a) az Nkt. 5. § (1) bekezdés b)-c) pontjában meghatározott pedagógiai szakaszban a kétszázötven tanítási órát,

b) az Nkt. 5. § (1) bekezdés d) pontjában meghatározott iskolai nevelés-oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszában az elméleti tanítási órák húsz százalékát,

c)-d) *

e) alapfokú művészeti iskolában a tanítási órák egyharmadát,

f) egy adott tantárgyból a tanítási órák harminc százalékát meghaladja, és emiatt a tanuló teljesítménye tanítási év közben nem volt érdemjeggyel értékelhető, a tanítási év végén nem minősíthető, kivéve, ha a nevelőtestület engedélyezi, hogy osztályozóvizsgát tegyen.

6) A nevelőtestület a (7) bekezdésben foglaltak alapján az osztályozóvizsga letételét akkor tagadhatja meg, ha a tanuló igazolatlan mulasztásainak száma meghaladja a húsz tanórai foglalkozást, és az iskola eleget tett a (3) bekezdésben meghatározott értesítési kötelezettségének. Ha a tanuló teljesítménye a tanítási év végén nem minősíthető, tanulmányait évfolyamismétléssel folytathatja.

7) Ha a tanuló mulasztásainak száma már az első félév végére meghaladja a meghatározott mértéket, és emiatt teljesítménye érdemjeggyel nem volt minősíthető, félévkor osztályozóvizsgát kell tennie.

8) A szakképzés keretei között folyó gyakorlati képzésről és a beszámoltató rendszerű oktatásról való hiányzás további következményeit a szakképzésről szóló törvény határozza meg.

9) Ha a tanuló a tanórai foglalkozás kezdetére nem érkezik meg, a késést igazolnia kell a házirendben foglalt szabályok szerint. A késések idejét össze kell adni. Amennyiben ez az idő eléri a tanórai foglalkozás időtartamát, a késés egy igazolt vagy igazolatlan órának minősül. Az elkéső tanuló nem zárható ki a tanóráról, foglalkozásról.

Fegyelmező intézkedések, fegyelmi büntetések

Az a tanuló, aki a tanulói jogviszonnyal kapcsolatos kötelességeit, az iskola rendjét, szabályrendszerét szándékosan vagy gondatlanul megszegi, fegyelmező intézkedésben vagy fegyelmi büntetésben részesíthető.

Fegyelmező intézkedések hozhatók:

- a Házirend megsértésért
- a nevelő-oktató munkát hátrányosan befolyásoló magatartásért

Formái:

- szóbeli
- írásbeli

Az intézkedéseket meghozhatja:

- szaktanár
- osztályfőnök
- főigazgató
- nevelőtestület

Fegyelmi büntetésben részesíthető az a tanuló, aki

- a Házirendet, az osztály- és iskolaközösség normáit ismételten vagy súlyosan megsérti.

Formái:

- megrovás,

- szigorú megrovás,
- áthelyezés másik osztályba, tanulócsoportba, vagy iskolába,
- eltiltás az adott iskolában a tanév folytatásától,
- kizárás az iskolából.

Tanköteles tanulóval szemben a két utolsó pont nem alkalmazható.

A fegyelmi eljárás lefolytatásának rendjét a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet határozza meg.

3.15 A 11-12. évfolyamon az emelt szintű érettségire történő felkészítéshez az emelt szintű oktatásban alkalmazott fejlesztési feladatok és követelmények a Nat 2020 alapján

Az emelt szintű oktatást a tanulók részére az előzetes jelentkezés alapján délután szervezzük. A jelentkezéssel heti két órával nő meg a diákok tanóraszáma az adott tantárgyból. Az emelt szintű felkészítéshez külön tanmenet készül, amelyet az Oktatási Hivatal honlapján megtalálható emelt szintű érettségi követelmények alapján készítenek el a szaktanárok. Az emeltszintű érettségire való felkészítés feladatai és fejlesztési követelmény nem helyben kidolgozottak, hanem teljes egészében átvételre kerülnek a központi követelmények.

3.16 Az iskolai írásbeli, szóbeli, gyakorlati beszámoltatások, az ismeretek számonkérésének rendje

3.16.1 A tanulók értékelésére vonatkozó alapelveink

Az ellenőrzést és értékelést minden szaktanár szaktárgyának jellegéből adódó módszerekkel végzi egységes elvek alapján. A munkacsoportok alakítják ki az egységes követelményeket; az értékelés szempontjait és módjait oly módon, hogy az:

- hiteles képet nyújtson a nevelési-oktatási folyamat eredményeiről és esetleges hiányosságairól
- jelentse a továbblépés megbízható alapját
- jelentse a tanulási és önnevelési folyamat eszközét a tanuló számára
- biztosítsa a képesség szerinti pontos, koncentrált munkát, tanulást és annak folyamatosságát
- sajátos nevelési igényű, a nyelvi fejlődés zavarával küzdő tanulónál a szakértő véleményben foglaltak alapján kell eljárni a szülővel egyeztetve
- a tanár számára jelentse saját pedagógiai és didaktikai munkájának értékelését.

3.16.2 A tanulói teljesítmények értékelésének, minősítésének formái és szabályai

A követelmények azt a teljesítményszintet jelzik, amelyek valamely anyagrész vagy – egy-egy tantárgy tanulása során várunk el a tanulóktól. A teljesítmények értékelésében követelményszintek jelentik a viszonyítási alapot.

Az értékelés egyik formája az osztályzás. Az osztályzat összefoglaló képet ad a tanuló teljesítményéről, minősíti őt.

A szorgalmi időben nem osztályzásról, hanem érdemjegyről beszélünk. Az érdemjegy visszajelző informatív értékű, a tanulói részteljesítmény és az adott témához tartozó tantervi követelmények összehasonlításának eredménye.

3.16.3 Az osztályozás alapelvei

- A tanuló értse milyen teljesítményt, milyen irányú fejlődést várunk el tőle.
- Figyelembe kell venni a tanuló adott tárgyból mutatott többletmunkáját.
- Az osztályzatban a pedagógus a tantárgy feladatrendszerének minél több elemét értékelje.
- A helytelen viselkedés és a kötelességteljesítés elmulasztása (felszerelés hiánya) miatt szaktárgyi elégtelen osztályzat nem adható.
- Az év végi osztályzat az évi összteljesítményt értékelje, és ne az érdemjegyek középarányosaként jelentkezzen. Tükrözze az esetleges fejlődést is.
- Az egyes tantárgyak, valamint a magatartás, szorgalom osztályzatokat szét kell választani.

3.16.4 Az érdemjegy szerzésének módjai

Szóbeli felelet évenként legalább egyszer (tények, leírások, fogalmak, szabályok, törvények, összefüggések, kísérletek, stb.)

- önálló kiselőadás, gyűjtőmunka, részvétel különböző versenyeken (tanulmányi, sport)
- projektben, témahétben végzett munka (pl.: kiselőadás, interjú készítése, kiállítás készítése)
- a projekt és témahét időtartama alatt a program felelősei egyeztetnek a szaktanárokkal a számonkérés módjáról
- írásbeli munkák (évközi dolgozatok, tematikus mérések, tudásszint-mérések stb.)
- országos mérés, értékelés keretében a szövegértési és a matematikai eszköztudás fejlődését mérő dolgozatok érdemjegyei (a humán és a matematika munkaközösség évente dönt a kompetencia mérés dolgozatainak értékeléséről)
- óraközi munka alapján

A tanulók értékelése rendszeres és folyamatos. A követelményekről és az elért eredményekről a szülőket és a tanulókat folyamatosan tájékoztatjuk.

A minősítés ötfokozatú érdemjegyekkel történik:

- elégtelen (1)
- elégséges (2)
- közepes (3)
- jó (4)
- jeles (5)

Az érdemjegyeket a szaktanár állapítja meg a munkaközösség értékelési szempontjainak megfelelően. Aszóbeli feleletek értékelésekor figyelembe veendő a tématartás, a téma bemutatásában érvényesülő tájékozottság, tárgyi tudás, a megfelelő szó-, és fogalomhasználat, a problémaérzékenység, a témának megfelelő világos felépítés, a logikus érvelés, a

lényegkiemelés, rendszerezés.

A mellékletben található helyi tanterv tananyaga és követelményei tantárgyanként tartalmazzák az adott tantárgy értékelési formáit, módszereit.

3.16.5 Az iskolai írásbeli beszámoltatások formái, rendje

A tanulók tanulmányi munkája ellenőrzésének, értékelésének rendszere, módszerei

A diákok teljesítményének mérése, regisztrálása és értékelése az oktató-nevelő munka állandó velejárója. Egyrészt a tanórákon és tanórán kívül nyújtott teljesítmények állandó elismerése és értékelése tartozik ide, másrészt az iskolai élet egy-egy szakaszának lezárását jelentő vizsgák

A tanulmányi munka ellenőrzésének, értékelésének alapelvei

A tanulmányi előmenetel folyamatos ellenőrzése, értékelése (az osztályozás) a pedagógus törvényben rögzített joga. Az értékelés szaktárgyi és pedagógiai kifogástalanságáért a szaktanár felel, viszont az alapelvek, célok, funkciók tekintetében (egyetértésnek) konszenzusnak kell lennie nevelőtestületen belül.

Az értékelés fő alapelve a fejlesztő támogatás.

Intézményünk értékelési normája, hogy a tanári értékelés a tanuló emberi méltóságát tiszteletben tartva elfogulatlan és konkrét legyen, a minősítés (az érdemjegy/osztályzat) hitelesen tükrözze a tanulói teljesítményt.

A mérés- ellenőrzés célja: informálódni a tanuló tananyagban való előrehaladásáról, az értékelés funkciója pedig hiteles visszajelzést adni a tanuló számára a követelmény- teljesítmény megfeleléséről, de legátfogóbb célja a reális önértékelés, az önálló tanulási képesség és igény kialakítása.

A 9. évfolyamon, a tanév elején felmérést végzünk matematikából és helyesírásból, melynek célja szintén a tájékozódás. Ennek értékelése nem érdemjeggyel történik, a tanulók és a szülők a százalékos teljesítményről kapnak tájékoztatást. Az eredménytől függően szorgalmazzuk a felzárkóztató, illetve tehetséggondozó foglalkozáson való részvételt.

A tanuló joga, hogy a tanév első napjaiban megismerkedjék a tantárgyi követelményekkel, az értékelés alapelveivel, hiszen az ezeknek való megfelelés mértékét fejezik ki a minősítő félévi/év végi osztályzatok.

A szaktanár maga dönti el, hogy a követelmények ismertetésnek milyen módját választja, de az ismertetést dokumentálni kell.

Az érdemjegyek nem egyenértékűek. A témazárók, összefoglaló jellegű teljesítmények érdemjegyei a félévi/tanév végi osztályzatok alakításában nagyobb súllyal esnek latba, ezek az elektronikus naplóban más súlyozottsággal szerepelnek.

Egy tanítási napon kettőnél több témazáró dolgozat nem iratható. A szaktanár a témazáró dolgozatok időpontját egy héttel korábban köteles közölni a tanulókkal.

Az érdemjegyek félévenkénti minimális száma tantárgyanként három. A félév/tanév végén a fejlődési tendencia figyelembevételével értékeli a tantestület (az osztályban tanító tanárok, az osztályozó konferencia) a tanuló teljesítményét. Az év végi osztályzat **az egész évi teljesítményt** értékeli.

A tanterv követelményei és a tantárgy sajátosságait figyelembe véve az írásbeli beszámoltatások formái:

- tanórai felmérő dolgozat;
- az otthoni munkára építő házi dolgozat;
- témazáró dolgozat, témazáró feladatlap;
- projekt és témahét kapcsán a program témájából adódó írásbeli feladat.

Az érdemjegyek súlyát, jellegét eltérő színek alkalmazásával különböztetjük meg (pl. témazáró dolgozat, ill. irodalmi dolgozat – piros; felelet – kék; röpdolgozat, önálló kiselőadás, gyűjtőmunka projekt és témahét írásbeli munkája stb. – zöld).

A tanulók egyenletesebb terhelése érdekében egy tanítási napon a tanulók két dolgozatnál többet ne írjanak. Dolgozatnak minősül az olyan írásos felelet, amelyhez több anyagrész, egész téma, vagy több téma előzetes áttekintése, ismétlése szükséges. Nem minősül dolgozatnak a napi lecke írásos számonkérése.

A témazáró dolgozatokat, feladatlapokat, ponthatárokat megjelölve minősítünk érdemjegyekkel. Minden témazárás után osztályszintű értékelést adunk.

A próbaérettségi értékelése az érettségi vizsga követelményei alapján történik.

Érdemjegyet kaphat a tanuló:

- szóbeli feleletre (lehet részletes számadás és összefoglaló, tételszerű),
- írásbeli munkára (röpdolgozat, esszé, házi dolgozat, témazáró nagydolgozat, házi feladat, füzet, matematikai és szövegértési kompetenciát mérő dolgozat),
- önálló kiselőadásra,
- óraközi, tanórai munkára,
- tantárgyi tanulmányi versenyen való eredményes részvételre.

A tanulói szóbeli feleletek/teljesítmények értékelése a teljesítéssel egyidejű, nyilvános és indokolandó. Atanuló kulturált ellenvéleménye „büntető" érdemjeggyel nem torolható meg. Az írásos tanulói teljesítmények (dolgozatok) érdemjegyét kötelező a tanulóval ismertetni, a szóbeli feleleteket pedig szóban is értékelni kell. Nem kerülhet olyan érdemjegy az osztályozó naplóba, amiről a tanuló nem tud. Az írásos tanulói munkák javításának, értékelésének határideje:

- témazáró dolgozat (16 munkanap)
- írásbeli felelet, „röpdolgozat" (10 munkanap)

Ha a dolgozatot a tanár határidőn túl javítja ki és mutatja be, a tanuló nem köteles elfogadni az érdemjegyet (kivétel a betegség miatti távollét).

A tanulót a szorgalmi időszakban az osztályozó értekezletekig (félévi, év végi) megilleti az osztályzat javításának joga/lehetősége. (a javítási lehetőséget kikényszeríteni, követelni nem lehet, megadásáról a szaktanár pedagógiai szempontok alapján dönt) Az osztályozó értekezleteket megelőző utolsó 5 napban féléves/egész éves anyagból beszámoltatni, témazáró dolgozatot íratni csak a tanuló kifejezett kérésére lehet.

Az előre bejelentett írásbeli témazáró dolgozatot minden tanulónak meg kell írnia. Amennyiben a tanuló a dolgozatot hiányzása miatt nem írta meg, a szaktanár pótló dolgozat megíratására nem kötelezhető.

Javító dolgozat íratása a szaktanár belátásától függ, ez csupán lehetőség a tanuló számára. A javító dolgozat megírásának időpontját, a tantárgyi követelményt, a szaktanár jelöli ki, amiről a dolgozat íróját tájékoztatni köteles. A javító dolgozat,

javítási lehetőség, az itt szerzett érdemjegy csak javító lehet, javító dolgozattal rontani a tantárgyi átlagon nem lehet.

Az SNI tanulók értékelése a fejlesztő pedagógus által készített egyéni fejlesztési terv alapján és aszakvéleményben meghatározott speciális szabályok szerint történik.

3.16.6 Gyakorlati számonkérések

Munkadarabok elkészítése, munkafolyamatok elvégzése adott anyagból, meghatározott idő alatt: Az egyes szakmák gyakorlati feladatainak elkészítése a követelménymodulok, gyakorlati tantárgyak előírásai alapján. A feladatok folyamatukban értékelendők, havonta legalább egy osztályzattal. Külső gyakorlaton lévő tanulók értékelését a munkahelynek havonta meg kell küldeni az iskola részére.

A gyakorlati feladatok értékelésénél figyelembe kell venni a tanuló adottságaihoz, képességihez mért aktivitást. Lehetséges a tanulók munkájának csoportos értékelése is.

3.17 Az otthoni felkészüléshez előírt írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának elvei és korlátai

Az iskolai életben központi helyet foglal el a tanórai tanulás, valamint a másnapi tanórákra való felkészülés. A szaktanárok a tananyag elsajátítása érdekében szóbeli és írásbeli – tanórán kívül elvégzendő – feladatokat adhatnak a diákoknak. A gyakorlati oktatás során indokolt esetekben adható otthoni feladat, ilyen lehet például gyűjtőmunka, kutatási feladat, kiselőadásra való felkészülés, rajzi feladat stb.

A tanulók tanulási képessége eltérő, feladataikat nem végzik azonos intenzitással, különböző a munkavégzésük üteme, gondolkodásuk, emlékezőképességük, figyelemösszpontosításuk, fáradtságuk.
Figyelemmel kell lenni a tanuló aznapi, másnapi terhelésére. Tekintetbe kell venni a tanuló képességeit, mentességeit, korlátait. A tanuló tanulásban való bármely képességbeli akadályozottsága, az emiatti lassabb haladási tempója nem lehet ok az önálló tanulásra fordítható idő megnövelésének, sőt az szükség szerint csökkentendő.

3.17.1 Az írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának elvei, ezzel kapcsolatos feladatok:

- Folyamatos megfigyelés eredményeként a helyes tanulási technikák kiválasztása, fejlesztése.
- Minden tanuló számára a legoptimálisabb – életkori szintjének és aktuális szükségletének megfelelő –tanulási módszerek megismerése, az egyéni tanulásban az önállóság fokozása.
- A figyelem, akarat fejlesztése, irányítása.
- A tanulók természetes érdeklődésének felkeltése, ébrentartása, elmélyítése, az egyéni érdeklődés és egyéni képességek kibontakoztatása.
- Az önművelési igény felkeltése, az önművelés legfontosabb jártasságainak, készségeinek, képességeinek kialakítása, fejlesztése, önálló ismeretszerzésre ösztönzés.

- A tanórai keretben folyó nevelő-oktató munka speciális foglalkozások keretében történő megszilárdítása, kiegészítése, bővítése.
- A hátránnyal induló tanulók következetes fejlesztése, felzárkóztatása, a gyengébb képességűekkel való differenciált foglalkozás.
- A tehetséges tanulók képességeinek kibontakoztatása, fejlesztése.
- Önképzésre nevelés.
- Önálló gyűjtőmunka végzése.
- Csoportos feladat elvégzése a tanítási időn kívül.
- Önellenőrzésre, önértékelésre nevelés.
- A tantárgyakhoz kötődő, differenciált képességfejlesztést szolgáló feladatok.

3.17.2 Az írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának korlátai:

Az írásbeli feladat

- legyen változatos,
- legyen előkészített,
- segítse az elmélyítést,
- gyakoroltasson,
- szoktasson csoportos munkára,
- az összes házi feladat kevesebb, mint felét tegye ki.

A szóbeli feladat:

- fejlessze a szövegértést,
- fejlessze a beszédkészséget,
- teremtsen lehetőséget együttműködésre,
- fejlessze a verbális memóriát,
- tegye eredményessé a csoportos/kooperatív órai munkát,
- az összes házi feladat több mint felét tegye ki.

Hétvégére és a tanítási év szüneteire tantárgyanként az egy tanítási órához szükséges házi feladatnál több nem adható. A tanulók heti átlagos otthoni tanulmányi munkája nem haladja meg a tantárgy heti óraszámának felét.

3.18 A tanuló magasabb évfolyamra lépésének feltételei

Az iskola magasabb évfolyamára léphet az a tanuló, aki a helyi tantervben előírt, a továbbhaladáshoz szükséges követelményeket teljesítette, beleértve a szükséges készségek meglétét és az elvárt kimeneteli követelményeket valamennyi tantárgyból. A szakképzésben alkalmazni kell a szakképzési törvény szabályait is.

A magasabb évfolyamra lépés esetében különös figyelemmel kell lenni az iskolai mulasztások megítélésére vonatkozó jogszabályi előírásokra.

3.18.1 A magasabb évfolyamba lépés követelményei nappali tagozat

A magasabb évfolyamba lépés osztályozási követelménye az, hogy a tanév során a tanuló eleget tegyen az évfolyam tanulmányi követelményeinek, és ez legalább elégséges érdemjeggyel megalapozott év végi osztályzatban fejeződjön ki.

Ha bármely, de legfeljebb három tantárgy osztályzata elégtelen, a nevelőtestület határozata alapján a tanuló az adott tárgyakból javítóvizsgát tehet.

A képzés szakaszhatárait az egyes tanévek alkotják az előírt adminisztratív, minősítési és tanulmányi követelményekkel. Az egyes tanévek belső szakaszhatárait a félévek képezik az előírt adminisztratív, minősítési és tanulmányi követelményekkel.

A tanulmányi követelményeket egy tanévnél rövidebb idő alatt a tanuló az iskola főigazgatójának engedélyével teljesítheti.
A továbbhaladás (magasabb évfolyamba lépés) kritériumai, követelményei:

- A magasabb évfolyamba lépés részvételi követelménye az, hogy a tanuló hiányzása a tanév során ne haladja meg a 30 igazolatlan vagy az összesen 250 igazolt és igazolatlan tanítási órát, vagy egy adott tantárgyból az évfolyam összes tanítási óraszámának 30 %-át, vagy a szakképző évfolyamokon az elméleti tanítási órák 20%-át.
- Az osztályozóvizsga engedélyezéséről a nevelőtestület a főigazgató előterjesztésének megvitatása után szavazással, egyszerű szótöbbséggel dönt.
- Az osztályozóvizsgát tevő tanuló az adott évfolyam összes tantárgyából a nevelőtestület által előírt időpontban köteles vizsgázni.

A magasabb évfolyamba lépés külön követelménye a **szakképző évfolyamokon** a szakmai gyakorlatok előírt teljesítése. Amennyiben a tanuló az évfolyamra előírt szakmai gyakorlati óraszám 20 %-nál többet hiányzik igazoltan vagy igazolatlanul, a hiányzás mértékének megfelelő pótgyakorlatra kötelezhető, ha ennek feltételei biztosíthatók.

A pótgyakorlatot teljesíteni kell legkésőbb a magasabb évfolyam kezdő tanítási napjáig. Ha a tanuló nem teljesíti a pótgyakorlatot, vagy ennek feltételei nem biztosíthatók, akkor az évfolyam megismétlésére kötelezett.

3.18.2 A magasabb évfolyamba lépés követelményei a felnőttoktatásban

A magasabb évfolyamba lépés osztályozási követelménye az, hogy a tanév során a tanuló eleget tegyen az évfolyam tanulmányi követelményeinek, legalább elégséges érdemjeggyel megalapozott év végi osztályzatban fejeződjön ki.

A magasabb évfolyamba lépés tanulmányi követelménye a felnőttképzésben az, hogy a hallgató részt vegyen az évfolyam számára előírt évközi teljesítményértékeléseken, beszámolókon és eredménye egyetlen tantárgyból se legyen elégtelen.

Ha bármely, de legfeljebb három tantárgy osztályzata elégtelen, a nevelőtestület határozata alapján a tanuló az adott tárgyakból javítóvizsgát tehet.

3.18.3 A magasabb évfolyamba lépés követelményei egyéni tanrendű tanulóknál

A magasabb évfolyamba lépés tanulmányi követelménye egyéni tanrendű tanulóknál, hogy teljesítse a félévet és a tanévet záró osztályozóvizsgák követelményeit, azaz az osztályozóvizsga eredménye egyetlen tantárgyból se legyen elégtelen.

Ha bármely, de legfeljebb három tantárgy osztályzata elégtelen, a tanuló az adott tárgyakból javítóvizsgát tehet.

A tanuló osztályzatait évközi teljesítménye és érdemjegyei vagy az osztályozó vizsgán, a különbözeti vizsgán, valamint a pótló és javítóvizsgán nyújtott teljesítménye (a továbbiakban a felsorolt vizsgák együtt: tanulmányokhoz kapcsolódó vizsga) alapján kell megállapítani.

Magasabb évfolyamba történő lépéshez, a tanév végi osztályzat megállapításához a tanulónak osztályozó vizsgát kell tennie a 2.10.1.1 pontban felsorolt esetekben.

Ha a tanuló nem teljesítette az évfolyamra előírt tanulmányi követelményeket, tanulmányait az évfolyam megismétlésével folytathatja. Az évfolyam megismétlésével folytathatja tanulmányait az a tanuló is, akit fegyelmi büntetésként az adott iskolában eltiltottak a tanév folytatásától.

Ha a tanuló a következő tanév kezdetéig azért nem tett eleget a tanulmányi követelményeknek, mert az előírt vizsga letételére a nevelőtestülettől halasztást kapott, az engedélyezett határidő lejártáig tanulmányait felsőbb évfolyamon folytathatja.

4 Szakmai program

4.1 Jogszabályi környezet

- a szakképzésről szóló 2019. év LXXX. törvény (Szkt.), a szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény,
- a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet (Szkr.),
- a „SZAKKÉPZÉS 4.0 – A szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakmapolitikai stratégiája, a szakképzési rendszer válasza a negyedik ipari forradalom kihívásaira" című stratégia elfogadásáról és avégrehajtása érdekében szükséges intézkedésekről szóló 1168/2019. (III. 28.) Korm. határozat

4.2 A szakmai program általános céljai, feladatai és eljárásai

A közismereti kerettanterv szerint a szakképző iskola feladata a nevelés, a képességek fejlesztése, aközismereti oktatás és a szakmai előkészítő oktatás szerves egységének megteremtése. Az iskolában töltött évek alatt felkészítjük a tanulót a társadalmi jelenségek, kapcsolatrendszerek megértésére, formálására. Ugyanakkor megtanítjuk, hogy az alkalmazni képes tudás megszerzésének feltétele a tudatos, önkéntes, aktív, segítőkész együttműködés az iskolával.

A szakmai képzés iskolai rendszerének kialakításakor a kerettanterv fejlesztési területei közül azokat emeltük ki, amelyek a többi területet is figyelembe véve, de mégis hangsúlyosabban kapnak szerepet a szakképzési feladatellátás során az intézmény programjának megfelelően.

Ezek a következők:

- fenntarthatóság, környezettudatosság,
- pályaorientáció,
- gazdasági és pénzügyi nevelés.

Az iskola felkészítő szakasza nevelés-oktatás és szakképesítés megszerzése egyszerre egységes és differenciált, ezért a kulcskompetenciák fejlesztésén túl továbbra is kiemelt szerepet szánunk a tehetséggondozásunkra, támogatást adva diákjainknak alkotó egyéniséggé váláshoz.

Legalább ekkora súlyt helyezünk az sajátos nevelési igényű tanulók szocializációjának támogatására, az alulteljesítő diákok egyéni felzárkóztatására.

Célunk a felnőtt életük sikerességének megalapozása és az egész életen át tartó tanulásra felkészítés.

A kor egyéni és társadalmi követelményeinek megfelelő, magas színvonalú szakképzés biztosítása, amely munkavállalásra alkalmas felnőtté neveli diákjainkat.

A küldetés megvalósításának sikerkritériumai:

- magasan képzett tantestület
- felkészült szakoktatók

- innovatív tantestület
- jól felszerelt tantermek, tanműhelyek
- az esélyegyenlőség, egyenlő hozzáférés biztosítása

Az iskolánk szakmai fejlesztési stratégiáját meghatározó tényezők:

- a munka világa, a megye munkaerő-piacának várható alakulása
- az MFKB szakképzéssel kapcsolatos döntései
- a szolgáltatásainkat igénybevevők – a tanulók, a szülők, a gazdasági kamarák, a gazdálkodó egységek – elvárásai
- a versenytárs iskolák és képző intézmények programjai.

4.2.1 A szakmai program általános céljai

- Munkaerő-piaci orientáltságú, keresletvezérelt szakképzés megvalósítása.
- A globális és nemzetgazdasági igények kielégítése ezzel a foglalkoztatás növelése.
- Mindenki számára biztosítani kívánjuk a lehetőséget képességei kibontakoztatására; ha szükséges, differenciált módon.
- A szakmai ismeretek elmélyült tanulmányozása és alkalmazása révén adunk módot diákjainknak arra, hogy alkotóképességük fejlődjék, a szakmai cselekvőképességük kialakuljon.
- A megbízható, széles körű alapműveltség megszerzésén túl a középiskolai évfolyamokon közgazdasági, ügyviteli, kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció, vendéglátás-turisztika szakmai képzés lehetőségét kívánjuk biztosítani.
- Új üzleti gondolkodásmód kialakítása, vállalkozási kompetenciák fejlesztése.
- Egyéni tanulói haladási utak kialakítása, az átjárhatóság biztosítása: más iskola tanulói számára biztosítani kívánjuk, hogy iskolát válthassanak, bekapcsolódhassanak a nálunk folyó képzésbe; illetve a mi tanulóink folytathassák tanulmányaikat más középiskolákban.
- A gyakorlati képzést végzők személyes példáján keresztül rámutatni arra, hogy odaadással végzett munka sikeres és öröm forrása az életben.
- A diákok olyan munkavállalói és állampolgári kompetenciákra tegyenek szert, amely lehetővé teszi azt, hogy hatékony munkatársai és felelős tagjai legyenek a társadalomnak és a vállalkozásoknak.
- A környezettudatos magatartás erősítése
- A tanulók megértsék, miért szükséges etikai szabályok betartása az üzleti életben, mind a vezetők, alkalmazottak, mind a termelők és fogyasztók részéről.
- Kézzel fogható tapasztalatokat nyújtani, hogy milyen egy üzleti vállalkozást működtetni, ezzel a gazdálkodási, pénzügyi készségeket fejleszteni.
- Az iskola szolgáltató jellegének erősítése: saját tanulóink részére bővítenünk kell a kiegészítő, illetve az ismeretanyag elmélyítését szolgáló foglalkozások körét.

- Növelnünk kell a felnőttoktatási képzés szerepét az iskolánkban korábban végzettek szakmai továbbképzését is fel kell karolnunk.
- Szükségesnek tartjuk a pályaválasztási és álláskeresési tanácsadás bevezetését, pályainformáció nyújtását, illetve az osztályfőnöki órákon az élet- és pályatervezéssel foglalkozunk.

Ennek keretében megismerhetik tanulóink a közgazdasági, vendéglátóipari, szociális, faipari és könnyűipari szakmákhoz tartozó pályatükröket, munkaköri leírásokat, munkahelyválasztási technikákat. A tanácsadáson túl az önismeret fejlesztése, az önmenedzselés és a karrierépítés alapjai is ebben a formában sajátíthatók el.

- Rugalmas képzési rendszer kialakítása: szélesítenünk kell az iskola szakmakínálatát, másfelől akülönböző képzési formákkal – nappali, felnőttoktatási, átképzési, továbbképzési forma - igazodnunk kell a különböző igényekhez.
- Élni kívánunk rész-szakképesítések és a ráépülő szakma kiadásának lehetőségével is.
- Értékes, érvényes, hasznosítható, piacképes tudás átadása, szakmai elkötelezettség kialakítása, élethosszig tartó tanulás igényének megalapozása.

4.2.2 A szakmai képzés feladata

A Nat-tal összhangban továbbfejleszteni az alapkészségeket személyes és a szakma gyakorlásához szükséges tulajdonságokat.

Mindez olyan készségek, képességek, kompetenciák kialakítása, fejlesztése tanulóinkban, amelyek esélyt adnak arra, hogy a munkaerőpiacon megtalálják helyüket és ott majd helytálljanak, függetlenül attól, hogy milyen szakmát tanulnak. Ezek a következők:

Munkaerő-piaci kompetenciák

- szociális kompetencia, mint munkaerő-piaci elvárás
- világos, korrekt kommunikáció szóban és írásban
- kommunikációs kultúrák tanulásának képessége (idegen nyelv)
- önismereti készség
- viselkedés- és mentális kultúra és interkulturális műveltség
- együttműködés, team-munka, kooperációs modellekben gondolkodás
- kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia
- hatékony, önálló munkavégzés

Szakmai kompetenciák

Szakmai ismeretek: A munkatevékenység során használt/ alkalmazott tények, fogalmak, eljárások és összefüggések tudása, megértése és alkalmazása. Pl.:

- általános szakmai cselekvőkészség

- innovációs készség
- élethosszig tartó fejlődés igénye
- célorientált veselkedés
- szervezeti-vezetési készség
- problémamegoldó, -kezelő készség
- kooperáció és konszenzus készség
- gazdálkodási, tervezési képesség
- kreatív és kritikai gondolkodás képessége

Szakmai készségek: A foglalkozás/ munkakör szokásos feladatainak ellátásához szükséges és általánosan alkalmazott készségek találhatók. Az alkalmazható tudás automatizált – szellemi és fizikai – tevékenységformáit jelentik.

Személyes kompetenciák

- Adottságok: A szakmához tartozó feladatok ellátásához szükséges fizikai, fiziológiai és pszichológiai képességek találhatók.
- Jellemvonások: Olyan személyiségbeli sajátosságokból áll, mely ösztönzi, szervezi és regulálja az értékes és eredményes munkavégzést.

Összetevői:

- elhivatottság, elkötelezettség
- fejlődőképesség, önfejlesztés
- felelősségtudat
- kitartás
- kockázatvállalás
- megbízhatóság
- monotóniatűrés
- önállóság
- döntésképesség
- önfegyelem
- pontosság
- precizitás
- rugalmasság
- stressz tűrő képesség
- szervezőkészség
- szorgalom, igyekezet
- terhelhetőség
- türelmesség.

Társas kompetenciák

- kapcsolatteremtő készség
- udvariasság

- közérthetőség
- konfliktusmegoldó készség
- empatikus készség
- motiváló készség
- hatékony kérdezés készsége
- kezdeményező készség
- visszacsatolási készség

Módszertani kompetenciák

- logikus gondolkodás
- következtetési készség
- nyitott hozzáállás
- módszeres munkavégzés
- rendszerező képesség
- tervezési képesség
- értékelési képesség
- figyelemmegosztás
- figyelemösszpontosítás

A kompetencia alapú oktatás módszertanának alkalmazásával szorosabbá válik a kapcsolat a közismereti és a szakmai tantárgyak között. Az azonos módszerek alkalmazása, könnyebbé teszi a diákok számára a tanulást, élvezetesebbé az órákat, az iskolai létet.

Az ágazati szakképzés 9. évfolyamon történő bevezetése pedig lehetőséget ad a 4 vagy 5 év alatt két – a munkaerő-piaci igényeinek megfelelő – szakma megszerzésére.

A kompetenciák fejlesztésével célunk az aktív tanulói magatartás kialakítása, tanulási élményhez juttatás.

A képzések velejárója az önálló ismeretszerzés gyakoroltatása és ezzel az ismeretek alkalmazási képességének kialakítása, megszilárdítása. Feladatunk a tanulási és szakmai motiváció erősítése, a választott munkához, életpályához való kötődés tudatosítása, a szakmai munkával kapcsolatos igényesség kialakítása.

4.3 A szakképzési feladataink

4.3.1 Szakképző iskolai szakmai oktatás (2020/2021-től került bevezetésre)

Az elmúlt időszak egyértelművé tette, hogy a szakközépiskola elnevezés a diákok, szülők, foglalkoztatók számára nem volt értelmezhető, az iskolatípus elnevezése a következőkben szakképző iskola. A szakképző iskola 3 éves. Az első év ágazati ismereteket adó képzés, az azt követő két évben szakirányú oktatás folyik, ami megvalósulhat szakképző iskolában, vagy duális képzőhelyen. A végzés után itt is nyitott a lehetőség a tanulók számára az érettségi vagy akár a technikusi képzettség megszerzésére. Mivel a szakképző iskolában és atechnikumban is ágazati alapoktatás történik a képzés első szakaszában, a 9. évfolyam végén van átjárhatóság akét iskolatípus között. Az ágazati alapoktatás ágazati

alapvizsgával zárul. Az ágazati alapvizsga alkalmassá teheti a tanulót egyszerű munkakörök betöltésére, amennyiben azt a KKK meghatározta.

- először ágazatot választ a tanuló, a 9. évfolyamon a tanuló ágazati alapoktatásban vesz részt, amelyben a választott ágazat közös szakmai tartalmait sajátítja el, illetve közismereti tárgyakat tanul,
- a 9. évfolyamot követően, a sikeres ágazati alapvizsga után történik a szakma-, vagy szakmairány választás, az alapvizsga követelményei szintén a KKK-ban kerülnek meghatározásra,
- a 9. évfolyam után még a technikummal átjárható a rendszer, mivel mind az ágazati alapoktatás szakmai tartalma, mind az ágazati alapvizsga teljes mértékben megegyezik a szakképző iskolai és a technikumi oktatásban. A közismeret esetében meg kell vizsgálni, melyek azok a tartalmak, amelyeket esetleg pótolni szükséges, amelyet a felvétel, átvételi helyi szabályokban ki kell fejteni,
- a 10. és 11. évfolyam szakirányú oktatása szakképző iskolában vagy duális képzőhelyen (duális keretek között, elsősorban vállalatnál) zajlik,
- a tanuló ösztöndíjat / a duális képzésben résztvevő a szakképzési munkaszerződés alapján munkabért kap,
- a tanuló a sikeres vizsga után szakmai bizonyítványt kap.

4.3.2 Szakiskolai nevelés-oktatás

A sajátos nevelési igényű tanulók középfokú iskolai nevelése-oktatása céljából a szakiskola a többi tanulóval sajátos nevelési igénye miatt együtt haladni nem tudó tanulók felkészítését végzi szakmai vizsgára és nyújt részükre a munkába álláshoz és az életkezdéshez szükséges ismereteket.

A szakiskolában a sajátos nevelési igény jellegéhez igazodó közismereti oktatás és szakmai oktatás, szakmai képzés folyik. A szakiskolában az emberi erőforrások minisztere által közzétett szakiskolai képzési jegyzékszereplő két, illetve négyéves képzések oktathatók. A szakiskolában az évfolyamok száma a speciális kerettanterv szerint meghatározott.
A szakiskolai nevelés-oktatásunk keretében két évfolyamos (9-10. évfolyam) szakmai oktatást, képzést folytatunk. mely egy kötelező 9/E jelű előkészítő évfolyammal egészül ki

4.3.3. **A szakgimnáziumi nevelés-oktatás**

A szakgimnázium fő célja a tehetség kibontakoztatása mellett a teljesítmény növelésére történő ösztönzés, további cél, hogy a tanulók számára értékálló és a kor igényeinek megfelelő tudást nyújtson.
A szakgimnázium öt évfolyammal működő, művészeti, pedagógiai, illetve közművelődési szakmai képzést folytató nevelés-oktatási intézmény, amelyből négy évfolyamon közismereti oktatás mellett szakmai képzés, az ötödik évfolyamon szakmai képzés folyik. Iskolánkban a pedagógiai képzést folytatjuk.
Az érettségi végzettséggel rendelkező tanulók részére a szakgimnáziumban az érettségi végzettséghez kötött szakgimnáziumi szakképesítésre felkészítő évfolyamok száma kettő. Ebben az esetben a szakgimnázium a képesítő vizsgára történő felkészítést a tizenharmadik-tizennegyedik évfolyamon szervezi meg.

4.4 Szakmai képzés vizsgái

4.4.1 Ágazati alapvizsga (2021-től)

Az alapozó képzés után, szakképző iskolában a 9. osztály végén (technikumban a 10. osztály végén) egy ágazati alapvizsga letételét követően kell a tanulóknak választaniuk a tanulható rokonszakmák közül. Az ágazati alapvizsga biztosítja a képzések közötti átjárhatóság lehetőségét.

4.4.2 Szakmai vizsga

A szakmai vizsga célja a tanuló szakmai elméleti és gyakorlati tudásának, képességeinek, készségeinek, ismereteinek mérése.

Szakképesítést és bizonyítványt az kaphat, aki minden vizsgamodult teljesített. A szakmai vizsgát a szakmai vizsgabizottság előtt kell tenni, amely három tagból áll.

A szakmai vizsgán teljesítendő követelménymodulokat és a megoldandó vizsgatevékenységet a képzési és kimeneti követelmények tartalmazzák.

4.5 A szakmai gyakorlat szervezése

A gyakorlati képzés pedagógiailag megtervezett tevékenység a gyakorlati ismeretek nyújtása, készségek kialakítása és fejlesztése, valamint a szakmai elméleti ismeretek alkalmazása érdekében. A gyakorlati oktatás duális képzés keretében történik, gyakorlóhelyek keresésénél segítséget nyújtanak a Tolna Vármegyei Kereskedelmi és Iparkamara szakképzéssel foglalkozó munkatársai és a NAK Tolna Vármegyei Szervezetének vezetése.
A gyakorlati képzés színterei:

- iskola (ágazati alapoktatás)
- gazdálkodó tevékenységet folytató egységek (szakképzési munkaszerződéssel)

A gyakorlati képzés formái:

- csoportos gyakorlat: az iskolai kabinetekben folyik az ágazati alapok elsajátítása érdekében
- üzemi gyakorlat, mely a gazdálkodó egységeknél folyik az elméleti képzéssel váltakozva (duális szakképzés),
- egybefüggő gyakorlat a szorgalmi időt követően (10. évfolyam után).

Az iskolai szakmai képzés keretében végzett gyakorlati oktatás során az elméleti ismeretek alkalmazására és begyakorolására kerül sor a tanműhelyekben.

A gazdálkodó szervezetnél folyó gyakorlatot a tanulók szakképzési munkaszerződés alapján teljesítik. a szerződés a munkáltató és a tanuló között jön létre.

Az iskolában és a gazdálkodó szervezeteknél zajló gyakorlati képzés idejét az adott szakképesítés PTT, valamint

az intézmény helyi tanterve szabályozza.

A gyakorlati munka értékelése, mulasztások igazolása.

A gyakorlatokon a tanulók a munkába lépéshez és a munkavégzés során szükséges munkaköri követelményeket tapasztalhatják meg.

A diákokról a munkáltatók vezetik a Kréta naplót, melyben értékelik a tanulók teljesítményét, valamint rögzítik az esetleges hiányzásokat is.

A tanuló magatartását és szorgalmát az osztályfőnök értékeli. A nevelőtestület dönt a tanuló magasabb évfolyamra lépéséről, szakmai vizsgára bocsátásáról. A gyakorlati képzéseken való részvétel kötelező. A külső gyakorlati helyen való mulasztást a tanulónak igazolnia kell. Ha a tanulónak a szorgalmi időszakban teljesítendő gyakorlati képzésről való igazolt és igazolatlan mulasztása meghaladja gyakorlati képzési idő 20%-át, a tanuló tanulmányait csak az évfolyam megismétlésével folytathatja. Amennyiben a tanulónak igazolatlan mulasztása nincsen, és teljesítménye, szorgalma értékelhető, a mulasztását a következő tanév megkezdéséig pótolja és a gyakorlati követelményeket teljesíti, akkor az évfolyam megismétlése alól a nevelőtestület mentesíti.

Ha a tanuló az egybefüggő szakmai gyakorlatról hiányzik úgy, hogy az meghaladja a 20%-ot, az évfolyam követelményeit nem teljesítette, így magasabb évfolyamra nem léphet.

Iskolánk lehetősége szerint pályázatot nyújt be a Tempus Közalapítvány Erasmus+ Mobilitási Program keretében a szakképző évfolyamra járó diákjaink külföldi szakmai gyakorlatának biztosításához! Sikeres pályázat esetén nyelvi felkészítéssel összekapcsolt szakmai tapasztalatszerzésre van módjuk Európa különböző országában.

4.6 Ágazati és szakmacsoportos beiskolázás és a szakképző évfolyamra lépés feltételei

Az első szakképző évfolyamra az vehető fel, aki az adott szakképesítés KKK-ban meghatározott feltételeket teljesíti. Ilyenek pl.:

- Bemeneti kompetenciák
- Iskolai előképzettség
- Szakmai előképzettség
- Pályaalkalmassági követelmények
- Szakmai alkalmassági követelmények
- Egészségügyi alkalmasság
- A nappali tagozaton történő szakképzésbe a jogszabályban előírt életkorig (25 év) van lehetőség a jelentkezőnek belépni, a felnőttoktatási tagozatra történő felvételnél nincs életkori megkötés.
- A második, harmadik szakképző évfolyamra az a tanuló léphet, aki az előző évfolyam tantárgyi követelményeit legalább elégséges szinten teljesítette. A 11. évfolyamba való belépéshez szükséges az egybefüggő gyakorlat teljesítése.

4.7 A tanuló teljesítményének értékelése, minősítése

Kimenő rendszerben az iskolánk szakképző osztályaiban alkalmazzuk a nevelőtestület által elfogadott értékelési elveket. Az adott fejezetek végén témazáró dolgozatokat íratunk és a tanórákon, foglalkozásokon szóban is számon kérjük diákjainkat.

Az értékelés normarendszer alapján valósul meg:

- folyamatos
- adatok támasztják alá
- személyre szóló és ösztönző
- fejlesztő jellegű
- segíti a pozitív megerősítést.

Az értékelés célja a tanulás/oktatás minőségének javítása. A módjai: diagnosztikus, formatív és szummatív.

Az értékelés egy eszköz, amely olyan feladathelyzetet teremt, amelyben diákjaink képességeiket és szakmai tehetségüket kibontakoztathatják.

A számonkérések fajtái követik a szakmai vizsgák vizsgatevékenységeit. Így az írásbeli, szóbeli, gyakorlati és interaktív tevékenységeket is értékeljük.

A diák szakmai munkáján túl annak szorgalmát, magatartását is értékelik egy jeggyel ill. néhány mondattal. A külső gyakorlóhelyek az iskolát az általuk adott összes jegyről tájékoztatni kötelesek.

Az értékelés folyamatossága, tervezettsége, szempontrendszer alapján történő megvalósítása az iskolai minőségbiztosítás alapja és egyben a pedagógus önszabályozásának eszköze.

4.8 A szakmai képzéshez szükséges eszközök és felszerelések jegyzéke

A szakmai és vizsgakövetelmény (KKK) minden szakma esetében tételesen tartalmazza az „Eszköz- és felszerelési jegyzék”-et. Ez azokat a minimálisan szükséges felszerelések sorolja fel, amelyek nélkül a képzési feladat nem teljesíthető. Így a rajta szereplő eszközök megléte egyúttal a képzés indításának feltétele is.
A szakképzés tankönyvjegyzékben található könyvek alapján folyik.

4.9 A szakmai képzés személyi feltételei

Az iskolában szakmai elméletet oktató pedagógusok, szakmai gyakorlatot tanító szakoktatók és külső „óraadók” szakoktatóként vesznek részt a szakképzésben. A szakképzési törvény rendelkezésének megfelelően a szakmai elméletet és gyakorlati tantárgyat oktató szakemberek (ha a szakember pedagógus végzettséggel, szakoktatói végzettséggel vagy legalább két év pedagógus munkakörben szerzett gyakorlattal nem rendelkezik) munkáját két éven keresztül szakmai mentortanár segíti módszertani kérdésekben, valamint értékeli a munkáját.
A szakmai mentortanár feladatai: – módszertani tanácsadás

- óra menetének összeállítása
- dolgozatok, számonkérések, gyakorlati feladatok összeállítása
- értékelés, szabályozás
- helyi tanterv kidolgozása
- tanár tapasztalatszerzésének irányítása, fejlesztése
- szakmai vizsga feladatainak és értékelőlapjainak kidolgozása
- szakmai vizsga szóbeli vizsgatevékenységeihez mellékletek, segédanyagok összeállítása
- pedagógiai módszerek: tanár-diák viszony kialakításának segítése
- adminisztrációs feladatok
- külső gyakorlóhelyek tanulófelelőseivel való kapcsolattartás módjai, rendszeressége.

5. Az iskola szakképzési kínálata

Szakképző iskolai szakmai oktatás keretében

A Szakmajegyzék alapján meghatározott hosszú távú szakmakínálatunkat a munkaerőpiaci igényekhez igazodva változhatnak.

Az érettségihez kötött és szakiskolai szakmák oktatásának kerettantervei és képzési és kimeneti követelményei rendelkezésünkre állnak.

A kerettantervek a képzés folyamatát, míg a képzési és kimeneti követelmények a képzés struktúráját és a kimenetet, vagyis a szakmai vizsgáztatást is szabályozzák.

A kerettanterv (PTT) és a KKK megadja az egyes szakmák képzési ideje alatt az elmélet és a gyakorlat arányát.

Leírja azokat a tanulói tevékenységformákat – és azok arányát is -, amelyet a diáknak a képzés alatt végeznie kell.

A követelménymodulokhoz tantárgyak kapcsolódnak. Ezek összefüggő rendszere adja meg az adott szakképesítésnél azt, hogy mit és hogyan kell elsajátítani, elsajátíttatni. Ezek kerülnek nyilvántartásra a tanügyigazgatási dokumentumokban, és ezekkel lehet igazolni a követelménymodulok teljesítését. A szakmai vizsga vizsgatevékenységei:

- projektfeladat, melynek két része a portfólió megírása és a gyakorlati vizsgarész
- interaktív vizsgatevékenység, amely központi tevékenységsor, digitális módon zajlik.

Az értékelésnél az egyes vizsgarészek súlyát az aktuálisan érvényben lévő KKK-ban (Képzési és Kimeneti Követelmények) határozzák meg.

Az új Szakmajegyzék bevezetése új módszereket kíván meg a tanároktól is. A tanár forrásszemély, akinek a feladata az ismeretszerzés megszervezése.

A tanítási-tanulási folyamatban új eszközöket, technikákat kell alkalmazni, ezért intézményünk hangsúlyt fektet a tanárok továbbképzésére, a módszertani kultúra fejlesztésére.

A gyakorlatorientált szakmai képzések megszervezésénél figyelembe vesszük a gazdasági élet szereplőinek tanácsát, véleményét. Színesítjük az oktatást üzemlátogatásokkal és szakmai gyakorlatok szervezésével.

Az szakképzés új rendszere lehetővé teszi iskolánk számára, hogy intenzíven bekapcsolódjon a felnőttoktatásba. Ezzel korszerű, a munkaerőpiac új követelményeihez igazodó szakmai képzést nyújthasson.

A szakgimnáziumi nevelés-oktatás keretében

A szakgimnázium fő célja a tehetség kibontakoztatása mellett a teljesítmény növelésére történő ösztönzés, további cél, hogy a tanulók számára értékálló és a kor igényeinek megfelelő tudást nyújtson.

A szakgimnázium öt évfolyammal működő, művészeti, pedagógiai, illetve közművelődési szakmai képzést folytató nevelés-oktatási intézmény, amelyből négy évfolyamon közismereti oktatás mellett szakmai képzés, az ötödik évfolyamon szakmai képzés folyik. Iskolánkban a pedagógiai képzést folytatjuk.

Az érettségi végzettséggel rendelkező tanulók részére a szakgimnáziumban az érettségi végzettséghez kötött szakgimnáziumi szakképesítésre felkészítő évfolyamok száma kettő. Ebben az esetben a szakgimnázium a képesítő

vizsgára történő felkészítést a tizenharmadik-tizennegyedik évfolyamon szervezi meg.

Szakiskolai nevelés-oktatás keretében

A sajátos nevelési igényű tanulók középfokú iskolai nevelése-oktatása céljából a szakiskola a többi tanulóval sajátos nevelési igénye miatt együtt haladni nem tudó tanulók felkészítését végzi A szakiskolában a sajátos nevelési igény jellegéhez igazodó közismereti oktatás és szakmai oktatás, szakmai képzés folyik. A szakiskolában az emberi erőforrások minisztere által közzétett szakiskolai képzési jegyzékszereplő két, illetve négyéves képzések oktathatók. A szakiskolai nevelés-oktatásunk keretében két évfolyamos (9-10. évfolyam) szakmai oktatást, képzést folytatunk. mely az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében egy kötelező 9/E jelű előkészítő évfolyammal egészül ki

Jelenleg és középtávon az alábbi ágazatokban és szakmacsoportokban kínálunk szakmákat:

SZAKKÉPZŐ ISKOLAI SZAKMAI OKTATÁS		
Ágazat megnevezése	**A szakma azonosító-száma**	**Szakma/ szakmairány megnevezése**
Építőipar	**4 0732 06 11**	**Szárazépítő**
Kreatív	**4 0723 16 03**	**Divatszabó, női szabó szakmairány**
Mezőgazdaság és erdészet	**4 0812 17 05**	**Kertész**
Szociális	**4 0922 22 01**	**Gyermek és ifjúsági felügyelő**
	4 0923 22 03	**Szociális ápoló és gondozó**
Turizmus-vendéglátás	**4 1013 23 05**	**Szakács**
SZAKISKOLAI NEVELÉS-OKTATÁS		
Ágazat megnevezése és száma		**Részszakképesítés megnevezése**
22. Szociális	szakiskolai képzés	Családellátó
16. Kreatív	rész-szakma	Lakástextil készítő
9. Gazdálkodás és menedzsment	szakiskolai képzés	Számítógépes adatrögzítő
24. Turizmus-vendéglátás	rész-szakma	Szakácssegéd
	rész-szakma	Cukrászsegéd
17. Mezőgazdaság és erdészet	rész-szakma	Kerti munkás

	rész-szakma	Parkgondozó
	szakiskolai képzés	Koszorúkötő
SZAKGIMNÁZIUMI NEVELÉS-OKTATÁS		
Ágazat megnevezése	**A szakképesítés azonosító száma**	**A szakképesítés/ szakirány megnevezése**
Oktatás	4 0119 01	Pedagógiai munkatárs • Pedagógiai asszisztens • Gyógypedagógiai asszisztens

6. Óratervek

6.1. A szakiskolai nevelés-oktatás óratervei

6.1.1. Előkészítő évfolyam 9/E óraterve

Műveltségterület	Tantárgy	Heti óraszám	Éves óraszám
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom	5	180
Idegen nyelv	Idegen nyelv	2	72
Matematika	Matematika	5	180
Történelem és állampolgári ismeretek	Állampolgári ismeretek	1	36
Természettudomány és földrajz	Természettudomány	3	108
Művészetek	Vizuális kultúra	2	72
Technológia	Digitális kultúra	2	72
Egyéb	Pályaorientáció	1	36
	Szakmai alapozó ismeretek	4	144
Testnevelés	Testnevelés	5	180
	Osztályfőnöki	1	36
Összesen		**31**	**1116**
Szabadon tervezhető	Szakmai alapozó ismeretek	**2**	**72**
	Katolikus hittan	**1**	**36**
Mindösszesen		**34**	**1224**

A szabadon tervezhető órakeret felhasználása piros színnel jelezve.

6.1.2. Szakiskolai nevelés-oktatás közismereti óraterve

Műveltségi terület	Tantárgy neve	Heti óraszámok évfolyamonként		Óraszámok összesen 2 tanévre	
		9.	10.	Heti	Éves
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom	1	1	**2**	**71**
Matematika	Matematika	2	2	**4**	**142**
Technológia	Digitális kultúra	1	1	**2**	**71**
Testnevelés és egészségfejlesztés	Testnevelés	5	5	**10**	**355**
	Osztályfőnöki	1	1	**2**	**71**
Közismereti összesen		10	10	**20**	**710**
Szabad közismereti órakeret: ének-zene		1	1	**2**	**71**
Szakmai elmélet és gyakorlat együtt		**21**	**21**	**42**	**1491**
Szabad szakmai időkeret		2	2	**4**	**142**
Heti órakeret összesen		**34**	**34**	**68**	
Hittan óra (heti terhelésen felüli óra)*		1	1	**2**	**71**
Összes heti óraszám		**35**	**35**	**70**	
Egybefüggő szakmai gyakorlat		70			**70**

Megjegyzés: *A NAT 9. § (1) A 8. §-ban a tanuló napi és heti terhelésével összefüggésben meghatározottak alkalmazásakor figyelmen kívül kell hagyni az egyházi köznevelési intézményben szervezett hitéleti oktatásra vonatkozó tantárgy óraszámát.

Az éves óraszám megadásánál 9. évfolyamon 36 héttel, 10. évfolyamon 35 héttel számolunk.

6.1.3.Családellátó részszakma óraterve

A szakmai követelménymodulokhoz rendelt tantárgyak heti óraszáma évfolyamonként

Szakmai követelmény-modulok	Tantárgyak	Heti óraszám				
		9. évfolyam			10. évfolyam	
		elméleti	gyakorlati	egy*	elméleti	gyakorlati
11033-12 Család- és háztartásellátás	Élelmiszerek és táplálkozási, ételkészítési alapismeretek	2+1		70	2+1	
	Családellátás, - gondozás	2			2	
	Lakókörnyezet-kialakítás	1			1	
	Család- és háztartás-ellátási gyakorlat		16+1			16+1
Összes heti elméleti/gyakorlati óraszám		5+1	16+1		5+1	16+1
Összes heti/ögy óraszám		21+2		105	21+2	

*Jelmagyarázat: e/elmélet, gy/gyakorlat, egy/egybefüggő szakmai gyakorlat

A szabadon tervezhető órakeret felhasználása piros színnel jelezve.

A szakmai és vizsgakövetelményben a szakképesítésre meghatározott elmélet/gyakorlat arányának a teljes képzési idő során kell teljesülnie.

6.1.4.Lakástextil-készítő részszakma óraterve

A szakmai követelménymodulokhoz rendelt tantárgyak heti óraszáma évfolyamonként

Szakmai követelmény-modulok	Tantárgyak	Heti óraszám				
		9. évfolyam			10. évfolyam	
		elméleti	gyakorlati	egy*	elméleti	gyakorlati
Ruhaipari anyagvizsgálatok	Ruhaipari anyag- és áruismeret	2+1		70	2	
Lakástextíliák készítése	Lakástextíliák gyártástechnológiája	4			4+1	
	Lakástextíliák készítése		15+1			15+1
Összes heti elméleti/gyakorlati óraszám		6+1	15+1		6+1	15+1
Összes heti/ögy óraszám		21+2		**70**	21+2	

*Jelmagyarázat: e/elmélet, gy/gyakorlat, egy/egybefüggő szakmai gyakorlat

A szabadon tervezhető órakeret felhasználása piros színnel jelezve.

6.1.5. Számítógépes adatrögzítő részszakma óraterve

A szakmai követelménymodulokhoz rendelt tantárgyak heti óraszáma évfolyamonként

Szakmai követelménymodulok	Tantárgyak	Heti óraszám				
		9. évfolyam			10. évfolyam	
		elméleti	gyakorlati	egy*	elméleti	gyakorlati
12082-16 Gépírás és irodai alkalmazások	Gépírás és levelezési gyakorlat		8+2	70		7+2
	Irodai alkalmazások gyakorlata		5			6
12084-16 Üzleti kommunikáció és protokoll	Kommunikáció a titkári munkában	8			8	
Összes heti elméleti/gyakorlati óraszám		8	13+2		8	13+2
Összes heti/ögy óraszám		21+2		70	21+2	

*Jelmagyarázat: e/elmélet, gy/gyakorlat, egy/egybefüggő szakmai gyakorlat

A szabadon tervezhető órakeret felhasználása piros színnel jelezve.

6.1.6. Szakácssegéd részszakma óraterve

A szakmai követelménymodulokhoz rendelt tantárgyak heti óraszáma évfolyamonként

Tantárgyak	Heti óraszám				
	9. évfolyam			10. évfolyam	
	elméleti	gyakorlati	egy*	elméleti	gyakorlati
Előkészítés és élelmiszerfeldolgozás		12+2	70		12+2
Konyhai berendezések, gépek ismerete, kezelése. programozása		9			9
Összes heti elméleti/gyakorlati óraszám		21+2			21+2
Összes heti/ögy óraszám	21+2		70	21+2	

*Jelmagyarázat: e/elmélet, gy/gyakorlat, egy/egybefüggő szakmai gyakorlat

A szabadon tervezhető órakeret felhasználása piros színnel jelezve.

6.1.7. Cukrászsegéd részszakma óraterve

A szakmai követelménymodulokhoz rendelt tantárgyak heti óraszáma évfolyamonként

Tantárgyak	Heti óraszám				
	9. évfolyam			10. évfolyam	
	elméleti	gyakorlati	egy*	elméleti	gyakorlati
Előkészítés		8+2	70		8+2
Cukrászati berendezések-gépek ismerete, kezelése, programozása		3			2
Cukrászati termékek készítése		7			8
Cukrászati termékek befejezése, díszítése		3			3
Összes heti elméleti/gyakorlati óraszám		21+2			21+2
Összes heti/ögy óraszám	21+2		70	21+2	

*Jelmagyarázat: e/elmélet, gy/gyakorlat, egy/egybefüggő szakmai gyakorlat

A szabadon tervezhető órakeret felhasználása piros színnel jelezve.

6.1.8. Kerti munkás részszakma óraterve

A szakmai követelménymodulokhoz rendelt tantárgyak heti óraszáma évfolyamonként

Szakmai követelmény-modulok	Tantárgyak	Heti óraszám				
		9. évfolyam			10. évfolyam	
		elméleti	gyakorlati	egy*	elméleti	gyakorlati
Munkavállalói ismeretek	Munkavállalói ismeretek	1		70		
Mezőgazdaság és erdészet ágazati alapoktatás	Általános alapozás	4				
Műszaki ismeretek	Műszaki ismeretek		2			3
Kertészeti növények	Növényismeret		2,5+0,5			4+1
	Termesztéstechnológiák		11,5+1,5			14+1
Összes heti elméleti/gyakorlati óraszám						
Összes heti/ögy óraszám		21+2		70	21+2	

*Jelmagyarázat: e/elmélet, gy/gyakorlat, egy/egybefüggő szakmai gyakorlat

A szabadon tervezhető órakeret felhasználása piros színnel jelezve.

6.1.9. Parkgondozó részszakma óraterve

A szakmai követelménymodulokhoz rendelt tantárgyak heti óraszáma évfolyamonként

Szakmai követelmény-modulok	Tantárgyak	Heti óraszám				
		9. évfolyam			10. évfolyam	
		elméleti	gyakorlati	egy*	elméleti	gyakorlati
Munkavállalói ismeretek	Munkavállalói ismeretek			70	2	
Parkfenntartás	Munka- és környezetvédelem	2				
	Műszaki ismeretek		3			4
	Parkfenntartás		8+2			8+2
	Növényismeret	8			7	
Összes heti elméleti/gyakorlati óraszám		**10**	**11+2**		**9**	**12+2**
Összes heti/ögy óraszám		**21+2**		**70**	**21+2**	

*Jelmagyarázat: e/elmélet, gy/gyakorlat, egy/egybefüggő szakmai gyakorlat

A szabadon tervezhető órakeret felhasználása piros színnel jelezve.

6.1.10. Koszorúkötő részszakma óraterve

A szakmai követelménymodulokhoz rendelt tantárgyak heti óraszáma évfolyamonként

Szakmai követelmény-modulok	Tantárgyak	Heti óraszám				
		9. évfolyam			10. évfolyam	
		elméleti	gyakorlati	egy*	elméleti	gyakorlati
11074-12 Növényismeret és -kezelés	Növényismeret és – kezelés	3,5+1		70	3	
	Növényismeret és kezelés gyakorlat		7,5			5
11075-12 Koszorúkötészet	Koszorúkötészet	3			4+1	
	Koszorúkötészet gyakorlat		7+1			9+1
Összes heti elméleti/gyakorlati óraszám		6,5+1	14,5+1		7+1	14+1
Összes heti/ögy óraszám		21+2		70	21+2	

*Jelmagyarázat: e/elmélet, gy/gyakorlat, egy/egybefüggő szakmai gyakorlat

A szabadon tervezhető órakeret felhasználása piros színnel jelezve.

6.2. Szakképző iskolai szakmai oktatás szakmai óratervei

6.2.1.Divatszabó - Női szabó szakmairány óratervei

Divatszabó – Női szabó szakmairány közismeret nélküli kétéves képzéshez

A szakma alapadatai

Megnevezés	A szakma alapadatai
Az ágazat megnevezése	**Kreatív**
A szakma azonosító száma	**4 0723 16 03**
A szakma szakmairányai	**Női szabó, Férfi szabó**
A szakma Európai Képesítési Keretrendszer szerinti szintje	**4**
A szakma Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti szintje	**4**
Ágazati alapoktatás megnevezése	**Kreatív ipari ágazati alapoktatás**
Kapcsolódó részszakmák megnevezése	**Lakástextil-készítő, Textiltermék-összeállító**
Egybefüggő szakmai gyakorlat időtartama	**Szakképző iskolai oktatásban: 140 óra, Érettségire épülő oktatásban: 160 óra**

A Női szabó szakmairány keretében ellátható legjellemzőbb tevékenységek, munkaterületek

- A női szabó feladata műszaki dokumentáció alapján, sorozat- és méretes nőiruházati termékek gyártása, egyéb termékek ágynemű, függöny, lakástextíliák készítése, ruházati termékek átalakítása, javítása.
- Munkáját a kreativitás, a divatismeret, a jó kézügyesség, a pontosság, a szemmérték, a digitalizáció iránti érdeklődés, az önállóság, valamint a csapatmunka jellemzik.
- A női szabó alkalmazottként vagy vállalkozóként sorozat és szalontechnológiával női felsőruházati terméket készít, megrendeléseket kezel.
- Sorozatgyártás esetén műveleti bontásban előkészítő, varrodai összeállító és befejező műveleteket végez. Kiválasztja a gyártáshoz szükséges gépeket, vasalóberendezéseket, azokat balesetmentesen üzemelteti.
- Szabásmintát szerkeszt, modellez középméretben vagy egyedi testalkatra manuálisan vagy speciális ruhaipari szerkesztő programmal. A szerkesztés után anyagszükségletet számol, szabászati és ragasztási feladatokat végez.
- Egyedi gyártás esetén méretet vesz, megrendelést kezel, árkalkulációt készít, egyedi szabást, összeállítást és próbákat végez, próbák után igazít, majd befejezi a női ruházati terméket.
- Elkészíti a szolgáltatás zárásaként a számlát és átadja a megrendelt terméket.
- Munkája során szem előtt tartja a divattrendek változását, fejlődését, törekszik a folyamatos önképzésre.
- Nyitott új, a kor elvárásainak, igényeinek és újításainak megfelelő informatikai szoftverek megismerésére, elsajátítására.

- Törekszik a helyes és pontos szakmai idegen nyelv használatára.
- Elkötelezett a biztonságos munkavégzés mellett.
- Motivált a hatékonyságnövelő rendszerek alkalmazásában, a jobb eredmények elérésében.
- Szakszerűen használja a ruhaipari anyagvizsgáló berendezéseket, eszközöket az optimális anyagválasztás érdekében.
- Használja a divatszabó szakmára jellemző díszítő anyagokat, kellékeket, technikákat.
- Kiválasztja a ruhaiparra jellemző vállalkozási formát (egyéni vállalkozás, BT, KFT).

- **A szakképzésbe történő belépés feltételei**

Megnevezés	A belépés feltétele
Iskolai előképzettség	Alapfokú iskolai végzettség
Alkalmassági követelmények • Foglalkozás egészségügyi alkalmassági vizsgálat • Pályaalkalmassági vizsgálat	szükséges nem szükséges

A kreatív ágazati alapoktatás szakmai követelményeinek leírása

A kreatív ágazati alapoktatás olyan tudást biztosít, mely megalapozza a kreatív tárgyalkotási folyamatokat.

A tanuló ismeri a vizuális ábrázolás felhasználási területeit és eszközeit, a képi dokumentálás lehetőségeit.

Alapvető ismeretekkel, információkkal rendelkezik a kreativitást inspiráló művészettörténet fő korszakairól.

Ismeri az alkotói munka alapanyagait, a tárgyalkotás folyamatait, technikáit.

A tárgyalkotás során szakszerűen és biztonságosan használja a kézi szerszámokat és a szakmai munkát segítő alapvető munkafolyamatokat végző gépeket, berendezéseket.

Kreatív műhelymunka keretében, önálló elképzelés alapján képes modell, minta, vázlat, makett segítségével egyszerű alap szakma-specifikus (bőr / textil / ruha / porcelán / gipsz /kerámia / fa / papír) termékek megalkotására.

Ismeri a szakszerű alapminta és dokumentáció készítés lépéseit.

Munkája során alkalmazza az alapvető irodai szoftvereket és a digitális képalkotó programokat.

Üzemlátogatások és szakmai találkozók során megismeri, összehasonlítja és megkülönbözteti a kreatív ipari ágazatba tartozó termékeket és azok gyártásának folyamatát.

Képes kreatív ipari szakember vezetésével az alapszintű technológiai folyamatok dokumentáció alapján történő értelmezésére és alkalmazására.

Női szabó szakmairány közismeret nélküli kétéves képzéshez

A szakmai képzés megszervezése:

1.szakasz: Ágazati alapoktatás /1. évben, első félévben/: A szakmai képzés első szakaszában, 0,5 év időtartam alatt, az ágazati alapvizsga követelményeinek megfelelően ágazati alapoktatás zajlik. Ennek helyszíne: a szakképző intézmény.

- Szakképző intézményben folytatott oktatás aránya: 100%
- Duális partnernél folytatott oktatás aránya: 0%

A képzésben résztvevő személyek az ágazati alapozó vizsga követelményeihez tartozó tananyagtartalmakat az első évben teljesítik. Az 1. félévet követően ágazati alapvizsgát tesznek.

2.szakasz: Szakirányú oktatás /2., 3. és 4. félévben/. Ennek célja a szakmai vizsgára történő felkészítés a szakképző intézmény képzési bázishelyén megvalósítva.

(A Sztv. 80. § (2) A szakirányú oktatás követelményeire való felkészítéshez szükséges tárgyi eszközöket és személyi feltételeket a szakirányú oktatást folytató szervezet biztosítja.)

A 2-3-4. félévben:

- Szakképző intézményben folytatott szakirányú oktatás aránya: (35 óra, 5 nap/hét)
- Duális partnernél folytatott szakirányú oktatás aránya (0 nap/hét)

Az elmélet és a gyakorlat a dokumentumban nem kerül élesen elválasztásra. A cél az, hogy lehetőség legyen a gyakorlat során is elméletet oktatni, hatékonyabbá téve ezzel az oktatást. Az egyes tantárgyaknál történik annak meghatározása, hogy a tantárgy teljes tartalmát tekintve az órakeretnek minimálisan hány százalékát kell gyakorlati körülmények között (tanműhelyben) oktatni.

A képzés heti óraszámai tanulási területek, tantárgyak szerinti bontásban heti óraszámokkal

Tanulási területek, tantárgyak		Évfolyamok			Kizárólag szakmai vizsgára felkészítő évfolyamok	
		9.	10.	11.	1.	2.
Munkavállalói ismeretek	Munkavállalói ismeretek	0,5			0,5	
Munkavállalói idegen nyelv	Munkavállalói idegen nyelv			2		2
Kreatív ipari ágazati alapoktatás	Ábrázolási gyakorlat	3			3	
	Kreatív műhely	9			9	
	Művészettörténeti alapismeretek	2			2	
	Munkahelyi egészség és biztonság	0,5			0,5	
	Digitális szakmai ismeretek	1			1	
Textiltermék összeállítás	Textiltermékek szabásminta-készítése		2		2+1	
	Textiltermékek gyártástechnológiája		1		1+1	
	Textiltermékek készítése gyakorlat		3+1		3+1	
Lakástextíliák készítése	Lakástextíliák gyártástechnológiája		1		1	
	Lakástextíliák készítése		3+1		3+1	
Anyagismeret	Anyagismeret		1,5+0,5		1,5+0,5	
	Áruismeret			1+1		1+1
Női ruhák készítése	Női ruhák gyártástechnológiája		1,5+ 0,5	1,5+ 0,5		3+1
	Női ruhák készítése gyakorlat		3,5+ 0,5	9+1		13+1
	Női ruhák értékesítése			1		1
	Női ruhák szerkesztése, modellezése		2,5+ 0,5	2,5+ 0,5	0,5+2,5	4,5+ 0,5
	Női ruhák szerkesztése, modellezése gyakorlat		0,5+ 0,5	2+1		2,5+ 1,5
	Modellrajz és stílustan		0,5+0,5	1+1		1,5+ 1,5
Heti óraszám összesen		16	25	25	35	35
Ebből programtanterv szerinti szabad órakeret		-	5	5	7	6,5
Egybefüggő szakmai gyakorlat:		0	140		160	

Megjegyzés: a pirossal jelölt óraszámok a szabad órakeret felhasználását jelzik.

A képzés éves óraszámai tantárgyankénti és évfolyamonkénti bontásban

Évfolyam		1/9.	2/10.	3/11.	1. évfolyam	2. évfolyam
Évfolyam összes óraszáma		576	900	775	1260	1085
Munkavállalói ismeretek	**Munkavállalói ismeretek**	18	0	0	18	0
Munkavállalói idegen nyelv	**Munkavállalói idegen nyelv**	0	0	62	0	62
Kreatív ipari ágazati alapoktatás	**Ábrázolási gyakorlat**	108	0	0	108	0
	Kreatív műhely	324	0	0	324	0
	Művészettörténeti alapismeretek	72	0	0	72	0
	Munkahelyi egészség és biztonság	18	0	0	18	0
	Digitális szakmai ismeretek	36	0	0	36	0
	Tanulási terület összóraszáma	576	0	62	576	62
Textiltermék összeállítás	**Textiltermékek szabásminta-készítése**	0	72	0	108	0
	Textiltermékek gyártástechnológiája	0	36	0	72	0
	Textiltermékek készítése gyakorlat	0	144	0	144	0
	Tanulási terület összóraszáma	0	252	0	324	0
Lakástextíliák készítése	**Lakástextíliák gyártástechnológiája**	0	36	0	36	0
	Lakástextíliák készítése	0	144	0	144	0
	Tanulási terület összóraszáma	0	180	0	180	0
Anyagismeret	**Anyagismeret**	0	72	0	72	0
	Áruismeret	0	0	62	0	62
	Tanulási terület összóraszáma	0	72	62	72	62

Női ruhák készítése	**Női ruhák gyártástechnológiája**	0	72	62	0	124
	Női ruhák készítése gyakorlat	0	144	310	0	434
	Női ruhák értékesítése	0	0	31	0	31
	Női ruhák szerkesztése, modellezése	0	108	93	108	155
	Női ruhák szerkesztése, modellezése gyakorlat	0	36	93	0	124
	Modellrajz és stílustan	0	36	62	0	93
	Tanulási terület összóraszáma	0	396	651	108	961
Egybefüggő szakmai gyakorlat:		0	140		160	

6.2.2. Kertész szakma óraterve

- **A szakma alapadatai**

Megnevezés	A szakma alapadatai
Az ágazat megnevezése	**Mezőgazdaság és erdészet**
A szakma azonosító száma	**4 0812 17 05**
A szakma szakmairányai	**nincs szakmairány**
A szakma Európai Képesítési Keretrendszer szerinti szintje	**4**
A szakma Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti szintje	**4**
Ágazati alapoktatás megnevezése	**Mezőgazdaság és erdészetágazati alapoktatás**
Kapcsolódó részszakmák megnevezése	**Kerti munkás, Növényházi munkás**
Egybefüggő szakmai gyakorlat időtartama	**Szakképző iskolai oktatásban: 70 óra**

- **A szakma keretében ellátható legjellemzőbb tevékenységek, munkaterületek**

A kertész önállóan ellátja a zöldségnövények, gyümölcstermő növények, a szőlőnövény általános ápolási munkáit (talajművelés, magvetés, ültetés, telepítés, tápanyag-utánpótlás, öntözés) és irányítás mellett a speciális ápolási feladatokat (metszés, növényvédelem). Betakarítást, áruvá készítést végez. Kertészeti termesztésben használatos erőgépeket és kéziszerszámokat működtet és karbantart.

- **A szakképzésbe történő belépés feltételei**

Megnevezés	A belépés feltétele
Iskolai előképzettség	Alapfokú iskolai végzettség
Alkalmassági követelmények • Foglalkozás egészségügyi alkalmassági vizsgálat • Pályaalkalmassági vizsgálat	 szükséges nem szükséges

- **A szakma keretében ellátható legjellemzőbb tevékenységek, munkaterületek**

  - Ismeri Magyarország agrometeorológiáját, a meteorológiai mérőeszközöket.
  - Éghajlati és távérzékelt, drónos meteorológiai adatokat gyűjt.
  - Elemzi a szőlő és gyümölcstermő növényeket és azok termőrészeit, terméseit.
  - Elemzi a zöldségnövényeket és azok magvait, palántáit, terméseit.
  - Elkülöníti a legismertebb gyomnövényeket.
  - Ellátja a szőlőtermesztés, a gyümölcstermesztés és a zöldségtermesztés általános ápolási munkáit.
  - Ellátja a szőlőtermesztés, a gyümölcstermesztés és a zöldségtermesztés speciális ápolási munkáit.
  - Kertészeti kultúrákban tápanyag-ellátó, talajművelő, öntöző gépeket, berendezéseket üzemeltet és karbantart.
  - Termesztő-berendezéseket üzemeltet, karbantart.
  - Gyümölcstermő növényeket szaporít.
  - Zöldségnövényeket szaporít.
  - Szőlőszaporítást végez.
  - Működteti és karbantartja a kertészeti termesztésben használatos erő- és munkagépeket.
  - Működteti, karbantartja és javítja a kertészeti kéziszerszámokat.

- Elvégzi a zöldségnövények betakarítási munkáit.
- Elvégzi a szőlő betakarítását.
- Elvégzi a különböző gyümölcsfajok tárolásának, áruvá készítésének munkáit.
- Elvégzi a zöldségek tárolásának, áruvá készítésének munkáit.
- Betartja a munka-, baleset- és tűzvédelmi előírásokat.
- Önálló vállalkozást alapít és működtet.

- **A tanulási területekhez rendelt tantárgyak és témakörök óraszámai évfolyamonként nappali képzésben**

Évfolyam		9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	A képzés összes óraszáma	1. évfolyam	2. évfolyam	A képzés összes óraszáma
Évfolyam összes óraszáma		**576**	**900**	**775**	**2251**	**1260**	**1085**	**2345**
Munkavállalói ismeretek	**Munkavállalói ismeretek**	**18**	**0**	**0**	**18**	**18**	**0**	**18**
	Álláskeresés	5	0	0	5	5	0	5
	Munkajogi alapismeretek	5	0	0	5	5	0	5
	Munkaviszony létesítése	5	0	0	5	5	0	5
	Munkanélküliség	3	0	0	**3**	3	0	3
Munkavállalói idegennyelv	**Munkavállalói idegen nyelv**	**0**	**0**	**62**	**62**	**0**	**62**	**62**
	Az álláskeresés lépései, álláshirdetések	0	0	11	**11**	0	11	11
	Önéletrajz és motivációs levél	0	0	20	**20**	0	20	20
	„Small talk” – általános társalgás	0	0	11	**11**	0	11	11
	Állásinterjú	0	0	20	**20**	0	20	20
Mezőgazdaság és erdészet ágazati alapoktatás	**Általános alapozás**	**144**	**0**	**0**	**144**	**144**	**0**	**144**
	Bevezetés	2	0	0	**2**	2	0	2
	Éghajlattan	19	0	0	**19**	19	0	19
	Talajtan	21	0	0	**21**	21	0	21

	Növénytan	21	0	0	**21**	21	0	21
	Állattan	21	0	0	**21**	21	0	21
	Géptan	21	0	0	**21**	21	0	21
	Földmérés	21	0	0	**21**	21	0	21
	Munka- tűz- és környezetvédelem	18	0	0	**18**	18	0	18
	Szakmai alapozás	**414**	**0**	**0**	**414**	**414**	**0**	**414**
	Szakmai ágazati tevékenységek végzése	132	0	0	**132**	132	0	132
	Szakmai üzemek, intézmények, cégek látogatása	75	0	0	**75**	75	0	75
	Szakosító tartalmú előadások hallgatása	76	0	0	**76**	76	0	76
	Szakosító tartalmú gyakorlatok tanüzemekben, tangazdaságokban, képzőközpontokban	131	0	0	**131**	131	0	131
	Tanulási terület összóraszáma	576	0	62	**638**	576	62	**638**
Kertészeti növények	**Növényismeret**	**0**	**108**	**0**	**108**	**108**	**0**	108
	Zöldségnövények, palántáik és magvaik felismerése	0	28	0	**28**	28	0	28
	Gyümölcstermő növények, termőrészeik felismerése	0	27	0	**27**	27	0	27
	A szőlőnövény részeinek felismerése	0	23	0	**23**	23	0	23
	Gyomnövények felismerése	0	30	0	**30**	30	0	30
	Termesztéstechnológiák	**0**	**540**	**434**	**974**	**324**	**713**	**1037**
	Szaporítás	0	100	90	**190**	72	140	212
	Ültetés, telepítés	0	40	110	**150**	50	120	170
	Növényápolás	0	230	130	**360**	118	260	378
	Betakarítás, tárolás	0	140	80	**220**	60	160	220
	Értékesítés	0	30	24	**54**	24	33	57

	Termesztőberendezések	**0**	**72**	**31**	**103**	**72**	**62**	**134**
	Termesztőberendezések	0	36	0	**36**	36	0	36
	Termesztőberendezések létesítése	0	36	31	**67**	36	62	98
	Tanulási terület összóraszáma	0	720	465	**1185**	504	775	1279
. Műszaki ismeretek	**Műszaki ismeretek**	**0**	**180**	**155**	**335**	**180**	**155**	**335**
	Kéziszerszámok	0	40	0	**40**	40	0	40
	Műszaki alapismeretek	0	55	0	**55**	55	0	55
	Erőgépek	0	50	0	**50**	50	0	50
	Talajművelő gépek	0	35	0	**35**	35	0	35
	Permetezőgépek	0	0	22	**22**	0	22	22
	Kisgépek	0	0	45	**45**	0	45	45
	Termesztőberendezések gépei, berendezései	0	0	22	**22**	0	22	22
	Az öntözés gépei, berendezései	0	0	22	**22**	0	22	22
	A tápanyagutánpótlás gépei	0	0	22	**22**	0	22	22
	A betakarítás gépei, eszközei	0	0	22	**22**	0	22	22
	Tanulási terület összóraszáma	0	180	155	**335**	180	155	**335**
Vállalkozási Ismeretek	**Vállalkozási ismeretek**	**0**	**0**	**93**	**93**	**0**	**93**	**93**
	A vállalkozás belső környezete	0	0	43	**43**	0	43	43
	A vállalkozás kapcsolata a külső környezettel	0	0	50	**50**	0	50	50
	Tanulási terület összóraszáma	0	0	93	**93**	0	93	**93**
Egybefüggő szakmai gyakorlat:		0	70					
Éves óraszám összesen:		**576**	**900**	**775**	**2251**	**1260**	**1085**	**2345**
Heti óraszám összesen:		**16**	**25**	**25**		**35**	**35**	

A képzés heti óraszámai tantárgyankénti és évfolyamonkénti bontásban

Évfolyam		9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	1. évfolyam	2. évfolyam
Évfolyam összes óraszáma/ hét		**16**	**25**	**25**	**35**	**35**
Munkavállalói ismeretek	**Munkavállalói ismeretek**	**0,5**	**0**	**0**	**0,5**	**0**
Munkavállalói idegennyelv	**Munkavállalói idegen nyelv**	**0**	**0**	**2**	**0**	**2**
Mezőgazdaság és erdészet ágazati alapoktatás	**Általános alapozás**	**4**	**0**	**0**	**4**	**0**
	Szakmai alapozás	**11,5**	**0**	**0**	**11,5**	**0**
	Tanulási terület összóraszáma	16	0	2	16	2
Kertészeti növények	**Növényismeret**	**0**	**2+1**	**0**	**2+1**	**0**
	Termesztéstechnológiák	**0**	**13,5+ 1,5**	**13,5+ 0,5**	**7+2**	**21+2**
	Termesztőberendezések	**0**	**1+1**	**1**	**1+1**	**1+1**
	Tanulási terület összóraszáma	0	20	15	14	25
Műszaki ismeretek	**Műszaki ismeretek**	**0**	**3,5+1,5**	**4+1**	**3,5+1,5**	**4+1**
	Tanulási terület összóraszáma	0	5	5	5	5
Vállalkozási ismeretek	**Vállalkozási ismeretek**	**0**	**0**	**3**	**0**	**3**
	Tanulási terület összóraszáma	0	0	3	0	3
Egybefüggő szakmai gyakorlat:		0	70			

Megjegyzés: Pirossal jelölve a szabad órakeret felhasználása.

- **A képzés éves óraszámai tantárgyankénti és évfolyamonkénti bontásban**

Évfolyam		9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	1. évfolyam	2. évfolyam
	Évfolyam összes óraszáma	**576**	**900**	**775**	**1260**	**1085**
Munkavállalói ismeretek	**Munkavállalói ismeretek**	18	0	0	18	0
Munkavállalói idegennyelv	**Munkavállalói idegen nyelv**	0	0	62	0	62
Mezőgazdaság és erdészet ágazati alapoktatás	**Általános alapozás**	144	0	0	144	0
	Szakmai alapozás	414	0	0	414	0
	Tanulási terület összóraszáma	**576**	**0**	**62**	**576**	**62**
Kertészeti növények	**Növényismeret**	0	108	0	108	0
	Termesztéstechnológiák	0	540	434	324	713
	Termesztőberendezések	0	72	31	72	62
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**720**	**465**	**504**	**775**
Műszaki ismeretek	**Műszaki ismeretek**	0	180	155	180	155
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**180**	**155**	**180**	**155**
Vállalkozási ismeretek	**Vállalkozási ismeretek**	0	0	93	0	93
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**0**	**93**	**0**	**93**
Egybefüggő szakmai gyakorlat:		0	70			

6.2.3. Szakács szakma óratervei

A szakképesítés alapadatai

Megnevezés	A szakmai alapadatai
Az ágazat megnevezése	**Turizmus-vendéglátás**
A szakma azonosító száma	**4 1013 23 05**
A szakma szakmairányai	**nincs szakmairány**
A szakma Európai Képesítési Keretrendszer szerinti szintje	**4**
A szakma Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti szintje	**4**
Ágazati alapoktatás megnevezése	**Turizmus-vendéglátáságazati alapoktatás**
Kapcsolódó részszakmák megnevezése	**Szakácssegéd**
Egybefüggő szakmai gyakorlat időtartama	**Szakképző iskolai oktatásban: 175 óra, Érettségire épülő oktatásban: 200 óra**

- **A szakma keretében ellátható legjellemzőbb tevékenységek, munkaterületek**

Szaktudásának köszönhetően rendkívül kreatív, konyhatechnológiai úton étvágygerjesztő és ízletes hideg és melegkonyhai ételeket készít, tálal. Azüzletvezetés érdekeit figyelembe véve gazdálkodik. A raktárkészletet figyelemmel kiséri az árurendelést és az áruátvételt koordinálja, ellenőrzi. A raktározást felügyeli, ellenőrzi. Munkabeosztást tervez, ír. Konyhai munkaszervezésben, feladatkiosztásban pontos és precíz. Felelősségteljesen irányítja a beosztottjait, kollegáit a konyhai etikett és az erkölcsi normák betartása mellett. Jó szervezőképességgel és problémamegoldó adottságokkal rendelkezik. Példamutató magatartásával és munkaruházatával, magas szakmai tudásával tekintélyt vív ki magának.

- **A szakképzésbe történő belépés feltételei**

Megnevezés	A belépés feltétele
Iskolai előképzettség	Alapfokú iskolai végzettség
Alkalmassági követelmények • Foglalkozás egészségügyi alkalmassági vizsgálat • Pályaalkalmassági vizsgálat	 szükséges szükséges

- **A szakma keretében ellátható legjellemzőbb tevékenységek, munkaterületek**
  - Megérti, értelmezi a felettesei (vezetőszakács, főszakács, élelmezésvezető, főszakács-helyettes, élelmezésvezető- helyettes) kéréseit munkavégzés közben.
  - Konyhatechnológiai alap- és különleges műveletek végez.
  - Megkülönbözteti az íz, illat, állomány, textúra alapján, a vendéglátóipar által használt alapanyagokat (fűszerek, ízesítő anyagok, zöldségek, gyümölcsök).
  - Kiválasztja az ételkészítéshez (előkészítéshez, elkészítéshez és a befejező műveletekhez) használatos vendéglátóipari eszközöket, szerszámokat.
  - Munkáját a hatályos munkaügyi jogszabályoknak megfelelően végzi, adaptálva azt, a vendéglátó tevékenységre jellemzőkkel.
  - Hidegkonyhai előkészítő, elkészítő és befejező műveletek végez, (sütés, főzés, párolás, gőzölés, dermesztés, smirzírozás, glasszolás), az elkészült ételeket a jellegüknek megfelelően tárolja.
  - Képes megkülönböztetni a rendezvények catering típusait (állófogadás, ültetett állófogadás, kávészünet). A megrendelői igények alapján összeállítja, megtervezi a rendezvény jellegének megfelelő menüt. A vendéglátó üzlet napi tevékenységéhez szükséges menüket állít össze, figyelembe veszi az üzlet jellegét és a szezonalitást.
  - A vendéglátó üzlet működéséhez szükséges árukészletet felméri, árut rendel, árut vesz át (mennyiségi, minőségi, érzékszervi szempontok szerint),
  - raktároz a FIFO elv szerint.
  - Árut vételez, és megrendelési mennyiséget számol, az üzlet napi munkamenetét biztosítja.
  - Veszteséget és tömegnövekedést számol.
  - Adott rendezvényhez eszközlistát és nyersanyaglistát állít össze, figyelembe veszi a menükínálatot, valamint a rendezvény lebonyolításához szükséges alapanyagmennyiséget, eszközöket és berendezéseket.
  - Készletekkel gazdálkodik.
  - Árukosárból menüsort állít össze és készít el.
- **A tanulási területekhez rendelt tantárgyak és témakörök óraszámai évfolyamonként nappali képzésben**

A tanulási területekhez rendelt tantárgyak és témakörök óraszáma évfolyamonként		PTT szerint				Helyi képzési program szerint					Helyi képzési program össz-óraszám	Órakeret % duális partnernél	Ágazati alapoktatás szakmai követelményei	Szakirányú oktatás szakmai követelményei
		9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	A képzés összes óraszáma	9. évfolyam Ágazati alapoktatás szakképző intézménybe n	10. évfolyam (összesen: 972 óra)		11. évfolyam (összesen: 837 óra)					
	Az évfolyam összes óraszáma * Közismeret nélkül						Szakirányú oktatás szakképző intézménybe n (1 nap)	Szakirányú oktatás Duális képzőnél (3 nap)	Szakirányú oktatás szakképző intézménybe n (1 nap)	Szakirányú oktatás Duális képzőnél (3 nap)				
		576	810	695	2081	576	216	684	217	574	2205	56%		
Munkavállalói ismeretek	**Munkavállalói ismeretek**	**18**	**0**	**0**	**18**	**18**	**0**	**0**	**0**	**0**	**18**	**0%**	**2;3**	
	Álláskeresés	5	0	0	5	5	0	0	0	0	5	0%		
	Munkajogi alapismeretek	5	0	0	5	5	0	0	0	0	5	0%		
	Munkaviszony létesítése	5	0	0	5	5	0	0	0	0	5	0%		
	Munkanélküliség	3	0	0	3	3	0	0	0	0	3	0%		
Munkavállalói idegennyelv	**Munkavállalói idegen nyelv**	**0**	**0**	**62**	**62**	**0**	**0**	**0**	**62**	**0**	**62**	**0%**	**1;4**	
	Az álláskeresés lépései, álláshirdetések	0	0	11	11	0	0	0	11	0	11	0%		
	Önéletrajz és motivációs levél	0	0	20	20	0	0	0	20	0	20	0%		

	”Small talk”- általános társalgás	0	0	11	11	0	0	0	11	0	11	0%		
	Állásinterjú	0	0	20	20	0	0	0	20	0	20	0%		
Turizmus-vendéglátás alapozás	**A munka világa**	**54**	**0**	**0**	**54**	**54**	**0**	**0**	**0**	**0**	**54**	**0%**	**1;6**	
	Alapvető szakmai elvárások	9	0	0	9	9	0	0	0	0	9	0%		
	Kommunikáció és vendégkapcsolatok	36	0	0	36	36	0	0	0	0	36	0%		
	Munkabiztonság és egészségvédelem	9	0	0	9	9	0	0	0	0	9	0%		
	IKT a vendéglátásban	**72**	**0**	**0**	**72**	**72**	**0**	**0**	**0**	**0**	**72**	**0%**	**3**	
	Digitális eszközök a vendéglátásban	36	0	0	36	36	0	0	0	0	36	0%		
	Digitális tananyagtartalmak alkalmazása	9	0	0	9	9	0	0	0	0	9	0%		
	Digitális eszközök a turizmusban	27	0	0	27	27	0	0	0	0	27	0%		
	Termelési, értékesítési és turisztikai alapismeretek	**432**	**0**	**0**	**432**	**432**	**0**	**0**	**0**	**0**	**432**	**0%**	**1; 5-20**	
	A cukrászati termelés alapjai	108	0	0	108	108	0	0	0	0	**108**	**0%**		
	Az ételkészítés alapjai	108	0	0	108	108	0	0	0	0	**108**	**0%**		
	A vendégtéri értékesítés alapjai	108	0	0	108	108	0	0	0	0	**108**	**0%**		
	A turisztikai és szálláshelyi tevékenység alapjai	108	0	0	108	108	0	0	0	0	**108**	**0%**		

	Tanulási terület összes óraszáma	**558**	**0**	**0**	**558**	**558**	**0**	**0**	**0**	**0**	**558**	**0%**		
Szakács – középszintű képzés	**Előkészítés és élelmiszer-feldolgozás**	**0**	**108**	**62**	**170**	**0**	**36**	**72**	**16**	**46**	**170**	**62%**		**1;2;3; 4;5**
	Előkészítés	0	20	0	20	0	8	16	0	0	24	67%		
	Alapműveletek, fűszerezés, ízesítés	0	20	0	20	0	4	8	0	0	12	67%		
	Alaplevek, rövid levek, kivonatok és pecsenyelevek	0	20	0	20	0	6	12	0	0	18	67%		
	Alapkészítmények	0	4	0	4	0	3	6	0	0	9	67%		
	Sűrítési eljárások	0	10	0	10	0	4	8	0	0	12	67%		
	Bundázási eljárások	0	14	0	14	0	5	10	0	0	15	67%		
	Mártások	0	20	0	20	0	6	12	0	0	18	67%		
	Töltelék áruk (kolbászok, terrinek, pásté-tomok, galantinok)	0	0	18	18	0	0	0	5	14	19	73%		
	Pékáruk és cukrászati alaptészták	0	0	18	18	0	0	0	5	14	19	73%		
	Savanyítás, tartósítás	0	0	26	26	0	0	0	6	18	24	75%		
	Konyhai berendezések-gépek ismerete, kezelése, programozása	**0**	**72**	**62**	**134**	**0**	**18**	**72**	**0**	**62**	**152**	**87%**		**4;5;**
	Kézi szerszámok	0	20	0	20	0	5	20	0	0	25	80%		
	Hűtő és fagyasztó berendezések	0	20	0	20	0	5	20	0	0	25	80%		
	Főző és sütő berendezések	0	20	0	20	0	5	20	0	0	25	80%		

	Egyéb berendezések és gépek	0	12	0	12	0	3	12	0	0	15	80%		
	Karbantartási és üzemeltetési ismeretek	0	0	62	62	0	0	0	0	62	62	100%		
	Ételkészítés-technológiai ismeretek	**0**	**486**	**385**	**871**	**0**	**72**	**468**	**62**	**388**	**990**	**86%**		**1;2;3;5;7;9;14;**
	Főzés	0	123	0	123	0	16	104	0	0	120	87%		
	Gőzölés	0	112	0	112	0	12	86	0	0	98	88%		
	Párolás	0	129	0	129	0	16	104	0	0	120	87%		
	Sütés I.	0	122	0	122	0	28	174	0	0	202	86%		
	Sütés II.	0	0	60	60	0	0	0	24	145	169	86%		
	Különleges technológiák	0	0	57	57	0	0	0	4	28	32	87%		
	Cukrászat	0	0	110	110	0	0	0	3	20	23	86%		
	Speciális ételek (mentes, kímélő)	0	0	58	58	0	0	0	3	20	23	86%		
	Ételkészítés árukosárból	0	0	100	100	0	0	0	28	175	203	86%		
	Ételek tálalása	**0**	**72**	**62**	**134**	**0**	**18**	**72**	**15**	**62**	**167**	**78%**		**2;5;7;8;9;12;**
	Alapvető tálalási formák, lehetőségek	0	20	0	20	0	5	20	0	0	25	75%		
	Szezononális alapanyagok használata	0	17	0	17	0	4	17	0	0	21	77%		
	Heti menük összeállítása	0	15	0	15	0	4	15	0	0	19	76%		
	Alkalmi menük összeállítása	0	20	0	20	0	5	20	0	0	25	75%		
	Rendezvényekkel kapcsolatos teendők	0	0	17	17	0	0	0	3	12	15	80%		

	Nemzetközi ételismeret	0	0	17	17	0	0	0	2	7	9	78%		
	Büfék összeállítása és tálalása	0	0	16	16	0	0	0	4	16	22	72%		
	Kalkuláció összeállítása	0	0	12	12	0	0	0	6	27	33	82%		
	Anyaggazdálkodás, adminisztráció, elszámoltatás	**0**	**72**	**62**	**134**	**0**	**72**	**0**	**62**	**0**	**134**	**0%**		**10;11;13;**
	Áruátvétel	0	8	0	8	0	8	0	0	0	8	0%		
	Árugazdálkodási szoftverek használata	0	36	0	36	0	36	0	0	0	36	0%		
	Élelmiszer- és árukészlet ellenőrzése	0	4	0	4	0	4	0	0	0	4	0%		
	Az anyagfelhasználás kiszámítása	0	0	12	12	0	0	0	12	0	12	0%		
	Vételezés, rendelési mennyiség megállapítása	0	8	0	8	0	8	0	0	0	8	0%		
	Raktározás	0	16	0	16	0	16	0	0	0	16	0%		
	Árképzés	0	0	15	15	0	0	0	15	0	15	0%		
	Bizonylatolás	0	0	10	10	0	0	0	10	0	10	0%		
	Elszámoltatás	0	0	10	10	0	0	0	10	0	10	0%		
	Készletgazdálkodás	0	0	15	15	0	0	0	15	0	15	0%		
	Tanulási terület összes óraszáma	**0**	**810**	**633**	**1443**	**0**	**216**	**684**	**155**	**558**	**1613**	**70%**		
Egybefüggő szakmai gyakorlat		**0**	**175**	**0**	**175**	**0**	**0**	**175**	**0**	**0**	**175**	**100%**		
Összesen		**576**	**810**	**695**	**2081**	**576**	**216**	**684**	**217**	**558**	**2189**	**54%**		

Magyarázatok: 10. évfolyam óraszáma szakirányú szakképző intézményben: 6 óra/ hét

11. évfolyam óraszáma szakirányú szakképző intézményben: 7 óra/ hét

Tantárgy	**10. évfolyam**	**11. évfolyam**	**Összesen**
Munkavállalói idegen nyelv	-	2 óra	2 óra
Előkészítés és élelmiszerfeldolgozás	1 óra	0,5 óra	1,5 óra
Konyhai berendezések-gépek ismerete, kezelése, programozása	0,5 óra	0 óra	0,5 óra
Ételkészítés-technológiai ismeretek	2 óra	2 óra	4 óra
Ételek tálalása	0,5	0,5	1 óra
Anyaggazdálkodás, adminisztráció, elszámoltatás	2 óra	2 óra	4 óra
Összes óraszám	**6 óra**	**7 óra**	**13 óra**

Magyarázatok: 10. évfolyam óraszáma **szakirányú duális képzőhelynél:** 19 óra/hét

11. évfolyam óraszáma **szakirányú duális képzőhelynél:** 18 óra/hét

Tantárgy	**10. évfolyam**	**11. évfolyam**	**Összesen**
Előkészítés és élelmiszerfeldolgozás	2 óra	1,5 óra	3,5 óra
Konyhai berendezések-gépek ismerete, kezelése, programozása	2 óra	2 óra	4 óra
Ételkészítés-technológiai ismeretek	13 óra	12,5 óra	25,5 óra
Ételek tálalása	2 óra	2	4 óra
Összes óraszám	**19 óra**	**18 óra**	**37 óra**

- **A képzés heti óraszámai tantárgyankénti és évfolyamonkénti bontásban**

	Évfolyam	9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	1. évfolyam	2. évfolyam
	Évfolyam összes óraszáma/ hét	**16**	**25**	**25**	**35**	**35**
Munkavállalói ismeretek	**Munkavállalói ismeretek**	**0,5**	**0**	**0**	**0,5**	**0**
Munkavállalói idegennyelv	**Munkavállalói idegen nyelv**	**0**	**0**	**2**	**0**	**2**
Turizmus-vendéglátás alapozás	**A munka világa**	**1,5**	**0**	**0**	**1,5**	**0**
	IKT a vendéglátásban	**2**	**0**	**0**	**2**	**0**
	Termelési, értékesítési és turisztikai alapismeretek	**12**	**0**	**0**	**12**	**0**
	Tanulási terület összóraszáma	**16**	**0**	**2**	**16**	**2**
Szakács középszintű képzés	**Előkészítés és élelmiszerfeldolgozás**	**0**	**3**	**2**	**3**	**2**
	Konyhai berendezések-gépek ismerete, kezelése, programozása	**0**	**2+0,5**	**2**	**2**	**2**
	Ételkészítés-technológiai ismeretek	**0**	**13,5+1,5**	**12,5+2**	**5+4**	**18+7**
	Ételek tálalása	**0**	**2+0,5**	**2+0,5**	**2**	**2**
	Anyaggazdálkodás, adminisztráció, elszámoltatás	**0**	**2**	**2**	**2+1**	**2**
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**25**	**23**	**19**	**33**
	Szabad órakeret összesen		**2,5**	**2,5**	**5**	**7**
Egybefüggő szakmai gyakorlat:		0	175		200	

- **A képzés éves óraszámai tantárgyankénti és évfolyamonkénti bontásban**

Évfolyam		9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	1. évfolyam	2. évfolyam
Évfolyam összes óraszáma		**576**	**900**	**775**	**1260**	**1085**
Munkavállalói ismeretek	**Munkavállalói ismeretek**	18	0	0	18	0
Munkavállalói idegennyelv	**Munkavállalói idegen nyelv**	0	0	62	0	62
Turizmus-vendéglátás alapozás	**A munka világa**	54	0	0	54	0
	IKT a vendéglátásban	72	0	0	72	0
	Termelési, értékesítési és turisztikai alapismeretek	432	0	0	432	0
	Tanulási terület összóraszáma	**576**	**0**	**62**	**576**	**62**
Szakács középszintű képzés	**Előkészítés és élelmiszerfeldolgozás**	0	108	62	108	62
	Konyhai berendezések-gépek ismerete, kezelése, programozása	0	72	62	72	62
	Ételkészítés-technológiai ismeretek	0	540	465	324	775
	Ételek tálalása	0	72	62	72	62
	Anyaggazdálkodás, adminisztráció, elszámoltatás	0	108	62	108	62
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**900**	**713**	**684**	**1023**
Egybefüggő szakmai gyakorlat:		0	175		200	

6.2.4.Gyermek- és ifjúsági felügyelő szakma óratervei

A szakképesítés alapadatai

Megnevezés	A szakmai alapadatai
Az ágazat megnevezése	**Szociális ágazat**
A szakma azonosító száma	**4 0922 22 01**
A szakma szakmairányai	**nincs szakmairány**
A szakma Európai Képesítési Keretrendszer szerinti szintje	**4**
A szakma Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti szintje	**4**
Ágazati alapoktatás megnevezése	**Szociális ágazati alapoktatás**
Kapcsolódó részszakmák megnevezése	**Háztartásvezető**
Egybefüggő szakmai gyakorlat időtartama	**Szakképző iskolai oktatásban: 70 óra, Érettségire épülő oktatásban: 240 óra**

- **A szakma keretében ellátható legjellemzőbb tevékenységek, munkaterületek**

Közreműködik a gyermeket ellátó intézmény vezetőjének és nevelőjének irányítása mellett a gyermek és fiatal számára otthont nyújtó ellátást biztosító gyermekotthon, javítóintézet intézmény gondozási-nevelési, szabadidős tevékenységének szervezésében, megvalósításában és a háztartási feladatok ellátásában. Közreműködik a gyermek befogadásával kapcsolatos feladatok ellátásában. Végzi a gyermekkel fiatallal kapcsolatos /gondozási/nevelési feladatokat. A nevelővel, a pszichológussal, gyógypedagógussal/fejlesztő pedagógussal és a gyermek törvényes képviseletét ellátó személlyel együttműködve és irányítása mellett felügyeli és segíti a gyermek tanulmányi munkáját, problémáinak megoldását, betegségeinek gyógyítását, szükség szerint kapcsolattartását, hazagondozásának/örökbefogadása előkészítésének folyamatát. Segítséget nyújt a pályaválasztásában, higiénés szokásainak kialakításában. Szükség szerint kapcsolatot tart a gyermekek jogainak érvényesülése érdekében az érdekképviseleti fórumokkal és a gyermekjogi képviselővel. Végzi amunkakör ellátásával kapcsolatos dokumentációs feladatokat. Részt vesz a gyermek önálló életvitelre való felkészítésében. A területen dolgozó és a gyermekek gondozásában, nevelésében és fejlesztésében résztvevő szakemberekkel személyesen, valamint infokommunikációs, digitális eszközök lehetőségeit is alkalmazva tart kapcsolatot, működik együtt.

- **A szakképzésbe történő belépés feltételei**

Megnevezés	A belépés feltétele
Iskolai előképzettség	Alapfokú iskolai végzettség
Alkalmassági követelmények	
• Foglalkozás egészségügyi alkalmassági vizsgálat	szükséges
• Pályaalkalmassági vizsgálat	nem szükséges

- **A szakma keretében ellátható legjellemzőbb tevékenységek, munkaterületek**

- Azonosítja konfliktushelyzeteket, alkalmazza a konfliktuskezelés különböző módszereit és a megoldási stratégiákat.
- Felismeri azon problémákat, melyek a gyermekek ellátásával összefüggenek, annak érdekében, hogy megteremtse az ellátottak számára a megfelelő nevelési hátteret.
- A különböző szakterületek közötti összefüggések figyelembevételével szektorközi együttműködéseket alakít ki.
- Felismeri és értelmezi a csoportdinamikai jelenségeket, annak érdekében, hogy megteremtse az együttműködés lehetőségeit.
- Azonosítja a gyermekek személyiségjegyeit, és ez alapján biztosítja a számukra a megfelelő nevelési hátteret.
- Alkalmazza a gyermekek ellátása során a higiéniai eszközöket, technikákat.
- Azonosítja a gyermekek motiválásának lehetőségeit, amelynek segítségével motiválja őket.
- Azonosítja és megoldja az elsősegély-nyújtási helyzeteket.
- Azonosítja a digitális kockázatokat, amelyek a gyermekek életében előfordulnak, ezek veszélyeire felhívja a figyelmet, tudatos internethasználatra buzdít.
- Ellátja a gyermekgondozással járó feladatokat.
- A gyermekek ellátásához kapcsolódó nyilvántartásokat értelmez, és használja munkavégzése során.
- Megérti, követi és alkalmazza a gyermekvédelemhez kapcsolódó előírásokat, szabályzókat, protokollokat.
- Azonosítja a családok szociokulturális hátterét, és ennek mentén szervezi a gyermekek egyéni gondozását.
- Szervezi a gyermekek mindennapi tevékenységeit az iskolai tanulmányokban és a szabadidő hasznos eltöltésében.

- Megérti, követi, alkalmazza a gazdaságosság, hatékonyság, eredményesség alapelvét, és ennek mentén végzi munkáját.
- A gyakorlatban alkalmazza a gyermekvédelemmel kapcsolatos jogszabályokat és szakirodalmat. Felhasználja a nyomtatott vagy online formában elérhető szakirodalmat és szakmai anyagokat.
- Gyakorlatban alkalmazza a munkajogi, munkavállalói ismereteket.
- Legalább egy idegen nyelven alapvető fogalmakat megért, egyszerűbb kérdésekre válaszol, képes munkakörének legfontosabb idegen nyelvi szakmai kifejezéseit azonosítani.
- Gyakorlatban alkalmazza a pedagógiai és gyógypedagógiai ismereteket.

- **A tanulási területekhez rendelt tantárgyak és témakörök óraszámai évfolyamonként nappali képzésben**

	Évfolyam	9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	A képzés összes óraszáma	1. évfolyam	2. évfolyam	A képzés összes óraszáma
	Évfolyam összes óraszáma	**576**	**900**	**775**	**2251**	**1260**	**1085**	**2345**
Munkavállalói ismeretek	**Munkavállalói ismeretek**	**18**	**0**	**0**	**18**	**18**	**0**	**18**
	Álláskeresés	5	0	0	5	5	0	5
	Munkajogi alapismeretek	5	0	0	5	5	0	5
	Munkaviszony létesítése	5	0	0	5	5	0	5
	Munkanélküliség	3	0	0	3	3	0	3
Munkavállalói idegen nyelv	**Munkavállalói idegen nyelv**	**0**	**0**	**62**	**62**	**0**	**62**	**62**
	Az álláskeresés lépései, álláshirdetések	0	0	11	11	0	11	11
	Önéletrajz és motivációs levél	0	0	20	20	0	20	20
	„Small talk” – általános társalgás	0	0	11	11	0	11	11
	Állásinterjú	0	0	20	20	0	20	20
Szociális ágazati alapképzés	**Szakmai személyiségfejlesztés**	**144**	**0**	**0**	**144**	**144**	**0**	**144**
	Kommunikációs készségfejlesztés	36	0	0	36	36	0	36
	Viselkedéskultúra	36	0	0	36	36	0	36
	A reális énkép ismerete	36	0	0	36	36	0	36
	Konfliktuskezelés	36	0	0	36	36	0	36
	Pszichológia	**72**	**0**	**0**	**72**	**72**	**0**	**72**
	Általános és személyiséglélektani ismeretek	18	0	0	18	18	0	18
	Fejlődéslélektani alapok	18	0	0	18	18	0	18
	Szociálpszichológiai alapismeretek	18	0	0	18	18	0	18
	Családi mentálhigiéné	18	0	0	18	18	0	18
	Egészségügyi ismeretek	**72**	**0**	**0**	**72**	**72**	**0**	**72**
	Az emberi test felépítése	26	0	0	26	26	0	26
	Népegészségtani alapismeretek	12	0	0	12	12	0	12
	Gyógyszertani alapok	10	0	0	10	10	0	10
	Egészségkultúra	12	0	0	12	12	0	12

	Környezetvédelem és fenntarthatóság	12	0	0	12	12	0	12
	Elsősegélynyújtás alapismeretei	**54**	**0**	**0**	**54**	**54**	**0**	**54**
	Az elsősegélynyújtás alapjai	10	0	0	10	10	0	10
	Elsődleges teendő vészhelyzetben	10	0	0	10	10	0	10
	A segélyhívás folyamata, újraélesztés	6	0	0	6	6	0	6
	Eszméletlen sérült	6	0	0	6	6	0	6
	Baleseti sérülések	6	0	0	6	6	0	6
	Mérgezések	6	0	0	6	6	0	6
	Belgyógyászati állapotok és ellátásuk	10	0	0	10	10	0	10
	Társadalomismeret	**72**	**0**	**0**	**72**	**72**	**0**	**72**
	A mai magyar társadalom	18	0	0	18	18	0	18
	Demográfia és népesedés	18	0	0	18	18	0	18
	Család és háztartás	18	0	0	18	18	0	18
	Az emberi szükségletek rendszere	18	0	0	18	18	0	18
	Szociális ismeretek	**144**	**0**	**0**	**144**	**144**	**0**	**144**
	Szociális ellátórendszer ismerete	24	0	0	24	24	0	24
	A szociális segítés etikája	24	0	0	24	24	0	24
	Ismerkedés a szociális ellátórendszer intézményeivel	24	0	0	24	24	0	24
	Krízis – kitől kérhetek segítséget	14	0	0	14	14	0	14
	Függőség – szenvedély	14	0	0	14	14	0	14
	Humán szolgáltatások	24	0	0	24	24	0	24
	Szociális gondoskodás	20	0	0	20	20	0	20
	Tanulási terület összóraszáma	**576**	**0**	**62**	**638**	**576**	**62**	**638**
Szakmai készségfejlesztés	**Főzési és konyhatechnika alapismeretek**	**0**	**72**	**31**	**103**	**72**	**31**	**103**
	Táplálkozás egészségtan	0	10	0	10	10	0	10
	Élelmiszer ismeret	0	14	0	14	14	0	14
	Ételkészítési ismeretek	0	18	0	18	18	0	18
	Étrend, étlaptervezés	0	12	0	12	12	0	12
	Főzési és konyhatechnikai ismeretek a gyakorlatban	0	18	31	49	18	31	49

	Háztartásvezetési alapok	**0**	**108**	**15**	**123**	**108**	**31**	**139**
	Háztartásvezetés elmélete	0	18	0	18	18	0	18
	Házimunkák tervezése – szervezése	0	18	0	18	18	0	18
	Háztartásgazdálkodás	0	18	0	18	18	0	18
	Háztartásvezetés gyakorlata	0	54	15	69	54	31	85
	Általános műveltség viselkedéskultúra	**0**	**36**	**0**	**36**	**36**	**0**	**36**
	Viselkedéskultúra elmélete	0	18	0	18	18	0	18
	Helyzetgyakorlat	0	18	0	18	18	0	18
	Gyermekcsoportok működése	**0**	**0**	**16**	**16**	**0**	**31**	**31**
	Csoportdinamikai alapok	0	0	4	4	0	8	8
	Szabadidőszervezés	0	0	4	4	0	8	8
	Gyermekcsoportok működése az intézményekben	0	0	8	8	0	15	15
	Segítő kapcsolat kialakítása éskommunikációs gyakorlatok a gyermekvédelemben	**0**	**36**	**62**	**98**	**36**	**62**	**98**
	Segítő beszélgetés	0	18	42	60	18	42	60
	Kérdezéstechnikák	0	6	0	6	6	0	6
	Asszertív kommunikáció a gyermekvédelemben	0	6	0	6	6	0	6
	Konfliktuskezelés	0	6	0	6	6	0	6
	Szakmai kommunikáció	0	0	20	20	0	20	20
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**252**	**124**	**376**	**252**	**155**	**407**
Gyermekvédelmi ismeretek	**Gyermekvédelem története**	**0**	**18**	**0**	18	**36**	**0**	**36**
	Gyermekkép, a gyermekekről való gondoskodás meghatározó tényezői	0	6	0	6	12	0	12
	A gyermekvédelem rövid történeti áttekintése	0	6	0	6	12	0	12
	A gyermekvédelem kialakulása Magyarországon	0	6	0	6	12	0	12
	Gyermekfejlődés szakaszai és szükségletei	**0**	**36**	**0**	**36**	**36**	**0**	**36**
	Csecsemőkor	0	6	0	6	6	0	6
	Az óvodáskor életkori sajátossága (3-6 éves)	0	5	0	5	5	0	5
	Az óvodás gondolkodása, akarata	0	5	0	5	5	0	5

	Kisiskoláskor, prepubertás (6-12 éves)	0	5	0	5	5	0	5
	Pszichés szabályozó folyamatok kisiskolás korban	0	5	0	5	5	0	5
	Serdülőkor, pubertás (12-21 éves)	0	5	0	5	5	0	5
	A serdülőkori problémák, nehézségek	0	5	0	5	5	0	5
	A gyermekvédelem pszichológiai vonatkozásai	**0**	**18**	**16**	**34**	**36**	**31**	**67**
	Érett felnőtt személyiség	0	3	0	3	6	3	9
	Gyermek a diszfunkcionális családi kapcsolatban	0	3	0	3	6	3	9
	Gyermekbántalmazás, veszélyeztetés, elhanyagolás	0	3	0	3	6	3	9
	A családon belüli traumák	0	3	0	3	6	3	9
	A családból történő kiemelés	0	3	0	3	6	3	9
	A családból való kikerülés traumája	0	3	0	3	6	3	9
	A megváltozott környezet elfoglalása, beilleszkedés	0	0	16	16	0	13	13
	Különleges, speciális és kettős ellátási szükségletű gyermekek gondozása	**0**	**0**	**46**	**46**	**0**	**62**	**62**
	Különleges ellátási szükségletű gyermek	0	0	6	6	0	6	6
	Gyermeki viselkedés	0	0	4	4	0	8	8
	A speciális és kettős ellátási szükségletű gyermek	0	0	6	6	0	8	8
	Traumát átélt gyermek	0	0	8	8	0	8	8
	A segítő beállítódásával kapcsolatos szakmai elvárások	0	0	6	6	0	8	8
	A konfliktus, a problémamegoldó stratégia	0	0	6	6	0	8	8
	Értő figyelem és a motiváció lehetőségei	0	0	4	4	0	8	8
	Versengés vagy együttműködés, büntetés vagy természetes következmények	0	0	6	6	0	8	8
	Gyermekvédelem és a javítóintézeti nevelés rendszere és jogi szabályozása	**0**	**36**	**16**	**52**	**36**	**31**	**67**
	Gyermekvédelem jogi szabályozása	0	12	6	18	12	12	24
	Gyermekvédelem rendszere	0	24	10	34	24	19	43
	A gyermekbántalmazás különböző formái és prevenciós lehetőségek	**0**	**0**	**31**	**31**	**0**	**31**	**31**

	A bántalmazási formák	0	0	11	11	0	11	11
	Gyermekbántalmazás	0	0	8	8	0	8	8
	Prevenciós programok és lehetőségek	0	0	6	6	0	6	6
	Segítési formák, lehetőségek, beavatkozás	0	0	6	6	0	6	6
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**108**	**109**	**217**	**144**	**155**	**299**
Pedagógiai, gyógypedagógiai ismeretek	**Gyógypedagógia mint tudomány**	**0**	**36**	**0**	**36**	**18**	**16**	34
	Gyógypedagógiai alapismeretek	0	18	0	18	9	8	17
	Differenciált nevelés	0	18	0	18	9	8	17
	Fejlődési rendellenességek, fogyatékosságok, fejlesztés, rehabilitáció	**0**	**90**	**0**	**90**	**90**	**0**	**90**
	Fogantatás, várandósság, magzati ártalmak	0	6	0	6	6	0	6
	Az újszülöttkori rendellenességek	0	12	0	12	12	0	12
	A kisgyermekkori rendellenességek	0	12	0	12	12	0	12
	Az óvodáskori rendellenességek	0	12	0	12	12	0	12
	A kisiskoláskori rendellenességek	0	12	0	12	12	0	12
	A serdülőkori rendellenességek	0	18	0	18	18	0	18
	Fejlesztés, rehabilitáció	0	18	0	18	18	0	18
	Pedagógiai ismeretek	**0**	**54**	**0**	**54**	**36**	**15**	**51**
	A pedagógia kialakulása, fogalma, tudományterületei	0	12	0	12	12	0	**12**
	A neveléstudomány értelmezése, résztudományai	0	12	0	12	12	0	**12**
	A gyermeknevelés általános kérdései	0	12	0	12	12	0	**12**
	Játék szerepe a gyermekek életében	0	18	0	18	0	15	**15**
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**180**	**0**	**180**	**144**	**31**	**175**
Gyermekápolási, gondozási ismeretek	**Ismeretek a gyermekgondozásról**	**0**	**36**	**0**	**36**	**36**	**0**	**36**
	Gyermekgondozás alapjai	0	12	0	12	12	0	12
	A gyermek szükségletei	0	14	0	14	14	0	14
	Gyermekgondozás	0	10	0	10	10	0	10
	Gyermekápolási ismeretek	**0**	**36**	**0**	**36**	**36**	**0**	**36**
	A beteg gyermek felismerése	0	6	0	6	6	0	6
	Gyermekápolás alapjai	0	12	0	12	12	0	12

	Gyermekápolás	0	18	0	18	18	0	18
	Gyermekbetegségek, gyermekbalesetek	**0**	**108**	**0**	**108**	**0**	**93**	**93**
	Gyermekbetegségek alapjai	0	21	0	21	0	18	18
	Gyermekbetegségek osztályozása	0	21	0	21	0	18	18
	Gyermekbetegségek megelőzésének lehetőségei	0	21	0	21	0	18	18
	Veszélyforrások, gyermekbalesetek csoportosítása, megelőzés lehetőségei	0	12	0	12	0	12	12
	Gyermekbalesetek ellátása	0	21	0	21	0	18	18
	Munkavégzéssel összefüggő balesetvédelem, balesetmegelőzés gyakorlata	0	12	0	12	0	9	9
	Gyermekgondozási, ápolási feladatok	**0**	**36**	**62**	**98**	**0**	**93**	**93**
	Gondozási, ápolási feladatok	0	6	8	14	0	10	10
	Betegségből adódó gondozási, ápolási feladatok	0	30	0	30	0	25	25
	Szülőkkel való együttműködés a gyakorlatban	0	0	15	15	0	16	16
	A kultúrhigiénés szokások kialakítása	0	0	15	15	0	16	16
	Étrend készítése, élelmiszerek beszerzése	0	0	24	24	0	26	26
	Gyermekvédelmi szakellátás, az átmeneti gondozás és a javítóintézeti nevelés feladatai	**0**	**0**	**62**	**62**	**0**	**62**	**62**
	Ismerkedés a gyermekotthonnal, nevelőszülői ellátással	0	0	10	10	0	10	10
	Dokumentumok, feljegyzések készítése	0	0	13	13	0	13	13
	Feladatok a természetes és mesterséges környezet rendben tartása terén	0	0	13	13	0	13	13
	A szabadidős és fejlesztő programok tervezése, szervezése	0	0	13	13	0	13	13
	A ruházat állapotának folyamatos figyelemmel kísérése	0	0	13	13	0	13	13
	Gyermekfoglalkozás kiscsoportban	**0**	**0**	**31**	**31**	**0**	**31**	**31**
	Gyermekfoglakozások az intézményekben	0	0	16	**16**	0	16	16
	Terepfeldolgozó szeminárium és szupervízió	0	0	15	**15**	0	15	15
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**216**	**155**	**371**	**72**	**279**	**351**

Gyermekvédelmi adminisztrációs ismeretek	**Gyermekvédelmi intézmények szabályzatai, dokumentációs rendszerek az intézményekben**	**0**	**0**	**15**	**15**	**0**	**31**	**31**
	A szervezeti és működési szabályzat	0	0	3	3	0	6	6
	A gyermekvédelmi intézmények szakmai programja	0	0	3	3	0	6	6
	Az intézmények általános adminisztrációs rendszerének megismerése	0	0	3	3	0	6	6
	Házi- és napirend	0	0	3	3	0	6	6
	Csoportgazdálkodási szabályzat	0	0	3	3	0	7	7
	A munkavállaló adminisztrációs kötelezettségei	**0**	**18**	**0**	18	**0**	**15**	**15**
	A munkavállaláshoz kapcsolódó dokumentumok	0	6	0	6	0	5	5
	A munka teljesítésének dokumentumai	0	6	0	6	0	5	5
	A háztartás vezetésével kapcsolatos adminisztráció	0	6	0	6	0	5	5
	A gyermekfelügyeleti munka dokumentálása	**0**	**36**	**0**	**36**	**0**	**31**	**31**
	A napi eseményekre vonatkozó dokumentáció vezetése	0	8	0	8	0	7	7
	Rendkívüli események és gyermekbántalmazási esetek jelzése, dokumentálása	0	7	0	7	0	6	6
	A kapcsolattartás dokumentációja	0	7	0	7	0	6	6
	Pénzkezelési dokumentáció	0	7	0	7	0	6	6
	A jogszabályban előírt dokumentációs rendszerek használata	0	7	0	7	0	6	6
	A gyermekek fejlődésével kapcsolatos dokumentáció	**0**	**0**	**31**	**31**	**0**	**16**	**16**
	A gyermeki fejlődés dokumentálása	0	0	5	5	0	2	2
	A jogszabályban meghatározott dokumentációs rendszerek	0	0	13	13	0	8	8
	Egészségügyi dokumentáció	0	0	13	13	0	6	6
	Élettörténeti munka	**0**	**0**	**31**	**31**	**0**	**31**	**31**
	Az élettörténeti munka jelentősége	0	0	4	4	0	4	4
	Az élettörténeti munka pszichológiai aspektusai	0	0	5	5	0	5	5

	Az élettörténeti munka gyakorlata	0	0	22	22	0	22	22
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**54**	**77**	**131**	**0**	**124**	**124**
Gyermekvédelmi intézményekben végzett szakmai munka	**Gyermekotthon és javítóintézet működése és gondozási feladatai**	**0**	**36**	**0**	**36**	**36**	**0**	**36**
	A gyermekotthon, javítóintézet működése	0	5	0	5	5	0	5
	A gyermekotthon, javítóintézet tárgyi környezete	0	5	0	5	5	0	5
	Csoportvezetési, gazdálkodási, ügyeleti feladatok	0	5	0	5	5	0	5
	A házi- és napirend kialakítása	0	4	0	4	4	0	4
	Az önálló életvitelre való felkészítés folyamata	0	9	0	9	9	0	9
	Szabadidő szervezése, egészséges életmódra nevelés	0	8	0	8	8	0	8
	Az átmeneti gondozás működése és gondozási feladatai	**0**	**18**	**0**	**18**	**36**	**0**	**36**
	Az átmeneti gondozás intézményei és feladatai	0	7	0	7	14	0	14
	Gondozói feladatok az átmeneti gondozásban	0	7	0	7	14	0	14
	Intézményen belüli és kívüli együttműködések	0	4	0	4	8	0	8
	Gyermekcsoportok működése a gyakorlatban	**0**	**0**	**62**	**62**	**0**	**62**	**62**
	Új gyermek, fiatal felnőtt, család az intézményben	0	0	46	46	0	46	46
	Közösségi programok lehetőségei és céljai	0	0	16	16	0	16	16
	Terepgyakorlat	**0**	**36**	**186**	**222**	**0**	**217**	**217**
	Átmeneti gondozásban gyermekekkel, szülőkkel végzett feladatok	0	18	0	18	0	18	18
	Átmeneti gondozás komplex feladatai	0	18	0	18	0	18	18
	Új gyermek, fiatal felnőtt érkezésével, befogadásával kapcsolatos teendők	0	0	24	24	0	23	23
	Különleges, speciális és kettős ellátási szükségletű gyermek ellátásának dilemmái	0	0	24	24	0	22	22
	Kapcsolattartási feladatok. Kultúrák egymás mellett élésének dilemmái	0	0	23	23	0	22	22
	Feladatok gyermekbántalmazás észlelése esetén. A gyermek kriminalizálódásának dilemmái	0	0	23	23	0	22	22
	Csoportszerveződési, csoportdinamikai kérdések, kontra személyes élettér	0	0	23	23	0	22	22

	Ünnepek, kirándulások szervezése a gyermek/lakásotthonokban, javítóintézetben, átmeneti gondozásban	0	0	23	23	0	22	22
	Utógondozói ellátás feladatai. Ténykedés rendkívüli esemény kapcsán	0	0	23	23	0	24	24
	A gondozott gyermek, fiatal felnőtt egészségvédelme. A saját lelki egészség megőrzése	0	0	23	23	0	24	24
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**90**	**248**	**338**	**72**	**279**	**351**
Egybefüggő szakmai gyakorlat:		0	70			240		
Éves óraszám összesen:		**576**	**900**	**775**	**2251**	**1260**	**1085**	**2345**
Heti óraszám összesen:		16	25	25		35	35	

- **A képzés heti óraszámai tantárgyankénti és évfolyamonkénti bontásban**

	Évfolyam	9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	1. évfolyam	2. évfolyam
	Évfolyam összes óraszáma/ hét	**16**	**25**	**25**	**35**	**35**
Munkavállalói ismeretek	**Munkavállalói ismeretek**	**0,5**	**0**	**0**	**0,5**	**0**
Munkavállalói idegen nyelv	**Munkavállalói idegen nyelv**	**0**	**0**	**2**	**0**	**2**
Szociális ágazati alapozás	**Szakmai személyiségfejlesztés**	**4**	**0**	**0**	**4**	**0**
	Pszichológia	**2**	**0**	**0**	**2**	**0**

	Egészségügyi ismeretek	**2**	**0**	**0**	**2**	**0**
	Elsősegélynyújtás alapismeretei	**1,5**	**0**	**0**	**1,5**	**0**
	Társadalomismeret	**2**	**0**	**0**	**2**	**0**
	Szociális ismeretek	**4**	**0**	**0**	**4**	**0**
	Tanulási terület összóraszáma	16	0	2	16	2
Szakmai készségfejlesztés	**Főzési és konyhatechnika alapismeretek**	**0**	**2**	**1**	**2**	**1**
	Háztartásvezetési alapok	**0**	**3**	**0,25**	**3**	**1**
	Általános műveltség viselkedéskultúra	**0**	**1**	**0**	**1**	**0**
	Gyermekcsoportok működése	**0**	**0**	**0,5**	**0**	**1**
	Segítő kapcsolat kialakítása és kommunikációs gyakorlatok a gyermekvédelemben	**0**	**1**	**1,5**	**1**	**2**
	Tanulási terület összóraszáma	0	7	4	7	5
Gyermekvédelmi ismeretek	**Gyermekvédelem története**	**0**	**0,5**	**0**	**1**	**0**

	Gyermekfejlődés szakaszai és szükségletei	**0**	**1**	**0**	**1**	**0**
	A gyermekvédelem pszichológiai vonatkozásai	**0**	**0,5**	**0,25**	**1**	**1**
	Különleges, speciális és kettős ellátási szükségletű gyermekek gondozása	**0**	**0**	**1,5**	**0**	**2**
	Gyermekvédelem és a javítóintézeti nevelés rendszere és jogi szabályozása	**0**	**1**	**0,5**	**1**	**1**
	A gyermekbántalmazás különböző formái és prevenciós lehetőségek	**0**	**0**	**1**	**0**	**1**
	Tanulási terület összóraszáma	0	3	3,5	4	5
Pedagógiai, gyógypedagógiai ismeretek	**Gyógypedagógia mint tudomány**	**0**	**1**	**0**	**0,5**	**0,5**
	Fejlődési rendellenességek, fogyatékosságok, fejlesztés, rehabilitáció	**0**	**2,5**	**0**	**2,5**	**0**
	Pedagógiai ismeretek	**0**	**1,5**	**0**	**1**	**0,5**
	Tanulási terület összóraszáma	0	5	0	4	1

Gyermekgondozási, ápolási ismeretek	**Ismeretek a gyermekgondozásról**	**0**	**1**	**0**	**1**	**0**
	Gyermekápolási ismeretek	**0**	**1**	**0**	**1**	**0**
	Gyermekbetegségek, gyermekbalesetek	**0**	**3**	**0**	**0**	**3**
	Gyermekgondozási, ápolási feladatok	**0**	**1**	**2**	**0**	**3**
	Gyermekvédelmi szakellátás, az átmeneti gondozás és a javítóintézeti nevelés feladatai	**0**	**0**	**2**	**0**	**2**
	Gyermekfoglalkozás kiscsoportban	**0**	**0**	**1**	**0**	**1**
	Tanulási terület összóraszáma	0	6	5	2	9
Gyermekvédelmi adminisztrációs ismeretek	**Gyermekvédelmi intézmények szabályzatai, dokumentációs rendszerek az intézményekben**	**0**	**0**	**0,5**	**0**	**1**
	A munkavállaló adminisztrációs kötelezettségei	**0**	**0,5**	**0**	**0**	**0,5**
	A gyermekfelügyeleti munka dokumentálása	**0**	**1**	**0**	**0**	**1**
	A gyermekek fejlődésével kapcsolatos dokumentáció	**0**	**0**	**1**	**0**	**0,5**

	Élettörténeti munka	**0**	**0**	**1**	**0**	**1**
	Tanulási terület összóraszáma	0	1,5	3	0	4
Gyermekvédelmi intézményekben végzett szakmai munka	**Gyermekotthon és javítóintézet működése és gondozási feladatai**	**0**	**1**	**0**	**1**	**0**
	Az átmeneti gondozás működése és gondozási feladatai	**0**	**0,5**	**0**	**1**	**0**
	Gyermekcsoportok működése a gyakor-latban	**0**	**0**	**2**	**0**	**2**
	Terepgyakorlat	**0**	**1**	**7**	**0**	**7**
	Tanulási terület összóraszáma	0	2,5	9	2	9
Szabad órakeret			0	0	0	0
Egybefüggő szakmai gyakorlat:		0	70		240	

- **A képzéséves óraszámai tantárgyankénti és évfolyamonkénti bontásban**

	Évfolyam	**9. évfolyam**	**10. évfolyam**	**11. évfolyam**	**1. évfolyam**	**2. évfolyam**
	Évfolyam összes óraszáma/ hét	**576**	**900**	**775**	**1260**	**1085**
Munkavállalói ismeretek	**Munkavállalói ismeretek**	**18**	**0**	**0**	**18**	**0**
Munkavállalói idegen nyelv	**Munkavállalói idegen nyelv**	**0**	**0**	**62**	**0**	**62**

Szociális ágazati alapozás	**Szakmai személyiségfejlesztés**	**144**	**0**	**0**	**144**	**0**
	Pszichológia	**72**	**0**	**0**	**72**	**0**
	Egészségügyi ismeretek	**72**	**0**	**0**	**72**	**0**
	Elsősegélynyújtás alapismeretei	**54**	**0**	**0**	**54**	**0**
	Társadalomismeret	**72**	**0**	**0**	**72**	**0**
	Szociális ismeretek	**144**	**0**	**0**	**144**	**0**
	Tanulási terület összóraszáma	**576**	**0**	**62**	**576**	**62**
Szakmai készségfejlesztés	**Főzési és konyhatechnika alapismeretek**	**0**	**72**	**31**	**72**	**31**
	Háztartásvezetési alapok	**0**	**108**	**15,5**	**108**	**31**
	Általános műveltség viselkedéskultúra	**0**	**36**	**0**	**36**	**0**
	Gyermekcsoportok működése	**0**	**0**	**15,5**	**0**	**31**
	Segítő kapcsolat kialakítása és kommunikációs gyakorlatok a gyermekvédelemben	**0**	**36**	**62**	**36**	**62**
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**252**	**124**	**252**	**155**

Gyermekvédelmi ismeretek	**Gyermekvédelem története**	**0**	**18**	**0**	**36**	**0**
	Gyermekfejlődés szakaszai és szükségletei	**0**	**36**	**0**	**36**	**0**
	A gyermekvédelem pszichológiai vonatkozásai	**0**	**18**	**15,5**	**36**	**31**
	Különleges, speciális és kettős ellátási szükségletű gyermekek gondozása	**0**	**0**	**46,5**	**0**	**62**
	Gyermekvédelem és a javítóintézeti nevelés rendszere és jogi szabályozása	**0**	**36**	**15,5**	**36**	**31**
	A gyermekbántalmazás különböző formái és prevenciós lehetőségek	**0**	**0**	**31**	**0**	**31**
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**108**	**108,5**	**144**	**155**
Pedagógiai, gyógypedagógiai ismeretek	**Gyógypedagógia mint tudomány**	**0**	**36**	**0**	**18**	**15,5**
	Fejlődési rendellenességek, fogyatékosságok, fejlesztés, rehabilitáció	**0**	**90**	**0**	**90**	**0**
	Pedagógiai ismeretek	**0**	**54**	**0**	**36**	**15,5**

	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**180**	**0**	**144**	**31**
Gyermekgondozási, ápolási ismeretek	**Ismeretek a gyermekgondozásról**	**0**	**36**	**0**	**36**	**0**
	Gyermekápolási ismeretek	**0**	**36**	**0**	**36**	**0**
	Gyermekbetegségek, gyermekbalesetek	**0**	**108**	**0**	**0**	**93**
	Gyermekgondozási, ápolási feladatok	**0**	**36**	**62**	**0**	**93**
	Gyermekvédelmi szakellátás, az átmeneti gondozás és a javítóintézeti nevelés feladatai	**0**	**0**	**62**	**0**	**62**
	Gyermekfoglalkozás kiscsoportban	**0**	**0**	**31**	**0**	**31**
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**216**	**155**	**72**	**279**
Gyermekvédelmi adminisztrációs ismeretek	**Gyermekvédelmi intézmények szabályzatai, dokumentációs rendszerek az intézményekben**	**0**	**0**	**31**	**0**	**31**
	A munkavállaló adminisztrációs kötelezettségei	**0**	**18**	**0**	**0**	**15,5**
	A gyermekfelügyeleti munka dokumentálása	**0**	**36**	**0**	**0**	**31**
	A gyermekek fejlődésével	**0**	**0**	**31**	**0**	**15,5**

	kapcsolatos dokumentáció					
	Élettörténeti munka	**0**	**0**	**31**	**0**	**31**
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**54**	**93**	**0**	**124**
Gyermekvédelmi intézményekben végzett szakmai munka	**Gyermekotthon és javítóintézet működése és gondozási feladatai**	**0**	**36**	**0**	**36**	**0**
	Az átmeneti gondozás működése és gondozási feladatai	**0**	**18**	**0**	**36**	**0**
	Gyermekcsoportok működése a gyakorlatban	**0**	**0**	**62**	**0**	**62**
	Terepgyakorlat	**0**	**36**	**217**	**0**	**217**
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**90**	**279**	**72**	**279**
Egybefüggő szakmai gyakorlat:		**0**	**70**		**240**	

6.2.5. Szociális ápoló és gondozó szakma óratervei

A szakképesítés alapadatai

Megnevezés	A szakmai alapadatai
Az ágazat megnevezése	**Szociális ágazat**
A szakma azonosító száma	**4 0923 22 03**
A szakma szakmairányai	**nincs szakmairány**
A szakma Európai Képesítési Keretrendszer szerinti szintje	**4**
A szakma Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti szintje	**4**
Ágazati alapoktatás megnevezése	**Szociális ágazati alapoktatás**
Kapcsolódó részszakmák megnevezése	**Segédgondozó**
Egybefüggő szakmai gyakorlat időtartama	**Szakképző iskolai oktatásban: 140 óra, Érettségire épülő oktatásban: 160 óra**

- **A szakma keretében ellátható legjellemzőbb tevékenységek, munkaterületek**

Felsőfokú (Bsc, Msc) végzettséggel rendelkező szociális vagy egészségügyi szakember irányításával végzi feladatait. Ismeri a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátórendszert, és az ellátórendszer szabályozását. A szociális alap és szakosított ellátásokban gondozói munkakörben végzi tevékenységét. Életkoruk, egészségi, mentális, vagy fizikai állapotuk miatt segítségre szoruló személyek alapápolását gondozását végzi. Az ellátásban részesülő személy higiénés szükségleteit kielégíti. Felismeri a kliens állapotváltozását. Felméri az egyén, csoport sajátos szükségleteit, ezekre gondozási tervet készít egy munkacsoport tagjaként. Szinten tartó és fejlesztő foglalkozást szervez felsőfokú végzettséggel rendelkező szakember irányítása mellett. Munkája eredményessége érdekében a kliensekkel és munkatársaival együttműködik. Segítő beszélgetést alkalmaz, infokommunikációs eszközöket használ. Adminisztrációs feladatokat lát el a saját feladataival kapcsolatban.

- **A szakképzésbe történő belépés feltételei**

Megnevezés	A belépés feltétele
Iskolai előképzettség	Alapfokú iskolai végzettség
Alkalmassági követelmények • Foglalkozás egészségügyi alkalmassági vizsgálat • Pályaalkalmassági vizsgálat	 szükséges szükséges

- **A szakma keretében ellátható legjellemzőbb tevékenységek, munkaterületek**

Az elsajátított szakmai kifejezéseket szóbeli és írásbeli kommunikációja során is használja. Erőszak- és akadálymentes kommunikációt alkalmaz az ellátottakkal és a kollégákkal.

Szakértelmét elméleti és gyakorlati síkon tovább fejleszti, amelyet munkája során sikeresen alkalmaz.

Megfogalmazza az emberi szervezet működésének problémáit, tüneteit.

Azonosítja a lehetséges járványtani eseteket. Kompetencia-határán belül cselekszik: jelzi, illetve a megoldásban játszik szerepet.

Szükséglet felmérés során feltárja az idősek, pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek, fogyatékossággal élők gyógyszerelési nehézségeit.

Szükség esetén alkalmazza az elsősegélynyújtás gyakorlati elemeit. (sebellátás, újraélesztés stb.)

Részt vesz, megtervezi a gondozás és alapápolás lépéseit, folyamatát.

Tapasztalatával segíti a haldokló beteg ápolását, gondozását, szükség esetén előkészíti a temetés lebonyolítását a munkaköri leírásának megfelelően.

A kliens/ellátott komfortérzetének megteremtése érdekében használja a szociális munka értékeinek, elméletének és gyakorlatának összekapcsolódó rendszerét.

Segítő feladata során hatékonyan használja az elköteleződés, értékrend, kommunikáció, szükséglet felmérés, tervezés, képessé tevés kompetenciákat.

Hatékonyan bekapcsolódik az esetmegbeszélő csoportok működésébe, esethozóként, illetve az esetmegbeszélő csoport tagjaként.

Az egyén komfortérzetét veszélyeztető probléma több szempontú megközelítése során bekapcsolódik a lehetséges megoldási módokba a veszélyeztető probléma elhárítása érdekében.

Felismeri a krízishelyzeteket, feltárja azok okait, elemzést készít, és javaslatot tesz a megoldásra.

Mentálhigiénés ismeretei által képes a jól és rosszul működő természetes támaszok azonosítására, a jól működő természetes támaszok megkeresésére.

Támogatást nyújt a családi és személyes kapcsolatok megtartása céljából a kliens/ellátottak részére

Segítő, támogató tevékenységet végez krónikus betegek, szenvedélybetegek, pszichiátriai betegek, fogyatékossággal élők körében

Bekapcsolódik a bentlakásos intézmények mentálhigiénés feladatainak segítésébe (pl: lelki gondozás, foglalkoztatás, kapcsolattartás stb.)

A lehetséges szociálpolitikai megoldásokat feltárja, és közülük az egyén számára a legmegfelelőbb módszereket kiválasztja.

Feltárja az egyes célcsoportok pszichés problémáit, a felismerés után a megoldásban is közreműködik.

Értelmezi az ellátott személy szükségleteit, megszüntetésük érdekében alternatívákat állít fel, és ezeket kivitelezi.

- **A tanulási területekhez rendelt tantárgyak és témakörök óraszámai évfolyamonként nappali képzésben**

A tanulási területekhez rendelt tantárgyak és témakörök óraszáma évfolyamonként		PTT szerint				Helyi képzési program szerint					Helyi képzési program össz-óraszám	Órakeret % duális partnernél	Ágazati alapoktatás szakmai követelményei	Szakirányú oktatás szakmai követelményei
							10. évfolyam		11. évfolyam					
							(összesen: 972 óra)		(összesen: 837 óra)					
	Az évfolyam összes óraszáma * Közismeret nélkül	9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	A képzés összes óraszáma	9. évfolyam Ágazati alapoktatás szakképző intézményben	Szakirányú oktatás szakképző intézményben (1 nap)	Szakirányú oktatás Duális képzőnél (3 nap)	Szakirányú oktatás szakképző intézményben (1 nap)	Szakirányú oktatás Duális képzőnél (3 nap)				
		576	720	710	2006	576	216	684	218	557	2251	56%		
Munkavállalói ismeretek	**Munkavállalói ismeretek**	**18**	**0**	**0**	**18**	**18**	**0**	**0**	**0**	**0**	**18**	**0%**	**14;15;**	
	Álláskeresés	5	0	0	5	5	0	0	0	0	5	0%		
	Munkajogi alapismeretek	5	0	0	5	5	0	0	0	0	5	0%		
	Munkaviszony létesítése	5	0	0	5	5	0	0	0	0	5	0%		
	Munkanélküliség	3	0	0	3	3	0	0	0	0	3	0%		
Munkavállalói	**Munkavállalói idegen nyelv**	**0**	**0**	**62**	**62**	**0**	**0**	**0**	**62**	**0**	**62**	**0%**	**10;**	
	Az álláskeresés lépései, álláshirdetések	0	0	11	11	0	0	0	11	0	11	0%		
	Önéletrajz és motivációs levél	0	0	20	20	0	0	0	20	0	20	0%		

	”Small talk”-általános társalgás	0	0	11	11	0	0	0	11	0	11	0%		
	Állásinterjú	0	0	20	20	0	0	0	20	0	20	0%		
Szociális ágazati alapozás	**Szakmai személyiségfejlesztés**	**144**	**0**	**0**	**144**	**144**	**0**	**0**	**0**	**0**	**144**	**0%**	**1;2;3;8; 9;12;16;**	
	Kommunikációs készségfejlesztés	36	0	0	36	36	0	0	0	0	36	0%		
	Viselkedéskultúra	36	0	0	36	36	0	0	0	0	36	0%		
	A reális énkép ismerete	36	0	0	36	36	0	0	0	0	36	0%		
	Konfliktuskezelés	36	0	0	36	36	0	0	0	0	36	0%		
	Pszichológia	**72**	**0**	**0**	**72**	**72**	**0**	**0**	**0**	**0**	**72**	**0%**	**6;13;**	
	Általános és személyiséglélektani ismeretek	18	0	0	18	18	0	0	0	0	18	0%		
	Fejlődéslélektani alapok	18	0	0	18	18	0	0	0	0	18	0%		
	Szociálpszichológiai alapismeretek	18	0	0	18	18	0	0	0	0	18	0%		
	Családi mentálhigiéné	18	0	0	18	18	0	0	0	0	18	0%		
	Egészségügyi ismeretek	**72**	**0**	**0**	**72**	**72**	**0**	**0**	**0**	**0**	**72**	**0%**	**11;15;**	
	Az emberi test felépítése	26	**0**	**0**	26	26	0	0	0	0	26	0%		
	Népegészségtani alapismeretek	12	0	0	12	12	0	0	0	0	12	0%		
	Gyógyszertani alapok	10	0	0	10	10	0	0	0	0	10	0%		
	Egészségkultúra	12	0	0	12	12	0	0	0	0	12	0%		
	Környezetvédelem és fenntarthatóság	12	0	0	12	12	0	0	0	0	12	0%		
	Elsősegélynyújtás alapismeretei	**54**	**0**	**0**	**54**	**54**	**0**	**0**	**0**	**0**	**54**	**0%**	**4;7;8; 9;11;**	
	Az elsősegélynyújtás alapjai	10	0	0	10	10	0	0	0	0	10	0%		
	Elsődleges teendő vészhelyzetben	10	0	0	10	10	0	0	0	0	10	0%		

	A segélyhívás folyamata, újraélesztés	6	0	0	6	6	0	0	0	0	6	0%		
	Eszméletlen sérült	6	0	0	6	6	0	0	0	0	6	0%		
	Baleseti sérülések	6	0	0	6	6	0	0	0	0	6	0%		
	Mérgezések	6	0	0	6	6	0	0	0	0	6	0%		
	Belgyógyászati állapotok és ellátásuk	10	0	0	10	10	0	0	0	0	10	0%		
	Társadalomismeret	**72**	**0**	**0**	**72**	**72**	**0**	**0**	**0**	**0**	**72**	**0%**	**7;17;18;**	
	A mai magyar társadalom	18	0	0	18	18	0	0	0	0	18	0%		
	Demográfia és népesedés	18	0	0	18	18	0	0	0	0	18	0%		
	Család és háztartás	18	0	0	18	18	0	0	0	0	18	0%		
	Az emberi szükségletek rendszere	18	0	0	18	18	0	0	0	0	18	0%		
	Szociális ismeretek	**144**	**0**	**0**	**144**	**144**	**0**	**0**	**0**	**0**	**144**	**0%**	**2;3;6; 11;15;**	
	Szociális ellátórendszer ismerete	24	0	0	24	24	0	0	0	0	24	0%		
	A szociális segítés etikája	24	0	0	24	24	0	0	0	0	24	0%		
	Ismerkedés a szociális ellátórendszer intézményeivel	24	0	0	24	24	0	0	0	0	24	0%		
	Krízis - kitől kérhetek segítséget	14	0	0	14	14	0	0	0	0	14	0%		
	Függőség - szenvedély	14	0	0	14	14	0	0	0	0	14	0%		
	Humán szolgáltatások	24	0	0	24	24	0	0	0	0	24	0%		
	Szociális gondoskodás	20	0	0	20	20	0	0	0	0	20	0%		
	Tanulási terület összes óraszáma	**558**	**0**	**0**	**558**	**558**	**0**	**0**	**0**	**0**	**558**	**0%**		
Lelki	**Mentálhigiéné**	**0**	**54**	**0**	**54**	**0**	**54**	**18**	**0**	**0**	**72**	**25%**		**1;11;12; 13;16;19;**

	Mentálhigiéné alapismeretei	0	12	0	12	0	12	0	0	0	12	0%		
	Életkorok mentálhigiénéje	0	8	0	8	0	10	0	0	0	10	0%		
	Közösségi mentálhigiéné alapjai	0	8	0	8	0	8	2	0	0	10	20%		
	Félelem, szorongás, stressz és kezelésük	0	8	0	8	0	8	2	0	0	10	20%		
	Krízis, krízisintervenció	0	6	0	6	0	8	2	0	0	10	20%		
	Veszteségek, gyász, gyászolás	0	6	0	6	0	8	2	0	0	10	20%		
	Kiégés, Burnout és a Helfer szindróma	0	6	0	6	0	0	10	0	0	10	100%		
	Szakmai kommunikáció-, és készségfejlesztés	**0**	**56**	**52**	**108**	**0**	**0**	**72**	**0**	**62**	**134**	**100%**		**1;10;12;19;**
	Énkép, önismeret, társismeret	0	12	12	24	0	0	16	0	14	30	100%		
	Erőszak- és akadálymentes kommunikáció	0	10	8	18	0	0	14	0	10	24	100%		
	Kapcsolatok és tárgyalástechnika	0	10	8	18	0	0	14	0	10	24	100%		
	Segítő kapcsolat, segítő beszélgetés	0	12	12	24	0	0	14	0	14	28	100%		
	Szakmai identitás, pályatükör	0	12	12	24	0	0	14	0	14	28	100%		
	Esetmegbeszélés és szupervízió	**0**	**0**	**36**	**36**	**0**	**0**	**0**	**0**	**31**	**31**	**100%**		**1;10;**
	Esetmegbeszélés alapismeretei, szerepe, jelentősége a szociális munkában	0	0	18	18	0	0	0	0	15	15	100%		
	A szupervízió helye és szerepe a szociális munkában	0	0	18	18	0	0	0	0	16	16	100%		

	Tanulási terület összes óraszáma	**0**	**110**	**88**	**198**	**0**	**0**	**144**	**0**	**93**	**237**	**100%**		
Szociális munkavégzés ismeretei és eszközei	**Szociálpolitika**	**0**	**36**	**36**	**72**	**0**	**54**	**18**	**0**	**31**	**103**	**84%**		**9;17;**
	Szociálpolitikai alapismeretek	0	18	0	18	0	27	9	0	0	36	75%		
	A jóléti rendszerek	0	10	0	10	0	15	5	0	0	20	75%		
	Közigazgatási ismeretek	0	0	10	10	0	0	0	0	10	10	100%		
	A szociálpolitika intézményrendszere	0	8	14	22	0	12	4	0	9	25	80%		
	A társadalmi helyzet és az egészség	0	0	12	12	0	0	0	0	12	12	100%		
	Jogi ismeretek	**0**	**36**	**0**	**36**	**0**	**36**	**0**	**0**	**0**	**36**	**0%**		**8;9;18;**
	Általános jog	0	12	0	12	0	12	0	0	0	12	0%		
	Az állam	0	12	0	12	0	12	0	0	0	12	0%		
	Jogok, jogszabályok	0	12	0	12	0	12	0	0	0	12	0%		
	Társadalomismeret	**0**	**56**	**0**	**56**	**0**	**36**	**36**	**0**	**0**	**72**	**100%**		**9;18;**
	Mai magyar társadalom	0	20	0	20	0	26	0	0	0	26	0%		
	Hátrányos helyzetű csoportok a társadalomban	0	16	0	16	0	20	10	0	0	20	66%		
	A szociológia alapfogalmai és tevékenységi terület	0	20	0	20	0	0	26	0	0	26	100%		
	Szociális munka	**0**	**0**	**70**	**70**	**0**	**0**	**0**	**31**	**46**	**76**	**66%**		**7;8;9; 14,15;**
	Általános szociális munka	0	0	12	12	0	0	0	6	9	15	60%		
	Alkalmazott módszerek a szociális munkában	0	0	12	12	0	0	0	6	8	14	57%		
	Családokkal végzett szociális munka	0	0	12	12	0	0	0	6	8	14	57%		
	Szociális munka csoportokkal	0	0	12	12	0	0	0	5	7	15	71%		

	Közösségi szociális munka	0	0	12	12	0	0	0	4	7	14	57%		
	Szociális adminisztráció	0	0	10	10	0	0	0	4	7	14	57%		
	Tanulási terület összes óraszáma	**0**	**128**	**106**	**234**	**0**	**36**	**144**	**31**	**77**	**304**	**78%**		
Gondozás	**Gondozási alapismeretek**	**0**	**48**	**0**	**48**	**0**	**36**	**36**	**0**	**0**	**72**	**50%**		**6;**
	Gondozás fogalma, történetisége, jellemzői	0	12	0	12	0	9	9	0	0	18	50%		
	Komplex gondozás	0	12	0	12	0	9	9	0	0	18	50%		
	Sajátos gondozási szükségletek	0	12	0	12	0	9	9	0	0	18	50%		
	A gondozás tervezése	0	12	0	12	0	9	9	0	0	18	50%		
	Gondozási szükségletek felmérése	**0**	**36**	**0**	**36**	**0**	**0**	**36**	**0**	**0**	**36**	**100%**		**6;**
	Szükségletek	0	12	0	12	0	0	12	0	0	12	100%		
	Szükségletek felmérése és módszerei	0	12	0	12	0	0	12	0	0	12	100%		
	Szükségletek és erőforrások	0	12	0	12	0	0	12	0	0	12	100%		
	Gondozás az alapellátásban	**0**	**36**	**36**	**72**	**0**	**0**	**36**	**0**	**46**	**98**	**100%**		**4;**
	Az alapellátás intézményrendszere	0	22	0	22	0	0	22	0	0	22	100%		
	Gondozási feladatok az alapellátásban	0	14	18	32	0	0	14	0	23	37	100%		
	Háztartási ismeretek	0	0	18	18	0	0	0	0	23	23	100%		
	Gondozás a szakosított ellátásban	**0**	**36**	**36**	**72**	**0**	**0**	**36**	**0**	**31**	**67**	**100%**		**4;**
	A szakosított ellátás intézményrendszere	0	24	0	24	0	0	24	0	0	24	100%		
	Gondozási feladatok a szakosított ellátásban	0	12	36	48	0	0	12	0	31	43	100%		

	Szociális gondozás adminisztrációja	**0**	**0**	**54**	**54**	**0**	**0**	**0**	**0**	**62**	**62**	**100%**		**7;**
	Dokumentációs alapismeretek	0	0	10	10	0	0	0	0	12	12	100%		
	Intézményi adminisztráció	0	0	12	12	0	0	0	0	14	14	100%		
	Minőségbiztosítás	0	0	8	8	0	0	0	0	8	8	100%		
	Adminisztráció az alapellátásban	0	0	12	12	0	0	0	0	14	14	100%		
	Adminisztráció a szakellátásban	0	0	12	12	0	0	0	0	14	14	100%		
	Akadályozottság és a segédeszközök	**0**	**0**	**54**	**54**	**0**	**0**	**0**	**0**	**62**	**62**	**100%**		**20;**
	Fogalmi meghatározások és az akadályozottság formái	0	0	12	12	0	0	0	0	14	14	100%		
	Segédeszközök	0	0	14	14	0	0	0	0	14	14	100%		
	Rehabilitáció	0	0	16	16	0	0	0	0	20	20	100%		
	Segédeszközök és a gondozói munka	0	0	12	12	0	0	0	0	14	14	100%		
	Tanulási terület összes óraszáma	**0**	**156**	**180**	**336**	**0**	**54**	**144**	**0**	**201**	**399**	**90%**		
Fejlesztő foglalkozások	**Szocioterápia-, és foglalkoztatásterápia**	**0**	**36**	**72**	**108**	**0**	**0**	**36**	**0**	**62**	**98**	**100%**		**16;17;**
	Foglalkoztatásterápia	0	18	18	36	0	0	18	0	16	34	100%		
	Rekreációs foglalkozások	0	18	18	36	0	0	18	0	15	33	100%		
	Programszervezés	0	0	18	18	0	0	0	0	16	16	100%		
	Munkaterápia	0	0	18	18	0	0	0	0	15	15	100%		
	Tanulási terület összes óraszáma	**0**	**36**	**72**	**108**	**0**	**0**	**36**	**0**	**62**	**98**	**100%**		
Ápolástan	**Ápolási alapismeretek**	**0**	**70**	**0**	**70**	**0**	**36**	**72**	**0**	**0**	**108**	**66%**		**2;3;4;**
	Általános ápolási ismeretek	0	14	0	14	0	10	20	0	0	22	66%		
	Aktivitás, pihenés	0	12	0	12	0	5	10	0	0	18	66%		

	Személyi higiéné biztosítása	0	12	0	12	0	5	10	0	0	18	66%		
	Tápanyag biztosítás	0	12	0	12	0	5	10	0	0	18	66%		
	Speciális ápolási igények	0	12	0	12	0	5	10	0	0	18	66%		
	Az ápoló személyisége	0	8	0	8	0	6	12	0	0	14	66%		
	Betegmegfigyelés	**0**	**40**	**0**	**40**	**0**	**0**	**36**	**0**	**0**	**36**	**100%**		**2;4;**
	A megfigyelés alapismeretei	0	8	0	8	0	0	8	0	0	8	100%		
	Általános tünettan	0	8	0	8	0	0	7	0	0	7	100%		
	A beteg általános megtekintése	0	8	0	8	0	0	7	0	0	7	100%		
	A beteg testtájankénti megtekintése	0	8	0	8	0	0	7	0	0	7	100%		
	Élettani funkciók megfigyelése	0	8	0	8	0	0	7	0	0	7	100%		
	Szakápolási ismeretek	**0**	**0**	**62**	**62**	**0**	**0**	**0**	**31**	**31**	**62**	**50%**		**2;3;4;**
	Sebgondozás	0	0	16	16	0	0	0	8	8	16	50%		
	Folyadékpótlás, injekciózás, vérvétel, oxigénellátás	0	0	18	18	0	0	0	9	9	18	50%		
	Mesterséges táplálás, ürítés- és váladékkezelés	0	0	18	18	0	0	0	9	9	18	50%		
	Egészségnevelés, felvilágosítás	0	0	10	10	0	0	0	5	5	10	50%		
	Ápolási adminisztráció	**0**	**0**	**36**	**36**	**0**	**0**	**0**	**31**	**31**	**62**	**50%**		**3;**
	Az ápolói munka általános dokumentálása	0	0	9	9	0	0	0	8	8	16	50%		
	Anaemnésis és terápia adminisztrációja	0	0	9	9	0	0	0	8	8	16	50%		
	Az életfunkciókra vonatkozó adatok adminisztrálása	0	0	9	9	0	0	0	8	8	16	50%		

	Az ápolói tevékenységhez kapcsolódó egyéb adminisztráció	0	0	9	9	0	0	0	7	7	14	50%		
	Tanulási terület összes óraszáma	**0**	**110**	**98**	**208**	**0**	**36**	**144**	**62**	**104**	**304**	**66%**		
Klinikumi ismeretek	**Belgyógyászati ismeretek**	**0**	**72**	**36**	**108**	**0**	**108**	**0**	**15**	**16**	**121**	**50%**		**2;5;**
	A keringés és vérképző rendszer megbetegedései	0	36	0	36	0	54	0	0	0	46	50%		
	Légzőszervek megbetegedései	0	24	0	24	0	36	0	0	0	26	50%		
	Emésztőrendszer és az anyagcsere betegségei	0	12	12	24	0	18	0	4	4	26	50%		
	Vizeletkiválasztás és szerveinek betegségei	0	0	12	12	0	0	0	6	6	12	50%		
	Reumatológiai és daganatos betegségek	0	0	12	12	0	0	0	5	6	11	55%		
	Neurológiai és pszichiátriai megbetegedések	**0**	**36**	**36**	**72**	**0**	**18**	**18**	**16**	**15**	**67**	**49%**		**2;5;**
	Neurológiai betegségek	0	36	0	36	0	18	18	0	0	36	50%		
	Pszichiátriai betegségek	0	0	36	36	0	0	0	16	15	31	48%		
	Kisklinikumi ismeretek	**0**	**0**	**32**	**32**	**0**	**0**	**0**	**32**	**31**	**63**	**50%**		**2;5;**
	Szemészeti betegségek	0	0	8	8	0	0	0	8	7	15	50%		
	Fül-, orr-, gégészeti megbetegedések	0	0	8	8	0	0	0	8	8	16	50%		
	Bőrgyógyászati betegségek	0	0	8	8	0	0	0	8	8	16	50%		
	Fertőző betegségek, járványok	0	0	8	8	0	0	0	8	8	16	50%		
	Gerontológia, geriátria	**0**	**72**	**0**	**72**	**0**	**18**	**54**	**0**	**0**	**72**	**75%**		**2;3;**

	Időskorral járó változások	0	24	0	24	0	6	18	0	0	24	75%		
	Időskorban előforduló problémák kezelése és támogatás	0	24	0	24	0	6	18	0	0	24	75%		
	Időskori rehabilitáció folyamata, feladatai	0	24	0	24	0	6	18	0	0	24	75%		
	Tanulási terület összes óraszáma	**0**	**180**	**104**	**284**	**0**	**144**	**72**	**63**	**62**	**323**	**56%**		
Egybefüggő szakmai gyakorlat			**175**	**-**	**175**			**175**			**175**	**100%**		
Összesen		**576**	**720**	**710**	**2006**	**576**	**216**	**684**	**218**	**557**	**2251**	**56%**		

Magyarázatok: 10. évfolyam óraszáma **szakirányú szakképző intézményben**: 11 óra/hét
11. évfolyam óraszáma **szakirányú szakképző intézményben**: 11 óra/hét

Tantárgy	10. évfolyam	11. évfolyam	Összesen
Munkavállalói idegen nyelv	-	2 óra	2 óra
Mentálhigiéné	1,5 óra	-	1,5 óra
Szociálpolitika	1,5 óra	1 óra	2,5 óra
Jogi ismeretek	1 óra	-	1 óra
Társadalomismeretek	1 óra	-	1 óra
Szociális munka	-	2 óra	2 óra
Gondozási alapismeretek	1 óra	-	1 óra
Ápolási alapismeretek	1 óra	-	1 óra
Szakápolási ismeretek	-	1,5 óra	1,5 óra
Belgyógyászati ismeretek	3 óra	1 óra	4 óra
Neurológiai és pszichiátriai megbetegedések	0,5 óra	0,5 óra	1 óra
Gerontológia geriátria	0,5 óra	-	0,5 óra
Kisklinikumi ismeretek	-	3 óra	3 óra
Összes óraszám	**11 óra**	**11 óra**	**22 óra**

Magyarázatok: 10. évfolyam óraszáma **szakirányú duális képzőhelyen**: 14 óra/hét
11. évfolyam óraszáma **szakirányú duális képzőhelyen**: 14 óra/hét

Tantárgy	10. évfolyam	11. évfolyam	Összesen
Mentálhigiéné	0,5 óra	-	0,5 óra
Szakmai kommunikáció- és készségfejlesztés	2 óra	2 óra	4 óra
Esetmegbeszélés és szupervízió	-	1 óra	1 óra
Szociálpolitika	0,5 óra	-	0,5 óra
Szociális munka	-	1 óra	1 óra
Társadalomismeretek	1 óra	-	1 óra
Gondozási alapismeretek	1 óra	-	1 óra
Gondozási szükségletek felmérése	1 óra	-	1 óra
Gondozás az alapellátásban	1 óra	1 óra	2 óra
Gondozás a szakosított ellátásban	1 óra	1 óra	2 óra
Szociális gondozás adminisztrációja	-	2 óra	2 óra
Akadályozottság és a segédeszközök	-	2 óra	2 óra
Szocioterápia- és foglalkoztatás terápia	1 óra	2 óra	3 óra
Ápolási alapismeretek	2 óra	-	2 óra
Betegmegfigyelés	1 óra	-	1 óra
Szakápolási ismeretek	-	0,5 óra	0,5 óra

Ápolási adminisztráció	-	1 óra	1 óra
Neurológiai és pszichiátriai megbetegedések	0,5 óra	0,5 óra	1 óra
Gerontológia geriátria	1,5 óra	-	1,5 óra
Összes óraszám	**14 óra**	**14 óra**	**28 óra**

- **A képzés heti óraszámai tantárgyankénti és évfolyamonkénti bontásban**

Évfolyam		9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	1. évfolyam	2. évfolyam
Évfolyam összes óraszáma/ hét		**16**	**25**	**25**	**35**	**35**
Munkavállalói ismeretek	**Munkavállalói ismeretek**	**0,5**	**0**	**0**	**0,5**	**0**
Munkavállalói idegen nyelv	**Munkavállalói idegen nyelv**	**0**	**0**	**2**	**0**	**2**
Szociális ágazati alapképzés	**Szakmai személyiségfejlesztés**	**4**	**0**	**0**	**4**	**0**
	Pszichológia	**2**	**0**	**0**	**2**	**0**
	Egészségügyi ismeretek	**2**	**0**	**0**	**2**	**0**
	Elsősegélynyújtás alapismeretei	**1,5**	**0**	**0**	**1,5**	**0**
	Társadalomismeret	**2**	**0**	**0**	**2**	**0**
	Szociális ismeretek	**4**	**0**	**0**	**4**	**0**
	Tanulási terület összóraszáma	**16**	**0**	**2**	**16**	**2**
Lelki egészségvédelem	**Mentálhigiéné**	**0**	**1,5+0,5**	**0**	**1,5+1,5**	**0**
	Szakmai kommunikáció-, és készségfejlesztés	**0**	**1,5+0,5**	**1,5+ 0,5**	**1+1**	**2**
	Esetmegbeszélés és szupervízió	**0**	**0**	**1**	**0**	**1+0,5**
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**4**	**3**	**5**	**3,5**
Szociális munkavégzés ismeretei és eszközei	**Szociálpolitika**	**0**	**1+1**	**1**	**0**	**2**
	Jogi ismeretek	**0**	**1**	**0**	**1**	**0**
	Társadalomismeret	**0**	**1,5+0,5**	**0**	**1**	**1+1**
	Szociális munka	**0**	**0**	**2+1**	**0**	**2+1**
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**5**	**4**	**2**	**7**
Gondozás	**Gondozási alapismeretek**	**0**	**1,5+0,5**	**0**	**1,5+0,5**	**0**

	Gondozási szükségletek felmérése	**0**	**1**	**0**	**1**	**0**
	Gondozás az alapellátásban	**0**	**1**	**1**	**0,5+0,5**	**1,5+0,5**
	Gondozás a szakosított ellátásban	**0**	**1**	**1**	**0,5+0,5**	**1,5**
	Szociális gondozás adminisztrációja	**0**	**0**	**1,5+0,5**	**0**	**1,5+0,5**
	Akadályozottság és a segédeszközök	**0**	**0**	**1,5+0,5**	**0**	**1,5+0,5**
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**5**	**6**	**5**	**7,5**
Fejlesztő foglalkozások	**Szocioterápia-, és foglalkoztatásterápia**	**0**	**1**	**2**	**0**	**3**
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**1**	**2**	**0**	**3**
Ápolástan	**Ápolási alapismeretek**	**0**	**2+1**	**0**	**2**	**0**
	Betegmegfigyelés	**0**	**1**	**0**	**1**	**0**
	Szakápolási ismeretek	**0**	**0**	**2**	**0**	**2**
	Ápolási adminisztráció	**0**	**0**	**1**	**0**	**1**
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**4**	**3**	**3**	**3**
Klinikumi ismeretek	**Belgyógyászati ismeretek**	**0**	**2+1**	**1**	**1+1**	**2+1**
	Neurológiai és pszichiátriai megbetegedések	**0**	**1**	**1**	**0**	**2**
	Kisklinikumi ismeretek	**0**	**0**	**1+2**	**0**	**1+2**
	Gerontológia, geriátria	**0**	**2**	**0**	**1,5+0,5**	**1**
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**6**	**5**	**4**	**9**
Szabad órakeret			5	4,5	5,5	7
Egybefüggő szakmai gyakorlat:		0	140		160	

- **A 2 évfolyamos képzés éves óraszámai tantárgyankénti és évfolyamonkénti bontásban**

	Évfolyam	9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	1. évfolyam	2. évfolyam
	Évfolyam összes óraszáma/ hét	**576**	**900**	**775**	**1260**	**1085**
Munkavállalói ismeretek	**Munkavállalói ismeretek**	18	0	0	18	0
Munkavállalói idegen nyelv	**Munkavállalói idegen nyelv**	0	0	62	0	62
Szociális ágazati alapképzés	**Szakmai személyiségfejlesztés**	144	0	0	108	0
	Pszichológia	72	0	0	108	0
	Egészségügyi ismeretek	72	0	0	108	0
	Elsősegélynyújtás alapismeretei	54	0	0	54	0
	Társadalomismeret	72	0	0	72	0
	Szociális ismeretek	144	0	0	108	0
	Tanulási terület összóraszáma	**576**	**0**	**62**	**576**	**62**
Lelki egészségvédelem	**Mentálhigiéné**	0	72	0	72	31
	Szakmai kommunikáció-, és készségfejlesztés	0	72	62	72	62
	Esetmegbeszélés és szupervízió	0	0	31	0	31
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**144**	**93**	**144**	**124**
Szociális munkavégzés ismeretei és eszközei	**Szociálpolitika**	0	72	31	36	62
	Jogi ismeretek	0	36	0	36	0
	Társadalomismeret	0	72	0	36	62
	Szociális munka	0	0	93	0	93
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**180**	**124**	**108**	**217**
Gondozás	**Gondozási alapismeretek**	0	72	0	72	0

	Gondozási szükségletek felmérése	0	36	0	36	0
	Gondozás az alapellátásban	0	36	31	36	62
	Gondozás a szakosított ellátásban	0	36	31	36	31
	Szociális gondozás adminisztrációja	0	0	62	0	62
	Akadályozottság és a segédeszközök	0	0	62	0	62
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**180**	**186**	**180**	**217**
Fejlesztő foglalkozások	**Szocioterápia-, és foglalkoztatásterápia**	0	36	62	0	93
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**36**	**62**	**0**	**93**
Ápolástan	**Ápolási alapismeretek**	0	108	0	108	0
	Betegmegfigyelés	0	36	0	36	0
	Szakápolási ismeretek	0	0	62	0	62
	Ápolási adminisztráció	0	0	31	0	31
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**144**	**93**	**144**	**93**
Klinikumi ismeretek	**Belgyógyászati ismeretek**	0	108	31	36	93
	Neurológiai és pszichiátriai megbetegedések	0	36	31	0	62
	Kisklinikumi ismeretek	0	0	93	0	93
	Gerontológia, geriátria	0	72	0	72	31
	Tanulási terület összóraszáma	**0**	**216**	**155**	**108**	**279**
Egybefüggő szakmai gyakorlat:		0	140		160	

6.3.Szakgimnáziumi nevelés-oktatás óraterve

A pedagógiai munkatárs szakképesítés

A szakképesítés alapadatai

Megnevezés	Alapadatok
A szakképesítés azonosító száma	4 0119 01
Szakképesítés megnevezése	Pedagógiai munkatárs
Szakirány megnevezése	Pedagógiai asszisztens / Gyógypedagógiai asszisztens
Tanulmányi terület	Pedagógia
Ágazat	Oktatás
Az Európai Képesítési Keretrendszer (EKKR) szintje	4
A Magyar Képesítési Keretrendszer (MKKR) szintje	4
A Digitális Kompetencia Keretrendszer szerinti szint	5
Iskolai rendszerű képzésben az évfolyamok száma	2 év

A szakképzésbe történő belépés feltételei

Megnevezés	A belépés feltétele
Iskolai előképzettség	érettségi végzettség
Szakmai előképzettség	-
Alkalmassági követelmények • Foglalkozás egészségügyi alkalmassági vizsgálat • Pályaalkalmassági vizsgálat	 nem szükséges nem szükséges

A pedagógiai gyakorlatok helyszíne, lebonyolítása

A szakmai gyakorlat helyszíne

- iskolai tanterem;
- a köznevelés intézményei, kiemelten óvoda vagy általános iskola.

A szorgalmi időszakban lebonyolításra kerülő szakmai gyakorlat: részben iskolai keretben, részben külső intézményben: lehetőség szerint heti, kétheti vagy havi tömbösítéssel történik, a gyakorlati hellyel egyeztetett időpontban.
A gyakorlat helyszínét az iskola maga választhatja meg.

A szakmai gyakorlat lebonyolítása:

- Az iskola által elkészített beosztás alapján csoportosan és egyénileg történhet.
- A tanulók a szaktanár, az oktató elméleti előkészítése után a kijelölt intézményben hospitálnak, illetve a gyermekek tanulók körében gyakorlati tevékenységet folytatnak.
- A megadott szempontok alapján feljegyzéseket készítenek, melynek tartalmaznia kell az adott intézmény struktúrájáról, ellátási formáiról, a foglalkozások/tanórák megfigyeléséből, fejlesztési, módjairól, a szakértői munkáról szerzett elméleti és gyakorlati ismereteket is.
- A tanulók tapasztalataikat a foglalkozásokat vezető pedagógus bevonásával elemzik, a látottakat megbeszélik.

A szakképzés utolsó évfolyamán a tanuló ismerkedjen meg az intézmény prevenciós munkájával, ismerkedjen meg az intézményben dolgozó segítő szakemberek (gyermekvédelmi felelős, szociális munkás, pszichológus, fejlesztő pedagógus…) munkájával; lehetőség szerint vegyen részt a családdal való kapcsolattartás eseményein.

Személyi feltételek
Az egyes vizsgatevékenységek lebonyolításában a hatályos köznevelésről, illetve a szakképzésről szóló törvények előírásainak megfelelő végzettséggel rendelkező pedagógus és egyéb szakember vehet részt.

Tárgyi feltételek
A pedagógiai asszisztens képesítő vizsga vizsgatevékenységeinek helyszínéül szolgálhat olyan épület, amelynek infrastruktúrája garantálja a vizsgához szükséges feltételeket és racionalizálja a nyugodt vizsgázás és vizsgáztatás feltételeit. A vizsga helyszínén egészséges munkakörnyezetet kell teremteni és biztosítani kell a résztvevők létszámának megfelelő számú és méretű bútorzatot (asztal, szék). A tárgyi feltételek köre bővíthető, ha a gyakorlati tételek tartalma ezt megkívánja.

A képesítő vizsgára bocsátás feltételei

Az *iskolai rendszerű képzésben* az évfolyam teljesítését igazoló bizonyítvány

Az érettségi végzettséggel rendelkező tanulók részére a szakgimnáziumban az érettségi végzettséghez kötött szakgimnáziumi szakképesítésre felkészítő évfolyamok száma kettő. Ebben az esetben a szakgimnáziumban a képesítő vizsgára történő felkészítést a tizenharmadik-tizennegyedik évfolyamon szervezzük meg.

A szakképesítés szakirányai

6.3.1.Pedagógiai asszisztens szakirány óratervei

A képzés célcsoportja

Érettségi végzettséggel rendelkező jelentkezők, akik részt vennének óvodában, iskolában, gyermekotthonban, lakásotthonban és egyéb (gyermeknevelő, gondozó) intézményben a gyermeknevelésben.

A megszerezhető szakképesítéssel ellátható legjellemzőbb munkaterület, tevékenység vagy munkakör leírása

- A pedagógiai asszisztens óvodában, iskolában, gyermekotthonban, lakásotthonban és egyéb (gyermeknevelő, gondozó) intézményben foglalkoztatott szakember, aki felsőfokú végzettségű szakember, irányítása mellett végzi szakirányú munkáját.
- A kompetenciahatárokat betartva közreműködik a gyermek/fiatal tevékenységeinek, tanítási óráinak előkészítésében és lebonyolításában.
- Részt vesz az intézményen belüli és intézményen kívüli programok, szabadidős feladatok előkészítésében és lebonyolításában.
- Felügyeli, kíséri a csoportot, gondozási feladatokat lát el, részt vesz a gondjaira bízott gyermek/fiatal higiénés szokásrendszerének kialakításában.
- Koordinálja a család és az intézmény kapcsolattartását.
- Munkája során differenciált bánásmódot alkalmaz.
- Különös figyelmet fordít a hátrányos szociokulturális környezetből érkező gyermekre, tanulóra és családjára, valamint figyel a különleges gondozáshoz való jog érvényesülésére.
- Munkáját a családokkal, más szakemberekkel és a gyermekkel/fiatallal történő kölcsönös tisztelet, tolerancia és hatékony kommunikáció határozza meg.

A szakképesítéssel rendelkező képes

- nevelési/oktatási feladatokat értelmezni

- együttműködni más szakemberekkel
- szociális problémák felismerésére
- a különleges bánásmódot igénylő gyermek felismerésére
- differenciált bánásmód alkalmazására
- konfliktusok felismerésére és megoldásra
- adekvát kommunikációra
- tevékenységek, tanórák eszközeinek előkészítésére
- rendezvények, programok szabadidős tevékenységek szervezésére
- ügyeleti feladatok ellátására
- pontos, következetes munkára
- módszeres munkavégzésre
- a különböző helyzetben élő emberek iránti empátiára, toleranciára
- általános ismereteket speciális helyzetekben alkalmazni
- pedagógiai, pszichológiai, egészségtani ismereteit alkalmazni
- a szakmai, etikai szabályok betartására, szakmai értékek képviseletére
- olvasott, írott köznyelvi és szakmai szöveget megérteni
- köznyelvi és szakmai szöveget írni
- információk gyűjtésére
- önművelésre

Óratervek a Pedagógiai munkatárs szakképesítés Pedagógiai asszisztens szakirányához

A pedagógiai asszisztens szakképesítés programkövetelmény moduljai, tantárgyai, témakörei éves óraszámokkal, nappali munkarendben

Program-követelmény-modulok	Tantárgyak/témakörök	Évfolyamok óraszámai		Összes óra
		1/13.	2/14.	
Pedagógiai, pszichológiai feladatok	Pedagógia	216	186	402
	Általános pedagógia	36		36
	A nevelési folyamat	72		72
	A nevelés módszerei	36		36
	A gyermek fő tevékenységformái	72	31	103
	A nevelés színterei		31	31
	Kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló		31	31
	Szabadidő-pedagógia		31	31
	Didaktika		31	31
	Projektkészítés		31	31
	Pszichológia	126	93	219
	Általános pszichológia	36		36
	Szociálpszichológia	36		36
	Fejlődéslélektan	18		18
	Személyiséglélektan	36	31	67
	Pedagógiai pszichológia		31	31
	Alkalmazott pszichológia		31	31
	Pedagógiai gyakorlat	360	341	701
	A gyermek megismerésének lehetőségei	36	31	67
	A gyermek tevékenységének megfigyelése, irányítása, problémahelyzetek elemzése	108	46	154
	Gondozási tevékenység megfigyelése, irányítása	72	62	134

	Gyermeki tevékenységekhez kapcsolódó készségek fejlesztése	144	47	191
	Családi krízisek megjelenése a köznevelési intézményekben		93	93
	Intézményen belüli és kívüli programok		62	62
Család-pedagógiai alapismeretek	Pedagógiai szociológia	144	93	237
	Családtani alapismeretek	72	31	103
	Krízishelyzetek a családban	72	62	134
	Mentálhigiéné	72	62	134
	Mentálhigiénés alapismeretek	72		72
	Családi mentálhigiéné		62	62
Szabadidő-pedagógia	Szabadidőszervezés	72	62	134
	Játékpedagógia	36		36
	Szabadidő és programszervezés	36	62	98
Gondozás és egészség-nevelés	Gondozás és egészségvédelem	54	62	116
	Gondozás és egészségvédelem	54		54
	Személyi gondozás		31	31
	A beteg gyermek ellátása		31	31
Kommunikáció és viselkedés-kultúra	Kommunikáció	72	62	134
	A kommunikáció folyamata	36		36
	A kommunikáció zavarai	18		18
	Kommunikáció a pedagógiai folyamatban		31	31
	Kommunikáció a családokkal		31	31
	Kommunikációs gyakorlat	18		18
Szakmai idegen nyelv		144	124	268
Éves óraszám összesen		1260	1085	2345

A pedagógiai asszisztens szakképesítés programkövetelmény moduljai, tantárgyai éves óraszámokkal, nappali munkarendben

Program-követelmény-modulok	Tantárgyak	Évfolyamok óraszámai		Összes óra
		1/13.	2/14.	
Pedagógiai, pszichológiai feladatok	Pedagógia (elmélet)	216	186	402
	Pszichológia (elmélet)	126	93	219
	Pedagógiai gyakorlat (gyakorlat)	360	341	701
Család-pedagógiai alapismeretek	Pedagógiai szociológia (elmélet)	144	93	237
	Mentálhigiéné (elmélet)	72	62	134
Szabadidő-pedagógia	Szabadidőszervezés (elmélet)	72	62	134
Gondozás és egészség-nevelés	Gondozás és egészségvédelem (elmélet)	54	62	116
Kommunikáció és viselkedés-kultúra	Kommunikáció (elmélet és gyakorlat)	72	62	134
Szakmai idegen nyelv		144	124	268
Éves óraszám összesen		1260	1085	2345

A pedagógiai asszisztens szakképesítés programkövetelmény moduljai, tantárgyai heti óraszámokkal, nappali munkarendben

Program-követelmény-modulok	Tantárgyak	Évfolyamok óraszámai		Összes óra
		1/13.	2/14.	
Pedagógiai, pszichológiai feladatok	Pedagógia (elmélet)	6	6	12
	Pszichológia (elmélet)	3,5	3	6,5
	Pedagógiai gyakorlat (gyakorlat)	10	11	21
Család-pedagógiai alapismeretek	Pedagógiai szociológia (elmélet)	4	3	7
	Mentálhigiéné (elmélet)	2	2	4
Szabadidő-pedagógia	Szabadidőszervezés (elmélet)	2	2	4
Gondozás és egészség-nevelés	Gondozás és egészségvédelem (elmélet)	1,5	2	3,5
Kommunikáció és viselkedés-kultúra	Kommunikáció (elmélet és gyakorlat)	2	2	4
Szakmai idegen nyelv		4	4	8
Heti óraszám összesen		35	35	70

A pedagógiai asszisztens szakképesítés programkövetelmény moduljai, tantárgyai, témakörei éves óraszámokkal, esti munkarendben

Program-követelmény-modulok	Tantárgyak/témakörök	Évfolyamok óraszámai		Összes óra
		1/13.	2/14.	
Pedagógiai, pszichológiai feladatok	Pedagógia (elmélet)	108	93	201
	Általános pedagógia	18		18
	A nevelési folyamat	36		36
	A nevelés módszerei	18		18
	A gyermek fő tevékenységformái	36	15,5	51,5
	A nevelés színterei		15,5	15,5
	Kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló		15,5	15,5
	Szabadidő-pedagógia		15,5	15,5
	Didaktika		15,5	15,5
	Projektkészítés		15,5	15,5
	Pszichológia (elmélet)	63	46,5	109,5
	Általános pszichológia	18		18
	Szociálpszichológia	18		18
	Fejlődéslélektan	9		9
	Személyiséglélektan	18	15,5	33,5
	Pedagógiai pszichológia		15,5	15,5
	Alkalmazott pszichológia		15,5	15,5
	Pedagógiai gyakorlat	180	170,5	350,5
	A gyermek megismerésének lehetőségei	18	15,5	33,5
	A gyermek tevékenységének megfigyelése, irányítása, problémahelyzetek elemzése	54	23	77
	Gondozási tevékenység megfigyelése, irányítása	36	31	67
	Gyermeki tevékenységekhez kapcsolódó készségek fejlesztése	72	23,5	95,5
	Családi krízisek megjelenése a köznevelési intézményekben		46,5	46,5
	Intézményen belüli és kívüli programok		31	31
Család-pedagógiai alapismeretek	Pedagógiai szociológia (elmélet)	72	46,5	118,5
	Családtani alapismeretek	36	15,5	51,5
	Krízishelyzetek a családban	36	31	67

	Mentálhigiéné (elmélet)	36	31	67
	Mentálhigiénés alapismeretek	36		36
	Családi mentálhigiéné		31	31
Szabadidő-pedagógia	Szabadidőszervezés (elmélet)	36	31	67
	Játékpedagógia	18		18
	Szabadidő és programszervezés	18	31	49
Gondozás és egészség-nevelés	Gondozás és egészségvédelem (elmélet)	27	31	58
	Gondozás és egészségvédelem	27		27
	Személyi gondozás		15,5	15,5
	A beteg gyermek ellátása		15,5	15,5
Kommunikáció és viselkedés-kultúra	Kommunikáció (elmélet és gyakorlat)	36	31	67
	A kommunikáció folyamata	18		18
	A kommunikáció zavarai	9		9
	Kommunikáció a pedagógiai folyamatban		15,5	15,5
	Kommunikáció a családokkal		15,5	15,5
	Kommunikációs gyakorlat	9		9
Szakmai idegen nyelv		72	62	134
Éves óraszám összesen		630	542,5	1172,5

A pedagógiai asszisztens szakképesítés programkövetelmény moduljai, tantárgyai éves óraszámokkal, esti munkarendben

Program-követelmény-modulok	Tantárgyak	Évfolyamok óraszámai		Összes óra
		1/13.	2/14.	
Pedagógiai, pszichológiai feladatok	Pedagógia (elmélet)	108	93	201
	Pszichológia (elmélet)	63	46,5	109,5
	Pedagógiai gyakorlat (gyakorlat)	180	170,5	350,5
Család-pedagógiai alapismeretek	Pedagógiai szociológia (elmélet)	72	46,5	118,5
	Mentálhigiéné (elmélet)	36	31	67
Szabadidő-pedagógia	Szabadidőszervezés (elmélet)	36	31	67
Gondozás és egészség-nevelés	Gondozás és egészségvédelem (elmélet)	27	31	58
Kommunikáció és viselkedés-kultúra	Kommunikáció (elmélet és gyakorlat)	36	31	67
Szakmai idegen nyelv		72	62	134
Éves óraszám összesen		630	542,5	1172,5

A pedagógiai asszisztens szakképesítés programkövetelmény moduljai, tantárgyai heti óraszámokkal, esti munkarendben

Program-követelmény-modulok	Tantárgyak	Évfolyamok óraszámai		Összes óra
		1/13.	2/14.	
Pedagógiai, pszichológiai feladatok	Pedagógia (elmélet)	3	3	6
	Pszichológia (elmélet)	1,75	1,5	3,25
	Pedagógiai gyakorlat (gyakorlat)	5	5,5	10,5
Család-pedagógiai alapismeretek	Pedagógiai szociológia (elmélet)	2	1,5	3,5
	Mentálhigiéné (elmélet)	1	1	2
Szabadidő-pedagógia	Szabadidőszervezés (elmélet)	1	1	2
Gondozás	Gondozás és egészségvédelem (elmélet)	0,75	1	1,75

és egészség-nevelés				
Kommunikáció és viselkedés-kultúra	Kommunikáció (elmélet és gyakorlat)	1	1	2
Szakmai idegen nyelv		2	2	4
Heti óraszám összesen		17,5	17,5	35

6.3.2. Gyógypedagógiai asszisztens szakirány óratervei

A képzés célcsoportja

Érettségi végzettséggel rendelkező jelentkezők, akik részt vennének bölcsődében, integrált óvodában, iskolában, speciális óvodában, iskolában, speciális gyermekotthonban, speciális lakásotthonban és felnőtt fogyatékosok intézményeiben a gyermeknevelésben.

A megszerezhető szakképesítéssel ellátható legjellemzőbb munkaterület, tevékenység vagy munkakör leírása

- A **gyógypedagógiai asszisztens** bölcsődében, integrált óvodában, iskolában, speciális óvodában, iskolában, speciális gyermekotthonban, speciális lakásotthonban és felnőtt fogyatékosok intézményeiben, felsőfokú végzettségű szakember, irányítása mellett végzi szakirányú munkáját.
- Részt vesz a közvetlen gyógypedagógiai munkában az intézményen belüli és kívüli programok, szabadidős tevékenységek előkészítésében, szervezésében és lebonyolításában.
- Felügyeli, kíséri a gyermekeket/tanulókat, csoportokat.
- A **gyógypedagógus/pedagógus** útmutatásai alapján ellátja a sajátos nevelési igény-specifikus, fogyatékosság-specifikus, gyógypedagógiai asszisztensi feladatokat.
- Közreműködik a sajátos nevelési igényű személyek körében végzett általános jellegű nevelési, oktatási, gondozási feladatokban, a tanórák előkészületeiben és lebonyolításában, a higiénés szokásrendszer kialakításában, valamint a közösen végezhető munkatevékenységekben.
- Segít az intézmény és a család kapcsolatának koordinálásában.
- Betartja a titoktartási kötelezettséget.
- Munkáját a sajátos nevelési igényű, fogyatékos személyekkel, családtagjaikkal, és más szakemberekkel történő kölcsönös tisztelet, tolerancia és hatékony kommunikáció határozza meg.
- Különös figyelmet fordít a hátrányos szociokulturális környezetből érkező gyermekre, tanulóra és családjára, valamint figyel a különleges gondozáshoz való jog érvényesülésére.
- Munkáját a családokkal, más szakemberekkel és a gyermekkel/fiatallal történő kölcsönös tisztelet, tolerancia és hatékony kommunikáció határozza meg.

A szakképesítéssel rendelkező képes

- olvasott, írott köznyelvi és szakmai szöveget megérteni
- köznyelvi és szakmai szöveget írni
- információk gyűjtésére
- empátiára, toleranciára
- adekvát kommunikációra
- konfliktusmegoldásra
- a szabadidős tevékenységek önálló szervezésére
- gondozási, önkiszolgálási feladatok irányítására
- munkatevékenységek szervezésére, megvalósítására
- hatékony munkára a gyógypedagógussal együttműködve
- nevelési módszerek megválasztására, alkalmazására
- foglalkozások eszközeinek előkészítésére
- differenciált bánásmódra
- a különleges bánásmódot igénylő gyermek felismerésére
- a gyógypedagógus/pedagógus által kijelölt feladatok végrehajtására
- ügyeleti feladatok ellátására
- munkatevékenységek szervezésére, megvalósítására

Óratervek a Pedagógiai munkatárs szakképesítés Gyógypedagógiai asszisztens szakmairányához

A gyógypedagógiai asszisztens szakképesítés programkövetelmény moduljai, tantárgyai, témakörei éves óraszámokkal, nappali munkarendben

Program-követelmény-modulok	Tantárgyak/témakörök	Évfolyamok óraszámai		Összes óra
		1/13.	2/14.	
Pedagógiai, pszichológiai feladatok	Pedagógia	216	186	402
	Általános pedagógia	36		36
	A nevelési folyamat	72		72
	A nevelés módszerei	36		36
	A gyermek fő tevékenységformái	72	31	103
	A nevelés színterei		31	31
	Kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló		31	31
	Szabadidő-pedagógia		31	31
	Didaktika		31	31
	Projektkészítés		31	31
	Pszichológia	126	93	219
	Általános pszichológia	36		36
	Szociálpszichológia	36		36
	Fejlődéslélektan	18		18
	Személyiséglélektan	36	31	67
	Pedagógiai pszichológia		31	31
	Alkalmazott pszichológia		31	31
	Pedagógiai gyakorlat	360	341	701
	A gyermek megismerésének lehetőségei	36	31	67
	A gyermek tevékenységének megfigyelése, irányítása, problémahelyzetek elemzése	108	46	154
	Gondozási tevékenység megfigyelése, irányítása	72	62	134
	Gyermeki tevékenységekhez kapcsolódó készségek fejlesztése	144	47	191
	Családi krízisek megjelenése a köznevelési intézményekben		93	93
	Intézményen belüli és kívüli programok		62	62
Általános gyógypedagógiai ismeretek	Gyógypedagógiai alapismeretek	54	62	116
	Bevezetés a gyógypedagógiába	36	31	67
	Gyógypedagógia sérülés-specifikus területei	18	31	49
	Gyógypedagógiai gyakorlat	72	62	134
	Sérült gyermek tevékenységének megfigyelése, irányítása	36	31	67
	A gondozási tevékenység sérülés-specifikus kérdései	31	31	62
Speciális gyógypedagógiai ismeretek	Gyógypedagógiai pszichológia	144	93	237
	A gyógypedagógiai pszichológia alapjai	72	31	103
	Sérült-specifikus gyógypedagógiai pszichológia	72	62	134
	Gyógypedagógiai tantárgypedagógiák	72	62	134
	Nevelés, oktatás, fejlesztés speciális kérdései	72	62	134
	Gyógypedagógiai egészségtan	72	62	134
	Gyógypedagógiai gondozás	72	62	134
Szakmai idegen nyelv		144	124	268
Összes heti óraszám		1260	1085	2345

A gyógypedagógiai asszisztens szakképesítés programkövetelmény moduljai, tantárgyai éves óraszámokkal, nappali munkarendben

Program-követelmény-modulok	Tantárgyak	Évfolyamok óraszámai		Összes óra
		1/13.	2/14.	
Pedagógiai, pszichológiai feladatok	Pedagógia (elmélet)	216	186	402
	Pszichológia (elmélet)	126	93	219
	Pedagógiai gyakorlat (gyakorlat)	360	341	701
Általános gyógypedagógiai ismeretek	Gyógypedagógiai alapismeretek (elmélet)	54	62	116
	Gyógypedagógiai gyakorlat	72	62	134
Speciális gyógypedagógiai ismeretek	Gyógypedagógiai pszichológia	144	93	237
	Gyógypedagógiai tantárgypedagógiák	72	62	134
	Gyógypedagógiai egészségtan	72	62	134
Szakmai idegen nyelv		144	124	268
Éves óraszám összesen		1260	1085	2345

A gyógypedagógiai asszisztens szakképesítés programkövetelmény moduljai, tantárgyai heti óraszámokkal, nappali munkarendben

Program-követelmény-modulok	Tantárgyak	Évfolyamok óraszámai		Összes óra
		1/13.	2/14.	
Pedagógiai, pszichológiai feladatok	Pedagógia (elmélet)	6	6	12
	Pszichológia (elmélet)	3,5	3	6,5
	Pedagógiai gyakorlat (gyakorlat)	10	11	21
Általános gyógypedagógiai ismeretek	Gyógypedagógiai alapismeretek (elmélet)	1,5	2	3,5
	Gyógypedagógiai gyakorlat	2	2	4
Speciális gyógypedagógiai ismeretek	Gyógypedagógiai pszichológia	4	3	7
	Gyógypedagógiai tantárgypedagógiák	2	2	4
	Gyógypedagógiai egészségtan	2	2	4
Szakmai idegen nyelv		4	4	8
Heti óraszám összesen		35	35	70

A gyógypedagógiai asszisztens szakképesítés programkövetelmény moduljai, tantárgyai, témakörei éves óraszámokkal, esti munkarendben

Program-követelmény-modulok	Tantárgyak/témakörök	Évfolyamok óraszámai		Összes óra
		1/13.	2/14.	
Pedagógiai, pszichológiai feladatok	Pedagógia (elmélet)	108	93	201
	Általános pedagógia	18		18
	A nevelési folyamat	36		36
	A nevelés módszerei	18		18
	A gyermek fő tevékenységformái	36	15,5	51,5
	A nevelés színterei		15,5	15,5
	Kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló		15,5	15,5

	Szabadidő-pedagógia		15,5	15,5
	Didaktika		15,5	15,5
	Projekt készítés		15,5	15,5
	Pszichológia (elmélet)	63	46,5	109,5
	Általános pszichológia	18		18
	Szociálpszichológia	18		18
	Fejlődéslélektan	9		9
	Személyiséglélektan	18	15,5	33,5
	Pedagógiai pszichológia		15,5	15,5
	Alkalmazott pszichológia		15,5	15,5
	Pedagógiai gyakorlat	180	170,5	350,5
	A gyermek megismerésének lehetőségei	18	15,5	33,5
	A gyermek tevékenységének megfigyelése, irányítása, problémahelyzetek elemzése	54	23	77
	Gondozási tevékenység megfigyelése, irányítása	36	31	67
	Gyermeki tevékenységekhez kapcsolódó készségek fejlesztése	72	23,5	95,5
	Családi krízisek megjelenése a köznevelési intézményekben		46,5	46,5
	Intézményen belüli és kívüli programok		31	31
Általános gyógypedagógiai ismeretek	Gyógypedagógiai alapismeretek	27	31	58
	Bevezetés a gyógypedagógiába	18	15,5	33,5
	Gyógypedagógia sérülés-specifikus területei	9	15,5	24,5
	Gyógypedagógiai gyakorlat	36	31	67
	Sérült gyermek tevékenységének megfigyelése, irányítása	18	15,5	33,5
	A gondozási tevékenység sérülés-specifikus kérdései	18	15,5	33,5
Speciális gyógypedagógiai ismeretek	Gyógypedagógiai pszichológia	72	46,5	118,5
	A gyógypedagógiai pszichológia alapjai	36	15,5	103
	Sérült-specifikus gyógypedagógiai pszichológia	36	31	67
	Gyógypedagógiai tantárgypedagógiák	36	31	67
	Nevelés, oktatás, fejlesztés speciális kérdései	36	31	67
	Gyógypedagógiai egészségtan	36	31	67
	Gyógypedagógiai gondozás	36	31	67
Szakmai idegen nyelv		72	62	134
Éves óraszám összesen		630	542,5	1172,5

A gyógypedagógiai asszisztens szakképesítés programkövetelmény moduljai, tantárgyai éves óraszámokkal, esti munkarendben

Program-követelmény-modulok	Tantárgyak	Évfolyamok óraszámai		Összes óra
		1/13.	2/14.	
Pedagógiai, pszichológiai feladatok	Pedagógia (elmélet)	108	93	201
	Pszichológia (elmélet)	63	46,5	109,5
	Pedagógiai gyakorlat (gyakorlat)	180	170,5	350,5
Általános gyógypedagógiai ismeretek	Gyógypedagógiai alapismeretek	27	31	58
	Gyógypedagógiai gyakorlat	36	31	67
	Gyógypedagógiai pszichológia	72	46,5	118,5

Speciális gyógypedagógiai ismeretek	Gyógypedagógiai tantárgypedagógiák	36	31	67
	Gyógypedagógiai egészségtan	36	31	67
Szakmai idegen nyelv		72	62	134
Éves óraszám összesen		630	542,5	1172,5

A gyógypedagógiai asszisztens szakképesítés programkövetelmény moduljai, tantárgyai heti óraszámokkal, esti munkarendben

Program-követelmény-modulok	Tantárgyak	Évfolyamok óraszámai		Összes óra
		1/13.	2/14.	
Pedagógiai, pszichológiai feladatok	Pedagógia (elmélet)	3	3	6
	Pszichológia (elmélet)	1,75	1,5	3,25
	Pedagógiai gyakorlat (gyakorlat)	5	5,5	10,5
Általános gyógypedagógiai ismeretek	Gyógypedagógiai alapismeretek	0,75	1	1,75
	Gyógypedagógiai gyakorlat	1	1	2
Speciális gyógypedagógiai ismeretek	Gyógypedagógiai pszichológia	2	1,5	3,5
	Gyógypedagógiai tantárgypedagógiák	1	1	2
	Gyógypedagógiai egészségtan	1	1	2
Szakmai idegen nyelv		2	2	4
Heti óraszám összesen		17,5	17,5	35

7.Érvényességi rendelkezések

A hatálybalépés időpontja:

Jelen *Pedagógiai Program* **2026. szeptember 1. napjától lép hatályba,** módosításig vagy visszavonásig érvényes.

A hatályosság időtartama, a módosítás lehetőségei:

A pedagógiai program az iskola terve, amely 2026/2027-es tanévtől felmenő rendszerben érvényes.

A program végrehajtását a nevelőtestület évenként értékeli, szükség esetén dönt annak módosításáról.

A pedagógiai program nyilvánossága:

Az intézményi főigazgató gondoskodik a Pedagógiai Program jogszabályban meghatározott módon történő nyilvánosságra hozataláról, az intézmény honlapján történő közzétételéről, valamint az érintettek számára történő hozzáférhetővé tételéről.

Jelen Pedagógiai Program hatálybalépésével az intézmény korábbi Pedagógiai Programja hatályát veszti.

8.Legitimációs záradékok

A diákönkormányzat véleménye

A **Szekszárdi Kolping Iskola** diákönkormányzata a **20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 120. § (4) bekezdésében biztosított véleménynyilvánítási és javaslattételi jogkörében eljárva** az intézmény Pedagógiai Programját megismerte és megtárgyalta, az abban foglaltakkal kapcsolatban véleményét kialakította.

A véleményezés megtörténtét a diákönkormányzat üléséről készült jegyzőkönyv, illetve a diákönkormányzat írásbeli véleménye igazolja.

Kelt: Szekszárd, 2026. ...08... hó ..31... nap

Kiss Kinga
.....
a diákönkormányzat képviselője

A nevelőtestület elfogadó nyilatkozata

A **Szekszárdi Kolping Iskola** nevelőtestülete a nemzeti köznevelésről szóló **2011. évi CXC. törvény 26. § (1) bekezdésében és a 70. § (2) a) pontjában biztosított jogkörében eljárva**, az arra jogosult szervezetek véleményének megismerését követően az intézmény Pedagógiai Programját megtárgyalta és **elfogadta.**

A Pedagógiai Program elfogadásáról a nevelőtestület a 2026. ...08... hó ..31... napján megtartott nevelőtestületi értekezletén döntött.

A Pedagógiai Program elfogadását a nevelőtestületi értekezletről készült jegyzőkönyv igazolja.

Kelt: Szekszárd, 2026. ..08.. hó ..31... nap

.....
a nevelőtestület képviselője

.....
jegyzőkönyvvezető

A Pedagógiai Program főigazgatói jóváhagyása

A **Szekszárdi Kolping Iskola** nevelőtestülete által elfogadott, az arra jogosult szervezetek véleményének figyelembevételével kialakított, valamint a fenntartó egyetértésével rendelkező Pedagógiai Programot a nemzeti köznevelésről szóló **2011. évi CXC. törvény 26. § (1) bekezdésében biztosított jogkörömben jóváhagyom.**

Kelt: Szekszárd, 2026. ..08.. hó ..31... nap

Szekszárdi Kolping Katolikus Szakképző Iskola, Gimnázium, Szakgimnázium, Szakiskola és Alapfokú Művészeti Iskola
P.H.
2.
OM 036416

.....
intézményi főigazgató

Fenntartói nyilatkozat

Jelen *Pedagógiai Programmal* a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény 26. § (1) és a 83. § (2) bekezdés g) pontja értelmében a **KOLPING Oktatási és Szociális Intézményfenntartó Szervezet**, mint fenntartó KOSZISZ/OKT/HAT -…… /2025. (……..) határozatszámon egyetért.

Kelt: Budapest, 2026. augusztus 31.

……..

KOLPING Oktatási és Szociális Intézményfenntartó Szervezet

Inotay György főigazgató

9.Mellékletek

1. számú melléklet: A sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztésének programja
2. számú melléklet: Alapfokú Művészeti Iskola Szakmai programja és tantervei

A SZEKSZÁRDI KOLPING KATOLIKUS SZAKKÉPZŐ ISKOLA, GIMNÁZIUM, SZAKGIMNÁZIUM, SZAKISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETI ISKOLA

sajátos nevelési igényű tanulói iskolai oktatásának fejlesztő programja

2025.

Tartalom

Bevezetés 239

1. Általános elvek 239

A látási fogyatékos tanulók iskolai nevelésének-oktatásának irányelvei 244

1. A látási fogyatékos tanuló 244

2. A látássérült tanulók iskolai fejlesztése 245

3. A vak és a látásukat praktikusan kismértékben használó aliglátó tanulók iskolai fejlesztése 246

4. Kompetenciafejlesztés, tanulási területek és tudástartalmak 251

5. A gyengénlátó és a látásukat praktikusan jól használó aliglátó tanulók iskolai fejlesztése 256

6. A halmozottan sérült látássérült tanulók nevelése-oktatása és fejlesztése 267

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók iskolai nevelésének-oktatásának irányelvei 269

1. Az egyéb pszichés fejlődési zavar alapján sajátos nevelési igényű tanuló 269

2. Az egyéb pszichés fejlődési zavar alapján sajátos nevelési igényű tanulók nevelés-oktatásának alapelvei 271

3. Kiemelt feladatok a nevelés-oktatás során 272

4. A Nat alkalmazása az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók nevelése-oktatása során 277

5. Állapotmegismerés – szakértői vélemény 285

6. Habilitáció/rehabilitáció 285

A mozgásszervi fogyatékos tanulók iskolai nevelésének-oktatásának irányelvei 286

1. A mozgásszervi fogyatékos tanuló 286

2. A mozgáskorlátozottság tényéből fakadó személyiségvonások, nevelési-oktatási sajátosságok 287

3. A mozgáskorlátozott tanulók nevelésének-oktatásának alapelvei 288

4. A mozgáskorlátozott tanulók nevelésének-oktatásának céljai, kiemelt feladatai 289

5. A Nemzeti alaptanterv alkalmazása a mozgáskorlátozott tanulók nevelése-oktatása során 292

6. Állapotmegismerés 310

7. Egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció 311

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók iskolai nevelésének-oktatásának irányelvei 313

1. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló 313

2. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók nevelésének-oktatásának alapelvei, az aktív tanulás támogatása 315

3. Speciális módszerek az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók fejlesztésében 317

4. Tanulási környezet 318

5. A Nat alkalmazása az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók nevelése-oktatása során 320

6. A kulcskompetenciák fejlesztése 320

7. Az egyes tanulási területekre vonatkozó ajánlások 322

8. Az iskolai fejlesztés szakaszai 325

9. Differenciálás – egyéni tanulási utak – erősségek – fejlesztendő területek 329

10. Értékelés, célok, tanulási eredmény 330
11. Állapotmegismerés – szakértői vélemény 331
12. Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció 332
13. Együttműködés a családdal és más partnerekkel 332
Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók iskolai fejlesztésének irányelvei 334
1. Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló 334
2. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelési-oktatási szempontú jellemzői 335
3. Nevelési-oktatási szakaszok és kiemelt pedagógiai feladatok 336
4. A Nat alkalmazása az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelése-oktatása során 337
5. Differenciálás – egyéni tanulási utak – erősségek – fejlesztendő területek 349
6. Értékelés (tanulási eredmény) 349
7. Állapotmegismerés, szakértői vélemény 351
8. Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció 351
A hallási fogyatékos tanulók iskolai nevelésének-oktatásának irányelvei 353
1. A hallási fogyatékos (továbbiakban: hallássérült) tanuló 353
2. A hallássérült tanulók fejlesztésének alapelvei 354
3. A Nemzeti alaptanterv (továbbiakban: Nat) alkalmazása a hallássérült (siket és nagyothalló) gyermekek nevelésében-oktatásában 356
4. A kulcskompetenciák fejlesztése 358
5. Az egyes tanulási területekre vonatkozó ajánlások 360
6. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai 364
7. A hallássérült tanulók egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozásai 367
8. A halmozottan sérült hallássérült tanulók fejlesztése 369
9. Állapotmegismerés, szakértői vélemény 371
10. Differenciálás 371
A beszédfogyatékos tanulók iskolai nevelésének-oktatásának irányelvei 373
1. A beszédfogyatékos tanuló 373
2. A beszédfogyatékos tanulók nevelési, oktatási szempontú jellemzői 374
3. A beszédfogyatékos (beszéd- és nyelvi fejlődési vagy szerzett zavarral küzdő) tanulók nevelésének-oktatásának alapelvei 380
4. Nevelési-oktatási szakaszok és kiemelt pedagógiai feladatok 383
5. A Nat alkalmazása a beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanulók nevelése-oktatása során 386
6. Differenciálás – egyéni tanulási utak – erősségek – fejlesztési területek 396
7. Értékelés (tanulási eredmény) 397
8. Állapotmegismerés, szakértői vélemény 398
9. Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció 399

BEVEZETÉS

1. Általános elvek

1.1. A Nemzeti alaptanterv és a választott kerettanterv alkalmazás a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásában

A Nemzeti alaptanterv (a továbbiakban: Nat) a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának is alapdokumentuma, az abban meghatározott fejlesztési területek – nevelési célok, kulcskompetenciák, illetve a tanulási területeken megfogalmazott célok, feladatok – a sajátos nevelési igényű tanulókra is érvényesek. Sajátos nevelési igényű tanulókat nevelő-oktató iskola lévén a pedagógiai program, a helyi tanterv elkészítésénél figyelembe vettük:

- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: köznevelési törvény), a Nat és az Irányelv rájuk vonatkozó előírásait,
- a kollégiumi nevelés országos alapprogramját,
- a nevelés és oktatás helyi célkitűzéseit és lehetőségeit,
- a szülők elvárásait és
- az általuk nevelt-oktatott tanulók sajátosságait.

Az Irányelv egyaránt vonatkozik a sajátos nevelési igényű tanulóknak a többi tanulóval részben vagy egészben együtt (integráltan), azonos iskolai osztályban történő, illetve az e célra létrehozott gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményben, konduktív pedagógiai intézményben, iskolai osztályban a sajátos nevelési igényű tanulók számára külön szervezett (gyógypedagógiai nevelésben, oktatásban részt vevő nevelési-oktatási intézményekben) nevelésére-oktatására.

Intézményünk az alábbi fogyatékossággal élő tanulókat oktatja-neveli:

- mozgásszervi fogyatékos tanuló
- autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló
- enyhe értelmi fogyatékos tanuló
- hallási fogyatékos tanuló
- beszédfogyatékos tanuló
- egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók (diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia, vagy ezek halmozódása, ADHD, magatartás szabályozási zavar)

1.2. A fejlesztési program célja

Az Irányelvben foglaltak célja, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók esetében a tartalmi szabályozás és a gyermeki sajátosságok ugyanúgy összhangba kerüljenek, mint más gyermekeknél. Az Irányelv annak biztosítását szolgálja, hogy:

- a fejlesztés a számukra megfelelő tartalmak közvetítése során valósuljon meg, segítse a minél teljesebb önállóság elérését és a társadalomba való mind teljesebb beilleszkedést;
- az iskola fejlesztési követelményei igazodjanak a fejlődés lehetséges üteméhez;
- a tanulást megalapozó pszichikus funkciók, képességek, készségek kialakítása, fejlesztése kiemelt szerepet kapjon a teljes alapfokú oktatás szintjén, de különösen az általános iskola alsó tagozatán, illetve ha szükséges, a fejlesztés az iskoláskor előtti képességfejlődés területeire is visszanyúljon;
- a rehabilitációs célú fejlesztő terápiák programjai váljanak az intézmények pedagógiai programjainak tartalmi elemeivé,

- a tanulókat a nevelés-oktatás, fejlesztés ne terhelje túl.

Ennek érvényesítése érdekében meghatározza:

- a tartalmak kijelölésekor egyes területek módosításának, elhagyásának vagy egyszerűsítésének, illetve új területek bevonásának lehetőségeit;
- a sérült képességek, készségek, kompetenciák habilitációs, rehabilitációs, célú korrekciójának területeit;
- a nevelés-oktatás és fejlesztés szokásosnál nagyobb mértékű időbeli kiterjesztésére vonatkozó javaslatokat.

1.3. A sajátos nevelési igényű tanulók egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs ellátása

A tanulók között fennálló – egyéni adottságokból és igényekből adódó – különbségeket az iskolák a pedagógiai programok és helyi tantervek kialakításakor veszik figyelembe.

A sajátos nevelési igény kifejezi:

a) a tanuló életkori sajátosságainak fogyatékosság, sajátos nevelési igény által okozott részleges vagy teljes körű módosulását, egyenetlenségeit;

b) az iskolai tanuláshoz szükséges képességek kialakulásának sajátos útját, fejlődésének eltérő ütemét, esetleg részleges vagy teljes kiesését, egyenetlenségét, lassúbb ütemű és az átlagtól eltérő szintű fejleszthetőségét.

A sajátos nevelési igény a szokásos tartalmi és eljárásbeli differenciálástól eltérő, nagyobb mértékű differenciálást, speciális eljárások alkalmazását, illetve kiegészítő fejlesztő, korrekciós, habilitációs, rehabilitációs, valamint terápiás célú pedagógiai eljárások alkalmazását teheti szükségessé.

1.3.1. A habilitációs, rehabilitációs ellátás közös elvei

a) A sajátos nevelési igényű tanulók nevelésében-oktatásában részt vevő nevelési-oktatási intézmények egész nevelési-oktatási rendszerét – az általános elveken túl – átfogó, hosszú távú habilitációs, rehabilitációs célok és feladatok határozzák meg, melyeket az intézmény dokumentumai tartalmaznak.

b) A habilitációs, rehabilitációs tevékenység olyan szakmaközi együttműködésben kialakított és szervezett nyitott tanulási-tanítási folyamatban valósul meg, mely az egyes tanulók vagy tanulócsoportok igényeitől függő eljárások, időkeret, eszközök, módszerek, terápiák alkalmazását teheti szükségessé.

c) A sajátos nevelési igényű, ugyanakkor kiemelt tehetségű tanulók ellátása esetén a habilitációs, rehabilitációs tevékenység mellett kell megjelenniük a tehetséggondozás feladatainak.

1.3.2. A habilitációs, rehabilitációs tevékenység közös céljai és feladatai

a) A mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszédfogyatékosságból, több fogyatékosság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékosságból, autizmus spektrumzavarból vagy egyéb pszichés fejlődési zavarból fakadó hiányzó vagy sérült funkciók kompenzálása vagy helyreállítása, a meglévő ép funkciók bevonásával.

b) Törekvés a különféle funkciók egyensúlyának kialakítására.

c) A szükséges speciális eszközök elfogadtatása és használatuk megtanítása.

d) Az egyéni sikereket segítő, a társadalmi együttélés szempontjából kívánatos egyéni tulajdonságok, funkciók és a személyiség fejlesztése.

e) Társas beilleszkedés, a szociális kompetenciák fejlődésének támogatása.

f) Az egyes területeken kimagasló teljesítményt nyújtó tanulók tehetségének kibontakoztatása.

1.3.3. A habilitációs, rehabilitációs tevékenységet meghatározó tényezők

a) A sajátos nevelési igény típusa és súlyossága.

b) A sajátos nevelési igény kialakulásának, felismerésének, diagnosztizálásának ideje.

c) A sajátos nevelési igényű tanuló

ca) életkora, pszichés és egészségi állapota, rehabilitációs műtétei,

cb) képességei, kialakult készségei, kognitív funkciói, meglévő ismeretei,

cc) érzelmi szükségletei, állapota, attitűdje,

cd) korai fejlesztésben és gondozásban való részvétele, a korai időszak fejlődésmenete.

d) A társadalmi integráció kívánalmai: az egyéni tanulási utak megtervezése és biztosítása, az átvezetés, a továbbtanulás, pályaválasztás, a lehető legönállóbb életvitelre történő felkészítés.

A sajátos nevelési igényű tanuló fejlesztésére vonatkozó célokat, feladatokat, tartalmakat, tevékenységeket, követelményeket meg kell jeleníteni:

a) az intézmény pedagógiai programjában,

b) a helyi tantervben,

c) a tematikus egységekhez, tervekhez kapcsolódó tanulási-tanítási programban (pl. tanmenet, óraterv),

d) az egyéni fejlesztési tervben.

A sajátos nevelési igény típusának megfelelő szakirányú végzettséggel rendelkező gyógypedagógus, konduktor kompetenciája:

1. a programok, programcsomagok tervezése, összeállítása;
2. a habilitációs, rehabilitációs egyéni és kiscsoportos fejlesztés, osztálytermen belüli megsegítés;
3. közreműködés az integrált nevelés, oktatás keretein belül a tanítási órákba beépülő habilitációs, rehabilitációs fejlesztő tevékenység tervezésében, kivitelezésében, ezt követően a konzultációban, az osztálytermi környezet adaptációjában;
4. a tanuló fejlődésének nyomon követése, értékelése, illetve az ebben való közreműködés a többségi pedagógusokkal együtt.

1.4. A szükséges pedagógiai feltételek biztosítása a sajátos nevelési igényű tanulók számára

A nevelés- oktatás, fejlesztés kötelezően biztosítandó pedagógiai feltételeit a köznevelési törvény foglalja össze. A köznevelési törvény a sajátos nevelési igényű tanulókhoz igazodva az általánosan kötelező feltételeket több területen módosítja, illetve kiegészíti olyan többletszolgáltatásokkal, amelyeket ki kell alakítani és hozzáférhetővé kell tenni a sajátos nevelési igényű tanulók számára, mint például:

- speciális tanterv, tankönyvek, tanulási segédletek, differenciált, egyénre szabott tananyagok;
- speciális gyógyászati, valamint tanulást, életvitelt segítő technikai eszközök;
- az egyéni szükségletekhez igazodó környezet, speciális bútorok; fejlesztő helyiségek;

- rugalmas szervezeti keretek kialakítása a sajátos nevelési igényű gyermekek egyéni foglalkoztatásának, illetve osztálytermi foglalkoztatásának megvalósulásához;
- a tanulók sajátos nevelési igénye típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező, az integrált fejlesztésben lehetőleg tapasztalt gyógypedagógus, terapeuta (módszertani intézmény, utazótanári szolgálat).

1.5. A többségi intézményekben megvalósuló (integrált) nevelés, oktatás

A sajátos nevelési igényű tanulók eredményes szocializációját, iskolai pályafutását elősegítheti a nem sajátos nevelési igényű tanulókkal együtt történő – integrált – oktatásuk (teljes vagy részleges integrációjuk). Az együttnevelést megvalósító intézmény többet vállal, magasabb értéket kínál, mint részvétet és védettséget. Sikerkritériumnak a tanulók beilleszkedése, önmagukhoz mért fejlődése, a többi tanulóval való együtt haladása tekinthető, melynek eredményes megvalósítását az alábbi tényezők biztosítják:

- A befogadó iskola vezetője támogatja pedagógusai részvételét az integrációt segítő szakmai programokon, akkreditált továbbképzéseken, alkalmat teremt a horizontális tudásátadásra.
- Az együttnevelést megvalósító iskolák pedagógusainak, valamennyi dolgozójának, gyermek- és szülői közösségének felkészítése a sajátos nevelési igényű tanulók fogadására.
- Az együttnevelés megvalósításában a különböző pedagógiai színtereken a habilitációs, rehabilitációs szemlélet érvényesülése és a sérülésspecifikus módszertani eljárások alkalmazása. A módszerek, módszerkombinációk megválasztásában a „sérülésspecifikusság” alkalmazkodást jelent a sajátos nevelési igény típusához, az elmaradások súlyosságához, az egyéni fejlődési sajátosságokhoz, a tanuló képességei kibontakoztatásának érdekében.
- Multidiszciplináris teamek (pl. többségi pedagógus, gyógypedagógus, szülő, az érintett tanuló stb.), illetve jó gyakorlat e-bank, iskolai „forrásközpont” működtetése – a pedagógusok által kidolgozott egyes differenciált tananyagok, feladatlapok stb. felhasználásával, melyeket az iskola minden pedagógusa használhat, illetve minden pedagógus gyarapítja az anyagokat.
- A nyitott tanulási-tanítási folyamatban megvalósuló tevékenység, amely lehetővé teszi az egyes gyermek vagy csoport igényeitől függő pedagógiai – esetenként egészségügyi – eljárások, eszközök, módszerek, terápiák, a tanulást-tanítást segítő speciális eszközök alkalmazását.
- A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésében- oktatásában, fejlesztésében részt vevő, magas szintű pedagógiai, pszichológiai képességekkel, a diverzitás iránti pozitív attitűddel (elfogadás, tolerancia, empátia, hitelesség) és az együttneveléshez szükséges kompetenciákkal rendelkező pedagógus, aki
    - a tananyag-feldolgozásnál figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait;
    - egyéni fejlesztési tervet készít a gyógypedagógus, konduktor együttműködésével, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosít, a differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz;
    - a tanórai tevékenységek, foglalkozások során a pedagógiai diagnózisban szereplő javaslatokat beépíti, a folyamatos értékelés, hatékonyságvizsgálat, a tanulói teljesítmények elemzése alapján – szükség esetén – megváltoztatja eljárásait, az adott szükséglethez igazodó módszereket alkalmaz;
    - a neurodiverzitást figyelembe vevő oktatási módszerek, rugalmas tanulásszervezés segítségével minden szempontból akadálymentes és minden tanuló számára egyformán hozzáférhető tanulási környezetet hoz létre, melyben érvényesül a differenciált célkijelölés, a többszintű tervezés, a differenciáló módszerek (az instrukciók adása terén is) alkalmazása, beleértve az értékelést is;

- egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához alternatívákat keres;
- együttműködik különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus, konduktor iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba, megosztva vállalja a felelősséget a különleges bánásmódot igénylő gyermek haladásáért.

A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő – a tanuló fogyatékosságának típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező – gyógypedagógus, konduktor

a) segíti a pedagógiai diagnózis értelmezését;

b) javaslatot tesz a fogyatékosság, az egyéb pszichés fejlődési zavar, az autizmus spektrum zavar típusához, a tanuló egyéni igényeihez szükséges környezet kialakítására (a tanuló elhelyezése az osztályteremben, szükséges megvilágítás, hely- és helyzetváltoztatást segítő bútorok, eszközök alkalmazása stb.);

c) segítséget nyújt a tanuláshoz, művelődéshez szükséges speciális segédeszközök kiválasztásában, ismerteti a speciális eszközök használatát, tájékoztat a beszerzési lehetőségekről;

d) javaslatot tesz gyógypedagógiai specifikus módszerek, módszerkombinációk alkalmazására;

e) figyelemmel kíséri a tanulók haladását, részt vesz a részeredmények értékelésében, javaslatot tesz az egyéni fejlesztési szükséglethez igazodó módszerváltásokra;

f) együttműködik a többségi pedagógusokkal, figyelembe veszi a tanulóval foglalkozó pedagógus tapasztalatait, észrevételeit, javaslatait;

g) támogatást nyújt a többségi pedagógus számára a differenciáláshoz a tantervi követelmények szintjén, a következőknek megfelelően: nincs érdemi változtatás a tantervben, elvárt tudásban, hanem több idő, személyi támogatás (többségi pedagógustól, gyógypedagógustól, asszisztenstől), eszközhasználat, differenciált tananyag-feldolgozás révén jut el a gyermek a tantervi célig. Eltérő tantervi célok megjelenítése esetén – a gyermek szakértői véleményének alapján –

   - terápiás fejlesztő tevékenységet végez a tanulóval való közvetlen foglalkozásokon – egyéni fejlesztési terv alapján a habilitációs, rehabilitációs fejlesztést szolgáló órakeretben –, ennek során támaszkodik a tanuló meglévő képességeire, az ép funkciókra;
   - alkalmazza a sajátos nevelési igényű tanuló osztálytermen belüli megsegítésének lehetőségeit a befogadó intézményben;
   - segíti a befogadó pedagógust a szűrésben, az egyéni értékelésben, a gyermek önmagához mért fejlődésének megítélésében;
   - segíti a helyi feltételek és a gyermek egyéni szükségleteinek összehangolását.

Az integrált nevelésben-oktatásban részt vállaló nevelési-oktatási intézmények vegyék igénybe az egységes gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai módszertani intézmények (EGYMI), a pedagógiai szakszolgálati, illetve pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézmények szolgáltatásait, az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózatok segítségét. Ennek keretében ismerjék meg az integrált nevelés létező jó gyakorlatait, tapasztalatcsere, tudásháló (képzések, online platform stb.) révén.

A LÁTÁSI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEK-OKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI

1. A látási fogyatékos tanuló

A látássérülés a látószerv (a szem, a látóideg és/vagy a látásért felelős agykérgi/kéreg alatti területek) sérülése következtében kialakult állapot, mely megváltoztatja a tanuló megismerő tevékenységét, alkalmazkodóképességét, kihat személyiségének alakulására.

Gyógypedagógiai szempontból azok a tanulók látássérültek[1], akiknek látásteljesítménye az ép láshoz (vízus: 1) viszonyítva két szemmel és korrigáltan (szemüveggel) vízus: 0 – 0,3 közötti. Látássérült az a tanuló is, akinek centrális látótere legfeljebb 20°.

Ezen belül:

a) vakok azok a tanulók, akiknek látóképessége teljesen hiányzik (vízus: 0);

b) aliglátók azok a tanulók, akik minimális látással rendelkeznek (vízus: fényérzés – 0,1);

c) gyengénlátók azok a tanulók, akiknek az életvitelét nagymértékben korlátozza a csökkent látásteljesítmény (vízus: 0,1 – 0,3).

A BNO[2] 11 (WHO) 2018-as meghatározása alapján „megkülönböztetünk távoli és közeli látássérülést.

Távoli látássérülés:

- enyhe – a látásélesség (vízus) < 0,5
- mérsékelt – a látásélesség (vízus) < 0,3
- súlyos – a látásélesség (vízus) < 0,1
- vakság – a látásélesség (vízus) < 0,02.

Közeli látássérülés:

A közeli látásélesség (vízus) < 0,5 maximális korrekcióval.

A látássérülés egyéni megélése sok különböző tényezőtől függ. Ide tartozik többek között a megelőzés és a beavatkozó kezelések hozzáférhetősége, a látási rehabilitáció (ideértve a szemüvegeket, fehér botokat is) elérhetősége, és a megélt akadályozottság a közlekedés, tájékozódás, mindennapi élet, ügyintézés, információkhoz való hozzáférés terén.” (www.who.int).

A vak, valamint a látásukat praktikusan kismértékben használó aliglátó tanulókat elsősorban a tapintó-halló életmód, a látásukat praktikusan jól használó aliglátó tanulókat és a gyengénlátó tanulókat a látó-halló (tapintó) életmód jellemzi.

A pedagógiai fejlesztés szempontjából elsődlegesen a látásélesség és a látási funkciók ismerete fontos, de a pedagógusnak tájékozottnak kell lennie

- a látássérülés kórokáról, kialakulásának időpontjáról;
- a szemészeti állapot prognózisjavuló vagy romló tendenciájáról;
- a pedagógiai látásvizsgálat eredményéről;
- a gyermek intellektuális képességeiről;

[1] A „látási fogyatékos” fogalom jogi kifejezés, a (gyógy)pedagógia az ezzel ekvivalens „látássérült” fogalmat használja.

[2] BNO: a BNO kódrendszer a betegségek nemzetközi osztályozására szolgál.

- a látássérülés személyiségre gyakorolt hatásairól.

A látássérüléshez gyakran társulhat egyéb fogyatékosság is (mozgás-, hallás- és intellektuális képességzavar, autizmus spektrumzavar stb., illetve mindezek halmozott megjelenése). A nevelés-oktatás szervezeti keretének megválasztását, az alkalmazott speciális módszer- és eszközrendszert minden esetben a tanulók állapotából fakadó egyéni szükségletek határozzák meg.

Az érésben és fejlődésben késést mutató gyermekek számára az óvoda–iskola átmenet megkönnyítésének lehetséges útja például az egyéni előrehaladású nevelés és oktatás vagy az egyes évfolyamok követelményeinek teljesítéséhez egy tanítási évnél hosszabb idő megjelölésének lehetősége.

Az alkalmazandó irányelvek elkülönülnek a vak, a gyengénlátó és a halmozottan sérült látássérült gyermekek esetében.

2. A látássérült tanulók iskolai fejlesztése

2.1. A látássérült tanulók tanulásának és tanításának alapelvei, céljai és kiemelt feladatai

A látássérült tanulók nevelését, oktatását ellátó köznevelési intézmények az iskoláztatás során több fontos feladat megoldását vállalják a mindenkire vonatkozó általános feladatokon túl: erkölcsi nevelés, nemzeti öntudat, hazafias nevelés, állampolgárságra, demokráciára nevelés, önismeret és a társas kultúra fejlesztése, családi életre nevelés, testi és lelki egészségre nevelés, felelősségvállalás másokért, önkéntesség, fenntarthatóság, környezettudatosság, pályaorientáció, gazdasági és pénzügyi nevelés, médiatudatosságra nevelés, a tanulás tanítása, valamint ezeken túl az esélyegyenlőség biztosítását a látássérülésből és az esetleg csatlakozó fogyatékosságból adódó hátrányok leküzdésével.

A fejlesztési feladatok megtervezésekor, a módszerek kiválasztásánál figyelembe kell venni, hogy a látás hiánya vagy csökkent volta miatt a látássérült gyermek ismeretszerzését a külvilág iránti látó beállítódás helyett más – haptikus (bőr- és mozgásérzékelés együttese) és hallási – beállítódás is jellemzi. Fontos az összes érzékszerv – hallás, tapintás, szaglás, ízérzékelés – fejlesztése, valamint a meglévő látás használatának tudatosítása és tanítása.

A látás hiánya, az aliglátás és a gyengénlátás nemcsak a tanulás terén jelent eltéréseket, hanem nehezítettek a mindennapi élet tevékenységei (a tájékozódás, a közlekedés, az önkiszolgálás stb.) is. Más a tanulási környezet, hangsúlyosabban egyénre szabottak a tanulási utak, a tanulói sokféleség figyelembevétele alapvető.

2.2. Nevelési-oktatási szakaszok és kiemelt pedagógiai feladatok

A látássérült tanulók iskolai fejlesztésének pedagógiai szakaszai megegyeznek a Nemzeti alaptantervben (a továbbiakban: Nat) alkalmazott szakaszolással.

A képzési szakaszok tervezésekor – az ép tanulókhoz hasonlóan – a látássérült tanulók nevelése során is figyelembe kell venni az életkori sajátosságokat. Az eltérő életkori jellemzők miatt a személyiségfejlesztés speciális feladatai a következők.

Az alsó tagozaton:

- az önállóság iránti igény fejlesztése elsősorban az önkiszolgálás, a mozgás és tájékozódás terén;
- az érdeklődés felkeltése a környezet, a látható, hallható, tapintható világ megismerése iránt a speciális segédeszközök használatával;
- az érzékszervek használatának tudatosítása;
- az önbizalom, a pozitív énkép alapozása, a látássérülés megértése és elfogadása;
- kapcsolatépítés az ép látásúakkal, felkészítés az inkluzív közösségbe való beilleszkedésre;

- az egészségvédő viselkedés szokásainak kialakítása, a higiénés tevékenységek elsajátítása, a szem védelme.

A felső tagozaton:

- az önállóság további fejlesztése a tanulási és a mindennapi élet tevékenységeiben;
- a látásteljesítménnyel rendelkező tanulók esetében a látás kihasználását maximálisan segítő speciális optikai segédeszközök használata iránti igény kialakítása;
- az érdeklődés irányítása a látóképesség szempontjából reális pályaválasztási területek felé;
- a céltudatosság, kitartás kialakítása az önálló tanulás és a pályaorientáció céljából;
- az önfejlesztés igényének kialakítása különösen az ismeretszerzés terén és az egyéni tehetség kibontakoztatásában;
- az önbizalom és az önkritika egyensúlyának megteremtése, reális énkép kialakítása;
- az egészségvédő magatartás szokásainak továbbfejlesztése, az egészséges életmód iránti igény kialakítása;
- az egyéni igényeknek megfelelő közvetlen környezet tudatos át-, illetve kialakításának ismerete.

2.3. A többségi iskolában történő együttnevelés

A többségi iskolában történő együttnevelés minden esetben egyéni döntésen alapul, esetenként egyéni felkészítést igényel. Az együttnevelés-oktatás során különös figyelemmel kell lenni a következőkre:

- A látássérült tanuló vegyen részt olyan egyéni fejlesztésekben, amelyekre állapotából fakadóan szüksége van. Ezen minden olyan egyéni felzárkóztató, tehetséggondozó, rehabilitációs és habilitációs célú külön foglalkozást értünk, ami az intézmény rehabilitációs keretéből – az osztályfőnök, a szaktanárok, a délutános nevelő, a szülő észrevételei és javaslatai alapján – a tanuló órarendjébe illeszthető. Ennek megvalósításához a szakértői javaslat nyújt támpontot, illetve igénybe vehetők a látássérült tanulók speciális iskoláiban létrejött egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények által biztosított szolgáltatások. A vak és gyengénlátó tanulók különnevelését ellátó intézményekben működő egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények integrációt támogató tevékenysége kiterjed a látássérült tanulókra, családjukra és pedagógusaikra, az őket befogadó közösségekre, esetenként a látássérült tanulókkal kapcsolatba kerülő egészségügyi, hivatali dolgozókra.
- A látássérült tanulók optimális fejlődése érdekében a pedagógiai programban kell megfogalmazni a szükséges speciális feltételeket és feladatokat (tantervi kiegészítések, eszköz, segédeszköz, segédletek, differenciálás, az értékelés, minősítés, a követelmény egyénre szabott formái stb.).
- A befogadó többségi iskola tantestületének a speciális iskolák nyújtanak segítséget a látássérült tanuló nevelésére, oktatására vonatkozó információk átadásával. Különösen jelentős az osztályfőnök szerepe az osztályban tanító pedagógusok tájékoztatásában a tanuló sajátos nevelési igényeiről.

3. A vak és a látásukat praktikusan kismértékben használó aliglátó tanulók iskolai fejlesztése

A vak és az aliglátó tanulók nevelése-oktatása során a Nat-ban meghatározott nevelési célok megvalósítása az alábbiak figyelembevételével lehetséges.

3.1. Az iskolai nevelő-oktató munka tartalmi szabályozása és szabályozási szintjei

3.1.1. Tanulási és nevelési célok

A vak és aliglátó tanulók nevelésében a Nat-ban leírt fejlesztési területek, nevelési célok az irányadóak. A tanulási és nevelési célok elérését a tanulók látásteljesítménye és intellektuális képességei egyénileg befolyásolják. A célok sérülésspecifikus tartalmakkal egészülnek ki.

Testi és lelki egészségre nevelés

- A vak, aliglátó gyermekek ismerjék meg látássérülésük kórokát, az ebből eredő következményeket, fizikai terhelhetőségüket (pl. nehéz súlyok emelésének kerülése, megerőltető testmozgás mértéke).
- A tanulók legyenek tisztában azzal, hogy a balesetek elkerülése csak megfelelő tájékozódási és közlekedési ismeretek birtokában lehetséges (pl. a megszokott haladási irány betartása a közvetlen környezetben, egyértelmű/állandó/számára jellegzetes stb. támpontok szerinti tájékozódás, a hosszú fehér bot használatának elsajátítása nagyobb térben).
- A tanulók ügyeljenek a szem higiénéjének betartására, az orvosi ellenőrzés rendszeres elvégzésére.
- Az egészséges életmódra nevelés segítse a vak, aliglátó tanulókat a betegségek megelőzésében, az egészség megőrzésében. Számukra is fontos a rendszeres mozgás, testedzés, amit az együttnevelés keretein belül is biztosítani kell számukra.
- A tanulók ismerjék az egészséget károsító tényezőket, a helyes táplálkozás előnyeit.
- A tanulók kerüljék – majd a felnőttélet során is – a káros függőségeket (pl. alkohol, kábítószer, dohányzás).
- Mozgásfejlesztő szakember – (gyógy)pedagógus/gyógytestnevelő – segítsége teszi lehetővé a járási, testtartási hibák javítását, a túlmozgások megszüntetését, a jobb mozgásállapot kialakítását.

Önismeret és a társas kultúra fejlesztése

- A tanulók ismerjék meg képességeiket, korlátaikat, érzelmi és értelmi lehetőségeiket, ami segíti őket a mindennapi életükben.
- A vak tanuló is értse meg és fogadja el saját létének egyediségét, értékét, az emberi közösség egészében betöltött fontos szerepét.
- A tanuló legyen tisztában sérülésének mibenlétével, fizikai korlátaival, adottságaival.
- A tanuló az önismeret fejlesztése során ismerje meg képességeit, erősségeit, korlátait, és ismerje fel saját érzelmeit.
- A reális énkép kialakítása mellett törekedni kell arra, hogy a tanuló önbizalma, én-ereje folyamatosan növekedjen. Legyen képes önálló cselekvésre, döntéshozatalra.
- A tanulóban alakuljon ki vágy arra, hogy minél kisebb mértékben szoruljon mások segítségére.
- A tanuló értse meg és tudja kezelni saját akadályozottságát, miközben élje át saját önállóságának folyamatos növekedését.
- A vak és az aliglátó tanulóknak tudatában kell lenniük, hogy látássérülésük ellenére felelősek saját biztonságuk, sorsuk és életpályájuk alakításában.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés

- A pedagógusok személyiségfejlesztő munkája járuljon hozzá, hogy a vak, aliglátó tanulóban is kialakuljon a más emberek iránti empátia, segítő magatartás. Fontos, hogy a tanuló felelősséget vállaljon önmaga és közössége iránt, értse az önkéntesség fogalmát, szerepét, abban vállaljon aktív szerepet.
- A családi életre való felkészítésben figyelmet kell fordítani a következő témákra: pozitív családminták, a családalapítás feltételei, a látássérülés szerepe a közös élet alakításában, felelősségteljes

gyermekvállalásra (pl. örökletes szembetegségek), gyermeknevelésre készülés a látássérülés figyelembevételével.

- Az önálló életvitelhez szükséges ismeretek, szokások folyamatosan alakíthatók ki. Fontos feladat a látássérült emberek életvezetéséhez szükséges rend szeretetének és megtartásának kialakítása.

Médiatudatosságra nevelés

- A tanulók az önálló ismeretszerzés érdekében szerezzenek jártasságot az internethasználatban képernyőolvasó programmal.
- A tanulók ismerjék meg a biztonságos internethasználatot és a közösségi portálokban rejlő veszélyeket.

A tanulás tanítása

- A tanulási-tanítási folyamatban építeni lehet arra, hogy az ép intellektusú vak, aliglátó gyermekek figyelme sok esetben a folyamatos gyakoroltatás eredményeként koncentráltabb, a verbális emlékezetük terjedelme nagyobb, mint látó társaiké.
- A tanulók az iskolai évek során sajátítsák el az önálló tanulást segítő speciális szoftverek, okoseszközök készségszintű használatát.
- A tanulók ismerjék meg a könyvtárak látássérült személyeket segítő szolgáltatásait, az elektronikus könyvtárakat, azoknak a tanulásban betöltött szerepét.
- A pedagógusok segítsék a tanulók egyénre szabott tanulási stratégiájának kialakítását.

Pályaorientáció

- Az iskola feladata a látásos megismerésben fennálló nehézségek kompenzálását segítő eljárások megismertetése, alkalmazásuk begyakoroltatása. Olyan tudást kell kialakítani, hogy a tanulók aktívan tudjanak szerepet vállalni a számukra kedvező külső feltételek, körülmények kialakításában.
- Az iskola a tanulóknak lehetőséget ad az önkorrekció, az együttműködés képességének fejlesztésére, a rugalmas gondolkodás kialakítására.
- A tanulók ismerjék meg (szemészeti, fizikai állapotukat figyelembe véve) az általuk eredményesen, sikeresen végezhető munkatevékenységeket, foglalkozásokat.
- A vak, aliglátó tanulók korlátozott pályaválasztási lehetőségei miatt fokozottan szükséges pozitív attitűdjük kialakítása az értékteremtő munka, a munkalehetőségek keresése iránt.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

- A pedagógusok fordítsanak kellő figyelmet a pénz- és időgazdálkodás képességének alapozására. A tanulókban életkoruknak megfelelően alakuljon ki a pénzzel való bánni tudás képessége, legyenek valós információik a különböző termékek és szolgáltatások áráról. Tanulják meg felismerni a fémpénzeket, elkülönítve, jelölve tárolják a bankjegyeket, tanulják meg az önálló és biztonságos bankkártyahasználatot és az internetes bankolási lehetőségeket.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

- A vak, aliglátó tanulók sajátítsák el a nemzeti, kulturális örökségünk megismerésének sajátos, a látássérült embereket segítő módjait is (pl. akadálymentesített múzeum).
- A tanulók tanulják meg a könyvtárak látássérült személyeknek nyújtott szolgáltatásainak igénybevételét.

- A tanulók ismerjék meg az Európai Unióról a vak emberek számára készült, esélyegyenlőséget biztosító kiadványokat.
- Az aktív állampolgárrá válás érdekében a tanítványok ismerkedjenek meg a fogyatékos személyek jogairól szóló egyezményekkel, az esélyegyenlőség biztosításáról szóló jogszabályokkal.
- A tanulók aktív részvételére építő tanítás során alakuljon ki bennük motiváltság és igény az önálló ismeretszerzésre.
- A tanulók ismerjék a látássérült személyek érdekvédelmi szervezeteit.

A fenntarthatóság, környezettudatosság

- A vak, aliglátó tanulók számára minél több közvetlen, valós tapasztalatot szükséges biztosítani a természeti, társadalmi környezetről.
- A vak tanulók vegyenek részt környezetvédelmi tevékenységekben, tanulják meg, mit jelent a környezettudatosság (szelektív hulladékgyűjtés, használt elemek gyűjtése, víz- és energiatakarékosság, megújuló energiaforrások).
- A tanulók fordítsanak figyelmet saját személyes és lakókörnyezetük rendjére, tisztaságára.

3.1.2. A tanulás és tanítás alapelvei

Aktív tanulás

Az aktív, lehetőségekhez mért legnagyobb fokú önálló tanulás alapfeltétele a megfelelő fizikai környezet megteremtése, a speciális eszközök biztosítása, valamint a hagyományos taneszközök adaptálása és a tanuláshoz szükséges motiváció és pozitív attitűd kialakítása.

Tanulási környezet

A tanulási környezet fizikai feltételei

A vak, aliglátó tanulók számára megfelelő tanulási környezet fizikai feltételeinek biztosítása alapvető fontosságú. A terem megfelelő pontján (egyszerűen megközelíthető tanulópad; ahonnan legjobban hallja a tanári magyarázatot) elhelyezett asztal, a tanuló látási funkcióinak megfelelő megvilágítás, a speciális taneszközök (rajzolófólia, speciális körző, vonalzó stb.), adaptált taneszközök, továbbá a megfelelő képernyőolvasó programmal rendelkező IT-eszközök mind a tanuló optimális tanulását biztosítják. Szem előtt kell tartani, hogy a táblára írt, a képernyőn megjelenő vizuális információk nem jutnak el automatikusan a tanulóhoz, tehát valakinek – a tanárnak, diáktársnak – érthetően, követhető tempóban diktálni kell az ott láthatókat. A látásfogyatékos gyermek órai jegyzetelése történhet Braille-formában, speciális mechanikus írógép használatával.

A tanár engedélyével főként a nagyobbak szívesen használnak diktafont, amiből otthon készítenek írásos jegyzeteket. Sokat segíthet a hatékonyságon, ha a tanár magyarázata közben gondol erre, és esetenként figyelmezteti a tanulót, hogy mikor következik fontos információ. A hangrögzítés alkalmas arra is, hogy a házi feladatot valaki lediktálja, vagy az idegennyelv-óra végén az új szavakat leírási mód szerint rámondja. A számítógépet napi rutinnal használó gyerekek egyre többen jegyzetelnek, dolgoznak órán is az osztályban elhelyezett képernyőolvasó programmal ellátott számítógéppel vagy saját laptoppal, így a tanár a képernyőn folyamatosan nyomon követheti, ellenőrizheti a feladatok megoldását.

Általános alapelvek a vak tanulók tanulóhelyének berendezésénél:

- a tanuló képességeinek megfelelően tájékozódhasson;
- időben gazdaságosan dolgozhasson;

- megfelelő tér, hely álljon rendelkezésére (tároló hely, munkafelület);
- tanulási helyét, munkaasztalát a tanulási igényeit (akusztikus vagy haptikus beállítódását, tájékozódási képességét stb.) figyelembe véve alakítsuk ki;
- a terem berendezését bejelentés nélkül ne változtassák meg;
- a mozgatható tárgyakat használat után tegyék vissza a helyükre.

A tanulási környezet társas feltételei

- A vak, aliglátó tanulók későbbi társadalmi integrációja már az iskolában elkezdődik, így fontos, hogy a látássérültségük miatt ne maradjanak ki intézményi és osztályszinten szervezett programokból, továbbá, hogy részt vegyenek az őket érintő döntési folyamatokban.
- A látássérült tanuló teljesítményét a pedagógusnak reális, egyben támogató visszajelzést adva kell méltányolnia úgy, hogy az erősítse a tanuló önbizalmát is.
- Az iskola minden dolgozójának felelőssége, hogy a látássérült tanuló ne legyen iskolai zaklatás áldozata, de ő se váljon terhessé tanulótársai, pedagógusai számára.
- Csak a megfelelő iskolai légkör, a nyílt kommunikáció képes biztosítani, hogy a vak, aliglátó tanuló képes legyen tanulási problémáját és személyes nehézségeit jelezni.
- Az osztálytársak részéről a vak, aliglátó tanuló iránti tisztelet és elfogadás sok esetben tanári segítséggel alakul ki. A látássérült tanulónak is tisztelnie kell osztálytársai egyéni különbségekből eredő sokféleségét.

A tanulási környezet megteremtésének pedagógiai irányelvei

- A vak, aliglátó tanuló is aktívan vegyen részt párban vagy csoportban végezhető tanulási formákban.
- A pedagógus feladata és felelőssége, hogy úgy tervezze a tanulási feladatokat és feladatcsoportokat, hogy az a látássérült tanuló képességének (látásteljesítményének) megfelelő legyen.
- A tanuláshoz és az értékeléshez a vak, aliglátó tanuló számára szükséges biztosítani a megfelelő speciális tan- és (informatikai) segédeszközöket.

Egyénre szabott tanulási utak, a tanulói sokféleség figyelembevétele

- Figyelembe kell venni, hogy a vak, aliglátó tanuló látássérülése, illetve egyéb csatlakozó sérülése miatt gyorsabban elfáradhat, kevésbé terhelhető lehet, több és hosszabb pihenést igényelhet.

Személyre szabott tanulás és pedagógiai támaszrendszerek

- Megfelelő mennyiségű időt kell biztosítani minden fontos részlet pontos észlelésére.
- Jó, ha az érzékeltetés minél több érzékszerven keresztül történik.
- Kérdésekkel folyamatosan ellenőrizni kell a valós ismereteket.
- A felmerülő hiányosságokat pótolni, illetve javítani kell.
- Törekedni kell a valós életszituációban való érzékeltetésre.

3.1.3. Mérés, értékelés és visszajelzés

A vak gyermek tudását ugyanolyan rendszerességgel és igényességgel kell mérni és értékelni, mint látó társaiét. Történhet ez gyakoribb feleltetéssel, írásban (Braille vagy elektronikus), az elkészített dolgozat felolvasásával. Használhatunk teszt formájú felméréseket. Ezt esetenként úgy oldható meg, hogy a feladatokat a tanuló a többiekkel együtt írja, de a tanár szóban is diktálja, így a látássérült tanuló csak a válaszokat írja le. Előfordul, hogy a tanuló hangzó formában kapja meg a feladatot, amit fülhallgatóval hallgat és old meg, majd felolvassa

válaszait. Leggyakrabban az óra végén, a közös ellenőrzés során vagy az órát követően szóban oldják meg a dolgozatokat. A számítógépet készségszinten használók számára természetesen a digitális forma a legmegfelelőbb ellenőrzési módszer. Az értékeléssel kapcsolatban általános elvnek kell tekintenünk, hogy a látássérült gyermek teljesítményeit ugyanolyan mércével mérjük és értékeljük, mint a társaiét. Amennyiben a tanuló bizonyos feladatok, anyagrészek alól felmentést kap (a vizualitás hiánya miatt), azt előre kell tisztázni vele és a társaival is. A vak, aliglátó tanulók felmérés, vizsga esetén engedményeket vehetnek igénybe (többletidő, adaptált feladatok stb.).

A látássérülés maga nem ok a tantárgyi felmentésre.

3.1.4. A Nat, a kerettantervek és a helyi tanterv

A helyi tanterv készítésénél a Nat-ban és a választott kerettantervben foglaltak az irányadóak, de az egyes tanulási területekhez rendelt tartalmak és fejlesztendő képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) meghatározása mindenkor a tanulók fejlődésének függvénye. A helyi tantervben az egyes tantárgyak témaköreire, azok tartalmára és követelményeire vonatkozó kerettantervi ajánlások a tanulók egyéni adottságainak figyelembevételével érvényesíthetők, a tanulási-tanítási folyamat azonban zömében speciális pedagógiai módszerrel és eszközzel irányított. Az Irányelvben megadott módosítások figyelembevétele szükséges a helyi tanterv elkészítéséhez.

4. Kompetenciafejlesztés, tanulási területek és tudástartalmak

4.1. Kiemelt kompetenciaterületek

1. A tanulás kompetenciái

A vak és a látásukat praktikusan kismértékben használó aliglátó tanulók iskolai nevelésének-oktatásának is alapvető célja a felnőttélet sikerességét megalapozó kompetenciák fejlesztése, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítés. A látássérült tanulóknak is szükségük van azokra az ismeretekre, képességekre, attitűdökre, melyek birtokában alkalmazkodni tudnak a változásokhoz. A Nemzeti alaptantervben megjelenő tartalmak speciális ismeretekkel, képességekkel, készségekkel, attitűdökkel egészülnek ki.

- A vak és az aliglátó tanuló a leghatékonyabb tanulási módok elsajátításával, egyéni tanulási stratégia kialakításával alkalmassá válik a vakságból vagy az aliglátásból fakadó hátrányok leküzdésére.
- Az önálló tanulás fejlesztése érdekében apró lépésekre bontsuk a feladatokat, a gyermek a maga számára próbálja megfogalmazni a megoldási stratégiát! Bátran építsünk a gyerekek spontán, kreatív ötleteire! Biztassuk őket, hogy gyakran nem csak egyféle úton juthatunk el a megoldáshoz, ill. bizonyos esetekben többféle megoldás is létezhet!
- A tanuló legyen tisztában azzal, hogy eredményességének alapfeltétele a következetes rend megtartása környezetében, taneszközei között!
- A vak tanuló sajátítsa el a tanulást segítő speciális eszközök (pl. pontírógép, abakusz, számítógépes szoftverek) készségszintű használatát!

2. Kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

A vak és aliglátó gyermek ismeretelsajátításában elsődleges szerepe van a verbális kommunikációnak. Törekedni kell arra, hogy a bő szókincs mögött tényleges tartalom legyen. Azokon a területeken, amelyek csak vizuálisan érzékelhetők (pl. színek, fények, fényképek, festmények, távolság, monumentalitás érzékelése), a fogalmi általánosításokat, az árnyaltabb kommunikációt sokoldalú megközelítéssel, érzékeltetéssel lehet kialakítani.

- A metakommunikáció használata (fej- és testtartás, a beszélő felé fordulás, távolságtartás, gesztus, mimika stb.) következetes nevelői ráhatással, különféle helyzetekben történő sok gyakoroltatással sajátítható el.

- A vak és az aliglátó tanuló legyen képes a kommunikációs helyzetek értelmezésére, a metakommunikáció részleges, tudatos elsajátítására, tudjon szóban és írásban a helyzetnek megfelelően kommunikálni!
- A tanuló tanuljon meg udvariasan segítséget kérni és elfogadni!
- A tanuló törekedjen a nyilvánosság előtti magabiztos megszólalásra, valamint a látás hiányában könnyen rögzülő túlmozgások felismerésére és leépítésére is a befogadó környezet felelősségteljes, segítő visszajelzései alapján!

3. A digitális kompetenciák

- A vak és aliglátó tanuló esélyegyenlőségének megvalósulása a tanulásban feltételezi az IKT-eszközök használatát.
- A tanulót a szabályos tízujjas gépírás tudása, a speciális képernyőolvasó programok, az internet ismerete és használata segíti az információs társadalomba való aktív bekapcsolódásban.
- A tanuló tudjon információt szerezni virtuális csatornákon keresztül: használja a látássérült személyek számára kifejlesztett speciális szoftvereket, online felületeket!

4. A matematikai, gondolkodási kompetenciák

- Törekedni kell arra, hogy a verbális tudás valós tartalmat takarjon. Azokon a területeken, amelyek csak vizuálisan érzékelhetők, sokkal több magyarázat, szemléltetés, más érzékszervekkel történő megtapasztaltatás szükséges. (Pl. egy helyiség mélységét a megtett út és a közben eltelt idő érzete közösen adja meg.)
- Tapintásnál csak a két tenyér alatt elférő részletekből adódik össze a valós képzet, így az analízis-szintézis technikáira nagyobb hangsúlyt kell fektetni, de a monumentalitás megértése (pl. épületek, hegységek stb.) még így is túl elvont lehet a tanulók számára.
- A színek csak a látók számára képviselnek információt, ez viszont szükséges, de pusztán verbális tudás marad a vak tanulók számára (az ég kék, a fű zöld, a hó fehér).

5. A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

- A súlyosan látássérült tanuló harmonikus életvitele szempontjából kiemelt jelentőségű a jó kommunikációs képesség kialakítása, a stressz-, frusztráció- és konfliktuskezelés.
- Személyes és szociális jólléte érdekében a tanuló rendelkezzen saját szembetegségével kapcsolatos ismeretekkel, legyen képes a higiéniai szabályok követésére, a tudatos egészségmegőrzésre!
- A pozitív attitűd magában foglalja a látássérült személyek jogainak, lehetőségeinek, segítő szervezeteinek az ismeretét.
- Fontos megerősíteni a vak tanulóban, hogy nem csak a látássérült közösség, hanem a teljes társadalom része és egyenjogú tagja. Saját sorsa alakulásáért személyes felelősséggel tartozik; élete alakításában és jogai érvényesítésében – képességeinek és lehetőségeinek megfelelően – önállóan részt kell vállalnia.

6. A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

- A vak és aliglátó ember esztétikai, művészeti tudatossága magában foglalja azt a felismerést, mely szerint kreativitása kifejezésére előnyös kiemelkedő területként kezelni a zenét, az irodalmat, a képzőművészetet.

- Pozitív emberi viszonyai alakításában hasznos, ha a látássérült egyén képes saját esztétikus külső megjelenését biztosítani.
- A tanuló törekedjen a kor és korának megfelelő ápolt külsőre és öltözködésre, amiben környezete visszajelzései és aktív segítsége is támogatást kell hogy nyújtson.

7. Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

- A látássérült egyén boldogulásához szükséges a képességeit figyelembe vevő egyéni tervek készítésére, életpálya-építésre való képesség, az általa választható foglalkozások körének ismerete, az alkalmazkodás a változó, kínálkozó lehetőségekhez.
- A tanuló pozitív attitűdjéhez tartozik a sikerorientáltság, az eltökéltség a tanulással, a munkával kapcsolatos céljai elérése érdekében.
- Új közösségbe (iskola, munkahely) kerülés esetén a tanuló aktívan vegyen részt a környezet adaptációjában, akadálymentesítésében saját személyes szükségleteinek megfelelően!

4.2. A tanulási területek és a tanulási területekhez kapcsolódó tantárgyak kimeneti tanulási céljai

4.2.1. Magyar nyelv és irodalom

A tanulási területen belül az írás-, olvasásrendszert a vak emberek számára a Braille-féle pontírásrendszer alkotja. Elsődleges feladat az írásos közlés és az olvasás Braille-féle alaprendszerének megismertetése, eszközhasználatának kialakítása. Ehhez speciális eljárásokra, módszerekre és eszközökre van szükség, pl. hatrekeszes dobozok, gombás-, szögestábla, pontírógép, továbbá számítógép, okoseszközök, speciális szoftverek.

Egyéb speciális feladatok:

- a pontírógép helyes használatának megtanítása, a későbbiekben a tízujjas gépelés és a számítógép-használat elsajátítása;
- a Braille-könyvtár, a hangos könyvtár és a digitális könyvtár megismertetése (speciális iskolákban, Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségében);
- a többségi iskolában történő nevelés során többlet idő biztosítása szükséges az írás-olvasás jelrendszerének elsajátításához, valamint a köznevelési törvényben meghatározott egyéb alkalmakkor (pl. írásbeli dolgozatok, vizsgák).

4.2.2. Matematika

A matematika tanítása során elsődleges

- a számemlékezet fejlesztése, illetve a fejben történő műveletvégzés, a fejszámolás tempójának fokozatos erősítése;
- a négy alapművelet írásban történő végzése helyett az abakusz nevű speciális számolóeszköz használata;
- a logikus gondolkodást fejlesztő és a kombinatorikai feladatok minden témakörön belül nagyobb arányú szerepeltetése;
- egyéb speciális matematikai eszközök használata, pl. adaptált körző, vonalzó, speciális koordinátatábla;
- a Braille matematikai jelek írásának, olvasásának megtanítása.

- A geometriatanítás célja a praktikus ismeretek bővítése. A szerkesztés, mértani modellezés speciális eszközökkel történik (mértani testek, speciális körzők, vonalzók, speciális rajztábla fóliával stb.). Módszertani szempontból a folyamatos tevékenykedtetés kap kiemelt szerepet.

4.2.3. Történelem és állampolgári ismeretek, Természettudomány és földrajz, Erkölcs és etika

- E tanulási területek esetében cél, hogy a tanulók tájékozódni tudjanak a természeti és társadalmi környezetben, minél több közvetlen tapasztalatot, állandóan bővíthető ismeretet szerezzenek a természeti és társadalmi valóságról.
- A tanulási területekhez kapcsolódó tantárgyak nyújtsanak sokoldalú lehetőséget a megfigyelőképesség, az emlékezet fejlesztéséhez, az információszerzés korlátozottsága következtében hiányos fogalmak tartalmi gazdagításához, a tapasztalati bázis kiszélesítéséhez. Ezért fontos, hogy sok konkrét érzékeltetéssel tényleges fogalmak alakuljanak ki a tanulókban. Az órán bemutatásra szánt eszközök, tárgyak, kísérleti anyagok csak úgy jelentenek valóságos információt a vak tanuló számára, ha közvetlenül megvizsgálhatja, meghallgathatja, megtapinthatja azokat. Ez az érzékeltetés történhet az órát megelőző percekben, az óra folyamatában vagy akár egyéni korrepetáláson is.
- A sérülésspecifikus szemléltetőeszközök segítik a természeti jelenségek megértését.
- A tapintásos ismereteken túl jelentős szerepet kapnak a hangok által közvetített információk, szemléltetések.
- A földrajz és történelem, valamint a természetismereti tantárgyak oktatásánál speciális szemléltetőeszköz a domború térkép, illetve a domború ábra – ám az ezeken történő tájékozódás sok előkészítést, gyakorlást igényel.
- Az állampolgári ismeretek tekintetében meg kell ismertetni a tanulókkal a látássérült személyekre vonatkozó jogszabályokat és érdekvédelmi szerveződéseket.
- Az erkölcstan keretében szerzett speciális ismeretek segítsék hozzá a vak, aliglátó tanulókat látássérülésük feldolgozásához is, valamint tanulják meg, hogyan élhetnek a pozitív diszkrimináció lehetőségeivel!

4.2.4. Idegen nyelv

Az idegen nyelv tudásával elősegíthető az esélyegyenlőség megvalósulása a társadalmi beilleszkedésben. Az oktatás során nagy hangsúlyt kap a hallás utáni tanulás, az adott idegen nyelv pontírásának elsajátítása. A vak tanuló sajátítsa el az önálló tanuláshoz szükséges eszközök használatát is!

4.2.5. Művészetek

E tanulási terület esetében a fejlesztési feladatok módosítására van szükség: a tárgy- és környezetkultúrára koncentráltan, illetve a művészeti alkotásokra vonatkozóan a vizuális érzékelés helyébe a tapintással történő érzékelés lép.

- A dráma és színház tanítása a tanulók térbeni biztonságának, mozgásuk harmóniájának kialakításában, kapcsolatteremtő képességük, kommunikációjuk fejlesztésében kiemelt szerepet kap.
- A vizuális kultúra keretében az alkotás elsősorban a domborúrajz elsajátítását jelenti, ami a síkban speciális módon készített ábrák elemzésével, értelmezésével, létrehozásával a többi szaktárgy (pl. geometria, földrajz, fizika, kémia) tanításához nyújt segítséget, fejleszti a tanulók absztrakciós készségét, kézügyességét. Speciális eszközei: fólia, rajztábla, vonalhúzók, körzők, sablonok stb. Ugyancsak kiemelt jelentőségű a térbeli ábrázolás alkalmazása (modellek, agyagozás stb.).

- A zenei nevelés keretében a hangjegyek rögzítése a Braille-kotta segítségével történik. A szolmizálás kézjeleit módosított formában lehet alkalmazni.

4.2.6. Technológia

Digitális kultúra

- A digitális kultúra részterületét a hang által közvetítő médiarendszerek dominanciája jellemzi.
- A tanulási terület anyaga kiegészül a gépírással, a speciális képernyőolvasó szoftverekkel ellátott számítógép megismerésével. Ezen eszközök használatával olyan alapismeretek, jártasságok birtokába juttatjuk a vak, aliglátó tanulókat, melyek segítik a látókkal való kapcsolat létesítését, a mindennapi életben adódó írásbeli ügyeik intézését. A képernyőolvasóval vagy Braille-sorral kiegészített számítógépek, elektronikus eszközök kezelésének elsajátítása hasznos a továbbtanulás, az önálló ismeretszerzés szempontjából.
- A könyvtári ismeretek körében ki kell térni a Braille-, valamint az elektronikus könyvtárak használatára is.

Technika és tervezés

- A tanulási terület tartalmába mindazon ismeretek beépülnek, melyek a vak tanulók mindennapi életvezetéséhez, a teljesebb önálló életviteléhez szükségesek, illetve alakítják későbbi pályaválasztásukat.
- A vak, aliglátó tanulók pályaorientációja szempontjából fontos, hogy hatékony fejlesztést kapjanak technikai jellegű munkafolyamatok tervezéséhez, kivitelezéséhez, munkakultúrájuk megalapozásához.
- A speciálisan a látássérült személyek részére készült vagy adaptált háztartási eszközök (pl. kenyérvágó, folyadékszintjelző, aláírósablon) használatának elsajátítása előkészíti a tanulókat az önálló életvitelre.
- Időtöbblet biztosítására van szükség a különböző anyagok többoldalú érzékleti megismeréséhez, az adaptált eszközökkel történő méréshez, az egyéni igényeknek megfelelően.
- Kiemelt figyelmet kell fordítani a balesetmentes szerszámhasználatra, a látássérült emberek életvitelét segítő speciális eszközök használatára (beszélő mérleg, adaptált tűbefűző, mérőszalag stb.).
- Speciális tartalmakkal egészül ki a közlekedési ismeretek, a mindennapos tevékenységek témaköre.

4.2.7. Testnevelés és egészségfejlesztés

- A rendszeres fizikai aktivitás a vak, aliglátó tanulók nevelésében is kiemelt cél. Elsődleges saját testük felépítésének és annak térben való elhelyezkedésének megéreztetése, testtudatuk kialakítása. A tanulási területnek kiemelten kell szolgálnia az intenzív mozgás- és tájékozódásfejlesztést, a mozgásbiztonság kialakítását, a balesetek megelőzését, az eséstanítást. A tartáshibák megelőzésére, korrigálására beépíthető a gyógytestnevelés tananyaga.
- Meg kell szerettetni és el kell sajátíttatni a mozgást, oly módon, hogy ez örömet szerezzen a tanulóknak, és életük szerves részét képezze, ezáltal életminőségüket hosszú távon javítsa.
- Tudatosítani, elfogadtatni szükséges a mozgás egészségben betöltött fontos szerepét.
- Ki kell alakítani az akaraterőt, önbizalmat, céltudatosságot, küzdeni tudást, kitartást, becsületességet, a szabályok betartását, a csapatmunka szerepének elsajátítását.
- Fontos, hogy a tanuló ismerkedjen meg a látássérült személyek sportolási lehetőségeivel (csörgőlabda, úszás stb.).

- Az értékelés során kapjon hangsúlyt a tanuló önmagához mért fejlődése, legyünk figyelmesek az esetlegesen csatlakozó mozgáskorlátozottságára!

4.3. Egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozás

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozás (a továbbiakban: pedagógiai és egészségügyi célú habilitáció, rehabilitáció) céljai és feladatai a kötelező oktatás egészében azonos súllyal jelentkeznek, azaz a nevelés-oktatás teljes folyamatába be kell épülniük. Az egyéni igények szerint külön habilitációs, rehabilitációs foglalkozások szervezése is szükségszerű, melyek a döntően individuális jelleg miatt egyéni vagy kiscsoportos foglalkoztatási formában valósíthatók meg, a szakértői véleményben meghatározott megfelelő szakirányú végzettségű gyógypedagógus vezetésével.

A habilitáció, rehabilitáció főbb területei:

a) az ép érzékszervek használatának intenzív fejlesztése (pl. hallás);

b) a meglévő látás megőrzése, fejlesztése – látásnevelés –, optikai segédeszközök használata;

c) beszédhiba-javítás; a nyelvi, kommunikációs készségek fejlesztése;

d) intenzív mozgásfejlesztés:

- tapintás, finommozgás, a kézügyesség fejlesztése, a Braille-írás, -olvasás technikájának gyorsítása,
- a testtartási hibák javítása gyógytornász, szomatopedagógus bevonásával;

e) életviteli technikák:

- a közlekedést, tájékozódást segítő ismeretek konkrét élethelyzetekben történő elsajátítása, alkalmazása (tájékozódás- és közlekedéstanár segítségével a fehér bot technikájának elsajátítása); környezetkialakítás,
- mindennapi tevékenységek (önkiszolgálás, háztartás stb.),
- a speciális tan- és segédeszközök használatának gyakoroltatása;

f) a tehetséges tanulók számára a tehetségük kibontakozásához szükséges feltételek, eszközök, módszerek biztosítása.

5. A gyengénlátó és a látásukat praktikusan jól használó aliglátó tanulók iskolai fejlesztése

A Nat alkalmazása

A gyengénlátó és a látásukat praktikusan használó aliglátó tanulók nevelése-oktatása során a Nat-ban meghatározott fejlesztési feladatok és tartalmak megvalósítása lehetséges. A gyengénlátó, aliglátó tanulóknak a tanuláshoz és a mindennapi életben való boldoguláshoz – látásteljesítményükhöz igazodó mértékben – különleges technikák elsajátítása szükséges: elektronikus olvasógép, speciális optikai segédeszközök, látássérült személyek számítástechnikai segédeszközei, programjai használata, szükség szerint Braille-írás, -olvasás, tájékozódás hosszú fehér bottal stb. E technikák ismeretanyaga az egyéni fejlesztési terv része. A megfelelő eszközrendszer biztosítása mellett (teremvilágítás, egyéni megvilágítás, speciális tanulóasztal, tankönyvkiválasztás, speciális füzet, megfelelő íróeszköz) a követelmények mennyiségi és minőségi teljesítése a gyengénlátó tanulók egyéni adottságai szerint várható el. Ennek érdekében több gyakorlási lehetőségre és alkalmanként több időre van szükség. A gyengénlátó és a látásukat praktikusan használó aliglátó tanulók iskolai nevelésének-oktatásának is alapvető célja a felnőttélet sikerességét megalapozó kulcskompetenciák fejlesztése, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítés. A gyengénlátó, aliglátó tanulónak is szüksége van azokra az ismeretekre, készségekre, attitűdökre, melyek birtokában alkalmazkodni tud a társadalmi környezet változásaihoz. A Nemzeti alaptantervben megjelenő tartalmak speciális ismeretekkel, képességekkel, attitűdökkel egészülnek ki.

5.1. Az iskolai nevelő-oktató munka tartalmi szabályozása és szabályozási szintjei

5.1.1. Tanulási és nevelési célok

A gyengénlátó, aliglátó tanulók nevelése-oktatása során a Nat-ban meghatározott nevelési célok megvalósítása lehetséges, de mindenkor figyelembe kell venni, hogy a tanulók egyéni adottságai többnyire eltérnek az ép tanulók adottságaitól. Mindkét csoportba tartozó tanulók számára biztosítani kell a tanuláshoz és a társadalmi beilleszkedéshez szükséges speciális ismeretanyagot (speciális technikák és eszközök használata stb.) és a készségfejlesztést (önálló tanulásban használható eljárások, lényegkiemelés, megtartó emlékezet növelése, szóbeli kifejezőképesség gazdagítása, célszerű munkaszokások kialakítása, vizuális megfigyelőképesség fejlesztése stb.). A nevelési célok sérülésspecifikus tartalmakkal egészülnek ki.

Testi és lelki egészségre nevelés

- A gyengénlátó, aliglátó tanulók ismerjék meg látássérülésük kórokát, az ebből eredő következményeket, fizikai terhelhetőségüket (pl. nehéz súlyok emelésének kerülése)!
- A tanulók sajátítsák el a higiénés szabályokat, a szem óvásának, tisztántartásának módját, tartsák be a látáskímélő előírásokat!
- A gyerekek, fiatalok ismerjék az egészséget károsító tényezőket, a helyes táplálkozás előnyeit!
- Kerüljék – majd a felnőttélet során is – a káros függőségeket!
- Tanulják meg az egészségükkel kapcsolatos kérdések megfogalmazását, egészségügyi igényük és problémájuk kommunikálását!
- Ismerjék meg a szembetegségek miatt javasolt és ellenjavallt mozgásformákat, sportokat!
- Sajátítsák el a sportolás során is szükséges optikai segédeszközök helyes használatát (pl. úszószemüveg)!
- Feladat a gyengénlátásból, aliglátásból fakadó fokozott balesetveszély megelőzése.
- Mozgásfejlesztő szakember – (gyógy)pedagógus/gyógytestnevelő – segítsége teszi lehetővé számukra a jobb mozgásállapot kialakítását, a járási, testtartási hibák, túlmozgások megszüntetését.
- A tanuló minél jobban fogadja el szemészeti állapotát és az abból fakadó nehézségeket, specialitásokat! Legyen nyitott és motivált mások nehézségeinek megismerésére, elfogadására, mások segítésére!

Önismeret és a társas kultúra fejlesztése

- A gyengénlátó, aliglátó tanulók személyiségfejlődésének alakulásában alapvető szerepe van a megfelelő tanulási környezet kialakításának. Jelentős annak tudatosítása, hogy mindannyian felelősek saját biztonságuk, sorsuk és életpályájuk alakulásában.
- A gyengénlátó, aliglátó tanulók környezete bátorítsa és tegye lehetővé számukra szükségleteik és érzelmeik kifejezését, továbbá adjon számukra objektív visszajelzéseket!
- A látássérült gyermekeket, fiatalokat hozzá kell segíteni a kulturált magatartás elsajátításához, a fogyatékosságokat eltérő módon toleráló közösségekben jó emberi kapcsolatok kialakításához. Értelmi képességeik mellett érzelmi intelligenciájuk fejlesztése is szükséges személyes és szakmai sikereik érdekében.
- Támogatást igényel a látássérülés tényének feldolgozása, az ebből adódó személyiségproblémák felismerése, a kompenzációs készségek tudatos fejlesztése.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés

- A gyengénlátó, aliglátó tanulók tanulják meg felismerni a csoportban elfoglalt szerepüket és kibontakozási lehetőségeiket!
- A tanulók tudjanak az életkoruknak és állapotuknak megfelelően reális döntéseket hozni, egyre nagyobb önállóságot és felelősséget vállalni! A családi életre való felkészítésben figyelmet kell fordítani a következő témákra: pozitív családminták, a családalapítás feltételei, a látássérülés szerepe a közös élet alakításában, felelősségteljes gyermekvállalásra, gyermeknevelésre készülés.
- A tanulók tudják felmérni, hogy milyen területen és milyen fokú segítségre van szükségük, azt tudják is kommunikálni!
- A tanulók tudjanak segítséget kérni és elfogadni! Ismerjék fel, hogy mikor és milyen fokú segítségre van szükségük! Ismerjék fel, ha másoknak segítségre van szükségük! Tudják reálisan megítélni, hogy képesek-e a segítségnyújtásra! Tudjanak segítséget nyújtani vagy a másik részére segítséget kérni!
- A pedagógusok személyiségfejlesztő munkája járuljon hozzá, hogy a tanulókban kialakuljon az empátia, a segítő magatartás!
- A tanulók kooperáljanak a nem látássérült társaikkal, tudják kezelni a konfliktusokat, kölcsönösen tiszteljék egymást!
- A tanulók tudjanak felelősséget vállalni önmaguk és közösségük iránt, értsék az önkéntesség fogalmát, szerepét, abban vállaljanak aktívan részt!

Médiatudatosságra nevelés

- Az iskola és a pedagógus vállaljon hangsúlyos szerepet a gyengénlátó, aliglátó tanulók szókincsfejlesztésében, a kommunikációs helyzetek során mutatkozó – a látássérülésből adódó – nehézségek kompenzálására.
- A hagyományos írott csatornák használatához a gyengénlátó, aliglátó tanulók szerezzék meg a megfelelő ismereteket a látásjavító speciális eszközök alkalmazásáról! Ismerjék a könyvtárhasználat szabályait! Tanulják meg a könyvtárak látássérült személyeknek nyújtott szolgáltatásainak igénybevételét!
- A tanulók legyenek képesek az önálló ismeretszerzésre infokommunikációs csatornák és speciális digitális eszközök, programok felhasználásával (pl. nagyítóprogram)!
- A tanulók kapjanak segítséget ahhoz, hogy lépést tudjanak tartani az infokommunikációs fejlődéssel és a speciális digitális eszközök fejlődésével!
- A tanulók az önálló ismeretszerzés érdekében szerezzenek jártasságot az internet-használatban képernyőolvasó programmal!
- A tanulók ismerjék a kommunikáció és médiahasználat etikus formáját, az információözönben és a közösségi portálokban rejlő veszélyeket!

A tanulás tanítása, pályaorientáció, gazdasági és pénzügyi nevelés

- Az iskola feladata a látásos megismerésben fennálló nehézségek kompenzálását segítő adaptációs eljárások megismertetése, alkalmazásuk begyakoroltatása. Olyan tudást kell kialakítani, hogy a tanulók aktívan vállalhassanak szerepet a számukra kedvező külső feltételek, körülmények kialakításában.
- Az iskola a tanulóknak lehetőséget ad az önkorrekció, az együttműködés képességének fejlesztésére, a rugalmas gondolkodás elsajátítására.
- A látássérült szakirányon végzett gyógypedagógusok feladata optikai segédeszközök (szemüveg, távcsőszemüveg, különböző nagyítók, elektronikus olvasókészülék stb.) és az önálló tanulást segítő speciális szoftverek alkalmazásának megtanítása.

- A gyógypedagógusok feladata továbbá a látásteljesítményhez igazodó, egyénre szabott tanulási stratégia, célszerű rögzítési módszerek kifejlesztése.
- A pedagógusok teendője, hogy segítsék a tanulók egyénre szabott tanulási stratégiájának kialakítását.
- A pedagógusok a családdal és a látássérült tanulóval közösen mérjék fel és keressék meg a továbbtanulás legoptimálisabb és legreálisabb lehetőségeit! A látássérült tanuló továbbtanulásra való felkészülése/felkészítése szintén közös munka és felelősség.
- A tanulók ismerjék meg (szemészeti, fizikai állapotukat figyelembe véve) az általuk eredményesen, sikeresen végezhető munkaterületeket, foglalkozásokat!
- A tanulók korlátozott munkavállalási lehetőségei miatt fokozottan szükséges pozitív attitűdjük kialakítása az értékteremtő munka, a munkalehetőségek keresése iránt.
- A pedagógusok fordítsanak kellő figyelmet a gazdálkodás képességének alapozására! A tanulók váljanak képessé a pénzfajták felismerésére, életkoruknak megfelelően fejlődjön a pénzzel való bánni tudás képessége!

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

- A gyengénlátó, aliglátó tanulók sajátítsák el a nemzeti, kulturális örökségünk megismerésének sajátos, a látássérült embereket segítő módjait is, pl. tapintható tárlatok, akadálymentes weblapok látogatása.
- Az aktív állampolgárrá válás érdekében a tanítványok ismerkedjenek meg a fogyatékos személyek jogairól szóló egyezményekkel, az esélyegyenlőség biztosításáról szóló jogszabályokkal, tartsák számon a látássérült személyek érdekvédelmi szervezeteit!
- A tanulók aktív részvételére építő tanítás során alakuljon ki bennük motiváltság és beállítódás ez irányú önálló ismeretszerzésre!

A fenntarthatóság, környezettudatosság

- A látássérült tanulók számára minél több közvetlen tapasztalatot szükséges biztosítani a természeti valóságról, az anyagtakarékossággal és az újrahasznosítással kapcsolatos teendőkről.

5.1.2. A tanulás és tanítás alapelvei

Aktív tanulás

- A pedagógus feladata és felelőssége, hogy a gyengénlátó, aliglátó tanulók vizuális funkcióit is figyelembe vegye tudásuk kialakításakor.
- Az aktív tanulás támogatásához a gyengénlátó, aliglátó tanulók egyéni látásteljesítményének megfelelő speciális segédeszközök használata szükséges.

Tanulási környezet

A tanulási környezet fizikai feltételei

- A gyengénlátó, aliglátó tanulók számára a megfelelő tanulási környezet fizikai feltételeinek biztosítása alapvető fontosságú. A terem megfelelő pontján elhelyezett speciális tanulópad, a tanuló látási funkcióinak megfelelő megvilágítás, a speciális optikai segédeszközök, a speciális gyengénlátós füzetek, adaptált taneszközök stb., továbbá a megfelelő nagyítóprogrammal rendelkező IT-eszközök mind a tanulók optimális tanulását biztosítják.

A tanulási környezet társas feltételei

- A gyengénlátó, aliglátó tanulók későbbi társadalmi integrációja már az iskolában elkezdődik, így fontos, hogy látássérülésük miatt ne maradjanak ki intézményi és osztályszinten szervezett programokból, továbbá, hogy részt vegyenek a tanulókat érintő döntési folyamatokban.
- A látássérült tanulók teljesítményét a pedagógusnak reális, egyben támogató visszajelzést adva kell méltányolnia úgy, hogy az erősítse a tanulók önbizalmát is.
- Az iskola minden dolgozójának felelőssége, hogy a látássérült tanulók ne legyenek iskolai zaklatás áldozatai, de ők se váljanak zaklatóvá.
- Csak a megfelelő iskolai légkör, a nyílt kommunikáció képes biztosítani, hogy a gyengénlátó, aliglátó tanulók képesek legyenek tanulási problémájuk és személyes nehézségeik jelzésére.
- Az osztálytársak részéről a gyengénlátó, aliglátó tanulók iránti tisztelet és elfogadás sok esetben tanári segítséggel alakul ki. A látássérült tanulóknak is tisztelniük kell az osztálytársak egyéni különbségekből eredő sokféleségét.

A tanulási környezet megteremtésének pedagógiai irányelvei

- A gyengénlátó, aliglátó tanulók is aktívan vegyenek részt párban vagy csoportban végezhető tanulási formákban!
- A pedagógus feladata és felelőssége, hogy úgy tervezze a tanulási feladatokat és feladatcsoportokat, hogy az a látássérült tanulók képességeinek (látásteljesítményeinek) megfelelő legyen.
- A tanuláshoz és az értékeléshez a gyengénlátó, aliglátó tanulók számára szükséges biztosítani a megfelelő speciális tan- és (optikai) segédeszközöket.

5.1.3. Egyénre szabott tanulási utak, a tanulói sokféleség figyelembevétele

- Figyelembe kell venni, hogy a gyengénlátó, aliglátó tanulók látássérülésük, illetve egyéb csatlakozó sérülésük miatt gyorsabban elfáradhatnak, esetleg kevésbé terhelhetők, több és hosszabb pihenést igényelhetnek.

Személyre szabott tanulás és pedagógiai támaszrendszerek

- A személyre szabott, adaptív tanulás feltételeinek megteremtése gyengénlátó, aliglátó tanulók esetén az egyéni látásteljesítményüknek megfelelő speciális eszközök használatával is kiegészül.

Személyre szabott tanulás és differenciált oktatás

- A gyengénlátó, aliglátó tanulók személyre szabott tanulásához szükséges a pedagógus együttműködése a látássérült tanulók gyógypedagógusával.

Általánosan alkalmazott differenciált tanulásszervezési módok

- Látásteljesítményétől függetlenül a gyengénlátó, aliglátó tanulók is képesek részt venni drámapedagógiai, kooperatív technikán alapuló tanulási-tanítási folyamatban, továbbá csoport- és páros munkában.
- Differenciálás esetén a pedagógus felelőssége, hogy a feladatok ne különítsék el az osztálytól a látássérült tanulókat.
- Alapvető fontosságú a tanulók látássérüléséhez illeszkedő, egyéni fejlődéséhez megválasztott módszertani eljárások alkalmazása a különböző pedagógiai színtereken.
- A gyengénlátó, aliglátó tanulók optimális tanulása-tanítása a pedagógus és a(z utazó) gyógypedagógus, továbbá a család és a környezet együttműködése során valósulhat meg.

5.1.4. Mérés, értékelés és visszajelzés

- A gyengénlátó, aliglátó tanulók esetében az egyéni látásteljesítményből adódó adottságokat (munkatempó, pontosság stb.) nagymértékben figyelembe kell venni.
- A gyengénlátó, aliglátó tanulók fejlődése esetenként csak önmagukhoz viszonyítható.
- Felmérések, értékelések esetén a gyengénlátó, aliglátó tanulók számára egyéni igény szerint a feladatlapok nagyítása szükséges. Így is lehetséges, hogy bizonyos feladatokat (grafikonok, térképek, képek, grafikák stb.) a tanuló látásteljesítménye miatt nem képes megoldani.
- A gyengénlátó, aliglátó tanulók felmérés, vizsga esetén engedményeket vehetnek igénybe (többletidő, adaptált feladatok stb.).
- A látássérülés maga nem ok a tantárgyi felmentésre.

5.1.5. A Nat, a kerettantervek és a helyi tanterv

A helyi tanterv készítésénél a Nat-ban és a választott kerettantervben foglaltak az irányadók. A helyi tantervben az egyes tantárgyak témaköreire, azok tartalmára és követelményeire vonatkozó kerettantervi tartalmak a tanulók egyéni adottságainak figyelembevételével érvényesíthetők. Ha a tanulót állapota akadályozza a tananyag elsajátításában, akkor az Irányelvben megadott módosítások figyelembevételével javasolt a helyi tanterv elkészítése. Minden tanulási terület oktatásában érvényesüljön a látásteljesítményhez igazodó szemléltetés, a látássérülés tényét figyelembe vevő munkakörülmények kialakítása, a látóképesség kihasználására nevelés, valamint speciális tantárgyi módszertani eljárások alkalmazása, a feladatok megvalósításához szükség esetén tágabb időkeret kijelölése, az egyéni adottságok figyelembevétele az értékelés során.

5.2. Kompetenciafejlesztés, kiemelt kompetenciaterületek

5.2.0. Alapkompetenciák

- Az alapkompetenciák elsajátításához a gyengénlátó, aliglátó tanulóknak szükségük van egyénre szabott speciális, adaptált taneszközökre és környezetre, továbbá optikai segédeszközökre, speciális módszertani eljárásokra.

5.2.1. A tanulás kompetenciái

- Az egyénileg szükséges optikai segédeszköz ismerete, készségszintű használata az önálló tanulás feltétele.
- A gyengénlátó, aliglátó tanulók a szokásrend kialakítására megteremtik a megfelelő tanulási környezetet: emelhető asztallapú munkaasztal, megfelelő világítás, optikai eszköz biztosítása stb.
- A hatékony tanulás feltétele a személyiség és a látássérülés szempontjából leghatékonyabb tanulási módszerek és stratégiák begyakorlása.
- A pozitív attitűd folyamatosan fennálló motivációt, fejlett teherbíró, alkalmazkodó és kudarctűrő képességet feltételez.

5.2.2. A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

- A gyengénlátó, aliglátó tanulók számára a megfelelő látási kontroll hiányának következtében nehezített a kommunikáció, a metakommunikáció által terjedő információk érzékelése, megértése, feldolgozása és alkalmazása. Tanári irányítással válnak képessé a kommunikációban használt paralingvisztikai eszközök használatára (a beszédhang minőségének változtatása, az arckifejezések, gesztusok alkalmazása).

- A tanulók az ismeretszerzés és az írásos kommunikáció során szükség esetén a látássérült személyek számára kifejlesztett speciális szoftvereket használnak.
- A pozitív attitűd kialakítása magában foglalja a nyilvánosság előtti magabiztos megszólalásra való törekvést.
- A gyengénlátó, aliglátó tanulók esélyegyenlőségét növeli a társadalmi beilleszkedésben az idegen nyelv tudása.
- A gyengénlátó, aliglátó tanulók számára is szükséges az idegen nyelvek iránti érdeklődés, az interkulturális kommunikációs lehetőségek használata speciális segédeszközök segítségével.

5.2.3. A digitális kompetenciák

- Az ismeretek kiegészülnek a szabályos, tízujjas gépírás elsajátításával.
- A digitális kompetencia felöleli a speciális képernyőnagyító, olvasó programok használatát, a látássérült embereket érintő weboldalak ismeretét is.
- A tanulók képesek a számukra megfelelő tanulási/munkakörnyezet kialakítására, ahhoz segítség kérésére: megfelelő méretű monitor, másolóállvány, egyedi megvilágítás, speciális program stb.

5.2.4. A matematikai, gondolkodási kompetenciák

- A gyengénlátó, aliglátó tanulók segítséget igényelnek a kvantitatív és kvalitatív adatok összegyűjtésében, rendszerezésében, a modellek használatában.
- Fokozott látásvédelem szükséges egyes empirikus megközelítések (például kísérlet, megfigyelés, modellezés) alapvető eljárásaihoz.

5.2.5. A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

- A saját szembetegséggel kapcsolatos ismeretek megszerzése, a higiéniai szabályok betartása, a látáskímélő életmód kialakítása.
- Fokozott figyelem a konstruktív kommunikáció képességének kialakítására, mások bizalmának elnyerésére, eredményes stressz-, frusztráció- és konfliktuskezelésre.
- A látássérült személyek jogainak, pozitív diszkriminációs lehetőségeinek ismerete.
- A gyengénlátó, aliglátó, vak tanulók ismeretekre tesznek szert a látássérülésükkel kapcsolatos jogaikról, a látássérült személyek érdekvédelmi szervezeteiről.

5.2.6. A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

- A gyengénlátó, aliglátó tanuló látóképességétől függ képi gondolkodása, ábrázolási, önkifejezési készsége.
- A tanuló élményeinek, érzéseinek színvonalas kifejezése erős kontrasztos hatást biztosító képalkotó technikák elsajátításával, a megfelelő rajzeszközök használatával, aliglátás esetén pedig agyag mintázásával, plasztikával biztosítható.
- Tudatosuljon a tanulóban, hogy társas kapcsolatainak alakításában jelentősége van a saját külső megjelenés esztétikumának is.

5.2.7. Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

- A gyengénlátó, aliglátó tanulóknak, fiataloknak ismerniük kell azokat a látássérülésből adódó nehézségeket, melyek a munkavállalást befolyásolják.

- A sikeres munkavállaláshoz szükséges, hogy a gyengénlátó, aliglátó tanulók reálisan ismerjék saját erősségeiket és fejlesztendő területeiket. Tudatosuljanak a munkavégzéssel kapcsolatos jogok és etikai alapelvek!

5.3. A tanulási területek és a tanulási területekhez kapcsolódó tantárgyak kimeneti tanulási céljai

5.3.1. Magyar nyelv és irodalom

Magyar nyelv és irodalom

- A gyengénlátásból, aliglátásból fakadó sajátos nehézségek miatt az olvasás-írás tananyagának elsajátításához az 1. és a 2. évfolyamon – a rehabilitációs célú tanórák keretének terhére – magasabb óraszám biztosítása javasolt.
- Az ismeretanyag elsajátításához indokolt lehet a rövidebb terjedelmű olvasmányok (kötelező olvasmányok) választása, de a hosszabb művek esetében a hangos/digitális könyvek olvasása is megvalósítható. Az olvasási tempót, a hangsúlyos olvasást érintő követelmények meghatározásakor szükséges a látásteljesítmény figyelembevétele.
- Az írás tanításánál törekedni kell az áttekinthető, rendezett, olvasható írásképre, amelyet a tanuló saját adottságainak megfelelő betűméretben és taneszközökkel teljesít.
- Többletidő biztosítása szükséges a helyesírási szótárak, lexikonok, a könyvtárak használatának megtanítására, az egyéni szükséglet szerint alkalmazott olvasókészülék, nagyító használatának begyakorlására.
- Kiemelt feladat a gyengénlátó, aliglátó tanulók segítése a metakommunikáció értelmezésében, önálló alkalmazásában.
- A könyvtárhasználat az iskolai könyvtár használatán túl segíti a tanulókat, hogy megtanuljanak ismeretlen könyvtárban segítséget kérni és ezúton tájékozódni. Lehetőség szerint ismerjék meg az elektronikus könyvtárat és igénybevételét, a látássérült személyeket érintő információkat közlő weboldalakat.
- Kívánatos a dramatizálás során a játékbátorság növelése, a közönség előtti megszólalás lehetőségének biztosítása.

5.3.2. Matematika

- Speciális szemléltetés és segédeszközök biztosítása mellett a gyengénlátó, aliglátó tanuló is ismeri és használja a matematikai jeleket, képleteket, modelleket, geometriai ábrákat, grafikonokat.
- A gyengénlátó, aliglátó tanulók matematikaoktatásának is kiemelt területe a biztos számolási készség kialakítása, hangsúlyt fektetve a fejszámolási készség fejlesztésére, az ismerethordozók (feladatgyűjtemények, táblázatok, számológépek) használatára.
- A tanítás során használt eszközök, módszerek és követelmények meghatározásakor kiemelten figyelembe kell venni az alábbiakat:
    - a szemléltetéshez és a tanulói munkához gyakran speciális (adaptált) eszközöket kell használni (speciális vonalzó, körző stb.);
    - a követő, alkotó képzelet fejlesztéséhez használt diagramok, grafikonok, ábrák legyenek könnyen áttekinthetők, kontrasztos színűek;
    - alacsony látásteljesítmény esetén a diagramok, grafikonok alkalmazása nehézségbe ütközhet, így szükséges a vizuális észlelés lehetőség szerinti kiegészítése haptikus (tapintásos) megismeréssel;

- a geometria tanítása során a vizuális észlelés lehetőség szerinti kiegészítése haptikus megismeréssel;
- a mérés, szerkesztés jelentősen függ a látássérülés mértékétől, ezért a pontosság szempontjából szükséges engedményeket tenni.

- Az értékelés során engedmények tehetők a mérés pontossága, grafikonkészítés, térbeli építések, írásbeli munkák esztétikuma terén.
- Látássérülése miatt a tanuló felmentése indokolatlan.

5.3.3. Történelem és állampolgári ismeretek

Történelem

- A térben, időben történő tájékozódáshoz szükséges az adaptált történelmi térképek használata, a térképjelek ismerete.
- Az interneten történő információgyűjtés során szükség esetén optikai segédeszköz, speciális képernyőnagyító, olvasó szoftver alkalmazása szükséges.

Állampolgári ismeretek

- A gyengénlátó, aliglátó tanulók ismerjék meg a látássérült személyekre vonatkozó jogi szabályozást!
- A gyengénlátó, aliglátó tanulók ismerjék a látássérült személyek érdekvédelmi szervezeteit!

5.3.4. Erkölcs és etika

- Az erkölcstan keretében szerzett speciális ismeretek segítsék hozzá a gyengénlátó, aliglátó tanulókat sérülésük feldolgozásához is, valamint tanulják meg, hogyan élhetnek etikusan a pozitív diszkrimináció lehetőségeivel!

5.3.5. Természettudomány és földrajz

Környezetismeret; Természettudomány

- A tanulók vizuális megfigyelőképességének fejlesztésével, széles tapasztalati bázis biztosításával (hallás, szaglás, tapintás kiegészítő szerepe) érhető el a tervszerű megfigyelés elsajátítása.
- Az IKT lehetőségeinek kihasználása, pl. kísérletek követése lassítási-nagyítási, gyors megismétlési lehetőséget biztosító videókkal.
- A teljes látást igénylő jelenségek megismertetése csak az ismeret szintjén szükséges (egyes fizikai, kémiai, biológiai jelenségek, pl. fénytan).
- A tananyagba szükséges beépíteni a gyengénlátással kapcsolatos fizikai és biológiai ismereteket, valamint lehetőséget kell adni a tanári és a tanulói kísérletekben való aktív részvételre.
- A tanulók számára minél több közvetlen tapasztalatot szükséges biztosítani a természeti, társadalmi valóságról.
- A természeti és a technikai környezet kölcsönhatásainak megfigyeltetése modellezés révén is lehetséges.

- A vizuális megfigyelés, képzelet, emlékezet fejlesztése előkészíti az adaptált ábrák, diagramok, grafikonok értelmezését, a térképek használatát.
- Fokozott látásvédelem a kísérletek során. A fizikai és kémiai tantárgy esetén gyakran szükséges a kísérletek adaptálása, gyengénlátó, aliglátó tanulók által követhetővé tétele (láthatóvá tétel, védőszemüvegek használata), önálló vizsgálódások, megfigyelések egyéni segítése.
- A követelmények tekintetében – a balesetek elkerülése érdekében – a tanulói kísérleteknél egyéni elbírálásra van szükség.
- A követelményeknek ismeretanyag szempontjából teljes körűen, de a gyengénlátó, aliglátó tanulók által használt eszközzel kell eleget tenni.
- A tartalom feldolgozása során biztosítani kell a gyengénlátó, aliglátó tanulók számára használható térképeket (lényegkiemelő, kontrasztos, esetenként tapintható jelzések stb.).
- Színvak tanulók számára speciális jelzések alkalmazása szükséges a térképeken.
- Filmek, fotók bemutatásához besötétíthető terem szükséges.
- Aliglátó tanulók számára engedmény adható a térképről történő helymeghatározás leolvasásában, a távolságmérés pontosságában.

5.3.6. Idegen nyelv

- Az idegen nyelvek tanulása a gyengénlátó és az aliglátó tanulók számára a látó társadalomba való beilleszkedést és az esélyegyenlőséget is célozza.
- A beilleszkedés és az esélyegyenlőség érdekében kiemelten fontos a mindennapokban előforduló nehezített élethelyzetek gyors megoldását lehetővé tevő (információkérés, tájékozódás, segítségkérés, fejlett kommunikációs készség kialakítása az idegen nyelv használatában) tartalmak beépítése a helyi tantervbe.
- A tanulás-tanítás folyamatát a hallás utáni tanulás hangsúlya jellemzi, ezért a hallási figyelem és az emlékezet fejlesztése szükséges.
- A kevesebb látási információ miatt kiemelt figyelmet kell fordítani az idegen nyelv helyesírásának minél tökéletesebb elsajátítására.
- Az információs és kommunikációs technikák alkalmazási képességének fejlesztése, az elektronikus szótár használatának megtanítása javasolt.

5.3.7. Művészetek

A gyengénlátó, aliglátó tanulók az élet minden területén több nehézséggel küzdenek, mint ép társaik, ezért a készségek fejlesztése mellett kiemelten fontos a művészetek személyiségformáló hatása.

Vizuális kultúra

- A vizuális kultúrán belül a síkbeli ábrázolás mellett – elsősorban az aliglátó tanulók esetében – a hangsúly a térbeli plasztikus megjelenítésre (mintázás, makett, agyagozás stb.) helyeződik.
- Fokozottan szükséges az erős kontrasztos hatást elérő, jó minőségű eszközök biztosítása a látássérült gyermek számára a megfelelő vizuális élmény megszerzéséhez.
- A szerkesztési feladatoknál a pontosság terén engedményeket kell tenni.
- A színvak, színtévesztő tanulók rajzeszközeit színmegjelöléssel kell ellátni.
- A szerkesztési feladatoknál a pontosság a látásteljesítmény függvényében követelhető meg.

Ének-zene

- Az ének-zene ismeretanyagában a hallásos tanulás kerül előtérbe. A zenei jelrendszer megismeréséhez egyéni segítségnyújtás, gyakran nagyított kotta szükséges. Aliglátó tanulók értékelésekor a kottaolvasásban a vizuális tájékozódás nehezített volta miatt engedményeket kell tenni.

5.3.8. Technológia

Digitális kultúra

- A szabályos gépírás tanítása a gyengénlátó, aliglátó tanulók esetében kiemelten fontos annak érdekében, hogy a mindennapi életben adódó írásbeli feladataikat (dolgozat, önéletrajz stb.) esztétikus külalakkal készíthessék el.
- Az aliglátó tanulók számára a képernyő adaptálása vagy speciális képernyőnagyító, olvasó programok alkalmazása szükséges.

Technika és tervezés

- A tanulási terület tartalmába mindazon ismeretek beépülnek, melyek a gyengénlátó tanulók mindennapi életvezetéséhez, mind teljesebb önálló életviteléhez szükségesek, illetve alakítják későbbi pályaválasztásukat.
- A gyengénlátó, aliglátó tanulók pályaorientációja szempontjából fontos, hogy hatékony fejlesztést kapjanak a technikai jellegű munkafolyamatok tervezéséhez, kivitelezéséhez, munkakultúrájuk megalapozásához.
- Időtöbblet biztosítására van szükség a különböző anyagok többoldalú érzékleti megismerésére, az adaptált eszközökkel történő mérésre az egyéni igényeknek megfelelően.
- Kiemelt figyelmet kell fordítani a balesetmentes szerszámhasználatra, a látássérült emberek életvitelét segítő speciális eszközök használatára (beszélő mérleg, adaptált tűbefűző, mérőszalag stb.).
- Bizonyos munkatevékenységeknél tekintettel kell lenni a színtévesztő, színvak tanulók különleges igényeire.
- Szükséges a speciális közlekedési ismeretek, a mindennapi tevékenységek elsajátítása.
- Az értékelés során kapjon hangsúlyt a tanuló önmagához mért fejlődése, figyelmet az esetleg csatlakozó egyéb sérülés!

5.3.9. Testnevelés és egészségfejlesztés

Testnevelés

A gyengénlátó, aliglátó tanulók az állapotuknak megfelelő speciális mozgásnevelésben vesznek részt. A tantárgy a látássérült tanulók térbeli tájékozódásának, mozgásuk harmóniájának kialakításában kiemelt szerepet kap. A testnevelés hozzájárul a látássérült tanulók mozgásbiztonságának növeléséhez, a látás-mozgás koordinációjának fejlődéséhez.

- A rendszeres fizikai aktivitás kiemelt cél. A helyi tanterv a testnevelésnek a Nat-ban és a választott kerettantervben meghatározott fejlesztési feladatai közül tartalmazza a nem ellenjavalltakat, valamint a diagnózis ismeretében ajánlott speciális tartalmakat, beépítve a gyógytestnevelési eljárásokat.

- A speciális tartalmak kialakításánál figyelemmel kell lenni:
  - a mozgásbiztonság kialakítására, a mozgás-látás koordinációjának fejlesztésére, a tájékozódó képesség fejlesztésére,
  - a helyes testtartást segítő gyakorlatokra és a meglévő mozgásszervi betegségek korrekciós gyakorlataira.
- A követelmények meghatározása mindig a gyermek egyéni állapotától függ, a látásteljesítmény, a szembetegség kihatásai és a társuló mozgásszervi betegség figyelemvételével.
- Amennyiben lehetőség van rá, meg kell ismertetni a gyengénlátó, aliglátó tanulókat a látássérült személyek sportolási lehetőségeivel, és biztosítani kell az abban való részvételt (pl. atlétika, csörgőlabda, úszás).

5.4. Egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozás

A pedagógiai és egészségügyi célú habilitáció, rehabilitáció céljai és feladatai a kötelező oktatás teljes vertikumában azonos súllyal jelentkeznek, azaz a nevelés-oktatás teljes folyamatába be kell épülniük. Mindamellett az egyéni igények szerint külön habilitációs, rehabilitációs foglalkozások szervezése is szükségszerű, melyek a döntően individuális jelleg miatt egyéni vagy kiscsoportos foglalkoztatási formában valósíthatók meg. Az aliglátó, gyengénlátó tanulók habilitációs, rehabilitációs célú fejlesztő foglalkozásai általában a következő területeket érintik:

- látásnevelés (a látási funkciók fejlesztése, optikai és elektronikus segédeszközök használata);
- speciális IKT-ismeretek (pl. gépírás, nagyító, beszélő szoftverek, laptophasználat);
- mozgáskorrekció (finommozgás, nagymozgás);
- az olvasási készség fejlesztése;
- tájékozódásra és közlekedésre nevelés (tájékozódás vizuális támpontok alapján, tájékozódás hosszú fehér bottal, közlekedési önállóság);
- tapintó írás-olvasás aliglátó vagy progrediáló (romló diagnózisú) szembetegség esetében (Braille-írás, -olvasás);
- személyiségkorrekció;
- diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia reedukáció;
- logopédiai ellátás;
- gyógytestnevelés;
- mindennapos tevékenységek (önkiszolgálás, egészségmegőrzés, speciális munka- és háztartási eszközök használata);
- a tehetséges tanulók számára a tehetségük kibontakozásához szükséges feltételek, eszközök, módszerek biztosítása.

6. A halmozottan sérült látássérült tanulók nevelése-oktatása és fejlesztése

A halmozottan sérült, vak, aliglátó, gyengénlátó tanulók nevelését-oktatását és optimális fejlesztését általában a gyógypedagógiai intézményeken belül működő speciális tagozatok biztosítják. A helyi tanterv kidolgozásánál a társuló fogyatékosságokra vonatkozó irányelveket együttesen kell alkalmazni. A halmozottan sérült látássérült tanulóknál egyéni fejlesztési tervet is szükséges készíteni. Az integrált nevelés-oktatásban részt vevő halmozottan sérült látássérült tanulók oktatásához a súlyos és halmozottan fogyatékos gyermek, tanulók

Irányelve, továbbá a látássérült tanulókra specializálódott egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények nyújtanak szakmai segítséget.

A látássérült tanulók esetében komplex kommunikációs igényűek azok, akik a gesztusok, beszéd és/vagy az írásos kommunikáció átmeneti vagy végleges zavara miatt nem képesek kielégíteni valamennyi kommunikációs igényüket. Ezeknél a tanulóknál a kommunikációs nehézségeik az augmentatív és alternatív kommunikációs (AAK) eszközök és módok segítségével enyhíthetők. Az AAK alternatív kifejezés arra utal, hogy a hangzó beszéddel nem kommunikáló és/vagy kommunikációjában súlyosan akadályozott személy számára a hagyományos kifejezési módok (beszéd, írás) helyett más megoldásokat kell keresni, ami az egyszerű reflexektől a nyelvi szintű alkalmazásig terjedhet. Az augmentatív kommunikáció az érthető beszéd hiánya következtében súlyosan károsodott kommunikációs funkció átmeneti vagy tartós pótlására szolgáló kommunikációs rendszerek csoportja. Lényege, hogy a beszéd helyett a sajátos nevelési igényű tanuló nonverbális úton fejezi ki magát, felhasználva mindazon lehetőségeket, amelyeket a hangjelzések, gesztusok, manuális rendszerek és/vagy a betűket, rajzokat, jelképeket, fotókat, tárgyakat stb. tartalmazó kommunikációs eszközök, valamint hangadó gépek (kommunikátorok) biztosítanak. Minden augmentatív kommunikációs rendszer több, egyénre szabott, térben és időben eltérő használhatóságú kommunikációs eszközből áll, amelyek tartalmazzák a kommunikációs hatékonyságot növelő valamennyi üzenethordozót, segédeszközt, stratégiát és technikát. Az augmentatív kommunikáció hatékony használata megteremti a társadalmi integráció, az önkifejezés, az intellektuális, érzelmi és szociális fejlődés lehetőségeit.

AZ EGYÉB PSZICHÉS FEJLŐDÉSI ZAVARRAL KÜZDŐ TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEK-OKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI

1. Az egyéb pszichés fejlődési zavar alapján sajátos nevelési igényű tanuló

Az egyéb pszichés fejlődési zavar a Köznevelési törvény által használt gyűjtőfogalom, a sajátos nevelési igényre (SNI) való jogosultság egyik kategóriája. Ebbe a kategóriába tartoznak a súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral küzdő tanulók, akik az iskolai teljesítmények és a viselkedésszabályozás területén a kognitív, emocionális-szociális képességek eltérő fejlődése, a kialakult képességzavarok halmozott előfordulása miatt egyéni sajátosságaik figyelembevételével fokozott pedagógiai, pszichológiai megsegítést, gyógypedagógiai segítséget igényelnek.

Az egyéb pszichés fejlődési zavart a pedagógiai szakszolgálat minősíti szakértői bizottsági tevékenysége során, a sajátos nevelési igény megállapítása céljából, a diagnosztikus protokollra épülő komplex állapotfelmérés alapján.

A kategória többféle diagnózist tartalmaz, részben idegrendszeri fejlődési zavarokat, részben a magatartás-szabályozás más zavarait. Az idegrendszeri fejlődési zavarok nagy csoportjából ebbe a kategóriába tartozik a specifikus tanulási zavar és a figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar (ADHD). Ezeknek az állapotoknak közös vonása, hogy a hátterükben mindig eltérő idegrendszeri fejlődés áll, ami számos esetben genetikai okokra visszavezethető vagy pre-, illetve perinatálisan (magzati korban vagy a születés körüli időszakban) szerzett, nem a környezet vagy a nevelés hatására alakulnak ki, és a zavar a korai életkortól kezdve jelen van. Ezzel szemben a magatartásszabályozási zavarok általában nem az eredendően eltérő idegrendszeri fejlődés talaján alakulnak ki, hanem az idegrendszer biológiai sérülékenysége és a rossz környezeti feltételek, elégtelen bánásmód, tartósan extrém magas stressz együttes következményeként jönnek létre.

Kívánatos lenne az egyéb pszichés fejlődési zavar kifejezés helyett erre a meglehetősen heterogén tanulói csoportra a Nemzeti köznevelési törvényben zárójelben szereplő **tanulási, figyelem- és magatartás-szabályozási zavar** megnevezést mint SNI főcsoport-elnevezést használni. Ezt elméleti és gyakorlati szempontok, valamint a nemzetközi terminológiahasználat is indokolja.

- A (specifikus) **tanulási zavar** egy olyan multifaktoriális meghatározottságú ún. idegrendszeri fejlődési zavar (pl. diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia, vagy ezek halmozódása), mely az átlagos vagy akár átlag feletti értelmi képességek és a szükségletekhez illeszkedő, megfelelő oktatási feltételek ellenére okoz komoly nehézségeket a tanulásban, a sikeres iskolai előmenetelben. Az egyes tanulási zavarok tünetei gyakran egyszerre is jelen lehetnek, ezáltal több iskolai készséget is érinthetnek, pl. az olvasás elsajátításának zavara és az aritmetikai műveletvégzés zavara. A specifikus tanulási zavar iskolai alulteljesítést eredményez, de nem minden iskolai alulteljesítés mögött áll specifikus tanulási zavar. Bár a (specifikus) tanulási zavarral küzdő gyerekek adott területeken gyenge teljesítményt produkálnak, nehézségeik ellenére bizonyos tanulási területeken akár kiemelkedő teljesítményre lehetnek képesek, bizonyos területeken tehetségesek. Ez a paradox tanulási helyzet számtalan feszültséget, meg nem értést indukál mind az érintett tanulóban, mind a szülőben, pedagógusban.
    - Az **olvasási zavar** (diszlexia) neurobiológiai eredetű specifikus tanulási zavar, az olvasás, írás elsajátításának nehézségét jelenti, gyenge szófelismerés, pontatlan és lassú olvasás jellemzi, mely legtöbbször helyesírási zavarokkal együtt jelentkezik.
    - A **helyesírási zavar** (diszortográfia) önmagában előfordul ugyan, de ritkán.
    - Az **íráskivitelezés** (íráskép) **zavara** (diszgráfia) gyakran olvasási zavar nélkül jelenik meg. Másodlagos következményként szövegértési nehézségek jelentkezhetnek, valamint a kevesebb olvasási tapasztalat hátráltathatja a szókincs és a háttértudás fejlődését.

- A **számolási zavar** (diszkalkulia) esetén az intellektuális teljesítményhez, életkorhoz (osztályfokhoz) viszonyítva jelentős elmaradás mutatkozik a számköri ismeretek, számérzék, szám- és műveleti fogalmak kialakulásában, az alapvető műveletek végzésében és a bázisfunkciók (téri-vizuális rendszer, központi végrehajtó rendszer, munkamemória, beszéd és nyelv, gondolkodási funkciók) működésében. Következményesen nehezített lehet a magasabb szintű matematikai fogalmak elsajátítása, a matematikai ismeretszerzés és -alkalmazás folyamata, a mindennapi élethelyzetek problémamegoldása.

Mindezen tünetek markánsan és perzisztensen/tartósan fennállva jelentkeznek, nem tekinthetők csupán fejlődési késésnek. A (specifikus) tanulási zavarok hátterében a nyelvi rendszer eltérő fejlődése, a munkaemlékezet gyengesége, valamint az információfeldolgozás sajátos szerveződése áll. Mindezek mellett gyakran mutatkoznak a mozgásszervezés, kézügyesség, bizonytalan kézpreferencia, téri tájékozódás, vizuális észlelés, szenzoros integráció, végrehajtó működés nehézségei.

– A hétköznapi nyelvhasználatban is egyre gyakrabban felbukkanó **ADHD** kifejezés egy angol mozaikszó (Attention Deficit Hyperactivity Disorder, magyarul **figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar**), mely

  - **figyelemhiánnyal** és/vagy
  - **túlmozgással** (hiperaktivitás) és **impulzivitással** jellemezhető.

  A két altípus önállóan vagy kombinált formában is előfordulhat.

  Az ADHD átlag alatti, átlagos és átlag feletti intellektuális teljesítmény mellett egyaránt jelen lehet. A szakirodalom szerint az iskoláskorú gyermekek kb. 5%-át érintő, a tanulási teljesítményt és a viselkedésszervezést jelentős mértékben befolyásoló, támogatás hiányában rontó, idegrendszeri fejlődési zavar, mely jelentős mértékben aluldiagnosztizált, számos esetben a diagnózis és a sajátos nevelési igény megállapítása nélkül van jelen a köznevelés színterein. A mindennapi oktatási, nevelési helyzetekben ennek következménye a szétszórtság, feledékenység, a figyelem könnyű elterelhetősége, huzamosabb ideig történő fenntartásának nehezítettsége, az egymást követő utasítások megjegyzésének nehézsége, a feladatok megfelelő sorrendjének kialakítási problémái és a véghezvitel nehézsége, saját holmik gyakori elhagyása, mások félbeszakítása, mérlegelés nélküli beszéd és cselekvés, ami gyakran inadekvátnak vagy erőszakosnak is tűnhet. Nehéz az érintett tanulók számára az önszabályozás és önirányítás, a mindennapi élethez szükséges tevékenységek szervezése, a célorientált cselekvés tervezése, kivitelezése, az érzelmek szabályozása. Mindezek gyakran alulteljesítést eredményeznek az iskolai haladásban is.

  Az ADHD számos erősséggel is együtt jár. Az érintett tanulók kreatívak, kíváncsiak, lelkesek és kockázatvállalók, sikerorientáltak, szokatlan és eredeti ötleteikkel, javaslataikkal értékes tagjai a tanulóközösségnek. Számukra érdekes témákban elmélyült érdeklődést mutatnak és kimagasló teljesítményre is képesek lehetnek. Megfelelő támogatás mellett hihetetlen energiáikkal rengeteg feladatot ellátnak, pozitív értelemben motorjai lehetnek a tanulási folyamatnak.

  Az ADHD hátterében a végrehajtó funkciók gyenge és/vagy eltérő szerveződése áll, amely a munkamemória (rövid távú emlékezetben megtartott elemek és az ezekkel való mentális műveletvégzés), a viselkedésgátlás (gátlás kontroll), a kognitív flexibilitás (rugalmas váltás) és a figyelem működését befolyásolja.

  A viselkedésszabályozás problémái ADHD-ban az érzelmi kontroll gyengeségében, az önmaguk vagy mások felé irányuló agresszióban, szorongásban, az én-szabályozás gyengeségében, az alkalmazkodóképesség, a célirányos viselkedés, az önszervezés, valamint a metakogníció (saját tudásról való tudás, kognitív önreflexió) eltérő fejlődésében mutatkoznak meg. Minthogy a magatartás-jellemzőkben hasonlóság figyelhető meg a magatartásszabályozási zavarral, fontos hangsúlyozni, hogy

ezeknek hátterében elsődlegesen idegrendszer-működési zavar, az ún. végrehajtó funkciók zavara, és nem kizárólag környezeti ártalom húzódik meg.

- A **magatartásszabályozási zavar** is az egyéb pszichés fejlődési zavar kategóriában nevesülő SNI állapot. Összefoglaló név, mely alatt

  - **impulzuskontroll-zavar**t (személyre és/vagy tárgyakra, tulajdonra irányuló agresszív, destruktív szóbeli és viselkedéses kitörések) és
  - **diszruptív** (irritált, vitatkozó, bomlasztó),
  - **diszszociális** (normasértő, agresszív, megbotránkoztató) **viselkedészavarokat** értünk.

  A magatartásszabályozás zavarával együtt járó problémák súlyosan és tartósan megnehezítik a tanulási helyzetekben való aktív és produktív részvételt, ezáltal jelentős tanulási hátránnyal járnak. A zavarok természetéhez tartozik, hogy kihatással vannak a társas viselkedésre, az interperszonális kapcsolatokra, kommunikációra, a normakövetésre és a szabályok betartására, így ezek a problémák az oktatási, nevelési helyzetekben is jelen vannak. Szakszerű állapotfelmérés és intervenció szükséges ahhoz, hogy az érintett tanuló és tanulóközösség hatékony tanulása megvalósulhasson. Az ADHD és a magatartásszabályozási zavarok diagnosztizálása pszichiáter szakorvosi kompetencia, a beavatkozás tervezésénél a család, pszichiáter szakorvos, (klinikai) szakpszichológus, gyógypedagógus és pedagógus együttműködése szükséges.

Az egyéb pszichés fejlődési zavar kategóriába tartozó állapotok gyakran együttesen is előfordulnak, illetve más idegrendszeri fejlődési zavarokkal is együtt járhatnak (komorbiditás). A tanulási zavar gyakran együtt jár figyelemhiányos/hiperaktivitás zavarral (ADHD), nyelvfejlődési zavarral vagy fejlődési mozgáskoordinációs zavarral. Megfelelő intervenció hiányában a hosszú távon fennálló tanulási kudarcok következtében különböző másodlagos pszichés eltérések (szorongásos, kényszeres zavarok, érzelem- és magatartásszabályozási problémák) alakulhatnak ki. A fenti zavarok együttesen súlyos és tartós tanulási problémákhoz vezethetnek.

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók gyakran élnek át kudarchelyzetet, sikertelenséget, elutasítást, amelynek következtében az iskolai teljesítményelvárások iránti közömbösség vagy ellenállás, önértékelési zavarok, különböző jellegű és mértékű társas interakciós és alkalmazkodási problémák alakulhatnak ki. Ezek a sajátosságok az életkor előrehaladtával a társadalmi beilleszkedés szempontjából fokozott veszélyeztetettséget idézhetnek elő. Az idegrendszer csökkent terhelhetőségének jelei az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók esetében abban is megmutatkoznak, hogy a tanulók általában fáradékonyabbak, a változásokra érzékenyebbek, nehezebben tűrhetnek zajokat, szenzorosan könnyen túlterhelődnek, nehezen viselik el a várakozás, kivárás okozta feszültséget, aktivációs szintjük erősebben ingadozik, nyugtalanabbak, gyakrabban van szükségük pihenésre, szünetre, esetleg egyedüllétre, támasznyújtásra, fokozottabban igénylik a tevékenységet meghatározó állandó kereteket, érthető és követhető szabályokat, valamint a pozitív visszajelzést, a sikeres teljesítmények megerősítését, a dicséretet.

2. Az egyéb pszichés fejlődési zavar alapján sajátos nevelési igényű tanulók nevelés-oktatásának alapelvei

Az egyéb pszichés fejlődési zavar kategóriába tartozó tanuló iskolai alulteljesítés esetén folyamatos gyógypedagógiai megsegítést igényel, ami komplex fejlesztést szolgáló foglalkozások formájában, a többségi pedagógus bevonásával, az egyéni képességekhez igazodó tevékenységrendszer keretében végezhető. Az iskolai oktatás, a pedagógiai, gyógypedagógiai ellátás, valamint az egészségügyi habilitáció és rehabilitáció a tanulási- vagy figyelem- és magatartásszabályozási zavar jellegétől, súlyosságától, a társuló zavarok meglététől, a háttérben lévő sajátos képességmintázat fejlődési lehetőségeitől, mértékétől, dinamikájától függ. Fejlesztésük az egyéni szükségletek figyelembevételével a szülővel és a tanulóval, valamint a pedagógusokkal történő megbeszélést követően történhet. Kiegészítő szolgáltatás (pl. pszichológiai gondozás, családterápia,

tehetségazonosítás) igényelhető a pedagógiai szakszolgálatban, a segítő szakemberek és az intézmény együttműködésével. Beilleszkedésük segítését intézményi pszichológus is támogathatja.

Az egyéb pszichés fejlődési zavar kategóriába tartozó tanuló oktatása integráltan, a kiemelt figyelmet igénylő (különleges bánásmódot igénylő, sajátos nevelési igényű) tanulók személyi és tárgyi feltételeivel is rendelkező többségi általános iskolában vagy intenzív terápiás és oktatási céllal szervezett időszakos különnevelés keretében (pl. beszédfogyatékossággal társulva logopédiai osztályban, tagozaton vagy gyógypedagógiai intézményben) történhet.

A fejlesztés hatékonyságához szükséges, hogy egyéni fejlesztési terv alapján egyrészt komplex fejlesztést szolgáló foglalkozások keretében, másrészt a tanórákon az egyéni képességekhez igazodó tevékenységrendszer keretében történjen.

A tanulás-tanítás folyamatában kiemelt figyelmet követel, valamint a tanulásszervezési módok, a tanulási és értékelési eljárások megválasztása terén sajátos feladatot jelent a tanulási zavarral küzdő, ugyanakkor bármely területen tehetségesnek bizonyuló tanulók felismerése, tehetségük gondozása, ami a pályaorientáció folyamatára is hatással van.

A tanulók fejlesztésében törekedni kell

- a tudatos, tervszerű, egyénre szabott fejlesztési terv kialakítására;
- a komplex megközelítésre és módszerválasztásra;
- a fejődési dinamika nyomon követésére.

A tanulás-tanítás folyamatában kiemelt jelentőségű

- a tananyag adaptálása;
- tanulásmódszertani elemek beemelése;
- változatos tanulásszervezési módok, differenciált oktatásszervezés, projektmunka biztosítása;
- a tanuló szükségleteihez illesztett tanulási stratégiák megválasztása, a személyre szabott, tanulóközpontú tanulás;
- az értékelési eljárások megválasztása, a fejlesztő értékelés szükségessége;
- a társas beilleszkedés, a szociális kompetenciák fejlődésének kiemelt támogatása az egyéb pszichés fejődési zavar kategóriába tartozó mindegyik tanulónál, ami lényeges elvi kiindulópontja a gyakorlati munkának;
- az egyéni tanulási utak megismerésének szükségessége, az adekvát pedagógiai támogatás tervezése céljából;
- a kronológiai életkorból adódó sajátosságok kiemelt figyelembevétele;
- az olvasást, írást, számolást megalapozó bázisfunkciók, különösen a nyelvi képességek fejlesztése;
- a környezet illesztése a gyermek szükségleteihez;
- érthető és követhető idői és téri struktúra kialakítása;
- átlátható és érthető szabályok kialakítása.

További fontos tényező a tanulók támogatásában a szülők bevonódásának elősegítése, a partnerségi viszony kialakítása és a pedagógusok (tanórán a pedagógiai asszisztens), a (külső, belső) segítő szakemberek munkájának összehangolása, együttműködése.

3. Kiemelt feladatok a nevelés-oktatás során

Az iskolai nevelés-oktatás során kiemelt feladat a tantervi előírásoknak megfelelő sikeres továbbhaladás biztosítása, vagyis a tananyag-feldolgozásnál a pedagógusnak figyelembe kell vennie a tantárgyi tartalmaknak a tanulói sajátosságokhoz való illesztését, az esetleges adaptálás lehetőségeit, tekintetbe véve azon tananyagrészeket, amelyek egyéni vagy kiscsoportos korrepetálással, fokozatos felzárkóztatással, kompetenciafejlesztéssel és az így irányított otthoni gyakorlással az osztályfoknak megfelelő ismeretszerzés és -alkalmazás a tanulónál eredményesnek bizonyul.

A pozitív énkép és önértékelés kialakítása érdekében a tanulóval szemben támasztott elvárások egyértelműek és már a tanulási folyamat elején ismertek legyenek! Ehhez az elváráshoz kell igazodniuk azoknak az alkalmazott mérési és felmérési stratégiáknak, amelyek a várt és a mért mutatók összhangja esetén a sikeres pedagógiai munka eszközei.

Az alapelvek megvalósítása érdekében feladat:

- az optimális és támogató tanulási környezet kialakítása az előzetesen felmért szükségletek alapján;
- előzetes tudás felmérése;
- érdeklődés, motivációs bázis felmérése;
- énhatékonyság erősítése az osztálytermi és egyéni munkán keresztül is;
- módszertani sokrétűség megvalósítása;
- differenciálás megvalósítása:
    - a feladatok megoldásához hosszabb idősávokat, tágabb kereteket kell megjelölni ott, ahol erre szükség van;
    - a feladatok tartalmát, a nevelési-oktatási célt szem előtt tartva, a tanuló egyéni szükségleteihez, képességstruktúrájához és teherbírásához szükséges igazítani;
    - az iskolák segítő megkülönböztetéssel, egyénileg is támogassák a tanulókat, elsősorban az önmagukhoz mért fejlődésüket értékelve;
    - ehhez szükséges a személyre szabott értékelés, fejlesztő értékelés;
- a különbözőségeket az iskola az emberi viselkedés komplex környezeti hatások szerint alakuló sokféleségére utaló jellegzetességnek, az agyi érés, fejlődés változatos megnyilvánulásának (neurodiverzitás) tekintse;
- a gyógypedagógus, valamint az adott iskolában különböző tantárgyakat tanító pedagógusok tudásmegosztásra épülő, szakmailag egymást támogató tevékenysége.

E szemlélet gyakorlatban történő alkalmazásához olyan fejlesztési célokat kell kijelölni, amelyek a tanulási környezetet is illesztik a tanuló egyedi jellemzőihez, és az ehhez igazodó, a képességtartományok mindkét határán − tehetség és fejlődési késés, fejlődési zavar, esetleg ezek együttes megléte − kihívást jelentő feladatok megtervezését támogatják.

További feladat a tanulás iránti motiváció, kitartás és a kudarctűrő képesség növelése, a kortársakra és a felnőttközösségre irányuló rendezett társas kapcsolatok kialakítása, a társadalmi együttélés szabályainak követése és az önállóságra nevelés.

A pedagógusoknak olyan tanulási tapasztalatokra, tanítási módszerekre és támogató stratégiákra szükséges támaszkodniuk, amelyek figyelembe veszik

- a tanulók azonosított tanulási szükségleteit,
- érdeklődését,
- tehetségét,

- célkitűzéseit,
- kulturális hátterét.

Az életkori sajátosságoknak megfelelően, valamint a jellemző figyelemkoncentráció eltéréseit is figyelembe vevő tanórai foglalkozásokkal, a tanórán belül 15-20 perces tevékenységek váltakozásával segíthető a tanulás konszolidációja, biztosítható a megfelelő terhelés, valamint a figyelem fenntartása.

3.1. Olvasási zavar

Az olvasási zavar (diszlexia) esetében kiemelt feladat az osztályfoknak megfelelő értő olvasás készségének kialakításával az olvasóvá válás elősegítése.

Fő célkitűzések:

a) az olvasás, írás tanítása (szükség esetén újratanítása) lassított tempójú, nyújtott ütemű, hangoztató-elemző, szótagoló, a magyar nyelv ortográfiai sajátosságait figyelembe vevő analizáló-szintetizáló módszerrel;

b) stabil betűismeret, betű-hang megfeleltetés kialakítása;

c) biztos szóolvasás kialakítása mind valódi, mind álszavak esetében;

d) olvasás fluenciájának/gördülékenységének elősegítése;

e) az olvasási készség folyamatos gondozása a tanuló egész iskolai pályafutása alatt;

f) szövegértési stratégiák kialakítása;

g) a kompenzáló technikák alkalmazása valamennyi tantárgy tanulása során;

h) az élő idegen nyelv oktatása speciális módszerekkel, auditív megközelítéssel;

i) a tanulás segítése a szövegek auditív tolmácsolásával, a tanulás támogatása pl. képekkel, gondolattérképpel, nyomtatott óravázlatokkal, bemutatók rendelkezésre bocsátásával, a szövegek auditív felkínálásával (pl. hangfájlok szerkesztése, hangoskönyvek, optikai karakterfelismerés stb.), gépírással, szövegszerkesztő használatának megtanításával és alkalmazásával;

j) speciális olvasástanítási program alkalmazása;

k) a diszlexia reedukáció (olvasás újratanítása) speciális terápiás programjainak felhasználása;

l) az olvasási kedv felébresztése, a motiváció erősítése.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

a) fonológiai, nyelvi, metanyelvi tudatosság fejlesztése,

b) verbális emlékezet, munkaemlékezet fejlesztése,

c) modalitásspecifikus integráció fejlesztése,

d) különböző észlelési funkciók fejlesztése.

3.2. Íráskép zavara

Az íráskép (írásbeli kifejezés) zavara (diszgráfia) esetében kiemelt feladat az osztályfoknak megfelelő íráskészség kialakítása, annak elősegítése, hogy a tanuló képes legyen használni az írott nyelvet (akár folyóírás, akár nyomtatott írás, akár gépírás verziókban) a kommunikáció, ismeretszerzés, tudásgyarapítás és társas kapcsolatok létesítésének céljára.

Fő célkitűzések:

a) az írásmozgás alapformáinak gyakorlása, különböző technikák alkalmazása (ráírás, másolás, önálló íráskivitelezés);

b) a különböző írásformák tanulói képességekhez, szükségletekhez és preferenciákhoz illesztése.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

a) eszköz (ceruza, ceruzafogó) helyes használata;

b) megfelelő testtartás kialakítása az írás során;

c) a mozgáskoordináció fejlesztése;

d) a testséma biztonságának kialakítása, a szenzomotoros integráció fejlesztése;

e) a vizuomotoros koordináció/szem-kézmozgás összerendezettségének fejlesztése;

f) célirányos mozgások fejlesztése, különös tekintettel a manipulációs mozgásokra, praxiára/célirányos mozgások kivitelezésére;

g) a ritmus, a nyomás és a sebesség optimális egyensúlyának megteremtése;

h) a végrehajtó működés fejlesztése, különös tekintettel a motoros output optimalizálására.

3.3. Helyesírás zavara

A helyesírás zavara (diszortográfia) esetében kiemelt feladat az írott nyelv ortográfiájának/helyesírásának tudatosítása, lehetőség szerint a fluens/gördülékeny íráskészség elérése, az önellenőrzés különböző módjainak (pl. infokommunikációs technológia, helyesírás-ellenőrző és -javító szoftver) készségszintű elsajátíttatása.

Fő célkitűzések:

a) a spontán és tollbamondás utáni írás színvonalának javítása;

b) a fő helyesírási szabályok begyakoroltatása (a kivételek megtanulásának mellőzésével), analógiás stratégiahasználat kialakítása;

c) önmonitorozás, önellenőrzés rögzítése;

d) a diszlexia reedukáció (olvasás újratanítása) speciális terápiás programjainak felhasználása.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

a) fonológiai, nyelvi, metanyelvi tudatosság fejlesztése;

b) beszédpercepció fejlesztése;

c) verbális emlékezet, munkaemlékezet fejlesztése;

d) modalitásspecifikus integráció fejlesztése;

e) hang-betű megfeleltetés fejlesztése.

3.4. Számolási zavar

A számolási zavar (diszkalkulia) esetén kiemelt feladat, hogy a tanuló az osztályfokának megfelelő matematikai készséggel rendelkezzen, képes legyen a matematikai kompetencia megszerzésére, a matematikai műveletek használatára, az ismeretszerzés, a tudásgyarapítás és a hétköznapi gyakorlat színterein.

Fő célkitűzések:

a) a számosság és a számok iránti érdeklődés felkeltése, megerősítése;

b) matematikai törvények és szabályok készségszintű ismerete és alkalmazása;

c) a matematikai relációk nyelvi megalapozása, a matematika-nyelv tudatosítása;

d) a fogalmak, így a szám- és műveletfogalom kialakításakor a manipuláció előtérbe helyezése, a megfigyelés és a megértés érdekében a matematikai eszközök használata, a képi, vizuális megerősítés;

e) segítő, kompenzáló eszközök használatának lehetővé tétele;

f) a fokozott mennyiségű gyakorlás során az egyéni sajátosságokhoz igazított, megjegyzést segítő technikák, eljárások alkalmazása;

g) a matematikai gondolkodás és érvelés (kérdésfeltevések, szóbeli kifejezés, érvelés, divergens, ill. konvergens gondolkodás, problémamegoldó gondolkodás, problémamodellezés, algoritmikus gondolkodás) fejlesztése;

h) a diszkalkulia reedukáció speciális terápiás programjainak felhasználása.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

a) a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás és a nyelvhasználat összehangolt fejlesztése;

b) szám- és mennyiségfogalom kialakítása, magasabb szintű matematikai fogalmak kialakítása, alkalmazása, a mindennapi élethelyzetek problémamegoldásának segítése, fejlesztése;

c) a vizuális-téri képességrendszer fejlesztése;

d) a sorozatalkotási képesség, a szeriális észlelés fejlesztése;

e) az önértékelés fejlesztése, sikerélmény biztosítása.

3.5. Figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar

A figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar (ADHD) esetén kiemelt feladat, hogy a tanuló a figyelmi, aktivitási és impulzivitási nehézségei ellenére elsajátítsa az osztályfokának megfelelő ismereteket és kompetenciákat minden tantárgy esetében. Cél, hogy az ismeretszerzés és -alkalmazás, a tudásgyarapítás és képességfejlődés osztálytermi és hétköznapi színtereken is megvalósuljon.

Fő célkitűzések:

a) a figyelem- és viselkedésszabályozás egyensúlyának megteremtése személyre szabott támogatással;

b) teammunka keretében gyógypedagógiai, pszichológiai, szakorvosi együttműködés;

c) a figyelem tartósságát biztosító környezeti feltételek megteremtése;

d) a túlzott viselkedéses aktivitás veszélytelen és nem zavaró levezetésének megteremtése;

e) fokozott egyéni bánásmód;

f) az önszervezési képesség, az önkontroll fejlesztése;

g) önbecsülés és pozitív énkép kialakítása;

h) szociális készségek fejlesztése, beilleszkedés elősegítése;

i) feladatkivitelezés idői és téri struktúrájának megtervezése és kivitelezése;

j) dicséret, jutalom, motiválás, sikerélmény biztosítása.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

a) ADHD esetén a képességfejlesztés kiemelt területe az önszabályozás fejlesztése;

b) a társas szabályok, a mindennapi együttéléshez szükséges normák kialakítása és betartatása;

c) a mindennapi együttéléshez szükséges szociális/társas készségek kialakítása, fejlesztése;

d) a figyelmi működés és a kontrollált viselkedés kialakításának támogatása;

e) speciális figyelemtréning, különösen a tartós figyelemre vonatkozóan;

f) koncentráció fejlesztése;

g) utasításkövetés gyakorlása, fejlesztése;

h) a türelem, késleltetés és gátlás képességének fejlesztése;

i) mozgáskoordináció, biztonságos mozgáskivitelezés fejlesztése, adekvát mozgásos aktivitás biztosítása.

3.6. Magatartásszabályozási zavar

A magatartásszabályozási zavar esetében kiemelt feladat a közösségi szabályokhoz alkalmazkodó, szervezett viselkedés kialakítása, a szélsőséges megnyilvánulások leépítése, az önkontroll, az érzelmi egyensúly megteremtése.

Fő célkitűzések:

a) az önszabályozás fejlődésének támogatása pedagógiai eszközökkel;

b) kihívást jelentő viselkedések/viselkedésproblémák csökkentése;

c) adaptív viselkedés, szabálykövetés, szabálytartás kialakulásának támogatása;

d) társas készségek, kapcsolatok fejlesztése.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

a) düh- és agressziókezelés fejlesztése,

b) érzelemfelismerés és érzelemkifejezés fejlesztése,

c) kommunikáció fejlesztése,

d) konfliktuskezelési képesség, problémamegoldás fejlesztése,

e) megküzdési képesség fejlesztése,

f) figyelmi működés fejlesztése.

Eszközei lehetnek:

- kognitív viselkedésterápiás eljárások egyes elemeinek alkalmazása pedagógiai helyzetben;
- a mindennapi tevékenységek végzéséhez, iskolai elvárások teljesítéséhez igazított idői keretek rendszeres alkalmazása (napirend);
- tevékenységek végzésének, iskolai feladatok teljesítésének lépésekre bontása (folyamatábra/forgatókönyvek);
- sikerélmény biztosítása, pozitív megerősítés, jutalmazási technikák bevonása;
- együttműködés a családdal és más szakemberekkel.

4. A Nat alkalmazása az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók nevelése-oktatása során

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók nevelése-oktatása során a Nat-ban meghatározott fejlesztési feladatok és tartalmak megvalósítása általában lehetséges, a Nat-ban leírt fejlesztési feladatok az irányadók, de a kompetenciaterületek, tanulási területek és tudástartalmak (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) módosulhatnak.

A helyi tantervben az egyes tanulási területekhez kapcsolódó tantárgyak témaköreire, azok tartalmára és követelményeire vonatkozó kerettantervi ajánlások a tanulók egyéni adottságainak figyelembevételével

érvényesíthetők, megvalósításukat a gyermekkel foglalkozó pedagógus és gyógypedagógus közösen támogatja az egyéni fejlesztési tervben rögzítettek alapján, és ennek megvalósulását rendszeresen felülvizsgálják.

Mindennek megvalósulása az osztálytermi környezetben folyó munka és az egyéni vagy kiscsoportos habilitatív/rehabilitatív tevékenység, valamint az esetmegbeszélés, teamtanítás, közös tervezés, közös értékelés, tananyag-adaptáció együttes alkalmazásával lehetséges.

A Nat kiemelt célkitűzése az aktív tanulás, az egyénre szabott tanulási utak, a tanulói sokféleség figyelembevétele. Az egyéb pszichés fejlődési zavar alapján SNI tanulóknál mindezen célok megvalósulását támogatja a rugalmas tanulásszervezés, a heterogén tanulócsoportok, a tanulók közötti kooperációra építő módszerek, a minden szempontból akadálymentes és minden tanuló számára egyformán hozzáférhető tanulási környezet létrehozása, a differenciált célkijelölés, a többszintű tervezés, a differenciáló módszerek a feladatra vonatkozó instrukciók adásában és az értékelésben, valamint szükség szerint adaptált tananyag használata.

A helyes módszertan megválasztásában fontos a tanulókat nevelő, oktató pedagógusok, a szülők és a szakszolgálatok közötti széles körű szakmai együttműködés, a tapasztalatok cseréje, a jó gyakorlatok megosztása (kölcsönös együttműködés, partneri, bizalmi kapcsolat kialakítása).

Az együttgondolkodást, a közös szemléleti alapokat a pedagógiai szakszolgálatok és a nevelést-oktatást végző intézmények között **valódi tudásmegosztáson alapuló, átjárható információáramlás támogatja.**

A helyi tanterv kiemelten kezelje az önismeretet, a reális önértékelés kialakítását, a kommunikáció fejlesztését! E feladatok minden tanulási területen meg kell hogy jelenjenek.

4.1. Kulcskompetenciák fejlesztése

4.1.0. Alapkompetenciák

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók esetében kiemelt jelentőségű az alapkompetenciák kialakítása: az olvasáshoz, íráshoz, szövegértéshez szükséges nyelvi funkciók, mennyiségi, számfogalmi (készségszintű, elvont számolás kis számköröktől kezdve), téri-vizuális és idői viszonyokban való tájékozódáshoz, valamint a mozgáshoz kapcsolódó ismereteknek, készségeknek és attitűdöknek a rendszere. Az alapkompetenciák fejlesztése elsősorban az alapozó négy évfolyam feladata, ugyanakkor az érintett gyermekeknél a felsőbb évfolyamokon átívelve szükséges e kompetenciák stabilizálása, a lemorzsolódás, korai iskolaelhagyás csökkentése érdekében is.

4.1.1. A tanulás kompetenciái

Kiemelt fejlesztési terület az érintett gyermekek aktív, önirányított tanulási kompetenciájának kialakítása a tanulási területeken átívelve. Tudatosítani kell a tanulóban az erősségeit és gyengeségeit/nehézségeit, valamint hangsúlyozni szükséges, hogy az eltérő információfeldolgozási stratégia és tanulási stílus nem feltétlenül hibás, csupán a megismerés másfajta útja. A tanulóval közösen meg kell találni azt a tanulási-kognitív stílust, mely illeszkedik képességmintázatához és személyiségéhez, s mellyel hatékony, önálló tanulóvá képes válni. A pedagógus a reális tanulási célok kitűzésében, a tanulási preferenciák megtalálásában támogathatja őt. Lépésekre bontott, idői ütemezést is tartalmazó, elérhető tanulási tervek összeállítása szükséges. Lényeges elem a kíváncsiság, önreflexió és önellenőrzés iránti igény felkeltése és fenntartása, valamint annak a megerősítése, hogy a tanulás természetes velejárója a hibázás, s ezt kellő belátással, türelemmel és problémaérzékenységgel erőforrássá lehet tenni. Lényeges továbbá a saját tanulásért érzett felelősségvállalás kialakítása, a kitartás erősítése és az érintett gyermekek kimozdítása a tanult tehetetlenségből, azáltal, hogy megélik saját kompetenciájukat és kontrolljukat a tanulási tevékenységük felett.

4.1.2. A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral érintett gyermekek számára gyakran nehézséget jelent

- mások arckifejezésének, érzelmeinek leolvasása és értelmezése;
- a gesztusok, testbeszéd felismerése, értelmezése;
- a másik hanghordozásának, hangsúlyának, hangerejének észlelése, ezek jelentésének, üzenetének értelmezése;
- megőrizni és tiszteletben tartani mások személyes terét;
- szociálisan megfelelő módon érintkezni másokkal;
- gondolatokat, érzéseket, szükségleteket és benyomásokat hatékonyan, összeszedetten kifejezni.

A tanulás-tanítás során ki kell aknázni a kommunikációs helyzetekben meglévő fejlesztési lehetőségeket a fenti kommunikációs kompetenciák gyakorlására, a metakognitív viselkedési stratégiák kialakítására, például kooperatív technikák, projektmunkák alkalmazásával.

4.1.3. A digitális kompetenciák

A digitális kompetenciák kiváló lehetőséget kínálnak az érintett tanulók hatékony információszerzésére, a kompenzációs utak megtalálására. A szövegszerkesztő, a bemutatókészítő, az adatkezelő, az adatfeldolgozó, a grafikus, hang-, videoszerkesztők hatékonyan használhatók fel a tananyag adaptálására, ezáltal a nehézségek leküzdésére, valamint tehetséggondozásra. Az érintett gyermekek sérülékenysége miatt különösen fontos, hogy tisztában legyenek a digitális technológiák alkalmazásának jogi és etikai alapelveivel, megtanulják, hogyan lehet megvédeni a magánszférát, a személyes adatokat és a digitális identitást.

4.1.4. A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A tudomány és technológia iránti érdeklődés, nyitottság felkeltése azért lényeges, mert az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók negatív énképük, önértékelésük miatt gyakran elveszítik az intellektuális nyitottságukat, különösen a kognitív kihívással telített helyzetekben. Valós, érdeklődési körükbe eső problémamegoldás során megtanulják alkalmazni az analizáló, szintetizáló és algoritmizáló gondolkodási formákat, valamint az induktív (rávezető, egyediből az általános felé mutató), deduktív (levezető, általánosból az egyedire mutató) és abduktív (hipotézisalkotás, célja a magyarázat) következtetések szabályait, alkalmazási területeit.

4.1.5. A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

Az egyéb pszichés fejlődési zavarban érintett gyermekek gyakran nehezen boldogulnak családi és intézményi kapcsolataikban, nehezítettek lehetnek a felnőttekkel és kortársakkal való társas interakciók. A kortársközösség a tanulási, viselkedésszervezési problémáik miatt kevésbé elfogadó lehet velük szemben, ezért mindenképpen támogatni szükséges a kapcsolati hálók kiépítését, fenntartását. Fontos, hogy megtanulják az érzelmek és más szociális jelzések felismerését, a metakommunikatív jelzések megértését, az érzelmek, vágyak, célok, gondolatok megfelelő kifejezését és értelmezését. A társas interakció az egészen alapvető készségektől (pl. üdvözlés) az összetett készségekig (pl. érzelmileg feszült helyzetben kritika elfogadása) számos elemből tevődik össze, alapjai jellemzően a családi szocializáció során kerülnek elsajátításra, melyeket az intézményes nevelés megerősít, kiegészít. Az egyéb pszichés fejlődési zavarban érintett tanulók esetében – az eltérő fejlődésmenet következtében – hiányos vagy nem megfelelő lehet a szociális készségek készlete (különösen ADHD és magatartásszabályozási zavar esetén), vagy az ismételt rossz tapasztalatok és kudarcok következtében gátoltság, visszahúzódás (különösen tanulási zavarok esetén), esetleg a kritikai mérlegelés hiánya alakulhat ki, valamint a végrehajtó működések gyengesége miatt tartós jellemzője is lehet a fejlődésnek, ezért a pedagógiai figyelemnek fokozott mértékben ki kell terjednie ennek a kompetenciának a fejlesztésére. A kortárskapcsolatok kiépítéséhez és fenntartásához szükséges készségek fejlesztésével, a kapcsolatépítés facilitálásával/ösztönzésével lehetőség adódik a szociális viselkedéselemek fejlesztésére, gyakorlására. Lényeges az érintett tanulók kimozdítása az esetleges passzivitásból, az iskolai életben való aktív részvétel

támogatása. Támogatni kell a tanulóban a felelősségvállalást, a gondoskodást, a segítőkészséget, az empátiát, a toleranciát, az együttműködést, a szolidaritást, a kockázatvállalást, a konfliktushelyzetekben az asszertivitásra támaszkodó konfrontációt is.

4.1.7. A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

Az esztétikai átélés élménye és a művészi önkifejezés lehetősége az érintett tanulók rezilienciáját (a nehézségekhez való rugalmas és adaptív alkalmazkodáshoz szükséges készségek) és rekreációját egyaránt támogatja. Így a kreatív tevékenységekbe történő aktív bekapcsolódás lehetősége elengedhetetlen eszköz a pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók esetében.

4.1.8. Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók esetében hangsúlyos szerepe van az iskolák pályaorientációs tevékenységének, hogy a tanulók és szüleik megismerjék a továbbtanulási, szakmatanulási opciókat, a felvételi rendszerben adható többlettámogatási, méltányossági lehetőségeket. Kellő figyelmet kell fordítani a sikerorientáltság, az innovációs készség kialakítására.

4.2. Egyes tanulási területekre vonatkozó ajánlások

Az egyes tanulási területekre vonatkozó tanulási célok elérését, a fejlesztésre fordított időt, a tananyag adaptálásának módszereit nem lehet egységesen az egyéb pszichés fejlődési zavarra vonatkoztatni. Az érintett tanulócsoport heterogenitása miatt lényeges megismerni a tanuló problémájának természetét, mélységét, az információfeldolgozás sajátosságait s az egyéni szükségleteket. A Magyar nyelv és irodalom, a Matematika, az Idegen nyelv, a Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási területek fejlesztési feladatainak megvalósítása kíván nagyobb figyelmet. Az egyéb pszichés fejlődési zavar típusától, súlyosságától függően az egyes témakörök között hangsúlyeltolódások válhatnak szükségessé. Ugyanakkor minden tanulási terület (tantárgy) esetében fontos:

- a tantervi adaptáció;
- az éppen szükséges és elégséges módosítás és támogatás;
- a támogató pedagógiai környezet;
- a tananyagot úgy kell megtervezni és felépíteni, hogy az befogadható legyen a tanulók számára, illeszkedjen előzetes tudásukhoz, érdeklődésükhöz, aktiválja a tanulók kognitív sémáit;
- módszertani sokrétűség;
- differenciált rétegmunka;
- segédeszköz használata, pl. laptop, számológép, szoftveres támogatás;
- multiperspektivitás: egy probléma több szempontból való megközelítése, különböző alkalmazási példák behozása a tanulási folyamatba;
- önhatékonyság érzésének megtapasztaltatása, valamint az önirányítás lehetőségének biztosítása;
- a tanulási stratégia kialakítása mellett az egyéni tanulási stílus megismerése, figyelembevétele;
- multiszenzorialitás: a tanulók számára a minél több érzékszerv bevonását igénylő tanulás, valamint a motoros tapasztalatszerzés fontossága. A tanulás során a lehető legtöbb érzékelési tapasztalat megszerzésének biztosítása a cél, melyhez a konkrét tárgyak, applikációk, infokommunikációs eszközök, modellek bevonása szükséges;
- hozzáférhetőség biztosítása: itt egyrészt a fizikai akadályok leküzdése fontos, látja-e, hallja-e minden gyermek a pedagógust, a demonstrációt, hozzáfér-e a különböző szemléltetőeszközökhöz (van-e

belőlük elég). Az ún. nyitott polcok, sarkok, illetve az ezeken elhelyezett, a tanulás aktuális tematikájához illeszkedő könyvek, eszközök, modellek szintén növelik a hozzáférhetőséget. Ugyanilyen jelentőségű a tananyagokhoz való hozzáférhetőség is. Minden tanuló számára hozzáférhető-e az órán feldolgozandó szöveg, vagy van-e olyan tanuló, akinek a számára nagyobb méretű, illetve adaptált szövegverzióra van szükség, mely akár hosszúságában, akár a fogalomhasználatában eltér az eredetileg használttól.

4.2.1. Magyar nyelv és irodalom

A grammatikai rendszer tudatos felépítése, megerősítése, mind a beszélt, mind az írott nyelv területén kiemelten fontos.

A beszédészlelés és beszédmegértés, a verbális figyelem és emlékezet intenzív fejlesztése szükséges a dekódolás tanítása előtt. Az olvasás, írás kognitív bázisképességeinek megalapozása elengedhetetlen előfeltétele az olvasástanulás megkezdésének. A szódekódolás tanítása, a betű-hang asszociációk kialakítása kellő módszertani tudatossággal és a gyermek haladásához igazított idői ütemezéssel történjen!

A grafomotoros ügyetlenség gyakran okoz technikai értelemben nehézséget az írástanulás során, a lassú írástempó mellett a nehezen olvasható vagy olvashatatlan íráskép is jellemző lehet. Éppen ezért lényeges, hogy a késleltetett, elnyújtott írástanítást grafomotoros alapozás előzze meg, a finommotoros tevékenységek számtalan lehetőségét kiaknázva. Az íráskép zavarában érintett gyermekeknél a szépírás, külalak és füzetvezetés értékelése a rendezettségre való törekvés és a gyermek képességeinek, önmagához mért haladásának figyelembevételével történjen! Hasonlóképp az olvasás és szövegértés értékelésekor is az önmagához mért fejlődést figyelembe vevő fejlesztő értékelés kerüljön előtérbe! Szükség lehet egyes tananyagrészek értékelése, minősítése alóli felmentésére, illetve a kézírás helyett számítógép használatának engedélyezésére (pl. házi feladatok, beadandók nyomtatott vagy elektronikus formában való leadására), folyóírás helyett nyomtatott betűvel való írás jóváhagyására.

Az olvasás gördülékenységének, fluenciájának elősegítése szükséges változatos szövegek páros, közös, paralel, ill. váltott hangos olvasásával.

A tanulási zavarral és figyelemzavarral küzdő tanulóknál szükséges lehet a szöveg adaptálása (nagyobb, eltérő színű betűk, a szöveg egyszerűsített, rövidített verziójának elkészítése). A szövegértés fejlesztése elősegíti a mindennapi és az irodalmi szövegek befogadását, majd az azokkal való tovább dolgozást, tovább gondolkodást.

Amennyiben a szövegfeldolgozás is érintett, különösen fontos a szisztematikus, a nyelv különböző szintjeit elemenként értelmező, a tanulót tapasztalati úton információhoz juttató oktatás. Érdemes a mindennapi élettel összefüggő, a tanuló személyes élményeihez és érdeklődéséhez kapcsolódó szövegeket alkalmazni.

A nyelvi kódrendszer értelmezésének, működésének megtámogatása mind a bemenetnél (beszédhangok differenciálása, hangkapcsolatok észlelése), mind a feldolgozásnál (szó, grammatika, mondat, bekezdés, szöveg) hangsúlyos. A mentális lexikon és az ahhoz történő hozzáférés, a fogalomalkotás folyamatos fejlesztése kiemelt feladat.

4.2.2. Matematika

A matematika területén az érintett tanulók heterogenitása miatt nagy egyéni eltérésekre számíthatunk. Egyes egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanuló esetén pont ezen a területen jelentkezik a gyermek kiemelkedő képessége, tehetsége, miközben súlyos olvasási zavarral küzd. Más esetben a matematikai képességek érintettsége olyannyira jelentős, hogy szükséges lehet a tantárgy vagy az aritmetikai tantárgyrész alóli felmentés vagy segédeszköz-használat, pl. számológép biztosítása, szorzó- és bennfoglaló tábla, korong, rehabilitációs foglalkozásokon használt eszközök, számológép (esetenként nagyobb kialakítású négyzethálós füzet) használata (szükség esetén más tanórákon is, pl. fizika, kémia, történelem, természettudomány). Ajánlott lehet ezeken a tanórákon – a tanuló egyéni sajátosságaihoz igazodva – a képletek, esetleg definíciók számonkérése (pl. a

megfelelő nyelvi, emlékezeti kompetenciákra támaszkodva), illetve szükség esetén bizonyos tantárgyrészek értékelése alóli mentesítés biztosítása.

Egyes esetekben számolni kell a grammatikai szint sérülésével, ami szövegértési nehézségekben nyilvánul meg, ezt fokozhatja a szimbólumok megértésének, illetve a verbális absztrakciónak a fejletlensége. A mennyiségekkel és a számossággal kapcsolatos ismeretek tanításakor, a szám- és műveleti fogalmak kialakításakor (pl. a számok közötti viszonyok, relációk megértési nehézségei esetén stb.) különös figyelmet kell fordítani a megfelelő tempó kialakítására, és építeni kell a tanulók maximális együttműködésére, a mozgással társított szemléltetésre, az eszközhasználatra és az analóg cselekedtetésre, mindvégig verbális megerősítéssel kísérve. Rendkívül fontos az analóg, bevéső, ismétlő-rendszerező gyakorlás végzése is. A geometriai ismeretek, az arányosság témaköreinél tekintettel kell lenni a vizuális észlelés nehezítettségére, a téri tájékozódás zavarára, ill. geometriai szerkesztéseknél, koordinátatengelyen való jelöléseknél a kivitelezési nehezítettségre (vizuomotoros koordináció, praxis zavara). A matematikai gondolkodás fejlesztése speciális szemléltetéssel és tananyagokkal, vagyis az interaktív tábla és digitális tananyagok lehetőség szerinti alkalmazásával is támogatható, ám elsősorban a metakogníció, a nyelvi kompetenciák és gondolkodás fejlesztésével valósulhat meg.

Kiemelt figyelmet szükséges fordítani az időbeli tájékozódás fejlesztésére és a szerialitásos feladatok gyakorlására.

A matematikai szakkifejezések és a szaknyelv használatának fokozatos megkövetelése a szóbeli kifejezés erősítésének fontos eszköze, a szabályok, definíciók precíz elvárásának elkerülésével.

A kompenzációs lehetőségek, speciális módszerek alkalmazása segíti az eredményes fejlesztést.

4.2.3. Történelem és állampolgári ismeretek: történelem, állampolgári ismeretek

Az olvasás és szövegértés nehézsége hátráltathatja a társadalmi folyamatok összefüggéseinek, mozgatórugóinak megértését.

Az idővel kapcsolatos fogalmak, a történelmi időszemlélet kialakulása szintén nehézséget okozhat. A gyenge verbális emlékezet miatt problémát jelenthet egyes gyermekeknél az évszámok precíz bevésése, az idegen szavak (történelmi személyek, helynevek, fogalmak) pontos memorizálása. A vizuális segédeszközök alkalmazása és a kapcsolódó elvárások egyénre szabott csökkentése segítheti ezen nehézségek minimalizálását. A nyelvi érintettség miatt bizonyos absztrakt fogalmak megértése és használata is nehézséget jelenthet. Érdemes a tananyag-feldolgozás előtt fogalomlistát, ill. vázlatot adni a tanulóknak. A tanulás további támogatásához képek, az összefüggéseket szemléletesen ábrázoló gondolattérképek használata is kiemelt jelentőségű, magasabb szinten azok készítésének a megtanítása is célul tűzhető ki az önálló tanuláshoz.

Külön figyelmet kell fordítani a térképhasználat tanítására és gyakoroltatására, mivel a tanulók ezen csoportjának sok esetben nagy kihívást jelent az absztrakt ábrákon való tájékozódás. Ide tartozik a grafikonok, táblázatok, diagramok értelmezése is, melyek a történelmi, társadalomismereti tananyag szerves részét képezik, és elemzésük a tantárgyi követelményrendszerhez tartozik.

Fontos a gyakorlati bemutatás, illetve az ismeretek szituációs helyzetekben való kipróbálása, a dramatizálás, az érzelemdús, szubjektív elemeket megmozgató, a mindennapi tapasztalathoz köthető társadalmi feladatok szemléltetése, a tanulók közvetlen megszólítása, bevonása a feladathelyzetbe. A tanuló mindig lássa maga előtt a folyamatot, a kiindulástól kezdve a végkifejletig, értse benne szerepét, esetleges feladatát, képes legyen esetlegesen a társadalmi folyamatok őt személyesen érintő részében véleményének megfogalmazására és az önképviseletre!

4.2.4. Erkölcs és etika

Csakúgy, mint a Történelem és állampolgári ismeretek tanulási terület esetében, a szövegértési és figyelmi nehézségek hátráltathatják az összefüggések megértését, a tanulságok generalizálását. Figyelmet kell fordítani

a tanuló szükségleteihez igazodó szövegmennyiségre, tagolásra, a magyarázatok részletezettségére, a megértés ellenőrzésére. A tanulási terület témái közül az önszabályozás, a társas-emocionális szabályok, az etikai normák, a másság elfogadása, a tolerancia, a pozitív diszkrimináció, a jogérvényesítés és általában a speciális szükségletekhez, fogyatékosságokhoz kapcsolódó témák elsajátítása különösen fontos az érintett tanulók szempontjából, egyrészt ezek mind támogatják azokat a fejlesztési nevelési célokat, amik az egyéni fejlesztési tervben is hangsúlyos, másrészt az aktuális és későbbi életvezetés szempontjából a mindennapi életben is azonnal hasznosuló tudástartalmakat jelentnek minden osztályfokon.

4.2.5. Természettudomány és földrajz: környezetismeret, természettudomány, biológia, kémia, fizika és földrajz

A természettudományok gyakran az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók erősségei közé tartoznak, ez a terület különösen az ADHD-ban érintett gyerekek esetében a kíváncsiság, kreativitás és alkotó fantázia kiteljesedésének terepe lehet. A tanuló érdeklődése és figyelme könnyebben felkelthető és fenntartható, motoros aktivitása kevésbé kifejezett, amikor számára is motiváló tartalmak kerülnek átadásra. A Természettudományok tanulási terület a témák gazdagsága és sokszínűsége okán támogathatja a kiemelt fejlesztési célok megvalósítását.

Mindemellett külön figyelmet kell fordítani a szakszavak bevésésére, a térképen való tájékozódás gyakorlására, az összefüggések logikájának megértetésére. A kémia és fizika tantárgyak során elsősorban a szöveges, illetve számításos feladatok során szorulhatnak külön megsegítésre a számolási és/vagy olvasási zavarral küzdő tanulók, valamint a kísérletek, mérések kiemelt figyelemkoncentrációt és pontosságot igényelnek, a szerialitás (sorrendiség) figyelembevételével, ami szintén nehezített feladat lehet.

4.2.6. Idegen nyelv

Fontos célkitűzés az idegen nyelv szókincsének, fonológiai és helyesírási sajátosságainak, valamint nyelvi kódrendszerének tudatos felépítése, a szóbeli és az írásbeli kommunikáció fejlesztése, figyelembe véve az egyéb pszichés fejlődési zavar következtében érintett nyelvi funkciókat. A nyelvi zavar esetenként olyan súlyosságú, hogy szükségessé válhat a tanulót a tantárgy vagy tantárgyrész értékelése alól mentesíteni. Az élő idegen nyelv ismeretének jelentősége egyre erőteljesebb, így ezt a lehetőséget alapos mérlegelés, szakmai megfontolás után ajánlott biztosítani.

Az idegen nyelvek tanításánál a nyelvoktatás auditív módszereinek előtérbe helyezése javasolt. A tudásátadás során szükséges a figyelemfenntartás, a feladatszervezés és a motiváció felkeltésének vizuális támogatása, a párhuzamosan több csatornán történő szemléltetés. Javasolt a memoriterek kisebb részletekben valók kérdezése szóbeli beszámolók során.

Helyesírási, olvasási és szövegértési problémákkal küzdő tanulók esetében főleg a szóbeli kommunikáció magabiztos alkalmazásának elsajátítása a cél. Ennek során sok esetben méltányosan, az egyéni fejlődési lehetőségeket figyelembe véve kell megítélnünk a kiejtési és nyelvhelyességi kérdéseket; elsősorban a beszédbátorság elérése lehet a célunk. Az írásbeli kommunikáció használatát, a differenciált fejlesztés mellett, az IKT-alapú olvasó- és helyesírás-ellenőrző programok is segíthetik.

4.2.7. Művészetek: ének-zene, vizuális kultúra

A Művészetek tanulási területen belül a komplex művészeti terápia, a drámapedagógia, az akusztikus és vizuális észlelés fejlesztésének kiemelt szerepe van.

Bizonyos tanulók a művészetek terén kimagasló képességgel bírnak. Ezekben az esetekben nagyon fontos a tehetség kibontakozásának támogatása. Szintén nagy szerepe lehet a művészeti nevelésnek a szabadidő hasznos eltöltésében és a társas kapcsolódás lehetőségeinek bővítésében, az önkifejezésben. Más gyermekeknél a grafomotoros ügyetlenség nehezítheti a kreatív alkotás kifejeződését.

4.2.8. Technológia: technika és tervezés, digitális kultúra

A digitális kultúra tantárgy tartalmának elsajátítása lehet a tanulók erőssége. A digitális kompetenciák elsajátítása és alkalmazása több szempontból is kiemelt szerepet játszhat az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulóknál. A digitális technológia nyújtotta lehetőségek egyfelől kiemelt jelentőséggel bírnak a tudásterületek, tananyagok egyéni szükségletekre, preferenciákra szabásában, adaptálásában. Másrészt a sokszor jól működő algoritmikus, komputációs gondolkodás fejlesztésének eszközei is. Az életpálya-építés, pályaorientáció szempontjából szintén kiemelt szerepe van a tantárgy tanulásának. Fokozott jelentőséggel bír a hétköznapi életet, ismeretszerzést és -elsajátítást, valamint a tanulást könnyítő alkalmazások készségszintű használatának elsajátítása.

4.2.9. Testnevelés és egészségfejlesztés

A Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási terület fejlesztési feladatainak megvalósítása során javasolt a szenzoros integrációs programok és terápiák beállítása, ill. azok elemeinek megvalósítása a tanórán, továbbá ajánlott a kiegészítő egészségügyi ellátáson belül gyógyúszás, valamint logopédiai ritmika alkalmazása is.

Azoknál a tanulóknál, akiknél a sajátos nevelési igény oka a hiperaktivitás, a figyelemzavar, indokolt a korszerű, rugalmas szervezeti keretek és módszerek előtérbe helyezése a helyi tanterv készítésénél.

4.3. Az iskolai fejlesztés szakaszai (alapozó [első félév, óvoda–iskola átmenet], alsó tagozat, felső tagozat, középiskola)

Az alapkészségek biztos kialakítása, a sikeres iskolai tanuláshoz, a tanulási eredményességhez szükséges alapkompetenciák, készségegyüttesek és tudástartalmak megalapozása, valamint a tanulási motiváció felkeltése és fenntartása az egyéb pszichés fejlődést mutató tanulók esetében is kiemelt jelentőségű.

A különbségek feltárása, az érési késést, fejlődésben való elmaradást mutató gyermekek képességeinek fejlesztése az alapkészségek kialakítása szempontjából is az alapozó nevelési szakasz kiemelt feladata.

Az első tanév első féléve minden köznevelési intézményben olyan előkészítő szakasz, amely tananyagában, módszereiben és értékelési formáiban eltér a későbbiektől. Ez az egyéb pszichés fejlődési zavar kategóriába eső tanulóknak kedvező, a Nat-ban javasoltak alkalmazása megfelelő.

A tanulók iskolai fejlesztésének pedagógiai szakaszai nem térnek el a Nat-ban rögzítettektől. A helyi tantervben indokolt lehet esetükben az 1. évfolyam két tanévi időtartamra történő széthúzása. Ebben az esetben az első tanév az intenzív prevenció, a szakszerű funkciófejlesztés, a pszichés gondozás, a megfelelő motiváció és a feladattudat kialakításának időszaka a gyógypedagógiai korrekciós-kompenzáló-terápiás módszerek alkalmazásával.

4.4. Értékelés (tanulási célok, tanulási eredmény)

Fontos, hogy a tanulóval szemben támasztott elvárások egyértelműek, már a tanulási folyamat elején ismertek legyenek. Ehhez kell igazodniuk azoknak az alkalmazott mérési és felmérési stratégiáknak, amelyek az elvárás és a mért mutatók összhangja esetén a sikeres pedagógiai munka eszközei. Ennek értelmében a differenciált pedagógiai tervezés alapját a tanulási folyamat kezdetén ismert, a fenntartó által felkínált és/vagy az iskola pedagógiai programjában rögzített, diagnosztikus céllal történő értékelés adja. A tanulási folyamat követését szolgáló felméréseket, ellenőrző méréseket minden esetben a tanulást támogató, fejlesztő-segítő értékelésnek és visszajelzésnek kell követnie. Ezeknek az eszközöknek a kiegészítése a tanulói önértékeléssel, a társértékeléssel és a csoportos értékelési formákkal lehetővé teszi, hogy az értékelés a tanuló számára örömteli, élvezetes eseménnyé váljon, fejlesztve ezzel a reflektivitást és az érzelmi, szociális intelligenciát, valamint a pozitív énkép és önbecsülés fejlődését.

Az egyéb pszichés fejlődési zavar kategóriába került tanuló a megyei szintű pedagógiai szakszolgálat szakértői bizottságának szakértői véleménye alapján indokolt esetben adott tantárgy(ak), tantárgyrész(ek) értékelése és

minősítése alól mentességben részesülhet, továbbá többlet felkészülési idő, segédeszköz-használat biztosítható számára.

A szummatív értékelés helyett fejlesztő és diagnosztizáló mérés és fejlesztő szöveges értékelés bevezetése indokolt.

5. Állapotmegismerés – szakértői vélemény

Az állapotmegismerés fogalom gyógypedagógiai pszichodiagnosztikai tevékenységre utal. Átfogó – bio-pszicho-szociális – szemléletet képvisel, melynek keretében korszerű tesztekkel és vizsgáló eljárásokkal történik meg a keresztmetszeti kép és az élettörténet feltérképezése, a diagnózis megállapítása és a támogatási, fejlesztési terv elkészítését megalapozó javaslat kialakítása. A specifikus tanulási zavar, valamint a figyelem- és magatartásszabályozás zavarának megállapítása sokrétű, differenciáldiagnosztikai irányultságú állapotfeltárást igényel, melynek során a komorbiditások/társuló zavarok, fogyatékosságok megállapítását is szem előtt kell tartani. Az ADHD és a magatartásszabályozás zavarai alá tartozó diagnózisok megállapítása pszichiátriai szakorvosi kompetencia, melyet a szakértői vizsgálat felhasznál az SNI státusz megállapításához vagy kizárásához. A szakértői vélemények akkor tudnak valódi segítséget, támpontot nyújtani a pedagógusoknak, ha elkészítésük és értelmezésük valódi teammunkán alapul.

6. Habilitáció/rehabilitáció

Az egyéni fejlesztőmunka tervezése, a rehabilitációs terv kidolgozása logopédus, pszichopedagógus, tanulásban akadályozottak pedagógiája szakon/szakirányon szakképzettséget szerzett gyógypedagógus, gyógypedagógus-terapeuta, pszichológus és egyéb szakemberek (pl. szomatopedagógus, gyermekpszichiáter) bevonásával történik és rehabilitációs célú órakeretben zajlik. Az egyéni fejlesztési terv tartalmáról, célkitűzéseiről, ütemezéséről (mikro-, ill. makrotervezés) tájékoztatást kell kapniuk az osztálymunkában részt vevő pedagógusoknak, szaktanároknak, különös tekintettel a gyermek osztályfőnökére. Az egyéni fejlesztési terv célkitűzéseinek megvalósulása időszakosan, az ütemezési fázis befejezését követően ellenőrzésre kerül a további célkitűzések megtervezését megelőzően, melyről a pedagógusnak szintén tájékoztatást kell kapnia. A gyógypedagógiai tanár, terapeuta által vezetett pedagógiai rehabilitáció a funkcionális képességfejlesztő programok külön alkalmazásával, a fejlesztések során tanultak elmélyítésével szolgálja az eredményes iskolai előmenetelt. A tehetséges tanulók számára a tehetségük kibontakozásához szükséges feltételek, eszközök, módszerek biztosítása a pedagógiai rehabilitációnak is kiemelt feladata a tanórai és tanórán kívüli tehetséggondozás mellett.

Az egészségügyi célú rehabilitáció elsősorban az egyéb pszichés fejlődési zavar jellegének, tüneteinek kivizsgálásakor megállapított diagnózisnak megfelelő szakorvosi ellátást, annak folyamatosságát, kontrollját, valamint a pedagógiai rehabilitációt segítő egészségügyi terápiákat foglalja magába. Ennek érdekében a diagnózisalkotás fontos része a gyermekpszichiátriai vizsgálat (ADHD és magatartásszabályozási zavar esetén), szükség esetén kiegészítésként gyermekneurológiai, fül-orr-gégészeti, valamint gyermekszemészeti vizsgálat, továbbá az ezekhez kapcsolódó beavatkozások és rendszeres kontroll.

A MOZGÁSSZERVI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEK-OKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI

1. A mozgásszervi fogyatékos tanuló

A mozgásszervi fogyatékosság (a továbbiakban: mozgáskorlátozottság) meghatározása a WHO (Egészségügyi Világszervezet) fogyatékossági értelmezésében bekövetkezett változások, az FNO (A funkcióképesség, fogyatékosság és egészség nemzetközi osztályozása) használata óta ma már erőteljesen funkcionális szemléletű. A pedagógiai szempontú definíciók összefüggésbe állíthatók a társadalmi részvétel korlátozottságának megszüntetésére irányuló folyamatokkal; a cél a hátránykompenzálás, a funkcióképesség kialakítása, a tevékenység akadályozottságának csökkentése, megszüntetése és a funkcionális felmérést követően az egyéni sérülés és akadályozottság mértéke szerinti támogatás. Mozgáskorlátozottság esetén a mozgásszervrendszer veleszületett vagy szerzett károsodása a szervezet funkcionális képességeit, az egyén aktivitását maradandóan akadályozza; az egyén részére hátrányos helyzetet, korlátozott életvitelt okozhat. Gyógypedagógiai értelemben azokat a személyeket tartjuk mozgáskorlátozottaknak, akiknél a mozgásszervrendszer (tartó-: csont-, ízületrendszer és/vagy mozgató-: izom-, idegrendszer) veleszületett vagy szerzett károsodása és/vagy funkciózavara következtében olyan jelentős és maradandó mozgásos akadályozottság áll fenn, amelynek következtében megváltozik a mozgásos tapasztalatszerzés, és a szocializáció csak nehezített körülmények között lehetséges. A mozgáskorlátozott tanulók osztályozására még nem jött létre egységes és teljes rendszer. A mozgásszervi károsodás orvosi szempontú rendszerezése, a keletkezés ideje, a kóreredet, a klinikai képet meghatározó fő tünet jellege és súlyossága szerinti differenciálás egyféle rendszerezési lehetőség.

A mozgáskorlátozott tanulót az angolszász szakirodalom child/pupil/student with physical disability-ként nevezi meg, a német szakirodalom Kinder mit Förderbedarf im Bereich der körperlich-motorischen Entwicklung megnevezéssel illeti.

A pedagógiai és gyógypedagógiai szempontú csoportosításnál a fentieken túl figyelembe kell vennünk az életkort, az életkornak megfelelő tevékenykedés–cselekvőképesség csökkenésének mértékét, a meglévő motoros és kognitív képességek szintjét, továbbá a kommunikációt. Ennek megfelelően a gyógypedagógiai teendők irányultsága alapján öt, viszonylag homogén kategória különíthető el, melyek további alkategóriákra oszthatók:

- **Végtagredukciós fejlődési rendellenességek vagy szerzett végtaghiányok:** e kategóriába sorolható minden veleszületett vagy szerzett, teljes végtagra vagy végtagrészre vonatkozó hiány vagy többlet.
- **Petyhüdt bénulást okozó kórformák:** mely kategória tovább bontható *a) progrediáló (állapot rosszabbodásával járó) kórképek csoportjára*; különböző (izom, gerincvelő) eredetű izombetegségek, pl. dystrophia musculorum progressiva (DMP) vagy a spinalis izomatrophia (SMA); illetve *b) a nem progrediáló kórképek* csoportjára, pl. a különböző etiológiájú gerincvelő sérülések (veleszületett vagy szerzett) vagy a perifériás idegbénulások, járványos gyermekbénulás utáni állapot stb.
- **Korai agykárosodás következtében kialakult mozgás-rendellenességek:** (cerebrális parézis, rövidítve: CP) különböző megnyilvánulási formái;
    a) *spasztikus* (fokozott izomtónussal járó) tünetcsoport, mely lehet hemiplégia (féloldali érintettség), diplégia (a két alsó végtag spasztikus bénulása a felső végtagok érintettségével) és tetraplégia (mind a négy végtag, a teljes test érintettségével);
    b) *diszkinetikus (akaratlan túlmozgással járó) tünetcsoport*, mely lehet atetózis (a törzs és a végtagok koordinációs zavara) vagy disztónia (folyamatosan változó izomtónus);
    c) *kisagyi tünetcsoport, az* ataxia (koordinációs és egyensúlyzavar);
    d) *kevert formák.*

- **Ortopédiai és egyéb kórformák:** pl. arthrogryposis multiplex congenita (veleszületett ízületi merevség, mely az izmok gyengeségével jár), vagy osteogenesis imperfecta (a csontok rendellenes törékenységével járó betegség), vagy deformitások, különböző gerincbetegségek, dongaláb, egyéb mozgáskorlátozottsággal járó rendszerbetegségek stb.
- **Súlyos-halmozott sérülés:** jelen felosztásban a vezető tünet a mozgáskorlátozottság, mely mellé egyéb/más fogyatékosság (látás-, hallássérülés, beszédfogyatékosság vagy intellektuális képességzavar stb.) társulhat.

(A gyógytestnevelésre utalt tanulók nem minősülnek mozgásszervi fogyatékosság [mozgáskorlátozottság] okán sajátos nevelési igényű tanulóknak. Esetükben az Irányelv nem alkalmazható. Az ő gyógytestnevelés ellátásuk a pedagógiai szakszolgálatok által alkalmazott gyógytestnevelő szakemberek feladata, a tevékenységnek szakszolgálati protokollja van. – 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről 28. §)

2. A mozgáskorlátozottság tényéből fakadó személyiségvonások, nevelési-oktatási sajátosságok

Mozgáskorlátozott tanulóknál átalakulhat a külvilágról való információfelvétel módja és lehetősége. A megismerő tevékenység észlelésen és önindította, aktív mozgáson alapul. A gondolkodási struktúra kialakulásának a gyermeki felfedező tevékenység az előfeltétele. A cselekvés a gondolkodás eredeti létformája. A cselekvés képességének alapja pedig a mozgás. A mozgás összetevőinek (térbeliség, időbeliség, dinamika, koordináció, impulzus) egyedi vagy halmozott sérülése esetén nem válik lehetővé vagy akadályozott lesz a cselekvéses ismeretszerzés, tapasztalás. Mozgáskorlátozott kisgyermekeknél a mozgásos tapasztalatszerzés akadályozott voltából eredően az ismeretszerzés minőségileg és mennyiségileg is eltérhet a tipikusan fejlődő társaik tapasztalataitól. Mindez megzavarhatja a mozgáskorlátozott tanuló környezetre való ráhatását, illetve nehezítheti a külvilágban lévő ok-okozati összefüggések megértését. Megváltozhatnak a környezethez való alkalmazkodás és aktív ráhatás lehetőségei és formái. Nehezített a környezet állandóan változó feltételeihez való alkalmazkodás.

Az érzékelés és az észlelés biztosítja a valóság közvetlen megismerését. A beszűkült mozgásképesség megakadályozhatja a differenciált észlelési teljesítmények felépítését, szerkezetét. A mozgáskorlátozott kisgyermekeknek a különböző érzékleti modalitások integrációjában kevesebb tapasztalatszerzésre van lehetősége, ezáltal átfogóan érintett lehet a percepció teljes spektruma. A korai agykárosodás utáni mozgás-rendellenességek esetén számolhatunk a propriocepció (belső érzékelés) zavarával, melynek következtében akadályozott a saját testen való tájékozódás, később a tér észlelése, a téri tájékozódás. A testrészek és a testhelyzet hibátlan észlelése és fogalmi ismerete nélkül akadályoztatott a cselekvéstervezés és -irányítás. Hiánya másodlagos percepciós problémákhoz vezethet. Az akadályozott helyváltoztatás és korlátozott kézhasználat miatt a taktilis érzékelés zavart lehet, emiatt a mozgáskorlátozott kisgyermek jóval kevesebb tapasztalatot szerez. Nehezítetté válhat minden olyan tevékenység, amihez a tárgyak tulajdonságait vesszük alapul (összehasonlítás, válogatás, relációk, sorba rendezés, mérés stb.).

Az egyes érzékszervek ingerbefogadó képességét is befolyásolja, ha a fej nem tudja elfoglalni a térben azt a stabil, ugyanakkor plasztikus helyzetét, ami biztosítaná, hogy a látási és hallási ingereket a gyermek a tér minden irányából könnyedén érzékelni tudja, hogy szabadon irányítsa vizuális vagy auditív figyelmét az érdeklődését felkeltő tárgyak, személyek irányába. Így a vizuális és akusztikus észlelés zavarai cerebrális parézissel diagnosztizált tanulók esetében a fejkontroll hiánya, kóros együttmozgások (szinergizmusok), kóros reflextevékenység, vagy szemtekerezgés (nystagmus), kancsalság (strabismus) miatt konkrét látási és hallási fogyatékosság nélkül is befolyásolhatják a fixálást, az alakállandóságot, az alak-háttér észlelést, a differenciálást, a szerialitást. Mindezek pedig nehezítik a vizuo-motoros és az akusztiko-motoros teljesítményt, súlyos esetekben beszédészlelési, beszédmegértési problémákat eredményezhetnek, illetve jelentős mértékben befolyásolják az írás és az olvasás folyamatát.

A mnesztikus funkciók terén problémát jelenthet *a) a tartós figyelem kialakításának, fenntartásának nehézsége*: megváltozott organikus feltételek korlátozzák a mozgáskorlátozott gyermekek figyelemmegosztását, figyelemkoncentrációját; *b) a különböző jelrendszerek (kódok) használata*: a beérkező információk hiányos voltából adódóan a kódolás nem pontos, melynek következtében téves, hiányos összefüggések képződhetnek; *c) az emlékezeti teljesítmény csökkenése*: a munkamemória kapacitásának eltérése, a munkamemória és tartós memória gyengesége.

A felső végtag tartási és mozgási funkcióinak, illetve a kézfunkció érintettsége esetén számolhatunk a manipuláció és a grafomotoros készség éretlenségével. Akadályozott lehet a manipuláció, a tárgy- és eszközhasználat; a tárgyakért való nyúlás, azok megfogása, majd elengedése. Illetve módosulhat a ceruzafogás, a megfelelő írásnyomaték létrehozása, illetve a rajzolás és az írás során nehezített lehet a pontos alakformálás, méretezés.

A verbális és a nonverbális kommunikáció eltérő mértékű akadályozottsága áthatja az egész nevelési-oktatási folyamatot. A mozgáskorlátozottsághoz kapcsolódó beszédzavarokat két csoportra lehet osztani: a) a *beszédmegértési zavarokra,* melyek hátterében elsősorban percepciós, szenzoros zavarok, valamint a tárolás zavarai állnak, illetve b) a *beszédmotorium zavarára*, melynek hátterében a beszédszervek különböző eredetű sérülései vagy fejlődési rendellenességei, illetve a központi idegrendszer sérülése áll.

A mozgáskorlátozottság tényéből fakadóan számos *egészségügyi, szociális és emocionális* nehézséggel is találkozhatunk tanulóinknál. Jellemző lehet a fizikai és a szellemi teljesítőképesség fáradékonysága, a diszkomfortérzés megélése, a motiváció ingadozása, esetleg viselkedészavarok, önértékelési zavarok jelenhetnek meg. Eltérő lehet a tanulók egészségi állapota, előfordulnak belgyógyászati problémák, szükséges lehet a napi gyógyszerelés, valamint egyes diagnózisok esetében a légzés nehezítettségével is számolnunk kell, illetve megváltozhat az egészségügyi és mozgásállapot a műtéteket követően is.

3. A mozgáskorlátozott tanulók nevelésének-oktatásának alapelvei

A mozgáskorlátozott tanulók nevelése-oktatása, képességeik tervszerű fejlesztése során az egyéni fejlődési sajátosságokhoz, az individuális szükségletekhez igazodik mind a pedagógiai tevékenységek, mind a környezeti adaptációk tervezése, megvalósítása annak érdekében, hogy csökkentsük a tevékenység akadályozottságát, segítsük a funkcióképesség kialakulását, és ezáltal elősegítsük a szűkebb és tágabb környezetben való aktív részvételt.

A mozgáskorlátozott tanulók sérülésspecifikus ellátása a különböző szakemberek együttműködésének, teammunkájának eredményeképpen valósulhat meg. Az inklúziót megvalósító iskolában tanító befogadó pedagógusok, a szomatopedagógus és más gyógypedagógusok (konduktív nevelés esetében a konduktív pedagógia kompetenciája szerinti konduktor), az ortopéd szakorvos, a gyermekneurológus, a gyermekgyógyász és egyéb szakemberek, illetve a család (a szülők és a tanuló) együttműködése, a közös célok kitűzése és a folyamatos kapcsolat elengedhetetlen feltétele az eredményes gyógypedagógiai és egészségügyi habilitációs és rehabilitációs tevékenységnek.

Az egységes gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai módszertani intézmények (EGYMI-k) alapvető feladatuknak tekintik a sajátos nevelési igényű (mozgáskorlátozott) gyermekek és tanulók ellátását, gondozását, nevelését és oktatását, emellett fontos feladatuk a szakmaközi együttműködések kialakítása. Ennek érdekében tevékenységükkel támogatják az együttnevelésben részt vevő intézményeket, pedagógusokat, a szülőket, a tanulókat és az egyéb szereplőket. Ennek keretén belül – az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori ellátáson túl – konzultációs lehetőséget biztosítanak, esetenként, átmeneti időre, eszközkölcsönzőn keresztül támogatják az infrastrukturális feltételek biztosítását is. Az EGYMI-k nyújtanak szakmai támogatást azoknak az együttnevelést segítő pedagógusoknak is, akik szervezetileg a mozgáskorlátozott gyermek, tanuló – közös vagy részben közös – nevelésében és oktatásában részt vevő óvodához vagy iskolához tartoznak.

A mozgáskorlátozott tanulók sérülésspecifikus pedagógiai fejlesztő folyamata komplex, magában foglalja a nevelést, oktatást, mozgásfejlesztést, a kommunikáció fejlesztését, az eszközös megsegítést, az egészségügyi szükségletek ellátását és a gondozási feladatokat, valamint a személyiségfejlesztés együttes, egymást erősítő és kiegészítő alkalmazásait.

A tananyag-feldolgozásnál a pedagógusnak figyelembe kell vennie a tantárgyi tartalmaknak a mozgáskorlátozott tanuló sajátosságaihoz való illesztését. Ez az adaptálás lehetővé teszi az egyéni haladási ütem biztosítását, valamint a differenciált (optimális esetben személyre szabott) nevelés-oktatás során az egyéni módszerek alkalmazását. A mozgáskorlátozott tanulók számára is biztosítani kell az aktív tanulás lehetőségét. A személyes tanulási tér és az adaptált tanulási környezet kialakítása az esélyegyenlőség szempontjából létfontosságú. Lényeges, hogy az ismeretszerzés fő forrása a tapasztalás, a megismerési folyamat az egész személyiséget mozgósítja. Az aktív tanulás problémacentrikus, motiváló és kutatásalapú. Mindezek nagymértékben hozzájárulnak ahhoz, hogy a mozgáskorlátozott tanuló önállóan is képes legyen felismerni az összefüggéseket és a kölcsönhatásokat, melynek során fejlődik problémamegoldó gondolkodása, és alkalmazásképes tudást szerezhet.

A mozgáskorlátozott tanuló részt vesz a kooperatív tanulásban, projektmunkában, aktív tagja a témahétnek. A humanista értékrend prioritásának elve alapján fontos a tanulók megtanítása önmaguk és társaik elfogadására, megismerésére, megértésére.

Az önállóságra nevelés elvét mindig szem előtt tartva, az iskolában – a mozgáskorlátozott tanulók életkorának és mozgásállapotának megfelelően – biztosítani kell pszichés, egészségügyi és fizikai szempontból a biztonságot és állandóságot, olyan szeretetteljes és motiváló légkör kialakításával, amely magában foglalja:

- a fizikai környezetet, amely egyrészt akadálymentes, másrészt valamennyi tanuló számára biztosítja az egészséges, balesetmentes környezeti feltételeket;
- a személyre szabott segédeszközöket és segítő technológiákat; az oktatáshoz szükséges speciális eszközöket (pl. megfelelő méretű dönthető asztallap, állítható magasságú biztonságos szék, írást-olvasást, kommunikációt támogató eszközök, adaptált matematikai eszközök stb.) és az önálló életvitelhez, mindennapos tevékenységekhez szükséges segítő technológiákat és azok használatát;
- a befogadó, elfogadó, kölcsönös alkalmazkodást kívánó, a tágabb környezetre is hatással bíró személyi környezetet (inkluzív oktatásnál a tanulótársak, azok szülei, az iskola dolgozói részére a befogadást segítő ismeretek átadása);
- szükség szerint és indokolt esetben – amennyiben a mozgásos akadályozottság a tevékeny és eredményes részvételt súlyosan akadályozza – a személyi segítő jelenlétét.

Az egyéni sérülés és akadályozottság mértéke szerinti pedagógiai fejlesztő folyamat olyan felkészülést, sajátos módszertani tudást kíván a pedagógusoktól, a gyógypedagógustól és a pedagógiai munkát segítő személyektől, amely biztosíthatja a komplex, minden sérült funkciót korrigáló-kompenzáló hatásokat, és lehetővé teszi a tanulók eredményes fejlődését. Mindez az együttnevelésben részt vevő szereplők hatékony együttműködésével valósulhat meg. Kiemelt szerepe van az inklúziót megvalósító iskolában tanító pedagógusok és a szomatopedagógus közösen tervezett tanulási-tanítási programjának, a közös tanításnak, valamint az e tevékenységet követő közös értékelésnek.

4. A mozgáskorlátozott tanulók nevelésének-oktatásának céljai, kiemelt feladatai

A mozgáskorlátozott tanulók nevelése-oktatása során a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott tanulási és oktatási célok az irányadók, de számukra a nevelési-oktatási folyamat kiemelt célja az esélyegyenlőség feltételeinek megteremtése annak érdekében, hogy a mozgáskorlátozott tanulók felkészültté váljanak az életkoruknak, fejlettségi szintjüknek megfelelő önálló döntéshozatalra, képessé váljanak az önrendelkező életvitelre. Ismerjék meg a mozgáskorlátozottságukból eredő egészségügyi és rehabilitációs teendőket,

lehetőségeket, sajátos helyzetükből adódó jogaikat, hogy mindezek elősegítsék társadalmi beilleszkedésüket. Fontos, hogy a megfelelő életminőség megalapozása érdekében fejlődjön ki a megszerzett tudás és képességek birtokában a testi, lelki, pszichikai jóllét és annak kialakítására irányuló igényesség.

A Nemzeti alaptantervben megfogalmazott tanulási és nevelési célokat, valamint azok megvalósítását a tanulók életkori sajátosságai és a mozgáskárosodásból adódó egyéni eltérések egymással kölcsönhatásban befolyásolják.

4.1. Testi és lelki egészségre nevelés

A testi és lelki egészségre nevelés során törekedni kell arra, hogy a tanulók életkoruk és személyiségük függvényében minél inkább megismerjék mozgáskorlátozottságuk okát és annak következményeit, elsajátítsák az állapottal járó napi teendőket, és alkalmazzák az azzal kapcsolatos higiénés szabályokat. Az önállóság akkor valósítható meg, ha ismerik a számukra javasolt és nem javasolt mozgásformákat, azoknak a gyógyászati és rehabilitációs eszközöknek a használatát, amelyek segítségükre vannak a mindennapos tevékenységeikben, továbbá tisztában vannak ezeknek az eszközöknek a karbantartásához szükséges napi teendőkkel. A tanulókban ki kell alakítani, hogyan viszonyuljanak mozgásállapotukhoz. Fontos, hogy megismerjék saját értékeiket, hogy életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket tudjanak hozni, képessé váljanak a környezet és a munkaerőpiac elvárásainak megfelelő magatartásformákra, értékrend kialakítására, amelyek a társadalmi beilleszkedés alapját biztosíthatják. A tanulókat ösztönözni kell arra, hogy legyen igényük a helyes táplálkozásra, elő kell segíteni, hogy mozgáskorlátozottságuk ellenére kialakuljon a fizikai aktivitásra, a szabadidő aktív eltöltésére kész, az egészséges életmód kialakításához szükséges magatartás és szokásrendszer, a sportolás iránti igény. Legyenek képesek lelki egyensúlyuk megóvására, társas viselkedésük szabályozására, a konfliktusok kezelésére!

4.2. Önismeret és a társas kultúra fejlesztése

A mozgáskorlátozott tanulók nevelése-oktatása során kiemelt feladat a tanulók helyes, reális énképének, illetve önértékelésének kialakítása. Elő kell segíteni a tanulók kedvező szellemi fejlődését, készségeik optimális alakulását, tudásuk és kompetenciáik kifejezésre jutását és valamennyi tudásterület megfelelő kiművelését. A reális önismeret kialakítása segítséget nyújthat a mozgáskorlátozott tanuló továbbtanulására, pályaorientációjára vonatkozóan, és így biztos alapot nyújthat a későbbi önálló életvezetéshez. Hozzá kell segíteni a mozgáskorlátozott tanulókat ahhoz, hogy képessé váljanak érzelmeik hiteles kifejezésére, a mások helyzetébe történő beleélés képességének, az empátiának a fejlődésére, valamint a kölcsönös elfogadásra. A megalapozott önismeret hozzájárul a kulturált egyéni és közösségi élethez, mások megértéséhez és tiszteletéhez, a szeretetteljes emberi kapcsolatok kialakításához.

4.3. Felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés

A közösség részévé válás, a közösségbe való beilleszkedés az egyén szocializációjának része. Ennek a folyamatnak az eredményeként válik a tanuló, a fiatal az iskolai közösség – később a társadalom – teljes jogú tagjává. A nevelés-oktatás során az érték- és kultúraközvetítés folyamatában fejlődnek a mozgáskorlátozott tanuló társas kapcsolatai, közösségi szerepvállalásai, másokért való felelősségvállalása, eközben alakulnak és erősödnek meg a társadalmilag is fontos magatartásformái. Kiemelt fejlesztési cél a segítségnyújtásra való ösztönzés, az egyének vagy csoportok értékeinek felismerése, azok elfogadása, egymás kölcsönös tiszteletének kialakítása.

4.4. Médiatudatosságra nevelés

A mozgáskorlátozott tanulóknak egyes diagnózisokból, mozgásállapotokból fakadóan gondot okozhat a verbális és/vagy nonverbális kommunikáció, valamint a szóbeli információk feldolgozása, érzékelése, megértése és alkalmazása. Hátrányaikat az információszerzésben és -adásban pótolhatja az elektronikus eszközök, a média használata. A tágabb értelemben vett kommunikáció a mozgáskorlátozott tanulók számára a társadalmi integráció előkészítését, az önrendelkezés, önállóság kialakítását, a társadalmi szerepek gyakorlásának

lehetőségét szolgálja. Az infokommunikációs eszközök alkalmazásával a tanuló eredményes és sikeres lehet, életminősége javulhat. A mozgáskorlátozottság gyakori velejárója a beszélt és írott nyelv zavara, így a nevelés-oktatás során kiemelt feladat a beszéd- és kommunikációfejlesztés. *Cerebrális parézis* (korai agykárosodás következtében kialakult mozgás-rendellenesség) esetén előfordul a tanulók kommunikációs akadályozottsága, mely lehet a) *dysarthria:* a beszéd olyan zavara, melyet a beszédfolyamatban szerepet játszó agyi központok, idegpályák, valamint (agy)idegmagvak károsodása okoz, és a beszéd kivitelezésében artikulációs és fonációs zavart eredményez, ennek következtében a beszéd nehezen érthetővé válik; valamint lehet b) *anarthria:* mely teljes beszédképtelenséget jelent. Ezekben az esetekben alternatív és augmentatív kommunikációs eszközök használatával pótoljuk az élő beszédet, de a nevelés-oktatás folyamatában mindvégig fontos szerepe van a logopédiai fejlesztésnek és a hangzó beszéd kialakítására való törekvésnek. A beszéd útján nehezen kommunikáló tanuló számára sokszor a kapcsolatépítés és -tartás egyetlen csatornája az alternatív és augmentatív kommunikációs technológiák használata, mely megvalósulhat infokommunikációs eszközök használatával és egyéb asszisztív (támogatott) technológiák alkalmazásával. Az alternatív kifejezés arra utal, hogy a hangzó beszéddel nem kommunikáló és/vagy kommunikációjában súlyosan akadályozott személy számára a hagyományos kifejezési módok (beszéd, írás) helyett más megoldásokat kell keresni, ami az egyszerű reflexektől a nyelvi szintű alkalmazásig terjedhet. Az augmentatív kommunikáció az érthető beszéd hiánya következtében súlyosan károsodott kommunikációs funkció átmeneti vagy tartós pótlására szolgáló kommunikációs rendszerek csoportja. Lényege, hogy a beszéd helyett a sajátos nevelési igényű tanuló nonverbális úton fejezi ki magát, felhasználva mindazt a lehetőséget, amelyet a hangjelzések, gesztusok, manuális rendszerek és/vagy a betűket, rajzokat, jelképeket, fotókat, tárgyakat stb. tartalmazó kommunikációs eszközök, valamint hangadó gépek (kommunikátorok) biztosítanak. Minden augmentatív kommunikációs rendszer több, egyénre szabott, térben és időben eltérő használhatóságú kommunikációs eszközből áll, amelyek tartalmazzák a kommunikációs hatékonyságot növelő valamennyi üzenethordozót, segédeszközt, stratégiát és technikát. Az augmentatív kommunikáció hatékony használata megteremti a társadalmi integráció, az önkifejezés, az intellektuális, érzelmi és szociális fejlődés lehetőségeit.

További nehézséget jelenthet, ha a megváltozott felső végtagi funkciók – ideértve a megváltozott kézfunkciókat – miatt a mozgáskorlátozott tanuló kézírása olvashatatlan, vagy ceruzafogása nem alkalmas írásra. Ezeknél a tanulóknál szükséges bevezetni a technikai eszközökkel támogatott írásbeli kommunikáció kialakítását (infokommunikációs eszközök segítségével való írást pl. tableten, laptopon, asztali számítógépen), a továbbiakban segítő technológiákkal való írást. A mozgáskorlátozott tanulókat az egész nevelési-oktatási folyamat során ösztönözni kell arra, hogy a számukra kialakított kommunikációt segítő technológiát és az élő beszédet változatos helyzetekben használják; tanórákon és tanórán kívüli tevékenységekben, társas interakciókban, szűkebb és tágabb környezetükben.

A mozgáskorlátozott tanulók iskolai tevékenységei közül sem hiányozhatnak az infokommunikációs eszközök, melyeket szükséges lehet egyes esetekben adaptálni, az egyéni szükségletekhez igazítani. A médiatudatosságra nevelés a mozgáskorlátozott tanulók esetében a tapasztalatszerzés hiányosságai miatt hangsúlyosabb az átlagosnál. Kiemelten kell kezelni a valódi értékek bemutatását, a veszélyforrásokra való tudatos figyelemfelhívást.

4.5. A tanulás tanítása, pályaorientáció

A mozgáskorlátozott tanulóknál fokozott figyelmet kell fordítani a tanulás összetevőinek tanítására, az egyénre szabott tanulás módszereinek (típusának, csatornájának) megválasztására, ezzel elősegítve az önálló tanulás képességének kialakulását. Legfőbb cél a tanulók tanulásának módszertani segítése, a hatékony tanulási stratégia megválasztása, a helyes időbeosztás kialakítása, a célszerű rögzítési módszerek, valamint az önművelés igényének kialakítása, ami az élethosszig tartó tanulás alapja. A tanulók előzetes tapasztalatszerzésére a mozgáskorlátozottság miatt nem minden esetben kerül sor, ezért előzetes tudásuk is hiányos lehet. Esetenként a mozgásos tapasztalatszerzés is akadályozott. Számolni kell azzal a ténnyel is, hogy gyakran a részképességek

zavarai vagy hiányosságai is nehezítik a tanulás folyamatát. A tapasztalati alapozás lehetőségeinek megteremtésével, életszerű tartalommal, a kíváncsiság, érdeklődés és megoldási késztetés felkeltésével és megtartásával stabil motiváció érhető el az egyéni tanulási formák kialakulásához.

Mozgáskorlátozott tanulók esetében a sikeres pályaorientáció nagyban függ a tanuló mozgásszervi diagnózisától – annak végleges, javuló vagy romló voltától –, a mozgásállapot súlyosságától és klinikai tüneteitől, az akadályozottság mértékétől és formájától, valamint a pszichés funkciók működésétől. A reális pályakép kialakítása rendkívül átgondolt és alapos előkészítő munkát kíván. A pályairányultsághoz nélkülözhetetlen képességek kialakításakor szükség lehet sajátos elő- és felkészítésre, azon képességek kialakítására, amelyek a saját adottságok felméréséhez és elfogadásához vezetnek. Ezt az elő- és felkészítést a mozgáskorlátozott tanuló elképzeléseivel és lehetőségeivel kell összhangba hozni. A pályaalkalmasság vizsgálatakor indokolt lehet speciális szempontok figyelembevétele is.

A nemzeti öntudat, hazafias nevelés mozgáskorlátozott tanulóknál megvalósítandó tanulási és nevelési céljai megegyeznek a Nemzeti alaptantervben megfogalmazottakkal.

5. A Nemzeti alaptanterv alkalmazása a mozgáskorlátozott tanulók nevelése-oktatása során

A 2011. évi CXC. köznevelési törvény 47.§ értelmében és a Nemzeti alaptantervben megfogalmazottakkal összhangban a mozgáskorlátozott tanuló optimális fejlődése, nevelése-oktatása érdekében szükséges a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő szakember (jelen esetben szomatopedagógus, vagy központi idegrendszeri károsodás esetén szomatopedagógus és/vagy konduktor) aktív és támogató jelenléte. Továbbá szükségesek lehetnek speciális gyógyászati, rehabilitációs és technikai eszközök, illetve a fejlesztési területek szakértői bizottság által történő meghatározása, egyéni fejlesztési terv készítése. Mindez lehetővé teszi az egyéni haladási ütem biztosítását, valamint a differenciált (optimális esetben személyre szabott) nevelés-oktatás során az egyéni módszerek, egyedileg kialakított segítő technológiák, gyógyászati és rehabilitációs eszközök alkalmazását, továbbá az időkeret módosítását, a tananyag elsajátításának egyénre szabott tempóját, módját. Emellett a köznevelési törvény 51. §-a hosszabb felkészülési időt biztosít a sajátos nevelési igényű, jelen esetben mozgáskorlátozott tanulók számára vizsgák alkalmával, illetve az írásbeli vagy szóbeli felméréseken, továbbá lehetőséget ad az iskolai tanulmányok során a mozgáskorlátozott tanuló által alkalmazott, megszokott eszközök használatára.

A mozgáskorlátozott tanulók nevelésében-oktatásában a következő speciális habilitációs és rehabilitációs célú tanulási területek, tantárgyak bevezetése szükséges:

1) A mozgáskorlátozott tanulók nevelésében-oktatásában a testnevelés tantárgyi óra mellett vagy helyett biztosítani kell a **mozgásnevelési foglalkozásokat**, ami a szakértői véleményben meghatározott óraszámban és fejlesztési területeken szomatopedagógus, központi idegrendszeri károsodás esetén szomatopedagógus és/vagy konduktor, esetenként gyógytornász javaslatai és iránymutatásai szerint, illetve részvételével történik (18/2016-os A felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről szóló EMMI rendelet alapján). A mozgásnevelés komplex hatásrendszer, amely ötvözi a sérült, károsodott tartási és mozgási funkciók, akadályozott cselekvések-tevékenységek, motoros képességek helyreállítását célzó gyógyító és a motoros képességek fejlesztését szolgáló pedagógiai eljárásokat, és e folyamatokat integrálja a nevelés-oktatás folyamatába. A mozgásnevelés célját és feladatait az életkor, a tanuló mozgásszervi diagnózisa – annak végleges, javuló vagy romló volta –, továbbá a mozgásállapot súlyossága és klinikai tünetei, akadályozottságának mértéke és formája határozzák meg. A mozgásnevelés foglalkozás körültekintő, alapos funkcionális diagnosztikai állapotfelmérésre épül, majd ezt követően egyénileg összeállított hosszú és rövid távú rehabilitációs terv alapján kezdhető el. A mozgásnevelés magában foglalja a különböző fizioterápiás

eljárásokat, a sérülésspecifikus testnevelés és sport mozgásanyagát, a mindennapos tevékenységre nevelést, a kommunikáció motoros feltételeinek kialakítását és javítását, a szenzoros integráció segítését, valamint a kognitív funkciók fejlesztését. A mozgásnevelés célja a tartási és mozgási funkciók, funkcionális rendszerek és motoros képességek optimális szintre emelése, a változó környezeti adottságokhoz illeszkedő, életkori sajátosságoknak megfelelő legmagasabb szintű mozgásos alkalmazkodóképesség kialakítása és mozgáskultúra elsajátítása, az egészség megőrzése és javítása fogyatékosságspecifikus módszertani jellemzőkkel.

A mozgáskorlátozott tanulók esetében kiemelkedően fontos, hogy a mozgásfejlesztés ne csupán a mozgásnevelés-órákon, hanem a nevelés-oktatás, fejlesztés teljes ideje alatt megvalósuló komplex tevékenység legyen.

2) A mozgáskorlátozott tanulók számára a **segítő technológiák használatával történő írás** a kézírás mellett vagy helyett a gondolatközlés, illetve a kommunikáció eszköze, elősegítve ezzel a tanulók habilitációját, rehabilitációját. A mozgáskorlátozott tanulók esetében a megváltozott felső végtagi funkció – ideértve a megváltozott kézfunkció állapotát – megnehezítheti vagy lehetetlenné teheti az olvasható kézírás elsajátítását, melynek következtében az önálló tanulási tevékenységek akadályokba ütközhetnek. Az infokommunikációs eszközök segítségével való írás elsajátításának színvonala a tanuló egyéni képességének, mindenkori fizikai és pszichés állapotának függvénye. A segítő technológiák használatával történő írás bevezetésének időpontjáról mindig egy szakmai team dönt, melynek tagjai különnevelés esetén az osztályfőnök, a mozgásnevelő, a segítő technológiák használatával történő írást tanító szomatopedagógus, a szülő és a tanuló; együttnevelés esetén pedig az osztályfőnök, az utazó szomatopedagógus, a szülő és a tanuló. Az infokommunikációs eszközök segítségével történő íráshoz elengedhetetlen a betűk nyomtatott és írott képének ismerete. Amennyiben arra lehetőség van, a kézi írás alól nem kap teljes felmentést a tanuló, hanem a folyamatos grafomotoros és vizuális percepciós képességek fejlesztése, kézmozgás, betűalakítás, betűvázolás, betűfelismerés, az írott szövegek olvasásának elsajátítása mellett, azzal párhuzamosan megkezdődik az infokommunikációs eszközön való írás előkészítése. Ezen bevezető szakasz feladata a megfelelő testhelyzet kialakítása, a mozgáskorlátozott tanuló egyéni aktuális mozgásállapotának megfelelő infokommunikációs eszköz kiválasztása és az eszközhasználat módjának kialakítása. A segítő technológiákkal való írás kialakítását a tanuló mozgásszervi diagnózisa – annak végleges, javuló vagy romló volta –, továbbá a mozgásállapot súlyossága és klinikai tünetei, akadályozottságának mértéke és formája, valamint társuló fogyatékossága határozza meg.

3) A korai agykárosodás következtében kialakult mozgás-rendellenességek esetén kialakulhat dysarthria (a beszéd kivitelezésének fonációs és artikulációs zavara), mely nehezen érthető beszédprodukciót eredményez, vagy anarthria, mely beszédképtelenséget jelent. Ezért a nevelés-oktatás során kiemelt feladat a **beszéd- és kommunikációfejlesztés**, súlyos esetben logopédia és/vagy technikai eszközökkel támogatott alternatív és augmentatív kommunikáció (a szóbeli kommunikációt helyettesítő vagy kiegészítő, segítő, támogató kommunikációs rendszerek) kialakítása és mindennapi használata. Az alternatív és augmentatív kommunikáció (AAK) feladata az aktív és önálló kommunikáció kialakítása, különböző módszerek és eszközök segítségével, mely biztosítja, hogy a kommunikációban is akadályozott tanuló cselekvő részesévé váljon szűkebb és tágabb környezetének. Ez az általános iskola minden szakaszán, minden tagozatán külön foglalkozás keretében vehető igénybe. Célja a kapcsolatteremtés képességének, a gondolatok, érzelmek megosztásának, közös értelmezésének kialakítása, megerősítése, bővítése; elsődlegesen a beszédfejlesztés; az alternatív és augmentatív kommunikáció módszereivel, eszközeivel, technikáival. A súlyos beszédfogyatékos, beszédképtelen tanulók fejlesztésének központi feladata a beszéd- és kommunikációfejlesztés. A kommunikációoktatás célja, hogy a beszédképtelen gyermekek, tanulók megtanulják, hogyan tudják szükségleteiknek megfelelően, aktívan kifejezni magukat.

A pedagógiai feladatok meghatározásakor figyelembe kell venni továbbá, hogy a mozgásszervi károsodások megjelenési formája széles spektrumú; a legenyhébb mozgásbeli eltérésektől a súlyos mozgásállapotig és a teljes kiszolgáltatottságig terjed. Ezért a sérülés és akadályozottság mértékének megfelelő támogatás, pedagógiai fejlesztő folyamat során a tanulási területek tartalmi és időbeli eltéréseinek megfogalmazásakor nagyfokú differenciálás, adaptálás és alkalmazkodás szükséges, igazodva az adott tanuló támogatási szükségleteinek mértékéhez. A mozgáskorlátozott tanulók nevelése-oktatása során a Nemzeti alaptantervben meghatározott tanulási területek, illetve a hozzájuk kapcsolódó tantárgyak tanulási céljainak megvalósítása általában lehetséges. A helyi tantervekben, egyéni fejlesztési tervekben az egyes tantárgyak témaköreire, azok tartalmára és követelményeire vonatkozó kerettantervi ajánlások a tanulók egyéni sajátosságainak figyelembevételével érvényesíthetők. Az egyéni igényekhez igazodó eljárások alkalmazása csak abban az esetben indokolt, ha az általános követelményeknek való megfelelés semmilyen módszertani, technikai segítségnyújtással, környezeti adaptációval nem biztosítható. Fontos, hogy az individuális megsegítés olyan mértékű legyen, amennyire az eredményes egyéni fejlődéshez elengedhetetlen.

Azoknál a jellemzően gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményekben tanuló mozgáskorlátozott tanulóknál, ahol az akadályozottság mértéke nagyfokú segítségnyújtást igényel a mindennapok tevékenységeinek elvégzésében, szükséges a terhek csökkentése. Súlyos mozgásállapotú tanulók esetében már az iskolai közegben, az osztályteremben tanulói asztaloknál való ülve tanulás is rendkívül megerőltető és fárasztó fizikai igénybevételt jelenthet – például neuromuszkuláris betegségek esetén a csökkent izomerő, illetve a fokozott izomtónussal, esetleges túlmozgásokkal, kóros együttmozgásokkal, fennmaradt reflextevékenységgel rendelkező cerebrális parézissel diagnosztizált tanulók esetében jelent ez különösen problémát. Ezenkívül többletterhek jelentkeznek a napi rutin végzésekor az önkiszolgálási tevékenységek időigényessége miatt, valamint a habilitációs-rehabilitációs célú, illetve fejlesztő foglalkozások szükségessége miatt. Ezekben az esetekben az osztálytermekben kell kialakítani az alternatív tanulási környezetet, olyan tárgyi feltételek biztosításával, melyek lehetővé teszik az aktív pihenőidők beiktatását a tanulási folyamatba, ezzel segítve a mozgáskorlátozott tanulót a testi-szellemi felfrissülésben.

Mozgáskorlátozottság esetén gyakran számolnunk kell a tanulók fáradékonyságával, csökkent terhelhetőségével. Az egyéni szükségletekhez igazodva fontos a kötelező és a választható tárgyak óraszámának csökkentése. Erre való tekintettel a Művészetek tanulási terület; az éne-zene és vizuális kultúra tantárgyak Nat-ban megfogalmazott célkitűzései alsó tagozaton egyrészt tantárgyi koncentrációval, illetve témahetek, különböző projektmunkák keretében érvényesülhetnek, másrészt összevont egységként, úgynevezett komplex művészeti nevelés keretében valósíthatók meg. A mozgáskorlátozott tanulók nevelése-oktatása során kiemelten hangsúlyos a komplex személyiség- és készségfejlesztés érdekében végzett művészeti nevelés, ami beépül az alsó tagozatos tanulási területek tevékenységrendszerébe. Az ének, a ritmus, a zene, a tánc, a népi játékok, valamint a grafomotoros készség, a vizuális kommunikáció, továbbá a képzőművészet mind kiemelten fontos területek.

Mozgáskorlátozottság esetén kiemelt feladat a cselekvéses tapasztalatszerzés akadályozottságából eredő hiányosságok pótlása, kompenzálása, a mozgáskorlátozott tanulók szűkebb és tágabb környezetének megismerése, az önmaguk megismerésének segítése, a helyes életvitel kialakításának megalapozása és az önálló életvitelhez szükséges alapképességek kialakítása érdekében a környezetismeret tantárgy 1. osztálytól való tanítása.

5.1. A tanulási környezet szervezése

5.1.1. Végtagfejlődési rendellenességek és szerzett végtaghiányok esetében

A kategóriába sorolható minden veleszületett vagy szerzett, teljes végtagra vagy végtagrészre vonatkozó végtagredukció vagy -többlet kiterjedése és mértéke nagymértékben meghatározza a nevelési-oktatási

folyamatban való részvételt. Általánosságban azonban elmondható, hogy a tanuló osztályteremben, illetve iskolapadban való elhelyezésekor, az optimális testhelyzet felvételekor mindenkor a gerinc védelmére és a testtartás korrekciójára kell ügyelni. A túlzott féloldali terhelést el kell kerülni, lábbal írás esetén a hát fokozott meghajlását kell kiküszöbölni. A szájjal való íráskor pedig fontos a szemek védelme és a megfelelő megvilágítás biztosítása, valamint a higiéniai szabályok betartása. Mindezen célok megvalósítása érdekében állítható magasságú és dönthető asztallapot használjunk, illetve állítsuk be a megfelelő székmagasságot, esetleg a kerekesszékben való helyes ülést! Nagyon fontos, hogy a tanuló az íráshoz megfelelő méretű (hosszúságú, vastagságú) ceruzát használjon, illetve szájjal és lábbal történő írásnál és manipulációnál nagy gondot kell fordítani a higiéniára. Kiemelt feladat a megmaradt csonkok, végtagrészek védelme, sérülésektől való megóvása. Végtagredukciós fejlődési rendellenességgel vagy szerzett végtaghiánnyal élő tanulónál a mozgásos ismeretszerzés akadályozottságából eredő hátrányok (testséma-, orientációs zavarok) kompenzálása, helyettesítő technikák alkalmazása a nevelés-oktatás folyamatának kiemelt feladata.

5.1.2. Petyhüdt bénulást okozó kórformák esetében

A progrediáló (állapot rosszabbodásával járó) kórképek és a nem progrediáló kórképek esetében is fontos a megfelelő ülés, a helyes testtartás, az asztal, szék, illetve gyakran a kerekesszék beállítása. Mindkét csoportba tartozó kórképek esetén fontos lehet a testhelyzetek napközbeni váltogatása, akár az ülőfelület változtatásával, akár – amennyiben van erre lehetőség – fekvéssel. (A gerincvelő veleszületett vagy szerzett károsodása esetén kötelező a felfekvések [decubitusok] megelőzése érdekében alkalmazott decubituspárna használata). A cselekvéses ismeretszerzés zavaraiból eredő hátrányok kompenzálása, helyettesítő technikák alkalmazása, illetve speciális tanulási technikák, oktatási módszerek alkalmazása lehet szükséges az esetlegesen előforduló részképesség-zavarok jelenléte miatt. A petyhüdt jellegű bénulást okozó kórformák esetében gyakori és tartós kórházi tartózkodás is előfordulhat, ilyenkor fontos ezek hatásainak enyhítése. A gerincvelő veleszületett vagy szerzett károsodása esetén fontos az egészségügyi és gondozási feladatok rendszeres biztosítása.

5.1.3. Korai agykárosodás következtében kialakult mozgás-rendellenességek esetében

A cerebrális parézis (CP) különböző megnyilvánulási formái különböző súlyosságú, kiterjedésű és mértékű károsodást mutatnak. A minimális funkciózavaroktól a halmozott fogyatékosságig széles spektrumon helyezkednek el a tünetek. Ennek megfelelően a cerebrális parézissel diagnosztizált tanulók nevelési-oktatási folyamatban való részvétele, sajátos nevelési igénye, szükségletei is nagyon különbözőek.

A korai agykárosodás következtében kialakuló mozgás-rendellenesség, a cerebrális parézis (CP) esetén az idegrendszer organikus károsodása következtében a sérült funkciók a fejlődés során ritkán maradnak izoláltak. Ez azt jelenti, hogy a sérülés általában nem egy elszigetelt funkciókiesést okoz, hanem több egy időben vagy egymás után kialakuló – esetleg ép – funkció fejlődését is befolyásolhatja. A CP nagyobb valószínűséggel jár együtt más fogyatékossággal, illetve a jellegzetes mozgászavar hallás- és látásfogyatékosság nélkül is megnehezíti az észlelést (pl. fejkontroll hiánya, szemfixáció gyengesége, kóros reflextevékenységek, tónusbelövellések). A tünetek megjelenése a központi idegrendszert ért károsodás helyétől és kiterjedtségétől függ.

A korai agykárosodás következtében kialakuló mozgás-rendellenességgel, CP-vel diagnosztizált tanulókat általában hosszabb reakcióidő és pszichés fáradékonyság jellemzi. Teljesítményük nem egyenletes, gyakran függ aktuális mozgásállapotuktól. A cerebrális parézissel diagnosztizált tanulókra jellemző, hogy az egyes képességterületeken jelentősen eltérő teljesítményt nyújthatnak. Figyelmüket nehezebben tudják összpontosítani, és az könnyebben elterelhető. Emlékezeti funkcióikra általában jellemző, hogy könnyebben megjegyzik a konkrét tevékenységhez, cselekvéses megtapasztaláshoz kapcsolódó, érzelmileg is megerősített ismereteket. Mivel azonban éppen ebben akadályozottak, ez a teljesítményüket ronthatja.

A korai agykárosodás következtében kialakult mozgás-rendellenesség kisebb vagy nagyobb mértékben akadályozhatja a felső végtag mozgási-érzékelési funkcióit, illetve a manipulációt. Ennek következtében

akadályozottá válhat a grafomotoros teljesítmény, illetve veszélyeztetheti az írásmozgás-koordináció pontos kivitelezését. Ezért cerebrális parézissel diagnosztizált tanulók esetében gyakran alternatív, segítő technológiával támogatott írás elsajátítása válik szükségessé (ez lehet például számítógépen, laptopon vagy érintőképernyőn való írás is).

5.1.4. A halmozottan fogyatékos mozgáskorlátozott tanulók esetében

A halmozott fogyatékosság olyan állapot, amelyben különböző társult formában és arányban van jelen az értelmi képességek, a mozgásfunkciók, a verbális (és nonverbális) kommunikáció, a látás, látási észlelés, a hallás, hallási észlelés, a megismerő funkciók, esetenként a személyiség és viselkedés zavara. A halmozottan fogyatékos tanulóknak speciális, komplex megsegítésre van szükségük.

A különböző kategóriákba tartozó mozgásszervi károsodásokhoz eltérő gyakorisággal társulnak más zavarok. Ahhoz, hogy a tanulók iskolai és mindennapi tevékenységeikben eredményesek legyenek, sajátos feltételeket biztosító iskolai környezetben, speciális tanterv, egyéni fejlesztési terv alapján, egyéni felzárkóztató programok mentén, a domináns fogyatékossághoz igazodva, de a társult fogyatékosságból eredő korlátokra is figyelve szükséges a képességek fejlesztését megvalósítani. Az egyéni fejlődést nyomon kísérő pedagógiai diagnosztizálás az alapja a fejlesztés rövid távú céljai, feladatai és követelményei meghatározásának.

5.1.5. Ortopédiai és egyéb kórformák esetében

Mindig a mozgásszervi károsodásnak megfelelően alakítjuk ki a speciális tárgyi és személyi feltételeket; a szomatopedagógus biztosítja a nevelési-oktatási folyamat optimális megvalósítását.

5.2. Kompetenciafejlesztés mozgáskorlátozott tanulók esetében

Valamennyi kulcskompetencia fejlesztése beépül a mozgáskorlátozott tanulók sérülésspecifikus pedagógiai fejlesztő folyamatába. Mozgáskorlátozottság esetén – a cselekvéses tapasztalatszerzés hiányosságai, illetve a szociális kapcsolatok sajátos alakulása miatt – az egyes kompetenciaterületek által meghatározott képességek fejlődése, ismeretek elsajátítása, attitűdök alakulása során gyakran eltérő fejlődés tapasztalható. A kompetenciafejlesztés folyamatában a tevékenységek kivitelezését, illetve a különböző helyzetekben való részvételt biztosító eljárások, technikák alkalmazása szükséges annak érdekében, hogy a mozgáskorlátozott tanulók is képesek legyenek a hatékony alkalmazkodásra, a környezet befolyásolására.

A mozgáskorlátozott tanulók esetében a gyors, cselekvőképes alkalmazkodás, illetve az élethosszig tartó tanulásra való felkészülés érdekében valamennyi kompetenciaterület fejlesztése kiemelt fontosságú.

5.2.0. Alapkompetenciák

Az alapkompetenciák magukban foglalják azoknak a beszédhez, íráshoz, szövegértéshez, a mennyiségi, téri-vizuális és idői viszonyokban való tájékozódáshoz, valamint a mozgáshoz kapcsolódó ismereteknek, készségeknek és attitűdöknek a rendszerét, melyek lehetővé teszik a használható tudás megszervezését. A mozgáskorlátozott tanulóknál az alapkompetenciák fejlesztése mint előkészítő folyamat kiemelt szerepet kap az iskolai nevelés-oktatás során.

5.2.1. A tanulás kompetenciái

A mozgáskorlátozott tanulóknál fokozott figyelmet kell fordítani a tanulás összetevőinek tanítására, az egyénre szabott tanulás módszereinek (típusának, csatornájának) megválasztására, ezzel elősegítve az önálló tanulás képességének kialakulását. Az előzetes tapasztalatszerzés a mozgáskorlátozottság miatt minőségileg és mennyiségileg is módosulhat, ezért a tanuló előzetes tudása is hiányos, szórt lehet. Számolni kell azzal a ténnyel is, hogy gyakran a részképességek zavarai vagy hiányosságai is nehezítik a tanulás folyamatát. A tapasztalati alapozás lehetőségeinek megteremtésével, életszerű tartalommal, a kíváncsiság, érdeklődés és megoldási késztetés felkeltésével és megtartásával stabil motiváció érhető el az egyéni tanulási formák kialakulásához.

Fontos, hogy a mozgáskorlátozott tanuló az aktív, önirányított tanulás kompetenciáit az élet különböző területein változatos helyzetekben és szerepekben, önállóan, valamint másokkal is együttműködve alkalmazza céljai megvalósítása érdekében. Fontos, hogy a tanulók az iskolai évek során sajátítsák el az önálló tanulást segítő eszközök (pl. számítógép, internet, elektronikus és iskolai könyvtár) készségszintű használatát. A hatékony tanulási módszerek elsajátítása magában foglalja a csoportos tanulás módszereit, a kooperatív tanulási technikát vagy a távoktatást.

5.2.2. A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

A kommunikáció teszi lehetővé a társas kapcsolatok kialakítását, a gondolatok közlését, az információ megszerzését és közvetítését – ezek mindegyike hatással van a mozgáskorlátozott tanulók önálló életvitelének kialakítására, illetve szűkebb és tágabb környezetükbe történő beilleszkedésére. Amennyiben – a sérülés következtében – akadályozott a szóbeli, az írásbeli vagy a nonverbális kommunikáció, a képességek speciális módszerekkel történő fejlesztésére van szükség (mozgás-, egyensúly-, ritmus-, grafomotoros képességek, térbeli tájékozódás, testséma, érzékelés, észlelés, figyelem, emlékezet, nyelv és beszéd stb.), mindig igazodva az értelmi és mozgásállapothoz, illetve az életkorhoz.

A szóbeli kommunikáció érintettsége esetén szükséges lehet a logopédiai kezelés, a beszédterápia eljárásainak alkalmazása, súlyosabb esetben a kiegészítő, kisegítő alternatív vagy augmetatív kommunikációs forma (a szóbeli kommunikációt helyettesítő, vagy kiegészítő, segítő, támogató kommunikációs rendszerek) használata. Az írásbeli kommunikáció akadályozottsága az infokommunikációs eszközök használatával kompenzálható. A kifejező beszéd fontos alkotóeleme a mimika, a beszédet kísérő kéz- és testmozgások, melyek kivitelezésének akadályozottsága esetén a tanulók mozgásfejlesztésébe is integrálni kell mindezek fejlesztését.

Az idegen nyelvi kommunikáció kiemelt fejlesztése támogatja a sikeres munkaerőpiaci integrációt és a társadalmi beilleszkedést. Minden esetben a sérülésnek leginkább megfelelő tanulási módszer megválasztása szükséges. Differenciálásra, a tananyag és a taneszközök adaptálására leginkább az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtti oktatási időszakban van szükség. A testbeszédet és a mimikát csak részben lehet bevonni a nyelvtanulásba, ugyanakkor többször kerülhet sor egyéb nonverbális eszközök használatára. A mozgásos játékokban, feladatokban differenciálásra vagy adaptálásra lehet szükség. Az eljátszással, utánzással, hangeffektusokkal, manipulációval járó tevékenységekben és az azokkal kapcsolatos elvárásokban is az érintett tanuló képességeihez kell alkalmazkodni.

5.2.3. A digitális kompetenciák

A digitális kompetencia megfelelő szintje biztosíthatja a mozgáskorlátozott tanulók részvételét szinte valamennyi élethelyzetben. A nevelés-oktatás során az információs-kommunikációs technológiák használatának olyan szintű és minőségű elsajátítása szükséges, ami alkalmassá teszi a tanulókat az önálló ismeretszerzésre, az információk kritikus szűrésére, azok feldolgozására és kreatív használatára. A digitális kompetenciák megfelelő szintje lehetővé teszi a digitális platformokon folytatott kommunikációt, együttműködést, valamint hozzájárul ahhoz, hogy a mozgáskorlátozott tanulók digitális tartalmakat legyenek képesek létrehozni. Mozgáskorlátozottság esetén sokszor speciális, illetve adaptált eszközök használata szükséges (speciális egér, klaviatúra, szoftverek stb.). A szóbeli vagy írásbeli kommunikációjukban akadályozott tanulók digitális kompetenciájának szintjét emeli, ha akadálymentes kommunikációjukhoz magas színvonalú, korszerű infokommunikációs háttérrel rendelkeznek.

5.2.4. A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A problémamegoldó gondolkodás, a mennyiségi és minőségi adatgyűjtés, az adatok rendszerezése, az információk különböző logikai módszerekkel történő átalakítása, értelmezése és elemzése hozzájárul az önálló életvitel, az önrendelkező életforma kialakulásához, így a kompetenciafejlesztés kiemelten fontos területe. Az egyes jelenségek közötti összefüggések felismerése, értelmezése és gyakorlati alkalmazása révén a tanuló a

mindennapi életet érintő kritikus helyzetekben megalapozott tényekre és bizonyítékokra támaszkodó döntéseket hoz.

5.2.5. A személyes és társas kompetenciák

A megfelelő önismeret hozzájárul a társas kapcsolatok kialakulásához, ami a társadalomban való boldogulás alapját képezi. A tapasztalatszerzés módosult folyamatai, a kommunikáció esetleges nehezítettsége, a társas kapcsolatok alakulásának sajátos módja miatt szükséges a terület kiemelt, tudatos fejlesztése, a megvalósítható célok kitűzése, a reális értékelés, a pozitív megerősítés.

A személyiség építésének és a lelki egyensúly fenntartásának egyik eszköze a lehetőségek szerinti önállóságra nevelés. A tanulókban akkor alakul ki reális, pozitív énkép, ha önmagukhoz képest fejlődnek, érnek el sikereket. Fontos, hogy a mozgáskorlátozott tanulóknak legyenek céljai különböző területeken, mikro-, illetve makrociklusokra tervezzenek, ezáltal belső motivációjukat folyamatosan alakítsák, fejlesszék, majd a folyamat végén értékeljék teljesítményüket. Fontos, hogy közös munkában vállaljanak feladatot, ismerjék a csoportban betöltött szerepüket.

A másokkal való együttműködés a mindennapi élet megszervezéséhez nélkülözhetetlen. A társadalmi integráció kölcsönös alkalmazkodást, a mozgáskorlátozott tanulótól is aktív részvételt kíván. A társadalomban való aktív részvétel megköveteli a fogyatékos személyek esélyegyenlőségét biztosító jogokról, az érdekvédelmi szervezetek működéséről, szerepéről elsajátított ismereteket, valamint a kölcsönös alkalmazkodás képességének kialakulását.

5.2.6. A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A művészi kifejezés és a kulturális életben való aktív részvétel a mozgáskorlátozott tanulók számára is adott, egyben a tehetség kifejeződésének lehetőségét biztosítja a művészet bármely területén. A mozgáskorlátozott tanuló harmonikus fejlődésének és önkifejezésének egyik fontos eszköze a rajzolás, festés, zene, mozgás, dramatikus interakció, tánc és egyéb alkotótevékenységek. A megfelelő eljárások, módszerek, testhelyzetek, eszközök megtalálása hozzásegíti a mozgáskorlátozott tanulót, hogy önmaga is kreatív alkotásokat hozzon létre, valamint hogy megtapasztalja az esztétikai átélés és a művészi önkifejezés hatásait.

5.2.7. Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A reális önismeret, a megfontolt és minden körülményt figyelembe vevő pályaorientáció hozzájárulhat a megvalósítható pályakép, az önálló életvitel, az alkotó életforma kialakításához.

5.3. Az egyes tanulási területekre vonatkozó ajánlások

A különböző tanulási területekhez kapcsolódó tantárgyak nevelési-oktatási feladatainak megvalósításakor a következő szempontokat kell figyelembe venni.

5.3.1. Magyar nyelv és irodalom

A mozgáskorlátozott tanulók esetében kiemelt feladat a mozgáskorlátozottságból adódó kommunikációs (beszéd és írás) nehézségek ellensúlyozása, különös tekintettel a részképességek kiesésének kompenzálására (beszédhallási és beszédmotoros területek zavarai, olvasási zavarok/diszlexia, írászavarok/diszgráfia, esetleg beszédészlelési és beszédértési zavarok). Kiemelt feladat a magyar nyelv és irodalom oktatása során a megismerő tevékenység akadályozott voltából eredő hátrányok leküzdése (pl. a szókincsfejlesztés).

A mozgáskorlátozott tanulók **írástanítását** hosszú előkészítő szakasz előzi meg, melynek során megfelelően kell pozicionálni a tanulót (asztalok és székek speciális beállításaira figyelve), hogy ezzel a lehető legoptimálisabb ülőhelyzetet biztosítsuk számára. A kézfunkció akadályozottsága megnehezítheti a mozgáskorlátozott tanuló

írásmozgás-koordinációját. Ebben az esetben szükség lehet speciális, nagyobb sortávolsággal megrajzolt, vastagabb lapokból álló, kimondottan a gyengénlátó tanulóknak készült füzetre. Ezekben a füzetekben a sorok és a háttér eltérő kontrasztja is segíti a tanulók vonalközben maradását. Egyes esetekben szükség lehet speciális íróeszközre, ceruzafogóra. Néhány esetben a kézfunkció nem teszi lehetővé a kézírást, ilyenkor a mozgáskorlátozott tanuló digitális eszközön (számítógépen, laptopon vagy tableten stb.) dolgozik. Ilyen esetekben a tananyagot digitalizálni kell.

Az írást minden esetben meg kell, hogy előzze a kéztorna, a manipuláció, valamint a grafomotorika fejlesztése. Fontos a kéz és az ujjak mozgékonyságának, ügyességének, a kéz izmainak, az ízületek lazaságának, célpontosságának fejlesztése, a kéz izomerejének szabályozása, az ujjak tapintási érzékenységének, dominanciájának javítása, a két kéz, illetve a szem- és kézmozgások közti koordináció fejlesztése. Mindez lassított ütemű írástanulást eredményez, illetve megnöveli az írás-előkészítő szakasz időtartamát. A betűelemek vázolásakor fontos az irányokat megnevező szavak értése, használata, valamint azok vonalrendszerbe helyezése. Mozgáskorlátozott tanulók esetében előfordulhat, hogy a felső végtagi funkciók súlyos károsodása vagy a manipuláció nagymértékű akadályozottsága jelentősen megnehezíti a folyóírás elsajátítását. Ilyenkor támogatjuk a nyomtatott kis-, illetve nagybetűs írást, illetve a helykijelölő írást. Előfordul az is, hogy a kéz funkcionális állapota nem teszi lehetővé az olvasható írásproduktum kivitelezését, ilyenkor a segítő technológiákkal történő írás bevezetésére kerül sor. A bevezetés időpontjáról mindig egy szakmai team dönt, melynek tagjai az osztályfőnök, a mozgásnevelő, a szomatopedagógus.

A mozgáskorlátozott tanulók **olvasástanítását** szintén hosszú előkészítő időszak előzi meg, melynek során kiemelten fontos a beszéd alaki és tartalmi oldalának fejlesztése, valamint a beszédértés és az önkifejező beszéd fejlesztése. Ezenkívül kiemelt szerepe van a fonológiai tudatosság fejlesztésének, a szókincsfejlesztésnek, a téri tájékozódás fejlesztésének, valamint a ritmusfejlesztésnek. Az olvasás tanítása során szükség lehet arra, hogy az olvasnivalót kinagyítsuk és a síkban jól követhetően, strukturáltan helyezzük el a lapon. Mozgáskorlátozott tanulók olvasásakor szükség lehet a papír vagy a könyv rögzítésére, esetenként dönthető könyvtartóra, sorvezető alkalmazására, esetleg nagyítóra vagy lapozóra.

Fejlesztési feladatok életkortól, diagnózistól és mozgásállapottól függően:

- Megfelelő olvasási és íráskészség kialakítása.
- A hagyományos és a digitális szövegértés fejlesztése (mind a hallott, mind az olvasott szövegek tekintetében).
- Szövegalkotási képesség formálása; a képzelet, az önkifejezés, az egyéni stílus, a véleménynyilvánítás és a tanulók vitakultúrájának bátorítása, fejlesztése.
- Nyelvtani és helyesírási ismeretek, ennek révén a tudatos nyelvszemlélet fokozatos alakítása.
- Az önálló, hatékony tanulás elsajátíttatása (a tanuló képes legyen kitartóan tanulni, saját tanulását megszervezni, ideértve az idővel és az információval való hatékony gazdálkodást is), ismeretfeldolgozási technikák tanítása. A tanuló érdeklődésének megfelelően hagyományos és digitális szövegekkel bővítse ismereteit.
- Az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlesztése (irodalom, zene, tánc, dráma, bábjáték, fotó, film és képzőművészeti alkotások segítségével).

5.3.2. Matematika

A mozgáskorlátozott tanulók matematikaoktatása során tudatosan figyelni kell a cselekvéses tapasztalatszerzés gátoltságára, a megismerő tevékenység akadályozottságára, a manipuláció akadályozottságára, a kognitív funkciók sajátos fejlődési útjára, a részképességzavarok megszüntetésére, minimalizálására, a társuló fogyatékosságok enyhítésére, tüneteinek megszüntetésére, a fizikai, pszichés és egészségügyi problémák okozta „teljesítőképesség”-változásokra. Mindezek indokolják a matematika oktatása során a mozgásállapotnak

megfelelő, egyénre adaptált eszközök használatával támogatott, tapasztalatszerzésre épülő, cselekedtető, hosszabb megalapozó szakasz beiktatását, melynek során lényeges a lehető legtöbb érzékszerv bevonásával szerzett érzékletek integrálása (látás, hallás, tapintás, mozgás).

A matematika tartalmainak elsajátíttatása során a kis lépésekre bontás elve, illetve az absztrakciós út tudatos megsegítése, a játékosság, a motiváció folyamatos fenntartása és a folyamatos gyakorlás elve támogathatja a megértést, a tanulási folyamatot. A mozgáskorlátozott tanuló saját testén kialakuló mennyiségfogalma sokszor kialakulatlan, így a tapasztalatszerzés ezen a területen is kiemelt jelentőségű.

A nevelési-oktatási feladatok sorában kiemelt szerepe van a hiányzó, sérült vagy rendellenesen működő adottságok–készségek–képességek javításának, korrigálásának, kialakításának, mással való pótlásának, illetve mindezek fejlesztésének. Az ismeretnyújtás a képességek gazdag tárházának fejlesztése közben, az adott életszakaszon belül a tanuló individuumának – fejlődési ütemének – figyelembevételével zajlik.

A kézfunkció akadályozottsága megnehezítheti a mozgáskorlátozott tanuló írásmozgás-koordinációját, ezért szükség lehet speciális, nagyobb négyzetekkel megrajzolt négyzethálós füzetre, mely kimondottan a gyengénlátó tanulók számára készül, vagy speciális íróeszközre, ceruzafogóra. Néhány esetben a kézfunkció nem teszi lehetővé a kézírást, ilyenkor a mozgáskorlátozott tanuló digitális eszközön (számítógépen, laptopon vagy tableten stb.) dolgozik. Ilyen esetekben a tananyagot digitalizálni kell.

A geometriai tananyag gyakorlati részének tanítása a mozgásállapottól függően egyéni elbírálás alapján történik. Sok esetben szükséges tárgyi és személyi feltételekkel biztosítani az egyes feladatok kivitelezését (pl. geometriai eszközök rögzítését megoldani, körzőhasználatot segíteni, számítógépes programok segítségével szerkeszteni). Esetenként egyes tananyagrészek módosítása, csökkentése, adaptálása válhat szükségessé (pl. számítógép, számológép használata, valamint a különböző számítógépes programok, pl. GeoGebra; vagy tabletre, okostelefonra letölthető app-ok használata). Indokolt esetben – a szakértői bizottság javaslatával alátámasztva – szükséges lehet az egyes tananyagrészek értékelése alóli felmentés.

Fejlesztési feladatok életkortól, diagnózistól és mozgásállapottól függően:

- Cselekvéses tapasztalatszerzésből adódó hátrányok kompenzálása
- A környező világ mennyiségi és minőségi tulajdonságainak megismerése, a jelenségek közötti összefüggések felismerése
- A percepció fejlesztése és a különböző érzékletek integrálása
- A térben és a síkban való tájékozódás fejlesztése
- Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban, a döntésekre, ítéletalkotásra való képesség fejlesztése
- Pontosság, kreativitás, kritikai, stratégiai és rendszerező gondolkodás kialakítása
- A számolási készség fejlesztése
- Helyes tanulási szokások fejlesztése
- Az életkornak megfelelő matematikai szaknyelv elsajátítása

5.3.3. Történelem és állampolgári ismeretek

A mozgáskorlátozott tanulók számára szükséges a társadalmi tapasztalatszerzés hiányainak pótlása, a fogyatékosságokkal élő történelmi személyek tevékenységének bemutatása. Sajátos tartalmat jelenthet a fogyatékos emberek társadalmi megítélése a történelem során, a társadalmi, politikai helyzet, a kulturális színvonal és a fogyatékos emberek helyzete megítélése közötti összefüggés, a mozgáskorlátozottakra vonatkozó jogszabályok és érdekvédelmi szerveződések, a fogyatékos személyekkel foglalkozó intézmények ismerete.

A múzeumlátogatások, helytörténeti kirándulások szervezésével az általános célokon túl (a múlt valósághű megismerése) tapasztalatokhoz, élményekhez juthatnak a tanulók a kulturális és társadalmi integráció, az együttműködés területén is.

5.3.4. Erkölcs és etika

A tanulási terület témái közül az önszabályozás, a társas-emocionális szabályok, az etikai normák, a másság elfogadása, a tolerancia, a pozitív diszkrimináció, a jogérvényesítés és általában a speciális szükségletekhez, fogyatékosságokhoz kapcsolódó témák elsajátítása különösen fontos a mozgáskorlátozott tanulók szempontjából, egyrészt ezek mind támogatják azokat a fejlesztési nevelési célokat, amik az egyéni fejlesztési tervben is hangsúlyosak, másrészt az aktuális és későbbi életvezetés szempontjából a mindennapi életben is azonnal hasznosuló tudástartalmakat jelentnek minden osztályfokon.

5.3.5. Természettudomány és földrajz

A mozgáskorlátozott tanulók esetében az embertani, egészségügyi ismeretek kiegészülnek a tanuló diagnózisának ismeretével és az ezzel kapcsolatos egészségügyi feladatok és problémák kezelésével.

Fejlesztési feladatok életkortól, diagnózistól és mozgásállapottól függően:

- Amennyiben a tanuló mozgásos ismeretszerzése gátolt, a tanulási környezet megfelelő alakítása és a különböző segítő technológiák alkalmazása teremtheti meg a legteljesebb tapasztalatszerzés lehetőségét.
- Tudatosan kell irányítani a tanuló megismerő tevékenységét, tapasztalatszerzését és annak feldolgozását. Az egyre magasabb szintű ismeret kialakítása érdekében ennek a kis lépésben haladás figyelembevételével kell történnie.
- A lehető legnagyobb mértékben segíteni kell a tapasztalatok ismeretté válását, nyelvi szinten való tudatosítását, hogy az felhasználható ismeretté mélyüljön, azaz a tanuló eszközként tudja alkalmazni.
- A tanuló önismeretének segítése, a helyes életvitel kialakításának megalapozása és az önálló életvitelhez szükséges alapképességek kialakítása.
- A téri tájékozódási képesség kialakulásának megsegítése és fejlesztése.
- A közvetlen tapasztalatszerzés érdekében erdei iskola, gyakoribb tanulmányi kirándulások, szabadtéri órák, múzeumlátogatások szervezése.
- A testi-lelki egészségnevelés, a társas készségek fejlesztése és mentálhigiénés nevelés.
- A tanuló saját képességeinek figyelembevételével a reális lehetőségek feltérképezése mellett ismerje és tudja alkalmazni segédeszközével a balesetmentes közlekedés szabályait! Tanuljon meg önállóan közlekedni a számára szükséges segédeszközök segítségével!
- A tanuló alkalmazza a sérüléséből adódó speciális egészségügyi előírásokat, higiéniás szabályokat!

5.3.6. Idegen nyelv

A nyelvtanulás a továbbtanulás, a későbbi munkavállalás, az önbizalom növelésének fontos eszköze, ezért minden esetben szükség van a megszerzett nyelvtudás gyakorlati felhasználhatóságának egyénre szabott elősegítésére.

Az olvasási és írásnehézségekkel küzdő tanulók esetében az auditív tanulási módszerek eredményesebbek. A beszéd- és kommunikációs zavarok, beleértve a nonverbális kommunikáció zavarait is, gátolhatják a

mozgáskorlátozott tanuló aktív részvételét az idegen nyelvi szóbeli kommunikációban – ebben az esetben az érintett funkciók kiemelt fejlesztése, esetleg az írásbeli kommunikáció előtérbe helyezése jelenthet megoldást.

5.3.7. Művészetek

A komplex művészeti nevelés a mozgáskorlátozott tanuló harmonikus fejlődésének és önkifejezésének egyik fontos területe, melynek során a zene, a mozgás, a dramatikus interakció és az alkotás kerül előtérbe.

A felmentés bármely formája indokolatlan; a megfelelő eljárások, módszerek, testhelyzetek, eszközök megtalálása valamennyi művészeti területen hozzásegíti a tanulót az alkotó folyamathoz.

Fejlesztési feladatok életkortól, diagnózistól és mozgásállapottól függően a vizuális kultúra tantárgy esetén:

- Manipuláció, finommotorika, eszközhasználat fejlesztése
- Grafomotoros képességek fejlesztése
- Az elsődleges és másodlagos sérülésekből, az eltérő életvitelből, beszűkült élettérből fakadó hiányok pótlása
- A közvetlen tapasztaltatás, élmények, hatások tudatos és rendszeres biztosítása
- A percepció fejlesztése, az érzékszervek stimulálása
- A környezet aktív befogadására és befolyásolására, alakítására való motiváltság fejlesztése
- Helyes belső képek és ezek visszafordítási képességének (ábrázolóképesség) kialakítása
- Az önkifejezési módok, a környezettel való sokoldalú kommunikációs lehetőségek elsajátítása
- Figyelemorientáció, fixáció

Fejlesztési feladatok életkortól, diagnózistól és mozgásállapottól függően az ének-zene tantárgy esetén:

- A zene megszerettetése az egyes zeneműveken keresztül
- Az optimális testhelyzet beállítása az énekléshez, zenehallgatáshoz
- A megfelelő légzéstechnika kialakítása az énekléshez, ami hozzájárul a beszéd légzéstechnikájának javulásához
- Differenciálni szükséges a dalválasztáskor a dal tempója, sebessége, ritmusa, hangterjedelme szerint
- Az énekléskor szükséges ajakmozgások, artikuláció, nyelvmozgás, egy-egy hang kitartása, a szavak szótagolása, ami hozzájárul a beszéd azonos összetevőinek fejlesztéséhez is
- Ritmuskészség fejlesztése, ami segíti a koordinált mozgás kivitelezését
- Az előadói készség gazdagítása, a verbális és a nonverbális kommunikáció fejlesztése
- Néphagyományok, népszokások megismerése, megszerettetése, népi játékok tervezése, adaptálása, kivitelezése
- A hangszerek megismertetésekor szükség lehet a hangszerek adaptálására, vagy olyan segítő technológia alkalmazására, mellyel a hangszer megszólaltatható
- Aktív muzsikálás igényének felkeltése

5.3.8. Technológia

A technika és tervezés tantárgy

A tantárgy keretében olyan ismeretek, tevékenységformák és eszközök használatának megtanítása szükséges, amelyeket a tanuló hasznosítani tud szabadideje eltöltése, pályaválasztása, önálló felnőtt élete, illetve a

szűkebb és tágabb környezetébe való beilleszkedés során. Az életkor, illetve a mozgásállapot határozzák meg az eszközök, illetve a praktikus tevékenységformák kiválasztását. Az önállóság kialakítását célzó eszközök (sokszor gyógyászati és rehabilitációs segédeszközök) használatának elsajátítása során a tanulóknak minden esetben meg kell tanulniuk az eszközök használatán túl azok karbantartását, illetve a velük kapcsolatos higiénés és balesetvédelmi szabályokat.

Fejlesztési feladatok életkortól, diagnózistól és mozgásállapottól függően:

- A pszichomotoros funkciók (szenzomotorium, motoros koordináció, téri tájékozódás, nagy- és finommozgások) célirányos fejlesztése, a különféle funkciók egyensúlyának kialakítása és megtartása
- A különböző munkafolyamatok elvégzéséhez szükséges célszerű és helyes optimális testhelyzet kialakítása
- A mindenkori mozgásállapotnak megfelelő motoros képességek, mozgáskoordináció fejlesztése
- A munkamozdulatok összerendezettségének és pontosságának folyamatos alakítása és fejlesztése, precíziós fogás kialakítása és erősítése, illetve az ehhez szükséges individualizált segítő technológia kiválasztása és adaptálása. Ez magában foglalja az egyes tevékenységekhez szükséges eszközök, tárgyi és személyi feltételek kialakítását, a módszerek adaptálását, a megmunkálandó munkaanyag szükség szerinti módosítását (lehetséges módosítások: méret, anyag, vastagság, alak és rögzítettség).
- A mozgásállapot függvényében az egyes tananyagrészekre, munkadarabok elkészítésére tervezett időtartam módosítása
- Célszerű, szervezett és kitartó munkavégzésre szoktatás
- Az önálló munkavégzés megkövetelése az egyéni mozgásállapotból következő korlátokat figyelembe véve, a lehetőségeket kihasználva
- A helyes segítségkérés és a segítség elfogadásának tanítása, toleranciára és a másság elfogadására nevelés
- Az egyéni korlátok felismertetése és beláttatása, kompenzáló technikák keresése (egyéni munkafogások kialakítása)
- Az önbizalom növelése pozitív megerősítéssel, sikerélmény, oldott légkör biztosításával
- Készségek, jártasságok kialakítása a meglévő képességekre alapozva, egyéni elvárások alapján – szükség szerint egyéni foglalkozás keretén belül –, amelyek segítségével a mozgáskorlátozott tanulók adottságait kihasználva teljesítményük megközelítheti az épekét.
- Az elemi alkotó-, kritikai (önértékelő), megfigyelő-, ítélő- és kommunikációs képességek fejlesztése.

A digitális kultúra tantárgy

A digitális kultúra tantárgy oktatása során a mozgáskorlátozott tanulók egyéni mozgásállapotától függően gyakran szükséges az egyénre szabott, adaptált eszközök (pl. speciális egér, trackball egér/hanyatt egér, speciális billentyűzet, billentyűzetrács, membránbillentyűzet, könyök- és csuklótámasz, vagy a hagyományos számítógéptől eltérő érintőképernyős tablet, laptop stb.) alkalmazása. Ezenkívül gyakran több idő szükséges a számítógép kezelésével kapcsolatos manuális tevékenységek megtanítására és begyakorlására. A tanuló esetenként a számítógép kisegítő lehetőségeivel lesz képes az önálló használatra (beragadó billentyűk, billentyűszűrés, hangjelzések, egér speciális beállításai, billentyűkombinációk, egérkiváltók, digitális billentyűzet, fejegér, szemegér stb.).

A mozgáskorlátozott tanulók számára a digitális kultúra tanítása korábbi időszakban elkezdődhet. Különösen indokolt ez abban az esetben, ha a mozgásos akadályozottság miatt a kézírás kivitelezése nehézkes, a kézírással létrehozott írásproduktum olvashatatlan, és indokolt a segítő technológiák használatával támogatott írásbeli kommunikáció elsajátíttatása.

A mozgáskorlátozott tanulók esetében a magabiztos és pontos számítógép-használat, a számítógép adta lehetőségek kreatív használata kedvezően befolyásolhatja a pályaorientációt, a munkába állás feltételeként szolgálhat (akár távmunka keretében is), így megfelelő időt kell biztosítani a dokumentumkészítés, információszerzés témakörök gyakorlati részének elsajátíttatására.

5.3.9. Testnevelés és egészségfejlesztés

A Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási terület alapelvei és céljai, fejlesztési feladatai a mozgáskorlátozott tanuló egyedi mozgásszervi diagnózisától és a klinikai tünetektől, mozgás- és egészségi állapotától, aktuális fejlettségi szintjétől függően a pedagógiai és egészségügyi habilitációval, rehabilitációval összhangban valósul meg. A mozgásszervi és a pedagógiai rehabilitáció, valamint a testnevelés és sport fejlesztő mozgásprogramjai speciális eljárásainak együttese eredményezi a mozgáskorlátozott tanulók sajátos testkulturális nevelését, a Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási terület tartalmát, tantárgyi anyagát, szervezési formáit.

A mozgáskorlátozott tanulók testnevelésóra alóli automatikus felmentése nem indokolt. A Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási terület keretében szervezett testnevelés tantárgyi órán a tanuló a mozgásvizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság, valamint a tanulóval foglalkozó team (orvos, szomatopedagógus, gyógytornász, központi idegrendszeri károsodás esetén konduktor is) véleménye alapján vesz részt. A testnevelésórán való részvétel lehet teljes vagy részleges, a felmentés lehet teljes és átmeneti. Mozgáskorlátozottság esetében a testnevelés tantárgyi óra helyett/mellett biztosítani kell a mozgásnevelési foglalkozásokat. A testnevelésórán való foglalkoztatás a mozgásszervi fogyatékosság típusának megfelelő szakképesítéssel rendelkező utazó gyógypedagógus (szomatopedagógus), központi idegrendszeri károsodás esetén szomatopedagógus vagy konduktor vagy gyógytornász javaslatai és iránymutatásai szerint, szükség esetén részvételével történik.

A tanulási terület fejlesztési feladatainak való megfelelés érdekében az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció keretében a mozgásnevelés szomatopedagógus, központi idegrendszeri károsodás esetén szomatopedagógus vagy konduktor vagy gyógytornász vezetésével történik.

Fejlesztési feladatok életkortól, diagnózistól és mozgásállapottól függően:

- Komplex funkcionális vizsgálat és diagnosztika alapján a károsodott tartási és mozgási funkciók helyreállítása
- A meglévő mozgásszervi betegségek korrekciója, kompenzációja. Új tartási és mozgási funkciók kialakítása, helyes testtartást segítő feladatok
- A mozgásszervrendszer optimális működőképességének biztosítása
- Az állapotromlás, a másodlagos károsodások megelőzése
- A változó környezeti adottságoknak, életkori sajátosságoknak megfelelő legmagasabb szintű mozgásos alkalmazkodóképesség kialakítása és a mozgáskultúra elsajátítása
- A motoros készségek és képességek fejlesztése, a fizikai kondíció növelése és az egészséges életre nevelés
- Az egészség megőrzése és javítása a mozgásigény növelésével és a mozgásszükséglet kielégítésével
- Mozgástudat kialakítása
- Rendszeres fizikai aktivitásra nevelés sérülésspecifikus és egyedi adaptációval

- Tehetséggondozás különböző adaptált sportfoglalkozásokon keresztül, mozgásállapotnak és képességeknek megfelelő sportágválasztás és sajátos felkészítés
- Mindennapos tevékenykedtetés, a személyi függetlenség motoros feltételeinek és eszközhasználatának kialakítása
- A kommunikáció motoros hátterének javítása érdekében végzett terápiás mozgásanyag és adaptív eszközhasználat
- A reális mozgásos én-tudat kialakítása, önálló életvitelre való elő- és felkészítés
- Játék és versenyeztetés
- Kedvező pszichés hatások kiváltása: sikerélmények nyújtása, testmozgás megszerettetése, önbizalom növelése
- Az egészséges életmód megalapozása, a szabadidő helyes eltöltése

A habilitációs és rehabilitációs célok megvalósításának összetevői és tartalmai:

- A fizioterápia módszerei és eljárásai (gyógytorna passzív és aktív eljárásai, hidroterápia, elektroterápia stb.)
- Ergoterápia (segítő technológiák: gyógyászati és rehabilitációs segédeszközök alkalmazása, azok használatának betanítása, szükség szerinti környezeti adaptációk)
- Egyéb terápiás célú eljárások, módszerek
- Gyógyúszás bevezetése
- A Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási terület sérülésspecifikus és egyénileg adaptált mozgásanyaga (gimnasztika, torna, atlétika, testnevelési és sportjátékok)
- Adaptált szabadidős és sportfoglalkozások, játék, diák- és versenysport sérülésspecifikus ismeretei és gyakorlata

A fejlesztési követelmények jelentős eltérései miatt – abban az esetben, ha a testnevelést a mozgásnevelés teljesen felváltja – a helyi tantervekben a testnevelés tantárgyi elnevezés helyett a mozgásnevelés elnevezés javasolt.

5.4. Az iskolai fejlesztés szakaszai

A mozgáskorlátozott tanulók iskolai fejlesztésének szakaszolása módosításokkal megegyezik a Nemzeti alaptanterv képzési szakaszaival.

A mozgáskorlátozott gyermek iskolakészültsége, fejlődésének sajátos útja, tapasztalatszerzésének eltérő volta, hiányosságai indokolhatják, hogy az 1. évfolyam teljesítésére a pedagógiai program helyi tanterve egy tanévnél hosszabb időt (két tanévet) biztosítson, vagy az 1. és a 2. évfolyam elvégzése után kerüljön beiktatásra egy úgynevezett képességrendező év, melynek során a megszerzett ismeretek készségszintűvé válhatnak.

Szükség esetén a további pedagógiai szakaszok is szerveződhetnek hosszabb idősávban, jellemzően a felső tagozaton. Ennek két módja lehetséges:

1. Az évfolyamonkénti kötelező alapóraszám megtartásával a tananyagot 4 év felső tagozata helyett 5 év alatt teljesítve ún. nyújtott tagozatot hozunk létre, ezáltal több időt biztosítunk az egyes tananyagrészek feldolgozására.
2. A felső tagozat 4 évre eső össz-alapóraszámát 5 év alatt teljesítjük, ezáltal a mozgáskorlátozott tanulók napi és heti óraszáma csökkenthető, azaz terhelésük mérséklődik.

5.4.1. Az óvoda–iskola átmenet pedagógiai feladatai

Az érésben, fejlődésben késést mutató mozgáskorlátozott gyermekek számára az óvoda–iskola átmenet megkönnyítésének lehetséges útja például az egyéni előrehaladású nevelés és oktatás vagy az egyes évfolyamok követelményeinek teljesítéséhez egy tanítási évnél hosszabb idő megjelölésének lehetősége, ahol a korai gondozás, fejlesztés, valamit a speciális óvodai nevelés eredményeire támaszkodva a mozgáskorlátozott gyermekek az óvoda játékközpontú cselekvéseiből az iskolai tanulás tevékenységeibe vezetődnek át. Sok esetben a gyermekek gyógyászati és rehabilitációs segédeszközökkel való ellátása is ebben az időszakban történik meg. A mozgásszervi fogyatékos, mozgáskorlátozott gyermek nevelése során kiemelt feladat a mozgásos akadályozottságból eredő hátrányok csökkentése, megszüntetése, a speciális, egyénre szabott eszközök használatának kipróbálása, megtanítása, ezek segítségével a tágabb és szűkebb környezet minél sokrétűbb megismertetése, és ily módon az életkornak megfelelő tapasztalatszerzésre, a megtanult mozgás alkalmazására nevelés. Biztosítani kell a gyermek állapotához igazodó megfelelő mozgás- és életteret (az ehhez szükséges akadálymentes környezetet, sajátos technikai eszközöket). Kiemelten fontos a mozgáskorlátozott tanuló rövid és hosszú távon való közlekedésének kialakítása, gyakorlása, valamint az önellátási funkciók fejlesztése a mindennapi tevékenységek során, mindig szem előtt tartva az önállóságra nevelés elvét. Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció és terápia feladatait, valamint a mozgásnevelés feladatait minden tevékenységbe és tanórába be kell építeni. Az elsajátított mozgásminták rögzítése, a szükséges korrekciós helyzetek alkalmazása a napirend egészét átszövő feladat (közlekedés, öltözködés, tisztálkodás, étkezés, játéktevékenység, tanulás, alkotás). A mozgáskorlátozott tanuló számára ki kell alakítani a megfelelő, biztonságos és komfortos tanulói környezetet (tanulói asztal, szék, megfelelő bútorok kiválasztása, illetve kerekesszékes életmód esetén a kerekesszék optimális beállításai).

Az óvoda–iskola átmenet megkönnyítésének pedagógiai célja, hogy segítséget nyújtson a tanköteles korú mozgáskorlátozott gyermek iskolai életmódra való felkészítéséhez, fejlődéséhez, biztonságérzetének kialakulásához. Továbbá adjon lehetőséget, hogy a gyermek aktív tagja lehessen a közösségnek, a mozgás és a mozgással szerzett tapasztalatok élménnyé válhassanak számára, leküzdhesse vagy csökkenthesse a sérüléséből adódó objektív és szubjektív hátrányokat, valamint felfedezhesse és fejleszthesse képességeit, készségeit.

5.4.2. Az 1–2. évfolyam pedagógiai feladatai

Az alsó tagozat első két évében a tanulók között tapasztalható különösen jelentős egyéni fejlődésbeli különbségek, eltérő iskolakészültségi szintek pedagógiai kezelése történik. Ebben a szakaszban fontos cél a tanulók egyéni tanulási módszereinek és szokásainak megalapozása. A tanórai tevékenységekhez szükséges eszközök kiválasztása, esetleg adaptálása ugyancsak az első pedagógiai szakasz kiemelt feladata.

- Az olvasás-írás során a csúszásgátló, a megfelelő méretű, alakú és vonalazású füzet használata; a ceruzafogás kialakítása, illetve különböző ceruzafogók használatának személyes beállításai szükségesek, illetve amennyiben a kézírás nem lehetséges, a segítő technológiák használatával történő írás kialakítása válik elsődlegessé; az olvasáshoz esetleg szükséges könyvtartó, sorvezető, nagyító használatának beállítása történik meg.
- A matematika sokszínű eszközkészletének mozgásállapothoz történő adaptálása az eszközök méretének, anyagának, vastagságának, megfoghatóságának, rögzíthetőségének, borításának változtathatóságával válik lehetővé, annak érdekében, hogy a mozgáskorlátozott tanuló cselekvés, tevékenykedés útján irányított formában szerezzen tapasztalatokat.
- A technika és tervezés tantárgy, valamint a vizuális kultúra keretében az egyedi adaptált eszközök, módszerek és segítő technológiák teszik lehetővé, hogy a mozgáskorlátozott tanuló az örömmel végzett alkotómunkában kiteljesedhessen és a mindennapi tevékenységek végzésében fejlődjön.

5.4.3. A 3–4. évfolyam pedagógiai feladatai

Az alsó tagozat 3–4. évfolyamán fontossá válnak az iskolai teljesítményelvárások által meghatározott tanulási-tanítási folyamatok, és fokozatosan előtérbe kerül a Nat elveiből következő motiválási és tanulásszervezési folyamat – a biztonságos szóbeli és írásbeli nyelvhasználat, valamint az alapvető képességek, készségek elsajátításával; a mentális képességek célirányos fejlesztésével; az önálló tanulás és az önművelés alapozásával.

5.4.4. Az 5–6. évfolyam pedagógiai feladatai

A felső tagozaton folyó nevelés-oktatás feladata elsősorban a sikeres iskolai tanuláshoz, a tanulási eredményességhez szükséges kulcskompetenciák, képességegyüttesek és tudástartalmak megalapozásának folytatása. Különösen nagy hangsúly van a matematikai és az anyanyelvi kompetenciaterületek fejlesztésén. Kiemelt szerepe van az esélyteremtésnek, felzárkóztatásnak, tehetséggondozásnak, melyek segítik a tanulók képességeinek kibontakoztatását.

5.4.5. A 7–8. évfolyam pedagógiai feladatai

A felső tagozat 7–8. évfolyamán folyó nevelés-oktatás alapvető feladata – a változó és egyre összetettebb tudástartalmakkal is összefüggésben – a már megalapozott kompetenciák továbbfejlesztése, bővítése, az egész életen át tartó tanulás és fejlődés megalapozása, melynek során kiemelt hangsúlyt kap a pályaválasztás, pályaorientáció. Ebben a pedagógiai szakaszban az ismeretszerzéshez, a feladat- és problémamegoldáshoz kapott minták alkalmazása, a tanulók egyéni tanulási módszereinek és szokásainak megalapozása történik. Az egészséges életvitel kialakítása kiemelten fontos a mozgáskorlátozott személyek esetében, ezért számos tanulási terület és tantárgy feladataként szolgál (mozgásnevelés, természettudomány, technológia). A tanulási stratégiák megválasztásában kitüntetett szempont az életkori jellemzők figyelembevétele, az ismeretek tapasztalati megalapozása és az ismeretszerzés deduktív útjának bemutatása (deduktív ismeretszerzés: meglevő tudásból kiindulva újabb ismeretekhez vezet, az általános szabályokból következtet az egyedi esetekre érvényes állításokra). Az együttműködésre építő kooperatív-interaktív tanulási technikák és tanulásszervezési módok folyamatosan jelen vannak ebben a pedagógiai szakaszban.

5.4.6. A 9–12. évfolyam pedagógiai feladatai

A nevelés-oktatás utolsó szakaszában a tanulási utak a mozgáskorlátozott tanulók iskolaválasztásának megfelelően differenciálódnak. A nevelési-oktatási folyamatban rugalmasan kell alkalmazkodni a tanulók mozgásállapotához, pszichés és emocionális fejlettségéhez, a már elsajátított készségek és képességek szintjéhez. A pályaválasztási érettség kialakításával, a különböző munkatevékenységekhez szükséges kompetenciák fejlesztésével és az önmegismerési folyamat támogatásával lehetővé válik a tanulók továbbtanulása és beilleszkedése a társadalomba. Az élethosszig tartó tanulás belső motivációjának megteremtése, a hatékony tanulási formák elsajátíttatása a különböző oktatási módszerek változatos alkalmazásával, a tananyag adaptálásával, tehetséggondozással, a tanulási kudarcok prevenciójával történik.

A mozgásfejlesztéssel kapcsolatos feladatok a középiskolában átalakulnak: hangsúlyossá válik az önálló élethez szükséges mozgásminták kialakítása és azok begyakoroltatása. Az élettér kinyitásával kell kialakítani az ehhez szükséges belső és külső motivációt. A diagnózissal és mozgásállapottal kapcsolatos ismeretek átadása, a szükségletek tudatosítása, a fiatalok egyéni felelősségének hangsúlyozása, az ezekből adódó kötelezettségek ellátása kiemelt feladat. Fontos cél az önellátás és önrendelkezés mozgásos és szocializációs feltételeinek megteremtése, melynek során kiemelt szerepe van a közösségépítésnek, hiszen a közösségek összetartó ereje segítheti a tanulókat a szocializáció folyamatában, olyan életkorban, amikor erősödő önállósodási igényük következtében egyre több káros hatásnak lehetnek kitéve. A nevelő-oktató munka során hangsúlyt kell helyezni az önálló véleményformálás és közösségi feladatvállalás támogatására, ezzel felkészítve a tanulókat a demokratikus magatartásformák gyakorlására. Természetesen ebben a nevelési-oktatási szakaszban is fontos a pedagógiai célok, feladatok megvalósításához szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosítása.

5.5. Értékelés

A Nemzeti alaptantervben megfogalmazott értékelési rendszer módosításokkal érvényesíthető a mozgáskorlátozott tanulók tantárgyi értékelésekor is.

A mozgásnevelés tantárgy esetében a nevelés-oktatás teljes idejében mindvégig szöveges fejlesztő értékelést kell alkalmazni. Az ének-zene, vizuális kultúra (komplex művészeti nevelés), digitális kultúra, technika és tervezés tantárgyak esetében a 4. évfolyam végéig fejlesztő értékelést ajánlott alkalmazni mozgáskorlátozott tanulók esetében, amit a pedagógiai programban is rögzíteni kell.

A mozgáskorlátozott tanulók a különböző mérések (előzetes felmérés; segítő-formatív felmérés; összegző, lezáró-szummatív felmérés) során ugyanolyan minőségű és mennyiségű feladatot oldhatnak meg, mint többségi társaik, számukra azonban többletsegítséget kell biztosítani.

A többletsegítség sérülésspecifikusan, elsősorban a funkcionális állapotjellemzőkhöz igazodva, egyéni szükségletekre szabottan legyen elérhető! Az adaptációs szükségletre vonatkozó adatokat, a számonkérésekre, vizsgákra vonatkozó paramétereket a tanulók sajátos nevelési igényével kapcsolatban a mozgáskorlátozott gyermekek, tanulók vizsgálatára specializálódott szakértői bizottság által elkészített szakértői vélemény tartalmazza javaslati részében.

A 2011. CXC. köznevelési törvény 51. § (5) bekezdésének értelmében a sajátos nevelési igényű, jelen esetben mozgáskorlátozott tanuló részére a felvételi vizsgán indokolt esetben biztosítani kell a hosszabb felkészülési időt, az írásbeli vagy szóbeli felmérésen biztosítani kell az iskolai tanulmányai során általa használt, megszokott eszközöket, a vizsga szervezésével alkalmazkodni kell az adottságaihoz.

Az 56. § (1) bekezdése szerint a tanulót, ha egyéni adottsága, fejlettsége szükségessé teszi, a szakértői bizottság véleménye alapján az igazgató mentesíti a) az érdemjegyekkel és osztályzatokkal történő értékelés és minősítés alól, és ehelyett szöveges értékelés és minősítés alkalmazását írja elő, b) a gyakorlati képzés kivételével egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és a minősítés alól. A (2) bekezdés szerint érettségi vizsgán kijelölt tantárgyak helyett a tanuló – a vizsgaszabályzatban meghatározottak szerint – másik tantárgyat választhat.

- Többletidő és szünetek: A többletidő biztosítása a sajátos nevelési igény e típusában alapvető, hiszen az állapotból adódóan az esetek többségében jellemzően lassul a kivitelezési tempó, másrészt a kórformák egy részénél a feladatközi szünetek biztosításának kötelező, orvosilag meghatározott rendszere van (pl. gerincvelő-károsodás esetén a tanulók katéterezési szükséglete).
- A feladatlapok adaptációja: Az írásbeli felméréseket egyes mozgáskorlátozott tanulók esetében nagyítani szükséges. Fontos, hogy a tesztek összeállítása során egy feladat teljes egészében egy oldalra kerüljön (amennyiben a szöveg és a hozzá tartozó kérdések egy lap két oldalán vannak, úgy azok folyamatos lapozása szükséges, ami akadályozott kézfunkció esetén időveszteséget jelent, mivel problémás a lap megfogása, megfordítása). Fontos, hogy a feladatlapokon szélesebb rubrika, illetve több sor, valamint nagyobb sorközök álljanak rendelkezésre. Ugyanakkor ilyen megoldás csak akkor alkalmazható, ha a battéria a mozgáskorlátozott tanulók számára átstrukturált (tehát azonos tartalmú, de eltérő formájú feladatlapok: rubrikák sormagassága min. 1,5 cm, jelölendő válasznál a betűjeles körök átmérője 1 cm, 2-es sortávolság). Sokszor nagyítani szükséges a feladatlapokat. Több mozgáskorlátozott tanuló esetében nem alkalmazhatóak az A4-es méretben készülő feladatlapok, tekintettel arra, hogy az érintett tanulók nem érik el a lap tetejét például felső végtaghiány vagy redukció, illetve felső végtagi ízületi mozgásbeszűkülés miatt.
- Eszközös megsegítés: A mozgáskorlátozott tanulók esetében előfordulhat, hogy speciális íróeszközre, egyéb kiegészítő eszközre (pl. speciális asztalra, csúszásgátlóra) van szükség a felmérés során. Bizonyos mozgáskorlátozott tanulóknál az írásbeli vagy a szóbeli, esetleg mindkét kommunikációs csatorna súlyos mértékű akadályozottsága áll fenn. Ezekben az esetekben mind a tananyagot, mind a felmérést digitalizálni kell. Az érintett tanulók minden esetben a számukra adaptált és már megszokott infokommunikációs eszköz segítségével teljesítik a felméréseket.

- A felmérés módjának adaptációja: Mozgáskorlátozott tanulók esetében a szóbeli számonkérés írásbelire, az írásbeli számonkérés szóbelire változtatható.
- A felmérések során személyi segítő jelenléte is szükségessé válhat, aki a következő módokon nyújthat segítséget:
  - lapoz a feladatlapban;
  - a tanuló testhelyzetét igazítja, individuálisan (személyre szabottan) pozicionálja;
  - ha kell, az időkeret betartása érdekében felolvassa a kérdéseket;
  - ír a tanuló helyett, aki tollbamondja a megoldásokat.

5.6. A tanulási célok

A tanulási célok tekintetében mindenkor figyelembe kell venni a mozgásszervi károsodás fajtáját, mértékét és kiterjedését; az aktuális mozgásállapotot.

A különböző tanulási területekhez kapcsolódó tantárgyak tanulási céljainak megvalósításakor a következő szempontokat kell figyelembe venni:

5.6.1. Magyar nyelv és irodalom

A felső végtag funkcionális károsodása és a manipuláció, grafomotoros készség kialakulásának akadályozottsága miatt az írásbeli munkák külalakja nem minősíthető. Mozgáskorlátozott tanulóknál a fent említett okok miatt nem minden esetben válik elsajátíthatóvá a folyóírás. Ezeknél a tanulóknál a nyomtatott kis- vagy nagybetűs írást, illetve a helykijelölő írást tanítjuk. Amennyiben a kézírás veszélyezteti az olvashatóságot, akkor minden esetben előtérbe kerül a segítő technológiákkal történő írás (pl. tableten, számítógépen való írás).

A beszédszervek, illetve a beszédért felelős agyi központok érintettsége esetén – amennyiben a beszéd nehezen érthetővé (dysarthria) válik, vagy kialakul a teljes beszédképtelenség (anarthria) – akadályozott lehet a szóbeli szövegalkotás tanulási céljainak megvalósítása; úgymint a kifejező, érthető, kommunikációs helyzetnek megfelelő beszéd, vagy a versek, irodalmi művek szöveghű, érthető tolmácsolása. Nagyon fontos, hogy minden esetben bátorítsuk a hangzó beszédet, azonban ennek értékelése nem ajánlott.

5.6.2. Matematika

A felső végtag funkcionális károsodása és a manipuláció akadályozottsága esetén a mozgáskorlátozott tanulók számára nehezítetté válik a térben és síkban való alkotás, a mérések megvalósítása, valamint a geometriai szerkesztés kivitelezése, ezért ezen tanulási célok teljesítésének (tárgyi és személyi) feltételei és értékelése mindig egyéni elbírálást igényel.

5.6.3. Történelem és állampolgári ismeretek

A felső végtag funkcionális károsodása és a manipuláció akadályozottsága esetén a mozgáskorlátozott tanulók számára nehezítetté válik az egyszerű alaprajzok, modellek tervezése és elkészítése, ezért ezen tanulási célok teljesítésének (tárgyi és személyi) feltételei és értékelése mindig egyéni elbírálást igényel.

5.6.4. Erkölcs és etika

Fontos cél, hogy az erkölcs és etika keretében szerzett speciális ismeretek segítsék hozzá a mozgáskorlátozott tanulókat mozgáskorlátozottságuk feldolgozásához is, valamint tanulják meg, hogyan élhetnek a pozitív diszkrimináció lehetőségeivel.

5.6.5. Természettudomány és földrajz

A felső végtag funkcionális károsodása és a manipuláció akadályozottsága esetén a mozgáskorlátozott tanulók számára nehezítetté válik a mérések kivitelezése és a mérőeszközök használata, az egyszerű alaprajzok, térképek, modellek tervezése és elkészítése, a különböző kísérletek, modellkísérletek és vizsgálatok elvégzése, ezért ezen tanulási célok teljesítésének (tárgyi és személyi) feltételei és értékelése mindig egyéni elbírálást igényel.

5.6.6. Idegen nyelv

Mozgáskorlátozott tanulók esetében a kommunikáció akadályozottsága miatt a kitűzött tanulási célok megvalósítása és értékelése mindig egyéni elbírálást igényel.

5.6.7. Művészetek

A mozgáskorlátozott tanuló egyedi, speciális megsegítése során a kiindulás alapja fizikai adottsága, mozgásállapota, értelmi képessége, kommunikációjának formája, szintje és érzelmi állapota, melynek értelmében a témakörök tanítása és értékelése a mozgásállapottól függően egyéni elbírálás alapján történik, esetenként egyes tananyagrészek, taneszközök módosítása, adaptálása válhat szükségessé.

5.6.8. Technológia

A technika és tervezés tantárgy kapcsán a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott tanulási célok megvalósítása csak egyénileg adaptált módszerek, eszközök, tevékenységek, anyagok és sok esetben személyi segítség bevonásával lehetséges, ezért az egyes tananyagrészek adaptálása egyéni elbírálást igényel.

5.6.9. Testnevelés és egészségfejlesztés

A mozgáskorlátozott tanulók a szakértői vélemény alapján részben vagy egészben felmentést kaphatnak a testnevelés-foglalkozások alól, helyette mozgásnevelés-órákon vesznek részt. A mozgásnevelés során a mozgásnevelő mindig egyéni komplex funkcionális felmérést követően jelöli ki az individualizált habilitációs és rehabilitációs célokat.

6. Állapotmegismerés

A mozgáskorlátozott gyermekek vizsgálatára az erre specializálódott szakértői bizottság jogosult. A bizottság legfontosabb feladata, hogy a fogyatékosság megállapításától kezdve megfelelően segítse a mozgáskorlátozott tanulót. Ennek értelmében a szakértői bizottság a korai fejlesztésen, az óvodai nevelésen, az általános és középfokú iskolai tanulmányokon át egészen a felsőfokú tanulmányokig figyelemmel kíséri, segíti a mozgáskorlátozott gyermekek, fiatalok sajátos nevelési igényüknek megfelelő ellátáshoz, fejlesztéshez jutását.

A szakértői vizsgálat részterületei: orvosi vizsgálat, mozgásvizsgálat, gyógypedagógiai, pedagógiai vizsgálat, beszédvizsgálat, illetve beszéd hiányában az egyéb kommunikációs formákra irányuló vizsgálat, pszichológiai vizsgálat. A vizsgálat során kerül sor a gyermek, tanuló mozgásállapotának, értelmi képességeinek, személyiségének, tanulási képességeinek felmérésére. A vizsgálat során a team tagjai a bemutatott zárójelentésekre, a gyermekkel, tanulóval foglalkozó szakemberek pedagógiai véleményére támaszkodnak.

A komplex vizsgálatot követően *szakértői vélemény* készül, mely szükséges ahhoz, hogy a mozgáskorlátozott gyermek, tanuló a sajátos nevelési igényének megfelelő ellátásban, fejlesztésben és kedvezményekben részesülhessen. Ennek hiányában az intézmény nem jogosult az ellátás megszervezésére és az ehhez kapcsolódó finanszírozás igénybevételére. A vizsgálat részeredményeit, tapasztalatait a vizsgálatot végző szakemberek megbeszélik, a szülővel ismertetik. A szakértői véleményben rögzítésre kerülnek a gyermek, tanuló személyes adatai, a diagnózisa, a vizsgálati eredménye, sajátos nevelési igényének megfelelő ellátási módja, gyakorisága, óraszáma, a fejlesztési tanácsok és a kontrollvizsgálat időpontja. Arról, hogy a mozgásszervi fogyatékos (mozgáskorlátozott) gyermek, tanuló ellátását szomatopedagógia vagy konduktor szakképzettségű személynek kell-e végeznie, a szakértői bizottság szakértői véleménye ad iránymutatást. A szakértői véleményt a szülők, a

vizsgálatot kérő szakember és/vagy intézmény, a javasolt intézmény, a megsegítést nyújtó egyéb intézmény és a jegyző kapják.

Az intézményi ellátás kezdetén, majd minden tanév első hónapjában a szomatopedagógus a funkcionális diagnosztika eszközrendszerével (károsodások és a tevékenykedő képesség felmérését célozza) és a pedagógiai diagnosztika lehetőségeivel feltérképezi a mozgáskorlátozott tanuló aktuális mozgásállapotát és pedagógiai szükségleteit, majd ezt egyezteti, megbeszéli a tanuló osztályfőnökével. Mindezek alapján egyéni rehabilitációs tervet készít a tanévre vonatkozóan, melyet minimum félévkor felülvizsgál, és ha szükséges, módosít.

7. Egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció

A mozgáskorlátozott tanulók habilitációs, rehabilitációs fejlesztésének sajátos célja, hogy a sérülés következtében hátránnyal induló tanulóknak nagyobb esélyt biztosítson az eredményes tanulásra, fejlődésre, a sikeres társadalmi beilleszkedésre.

Ennek érdekében szükséges:

- az ellátás során a teammunka kialakítása, a különböző szakemberek együttműködése (az orvos – neurológus, ortopéd szakorvos, gyermekgyógyász – irányította egészségügyi rehabilitáció megszervezése, szükség esetén egyéb segítő szakmák, szakemberek bevonása);
- a központi idegrendszer sérülése által előidézett funkciózavar (beszédzavar, figyelemzavar, a szenzomotorium zavara, részképesség-kiesés, pszichés és/vagy motoros tempó lassúsága stb.) megszüntetése, csökkentése, kompenzálása;
- a pszichomotoros funkciók korrekciója, fejlesztése;
- a kialakuló tanulási problémák korrekciója;
- a tanulók beszédzavarainak, kommunikációs képességeinek javítása érdekében – különös tekintettel a központi idegrendszeri sérülés következtében dysarthriás és anarthriás tanulókra – mozgás- és beszédterápia, alternatív segítő technológiák alkalmazása;
- a mozgásszervi károsodás és a mozgásállapot fajtája és súlyossága függvényében kialakított és a tanrendbe iktatott csoportos és egyéni mozgásnevelés tornateremben, szabadtéren, uszodában, fizikoterápiás helyiségben;
- a mozgáskorlátozott tanulók részvételét megteremtő és az egyéni igényekhez igazodó fejlesztést biztosító tanulásszervezési, módszertani eljárások, technikák alkalmazása (differenciálás, csoportmunkára építő módszerek, kooperatív technikák alkalmazása, témahetek szervezése, projektmunka);
- a mozgásszervi diagnózis szerinti technikai eszközzel támogatott írásbeli kommunikáció, segítő technológiák igénybevételével történő írás, infokommunikációs eszközök használatának megtanítása, amely akkor indokolt, ha a tanuló nem tudja iskolai munkáját kézírással végezni;
- speciális felkészítés az önkiszolgálásra, az önálló életvezetésre, az önrendelkező életformára;
- az önkiszolgálást, az iskolai munkát segítő és a fejlesztést szolgáló sérülésspecifikus egyéni rehabilitációs eszközök biztosítása;
- a gyógyászati segédeszközök és az orvosi, egészségügyi háttér biztosítása;
- a nyelvoktatás megvalósítása úgy, hogy az segítse a tanuló más anyanyelvű emberekkel történő kommunikációját, és a média segítségével biztosítsa a számára közvetlen megtapasztalással elérhetetlen élményeket;
- alapos szakmaismereten és önismereten alapuló pályaorientáció;

- a mozgáskorlátozott személyekre vonatkozó jogi és érdekvédelmi tudnivalók (szövetség, egyesületek, klubok, alapítványok stb.) ismerete.

AZ AUTIZMUS SPEKTRUMZAVARRAL KÜZDŐ TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEK-OKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI

1. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló

Az autizmus spektrumzavarok (a szövegben az autizmus kifejezés mindig a teljes spektrumra utal) az idegrendszer igen korai, nagy valószínűséggel veleszületett ártalmának, illetve a genetikai, egyéb biológiai és környezeti tényezők együttes hatásának következményei. Az iskoláskor eléréséig – vagy tovább – kezeletlenül maradt fejlődési zavar és szélsőséges viselkedésformák fejlesztő célú ellátása a gyermek növekedésével egyre nehezebbé válhat, bár a nevelhetőség, taníthatóság időszaka belenyúlik a felnőttkorba, így sosem túl késő elkezdeni a fejlesztést.

Az autizmus spektrumzavarok lényege a társas viselkedés, a kommunikációs és a rugalmas viselkedésszervezés minőségi károsodása, amely jellegzetes viselkedési tünetekben nyilvánul meg. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulóra legjellemzőbb a kölcsönösséget igénylő társas viselkedési készségek területén tapasztalható gondolkodási képesség sajátos hiányossága, a beszéd szintjéhez képest károsodott kölcsönös kommunikáció, a rugalmas viselkedésszervezés és -kivitelezés képességének minőségi sérülése, valamint az egyenetlen képességprofil.

Autizmus spektrumzavar minden értelmi szinten előfordul, jelen lehet átlagos (vagy átlag feletti) intelligencia mellett éppúgy, mint intellektuális képességzavarral (értelmi fogyatékossággal) együtt járva. A fejlődési zavar átlagos vagy átlag feletti intelligencia esetében is jelentősen befolyásolja, áthatja a gyermeki fejlődést, megváltoztatja a megismerés folyamatát és a társas viselkedés fejlődését, ezért sérülésspecifikus fejlesztésre minden érintett gyermeknek joga és szüksége van.

Autizmusban a beszédfejlődés gyakran megkésik, súlyos esetekben nem alakul ki beszélt nyelv. A központi probléma azonban nem a nyelv hiánya vagy megkésett fejlődése, hanem a funkcionális, kölcsönös kommunikáció sérülése. A nyelvhasználat színvonalától függetlenül az alapvető problémák közé tartozik, hogy hiányozhat a kommunikáció és a beszéd hasznának, jelentőségének megértése, vagyis hiányozhat annak megértése, hogy mások érzéseit, gondolatait, tetteit kommunikáció útján befolyásolni lehet. Az alapvető gondolkodási és viselkedési képességek spontán elsajátításához szükséges képességek hiánya jellemzően egész életen át megmarad, de a speciális intenzív terápiás és pedagógiai ellátás segítségével jelentős fejlődés érhető el. A hiányzó/sérült képességek okozta elsődleges és másodlagos viselkedési tünetek a jól kompenzált állapotokban csaknem eltűnhetnek vagy változhatnak, és az élet különböző szakaszaiban különböző formákban jelentkezhetnek. Új helyzetben, váratlan események, körülmények hatására felerősödhetnek a típusos tünetek. A tünetek változatossága mellett a tanulók autizmusának lehetséges súlyossága széles skálán szóródik. Az időben megkezdett sérülésspecifikus fejlesztés nagymértékben hozzájárulhat az állapot pozitív kimenetéhez.

1.1. A halmozottan sérült autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló

Az autizmus spektrumzavarok gyakran társulnak egyéb problémákkal, amelyek az ellátási szükségletet, taníthatóságot és a gyermek jövőjére vonatkozó előjelzéseket jelentősen befolyásolják.

Gyakori társuló állapotok:

a) intellektuális képességzavar (értelmi fogyatékosság) mint a leggyakoribb társuló fejlődési zavar;

b) beszéd-, érzékszervi, mozgás- vagy egyéb fogyatékosság;

c) ADHD (figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar);

d) epilepszia;

e) alvási és étkezési nehézségek, zavarok;

f) egyes pszichiátriai zavarok (pl. szorongás, depresszió);

g) viselkedésproblémák (pl. agresszió, önbántalmazás, súlyos passzivitás).

A fejlesztésnél szem előtt kell tartani, hogy a tanítás lehetséges módszertanát illetően a tanuló autizmusa az elsődlegesen meghatározó tényező. Általában a szükségletek egyéni kombinációjához kell hangolni a járulékos zavar speciális szempontjait és az autizmusspecifikus pedagógiai módszereket.

1.2. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók pedagógiai szempontú jellemzése

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók – a tanítás, illetve a tanítási módszerek és tervezés módosítása szempontjából – kiemelkedő jelentőségű tulajdonságai:

a) A másik személy szándékának, érzéseinek, gondolatainak, szempontjainak (pl. az információátadás szándékának) meg nem értése, az önmagára vonatkoztatás hiánya.

b) A szociális megerősítés jutalomértékének hiánya, vagy az ezzel kapcsolatos öröm későbbi, csak direkt tanítás útján való kialakulása, illetve a belső motiváltság gyengesége vagy hiánya. Sokszor nagyon kevés vagy szokatlan dolog okoz számukra örömöt.

c) A beszéd korlátozott megértése, még az életkornak megfelelő beszédprodukció mellett is, amit nehezítenek a beszéd érzelmi, társas aspektusaival kapcsolatos megértési nehézségek, mint pl. a hanghordozás.

d) A beszéd vagy más kommunikációs eszköz spontán, funkcionális, rugalmas alkalmazásának eltérései, elmaradása.

e) Egyenetlen képességprofil, pl. a szigetszerű ismeretek, képességek (pl. kiváló mechanikus emlékezet, matematikai vagy zenei képesség), jelentős elmaradás az önellátásban, szakadékszerű különbség a mechanikus és a személyes memória között.

f) Hiányzó vagy korlátozott belátás, pl. a gyermek saját tudásával, az ismeret forrásával, módjával, a szubjektív jelentőséggel kapcsolatban.

g) A változásokkal, újdonsággal kapcsolatos ellenállás, szorongás.

h) A társas környezetben, felnőttekhez és gyermekekhez való szokatlan kapcsolódás, mely megnyilvánulhat a teljes visszahúzódástól, passzivitástól az erőteljes, túlzó ragaszkodásig, aktív, de bizarr kezdeményezésekig, vagy megnyilvánulhat az egysíkú, formális kapcsolatteremtésben.

1.2.1. Típusos erősségek, amelyekre építeni lehet a tanulás támogatása során

a) Az egyénre szabott vizuális információ általában jól értelmezhető.

b) Tanult rutinokhoz, szabályokhoz való alkalmazkodás.

c) Jó mechanikus memória.

d) Megfelelő környezetben, a gyermek érdeklődésének megfelelő témákban kiemelkedő koncentráció, kitartás, precizitás.

e) Egyes, nem szociális tartalmú tantárgyi területeken – pl. szó szerinti tanulás, nem szöveges számtan, földrajz, zene – jó vagy akár kiemelkedő teljesítmény.

1.2.2. Típusos nehézségek és kognitív problémák, amelyekkel számolni kell a tanulás támogatása során

a) Túlérzékenységre és/vagy fokozott ingerkeresésre utaló viselkedések (hallás, látás, szaglás, tapintás, ízlelés terén, vagy bármely érzékszervi modalitásban).

b) A figyelem felkeltésével, irányíthatóságával, fenntarthatóságával és váltásával kapcsolatos gyakori nehézségek.

c) Az utánzási képesség hiányosságai.

d) Ingerfeldolgozási, vizuomotoros koordinációs problémák.

e) Tér-idő értelmezés gyengesége, esetleg hiánya.

f) Analízis (sorrendiség)-szintézis műveleteinek problémája.

g) Ok-okozati összefüggések felismerésének problémája.

h) A lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás deficitje.

i) Az általánosítás, a tanultak új helyzetben való alkalmazásának sérülése.

j) Felidézési problémák (pl. speciális szociális tartalmaknál és személyes élményeknél).

k) Ismert tananyagban váratlan nehézség felmerülése szociális elem bevezetésével vagy új körülmények közötti alkalmazás során.

l) A feladat céljának nem értése, a reális jövőre irányultság hiánya.

m) A szimbolikus gondolkodás (pl. játék) fogyatékossága.

n) Humor, irónia, metafora, képes beszéd félreértése, nem értése.

o) A valóság téves értelmezése, felfogása.

p) Realitás és fantázia összetévesztése.

q) A szóbeli kérések, közlések félreértése, különösen a többértelmű, elvont kifejezések, többrészes utasítások esetén.

r) Szó szerinti értelmezés.

s) Képességek, ismeretek önálló, változatos alkalmazásának nehézsége.

t) Gyermekközösségben áldozattá, illetve bűnbakká válás, egyes esetekben szociálisan a helyzetnek nem megfelelő viszonyulás a kortársakhoz.

u) Szabadidőben passzivitás, kudarcokból eredő viselkedésproblémák megjelenése.

v) Félelmek, fóbiák, szorongás.

2. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók nevelésének-oktatásának alapelvei, az aktív tanulás támogatása

a) Az autizmusspecifikus nevelés-oktatás alapja a tanuló egyéni szükségleteinek megértése, figyelembe vétele.

b) Az autizmus spektrumán komprehenzív, fejlődési-viselkedéses-oktatási és kognitív-viselkedéses megközelítést alkalmazó módszertanok egyénre szabott alkalmazása szükséges. A minden fejlődési területre kiterjedő komprehenzív megközelítés ötvözi a fejlődési és viselkedéses megközelítést. A fejlődési megközelítés a gyermek által már elért, vagy kialakulóban lévő, elérhető fejlődési szint egyéni felmérését követően a következő fejlődési szintet célozza, míg a viselkedéses megközelítés a korszerű tanuláselméleten alapszik. A viselkedéses megközelítés alapja a viselkedés funkcionális analízise, mely a viselkedést pontosan leírja, részletesen elemzi, és feltárja annak okait, mozgatórugóit. E mellett a viselkedéses megközelítés viselkedéses tanítási technikák, eljárások alkalmazását is jelenti. Néhány példa a viselkedéses tanítási technikákra: láncolás, formázás, a viselkedések megerősítése, modellezés. A kognitív-viselkedéses megközelítésen alapuló módszerek adaptív gondolkodási és viselkedési stratégiákat tanítanak.

c) A szokatlan viselkedések, tünetek enyhülhetnek vagy felerősödhetnek, a tanulási teljesítmények javulhatnak vagy romolhatnak attól függően, hogy az oktatási környezet egyénre szabott adaptálása milyen minőségben valósul meg.

d) A tanuló sérülésspecifikus támogatása a habilitációs-rehabilitációs órákon és az iskolai élet minden színterén, valamennyi tanórai és tanórán kívüli helyzetben megvalósul, mivel a szociális interakciók, a kommunikáció értését és használatát kívánó helyzetek átszövik az iskolai életet.

e) Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulót fogadó köznevelési intézmény valamennyi közösségét (munkatársak, szülői közösség, kortárs közösség) informálni kell az autizmussal kapcsolatos alaptényekről és a támogatás alapvető stratégiáiról.

f) Az iskolai élet minden területére ki kell terjeszteni a támogatás alapvető stratégiáit, módszereit (pl. egyénre szabott motivációs rendszer, strukturált környezet, vizuális környezeti támpontok, zavaró környezeti ingerekkel szembeni védelem, a beszédet kiegészítő vagy helyettesítő augmentatív-alternatív kommunikációs eszközök, pl. írott, képes vagy tárgyi szimbólumok).

g) Az egyéni fejlesztési terv megvalósítása érdekében a tanuló nevelésében-oktatásában részt vevő valamennyi szakembernek tájékozottnak kell lennie annak tartalmáról. Az egyéni fejlesztési terv megvalósulását az autizmus spektrum pedagógiája szakirányt végzett gyógypedagógus koordinálja a tanuló és a szülők folyamatos bevonásával.

h) A családdal való folyamatos együttműködés a sikeresség egyik alapfeltétele. Célja a család terheinek csökkentése, a kölcsönös információnyújtás, a módszerek otthoni és intézményi alkalmazása közötti folyamatosság biztosítása, a tanultak általánosításának elősegítése.

i) Törekedni kell arra, hogy a tanuló pozitív tapasztalatokat szerezzen a közösségben való részvételről. Ennek érdekében alapelv a tanuló teljesítményének, erőfeszítésének értékelése, a rendszeres pozitív visszajelzések biztosítása.

j) A nem vagy alig beszélő tanulók esetében biztosítani kell az egyénre szabott augmentatív-alternatív kommunikációs rendszer használatát. Az AAK alternatív kifejezés arra utal, hogy a hangzó beszéddel nem kommunikáló és/vagy kommunikációjában súlyosan akadályozott személy számára a hagyományos kifejezési módok (beszéd, írás) helyett más megoldásokat kell keresni, ami az egyszerű reflexektől a nyelvi szintű alkalmazásig terjedhet. Az augmentatív kommunikáció az érthető beszéd hiánya következtében súlyosan károsodott kommunikációs funkció átmeneti vagy tartós pótlására szolgáló kommunikációs rendszerek csoportja. Lényege, hogy a beszéd helyett a sajátos nevelési igényű tanuló nonverbális úton fejezi ki magát, felhasználva mindazt a lehetőséget, amelyet a hangjelzések, gesztusok, manuális rendszerek és/vagy a betűket, rajzokat, jelképeket, fotókat, tárgyakat stb. tartalmazó kommunikációs eszközök, valamint hangadó gépek (kommunikátorok) biztosítanak. Minden augmentatív kommunikációs rendszer több, egyénre szabott, térben és időben eltérő használhatóságú kommunikációs eszközből áll, amelyek tartalmazzák a kommunikációs hatékonyságot növelő valamennyi üzenethordozót, segédeszközt, stratégiát és technikát. Az augmentatív kommunikáció hatékony használata megteremti a társadalmi integráció, az önkifejezés, az intellektuális, érzelmi és szociális fejlődés lehetőségeit.

k) A legáltalánosabb távlati cél az egyéni képességek, fejlettség szintjén elérhető legjobb felnőttkori életminőség, a szociális adaptáció és önállóság feltételeinek megteremtése: ennek alapja a szociális-kommunikációs nehézségek, a viselkedésszervezés és a gondolkodás sérülésének speciális módszerekkel történő kompenzálása és a meglévő készségek fejlesztése.

l) A tananyag kiválasztásának legfontosabb szempontja a tanultak egész életen át történő megfelelő alkalmazhatósága, különös tekintettel a következő területekre: önkiszolgálás és önellátás, spontán kommunikáció, tanulás, munkavégzés, szabadidő, társas kapcsolatok, közösségi élet, felnőttkorban

funkcionális tantárgyi készségek (pl. pénzhasználat valódi élethelyzetben, menetrend elolvasása és értelmezése, az írás kommunikációs célú használata).

m) A tanuló túlterheltségének elkerülése érdekében az információkat szűrni kell, mert a tipikusan fejlődő gyermek által spontán, ösztönösen elsajátított nagy mennyiségű információ és készség az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermek számára nehéz tananyagot jelent.

n) A hiányzó készségeket pótló, helyettesítő kompenzációs-habilitációs kezelés a fejlődési elmaradás, a másodlagos (pl. viselkedés-) problémák leküzdése érdekében. A fogyatékos készségek kompenzálása különös jelentőségű a tanulási, szociális és munkahelyzetekbe való beilleszkedés és viselkedés elsajátításához.

o) Az iskolai és a mindennapi gyakorlati életre felkészítő tananyag speciális módszerek segítségével történő elsajátítása szükséges.

p) A jellegzetes gondolkodási nehézségek, rugalmatlanság miatt – a továbblépés előtt – külön kiemelt fejlesztési feladat az elsajátított ismeretek alkalmazásának, általánosításának tanítása, az ismeretek folyamatos használata a fenntartás biztosítására, valamint a változatos problémamegoldási módszerek tanítása.

q) A fejlesztési célokat a fenti szempontok alapján fontossági sorrendben kell értelmezni, és e szerint kell az egyéni fejlesztési tervekbe illeszteni.

r) A tanulók fejlesztési céljai hierarchikus rendben helyezkednek el abból a szempontból, hogy mennyire szükségesek a gyermek szociális alkalmazkodása és önszabályozása kialakításához (az egyéni fejlettségének szintjén). A típusos egyenetlen fejlődés azt jelenti, hogy a hiányzó vagy elmaradó készségek spontán fejlődésére nem építhetünk: minden egyes hiányzó részfunkció, illetve korábbi fejlődési szakaszból hiányzó alapozó funkció fejlesztését be kell illesztenünk ebbe a hierarchiába. Pl. a veszélyeztető viselkedések kezelése más, elfogadható viselkedések kialakításával a célok hierarchikus rendjében így alakul:

   - az ön- (esetleg köz-)veszélyes viselkedések kezelése,
   - a családi életet akadályozó viselkedések kezelése,
   - a taníthatóság és a csoportba való beilleszkedés kialakítása,
   - az iskolán kívüli környezethez való adaptív viselkedés kialakítása.

3. Speciális módszerek az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók fejlesztésében

a) A nevelés, fejlesztés tervezése a mért szociális alkalmazkodás, fejlettségi kor, illetve a mért intelligenciaszint és a kommunikációs színvonal alapján történik, az egyenetlen képességprofil, valamint a tanulási képességek miatt egyénhez igazodó módon, a fejlődés erre alkalmas eszközzel való folyamatos követésével.

b) A fejlesztésben, tanításban, a viselkedésproblémák megelőzésében és kezelésében alapvető a viselkedéses megközelítés és a kognitív viselkedésterápia módszereinek autizmusra adaptált alkalmazása. Iskoláskorban a többségi és a speciális oktatásban egyaránt hatékonyak a különböző viselkedéses stratégiák, mint pl. a láncolás, a modellnyújtás, a feladatanalízis módszere, a problémamegoldó stratégiák tanítása, promptolás, azaz megfelelő szintű segítő kulcsinger alkalmazása, szociális történetek, kortárs segítői programok és a videoalapú beavatkozási stratégiák.

c) Szükség van az egyéni motivációs és jutalmazási rendszer kialakítására.

d) A strukturált környezet alkalmazása bejósolhatóbbá, kiszámíthatóbbá, érthetőbbé és ezzel érzelmileg biztonságosabbá teszi a környező világot. A struktúra és a vizuális környezeti támpontok (pl. napirendek, vizuális időjelzők, folyamatokat megjelenítő vizuális algoritmusok) elősegítik az autizmussal élő

gyermekek, tanulók autonómiáját és önállóságát, csökkentik a tanulók függőségét más személyektől, valamint lehetővé teszik a tevékenységrepertoár bővülését, a rugalmasabb alkalmazkodást, csökkentik a változásokkal szembeni ellenállást és szorongást.

e) A szociális sérüléssel összefüggő tanítási nehézség miatt keresni kell az információ átadására a gyermek megértési szintjének megfelelő és szociális vonatkozásoktól leginkább független módszereket és médiumokat (pl. írott instrukciók, folyamatábra, számítógépes oktatás stb.).

f) A tanítási helyzetek szociális vonatkozásainak elfogadása, illetve megértése fontos tanítási cél (pl. a csoportos, illetve „frontális" tanítási helyzetben való tanulás).

4. Tanulási környezet

4.1. A tanulási környezet szervezési feltételei

Az autizmusspecifikus nevelés-oktatás különböző szervezési keretek közt valósulhat meg:

a) Speciális osztályban, csoportban, egyéni és kiscsoportos formában.

b) Többségi iskolában integráltan, az integráció különböző szintjeinek, formáinak alkalmazásával:

ba) a tanuló teljes, funkcionális integrációban vesz részt, szükség esetén egyénre szabott segítséget kap;

bb) a tanuló részleges integrációban vesz részt, a többségi iskolában autizmusspecifikus egység működik, a tanuló egyéni képességei és szükségletei szerint kapcsolódik be a tanórákba;

bc) a tanuló speciális csoportba, osztályba jár, de rendszeresen különféle közösségi programokban vesz részt tipikusan fejlődő gyermekekkel (pl. tehetséggondozó programok, szakkörök, kirándulás, sport- és szabadidős tevékenységek);

bd) a tanuló fordított integrációban vesz részt, a speciális osztály, csoport rendszeresen fogad tipikusan fejlődő tanulókat különböző programok keretében (pl. szociális készségfejlesztő csoport, szakkör).

A tudatosan tervezett, és nem kényszermegoldásként alkalmazott integráció akkor indokolt, ha egyértelműen a gyermek javát szolgálja. Az integráció szükségességének és lehetőségének megítéléséhez az alábbi tényezők alapos mérlegelése szükséges, úgy, hogy a feltételek együttesen és perspektivikusan legyenek adottak:

Teljes, funkcionális integráció a következő feltételek megléte esetén javasolható: a tanuló részéről átlagos vagy átlag feletti intelligencia, enyhe fokú autisztikus fogyatékosság, jól kompenzált, minimális viselkedésproblémák.

a) A családtagok részéről egyértelmű szándék a szakemberekkel való szoros együttműködésre és a gyermek intenzív támogatására.

b) Az iskola részéről:

ba) a speciális módszertanban jártas pedagógus és asszisztens;

bb) jól előkészített, ütemezett egyéni fejlesztési terv;

bc) speciális eszközök, módszerek és környezet;

bd) együttműködés a családdal és/vagy a diákotthonnal;

be) a befogadó gyermekcsoport felkészítése a pozitív hozzáállásra, folyamatos támogatás;

bf) szakértői csoport, amely rendelkezésre áll a szülők felvilágosításában, a pedagógusoknak nyújtandó szakmai tanácsadásban, problémakezelésben, a fejlesztés irányának kijelölésében, követésében, a szakértői csoporttal való intenzív kapcsolattartás;

bg) az integrált gyermek legyen elégedett az iskolai élettel, fontos, hogy jól érezze magát.

A fenti feltételek mellett is szükséges az integráció fokozatos megkezdése, a szociális, kommunikációs és kognitív deficitek figyelembevétele, az egyénre szabott mérés, tervezés, fejlesztés, a tananyag szűrése (egyes tantárgyakból, tananyagrészekből felmentés), továbbá a fogyatékosságot kompenzálandó alternatív eszközök, módszerek igénybevétele egyéni szükségletek szerint (pl. kézírás helyett gép használata, szóbeli felelet helyett írásbeli beszámoló vagy fordítva).

Speciális csoportsajátosságok bármely szervezési forma esetén:

A szükséges pedagóguslétszám függ a csoportlétszámtól, a csoporttagok közti hasonló szükségletektől, az egyéni fejlesztési szükséglettől és a viselkedésproblémák súlyosságától, gyakoriságától. A szükséges egyéni fejlesztés, a szakszerű integráció, illetve a súlyosan érintett tanulók minőségi ellátása csak megfelelő létszámú és képzettségű szakember jelenlétében biztosítható. Törekedni kell a csoport homogenitására. Az egyéni fejlődési eltérések az általános értelmi, önállósági, beszédképességi szint, illetve a viselkedésproblémák jellege szerint további csoportbontást tehetnek szükségessé.

4.2. A tanulási környezet fizikai feltételei

Az autizmussal élő tanulók esetében a szenzoros ingerfeldolgozás sajátosságai miatt szükség lehet az egyén számára kevésbé megterhelő helyekre a tanteremben és egyéb iskolai helyszíneken (pl. állandó, saját hely a tanteremben, pihenőhely, paraván, fülvédő elérhetősége). Megfontolandó az étkezés és a szünet egyénre szabott megszervezése azokban az esetekben, amikor a társas és fizikai környezet túlterhelheti a tanulót.

A tanulóknak strukturált környezetre és személyre szabott vizuális környezeti támpontokra van szükségük, beleértve a szünetek és a szabadidő megszervezésének támogatását.

Szintén számítani kell az iskolán kívüli helyszíneken, programokon való részvétel nehezítettségére, így ezekre a helyzetekre is ki kell terjeszteni a specifikus módszerek és eszközök alkalmazását, valamint fel kell készíteni a tanulót a várható körülményekre, a viselkedéssel és teljesítménnyel kapcsolatos elvárásokra.

4.3. A tanulási környezet társas feltételei

A tanulási környezet meghatározó eleme a pedagógusok kommunikációjának stílusa és tartalma:

a) Az autizmussal élő tanulók gyakran szó szerint értik a beszédet, ezért fontos, hogy a pedagógus pontosan és konkrétan fogalmazza meg közlendőit.

b) Kerülni kell a kétértelmű, szarkasztikus, ironikus megfogalmazásokat.

c) A szokásosnál több időt szükséges hagyni a hallottak feldolgozására, mert az autizmus esetében a verbális információ feldolgozása gyakran lassabb a szokásosnál.

d) Fontos, hogy az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók előzetes tájékoztatást kapjanak, ha változás következik be az órák sorrendjében, helyszínében, a tanár személyében, a tanulókkal szemben támasztott követelményekben, mert ez jelentősen csökkentheti a változások okozta stresszt, és elősegíti az alkalmazkodást és elfogadást.

e) Fontos, hogy a pedagógus hangsúlyozza: természetesnek tekinti a gyermekek közötti eltéréseket viselkedésben, teljesítményben, és rámutasson az autizmussal élő tanulók erősségeire, pozitív tulajdonságaira.

f) Az autizmussal élő tanulók szociális naivitásuk, szokatlan társas viselkedésük miatt fokozottan kitettek az iskolai bántalmazásnak. A bántalmazás megelőzésére különösen nagy figyelmet kell fordítani.

g) Integrációban az autizmus spektrum pedagógiája szakirányos gyógypedagógus feladata az intézményi közösségek informálása és folyamatos támogatása, a kortárs segítők felkészítése és a kortársakkal való együttműködésben rejlő egyéb lehetőségek kiaknázása, a habilitációs, rehabilitációs fejlesztés

biztosítása, a családdal való folyamatos kapcsolattartás megszervezése, kooperációban a gyermek pedagógusaival.

5. A Nat alkalmazása az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók nevelése-oktatása során

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók csoportja rendkívül változatos, de a központi sérülés azonos jellege miatt meghatározhatók közös szükségletek és egységes módszertani javaslatok. Esetükben számolni kell azzal, hogy a Nat kulcskompetenciáihoz rendelt tudások elsajátításához hosszabb időtartamot szükséges biztosítani, a szociális megértést kívánó attitűdök, képességek fejlődését pedig kognitív stratégiákkal kell támogatni.

A Nat nevelési céljai, tanulási területei esetükben is alkalmazhatók, a sérülés típusának megfelelő adaptációval. A Nat szakaszaihoz rendelt tanulási célok elérésére szükség esetén hosszabb időtartamot kell biztosítani, egyes, az alábbiakban részletezett tartalmak hangsúlyosabban jelennek meg. A többlettartalmakat, mint az önismeretet, társas viselkedést, a spontán, funkcionális kommunikációt, egészségnevelést és munkakészségeket speciális rehabilitációs tantárgyként javasolt tanítani. A kerettantervek adaptálása szempontjából az autizmus súlyosságát, a szociális adaptáció szintjét, az intelligenciát és a nyelvi képességeket egyaránt figyelembe kell venni.

Mivel az autizmus spektrumzavar az értelmi képességek bármely szintjén jelen lehet, a többségi iskolák kerettantervét, valamint az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára és a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók számára készült kerettantervet egyaránt adaptálni szükséges autizmusra.

Az adaptáció szükségessége a tanulási célokkal kapcsolatos elvárásokra is vonatkozik. Az autizmussal, valamint az autizmussal és intellektuális képességzavarral is diagnosztizált tanulóktól nem várható el az autizmusban nem érintett kortársakkal azonos teljesítmény.

A tananyagot mennyiségi és minőségi szempontból módosítani és redukálni kell a tanulók speciális szükségletei szerint. Az egyes tanítási területekre vonatkozó sajátos eltéréseket a helyi tantervben és az egyéni fejlesztési tervekben kell rögzíteni. A tananyag elsajátításához speciális módszerek és eszközök használata szükséges.

A tanulókat egyéni szükségleteiknek megfelelően mentesíteni kell a tananyagrészek vagy tantárgyak minősítése és értékelése alól.

6. A kulcskompetenciák fejlesztése

6.0. Alapkompetenciák

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók esetében az alapkompetenciák fejlesztésekor is igen nagy egyéni eltérésekkel kell számolni, nem csupán a tipikus kortársakhoz képest, hanem a célcsoporton belül is.

Az alapkompetenciák megszerzése és megszilárdulása jellemzően tágabb időkeretben valósul meg, mint a tipikus kortársak esetében. Az alapkompetenciák fejlesztése is az egyéni felmérésen alapuló egyéni fejlesztési terv szerint történik.

A beszéd, olvasás, írás, szövegalkotás, mennyiségekkel, számokkal, idővel kapcsolatos ismeretek elsajátítása gyakran mechanikus, ezért feltétlenül szükséges a megszerzett ismereteket valós élethelyzetekben alkalmazni. Az írott és beszélt nyelv funkcionális használatának elsajátítása kulcsfontosságú, annak spontán fejlődése nem elvárható.

A szociális kommunikáció és a rugalmas gondolkodás minőségi sérülése akadályozza a nyelv és beszéd rugalmas, funkcionális használatát, az absztrakt szimbólumok rugalmas kezelését. A pozitív attitűd kialakításához sikerélményt nyújtó, egyénre szabott tanulási helyzetek kialakítása szükséges.

6.1. A tanulás kompetenciái

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók esetében minden esetben egyénileg azonosítjuk a hatékony és önálló tanuláshoz szükséges feltételek meglétét, majd a felmérés alapján egyéni fejlesztési célokat tűzünk ki. A szükséges feltételek közül a sérülés természete miatt általában számolni kell a gyenge vagy sérült motivációval, az énkép, önismeret hiányával, töredékességével. A tanulás tanítása során alapvető fontosságú arra alapozni, hogy a tanuló mely ismeretek, tudások, képességek birtokában van, illetve milyen kialakulóban lévő készségekre építhetünk. Az önállóság elősegítésének egyik fontos módszertani eszköze az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesítése, kiegészítése egyénre szabott vizuális környezeti támpontokkal. Az informatikai eszközök egyénre szabott alkalmazása ugyancsak elősegíti a fejlődést.

A Nat által meghatározott ismeretek e területen is az egyéni képességektől függően sajátíthatók el. A munkavállaláshoz szükséges képességek fejlesztése prioritást kap az érintett tanulók iskolai nevelése-oktatása során. Az autizmussal élő tanulók között lehetnek olyan, az autizmus mellett értelmi fogyatékossággal is küzdő gyermekek, akik nem vagy kortársaiknál jóval később sajátítják el az írást, olvasást, számolást, ill. az IKT-eszközök használatát. Az értelmi és nyelvi képességektől függetlenül hiányozhatnak a hatékony és önálló tanulás egyes feltételei: a tartós, irányítható figyelem, a motiváció, a tanulás céljának, jelentőségének megértése. Hiányozhatnak a csoportos helyzetben való tanulás kognitív és viselkedéses feltételei, ezért szükség lehet az új ismeretek egyéni helyzetben való tanítására. A tanulás iránti pozitív attitűd gyakran csak a saját érdeklődési kör esetében jelenik meg, egyébként számolnunk kell az újdonságokkal szembeni ellenállásra.

6.2. A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

A fejlesztés fő célterülete a kommunikáció, mint a kapcsolatteremtés és fenntartás, valamint az információcsere eszköze. Az alapvető probléma nem a beszéd hiánya vagy fejlődési zavara, hanem a kommunikációs szándék, illetve a kommunikációs funkciók megértésének sérülése. Minden autisztikus gyermeknél – függetlenül verbális képességeik színvonalától – elsődleges cél az egyén képességszintjének megfelelő kommunikatív kompetencia megteremtése. A cél eléréséhez szükség lehet alternatív kommunikációs eszközrendszerek alkalmazására.

Az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek esetében a kommunikációs képességek fejlődése és a nyelvelsajátítás folyamata minőségileg eltér a tipikusan fejlődő kortársakétól. A fejlődési zavar kihat a szókincs, jelentés, nyelvtan és nyelvi funkciók elsajátítására, rugalmas alkalmazására. Hiányozhatnak vagy sérülhetnek azok a képességek, melyek lehetővé teszik a helyzetnek megfelelő személyközi kommunikációt és a nyelvi úton történő ismeretszerzést. Különösen nehezített az élő nyelv és szociális közvetítés útján való tanulás. A kommunikációs képességek sérülése és a kompenzáció lehetősége egyénenként mérendő fel, a fejlődési zavar spektrum jellege, az egyéni képességek és tünetek nagyfokú változatossága miatt.

6.3. A digitális kompetenciák

Az IKT-eszközök lehetőséget nyújtanak az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesítésére, a kölcsönös kommunikáció segítésére, az önálló ismeretszerzésre. A későbbi munkavállalás szempontjából is szerepe lehet az informatikának, mivel számos tanuló mutat érdeklődést e terület iránt.

Az IKT alkalmazása egyedülálló lehetőséget jelent az autizmussal élő tanulók számára, a kommunikációs akadálymentesítés, a tanulás és későbbi munkalehetőségek tekintetében egyaránt, sokan közülük pedig kifejezetten tehetségesek az IKT alkalmazásában. Az érintett tanulók esetében azonban kiemelten fontos a lehetséges veszélyek megelőzése. Fokozottan veszélyeztetettek azzal kapcsolatban, hogy függővé váljanak a számítógép és az internet használata során. Szociális-kommunikációs sérülésük miatt nehézséget jelenthet számukra az IKT interaktív használattal összefüggő veszélyeinek felismerése, elkerülése, valamint a rendelkezésre álló információk közötti kritikus válogatás.

6.4. A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A kvantitatív és kvalitatív adatok összegyűjtése, rendszerezése, az információk különböző logikai eljárásokkal történő átalakítása, értelmezése és elemzése az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók erőssége lehet.

Nehézséget jelenthet ugyanakkor az adatok értelmezése, a rugalmas problémamegoldás és az információk alkalmazása a mindennapi életben.

6.5. A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A személyes és társas kompetenciák explicit tanítása az autizmusspecifikus fejlesztés kulcsterülete. A sikerélményeket biztosító, a tanuló érdeklődését és motivációját fenntartó oktatási környezet kialakítása kulcsszerepet játszik a reális önértékelés és pozitív énkép kialakításában.

Hangsúlyos szerepet kap a saját személyiség, a külső és belső tulajdonságok megismertetése, a saját viselkedés kontrolljának, a kooperációnak, a szociális normáknak a direkt tanítása, mivel azok intuitív megértésére, spontán elsajátítására korlátozottan számíthatunk. Elsődleges az érzelmi biztonság megteremtése, a pozitív, reális énkép és önértékelés támogatása, a fejlődési zavarral gyakran együtt járó szorongás megelőzése, oldása.

A helyes étkezési, alvási, önápolási szokások, a rendszeres mozgás iránti igény kialakítása szintén prioritást kap az egyéni fejlesztési tervben.

A saját testtel, szexualitással, nemiséggel és emberi kapcsolatokkal összefüggő ismeretek, viselkedési normák direkt tanítása ugyancsak prioritást kell hogy élvezzen, mivel a szociális megértés sérülése e területet speciálisan nehézzé teszi.

Előtérbe kerül az önismeret és a közvetlen szociális környezet megismerése, a társas viselkedés szabályainak direkt tanítása, ismerete, betartása. A történelmi időszemléletet, képzelőerőt, valamint az elvont, szociális jelentést hordozó fogalmak megértését kívánó tartalmak elsajátítása általában nehézséget jelent.

A szociális és állampolgári kompetencia körébe tartozó ismeretek, képességek és attitűdök teljes körű elsajátítása mélyebb szociális megértést feltételez. Mivel az autizmus spektrumzavarok lényegi jellemzője a szociális megértés sérülése, az érintett tanulók esetében elsősorban a tények, ismeretek, együttélési szabályok elsajátítása kap prioritást.

6.6. A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A Nat által meghatározott ismeret, készség és attitűd az egyéni képességektől függően sajátítható el. A művészetek sokoldalúan segíthetik az autizmusspecifikus egyéni fejlesztést. A művészeti tevékenységek a szabadidő tartalmas eltöltésében is jelentős szerepet játszanak. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók között lehetnek kiemelkedő zenei, rajz- vagy egyéb művészi tehetséggel bíró gyermekek.

6.7. Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

Az autizmusban azonosított kognitív sérülések jellege miatt (végrehajtó működések zavara, naiv tudatelméleti sérülés) e kompetencia fejlesztésekor általában sokféle képesség, készség célzott, egyénre szabott, intenzív fejlesztésére van szükség. A szükséges képességek többsége (pl. tervezés, szervezés, irányítás, hatékony kommunikáció, csapatmunka, kreativitás) az autizmussal élő tanulók esetében sérült, illetve hiányozhat.

A Nat által meghatározott ismeretek, képességek, attitűdök az egyéni képességektől függően sajátíthatók el. A képességek terén a típusos nehézségek mellett szintén nagy egyéni különbségek mutatkoznak az autizmus spektrumán. A felnőttkori munkavállalásra való felkészítés, az egyén erősségeihez illeszkedő foglalkozások körének meghatározása prioritást kap.

7. Az egyes tanulási területekre vonatkozó ajánlások

7.1. Magyar nyelv és irodalom

A tanulási területen a kommunikációs kompetencia valamennyi évfolyamon támogatást kap.

Egyes alsó tagozatos gyermekek nehezen tanulnak meg olvasni az autizmusban gyakori észlelési, érzékelési, figyelemmel és gondolkodási műveletekkel kapcsolatos problémák miatt. Az értő olvasás kialakulását nehezítheti az olvasottak szó szerinti értelmezése.

Sok gyermek számára érthetetlen és értelmetlen az önálló jelentéssel nem bíró betűk és szótagok olvasása és hangoztatása, számukra előnyt jelent a globális előprogramot tartalmazó olvasástanítási módszer alkalmazása. Az olvasás tanulása-tanítása során fontos a mindennapi élettel összefüggő, a tanuló személyes élményeihez kapcsolódó szövegeket alkalmazni.

Típusos nehézség a hallott és olvasott szövegek lassabb feldolgozása, a szövegértés gyengesége az adott életkori csoportban elvárthoz képest, különösen abban az esetben, ha a szöveg mások érzelmi és kognitív perspektívájának felvételét, gyors, rugalmas szempontváltást igényel, vagy elvont, szociális megértést tartalmazó fogalmakat tartalmaz.

Az írás okozhat technikai értelemben vett nehézséget, e mellett a nyelvi-kommunikációs problémák is tükröződnek az írott nyelv alkalmazásakor.

Sok autizmussal élő tanuló ír túlságosan lassan, jellemző lehet a grafomotoros ügyetlenség.

A tantárgyak, tananyagok elsajátításával kapcsolatos erősségek és nehézségek egyénenként nagyon eltérők, ezért a módosításokat, illetve az elvárásokat minden esetben egyénre kell szabni. Szükség lehet egyes tananyagrészek értékelése, minősítése alóli felmentésre, illetve a kézírás helyett számítógép használatának engedélyezésére, folyóírás helyett a nyomtatott nagybetűvel való írás jóváhagyására.

7.2. Matematika

A matematika területén az autizmus spektrum változatossága miatt igen nagy egyéni eltérésekre számíthatunk. Egyes autizmussal élő tanulók kiemelkedő tehetséget mutathatnak, míg mások súlyos nehézségekkel küzdenek.

Típusos nehézségek a matematikatanulás területén: a tanultak mindennapi élethelyzetekben való rugalmas alkalmazása, a megszerzett ismeretek mozgósítása, kombinálása, kreatív alkalmazása új feladatoknál. A szöveges feladatok megoldása különösen nehéz lehet a jellegzetes szövegértési problémák miatt.

Kiemelt jelentőségű a megismerési képességek fejlesztése, az önellenőrzés tanítása, az ismeretek önálló, gyakorlati alkalmazásának segítése, a problémamegoldás menetének tanítása. Különös hangsúlyt kap az oktatás szemléletes és konkrét jellege, a cselekvéses tanulás alkalmazása.

Egyéni mérlegelést követően szükség lehet az egyes tananyagrészek értékelése, minősítése alóli felmentésre. A geometria tananyagrészeknél a szerkesztési feladatok a grafomotoros gyengeség miatt extrém nehézséget jelenthetnek, ezért egyénenként megfontolandó e téren az értékelés, minősítés alóli felmentés.

7.3. Történelem és állampolgári ismeretek: történelem, állampolgári ismeretek

A történelem és állampolgári ismeretek tanulása során az erősségek közé tartozhat a tények, adatok precíz elsajátítása. Nehézséget okozhat ugyanakkor a társadalmi folyamatok összefüggéseinek, mozgatórugóinak önálló felfedezése, a lényegkiemelés, a történelmi személyiségek indítékainak intuitív megértése, többszempontú elemzése. Az idővel kapcsolatos fogalmak alkalmazása, a történelmi időszemlélet kialakulása szintén nehézséget okozhat. Az időbeliséget és más absztrakt, társas megértést kívánó fogalmak megértését segítő vizuális segédeszközök alkalmazása és a kapcsolódó elvárások egyénre szabott csökkentése szükséges.

7.4. Erkölcs és etika

Az erkölcstan tanulása az autizmusban a társas megértés minőségi sérülése miatt kifejezetten nehezített. Számolni kell a társas együttműködés szabályainak merev, rugalmatlan értelmezésével és a különböző nézőpontok megértésének nehézségével. Alapvető cél az énkép és önismeret fejlesztése, saját és mások

érzelmeinek, nézőpontjának felismerése, megértése, a saját gondolatok és érzelmek kifejezésének tanítása. Az érintett tanulók esetében a társadalmi együttélés szabályait explicit módon szükséges tanítani.

7.5. Természettudomány és földrajz: környezetismeret, természettudomány, biológia, kémia, fizika és földrajz

A természettudományos ismeretek elsajátítása a tanulók erősségei közé tartozhat, ugyanakkor többlettámogatást igényelhet az ismeretek gyakorlati alkalmazása. Az autizmussal élő tanulók sajátos ismeretszerzési és gondolkodási nehézségei miatt általában nem számíthatunk a tanulók előzetes megfigyeléseire, élményeire, ezért a tanulás-tanítás folyamatában és módszertanában a közvetlen, konkrét példákon, élményanyagon keresztüli tapasztalásra kell helyezni a hangsúlyt, valamint törekedni kell arra, hogy a tanuló olyan kontextusokban szerezzen ismereteket és tapasztalatokat, ahol azokat később használni fogja.

7.6. Idegen nyelv

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulóknál – hasonlóan az anyanyelvi kommunikáció esetében tapasztaltakhoz – hiányozhat az idegen nyelv rugalmas, a kommunikatív partnerhez alkalmazkodó használata, a fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények valódi megértése és kifejezése, annak ellenére, hogy a nyelv mechanikus elsajátítása megtörténhet. Így esetükben különösen nagy hangsúlyt kap az idegen nyelv funkcionális használatának fejlesztése. Egyénenként mérlegelni kell, hogy a nyelvtanuláshoz szükséges alapvető készségek adottak-e.

A kommunikatív nyelvi kompetencia feltételei közül a lexikális, grammatikai és szövegalkotási ismereteket a jó nyelvi és intellektuális képességű autizmussal élő tanulók képesek lehetnek elsajátítani. Nehézségek a szociokulturális és interkulturális készségek területén mutatkozhatnak.

Amennyiben az anyanyelvi kommunikáció területén markáns nehézségek jelentkeznek, felmerül a tantárgy vagy egyes tananyagrészek értékelése alóli felmentés szükségessége.

7.7. Művészetek: ének-zene, vizuális kultúra

Egyes esetekben az autizmus spektrumán érintett tanulók kiemelkedő tehetséget mutatnak a művészetekben. A tehetség többek között megnyilvánulhat kiváló zenei hallásban, a zenei művek interpretálásában, a vizuális alkotás bármely formájában. Ezekben az esetekben nagyon fontos a tehetség kibontakozásának támogatása, illetve az adott területen meglévő érdeklődés és motiváció kiaknázása a társas kommunikáció fejlesztésében. Szintén nagy szerepe lehet a művészeti nevelésnek a szabadidő hasznos eltöltésében és a társas kapcsolódás lehetőségeinek bővítésében, az önkifejezésben.

A művészeti nevelés területén ugyanakkor számolnunk kell az autizmussal gyakran együtt járó típusos nehézségekkel is: azon gyermekek, fiatalok számára, akik túlérzékenyek a hallási modalitásban, kifejezetten stresszes lehet az ének-zene órákon való részvétel.

A grafomotoros ügyetlenség, a nyitott, kreativitást és önálló döntéseket igénylő feladatok megoldásának nehézsége, valamint az absztrakt szimbólumokkal kapcsolatos nehézségek akadályozhatják a részvételt a vizuális alkotásban. Szintén nehézséget okozhat egyeseknél az idegenkedés bizonyos anyagok, eszközök megérintésétől, az azokkal való manipuláció elutasítása.

A művészeti nevelés során is igen fontos az egyéni képességeknek és szükségleteknek megfelelő differenciálás, a részvételre való biztatás, a sikerélmény biztosítása.

7.8. Technológia: technika és tervezés, digitális kultúra

A digitális kultúra tantárgy tartalmának elsajátítása a tanulók erőssége lehet. Többletfigyelmet és az elvárások egyénre szabott csökkentését a társakkal való közös feladatmegoldásban, illetve a tanultak rugalmas, mindennapi alkalmazásában igényelnek a tanulók. A digitális kompetenciák elsajátítása és alkalmazása több szempontból is kiemelt szerepet kap az autizmus területén: a tantárgyi tartalmak elsajátítása digitális tananyagok beépítésével támogatandó, kiküszöbölve ezzel a társas helyzetekben rejlő nehézségeket. Az egyénre szabott autizmusspecifikus támogatások IKT-eszközökön lehetnek hozzáférhetők (pl. augmentatív-alternatív kommunikáció, a tevékenységszervezést és az adaptív viselkedést támogató vizuális algoritmusok). A társas és kommunikációs nehézségek leküzdésében szintén hasznosak a digitális technológia nyújtotta lehetőségek. A munkavállalás és az önálló életvitel megalapozása szempontjából szintén kiemelt szerepe van a tantárgy tanulásának. Ugyanakkor az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók fokozottan veszélyeztetettek lehetnek: tevékenységrepertoárjuk és kapcsolataik beszűkülhetnek a túlzott eszközhasználat következtében. Társas naivitásuk megnehezíti az életkornak megfelelő felelős, biztonságos internethasználat kialakulását.

A technika és tervezés a kreativitásra és problémamegoldó gondolkodásra épít, melyek az autizmusban a típusos gyengeségek területei. Ugyanakkor a tantárgy előnye, hogy a komplex gyakorlati problémák megoldását cselekvés általi tanulás útján tapasztalhatják meg a tanulók, ami igen előnyös az autizmus spektrumzavarral küzdők számára. A tantárgy tartalmának elsajátítása és alkalmazása a felnőttkori önállóság szempontjából kiemelten fontos. Valamennyi évfolyamon és kerettantervi típusnál fontos, hogy a tanulók vizuális segítséget kapjanak a feladatok önálló, sikeres kivitelezése érdekében.

7.9. Testnevelés és egészségfejlesztés

A testnevelés és egészségfejlesztés kiemelt szerepet játszik az autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló fejlődése szempontjából. A rendszeres mozgás segít a stressz csökkentésében, a nagy- és finommozgások, a mozgáskoordináció fejlődésében, a testi tudatosság fejlődésében, az egészségmegőrzésben. A sportban elért teljesítmények, eredmények pozitív hatással vannak a tanuló önértékelésére, önbecsülésére. Az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek mozgásfejlődése a tipikusan fejlődő kortársakéhoz képest jelentős elmaradást mutathat, ezért a teljesítménnyel kapcsolatos elvárásokat egyénre kell szabni. Jellemző az adott életkorban elvártnál gyengébb mozgáskoordinációs képesség. A testnevelésórákon való részvételt nehezíthetik a szenzoros ingerekre adott szokatlan válaszok (pl. tornateremben, uszodában a zajok, fények, szagok lehetnek az egyén számára extrém módon túlterhelők). A társas megértéssel kapcsolatos típusos nehézségek nehezíthetik a csapatsportokban való részvételt. A testnevelésórákon való sikeres részvétel biztosításában nagy szerepe van az egyénre szabott vizuális segítségnek (pl. vizuális időmérő, az aktivitások sorrendjét és mennyiségét jelző algoritmusok).

8. Az iskolai fejlesztés szakaszai

8.1. Az alapfokú képzés első szakaszának (alsó tagozat: 1–4. évfolyam) feladatai

8.1.1. Óvoda–iskola átmenet

Az átmenetek az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek, tanulók számára különösen nehezek, számukra a változások, újdonságok megértése, elfogadása jelentős stresszt jelent. Az óvodából az iskolába való átmenet gondos előkészítést és a folyamatban részt vevő valamennyi szereplő szoros együttműködését kívánja meg. A folyamat tervezését-szervezését az autizmus spektrum pedagógiájában képzett gyógypedagógus végzi. A szülők bevonása és aktív részvétele nagyban elősegíti a zökkenőmentes átmenetet. Az óvodai és iskolai élet közötti eltéréseket, a várható újdonságokat, a napi rutin megváltozását a szülők is segítenek megérteni és elfogadni.

Hasznos egyénre szabott vizuális segítséget készíteni, mely tartalmazza azoknak a személyeknek, tevékenységeknek, elvárásoknak, tárgyaknak a listáját (fotókkal, rajzokkal illusztrálva), melyek nem változnak a tanulók életében, és azokat a személyeket, körülményeket, elvárásokat, melyek újak lesznek. A szülőknek fontos szerepük van a fogadó intézmény pontos informálásában a gyermek egyéni szükségleteiről.

Fontos, hogy az *óvoda* részletes tájékoztatást nyújtson az iskola számára a gyermekről a következő területeken:

a) stressz megelőzésének és kezelésének stratégiái;

b) szenzoros ingerekre adott reakció;

c) szociális készségek, felnőttekkel és kortársakkal való együttműködés;

d) érdeklődés és motiváció, tanulási stílus (beleértve az egyénre szabott jutalmazási rendszert);

e) kommunikációértés és -használat (beleértve a használt AAK eszközt, ha van ilyen, és a használat módját);

f) önkiszolgálás, önállóság (beleértve a szervezést-kivitelezést segítő vizuális stratégiákat, ha a gyermek használja azokat).

Az *iskolának* meg kell ismernie a gyermek egyéni szükségleteit, és fel kell készülnie a gyermek fogadására.

Amennyiben az intézmény még nem fogadott autizmus spektrumzavarral küzdő tanulót, szükséges a teljes iskolai közösség (fenntartó, kortársak, munkatársak, szülők) alapinformációkkal való ellátása. A gyermek egyéni szükségletei szerint adaptálni kell a fizikai környezetet és személyre szabottan biztosítani kell az autizmusspecifikus eszközök alkalmazását (pl. szenzoros védelem, napirend, egyénre szabott jutalmazási rendszer, kommunikációs eszköz). A gyermeket fogadó tanítókat segíteni kell az autizmusspecifikus szempontok megismerésében, alkalmazásában: a kommunikáció és beszédstílus adaptálása, vizuális stratégiák alkalmazása, stresszmegelőzés és -kezelés, a követelmények és feladatok egyéni differenciálása terén.

8.1.2. Az 1–4. évfolyam kiemelt céljai és nevelési-oktatási feladatai

Az 1–4. évfolyam, mint nevelési-oktatási szakasz, az iskolába lépő gyermek természetes kíváncsiságára és tanulás iránti vágyára épít, mely az autizmus spektrumán jellemzően sérült, ezért a célok és feladatok eléréséhez egyéni motivációs rendszer kialakítása szükséges. Egyes tanulóknál az automatizált alapkészségek eléréséhez tágabb időkeret biztosítása szükséges, pl. a sikeresen befejezett 1. évfolyam ismétlése.

Korai diagnózis esetén az autizmusspecifikus fejlesztés első szakasza egybeeshet a korai fejlesztés és az óvodai nevelés időszakával, de gyakran belenyúlik az alsó tagozat időszakába. Fő célja a habilitáció; a gyermek formális és informális felmérésének tapasztalataira alapozva egyénre szabott hosszú, közép- és rövid távú tervre épül.

Célja a gyermek/tanuló elemi beilleszkedési készségeinek, adaptív viselkedésének kialakítása. Ennek érdekében:

- a szociális/kommunikációs alapkészségek célzott fejlesztése;
- az autizmusból és a társuló fogyatékosságokból eredő fejlődési elmaradások lehetséges célirányos kompenzálása;
- az ismétlődő, sztereotip, helyzetnek nem megfelelő viselkedés kialakulásának megelőzése, illetve rendezése;
- a fogyatékosságspecifikus vizuális információhordozókkal segített környezet kialakítása, valamint az eszközök használatának elsajátítása, adaptív viselkedési formák, szokások kialakítása.

Fejlesztési területek:

a) Kommunikáció/szociális viselkedés

- Beszéd előtti, csecsemőkori kommunikáció elemeinek tanítása.
- Szociális kapcsolatteremtés elemeinek tanítása (pozitív megerősítéssel).
- Beszéd vagy – beszéd kialakulásának hiányában – augmentatív és alternatív eszközzel történő kommunikáció alkalmazásának tanítása.
- Tanítási helyzetben szükséges elemi szociális viselkedés kialakítása.

- Augmentatív és alternatív kommunikációs eszközök (nem kizárva pl. az írott nyelvet) használatának tanítása napi rutinokban, a gyermek életének valamennyi színterén.

b) Fejlődési funkcióelmaradások, önkiszolgálás

- Alapvető készségek kialakítása (étkezés, szobatisztaság, tisztálkodás, öltözködés).

c) Kognitív fejlesztés

- Elemi ismeretek, fogalmak.
- Elemi logikai műveletek és összefüggések tanítása.
- Szociális kognitív készségek fejlesztése.
- Egyszerű aktivitásformák kialakítása strukturált keretek között (pl. játék-, használati és taneszközök célszerű használata).
- Általánosítás képességének fejlesztése.
- Az elsajátított képességek önálló használatának tanítása.
- Az elsajátított képességek más összefüggésben való használata.
- Képességek alkalmazása más, elsősorban otthoni környezetben stb.

d) Viselkedésproblémák kezelése

- Viselkedésproblémák megelőzése.
- Alternatív viselkedések kialakítása.

8.2. Az alapfokú képzés második szakaszának (felső tagozat: 5–8. évfolyam) feladatai

8.2.1. Átmenet az alsó és felső tagozat között

Az alsó tagozatból a felső tagozatba való átmenet típusos nehézségekkel jár az autizmussal élő tanulók számára. Egyszerre több területen is megelőzni, kezelni szükséges a változások okozta stresszt: új tanárok kommunikációs stílusához és elvárásaihoz kell alkalmazkodni, új tantárgyak lépnek be, növekszik az önállósággal, szervezési készségekkel kapcsolatos követelmény.

Felső tagozaton a tantárgyi tartalom elvontabb, egyre több, nehezebb, kevésbé lehetséges a tevékenységbe ágyazott, közvetlen tapasztalaton alapuló tanulás.

Az autizmus spektrumán jellegzetesen gyengébb értő olvasás, a kommunikációs és nyelvi nehézségek és a grafomotoros gyengeség valamennyi belépő tantárgynál nehézséget okozhat.

A változások okozta stressz kezelésének nehézsége mellett megjelenhet a másság felismerése, megélése, a kortársakhoz való kapcsolódás nehézségének fokozódása.

Az átmenet támogatásának stratégiái:

a) Az új tanárok felkészítése a tanuló fogadására.
b) Kortárssegítő program működtetése.
c) A tanuló felkészítése a változásokra a család bevonásával.
d) Saját tanulási ütem és stílus jóváhagyása.
e) Számítógép használatának engedélyezése kézírás helyett.
f) Hosszabb időkeret biztosítása a feladatok megoldására.
g) A tanulási feladatok strukturálása, pl. egyszerre egy probléma prezentálása.

h) A képességeket meghaladó feladatok kerülése, sikerélmény biztosítása.

8.2.2. Az 5–8. évfolyam kiemelt céljai és nevelési-oktatási feladatai

Az adott nevelési-oktatási szakasz célja az elsajátított ismeretek bővítése és a változatos aktivitásokban való minél önállóbb részvétel iskolai, otthoni és egyéb iskolán kívüli környezetben.

Fejlesztési területek:

Az előző szakasz területei bővülnek az alábbiakkal:

- képességek szinten tartása az önállóság fejlesztésével;
- egészségmegőrzés, szexuális nevelés;
- a szociális-kommunikációs kompetencia fejlesztése, különös tekintettel a kortársakkal való kapcsolatteremtésre;
- énkép, önismeret fejlesztése;
- érzelmek megértésével és kifejezésével kapcsolatos tudás fejlesztése;
- spontán, funkcionális kommunikáció kiterjesztése;
- kognitív fejlesztés, különös tekintettel a problémamegoldó gondolkodásra;
- a mindennapi élettel kapcsolatos ismeretek bővítése;
- önellátás körének bővítése;
- munkára nevelés megalapozása.

8.3. A harmadik nevelési-oktatási szakasz (9–12. évfolyam) feladatai

8.3.1. Átmenet az alap- és középfokú nevelés-oktatás között

A középiskolába lépés jelentős stressz forrása lehet, mivel nagymértékben változik a mindennapi rutin, a szokásrend, az iskolába járás útvonala, az épület, a fizikai környezet. Új tantárgyak lépnek be, magasabb szintű elvárások jelennek meg az önállóság területén. Változnak a tanárok és a kortársak is. Ebben az életkori szakaszban megnő a kortársakkal való együttműködés, a kortárscsoporthoz való tartozás jelentősége, ami a nehézségek markáns területe az autizmusban érintett tanulók számára.

Az átmenet támogatásának általános sémája:

a) Információgyűjtés, -felmérés.

b) Az átmenetben részt vevő team létrehozása (autizmussal élő fiatal, szülők, ellátó szakemberek, a fogadó hely közösségei).

c) A befogadó hely bevonása.

d) A környezet adaptálásának megtervezése.

e) A kulcsfontosságú, tanítandó készségek, viselkedések tanulása, általánosítása.

f) Az átmenet folyamatának megtervezése és kivitelezése.

g) Utánkövetés.

Az átmenet támogatásának stratégiái a következők:

a) Időben, legalább 1-2 évvel az intézményváltás előtt érdemes elkezdeni a tervezést, a továbbtanulási lehetőségek lehető legteljesebb feltárásával.

b) A tervezés valamennyi partner bevonásával történjen, beleértve az autizmussal élő tanulót!

c) Fontos a fogadó intézmény lehető legkorábbi bevonása, az intézményi közösségek felkészítése.

d) A tervezés során a meglévő készségekre, erősségekre, preferenciákra érdemes építenünk, fontos elszakadni a deficitorientált szemlélettől.

8.3.2. A középfokú képzés kiemelt céljai és nevelési-oktatási feladatai

Az autizmus spektrum sokszínűsége következtében a középfokú képzés valamennyi intézménytípusában jelen vannak autizmussal élő tanulók.

Valamennyi intézménytípus esetében prioritást élvez a fiatalok pályaválasztásának előkészítése, támogatása, a felnőttkori önállóság és autonómia megalapozása.

A speciális érdeklődési kör megfelelő támogatással a későbbi munkavállalás alapja lehet, ezért át kell gondolni, hogy az milyen szakmákhoz kapcsolódhat.

A pályaválasztás szempontjából alapvető, hogy a tanuló tisztában legyen erősségeivel és nehézségeivel, vagyis a reálishoz közelítő énképpel, önismerettel rendelkezzen.

9. Differenciálás – egyéni tanulási utak – erősségek – fejlesztendő területek

A személyre szabott tanulás biztosítása, a tanuló fejlődését támogató multidiszciplináris team elérhetősége (szükség esetén gyermekpszichiáter, pszichológus, szociális szakember bevonása), az autizmusszempontú akadálymentesítés, az adaptált tananyag, a differenciált tanulásszervezési módok alkalmazása egyaránt szükséges az iskolai kudarc megelőzése és a tanuló fejlődésének biztosítása szempontjából.

9.1. Erősségek, tehetséggondozás

Az autizmus területén a tehetséggondozás gyakran ugyanolyan fontos feladat, mint a fogyatékosságból fakadó nehézségek kompenzálása. Az autizmussal élő tanulók egyes esetekben olyan képességeket mutathatnak, melyek valóban kiemelkedők. Gyakrabban azonban csak az általános fejlődési elmaradáshoz képest jobbak a képességek valamely területen. A fejlesztési elvekben foglaltaknak megfelelően nem törekedhetünk a kiemelkedő képességek egyoldalú fejlesztésére, hiszen ezzel önmagában nem segítenénk elő a felnőttkori adaptációt.

A pedagógusok általános feladata e téren sokrétű: meg kell próbálniuk a jó/kiemelkedő képességeket a későbbi sikeres adaptáció szolgálatába állítani, a speciális érdeklődést a gyermek, fiatal motiválására használni. Segíteniük kell abban is, hogy a családok megértsék az autizmus következményeként kialakult fejlődésmenet sajátosságait. Így érhető el, hogy a családok reális célokat tűzzenek ki a gyermek jövőjével kapcsolatban. Emellett fontos feladat a kiemelkedő képességek felismerése és gondozása. A tehetséggondozás folyamatában nagyon fontos meglátni a különlegest, a speciális adottságot a tehetséges gyermekben, bármilyen területen nyilvánul is az meg. Az egyénileg szervezett tehetséggondozással a kiemelkedő képességek fejleszthetők, és a felnőttkori munka, valamint az örömteli szabadidős tevékenységek alapjául szolgálhatnak.

9.2. Fejlesztendő területek

9.2.1. Szociális kommunikáció

Az autizmus spektrumán érintett tanulóknál minden esetben, az intézményrendszer bármely típusában szükséges a szociális-kommunikációs készségek direkt módszerekkel történő, explicit tanítása és a társas

megértés fejlesztése. A tanítás céljait, módszereit és eszközrendszerét az egyéni felmérések alapján kell meghatározni és a tanítás eredményét folyamatosan monitorozni szükséges.

9.2.2. Önállóság és autonómia

Az autizmusra jellemző nehézségek kompenzálása érdekében prioritást kap az önállóság kialakulásának támogatása az élet minden területén, szoros együttműködésben a családdal. Az önállóság eléréséhez egyrészt a megfelelő, egyénre szabott sérülésspecifikus eszközrendszer biztosítása szükséges (pl. egyénre szabott vizuális algoritmusok), másrészt megfelelő tanulási helyzeteket kell biztosítani a tanuló számára.

9.2.3. Adaptív viselkedés támogatása

A tanulók számos olyan viselkedést, magatartásformát mutathatnak, melyet a környezet nemkívánatosnak minősít, tilt, esetleg csupán szociálisan furcsának tart. Ezen viselkedések között előfordulnak veszélyes, destruktív, agresszív vagy önkárosító megnyilvánulások, de ide sorolhatjuk a beilleszkedést nehezítő sztereotip viselkedéseket vagy a szélsőséges passzivitást is. A beilleszkedési nehézségeket eredményező viselkedések hátterében sokféle ok állhat. Ezek közül a leggyakoribbak: kommunikációs nehézségek, fokozott érzékenység bizonyos környezeti ingerekkel szemben, a szociális megértés hiánya, változások megértésével, elfogadásával kapcsolatos nehézségek stb. A pedagógusok feladata, hogy a családdal egyetértésben rangsorolják a nem kívánatos viselkedéseket súlyosság és fontosság szempontjából, majd megoldási stratégiát dolgozzanak ki. Szükség esetén a folyamatba bevonandó pszichológus és pszichiáter is. A beilleszkedési, magatartási nehézségek és azok okai rendkívül változatosak az autizmusban, ezért egyéni felmérés és egyénre szabott stratégiák alkalmazása szükséges. A beavatkozás tervezése mindig a nemkívánatos viselkedés pontos meghatározásán és konkrét tartalmú, pontos jegyzőkönyvezésén alapul. Az alkalmazott stratégiák alapja a viselkedés- és kognitív terápia. A sikeres beavatkozás egyik feltétele, hogy adott viselkedés kezelése során a környezet egységes reakciókat adjon.

A leggyakrabban alkalmazott stratégiák:

- Erőszakmentes konfliktuskezelő technikák tanítása.
- A problémás viselkedés megelőzése.
- A kívánatos viselkedések pozitív megerősítése.
- Új készség fejlesztése, megfelelő alternatív viselkedés tanítása.
- Hatékony kommunikációs stratégiák kialakítása.
- Kognitív-viselkedéses stratégiák (pl. képes, ill. írott forgatókönyvek a megfelelő viselkedés szervezéséhez).

10. Értékelés, célok, tanulási eredmény

A Nat-ban megjelölt célok elérésében az autizmus változatos spektrumának megfelelően igen nagy egyéni eltérések lehetnek. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulókra jellemző típusosan egyenetlen, ún. „csipkézett” képességprofil miatt egy tanulási területen belül is előfordulhatnak szélsőségesen eltérő teljesítmények. Az intuitív társas megértést és rugalmas gondolkodást kívánó célok elérése jóval hosszabb időt vehet igénybe a kortársakhoz képest, vagy módosítva érhetők el.

A tanulási eredmény értékelésénél elsősorban a tanuló önmagához mért fejlődését kell figyelembe venni, valamint azt, hogy a megszerzett tudást képes-e önállóan, rugalmasan, élethelyzetekben alkalmazni.

A mérés, értékelés és minősítés alapfunkciója az autizmussal élő tanulóknál alapvetően módosul. A mérések elsősorban diagnosztikus jellegűek. Tájékoztatnak a gyermek állapotáról, mérik a fejlesztés, nevelés-oktatás eredményességét, meghatározzák annak további irányát.

Az érdemjegyekkel történő visszajelzés mellett javasolt egyénre szabott, szöveges fejlesztő értékelést alkalmazni.

A tanulók elért teljesítménye ritkán tudatos törekvés eredménye. A teljesítmény sokszor a természetes érésnek, a jól szervezett környezetnek, a tudatosan és lépésről lépésre megtervezett pedagógiai beavatkozásnak, a jól működő motivációs bázisnak köszönhető. Autizmusspecifikus probléma, hogy az értékelés-minősítés közösségi megegyezésen alapuló, elvont szociális elvárásokat tartalmazó formája a tanulók számára nem feltétlenül motiváló és információértékű. A konkrét, azonnali és folyamatos visszajelzés jól érthető, informatív, ezért az egyéni képességeknek megfelelő szintű értékelési rendszer hatékony az önértékelés, önkontroll kialakításában.

A visszajelzés legyen pozitív tartalmú, továbbá fogalmazódjon meg a tanuló számára, hogy miként lehetne sikeresebb! Az értékelésnél és minősítésnél minden esetben az a legfontosabb szempont, hogy a tanuló önállóbbá vált-e, és hogy milyen mértékben képes ismereteit alkalmazni a mindennapi életben. Ennek mérésére az informális pedagógiai felmérések különböző típusai szolgálnak.

Mivel az autizmusban éppen azok a készségek, képességek sérülnek, amelyeket a magatartás és szorgalom értékelése és minősítése során figyelembe kell venni, javasolt, hogy autizmus diagnózis esetén a tanulók kapjanak felmentést a minősítés alól.

11. Állapotmegismerés – szakértői vélemény

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló iskolai ellátásának, habilitációs, rehabilitációs fejlesztésének alapja a szakértői vélemény.

A szakértői vélemény tartalmazza a vizsgálat célját, előzményeit, a diagnózist/diagnózisokat és a komplex szakértői vizsgálat eredményeit, megállapításait.

A szakértői véleményeken szereplő, az autizmus spektrumába tartozó diagnózisok a következők lehetnek: pervazív fejlődési zavar, gyermekkori autizmus, Asperger-szindróma, egyéb pervazív fejlődési zavar, másként nem meghatározott pervazív fejlődési zavar.

A szakértői vélemény javaslatot tartalmaz azzal kapcsolatban, hogy a tanuló együttnevelés vagy különnevelés keretében folytassa-e a tanulmányokat, valamint hogy tankötelezettségét iskolába járással vagy magántanulói jogviszony keretében teljesítse-e.

A szakértői vélemény kitér a szakemberszükségletre, a rehabilitációra vonatkozó időkeretre, valamint az egyéni mentesítésekre.

A szakértői vélemény tartalmazza továbbá a rehabilitációs javaslatot, mely általában a fejlesztés fő irányait, területeit jelöli ki hosszabb távra. Ezeket az irányokat a tanulót ellátó szakembereknek a részletes pedagógiai felmérést követően konkrét célokra kell bontaniuk.

Az egyéni fejlesztési tervet megalapozó legfontosabb felmérések autizmus spektrumzavar esetében a következők: intellektuális képességek felmérése, a kommunikáció, a nyelvi és beszédkészségek felmérése, az adaptív funkciók felmérése, az egészségi állapot felmérése.

A szakértői véleményben meghatározott átfogó célokhoz, fejlesztendő területekhez a következő részterületek informális felmérése alapján tűzhetők ki konkrét, mérhető, operacionalizált célok:

- a motiváció lehetőségei,
- a szimbólumértés szintje,
- szenzoros reakciók,
- kommunikációértés és -használat, kommunikációs funkciók,
- szociális készségek,

- kognitív készségek,
- mozgás: finommotoros és nagymotoros készségek,
- szabadidős készségek (önálló és társas),
- önkiszolgálás, önállóság és rugalmasság a mindennapokban.

Az egyes részterületek felmérését a gyermek, tanuló ellátását végző intézményben a gyógypedagógus végzi, a szakvélemény ezekre általában nem tér ki. A szakvélemény szerinti ellátáshoz azonban szükség van a részletes pedagógiai felmérésre.

12. Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció és rehabilitáció céljai és feladatai az iskolai nevelés minden szakaszában folyamatosan jelen vannak, és elsősorban egyéni, kisebb részben kiscsoportos formában valósíthatók meg. Módszertanilag az autizmusspecifikus módszerek és eszközök alkalmazása mellett kognitív viselkedésterápia, intenzív gyógypedagógiai fejlesztés, gyógytestnevelés alkalmazása szükséges. Tartalmilag a hiányzó készségek, a másodlagos fejlődési elmaradás, a másodlagos viselkedésproblémák és tünetek speciális módszerekkel való habilitációs és rehabilitációs célú kezelését soroljuk ide, a következő területeken:

- elemi szociális-kommunikációs készségek;
- viselkedésproblémák (dührohamok, auto- és heteroagresszió, sztereotip viselkedések stb.);
- figyelem, emlékezet, utánzás, problémamegoldó gondolkodás, énkép, önismeret;
- érzékszervek és testhasználat, nagy- és finommozgások, testtartás, izomhypotonia korrigálása;
- elmaradt pszichoszomatikus elemi funkciók;
- önkiszolgálás, önellátás;
- saját speciális segédeszközök mindennapi helyzetekben való rutinszerű használata;
- lakókörnyezetben való közlekedés, tájékozódás, élethelyzetek begyakorlása;
- szociális tapasztalatszerzés, társas kapcsolatok formáinak kialakítása;
- iskolában, munkahelyen munkavállalóként, illetve hivatalos helyen való viselkedés szabályainak elsajátítása;
- a halmozottan fogyatékos tanulók speciális ellátása.

13. Együttműködés a családdal és más partnerekkel

A családdal és más partnerekkel való szoros partneri együttműködés az autizmusspecifikus ellátás alapja. Fontos, hogy a családtagok és az ellátásban részt vevő szakemberek kölcsönösen informálják egymást a tanuló fejlődésével kapcsolatban, és támogassák egymást a közös célok elérésében. A szülők és családtagok nélkülözhetetlen információkkal szolgálnak az autista tanuló egyedi fejlődéséről, motivációjáról, kommunikációs és tanulási stílusáról, ezért a sikeres szakmai munka elképzelhetetlen a család bevonása nélkül. A szakembereknek tudatában kell lenniük, hogy a családtagok tartós stresszt élhetnek át, ezért különösen fontos irányukban az empatikus, támogató attitűd. Ideális esetben a tanuló fejlődésének támogatására team alakul, melyben helyet kap minden olyan családtag és szakember, aki szerepet játszik az egyéni fejlesztési célok elérésében, így természetesen tagja maga a tanuló is. A team lehetséges tagjai: a tanuló, a családtagok, a tanuló pedagógusai, utazó gyógypedagógus, utazó konduktor, (gyógy)pedagógiai asszisztens, az előző vagy következő ellátó intézmény szakemberei, gyermekpszichiáter, pszichológus, esetenként szociális szakember. A szoros együttműködés a felső tagozatban és a középiskola évei alatt is szükséges, többek között azért, mert az autista tanulók gyakran kevéssé osztják meg környezetükkel élményeiket, tapasztalataikat, problémáikat. A szülők,

családtagok számára kiemelkedően fontos, hogy folyamatosan információkat kapjanak a tanuló fejlődéséről, teljesítményéről. Kívánatos, hogy a szakemberek kiemeljék a pozitív eredményeket az esetleg eltérő viselkedések és teljesítmények mellett, és segítsenek a reális jövőkép kialakításában. Az összehangolt nevelési célok, a következetes elvárások, a tanuló viselkedésének és teljesítményének közös értékelése nagymértékben hozzájárul a felnőttkorra való sikeres felkészüléshez.

AZ ENYHE ÉRTELMI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI FEJLESZTÉSÉNEK IRÁNYELVEI

1. Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók gyógypedagógiai értelemben a tanulásban akadályozott gyermekek körébe tartoznak, akik az idegrendszer biológiai és/vagy genetikai okokra visszavezethető gyengébb funkcióképessége, illetve a tartósan kedvezőtlen környezeti hatások miatt a neurológiai érés lelassulása folytán tartós, átfogó tanulási problémákat mutatnak.

Az enyhe értelmi fogyatékosság (enyhe intellektuális képességzavar) diagnosztizálása orvosi, gyógypedagógiai és pszichológiai feladat. Pszichodiagnosztikai vizsgálatokkal megállapítható a kognitív funkciók lassúbb/eltérő fejlődése, valamint az adaptív funkciók érintettsége. Az enyhe értelmi fogyatékos személyek fejlődése igen változatos attól függően, hogy milyen egyéb érzékszervi, motorikus, beszédfejlődési, viselkedési stb. rendellenességeket mutatnak, amelyek vagy oksági összefüggésben állnak az értelmi fogyatékossággal, vagy egyéb hatásokra alakulnak ki.

Az enyhe értelmi fogyatékosság sok esetben először iskolai tanulási helyzetekben jelentkezik, összefüggésben az alapképességek eltérő, lelassult fejlődésével. Így a tanulási sajátosságok szinte valamennyi tantárgyban generalizáltan, átfogóan és tartósan jelentkeznek. Különösen jellemző a kognitív funkciók, valamint a beszéd lassúbb fejlődése; a diszpraxiás (helytelen vagy kialakulatlan testséma, koordinálatlan mozgás eszközhasználatban) tünetek megjelenése; a figyelem-összpontosítás, a téri tájékozódás és a finommotorika nehézségei; a lassú feladatvégzés; a gyakori hibázás; az érdeklődés hiánya a kultúrtechnikák elsajátításával kapcsolatban és a viselkedési problémákban megmutatkozó szociális tanulás nehézségei. Ezek egyénenként változó mértékben és mindig egyedi kombinációban jelennek meg; a tanulási képesség különböző mértékű fejlődési zavarát mutatják, és akadályozzák az iskolai tanulás eredményességét. Mindezek következményei a középiskolás fiatal tanulási teljesítményében is megjelennek, ezért a nevelés-oktatás során még ekkor is figyelemmel kell lenni rájuk. Az enyhe értelmi fogyatékos emberek döntő többsége minimális támogatással képessé válik az önálló életvezetésre.

Már iskoláskor előtt tapasztalhatunk egyértelmű, fogalmi területen mutatkozó eltérést. Az iskoláskorú gyerekeknek nehézségeik vannak a kultúrtechnikák (pl. olvasás, írás, számolás, órahasználat, pénzhasználat) elsajátításában. Az absztrakt gondolkodás és a tervezés akadályozott, a gondolkodás inkább konkrét. Ez a konkrét (tárgyhoz kötött vagy képi szintű) gondolkodásmód befolyással van a feladatok megértésére az elsajátítás folyamatában és a visszacsatolás fázisában egyaránt. A szociális dimenzióban azt tapasztaljuk, hogy az enyhe értelmi fogyatékos tanulók kommunikációja, beszéde és az általuk használt nyelv konkrétabb és éretlenebb, mint a hasonló életkorú társaiké. A gyermeknek nehézségei lehetnek a szociális jelzések megértésével, a játékszabályok betartásával, a barátságok kialakításával és fenntartásával. Az érzelem- és viselkedésszabályozás is nehezített. A praktikus dimenzióban, az öngondoskodásban az általános iskolás korú tanulók életkoruknak megfelelően funkcionálhatnak. Serdülőkorban segítséget igényelnek a komplexebb mindennapos tevékenységekhez, mint pl. bevásárlás, főzés, pénzügyek.

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében a minél korábban megkezdett, hosszantartó, rendszeres és intenzív gyógypedagógiai fejlesztés és terápia, a tanulási képesség szintjéhez igazodó tanulási módszerek folyamatos alkalmazása, a tanulási motiváció megfelelő fejlesztése, valamint a stigmatizációs hatások (eredménytelenség a tanulásban, kisebbrendűségi érzés kialakulása, csúfolódás stb.) megelőzése/kompenzálása a fő feladat. A tanulási képesség fejlesztéséhez a pedagógiai, gyógypedagógiai eszközök alkalmazása mellett szükséges a környezeti, szociális feltételek javítása is.

Az enyhe értelmi fogyatékos gyermekek/tanulók képességszintje a megközelítően azonos életkorú tanulócsoportokban sem homogén.

Az enyhe értelmi fogyatékossághoz sok esetben társul más fogyatékossági típus is:

- hallássérülés,
- látássérülés,
- mozgáskorlátozottság,
- autizmus spektrumzavar.

Mindezek befolyásolják az ellátási szükségletet, a taníthatóságot és a gyermek jövőjére vonatkozó előrejelzéseket.

2. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelési-oktatási szempontú jellemzői

Az enyhe értelmi fogyatékos gyermekek oktatását-nevelését-fejlesztését elláthatja gyógypedagógiai intézmény, iskolai osztály és/vagy a többi tanulóval részben vagy egészben együtt, azonos iskolai osztályban együttnevelést biztosító befogadó iskola. A tanulói szükségletek ismeretében szakmai támogatás igényelhető (amennyiben nincs az intézménynek saját státuszban lévő gyógypedagógusa):

- az Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézményekben (EGYMI) működő utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózatoktól;
- pedagógiai szakszolgáltatást nyújtó intézményektől; valamint
- pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézményektől.

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelési folyamatát meghatározó irányelvek és szempontok:

- tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirányon vagy (korábban) oligofrénpedagógia szakon végzett gyógypedagógus vesz részt a nevelési-oktatási és/vagy fejlesztési folyamatban, valamint szükségszerűen más szakirányon végzett gyógypedagógus és/vagy egyéb szakember (pszichológus, orvos, szociálpedagógus stb.);
- a tanórák mellett az enyhe értelmi fogyatékos tanulók kötelezően részt vesznek az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozáson, amelynek célja a pszichikus funkciók fejlesztése a tanulók egyéni szükségleteinek megfelelően;
- a gyógypedagógus a partnerekkel együtt (tanuló, pedagógus, szülők stb.) egyéni fejlesztési tervet állít össze, amely konkrét, mérhető és rövid idő alatt elérhető célokra bontja le a távlati fejlesztési célokat;
- elengedhetetlen az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozások dokumentálása, az elért eredmények összehasonlítása a kiinduló állapottal, a pedagógiai diagnosztika eszközeivel pontos és mérhető információk gyűjtése, ezek alapján az egyéni fejlesztési terv módosítása;
- a tanuló általános fejlettségi állapotának, tanulási képességeinek leginkább megfelelő tanulási tempó és absztrakciós szint biztosítása, amely tanulási területenként/tantárgyanként eltérő lehet;
- a fogalmak lassú érlelése, a sokrétű és intenzív tapasztalatszerzés, az elvonatkoztatás lépéseinek szemléltetésén alapuló folyamat a fogalmak fokozatos „bővítését” teszi lehetővé;
- a megtanultak számbavétele, rendezése és kérdések/problémák segítségével a még nem ismert válaszok keresése. A saját élmények, korábbi tapasztalatok/tudás összekapcsolása a megtanulandó fogalmakkal, cselekvésekkel;
- a gondolkodás rigiditása miatt a kérdések egyszerűsítése, a feladatelemek kis lépésekre bontása vagy analógiák alkalmazása hozzájárul a tanulóban már meglévő tudáselemek megerősítéséhez, a továbblépéshez;
- fontos a különböző képességeket fejlesztő eljárások és feladatok összehangolása, a tanuló érdeklődésének és motiváltságának elősegítése (pl. feladatok választhatósága, több megoldási

lehetőség keresése, az önálló tanuláshoz szükséges technikák elemeinek fokozatos elsajátítása, a metakognitív folyamatok állandó megerősítése, az egyéni tanulási utak feltárása);

- fontos a tanulásra rendelkezésre álló idő változatos strukturálása, az időtartamok rugalmas változtatása, a legkedvezőbb csoportméret kiválasztása;
- az elsajátítás folyamatában alkalmazott eszköztár (pl. számológép, szótár, IKT-eszköz, gondolattérkép stb.) alkalmazásának tanítása, majd felhasználásának lehetősége a tanuló számára a pedagógiai folyamat minden szakaszában;
- megfelelő tanulási környezet kialakítása (térelrendezés, berendezés, változtathatóság stb.).

A tanuló fejlődését támogató feltételek:

- megfelelő osztálylétszám;
- az aktív tanulás biztosítása;
- a szükségleteknek megfelelő tanulásszervezési mód kiválasztása;
- a személyre szabott tanulás lehetősége;
- differenciálás alkalmazása;
- együttnevelés során a kéttanáros modell alkalmazása és/vagy a pedagógus-gyógypedagógus szoros együttműködése, rendszeres konzultációja;
- fejlesztő értékelés (tanulást támogató értékelés) alkalmazása.

Összességében véve a cél az enyhe értelmi fogyatékos tanulók kompetenciafejlesztése a következő területeken: kommunikációs képességek, kognitív képességek, orientációs képességek, kreatív képességek, motoros képességek és szociális képességek.

3. Nevelési-oktatási szakaszok és kiemelt pedagógiai feladatok

3.1. Az alapfokú képzés első szakaszának (alsó tagozat: 1–4. évfolyam) feladatai

Az enyhe értelmi fogyatékos gyermekek számára az óvoda–iskola átmenet megkönnyítésének lehetséges útja például az egyéni előrehaladású nevelés és oktatás vagy az egyes évfolyamok követelményeinek teljesítéséhez egy tanítási évnél hosszabb idő megjelölésének lehetősége.

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára az 1–4. évfolyamon a tanuláshoz nélkülözhetetlen pszichés funkciók fejlesztésére helyeződik a hangsúly. A tanulók között meglévő eltérések differenciált eljárások, tartalmak és oktatásszervezési megoldások alkalmazását teszik szükségessé. A képességfejlesztésben hangsúlyos szerepük van a közvetlen érzékleti tapasztalatoknak, a tárgyi cselekvéses megismerésnek, a céltudatosan kiválasztott tevékenységnek. A tanuló fejlesztésének hosszú folyamatában az aktuális igényeknek megfelelően kell módosítani a pedagógiai folyamatot. Az iskolába lépéskor a tanulók átlagosan 5-10 percet képesek koncentrálni, ezért a tanóra felépítésénél erre figyelemmel kell lenni. Várhatóan a 4. évfolyam végére sem tudnak egy teljes tanórát koncentráltan végigdolgozni. A tanulók iskolakészültsége eltérő, ezért a tanulási feladatok jellege, összetettsége és a megvalósításhoz szükséges idő különbözik. Az alsó tagozat 1. évfolyamán javasolt – a Nemzeti alaptanterv által biztosított lehetőséggel élve – egy évfolyam tananyagának elsajátítására egy tanévnél hosszabb időtartamot tervezni. Érdemes élni az előkészítő szakasz meghosszabbításával is. A nagyobb időkeret nagyobb esélyt nyújt az alapvető kultúrtechnikák eszközszintű elsajátítására, amennyiben megfelelő motiváltság mellett, ismétlődő tanulási folyamatban, állandó aktivitásban, egyre önállóbb tanulási tevékenységre készteti a tanulókat. A nevelésnek az egész személyiség fejlesztésére kell törekednie.

3.2. Az alapfokú képzés második szakaszának (felső tagozat: 5–8. évfolyam) feladatai

Kiemelt feladat az alsó tagozat módszertanának további alkalmazása, hogy lehetővé váljon az alkalmazható tudás megszerzése. Fontos, hogy a tanulás iránti motiváció az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében – megfelelő tanulási környezetben – hosszabb ideig megmarad, mint a többségi tanulóknál, így erre még felső tagozatban is lehet építeni. A felső tagozaton a tanulók fejlesztése elsődlegesen a megismerési módszerek további fejlesztésére, a szemléletes képi gondolkodás nyomán kialakuló képzetekre, ismeretekre, az elsajátított tanulási szokásokra épül. Hangsúlyosabbá válik továbbá az önálló tanulási tevékenység. A tanulás-tanítás folyamatában előtérbe kerül a verbális szint, de a tanulók fejlettségének megfelelően differenciált módon jelen van a manipulációs és a képi szint is. Ezek a gondolkodásbeli szintkülönbségek egyéni fejlettségtől függően az értékelési területek és szintek (kognitív, affektív, pszichomotoros) megválasztását is befolyásolhatják.

3.3. A harmadik nevelési-oktatási szakasz (9–12. évfolyam) feladatai

A cél elsősorban az ismeretek megerősítése, szintetizálása, a tudáselemek rendszerbe illesztése, alkalmazása, a pályaorientáció, az önálló életvezetési technikák tudatos gyakorlása, a szociális képességek fejlesztése. A tanulók eltérő képességprofilja, iskolai életének különbözősége, egyéni fejleszthetőségi prognózisa esetén is kiemelt cél, hogy a tanulók elsajátítsák azokat az ismereteket és készségeket, amelyek az önálló életvitelhez, a munkaerőpiacra történő belépéshez, helytálláshoz és az egész életen át tartó tanulás megalapozásához elengedhetetlenül szükségesek. A nyelvi kommunikáció fejlesztése hangsúlyos feladat, de nem várható el minden enyhe értelmi fogyatékos tanulótól az elvont fogalmi hálókat érintő értelmezési és alkalmazási képességek kialakulása.

4. A Nat alkalmazása az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelése-oktatása során

4.1. Tanulási és nevelési célok

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében a nevelési és tanulási célok megegyeznek a Nat-ban leírtakkal, de azok mélysége, kialakíthatóságuk időigénye, módja az egyéni sajátosságokhoz igazodóan módosul.

- Testi és lelki egészségre nevelés

  Az egészséges és tudatos életmód kialakítása, a káros szenvedélyek kialakulásának megelőzése kiemelt feladat. Az erőnlétnek és a fizikai állóképességnek – mint a munkavégzés alapvető feltételének – kiemelt szerepe van a tanulók társadalmi beilleszkedésében. Ennek érdekében nagy hangsúlyt kell helyezni a szabad mozgás, a sport és a rekreáció lehetőségeire. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára érdemes támogatást nyújtani a kortárskapcsolatok kialakításában. A konfliktusok megoldásához a pedagógus modellálása és a konfliktuskezelési technikák tanítása/begyakoroltatása is szükséges. A célok elérése érdekében fontos a tanulók családjával keresni az együttműködési lehetőségeket.

- Önismeret és a társas kultúra fejlesztése

  A megfelelő önértékelés, a tanuló saját személyiségének megismerése nagy jelentőséggel bír, mivel a társas kapcsolatok alakításában, a társadalmi beilleszkedésben elengedhetetlenül szükséges a reális énkép, a megfelelő önismeret. Ehhez a mindennapokban fontos a folyamatos visszajelzés, a belső kontroll erősítése, az önbizalom fejlesztése.

- Felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés

  A kooperatív csoportmunka segíti megtapasztalni az alkalmazott szabályokat, később pedig hozzájárul a munkavállalás során szükséges együttműködési készségek fejlődéséhez. Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló a szükséges támogatással fokozatosan képessé válik a felelősségteljes döntések meghozatalára.

- Médiatudatosságra nevelés

  A tanulók az egyéni sajátosságaiknak megfelelően legyenek képesek a társadalmi érintkezést szolgáló információk megtalálására, értelmezésére, közvetítésére és alkotására. Ismerjék fel a hiteles,

megbízható és fontos információkat. A pedagógus választékos kommunikációval segíti ezt a folyamatot, valamint fejleszti digitális kompetenciáit, és rendszeresen használ digitális eszközöket a nevelés-oktatás folyamatában, amelyeket a tanulók pszichológiai jellemzőinek megfelelően válogat és gyűjt össze.

- A tanulás tanítása, pályaorientáció

  Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelését ellátó intézmények biztosítják azokat az információkat és tapasztalatokat, amelyek a tanulók egyéni sajátosságainak megfelelően támogatják az életpálya-tervezést és a pályaorientációt. Fontos az egyénre szabott motiválás, az egyéni tanulási módok biztosítása, az élményt adó tanulási szokások kialakítása. Az életkori sajátosságokhoz illeszkedve törekedni kell a tanulók saját tudásáról való reális ismeretek kialakítására, valamint a növekvő felelősségvállalásra a saját tanulásukért. Az egész életen át tartó tanulásra való felkészítés fontos a társadalmi integráció és a munkaerőpiacra történő sikeres belépés szempontjából.

- Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

  Az emberiség és hazánk múltjának és jelenének megjelenítésén, megértetésén keresztül képessé kell tenni a tanulókat a társadalom megismerésére, a társadalomban elfoglalható helyük reális felismerésére, a társadalmi színtereken való eligazodásra. Ki kell hogy alakuljon a tanuló attitűdje, viszonya önmagához, szűkebb és tágabb környezetéhez, a történelmi múlthoz. Fontos felkészíteni a felnőttlét és a tágabb környezet közügyeinek megismerésére, az állampolgári jogok és kötelezettségek érvényesítésére. Az iskolai színtéren belül ajánlott lehetőséget adni a demokratikus jogok gyakorlására (diákönkormányzat).

- A fenntarthatóság, környezettudatosság

  Elengedhetetlenül szükséges a személyes megtapasztalás, a környezeti ártalmak és az emberi élet szükségleteinek összefüggéseire való rávilágítás, a helyes szokásrend kialakítása. Ehhez fontos a környezet adott szempontok alapján történő megfigyelése, a következtetések közös levonása, az egyéni felelősség tudatosítása. A szorosan vett természeti környezet ápolása, gondozása mindennapi feladatként kell hogy jelentkezzen.

4.2. Kiemelt kompetenciaterületek

A Nat-ban alapvető célként meghatározott kiemelt kompetenciaterületek fejlesztése az enyhe értelmi fogyatékos tanulók integrált (inkluzív) és a gyógypedagógiai intézményekben megvalósuló nevelési formáiban egyaránt fontos nevelési-oktatási elvárásként jelenik meg. Ennek biztosítása elengedhetetlen a társadalmi integráció szempontjából, s különös hangsúlyt kap az önálló életvezetés, a munka világába való beilleszkedés érdekében.

4.2.0. Alapkompetenciák

Az alapkompetenciák teszik lehetővé a többi kompetenciaterület fejlesztését. Ezáltal a tanulók használható tudáshoz jutnak, ami kiemelten fontos az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében is. Az írás, olvasás, számolás, a térben és időben való tájékozódás, valamint az IKT-eszközök alapszintű használata lehetővé teszi, hogy az enyhe értelmi fogyatékos tanuló képes legyen önálló ismeretszerzésre. Fontos a tanuló pozitív viszonyulásának kialakítása a feladatokhoz és az élethelyzetekhez. Ezen feltételek megteremtése az egész nevelési folyamaton végighúzódik.

4.2.1. A tanulás kompetenciái

A hatékony, önálló tanuláshoz alapvető készségekkel, képességekkel kell rendelkezni, amit az alapkompetenciák biztosítanak. A tanulót támogatni kell abban, hogy megtalálja saját érdeklődési körét, hogy minél több tanulási technikát megismerjen, és ezek alapján képessé váljon majd saját tanulási stratégia kialakítására. Segíteni kell a

tanulót abban, hogy lehetősége legyen a metakogníció (gondolkodásról való gondolkodás) gyakorlására, tudatos alkalmazására, a tanuláshoz való pozitív viszony kialakítására.

4.2.2. A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

Az anyanyelv elsajátításának folyamatában az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében a közlés és befogadás szóbeli ágát javasolt a középpontba állítani. Az anyanyelv elsajátíttatása során – a tanulók egyéni sajátosságaihoz való igazodás mellett – alapelv, hogy esetükben a nyelvelsajátítás lényegi módja nem az elszigetelt nyelvi jelenségek oktatása, hanem az a folyamat, amelyben az ember nyelvileg fogalmazza meg a valóságra vonatkozó ítéleteit. Az anyanyelv tanításában csak az a fejlesztő tevékenység hozhatja meg a kívánt eredményt, amely (az egyén képességének és beszédállapotának figyelembevétele mellett) a beszédnek mint összetett folyamatnak a fejlesztésére irányul, s a „nyelvet" funkcióinak (kifejező, informáló, felhívó) megfelelően, elemi formáiban (közlés, megbeszélés, rábeszélés) és alaptípusaiban (élőbeszéd, írott beszéd) gyakoroltatja és alkalmaztatja.

Az idegen nyelvi kommunikáció mint kiemelt kompetenciaterület az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelésében egyénileg differenciált tananyagstruktúrát igényel. A hallási észlelés, a figyelem, az emlékezet fokozott fejlesztése mellett a célokat a tanulók szükségletei határozzák meg. A sikeres kommunikáció érdekében szükség van a nagyobb időkeretre, a folyamatos gyakorlásra, a játékos helyzetekben történő megvalósításra, a helyzetgyakorlatokra.

Törekedni kell a digitális technológia kínálta eszközök, lehetőségek kommunikációs célú alkalmazására.

4.2.3. A digitális kompetenciák

A digitális kompetenciák elsajátítása, felhasználói szintű alkalmazása az esélyegyenlőség megteremtése és a minél önállóbb életvitel támogatása szempontjából is kiemelkedő jelentőségű. Az online zaklatás gyakori megjelenése miatt a tanulóknak ismerniük kell a biztonságos eszközhasználatot, valamint a digitális tartalmak létrehozásával kapcsolatos etikai szabályokat is. A munka, a szabadidő és a tanulás egész életen át ívelő folyamatai során a digitális eszközök használata, az így megszerzett információk feldolgozása és alkalmazása is a digitális kompetenciákat igényli. A tanulók számára fontos a megbízható információk, az online biztonság, a digitális eszközök társadalmilag elfogadott formáinak alkalmazása a kommunikáció során, illetve azok alapvető szabályainak ismerete a társadalomban való részvétel érdekében.

4.2.4. A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A matematikai kompetencia fejlesztése során lehetőség nyílik a problémamegoldó gondolkodás, valamint a kognitív képességek fejlesztésére. A matematikai kompetencia fejlesztésével az enyhe értelmi fogyatékos tanuló képessé válik a környező világ mennyiségi és térbeli viszonyainak felfedezésére, valamint a tapasztalatok útján megszerzett tudás praktikus felhasználására a mindennapi élet különböző területein. Ez úgy érhető el, hogy a tanulás-tanítás folyamatában döntően a mindennapok során létrejött helyzetekben ismertetjük meg a matematikai tartalmakat. Kiemelten fontos a konkrét cselekvéssel összekapcsolt, a konkrét élethelyzetekhez kötött tapasztalatszerzés és matematikai tevékenység, a szabálytudat és a stratégiahasználat kialakítása, valamint a mindennapokban használható tudás biztosítása.

A természettudományos kompetencia fejlesztése során az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknál a gyakorlati jellegű természettudományi műveltség kialakítása, a mindennapi életben előforduló természettudományos jelenségek körében a felhasználói tájékozottság elérése, az egységes természettudományos világkép kialakítása a feladat.

Fontos a mindennapi életet érintő, konkrét tényeken, tapasztalatokon alapuló egyszerű következtetések levonásának és az erre alapozott döntéshozatalnak a tanítása.

4.2.5. A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A tanulókat támogatni kell a társas kapcsolatok kialakításában és fenntartásában, ehhez elengedhetetlen a pozitív énkép és az emberi kapcsolatokban való eligazodás képessége. Az eltérő képességeknek megfelelően fel kell készíteni a tanulókat a változó társadalmi-gazdasági helyzet adta kihívásokra (változó egyéni szerepkör, érdekérvényesítés, tulajdonviszonyok). A tanulóknak ismereteket kell szerezniük a célszerű gazdálkodás, a pénzhasználat és a fogyasztás, valamint – az egyéni képességeket figyelembe véve – a rövidebb és hosszabb távú élethelyzetek tervezése kapcsán.

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók felkészülnek a közügyekben való aktív részvételre. A társadalmi részvétel és felelősségvállalás kompetenciái fejlesztése során – a tanulók gyógypedagógiai-pszichológiai jellemzőit figyelembe véve – a tartalmakat sajátélményű tevékenységek formájában gyakoroltatva kell biztosítani. Az önismeret, a kapcsolatteremtés, kapcsolattartás képességének fejlesztése elősegíti a harmonikus közösségi beilleszkedést, a felelős társadalmi részvételt.

4.2.6. A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

Az eredetiség és ötletgazdagság, a divergens gondolkodás, a kíváncsiság és az alkotókedv nem csak az intellektuális tényezők függvénye, ezen a területen nagy szerepe van a motivációnak és az érzelmeknek is. Fontos a sok érzékszervi, megfigyelési, manipulatív tevékenységre épülő tapasztalatszerzés, a nyitottság, az értékítélet kialakítása.

4.2.7. Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A munkavállalói és innovációs kompetenciákhoz szükséges ismeretek, képességek és attitűdök alakítása, formálása a tanulók egyéni sajátosságait figyelembe véve lehetséges. A tanulási-tanítási folyamatban az enyhe értelmi fogyatékos tanuló minden esetben saját cselekedeteinek tükrében ismerje fel lehetőségeit, próbálja elérni céljait. A munkavégzésre való szocializálás, a munkavállalói magatartás kialakítása, a tanulók élettervezésének elősegítése, az önálló életvezetés megalapozása a társadalmi beilleszkedés fontos eleme.

4.3. Tanulási területek

4.3.1. Magyar nyelv és irodalom: magyar nyelv, irodalom

Az anyanyelvi kompetencia fejlődése a tanulás célja és egyben minden ismeretszerzés eszköze is; az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelésében kitüntetett helye van. Célja és feladata a szókincsfejlesztés és -gazdagítás, a növekvő igényű helyes nyelvhasználat erősítése, a nyelvi hátrányok csökkentése. Feladata az eredményes olvasás- és írástanulás feltételeinek megteremtése, az alapképességek kialakítása, megerősítése. Kiemelkedő szerepe van a nyelv rendszerére, a helyesírásra vonatkozó alapvető tudás elsajátításában. Az irodalmi ismeretek célja, hogy a tanulókat a műveken keresztül gazdag tapasztalatokhoz juttassa a világról, az emberi természetről, az emberi létről, az érzelmekről, a valósághoz való sokrétű viszonyulásról. A Magyar nyelv és irodalom tanulási területnek meghatározó szerepe van az önálló tanulás kialakításában.

A tanulási terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai:

a) A beszédfeldolgozó folyamatok erősítése.

b) Figyelem, a gondolkodás, az emlékezet, az analizáló és szintetizáló képesség fejlesztése.

c) A téri és síkbeli tájékozódás fejlesztése, a relációs szókincs bővítése.

d) A grafomotoros készségek fejlesztése.

e) Az olvasás elsajátításához szükséges hármas asszociáció megerősítése:

- vizuális észlelés – jelfelismerés,
- akusztikus észlelés – hangok differenciálása,

- a beszédmotoros észlelés fejlesztése.

f) Az olvasott szavak és a köztük lévő grammatikai viszonyok felismertetése.

g) A rutinszerű olvasási képesség fejlesztése.

h) A szövegösszefüggések megláttatása, a szövegértés fejlesztése.

i) Az írás műveleteinek gyakorlása: másolás, tollbamondás, emlékezetből írás fokozatai, törekvés az eszközszintű használatra.

j) Szövegalkotás szóban, majd írásban.

k) A helyesírási szokások megerősítése.

Tanulási eredmények

Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló:

- alkalmazza a tanult nyelvi fordulatokat tanulási helyzetben és a spontán beszédben egyaránt;
- képes a kommunikációs helyzetnek megfelelő kulturált nyelvi magatartásra és viselkedésre;
- képes véleménynyilvánításra és mások véleményének meghallgatására;
- fokozódó önállósággal alkalmazza a szövegtartalmat és a beszélő szándékát tükröző kommunikációs eszközöket;
- receptív (passzív) és expresszív (aktív) szókincse bővül;
- egyéni sajátosságaihoz mérten törekszik a rendezett és olvasható írásképre;
- érdeklődésének megfelelően, hagyományos és digitális szövegek által bővíti ismereteit;
- felismer helyesírási problémahelyzeteket, képes hibakeresésre és hibajavításra.

4.3.2. Matematika: matematika

Ezen a területen a kognitív képességek fejlesztési lehetőségei vannak a középpontban.

A tanulási terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai:

a) A tanulás eszközeinek célszerű használata.

b) A kíváncsiság ébrentartása, az önbizalom folyamatos erősítése.

c) A finommotorika, a térlátás, a téri és idői tájékozódás, valamint a szem-kéz koordináció fejlesztése.

d) Az ismeretek mozgósítása bemutatott analóg helyzetekben, alkalmazás a próbálgatások szintjén.

e) Cselekvésben jelentkező problémák segítséggel, majd segítség nélkül való felismerése, megbeszélése, megoldása próbálkozással. Az eredmény ellenőrzése.

f) Tárgyak, személyek, alakzatok, jelenségek, mennyiségek megfigyelése, a látottak értelmezése és a tapasztalatok összefoglalása.

g) A mennyiségállandóság, a mennyiségek közötti tájékozódás és a becslés képességének kialakítása.

h) A matematika tanulásához szükséges fogalmak fokozatos megismerése.

i) A közös cselekvéshez, munkához szükséges tulajdonságok, képességek felépítése, szokások kialakítása.

j) A tantárgy iránti tanulási kedv folyamatos szinten tartása. Az önfejlesztés igényének támogatása, értékelése. Az önismeret, az önszabályozás képességének fejlesztése.

k) Mindennapos probléma megoldásának elképzelése, sejtés megfogalmazása. A képzelt és a tényleges megoldás összevetése.

Tanulási eredmények

Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló:

- tájékozódik a térben és időben, valamint a világ mennyiségi viszonyaiban saját élményből kiindulva;
- felhasználja a megszerzett tudást, az elvont fogalmakat, szabályokat, összefüggéseket stb. kezdetben ismert, majd ismeretlen szituációkban;
- használja a problémamegoldó képességét először próbálkozás útján, majd racionális szinten;
- képes kérdéseket megfogalmazni, állításokat bizonyítani, valamint véleményt alkotni;
- ismeri a matematikai fogalmakat, a mennyiségi viszonyokat, valamint a mennyiségállandóság fogalmát a kiválogatás, összehasonlítás, csoportosítás gondolkodási műveleteinek segítségével;
- változatos feladatokban használja számolási készségét;
- emlékszik a szóbeli számoláson túl a műveleti sémákra (analógiákra), így képes műveleteket írásban elvégezni;
- megtervezi a cselekvési sorrendet; megoldást keres: kiválasztja a lehetséges megoldásokat, a feladatot megoldja a készen kapott sémák szerint, algoritmusok segítségével, később alternatív gondolkodás mentén. A sémák alkalmazásának nehézsége esetén felismeri a lehetséges műveletet, és eszközhasználattal (pl. számológép) váltja ki;
- összehasonlítja a feltételezést és a valóságot az eredmény helyességének megítélésében;
- megnevezi a gyakorlatban megfigyelt tulajdonságokat, kiemeli a lényeges jegyeket;
- elemzi és összehasonlítja a látottakat, felfedezi a különbségeket;
- képes mennyiségeket elképzelni, cselekvéshez, történéshez fűződő megfogalmazással;
- tanult ismereteit digitális eszközön is alkalmazza;
- képes segítséget kérni és elfogadni, valamint együttműködni.

4.3.3. Történelem és állampolgári ismeretek: történelem, állampolgári ismeretek

A tartalmak elsajátításakor figyelembe kell venni a tanulók gyógypedagógiai-pszichológiai jellemzőit, ezért előnyben kell részesíteni a sajátélményű tevékenységeket. A személyes élmény segíti annak a belátását is, hogy a jelen eseményei nagymértékben a múlt eseményeinek eredményei, és mai életünk hatást fog gyakorolni a jövő nemzedékek sorsára is, azaz a történelemnek, a társadalom eseményeinek mi magunk is részesei vagyunk. A fejlesztés kiemelt területként kezeli a személyiség és az emberi jogok tiszteletére nevelést, a szociális érzékenységet, az értékvédő magatartás kialakítását, a környezetért érzett felelősséget.

A tanulási terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai:

a) Az időészlelés fejlesztése saját élményen keresztül, majd az évtizedek, évszázadok, évezredek, az emberöltő megértése.

b) Az idő múlása és a korok emberének, társadalmának, környezetének változása, összefüggések felfedeztetése. Az egyén és a társadalom kapcsolata, egyén, család, közösség, a világ nemzetei.

c) Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelésének, az információgyűjtés technikájának fejlesztése. Az információ forrásainak megkülönböztetése: bizonyosan hiteles, nem bizonyosan hiteles, hiteltelen.

d) A tér és idő kapcsolatainak bemutatása, ezek felfedeztetése.

e) A kommunikációs képességek fejlesztése.

f) A képzelet, a kreativitás alakítása, fejlesztése.

g) Tapasztalatszerzés a valós, a lehetséges és a lehetetlen megítéléséhez, a valóság és a fikció közötti különbség érzékeltetése, szemléletes bemutatása.

h) A megtartó emlékezet, az akaratlagos figyelem fejlesztése.

i) Az önálló tanulás képességének fejlesztése. Kritikai gondolkodás fejlesztése.

j) Az együttműködésen alapuló tanulás fejlesztése kooperatív technikák alkalmazásával.

k) Az érdeklődés felkeltése és fenntartása a világ, a társadalom eseményei iránt.

Tanulási eredmények

Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló:

- érzékeli a különbséget a múlt és a jelen között, képes beazonosítani eseményeket saját élményből;
- elemzi a történelmi események okait és következményeit fokozatosan csökkenő segítségnyújtás mellett;
- ismeri a közös európai civilizációs és magyar nemzeti kulturális kódrendszer (szimbólumok, történelmi személyek, történetek, fogalmak, alkotások) legalapvetőbb elemeit;
- felismeri a saját szerepét, a saját feladatát, valamint a saját felelősségét;
- felismeri a szabadság, a felelősség és az emberi helytállás jelentőségét;
- tájékozódik a munkalehetőségek és a munkavállalás terén;
- az információk szerzéséhez és rendszerezéséhez infokommunikációs eszközöket használ.

4.3.4 Erkölcs és etika

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknál különös jelentőséggel bír az önelfogadás, a másság elfogadása, a fogyatékos emberek iránti együttérző, segítő magatartás kialakítása. Fontos a szociális érzékenység, a problémamegoldás, az önkéntes feladatvállalás és -megoldás képességének kialakítása.

A tanulási terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai:

a) A kommunikációs képességek fejlesztése.

b) Az önálló tanulás képességének fejlesztése. Kritikai gondolkodás fejlesztése.

c) Az együttműködésen alapuló tanulás fejlesztése kooperatív technikák alkalmazásával.

Tanulási eredmények

Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló:

- elfogadó attitűdöt tanúsít a hátrányos helyzetű és a különleges bánásmódot igénylő tanulók iránt;
- ismeri a különböző közösségekben való létezés formáit és lehetőségeit;
- ismeri az erkölcs, a vallás helyét és szerepét az egyén és a társadalom szempontjából;
- ismeretekkel rendelkezik a családi költségvetéstől az államháztartásig.

4.3.5. Természettudomány és földrajz: környezetismeret, természettudomány, biológia, kémia, fizika és földrajz

A tanulók ismeretelsajátításában a természeti-környezeti világ elemi megismerésének lehetősége tűzhető ki célul. Ugyanakkor nagyobb hangsúlyt kap a szemléletformálás, a természethez való pozitív viszonyulás megteremtése, az egyén és a társadalom számára fontos konstruktív – a természet védelmében, valamint a saját és mások egészségének megőrzésében tudatos – magatartás- és viselkedésformák elsajátítása.

A tanulók a mindennapokban is jól használható gyakorlati példákon és tapasztalatokon keresztül sajátíthatják el a földrajzi térben történő eligazodás alapvető eszközeit, módszereit. Az egyszerű, elemi földrajzi ismeretek átadása, az általános és a speciális képességek fejlesztése a specifikumokra figyelve történik.

A tanulási terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai:

a) A kíváncsiság és az érdeklődés felkeltése.

b) Kérdésfeltevés, kérdések megfogalmazásának tanítása.

c) A kommunikációs képességek és készségek fejlesztése, a tantárgyspecifikus fogalmak használata.

d) A saját testkép, testséma kialakítása, majd pedig a térérzet alakítása, megerősítése, a viszonyszavak pontos használata.

e) A rész-egész viszony a valóságban, a térképi ábrázolásban. A valóság és a térkép összefüggéseinek felismerése.

f) Biztos tájékozódás megteremtése a közvetlen térben. Tájékozódás biztonsága a síkban, a jelek, a szimbólumok világában.

g) Tájékozódási feladatok, téri viszonyok felismerése, megértése; valamely tárgy, objektum tényleges és viszonylagos helye, helyzete.

h) Az idő múlásának érzékelése, felfogása, az idő és tér változásának észlelése, értelmezése. Az idő észlelésének fejlesztése. Időrend, periódus a természetben, a folyamatokban.

i) A gondolkodási funkciók, műveletek fejlesztése. Analizáló, szintetizáló képesség fejlesztése. Ok-okozati összefüggések, problémák felismerése, megoldások keresése.

j) A rövid és a hosszú távú figyelem és emlékezet fejlesztése.

k) A tanulási technikák (megfigyelés, vizsgálódás, lejegyzés, feladatmegoldás, értelmezés, irányított ismeretszerzés) kialakítása, megerősítése.

l) Tanulási technikák megerősítése: térképek, információhordozók használata, önálló ismeretszerzés egyszerű szövegből, a tankönyv, a feladatlap, a munkalap használata.

m) Kísérletek, saját tapasztalatok, a természettudományos ismeretek és a hétköznapi élet tapasztalatai közti összefüggések felismerése, erősítése.

Tanulási eredmények

Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló:

- megkülönböztet anyagokat és halmazállapotokat a hétköznapi élet példáinak segítségével;
- megállapítja, majd összehasonlítja az élőlények érzékelhető jegyeit;
- megfigyeli a természet egyes ciklusait, összegyűjti az ezzel kapcsolatos tapasztalatait és ismereteit;
- irányítással, egyszerű példákkal felfedezi az állandóságot és a változást;
- jól tájékozódik a közvetlen környezetében, a szűkebb lakóterében, lakóhelyén;
- jól tájékozódik a földrajzi térben és időben;

- jól tájékozódik a földrajzi-környezeti kérdésekben, folyamatokban;
- tájékozott a hazai földrajzi-környezeti folyamatokban;
- ismeri a hétköznapi életben felhasználható földrajzi-környezeti tudás elemeit;
- tájékozott a regionális és globális földrajzi-környezeti kérdésekben;
- jól tájékozódik a térben térkép, illetve digitális alkalmazások segítségével;
- felismeri a használati tárgyak anyagait, az anyagfogalmat biztosan használja;
- ismeri saját szervezete működését, felépítését – megfigyelések, vizsgálódások, konkrét tapasztalatok segítségével;
- ismeretekkel rendelkezik a gyakoribb betegségek megelőzéséről, a környezet és az egészség közötti kapcsolat felismeréséről, az emberi szervezetet veszélyeztető anyagok hatásairól;
- jól használja a háztartás, a környezet ismert és használt egyszerű gépeit, a fizikai ismereteit alkalmazza a működtetés során;
- felismeri a kémiai ismeretekhez kapcsolódó környezeti problémákat;
- ismeri a háztartási szerek használatával, tárolásával kapcsolatos elővigyázatossági szabályokat;
- segítséggel alkalmazza földrajzi tudását a mindennapi életben a környezettudatos döntések meghozatalában, felelősséget érez döntései következményeiért.

4.3.6. Idegen nyelv: élő idegen nyelv

Az élő idegen nyelv tanításának, tanulásának céljait a tanulók szükségletei határozzák meg.

A szülők igényei, a tanulók fejlettsége alapján az iskola hozhat döntést a 7. évfolyam előtt megkezdett idegennyelv-tanulás kérdésében. Az idegen nyelv tanításának alapvető célja a kellő motiváció és késztetés kialakulásának támogatása. Ennek érdekében, valamint a későbbi nyelvtanulás megalapozása miatt a tanulót sikerélményekhez kell juttatni. A nyelvtanulás a természetes nyelvelsajátításra épül, amelynek során a tanulók bátorító nyelvi tapasztalatokra tesznek szert. Az idegen nyelv elsajátítása során a tanulók olyan nyelvi tevékenységekben vesznek részt, amelyek képességeiknek megfelelnek. A nyelvtanulási stratégiák között fontos szerep jut a játékos tevékenységeknek, az egyszerű élethelyzetek modellezésének, ismert helyzetek, tartalmak idegen nyelven történő értelmezésének. A nyelvórákon érdekes, az életből vett gyakorlati tartalom jelenik meg.

A tanuló és a pedagógus tanórai beszédének természetes része a magyar nyelvű kérdés és válasz, amelyet párhuzamosan használnak az idegen nyelvvel együtt. Az anyanyelv alkalmazása szükséges továbbá az idegen nyelv és az anyanyelv szókincsének, szórendjének, minimális nyelvtani ismereteinek magyarázatára, összehasonlítására. A nyelvtanulás középpontjában a motiváció fenntartása, a hallott szöveg (kérdés, utasítás, cselekvés stb.) megértése, fejlesztése áll.

Az írás és az olvasás kismértékben jelenik meg az idegen nyelv oktatása során, célja pusztán a hallottak megerősítése, támogatása. A tanulóban erősödő igény alapján azonban az írás-olvasás tanítása, fejlesztése kívánatos.

Az idegen nyelv tanulása nem önmagáért történik, hanem az idegen nyelvi környezetben alkalmazott elemi kommunikáció és kapcsolattartás érdekében, az egyszerű információk felfogása, megértése céljából. A sikeres nyelvtanulás érdekében szükség van a nagyobb időkeretre, a folyamatos gyakorlásra, a memóriastratégiák kialakítására, amelyek segítik a szótanulást, illetve a minimális nyelvtani ismeretek elsajátítását és alkalmazását.

Az idegen nyelv tanításának és tanulásának célrendszerében a kommunikációs kompetencia fejlesztésén van a fő hangsúly. A receptív nyelvi készségek közül a hallásészlelés fejlesztése, a produktív nyelvi készségek közül a beszédfejlesztés az idegennyelv-tanítás leghangsúlyosabb területe.

Tanulási eredmények

Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló:

- megismerkedik a nyelvtanulással, nyelvtudással, és pozitív viszonyulása alakul ki ezekhez;
- bekapcsolódik a szóbeliséget, interakciót igénylő alapvető, korának megfelelő játékos, élményalapú nyelvi tevékenységekbe;
- érdeklődik az idegen nyelvi információhordozók, a számítógép nyelve iránt;
- felismeri és használja a legegyszerűbb kérés kifejezésére használt mindennapi nyelvi funkciókat életkorának és nyelvi szintjének megfelelő, egyszerű helyzetekben;
- a tanórán begyakorolt, nagyon egyszerű, egyértelmű kommunikációs helyzetekben a megtanult, állandósult beszédfordulatok alkalmazásával kérdez vagy reagál, mondanivalóját segítséggel vagy nonverbális eszközökkel kifejezi;
- megérti és értelmezi az adott témakörökben feldolgozott, begyakorolt szavakat.

4.3.7. Művészetek: ének-zene, vizuális kultúra, dráma és színház

Az iskolai nevelés-oktatás rehabilitációs célú feladatainak megvalósításában kiemelt szerepe van a gyakorlati tevékenységeknek, mert általuk az ismeretek élményszerűvé válnak, segítik a mélyebb megértést, fejlesztik a kreativitást. A tevékenységek, az alkotások széles körű kínálata lehetőséget teremt az egyéni adottságok kibontakoztatására, a sikerélmény biztosítására, a pozitív személyiségfejlesztésre, valamint a szabadidő hasznos eltöltésére és az érzelmi feszültség csökkentésére is.

A tanulási terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai:

a) Önismeret, önértékelés, társas kapcsolatok, a pozitív alkalmazkodóképesség, a kapcsolatteremtő és együttműködési képesség fejlesztése.

b) Képzelet, kifejezőkészség, kreativitás fejlesztése.

c) Harmonikus mozgás kialakítása, fejlesztése.

d) A figyelemkoncentráció, a tartós figyelem és az emlékezet fejlesztése.

e) Az esztétikai érzékenység készségeinek alapozása, fejlesztése.

f) A térlátás fejlesztése, pontos képzetek kialakítása a valós térről, időről, az anyag, forma, funkció, szerkezet, szín, fény és mozgás viszonyairól.

g) A kommunikációs képességek fejlesztése szóban, ábrázolásban, befogadásban.

h) A finommotorika, a kreativitás, az eszközhasználati készség fejlesztése.

i) Az ismeretszerzési, a tanulási képességek fejlesztése.

j) Az érzékszervi tapasztalatszerzés fejlesztése, az érzelmi nevelés, érzékszervi kultúra gazdagítása, a belső kontroll, a pozitív énkép erősítése, a szegregált élethelyzet oldása.

k) Az önkifejezés elősegítése, a szorongás oldása.

Tanulási eredmények

Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló:

- képes téri helyzetek leírására szóban, megjelenítésére szabadkézi rajzzal;

- egyszerű közlő ábrákat értelmez;
- képes a kezdeményező, alkotó magatartásra;
- változatos technikákat alkalmaz az önkifejezésben és az alkotásban;
- képes az egyéni ízlését, stílusát érvényesíteni egy-egy saját tárgy készítése során;
- értelmezi a művészi alkotásokban megismert konfliktusokat, és ez segíti a toleráns, másokkal szemben empatikus személyiség kialakítását;
- egyszerű dalokat énekel emlékezetből, énekhangját árnyaltan használja;
- ismeri a tempó, hangerő, hangszín, hangmagasság és ritmus fogalmát;
- zeneértő és zeneérző képessége, zenei koncentrációja és érzékenysége fejlődik;
- alapszinten alkalmaz digitális zenei eszközöket, hangfelvétel készítéséhez, szerkesztéséhez és tárolásához.

4.3.8. Technológia: technika és tervezés, digitális kultúra

A tanulási terület középpontjába a munkához, az életvitelhez kapcsolódó praktikus ismeretszerzést és képességfejlesztést állítja. A tanulók megismerik a környezet szervezett átalakítását, megtanulják használni a korszerű eszközöket, megértik a kapcsolódó erkölcsi és etikai kérdéseket.

A digitális kompetenciák elsajátítása az esélyegyenlőség megteremtése, az életvitel kialakítása céljából is kiemelkedő jelentőségű. A tanulóknak képessé kell válniuk a digitális kompetenciák alkalmazására a tudás aktív bővítésében, az ismeretszerzésben és a hatékony kommunikációban. A tanulási terület tanulása-tanítása során kialakított kompetenciák messze túlmutatnak e tanulási terület keretein, mivel beágyazódnak más tantárgyak tanulásába is.

A tanulási terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai:

a) Érzékszervi megismerések.

b) Térbeli, időbeli tájékozódó képesség fejlesztése.

c) Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés műveleteinek gyakorlása.

d) Szabályfelismerés, tervező, rendszerező, döntési képesség fejlesztése.

e) Csoportosítások, következtetések.

f) Algoritmikus és problémamegoldó gondolkodás fejlesztése.

g) A gyors, pontos, koordinált mozgásos reagálóképesség fejlesztése.

h) A figyelem, az emlékezet, az akarat, az alkotó képzelet fejlesztése.

i) Felismerő, rendszerező képesség, szerialitás fejlesztése.

j) Analízis, szintézis.

k) A gondolkodási funkciók, műveletek fejlesztése: azonosságok, különbségek, csoportosítások, szabálykeresések, analógiák felismerése, összefüggések megoldása, ok-okozat felfedezése.

l) A problémafelismerő, tervező, alakító, konstruáló képesség fejlesztése, a kíváncsiság, motiváltság ébrentartása.

m) A cselekvőképesség fejlesztése, az önellátás, a környezetellátás technikáinak elsajátítása, alkalmazása.

n) Motorikus képességek fejlesztése, szabályozott akarati mozgások, mozdulatok továbbfejlesztése. A kar-kéz sebességének és ütemének alakítása.

o) A munkához való helyes viszonyulás, az érzelem, akarat, kitartás céltudatos fejlesztése.

p) A reális énkép, önismeret kialakítása, távlati lehetőségek felismerése, az önfejlesztő magatartás elfogadtatása.

q) Szociális képességek fejlesztése.

Tanulási eredmények

Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló:

- felhasználja az infokommunikációs eszközöket a tudás bővítésére, kezdetben segítséggel, később önállóan is;
- kezdetben segítséggel, majd önállóan információkat keres az interneten, később használja kapcsolatok építéséhez, problémák megoldásához;
- megkülönbözteti a számára releváns információt a lényegtelen, illetve hamis információktól;
- tisztában van a személyes adat fogalmával, törekszik megőrzésére;
- egy adott feladat kapcsán önállóan hoz létre szöveges vagy multimédiás dokumentumokat;
- önállóan használja az informatikai eszközök operációs rendszereinek felhasználói felületét, az operációs rendszer mappáit, fájljait és a felhőszolgáltatásokat;
- digitális eszközökkel önállóan rögzít és tárol képet, hangot és videót;
- a hulladékokat szelektíven gyűjti, környezetét rendben tartja;
- ismeri a gyalogos és kerékpáros közlekedés szabályait;
- munkavégzéskor szabálykövető, kooperatív magatartást követ;
- munkája során odafigyel a takarékos anyag-, idő- és energiafelhasználásra;
- elvégzi a rábízott családi és iskolai feladatokat;
- odafigyel az egészséges étkezés szempontjaira, egyszerűbb ételeket, italokat elkészít;
- a lehetséges továbbtanulási útvonalakkal kapcsolatban segítséggel összehangolja a valóságot és a vágyakat.

4.3.9. Testnevelés és egészségfejlesztés: testnevelés

A tanulási területhez kapcsolódó nevelés, fejlesztés célrendszere az enyhe értelmi fogyatékos gyermekek körében igen sokrétű. Általános célként a testi fejlődés segítése, a praktikus mozgások fejlesztése jelölhető meg. A tanulóknál atipikus mozgásfejlődési folyamat tapasztalható, ezért a fejlesztés célja az ebből származó nehézségek kialakulásának megelőzése, csökkentése is. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók későbbi társadalmi beválása, a munka világába való beilleszkedése szempontjából különösen fontos a megfelelő fizikai állapot; a mozgások elsajátításának előkészítése a munkatevékenységek megtanulásában is szerepet játszhat.

A tanulási terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai:

a) Erősítse a mozgásigényt, a kezdeményezőkészséget, bátorítson mozgásos feladatok, gyakorlatok elvégzésére.

b) Tanítson mozgásos játékokban való együttműködésre, szabálytartásra, a játék örömére.

c) Fejlessze a mozgásos alaptechnikák elsajátításának képességét, a kitartást, az állóképességet.

d) Kiemelt feladat az általános kondicionálás, a test hajlékonyságának, a végtagok ügyességének fejlesztése, a gyorsaság, az ugró, dobó, egyensúlyozó képesség alakítása, a tanuló biológiai állapotának, terhelhetőségének függvényében.

e) A saját testen való biztonságos tájékozódás kialakítása (függőleges és vízszintes zónák), a téri viszonylatok pontos felismerése, viszonyszavak megértése, használata, a téri biztonság erősítése.

f) A szép testtartás, a harmonikus mozgás fejlesztése.

g) A tartós figyelem, a fegyelmezett feladat-végrehajtás fejlesztése, a felelős magatartás beláttatása.

h) Önismereti képesség fejlesztése, önállóság, a versenyszellem erősítése.

Tanulási eredmények

Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló:

- képes önállóan elvégezni koordinációs gyakorlatokat, amelyek a kinesztetikus differenciáló képességet (ezen képességterület az izmokból, inakból, ízületekből származik, és a finoman szabályozott mozgások működésében nyilvánul meg), a térbeli tájékozódó képességet és az egyensúlyozó képességet fejlesztik;
- képes önállóan elvégezni kondicionálást biztosító gyakorlatokat, amelyek növelik az erőt, az állóképességet és a gyorsaságot;
- megosztott figyelme automatizálódik;
- helyzetfelismerő képessége fejlődik;
- képes helyesen kivitelezni tartásjavító és korrekciós gyakorlatokat, prevenciós és rehabilitációs feladatokat sporteszközök alkalmazásával is;
- a testmozgás, a testnevelés és a sport eszközei által megfelelő önismeretre tesz szert, fejlődnek az érzelmi-akarati készségei és képességei;
- toleráns a fogyatékos személyek iránt, tiszteletben tartja a szexuális kultúra alapelveit, elfogadja az egészségügyi szűrések és a környezetvédelem fontosságát.

5. Differenciálás – egyéni tanulási utak – erősségek – fejlesztendő területek

A differenciálás kiindulópontja, hogy nincs két egyforma enyhe értelmi fogyatékos tanuló. Az iskolában együtt tanított tanulók különböznek egymástól, ugyanakkor mindenkinek joga van a képességeihez mért legmagasabb szintű, minőségi oktatáshoz. A differenciálás lényege a tanulók egyéni szükségleteihez igazodó fejlesztés és/vagy az önvezérelt fejlődés körülményeinek biztosítása a nevelés gyakorlatában. A differenciálás célja annak biztosítása, hogy a tanulók abban a tempóban fejlődhessenek, amely számukra a legoptimálisabb, illetve önmagukhoz képest érjék el a lehető legnagyobb fejlődést, teljesítve a követelmények megfelelő szintjét.

A hatékony differenciálás megtervezéséhez szükséges a tanulókat megismerni a következő tekintetben:

- a továbbhaladáshoz szükséges előzetes, megalapozó tudás;
- az aktivizálhatóság;
- az önálló, egyéni munkavégzés terén való fejlettség;
- az együttműködési képesség;
- a társas helyzet jellemzői.

Fontos, hogy a tudatos differenciált tanulásszervezés használata pozitívan hat az önértékelésre, valamint a társakkal való viszonyra is.

6. Értékelés (tanulási eredmény)

A szakértői bizottság a komplex diagnosztikát követően megállapítja a sajátos nevelési igényt, ezen belül az enyhe értelmi fogyatékosságot. Ezzel egyidőben – szükség esetén – javaslatot tesz egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és a minősítés alóli mentesítésre. A szakértői vélemény alapján az intézményvezető mentesítheti a tanulót az érdemjegyekkel és osztályzatokkal történő értékelés és minősítés alól, a gyakorlati képzést kivéve. A szülő kérésének megfelelően a szakértői vélemény alapján javasolja a szöveges értékelés és minősítés alkalmazását. A felmentés, mentesítés természetesen nem elsődleges cél.

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók iskolai teljesítményeit döntően szöveges fejlesztő értékeléssel (tanulást támogató értékeléssel) végezzük, amely a Nat által kijelölt célok elérését is támogatja. Célja a tanulói szükségletek meghatározása, valamint a nevelési-oktatási folyamatnak azokhoz történő igazítása. A szöveges értékelés lehetőséget ad az egyéni képességek és eredmények szerinti differenciálásra, illetve javaslatokat tartalmaz, hogy a gyermek mire fordítson nagyobb figyelmet a tanulási folyamatban. A szöveges értékelés történhet szóban vagy írásban, ezt kiegészíthetik egyéb értékelési formák (szimbólumok, tárgyak, pontozás stb.). A fejlesztő értékelés pedagógiai célja, hogy a gyermek folyamatos támogatást kapjon. Éppen ezért a gyermek számára is jól érthető megfogalmazásnak nagy szerepe van.

A leíró, szöveges értékelés feltételei a következők:

- az értékelés a konkrét teljesítményre vagy viselkedésre vonatkozik, sohasem címkéz;
- tartalmában komplex, mind pozitív, mind negatív elemek megjelennek;
- a fejlődés előző fokához kell kapcsolódnia, és a perspektíva következő fokát jelöli meg;
- emellett a továbblépésre vonatkozóan konkrét javaslatokat fogalmaz meg a szülők és a tanulók számára differenciáltan és érthető módon.

Az enyhe értelmi fogyatékos gyermekről, fiatalról általában a családban és az iskolában is kevésbé feltételezik az önszabályozás képességét, így önértékelésükben a külső visszacsatolások jelenthetik a legmeghatározóbb megerősítést.

A fejlesztő értékelés és az értékelési folyamat részeként a tanulók számára nyújtott visszajelzés rendszeressége, a visszajelzés kultúrája, szakmai minősége az iskolai tanulási környezet alakulását, a tanulás motivációját és a tanulási célok elérésének sikerességét alapvetően meghatározó tényezők.

Nagyobb időközönként sor kerül minősítő, szummatív értékelésre is, amelynek célja annak megállapítása, hogy a tanulók tudásának, ezen belül a stabil ismeretek kialakításának és a készségek elsajátításának szintje eléri-e a tanulási eredményekben foglalt kritériumokat. Az értékelés ez esetben tudáspróbák alapján történik, és százalékosan vagy ötfokú skálán lehet kifejezni. Kiemelten fontos az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknál, hogy a szummatív értékelés formatív, fejlesztő elemeket is magában foglaljon, lehetőséget biztosítva a tanulók számára egy következő tanulási periódusban a javításra és a további fejlődésre. A diagnosztikus és szummatív értékelésnek ugyanakkor létjogosultsága van a továbbtanulás, pályaválasztás reális megítélésének elősegítésében, a szülők és tanulók döntésének támogatásában is.

Az ötfokú érdemjegy (osztályzat) skála alkalmazása − a gyermekek egyéni fejlődése szempontjából − nehézségeket vet fel. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók fejlődési tempója ugyanis nagy egyéni eltéréseket mutat. A tapasztalatok azt támasztják alá, hogy az egy-egy tanév végéhez kapcsolódó követelményszintek alapján történő minősítő értékelés döntően az ismeretjellegű tudás megállapításakor lehetséges. A bonyolult pszichikus struktúrájú képességek kialakulása kevésbé időzíthető a tanévek egyes szakaszaihoz (pl. félév vége, tanév vége); egy-egy képesség fejlődésében a változás megállapítása (esetleges mérése) esetenként csak több év elteltével lehetséges.

A tanulók teljesítményét a számukra előírt követelményekhez kell viszonyítani. Az árnyalt, reális értékelés érdekében nem csupán a tanulás-tanítás folyamatában, hanem az értékelés során is szükséges a változatos, differenciált körülmények megteremtése. Fontos, hogy a tanuló a mérési-értékelési helyzetben élhessen a jogaival (pl. eszközhasználat, több idő stb.), továbbá arányosan jelenjenek meg a követelményekben a

kompetenciák, az ismeretek, a készségek és az attitűdök is. Törekedni kell a tanulói tevékenységek és produktumok változatosságára.

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók fejlődésének, tanulási eredményeinek, viselkedésének dokumentálására az egyes iskolák különböző megoldásokat alkalmaznak. Ezek segítségével nyomon lehet követni a tantárgyi teljesítmények mellett a gyermek általános fejlődésének folyamatát.

7. Állapotmegismerés, szakértői vélemény

A szakértői bizottság komplex pszichológiai, pedagógiai-gyógypedagógiai, orvosi vizsgálat alapján szakértői véleményt készít. A szakértői vizsgálat a szülő kérelmére, illetve ha az eljárást nem a szülő kezdeményezi, a szülő egyetértésével indul. Amennyiben a megyei illetékességű szakértői bizottság a vizsgálat alapján sajátos nevelési igényt, ezen belül enyhe értelmi fogyatékosságot állapít meg, javaslatot tesz a tanuló különleges bánásmód keretében történő ellátására, az ellátás módjára, formájára és helyére, a szükséges szakemberre és annak feladataira.

A szakértői véleménynek tartalmaznia kell:

- az ellátás intézményes módjára vonatkozó javaslatot: külön- vagy együttnevelés, együttnevelés esetében részleges vagy teljes integráció;
- a kijelölt nevelési-oktatási intézmény megjelölését;
- a gyermek, tanuló nevelésével, oktatásával kapcsolatos sajátos követelményeket, fejlesztési feladatokat;
- a fejlesztési feladatok ellátásának javasolt időkeretét;
- a kötelező felülvizsgálat idejét;
- a szükséges szakemberre vonatkozó javaslatot; valamint
- tartalmazhatja a javaslatot az egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és minősítés alóli mentesítésre.

8. Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók mind a gyógypedagógiai, mind az együttnevelési folyamatban a kötelező tanórákon kívül részt vesznek egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozásokon.

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozás során a probléma jellegéhez legadekvátabb eljárások, módszerek és technikák használatával alakítják a gyermek képességeinek fejlődését, egyidejűleg biztosítva az ahhoz szükséges feltételeket. A fejlesztési célok közé tartozik az akadályozott fejlődésből eredő hátrányok csökkentése, hogy a tanuló ismeretszerzési-tanulási folyamatban való részvétele aktív és eredményes legyen, és a lehető legkevesebb nehézséget tapasztalja a folyamat során. A foglalkozás célja a hiányzó, sérült pszichikus funkciók kialakítása, magasabb szintre emelése, az esetleges rosszul szerveződött struktúrák megváltoztatása, de a kiemelkedő képességek fejlesztése szintén a fejlesztő munka hangsúlyos tartalmi eleme.

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozás segít a tananyag és a fejlesztési követelmények differenciálásában, a képességeket fejlesztő eljárások és feladatok összehangolásában, az egyéni tanulási technika kialakításában, a haladási tempó és a motiváció egyéni biztosításában, a fejlődés és a fejlődést tükröző értékelés megállapításában.

A foglalkozás eredményességét növeli, ha minél rendszeresebben – terápia során akár naponta – egyénre szabottan valósul meg, a fejlődés üteméhez illeszkedik, illetve a habilitáció teljes ideje alatt folyamatos a szakember támogatása.

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozások dokumentálása az egyéni fejlesztési terv (EFT) alapján történik, amelyet a gyógypedagógus készít el, együttműködve a partnerekkel. Az EFT a szakértői véleményre, illetve a gyógypedagógus által készített pedagógiai diagnózisra alapulva készül.

Az egyéni fejlesztési terv tartalmazza a reálisan megfogalmazott rövid és középtávú célokat, ezek elérésének lépéseit, a tervezett eszközöket, valamint a fejlesztés lehetséges helyszíneit. Funkciója a segítségnyújtás tervezése, koordinálása és ellenőrzése. Az együttműködő partnerek előre meghatározott időnként – például havonta, háromhavonta – ellenőrzik, értékelik a végrehajtás eredményességét, az akadályozó tényezőket, és új fejlesztési célokat tűznek ki. A fejlesztendő területek mellett figyelni kell a tanuló erősségeire is, és ezeket a kiemelkedő képességeket is be kell építeni a tervbe, illetve a foglalkozásokba. Az EFT segít, hogy az enyhe értelmi fogyatékos tanuló életét támogató különböző szakemberek összehangolják tevékenységüket, tudásukat; tapasztalatuk mindenki számára hozzáférhetővé és hasznosíthatóvá váljon.

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozások megvalósulása lehet osztálytermen belül és kívül is, egyéni vagy kiscsoportos formában. Mindehhez szükséges az együttnevelést megvalósító iskola pedagógusai és a tanulás támogatását megvalósító fejlesztő pedagógusok, gyógypedagógusok és a pedagógiai munkát segítő más szakemberek közötti együttműködés. Ez az együttműködés a pedagógusok kötelező tanórával le nem kötött órakerete terhére tervezhető, s a konzultációkkal alátámasztott pedagógiai tevékenységként valósulhat meg.

A kéttanáros modell során egy többségi pedagógus és egy gyógypedagógus dolgozik együtt azért, hogy közösen irányítsanak egy heterogén összetételű osztályt. Ahhoz, hogy ez sikeresen megvalósuljon, közösen kell tervezniük, közösen kell tanítaniuk, és ezt követően közösen is kell értékelniük. A megfelelő együttműködéshez a következő feltételek szükségesek:

- egyértelmű és nyílt kommunikáció;
- az osztályterem és az eszközök közös használata;
- a tantermi folyamatok közös tervezése;
- a tanórák közös megtartása;
- az osztály vezetését, szervezését segítő szabályok;
- közös értékelési normák.

A HALLÁSI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEK-OKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI

1. A hallási fogyatékos (továbbiakban: hallássérült) tanuló

Hallássérülésnek nevezzük a hallószerv valamely részének veleszületett vagy szerzett sérülését, illetve fejlődési rendellenességét, amelynek az éptől eltérő hallásteljesítmény lesz a következménye.

A hallássérülés gyűjtőfogalom. Hallássérült személyek a nagyothallók, a siketek és a cochleáris implantátumot (továbbiakban: CI) viselők. A cochleáris implantátum a belső fülbe ültetett hallásjavító eszköz. A hallássérült tanulónál – a hallás hiánya vagy csökkenése miatt – a szokásostól eltérhet a nyelvi kommunikáció (beszédértés, szövegértő olvasás, szókincs, nyelvi szerkezetek értése és használata, hangzó beszéd stb.) fejlettsége, ennek következtében a megismerő tevékenység és a teljes személyiség fejlődése is megváltozhat. A tanuló nyelvi kommunikációja intenzív fejlesztést igényel, mert ennek szintje nem feltétlenül korrelál életkorával, hallásállapotával.

a) A siket tanulónál súlyos fokú hallásveszteség áll fenn (a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 90 dB-nél nagyobb). Ennek következménye a hangzó beszéd spontán kialakulásának képtelensége, elsajátításának súlyos fokú nehezítettsége, valamint a nyelvi kommunikáció általános akadályozottsága. A hallásveszteség mértékétől, felfedezésének, segédeszközzel való ellátásának idejétől, a környezeti hatásoktól és a szociokulturális háttértől függően módosulhat a megismerő tevékenység, a gondolkodás és a lelki élet egészének fejlődése.

b) A nagyothalló tanulónál (enyhe nagyothallás esetén a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 30–45 dB közötti; közepes nagyothallás esetén a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 46–65 dB közötti; súlyos nagyothallásnál a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 66–90 dB közötti) a hallás csökkenése akadályozottságot jelenthet a hangzó beszéd elsajátításában és értésében. Ennek mértéke a súlyos kommunikációs zavartól a normál nyelvhasználat megközelítésének szintjéig terjedhet.

c) A hallásukat műtéti úton helyreállított (pl. cochleáris implantált) hallássérült tanulóknál – az egyik vagy mindkét oldalon végzett hallásjavító műtét után – fizikai értelemben közel ép beszédhallás mérhető. Fejleszthetőségük, fejlődési ütemük döntően függ intelligenciájuktól, illetve az esetleges pszichés fejlődési zavaruktól, valamint attól, hogy a gyermek milyen életkorú volt a műtét elvégzésekor. A nyelvi fejlődés gyorsabb, magasabb szintű elsajátítását a hallásjavító műtét előtti és utáni (gyógy)pedagógiai habilitációs és rehabilitációs, valamint az azzal párhuzamos pedoaudiológiai gondozás és az aktív szülői megsegítés eredményezi. A fejlesztés stratégiájának alapja döntően a beszédhallásra alapozott módszerek alkalmazása. A beszédértés, a hangzó beszéd fejlődése hasonlóságot mutat az ép hallású gyermekek beszédfejlődésével. A fejlesztés eredményes színtere a halló környezetben van szurdopedagógus jelenlétével, ugyanakkor az integrációra csak alapos pedagógiai diagnózis után kerülhet sor. Az érintett tanuló teljesítményét a befogadó intézmény szakmai felkészültsége, nyitottsága, a szülők együttműködő készsége, valamint a gyermek kognitív és pszichés jellemzői és az esetleges beszéd- és nyelvelsajátítási zavar (diszfázia) befolyásolja.

d) A hallássérültek „diszfázia típusú” társuló tanulási zavara a halmozott fogyatékosság egy speciális változata. Összetett tüneti képe súlyosabb fokú nyelvi és beszédfejlődési akadályozottságban, diszpraxiás és szenzomotoros integrációs zavarra utaló pszichomotoros jellemzőkben nyilvánul meg. A specifikus nyelvi zavar, valamint a kísérő pszichomotoros tünetek változatos formában, sajátos összetételben jelennek meg a hallási fogyatékosság enyhébb vagy súlyosabb mértéke mellett.

A hallássérült tanulók populációjának napjainkra jellemző változása komoly gondot okoz a szakterületi intézmények gyógypedagógusainak, mivel a diszfázia (esetünkben a hallássérüléshez társuló neurogén

eredetű nyelvi zavar) korábban nem alkalmazott módszertani eljárásokat és óraszervezési technikákat igényel. Javasolt a speciális módszertani és óraszervezési technikák alkalmazása.

Más esetben a halmozottan fogyatékos hallássérült (siket, nagyothalló) tanulók hallásveszteségéhez mozgáskorlátozottság, látás-, értelmi fogyatékosság, tanulási vagy a fejlődés más zavarai társulhatnak. A halmozottan fogyatékos hallássérült tanulók nevelhetősége, oktathatósága a fentiek következtében súlyosan nehezített. Javasolt az óvodában és az alapozó szakaszban a fokozott egyéni és kiscsoportos fejlesztés, a gyógypedagógiai asszisztens vagy a kéttanáros modell alkalmazása.

e) A hangos beszéd kialakulása után hallássérültté vált tanulók személyisége az előző csoportokhoz viszonyítva még sérülékenyebb; nehezen dolgozhatják fel a hallás elvesztésével fellépő állapotváltozást, vagyis: a nehezített kommunikációt, a környezettel való kapcsolatuk beszűkülését. Ebben az esetben fokozott segítséget igényelnek a kompenzációs csatornák kialakításához.

2. A hallássérült tanulók fejlesztésének alapelvei

A hallássérült gyermekek, tanulók speciális oktatását-nevelését-fejlesztését elláthatja hallássérültek speciális gyógypedagógiai intézménye, többségi általános iskola, vagy más, speciális szolgáltatást nyújtani tudó intézmény. Ebben az esetben a speciális, szakspecifikus ellátást a hallássérült gyermekek és tanulók megsegítésekor a hallássérültek pedagógiája szakirányon végzett gyógypedagógus (szurdopedagógus) látja el. A tanulói szükségletek ismeretében szakmai támogatás igényelhető:

- az Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézményektől (EGYMI);
- a pedagógiai szakszolgáltatást nyújtó intézményektől;
- a pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézményektől;
- az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat működtetésére kijelölt intézményektől.

A hallássérült tanuló fejlesztési lehetőségeit személyiségjegyei, intellektusa mellett döntően befolyásolja a hallássérülés bekövetkeztének, felismerésének időpontja, kóroka, mértéke, segédeszközzel való ellátásának, a fejlesztés megkezdésének ideje. A hallássérült gyermekek fejlesztése az általános pedagógiai tevékenységen kívül egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozások, eljárások folyamatában valósul meg. A komplex ellátás a korai fejlesztésre és óvodai nevelésre építkezve, döntően a szurdopedagógiában használatos módszerek alkalmazásával, megfelelő audiológiai ellátással, a jól beállított hallókészülékek és hatékony hangátviteli technikák használatával és/vagy a legkorszerűbb műtéti technika alkalmazásával beépített cochleáris implantátumokkal történik.

A felsoroltak együttesen határozzák meg a hallássérült tanuló eredményes nevelhetőségét, oktathatóságát. A rendszeresen végzett mérési, speciális pedagógiai vizsgálati, megfigyelési, tapasztalati eredmények figyelembevétele, valamint az audiológus szakorvossal történő folyamatos kapcsolat elengedhetetlen feltétele az eredményes gyógypedagógiai és egészségügyi habilitációs és rehabilitációs tevékenységnek. A szakszerű pedagógiai munka végzéséhez mindezen ismeretek, valamint elemi technikai tudnivalók (hallókészülék stb. kezelésében tájékozottság) szükségesek a sajátos nevelési igényű gyermekeket nevelő-oktató pedagógus számára.

2.1. A hallássérült tanulók többségi iskolában történő együttnevelése

A nevelés-oktatás szervezeti keretének megválasztását, az alkalmazott speciális módszer- és eszközrendszert minden esetben a gyermek állapotából fakadó egyéni szükségletek határozzák meg. A többségi iskolában történő együttnevelés a szülő/gyógypedagógus/pedagógus közös döntését igényli az illetékes szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleményének figyelembevételével. Az együttnevelés nem lehet formális, a befogadó iskolának szükséges változtatásokat végrehajtani a valódi befogadás érdekében, így pl. a módszer- és eszközrendszerben (differenciálás, egyéni képességek figyelembevétele stb.), az óraszervezésben, a teljes

tantestület szemléletváltozásában. A gyógypedagógus partner a megoldásokban. Az iskola akkor válik valódi befogadóvá (inkluzív iskola), amennyiben a tanítási programok, a pedagógiai szemlélet és felkészültség, a szervezés, a tárgyi és személyi feltételek igazodnak a gyermek speciális szükségleteihez.

A hallássérült gyermekek együttnevelése halló társaikkal többféle formában lehetséges:

- egyéni teljes integráció, amelyben a gyermek az oktatás teljes időtartamában a befogadó csoportban van;
- csoportos teljes integráció, amelyben a hallássérült csoport a befogadó iskola azonos osztályfokán tanul; esetenként a két pedagógus (többségi és gyógypedagógus) közösen vezeti az órákat;
- részleges integráció, amikor a tanuló a tanórák egy részén vesz részt a többi tanulóval együtt, a többi időt gyógypedagógussal, csoportban tölti.

Az integrált nevelés-oktatás során különös figyelemmel kell lenni a következőkre:

- Az adott tantestület pozitív hozzáállása, bevonódása és toleranciája fontos tényező.
- Az adott iskola pedagógiai programjának, illetve tantervének elkészítésekor figyelembe kell venni a hallássérült gyermek speciális fejlesztési igényeit a tananyag, a követelmény, az értékelési mód és a speciális módszertan tekintetében.
- Külön gondot kell fordítani arra, hogy a tanuló minden segítséget megkapjon hallássérüléséből, gyengébb nyelvi kommunikációs kompetenciájából, fogalmi gondolkodásából eredő hátrányának és ezzel összefüggő esetleges tanulási nehézségének leküzdéséhez.
- A többségi pedagógusnak az értékelésnél figyelembe kell vennie a hallássérülés következményeként fellépő kommunikációs nehézségeket, a szókincs esetleges elmaradását, a szóbeli, írásbeli kifejezőkészség gyengébb voltát, az abban előforduló grammatikai hibákat és kiejtési problémákat.
- Ne legyen az értékelés része olyan követelmény, mely a tanuló sérüléséből következően nem teljesíthető halló társaival azonos szinten vagy módon (hosszú memoriter, hangsúlyos, ritmusos versmondás, tollbamondás stb.). Az értékelésnél az egyéni fejlesztési terv követelményeit figyelembe kell venni.

Az együttműködés során a befogadó pedagógusközösség vállalja, hogy:

- segíti a gyermek beilleszkedését a közösségbe;
- konzultációs, hospitálási és osztálytermi együttműködési lehetőséget biztosít a gyógypedagógus számára;
- a jogszabályokban foglaltak érvényesítése során mindent megtesz a hallássérült gyermek sikeres integrációja érdekében;
- megszervezi a törvényben meghatározottak szerint a szükséges egyéni korrekciós órákat.

Az együttműködés során a szurdopedagógus/utazótanár vállalja, hogy:

- tájékoztatás nyújtásával segíti a befogadó pedagógus-, gyermek- és szülői közösségek, valamint az intézmény többi pedagógusának felkészítését a hallássérült gyermek érkezése előtt, majd beilleszkedése során;
- konzultációval segíti a pedagógusok, az oktató/nevelő közösség munkáját a hallássérült gyermek sajátosságainak megértésében;
- hospitál a gyermek osztályában;
- segítséget nyújt a befogadó intézmény pedagógusainak tanórai munkájához;

- nyomon követi a gyermek fejlődését;
- egyéni fejlesztés során fejleszti a gyermek nyelvi és kommunikációs kompetenciáját;
- esetlegesen koordinálja a rehabilitációs munkában részt vevő szakemberek munkáját;
- rendszeresen kapcsolatot tart a szülővel.

Az eredményesség érdekében szükség van a szülők aktív közreműködésére, valamint a szülők és az iskola együttműködésére. Az integráltan tanuló hallássérült gyermek számára biztosítani kell mindazokat a speciális eszközöket, egészségügyi és pedagógiai habilitációs, rehabilitációs ellátást, melyekre a szakértői és rehabilitációs bizottság javaslatot tesz, illetve a hallássérülés tényéből következik (pl. audiológiai gondozás). Ennek megszervezéséhez a szakértői javaslat, a fogyatékosság típusa szerint illetékes gyógypedagógiai módszertani intézmények részéről történő folyamatos tanácsadás nyújt segítséget.

3. A Nemzeti alaptanterv (továbbiakban: Nat) alkalmazása a hallássérült (siket és nagyothalló) gyermekek nevelésében-oktatásában

A hallássérült tanulók nevelésében a Nat-ban leírt fejlesztési feladatok az irányadóak, de az egyes tanulási területekhez rendelt tartalmak és fejlesztendő képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) mindenkor a tanulók egyéni fejlődésének függvényei.

3.1. Testi és lelki egészségre nevelés

A hallássérült tanulókat szükséges megismertetni – az életkoruknak, esetleges társuló fogyatékosságuknak megfelelő szinten – azokkal a tényezőkkel, melyek hallássérülésüket, illetve annak következményeit okozták. El kell sajátíttatni a tanulókkal a nélkülözhetetlen hallásjavító eszközök karbantartását, használatát, valamint azokat az egészségügyi ismereteket, melyekkel biztosítható számukra hallásmaradványuk aktivizálása és az esetleges további hallásromlás elkerülése. Életmódjuk, életvitelük alakításában hangsúlyos szerepe van komplex kommunikációs lehetőségeik fejlesztésének (hallásmaradvány kihasználása, szájról olvasás, jelnyelvi ismeretek). Szükséges, hogy felismerjék a környezetükben előforduló káros szokásokat, hogy az ártalmas magatartási formákat ne vegyék át. Ismerjék meg saját értékeiket, hogy életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket tudjanak hozni, képessé váljanak a környezet és a munkaerőpiac elvárásainak megfelelő társadalmi integrációra.

A hallássérült gyermek számára a mozgás, a testedzés olyan kompenzációs terület, ahol kommunikációs hátrányaikkal is jelentős sikereket érhetnek el. Emellett a sport hozzájárulhat a belső feszültségeik levezetéséhez, így segítve az indulatok kezelését.

A mozgás, a testedzés hozzájárulhat a hallássérüléssel esetlegesen együtt járó egyensúlyproblémák kezeléséhez is.

A hallássérült gyermekek nyelvi korlátozottságuk miatt kevesebb információval rendelkezhetnek a világról, bizonytalanságuk, befolyásolhatóságuk miatt jobban ki vannak téve különböző veszélyeztető hatásoknak. Ezért fontos a szexuális nevelés, a szenvedélybetegségeket megelőző programok, illetve a biztonságos internethasználat megismertetése.

Az érzelmek, indulatok, belső feszültségek verbális kifejezésének nehezített volta miatt fontos, hogy a tanulóknak legyen lehetőségük ezek nem verbális módon való kifejezésére akár a művészetek (képzőművészet, tánc), akár a sport terén. A társadalomba való beilleszkedésüket segítve meg kell ismertetni velük az érzelem, az indulat kifejezésének társadalmilag elfogadott verbális és nonverbális formáit.

Tanuljanak meg segítő szakemberekhez fordulni (pszichológus stb.), illetve legyenek ismereteik arról, hogy különböző felmerülő problémák során milyen szakemberhez, szervezethez fordulhatnak támogatásért, segítségért.

3.2. Önismeret és a társas kultúra fejlesztése, felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés

Az érintett gyermekek tanulják meg, hogy felelősek saját sorsuk, életpályájuk alakításáért, tanulják meg elfogadni és tisztelni a környezetükben élő személyek különbözőségét, az emberek közötti kommunikáció kívánatos formáit, tudjanak udvariasan segítséget kérni, elfogadni, és ők is készek legyenek másoknak segítséget nyújtani.

A hallássérült tanulókat segíteni kell abban, hogy önmagukat megismerjék, hogy önmagukról reális képet alakítsanak ki, hogy önértékelésük megfelelő legyen (alul- és felülértékelés, reális énkép). Támogatni kell őket abban, hogy érzékszervi fogyatékosságukkal együtt élve, önmagukat elfogadva, a munka világának aktív részesévé, kiegyensúlyozott személyiségekké váljanak a sikeres társadalmi beilleszkedés céljából. Tanulják meg, hogy felelősek saját sorsuk, életpályájuk alakításáért, és azon túl másokért, a közösségért is. Tudják felismerni mások érzéseit, szükségleteit, szándékait, tulajdonságait, és azokhoz empatikusan tudjanak viszonyulni. Tanulják meg elfogadni és tisztelni a környezetükben élő személyeket és azok különbözőségét. Tanulják meg, hogy a másik bántása, zaklatása megengedhetetlen, tudják, hogy mit tehetnek, ha elszenvedői vagy szemlélői annak, illetve ismerjék az elkövetőt érintő jogi következményeket.

3.3. Médiatudatosságra nevelés

A hallássérült tanulók ismeretszerzésében kiemelkedő szerepe van a vizuális csatornának. Ezen a téren a nyomtatott sajtón kívül egyre inkább szerepet kap az elektronikus média: a televízió és az internet.

A tanulóknak fontos tudniuk, hogy a média közvetíthet pozitív (információ, tanulás, szórakozás), illetve negatív (agresszív, pornográf stb.) tartalmakat, illetve a valóságnak nem megfelelő tartalmakat is. Ismerjék a függőség fogalmát és káros hatását. Tudják, hogy a média modelljeinek pozitív és negatív hatása is lehet az értékrendszerre, a gondolkodásra, a viselkedésre. Tudjanak a média befolyásoló szerepéről, a reklámok hatásáról.

Törekedni kell arra, hogy az ezen az úton szerzett ismeretek tartalma valósághű legyen, és hogy az ismeretanyag a fogalmi általánosításokat, az árnyaltabb kommunikációt is fejlessze. A komplex ismeretanyagon nyugvó fejlesztési feladat feltételezi a térben, időben, tartalmakban eltérő összefüggések felismerését. Mindezek súlyos gondot okozhatnak a kommunikációjukban akadályozott hallássérült tanulóknak. A szókincs és a fogalmak bővítése, a nonverbális úton szerzett ismeretek fontos részét képezik az egyéni szükségletekhez igazított fejlesztésnek.

Szükséges a társadalmi kapcsolatépítés és a kapcsolattartás formáinak megismertetése, elsajátítása, gyakorlása.

Fontos a hallássérült személyek számára készült feliratozott műsorok, filmek használata.

3.4. A tanulás tanítása, pályaorientáció

A hallássérült gyermekek tanulási folyamatát lényegesen nehezíti különböző mértékű kommunikációs akadályozottságuk. A tanulással kapcsolatos speciális igényeik, lehetőségeik (emlékezet, annak struktúrája, diszfáziás jegyek, részképességzavarok stb.) feltárására építve valósítható meg az egyénre szabott fejlesztés. Az iskolai évek során sajátítsák el az önálló tanulást segítő eszközök (pl. számítógép, internet, elektronikus és iskolai könyvtár) készségszintű használatát. A hatékony tanulás módszereinek elsajátíttatása magában foglalja a csoportos tanulás módszereinek, a kooperatív tanulási technikák vagy a távoktatás megismerését.

Az iskolai fejlesztések során kiemelt feladat a lehető legnagyobb önállóság elérése. Lényeges azoknak az eljárásoknak, módszereknek, tevékenységeknek a megkeresése és alkalmazása, amelyek a tanuló életének minden színterén az önálló életvitel kialakítását segítik. Alapvető fontosságú feladat mindazon személyiségjegyek feltárása, melyek a tanulók további sorsát döntően befolyásolhatják. Ezek fejlesztése jó

esélyt adhat arra (is), hogy pályaválasztásuk sikeres legyen. Segíteni kell őket, hogy reálisan mérjék fel a hallássérülésükből adódó akadályozó tényezőket. Reális énképük, önismeretük kialakítása segíti a számukra megfelelő, elérhető szakma tanulását, majd a munka világába, azon keresztül a társadalomba való beilleszkedésüket. Ehhez a speciális intézményi keretek között tanuló hallássérült gyermekeknek is szükségük van rendszeres integrációs alkalmakra (pl. szabadidős tevékenységek), ahol megismerhetik a hallók világát (pl. kapcsolattartás halló közösséggel, kommunikáció gyakorlása „természetes" közegben, illemszabályok, írott és íratlan szabályok megismerése).

3.5. Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

Az identitástudat kialakítása a kulturális örökségek megismerésén keresztül, a tanulók életkorának megfelelő gyakorlatorientált módszerekkel (pl. tárgyi emlékek, múzeumlátogatások) történhet. Szemléletük, nyitottságuk alakításában nagy jelentőséggel bír, ha kommunikációs lehetőségeik segítségével kapcsolatot tudnak teremteni tágabb környezetükben élő sorstársaikkal (pl. internet, pályázatok, szabadidős tevékenységek, kulturális rendezvények). Közvetlen élmények biztosításával kell ismereteket adni a hazánkon kívüli kultúrkincsek megismeréséhez.

3.6. A fenntarthatóság, környezettudatosság

A tanulókat a lehető legfiatalabb korban tevékeny részvétellel, megfigyelés útján kell eljuttatni a környezet alakításának, megóvásának és fontosságának felismeréséhez (pl. interaktív tananyagok alkalmazása, természetben töltött programok). Tudatos pedagógiai segítséggel minél több vizuálisan jól érzékelhető, saját élményen alapuló ismeret gyűjtését kell lehetővé tenni.

4. A kulcskompetenciák fejlesztése

A Nat és a választott kerettantervben megjelenő tartalmak speciális ismeretekkel, képességekkel egészülnek ki, így a kompetenciák fejlesztésénél ezeket is figyelembe kell venni.

4.0. Alapkompetenciák

4.1. A tanulás kompetenciái

A hallássérült tanuló önértékelése esetenként nem reális, szókincs- és beszédértési nehézségei miatt az önálló tanuláshoz szükséges képességek kialakítása nagyobb figyelmet igényel. Munkába állásuk, karrierépítésük a kommunikációs akadályozottságuk miatt nehezített, ezért ajánlott megtanítani őket munkájuk értékelésére, tanácsok, információk kérésére. A különböző tanulási technikák megismertetése elengedhetetlen (szótárak, lexikonok, ezek digitális változatainak használata, jelnyelvi videók, jelnyelvi szótárak). Fontos az önálló ismeretszerzés igényének kialakítása (könyvtár, internet), valamint a motiváció fenntartása a képességekhez, előzetes ismeretekhez igazodó tananyag biztosításával, teljesíthető követelmények támasztásával.

4.2. A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

Anyanyelvi kommunikáció

A hallássérült gyermekek/fiatalok ismeretszerzését nehezítheti a nyelvi kommunikációs szintjük életkorhoz viszonyított elmaradása. Szókincsük, fogalmi gondolkodásuk szegényes lehet, kifejezésmódjuk hangzó magyar nyelven esetleg kevésbé árnyalt, mint halló társaiké. Az ismeretek megértését segíti a változatos szemléltetés, a saját élményen alapuló tevékenységbe ágyazott nyelvi fejlesztés, a digitális technika nyújtotta lehetőségek kihasználása. A társas kapcsolatokban, a társadalmi és kulturális tevékenységek során a különböző kommunikációs helyzetekben társadalmilag elvárható, helyes viselkedési formák értelmezése, megértése, nyelvi kifejezése valósítható meg. Cél, hogy a tanulók a mindennapi helyzetekben előforduló metakommunikációt tanulják meg helyesen értelmezni. Fontos továbbá, hogy egyéni képességeiknek

megfelelően tudjanak írásban kommunikálni. Ugyancsak fontos a pozitív attitűd kialakítása, mely segíti a nyilvánosság előtti magabiztos megszólalásra való törekvést.

Kiemelt feladatok:

- a beszédértés (jelértés) fejlesztése;
- a szövegértő olvasás fejlesztése;
- konkrét tapasztalatokon alapuló szókincsfejlesztés, jelkincsfejlesztés;
- a hangzó nyelv használata (egyéni képességeknek megfelelően);
- az írásbeli kifejezés fejlesztése.

Azon hallássérült (elsősorban siket) tanulók számára, akik esetében a kommunikáció elsődleges formája a magyar jelnyelv, lehetőséget kell nyújtani arra, hogy a legkönnyebben hozzáférhető nyelven (magyar hangzó nyelven és/vagy magyar jelnyelven) juthassanak hozzá az információkhoz, mind a tanórákon, mind az iskolai szervezésű szabadidős programokon.

Fontos, hogy a tanulók ismerjék meg a jelnyelvi tolmácsok szerepét a kommunikációs akadálymentesítés területén, ismerjék a szolgáltatás igénybevételének lehetőségeit és formáit.

Idegen nyelvi kommunikáció

Az idegen nyelv elsajátítására való képességet jelentősen befolyásolja a hallássérült tanuló hallásállapota, szókincse, nyelvi kommunikációs szintje, valamint az esetleges társuló tanulási zavarok. Az idegen nyelv tanulásánál a gyermek egyéni képességeihez alkalmazkodva a nyelv megismerése és elsajátítása, illetve a köznapi élethelyzetekkel vagy egy adott szakmával kapcsolatos kifejezések megértése és használata lehet a cél. A nyelv oktatása mindig az egyes tanulók egyéni képességeihez, hallásállapotához, anyanyelvi szintjéhez igazodva történik. Kívánatos a korszerű idegennyelv-tanítási módszerek alkalmazása, a köznapi helyzetekben történő kommunikációfejlesztés. Lehetőség van az idegen nyelv tanulása, illetve az értékelés alóli felmentésre. Az értékelés alól felmentett tanulók számára külön szervezett foglalkozások elsődleges célja a képességfejlesztés, melynek egyik fő feladata az idegen nyelvi készségek fejlesztése, az idegen nyelv elemi szintű tanulása.

4.3. A digitális kompetenciák

A hallássérült személyek egyik legfontosabb információszerzési, illetve kommunikációs eszköze a számítógép, az okoseszközök és ezeken keresztül az internet. Használatukat nehezíti szűkebb szókincsük és szövegértési nehézségük. Ebből adódóan kiemelt feladat a keresőoldalakkal, szótárakkal, helyesírás-ellenőrző programokkal stb. való megismertetésük, ami segíti a lényegkiemelést és az írott szöveg megértését. Fontos megismertetni a tanulókkal a digitális eszközök hasznos, a mindennapokat segítő szolgáltatásait, az internet használatának etikai szabályait (többek között az adatvédelemre, a törvényes megosztás lehetőségeire és korlátaira vonatkozóan). Fontos, hogy ismerjék az internet veszélyeit, szerezzenek jártasságot azok elhárításában. Mivel nehézségeik lehetnek az ok-okozati összefüggések felismerésében, ezért szükséges az IKT használata során felmerülő valós és virtuális kapcsolatok megkülönböztetésének oktatása.

Mivel a hallássérült tanulók erősen motiváltak a digitális eszközök használatában, ezt a motivációt ajánlott kihasználni más tanórákon is. Ajánlott a szabályos tízujjas gépírás elsajátítása (gépírást tanító program segítségével).

4.4. A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A matematikai gondolkodás fejlesztését a hallássérülés következtében kialakult szűkebb szókincs és az alacsonyabb nyelvi szint jelentősen befolyásol(hat)ja. A gondolkodás kevésbé flexibilis, esetenként gondot

okozhat az egyes témakörök, feladattípusok, műveletek közötti váltás. A matematikai fogalmak értelmezését segíthetik a mindennapi élethelyzetek (pl. vásárlás, mérés, bankolás, térbeli tájékozódás, tapasztalatok) tanórai modellezése, valamint verbális megfogalmazása, illetve a matematikai szaknyelvi szókincs fejlesztése. Kiemelt jelentőségű a speciális szemléltetés és a segédeszközök használata. Az auditív csatorna részleges vagy teljes kiesése miatt a matematikai kompetencia kialakulásához több időre, rendszeres gyakorlásra, ismétlésre van szükség.

A természettudományos és technikai kompetencia terén a hallássérült gyermek/fiatal a környezetéről elsősorban látás útján szerez információkat. Fontos, hogy az egyes természeti folyamatok megértését szemléltetés, modellezés, tényleges cselekedtetés, kísérletezés útján segítsük (pl. terepasztalok, tanulmányi séta, iskolakert, kirándulás, feliratozott természetfilmek, digitális tananyagok, interaktív tábla használata).

4.5. A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A személyes kompetenciák keretében fontos többek között a szorgalom, kitartás, pontosság, önállóság, önfegyelem, stressztűrő képesség, felelősségtudat, a társas kompetenciák keretében pedig a kapcsolatteremtő és -fenntartó készség, udvariasság, kezdeményezőkészség, határozottság, empátia, tolerancia, segítőkészség fejlesztése. Fontos továbbá a társas normák, illemszabályok elsajátíttatása.

A tanulókat támogatni kell a társas kapcsolatok kialakításában és fenntartásában, ehhez elengedhetetlen a pozitív, reális énkép és az emberi kapcsolatokban való eligazodás képessége. Fontos lehetőséget biztosítani – amennyiben erre a tanulónak igénye mutatkozik – a halló közösség tagjaival való kapcsolódásra, valamint a sorstársakkal való személyes kapcsolatok kialakítására.

A hallássérült gyermeket/fiatalt támogatni kell sérülésének és ebből adódó esetleges hátrányainak elfogadásában, az esetenként kialakuló konfliktusok és stressz kezelésében. Az önismeret, a kapcsolatteremtés, kapcsolattartás képességének fejlesztése elősegíti a harmonikus közösségi beilleszkedést. A megfelelő társas kapcsolatok kialakításának képessége nagy szerepet játszik az udvarias viselkedés tekintetében és a későbbi társadalmi beilleszkedés során. A tanulók individuális beállítódása, gondolkodása miatt fontos a közösségi beilleszkedés szabályaira nevelés. Képességeiknek megfelelően aktívan vállaljanak feladatokat a közösségért, tegyenek másokért. Gondolják át tetteik következményeit, vállaljanak felelősséget azokért. Ismerjék az iskolai szabályokat, jogaikat és kötelezettségeiket, a jogszabályok őket érintő fontosabb elemeit. Elengedhetetlen továbbá a tanulók érdekvédelmi ismereteinek alkalmazása, az őket megillető támogatási rendszer, valamint jogi lehetőségeik érvényesítésének ismerete.

4.6. A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A hallássérült tanulók esztétikai nevelése, ízlésük formálása nemcsak személyiségük színesebbé tételét szolgálja, hanem fontos eszköze a társadalmi beilleszkedésüknek, önkifejezésüknek is. A művészeti ágak közül elsősorban a vizuális kultúra, a manuális tevékenységek (festés, agyagozás, szövés, bőrtárgykészítés, fotózás, kézimunka, gyöngyfűzés, ékszerkészítés) lehetnek az önkifejezés eszközei, melyek a későbbi megfelelő pályaválasztást is befolyásolhatják.

4.7. Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

Minél korábbi életkorban (5. osztálytól) fontos az iskolák életpálya-építést megalapozó, pályaorientációs tevékenysége, hogy a hallássérült tanulók és szüleik megismerjék a választható szakmák körét, a továbbtanulási lehetőségeket. Kellő figyelmet kell fordítani a sikerorientáltság, innovációs készség kialakítására. A tapasztalatszerzés hiánya, a nevelés során gyakran kialakuló, másoktól függő életforma indokolttá teszi a terület hangsúlyozott fejlesztését. A gazdasági és pénzügyi ismeretek, az életkornak megfelelő pénzügyi jártasság a hallássérült tanulók későbbi beilleszkedését szolgálja.

5. Az egyes tanulási területekre vonatkozó ajánlások

A hallássérült tanulók nevelésében-oktatásában az életkori és iskolai szakaszokhoz rendelt követelményeket a fejleszthetőség sajátosságainak figyelembevételével szükséges érvényesíteni a tantervben. A fejleszthetőség sajátos akadályát döntően a nyelvi fejlettségi, figyelmi, emlékezeti, gondolkodási, magatartási állapot jelenti. A hallók azonos korosztályától egyedileg eltérő mértékben elmaradhat a szókincs, az érintett tanulók a nyelvi kifejezőeszközöket kevésbé automatizáltan és árnyaltan használják. Ezek az eltérések közvetlenül összefüggenek a hallássérüléssel.

A Nat elveit és lényegét nem érintő módosítások alapját ezek a jelenségek képezik. Az egyéni sajátosságok figyelembevételével módosulhatnak a tantárgyi témakörök, tartalmak.

Az egyes tanulási területek hangsúlyos, speciális feladatai:

5.1. Magyar nyelv és irodalom

Kívánatos, hogy a nagyothalló és az intenzív nyelvi fejlesztésben részesülő, illetve korai életkorban cochleáris implantáció műtéten átesett tanulók szókincse, kommunikációja a szakszerű szurdopedagógiai segítséggel minél inkább megközelítse a halló gyermekek nyelvi szintjét. Előfordul azonban, hogy ez két-három éves, esetleg ennél nagyobb mértékű elmaradást mutat.

A hallássérült tanulók fejlesztésének kiemelt feladatai a Magyar nyelv és irodalom tanulási területtel összefüggésben:

- spontán beszédhasználat fejlesztése (beszédértés, önálló nyelvi kifejezés, beszédérthetőség);
- a kapcsolatteremtés nyelvi eszközeinek elsajátítása;
- az önálló szövegértő olvasás fejlesztése az alsó tagozaton, hangsúlyosabban köznapi témájú szövegekre támaszkodva, majd később fokozatosan irodalmi művek bevonásával. Ez jelenti az olvasásra alapozó tanulás alapjainak lerakását;
- a beszélt és az írott nyelv grammatikai rendszerének tudatos felépítése, gyakorlása;
- a nyelvi kódrendszer értelmezésének, működésének megtámogatása, mind a bemenetnél (beszédhangok differenciálása, hangkapcsolatok észlelése), mind a feldolgozásnál (szó, grammatika, mondat, bekezdés, szöveg);
- konkrét tapasztalatokon alapuló szókincsfejlesztés (különösen az elvont fogalmak, az állandó szókapcsolatok, a szólások és közmondások, az árnyaltabb megfogalmazási formák megismerése, alkalmazása);
- e tanulási terület keretében a hallássérült gyermekek számára létrehozott speciális intézményekben önálló tantárgyként a magyar jelnyelv is megjelenhet.

Az ismeretek elsajátításában a tanulók mindinkább támaszkodjanak a hallás útján megszerezhető információkra. A hallássérült tanulók komplex nyelvi fejlesztésére van szükség, speciális feladatokkal, módszerekkel, a nyelvi kommunikáció mind teljesebb értékű elsajátításának céljából. A fejlesztés tartalmába – az alsóbb évfolyamokon hangsúlyosabban – integrálódhat a közvetlen környezet társadalmi és természetismereti anyaga. A Nat-ban és a kerettantervben rögzített tananyaghoz képest a helyi tanterv szintjén a tanulók nyelvi állapotához, fejlettségi szintjéhez szükséges differenciálni, redukálni, adaptálni és helyettesíteni az irodalmi műveket.

A tanulási terület speciális fejlesztési részterületei valamennyi évfolyamon:

a) Egyéni társalgás

Ezeknek az óráknak a keretében zajlik az elsősorban köznapi témájú verbális kommunikáció, a nyelvi szerepváltás, a beszédértés (beszédhallás és szájról olvasás), és a gondolatok önálló, minél érthetőbb

megfogalmazásának folyamatos fejlesztése. A fejlesztés az egyéni anyanyelvi nevelés keretei között történik, speciális módszerek alkalmazásával.

b) Hallás-, ritmus-, mozgásnevelés

Közvetlenül a hallássérülést és annak következményeit tantárgyi keretekben, egyénre tervezett fejlesztési programmal lehet kompenzálni, így válik lehetővé a hallásfigyelem fejlesztése. A speciális tevékenykedtetés a beszédhallás, a hangos beszéd további komponenseinek (beszédhang, beszédritmus, dallam, hangsúly) fejlesztését célozza meg. A dráma és tánc kiemelt szerepet kap a tanulók térbeli tájékozódásának, mozgásuk harmóniájának kialakításában, ön- és társismeretük megteremtésében, problémamegoldó képességük, kommunikációjuk fejlesztésében. A fejlesztési program az egyéni adottságok figyelembevételével készül. Az elért teljesítmények az egyéni hallásveszteség és a személyes adottságok miatt nagy eltérést mutatnak, ezért közös követelményrendszer meghatározása nem indokolt.

5.2. Idegen nyelv

A hallássérült tanulók oktatásában az élő idegen nyelv tanítása az intézmény pedagógiai programja, helyi tanterve alapján szervezett keretekben, a nyelvi fejlettségi szint függvényében történik. Az oktatás folyamatában jelentős hangsúlyt kap az írásos forma.

A csoportokat a nyelvi fejlettségi szint szerint célszerű szervezni. Az értékelés alól felmentett tanulók számára szervezett foglalkozások elsődleges célja a képességfejlesztés, melynek egyik fő feladata az idegen nyelvi készségek fejlesztése, az idegen nyelv elemi szintű tanulására történő felkészítés. Kívánatos a korszerű idegennyelv-tanítás módszereinek alkalmazása, a köznapi helyzetekben történő kommunikációfejlesztés. Indokolt esetben lehetőséget kell biztosítani a jelnyelv választására vagy a magyar anyanyelvi kompetenciák fejlesztésére, az idegen nyelvi órák keretében, a többi tanuló által tanult nyelv helyett.

5.3. Matematika

A nyelvi kommunikációs szint, a fogalmi gondolkodás, a szövegértő olvasás, valamint a matematikai problémák felismeréséhez és megoldásához szükséges absztrakciós képesség szoros összefüggést mutat. Ebből következően a matematika eredményes oktatásának feltétele a fogalmi, gondolkodásbeli megalapozottság. Ehhez szükséges, hogy a nyelvi kommunikációs szint megfelelő alapokat biztosítson a gondolkodási műveletek elsajátításához. A hallássérülésből adódó szókincs- és beszédértésbeli, szövegértő olvasásbeli eltérések kihat(hat)nak a gondolkodási műveletek flexibilitására. A matematikai gondolkodás fejlesztése a tevékenykedtetés, a manipuláció, a speciális szemléltetés és a tananyagok – interaktív tábla és digitális tananyagok – lehetőség szerinti alkalmazásával valósul meg.

- A matematika és a valóság kapcsolatának erősítése hangsúlyos szerepet kap. Egy-egy matematikai ismeret, fogalom rögzítését és előhívását konkrét élmények, konkrét tapasztalatok biztosítják a tanulók számára. A valóságos élethelyzetekben előforduló matematikai tartalmak megragadása mellett egyidejűleg az ezt leíró nyelvi kifejezésformák begyakorlása is szükséges.
- A matematikai tartalmakat a tanulók szókincsének, szövegértésének, nyelvi fejlettségének megfelelő szintű szöveges feladatokban kell reprezentálni.
- Kiemelt jelentőségű a szemléltetés, a tevékenykedtetés, a cselekvésből kiinduló gondolkodásra nevelés, a felfedeztető tanulás-tanítás, a megértésen alapuló fejlesztés, azaz a tanuló aktív részvétele a folyamatban. A tartalomba ágyazott képességfejlesztés célja a készségek, kompetenciák (gondolkodási, kommunikációs, tanulási, együttműködési készségek stb.) fejlesztése.
- A matematikai jelrendszer – matematikai jelek, formulák – készségszintű alkalmazása a gondolkodásfejlesztés mellett elősegíti a nyelvi kompetencia fejlődését is.

- Az auditív csatorna részleges vagy teljes kiesése miatt a matematikai kompetencia kialakulásához az ép hallású tanulókhoz képest több időre, rendszeres gyakorlásra, többszöri ismétlésre kell számítani. Ehhez a tananyag mennyiségének csökkentésére, módosítására, elhagyására és/vagy változatos segédeszközök biztosítására lehet szükség.
- A Nat-ban rögzített tananyaghoz képest a helyi tanterv szintjén a tanulók nyelvi állapotához, fejlettségi szintjéhez szükséges differenciálni, redukálni, adaptálni, helyettesíteni az ismeretanyagot.

5.4. Történelem és állampolgári ismeretek: történelem, állampolgári ismeretek

A tanulási terület speciális fejlesztési tartalmát képezi a történelmi időben és térben való tájékozódóképesség formálása, a kritikus gondolkodás, problémamegoldás, kommunikáció, kreativitás, együttműködés, történelmi gondolkodás fejlesztése. A hallássérült tanuló így mélyebben képes megismerni a valóságot maga körül, segítséget kap a társadalomban való eligazodáshoz, beilleszkedéshez, továbbá a jövőről is felelősebben tud gondolkodni.

A tanulási terület sérülésspecifikus tartalma kiegészül a hallássérült személyek társadalmi beilleszkedését segítő szociális és jogi ismeretek oktatásával.

A Nat-ban rögzített tananyaghoz képest a helyi tanterv szintjén a tanulók nyelvi állapotához, fejlettségi szintjéhez szükséges differenciálni, redukálni, adaptálni, helyettesíteni az ismeretanyagot.

5.5 Erkölcs és etika

A tanulási terület speciális fejlesztési tartalmát a különböző nézőpontok létezésének ismerete, a társas helyzetek szabályainak megértése és a hozzájuk való rugalmas alkalmazkodás jelenti. Alapvető cél az énkép és önismeret fejlesztése, saját és mások érzelmeinek felismerése, megértése, a saját gondolatok és érzelmek verbális kifejezésének tanítása. Támogatni kell a tanulóban a segítőkészséget, az empátiát, a toleranciát, az együttműködést, a szolidaritást, az asszertivitásra törekvő konfliktusmegoldást.

A szövegértési és figyelmi nehézségek miatt az összefüggések megértése, a tanulságok levonása külön figyelmet érdemel. A sajátos nevelési igény miatt a másság elfogadása, a pozitív diszkrimináció és a jogérvényesítés gyakorlati kérdései is megjelennek a tanulási terület témakörei között.

A Nat-ban rögzített tananyaghoz képest a helyi tanterv szintjén a tanulók nyelvi állapotához, fejlettségi szintjéhez szükséges differenciálni, redukálni, adaptálni, helyettesíteni az ismeretanyagot.

5.6. Természettudomány és földrajz: környezetismeret, természettudomány, biológia, kémia, fizika és földrajz

A beszédkommunikációjukban és megismerő tevékenységükben akadályozott hallássérült tanulókat lehetőség szerint gyakorlati tevékenykedtetéssel, multiszenzoros tapasztalatszerzéssel olyan alkalmazható ismeretek birtokába kell juttatni, melyek konvertálhatók a természeti környezet, a viszonylatok, összefüggések felismeréséhez. A természettudományos és más tantárgyak közötti kapcsolatokat projektmunkákkal, projektnapok/hetek rendezésével lehet erősíteni. A Nat-ban rögzített tananyaghoz képest a helyi tanterv szintjén a tanulók nyelvi állapotához, fejlettségi szintjéhez szükséges differenciálni, redukálni, adaptálni, helyettesíteni az ismeretanyagot.

5.7 Művészetek: ének-zene, vizuális kultúra, dráma és színház

Az önkifejezés, az információszerzés számtalan lehetősége teremthető meg e tanulási terület tartalmain keresztül. A kreativitás fejlesztése szempontjából megkülönböztetett jelentőséggel bír a vizuális kultúra fejlesztése, a különböző manuális technikák megismertetése és sokoldalú művelése. A személyiség

fejlesztésében a dráma és a tánc adta lehetőségek kihasználása fontos az önkifejezés miatt. A tanulók teljesítménye e tanulási terület egyes részterületein eléri, sőt, meghaladhatja a halló társak produktumait. A vizuális kultúra a többi szaktárgy (pl. földrajz, fizika) tanításához nyújt segítséget, fejleszti a tanulók absztrakciós készségét. A művészet nyelvének értése és használata egy újabb kommunikációs csatornát nyit meg a hallássérült gyermekek számára. A képi, térbeli gondolkodás, a kreativitás, a problémák felvetése és a megoldási utak keresése, az empátia, az elfogadás, az ízlés kialakulása mind újabb és újabb lehetőséget teremt a nyelvi fejlesztésre, az érzelmi élet gazdagítására és egyben a személyiség formálására.

5.8. Technológia: technika és tervezés, digitális kultúra

A hallássérült tanulóknak az információszerzésben és kommunikációban meglévő akadályozottságuk következtében alapvető szükségük van a vizuális információszerzés, -feldolgozás és -átadás legkorszerűbb technikáinak ismeretére és ezek alkalmazására. Megkülönböztetett jelentősége van a digitális technológiának az írásos kommunikációban. Ezért a gyermekeket a lehető legkorábbi életkortól tanítani kell a számítógép helyes használatára, illetve az internet által kínált kommunikációs lehetőségek tudatos, kulturált elsajátítására, az információszerzés módjaira, a szerzett információ kritikus kezelésére. Az internet a hallássérült tanulók számára is az ismeretek hatalmas tárházát nyújtja. Az internethasználatot nehezíti azonban szűkebb szókincsük és az ebből fakadó szövegértési nehézségük. Kiemelt feladat azon keresőprogramokkal való megismertetésük, melyek segítenek a lényegkiemelésben és az írott szöveg megértésében (digitális szótárak, képkereső programok stb.). Fontos felismertetni a tanulókkal azt a folyamatot, hogy az információk gyűjtése, majd az azokkal való továbbdolgozás miként vezet új digitális tartalmak kialakulásához, kialakításához. A hallássérült személyek számára az internet használata lehetőséget biztosít arra, hogy kapcsolatot építsenek ki halló emberekkel, illetve kapcsolatot tartsanak sorstársaikkal. Fontos megismertetni velük ennek nyelvi kultúráját, valamint a kapcsolatkeresésben rejlő veszélyeket is. Mivel a hallássérült tanulók erősen motiváltak a digitális eszközök használatában, ezt a motivációt ajánlott kihasználni más tanórákon is. A tárgyi tudás megszerzését a hallássérült tanulók sajátos nevelési igényének megfelelően széles körű szemléltetés segíti (szöveg, hang, kép, animáció, videó és interaktivitás), ami színesebbé, élményszerűvé teszi a tanulási folyamatot. A multimédia bevonása a tanítás folyamatába lehetővé teszi, hogy a nagyothalló gyermekhez többféle csatornán, többféleképpen és többszöri ismétlést biztosítva jusson el ugyanaz az információ. Az így megszerzett tudás számos művelődési területhez, iskolai és iskolán kívüli tevékenységhez kapcsolódik. A vizuális kommunikáció is mind nagyobb teret nyer, azaz a multimédia közvetítésével a szavak és a szövegszerkesztés mellett a látványszerkesztés is előtérbe kerül. A hatékony informatikatanítás akkor valósulhat meg, ha megfelelően megszervezett. Ennek során lehetővé válik az egyes tanulókkal való differenciált foglalkozás vagy a nehezen tanuló gyerekek megsegítése, a hallássérült tanulók tanulási sikerélményhez juttatása. A Nat-ban rögzített tananyaghoz képest a helyi tanterv szintjén a tanulók nyelvi állapotához, fejlettségi szintjéhez szükséges differenciálni, redukálni, adaptálni, helyettesíteni az ismeretanyagot.

5.9. Testnevelés és egészségfejlesztés: testnevelés

A tanulási terület speciális szerepe többirányú. A fejlesztésnek figyelembe kell vennie a tanulók adottságait, az átlagosnál gyakrabban előforduló mozgáskoordinációs zavarokat, a testi fejlődési rendellenességeket, a térbeli orientációs zavarokat. Ez a tehetséggondozás fontos területe is egyben, ahol a hallássérült tanulók jó adottságaikat fejlesztve a halló társakkal azonos teljesítményekre képesek. Feladata a fizikai munkavégzésre történő testi és pszichikai felkészítés, a motoros képességek fejlesztése, a fizikai kondíció növelése, az egészséges életre nevelés, a mozgásigény kialakítása, a halló gyermekekkel való kapcsolatok kiépítése, versenyhelyzetek teremtése.

6. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

A hallássérült tanulók oktatásának pedagógiai szakaszai – módosításokkal – megegyeznek a Nat pedagógiai szakaszolásával. A hallássérült tanulók nyelvi szintje általában indokolja, hogy a bevezető szakasz hosszabb

idősávban – teljesítésére egy, illetve két tanév javasolt – szerveződjön, de az iskola pedagógiai programja és helyi tanterve alapján a későbbiekben is sor kerülhet egy évfolyam tananyagának egy tanévnél hosszabb időtartamban történő feldolgozására. Indokolt, hogy az alsó tagozatos szakasz előtt egy év alapozó időszak szerveződjön. Az alapozó szakasz idősávjában – a korai gondozás és a (speciális) óvodai nevelés eredményeire támaszkodva – a nyelvi kommunikációs készségek kialakítása, fejlesztése dominál. Ekkor a szókincs fejlesztését, a köznapi nyelv elemeinek elsajátítását, a beszédérthetőség fejlesztését, a nyelvi különbségek kezelését, valamint a nyelvi-szociális érintkezési formák kialakítását végezzük. Emellett a gyakori társuló zavarok miatt kiemelt feladat a kultúrtechnikák elsajátításához szükséges részképességek fejlesztése, a tanulási zavar szűrése és prevenciója, a gyermek szükségleteinek megfelelő terápiák lehetőség szerinti alkalmazása.

A gyerekek kisiskolás korukra elsajátítják és megközelítően olyan szinten birtokolják az alapvető kultúrtechnikákat, hogy eszközként használhatják a további tanulmányaik során. Legkésőbb az alsó tagozatos szakasz végére a nagyothalló tanulók nyelvi kommunikációs fejlettsége optimális esetben megközelítheti vagy elérheti az azonos korú halló tanulók fejlettségének alsó szintjét. A felső tagozatos szakaszra már kialakultnak tekinthető az egyéni beszédállapot. Erre támaszkodva általában megvalósítható:

- a nyelvi rendszer további finomítása, a nyelvi-kommunikációs szint emelése, az olvasás-írás eszközszintű használata;
- a nyelvi érintkezés formáinak bővítése: szélesebb körű tájékozódás a köznapi nyelvhasználatban, árnyaltabb alkalmazás, a tanulási területek és témák tartalmának megfelelő fogalmak értő használata;
- a szociális kapcsolatrendszer, az érintkezési formák pontos értelmezése, a kommunikációs szándéknak megfelelő nyelvi formák megválasztása.

Valamennyi pedagógiai szakasz kiemelt feladata:

- a beszédhallás folyamatos fejlesztése;
- a pályairányítás, a reális pályaválasztás előkészítése, a továbbtanulásra való felkészítés;
- az épen maradt funkciók fejlesztése, a tehetség gondozása.

A súlyos fokban hallássérült tanulók oktatásának pedagógiai szakaszai – módosításokkal – megegyeznek a Nat-ban rögzített pedagógiai szakaszokkal és tartalmakkal.

A nyelvi kommunikációjában nagyfokú elmaradást mutató hallássérült gyermek iskolakészültsége indokol(hat)ja, hogy az alsó tagozatos szakasz bevezetése előtt 2 év alapozó időszak, előkészítő osztály szerveződjön. Az alapozó időszak speciális fejlesztési feladatát a nyelvi kommunikáció beindítása jelenti. A megnövelt időtartam funkciója (a korai fejlesztésre és az óvodai nevelésre építve) a nyelvi kommunikáció alapozásának folytatása, az életkornak megfelelő élmények, ismeretek tartalmainak nyelvi megfogalmazása, megértése, továbbá a szókincs bővítése, mondatok alkalmazása.

Célja:

- az olvasás technikájának kialakítása;
- az elemi szövegértési kompetencia kialakítása;
- az írás technikájának kialakítása;
- a beszédérthetőség fejlesztése, a beszédhangok minél pontosabb ejtése;
- a beszéddinamika fejlesztése, javítása;
- a hallási figyelem fejlesztése;
- az épen maradt funkciók fejlesztése;

- a jelnyelvi kompetencia fejlesztése (hallássérült gyermekek számára létrehozott speciális intézményekben).

A nyelvi kommunikáció biztonságos megalapozásával, folyamatos fejlesztésével lehetséges, hogy a kultúrtechnikák (olvasás, írás, nyelvi rendszer) mindinkább az ismeretszerzés eszközeivé váljanak.

Az alsó tagozatos (1–4. osztály) szakasz végéig átfogó feladat a nyelvi rendszer kiépítése. Megvalósítása elsődlegesen a Magyar nyelv és irodalom tanulási terület fejlesztési feladata. Általános cél, hogy ez a szakasz megalapozza egy olyan direkt kommunikációs szint elérését, amely alkalmas valamennyi tanulási terület ismeretanyagának teljesebb körű elsajátítására (szókincs, nyelvalaki struktúrák stb. vonatkozásában). Alkalmazása, gyakorlása minden területen megvalósítandó fejlesztési feladat, beépíthető a szabadon választott és a rehabilitációs célú tanórák programjaiba. Az 1. osztály végén szükséges a nyelvi kommunikációs fejlettségi szint mérése, mert ekkorra már megjelennek azok a nyelvi készségek, amelyek lehetővé teszik az értékelést. Jelentősen eltérő fejlődési ütemű tanulók esetében – a szakértői bizottság bevonásával – javaslatot kell tenni a fejlesztés további formájára, módjára, szükség esetén az iskolatípus változtatására. A nyelvi kommunikáció építésének feladatai az általános iskolai oktatás egész időtartama alatt döntően befolyásolják a tanulási területek tartalmainak feldolgozását. A felső tagozatos (5–8. osztály) szakasz végére a nyelvi készségek olyan szintjére juttatható el a súlyos fokban hallássérült tanulók egy része, ami alkalmassá teszi őket az egyre önállóbb ismeretszerzésre, a szövegalkotó műveletek végzésére, a korszerű műveltség iskolai tartalmának birtoklására. Ennek megfelelően valamennyi tanulási területen megjelenik az anyanyelvi készségek intenzív fejlődése (a szóbeli és írásbeli közlés gyarapodása, a beszéd- és szövegértés készségei, az aktív és passzív szókincs növekedése, a passzív szókincs aktivizálási folyamatának gyorsulása). Vannak azonban olyan tanulók is, akiknél a fenti készségek csak alacsonyabb szinten jelennek meg, akiknél az egyre önállóbb ismeretszerzés csak alacsonyabb szinten tapasztalható.

A jelnyelv a súlyos fokban hallássérült egyének számára az egymás közötti kommunikáció fontos eszköze lehet. A hangos beszédet kísérő jelnyelv segítséget nyújt a nyelvi kommunikáció közvetítésében és értelmezésében azokban az esetekben, amikor a nyelvi közlés megértése különböző okok miatt akadályozott (mentális problémák, diszfázia, részképességzavarok stb.). Bilingvális oktatás esetén hangos beszéddel és jelnyelven is biztosítani kell az információkat, a tanulók és szüleik elhatározásának figyelembevételével, valamint a szükséges személyi és tárgyi feltételek alkalmazásával.

A fejlesztés kiemelt feladatai:

- a szociális kapcsolatrendszer, az érintkezési formák pontos értelmezése, nyelvi formáinak elsajátítása a személyiség harmonikus fejlesztése érdekében;
- az ismeretek bővítésével kapcsolatos fogalomrendszerek pontos kiépítése, a tudáselemek értő, értelmező összekapcsolása a kognitív funkciók (a felfogás, a feldolgozás, a lényegkiemelés, az összefüggések meglátása és alkalmazása) szintjeinek fejlesztésével;
- a vizuális percepció, az önkifejezés, a valóság képi feldolgozásának, megjelenítésének, értelmezésének folyamatos bekapcsolása a tanulás-tanítás folyamatába, a személyiség kibontakoztatása, gazdagítása céljából;
- a magyar nyelv szabályainak megfelelő beszéd komplex, folyamatos fejlesztése;
- a beszédhallás, a beszédérthetőség fejlesztése az oktatás valamennyi szakaszában;
- a jelnyelvi kompetencia fejlesztése;
- az információszerzés, az interperszonális kapcsolatok új technikai formáira való felkészítés (számítógép, internet stb.), az írásos kommunikáció, valamint az idegen nyelv ismerete, írásos formájának hangsúlyos megalapozása és fejlesztése;
- a tehetségre utaló személyiségjegyek feltárása és gondozása;

- a beszédértés és a mondanivaló kifejezésének fejlesztése;
- a szövegértő olvasás folyamatos fejlesztése;
- felzárkóztatás, differenciálás;
- tehetséggondozás;
- a mozgás és ritmus intenzív fejlesztése;
- a továbbtanulás, a szakmaszerzés ismereteinek, lehetőségének alapozása, kitekintés a munka világára.

7. A hallássérült tanulók egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozásai

A feladat jellegéből adódóan az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció döntően individuális jellegű, ezért egyéni vagy kiscsoportos keretben valósul meg.

- A hallás korlátozottsága és annak súlyos következményei döntő befolyással bírnak nemcsak a fogalmi gondolkodás fejlődésére, hanem a lelki élet, a személyiség fejlődésének egészére is. Ezt megelőzendő, alapvető pedagógiai fejlesztési cél a lehetőség szerinti legkorábbi időponttól kezdett szakszerű hallásnevelés (a meglévő hallásmaradvány aktivizálására alapozva), a technikai lehetőségek felhasználásával. Ehhez elengedhetetlen a vizuális és a hangzó nyelv elérhetővé tétele.
- Az egyéni anyanyelvi nevelés az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs célú órakeretben kerül megvalósításra. Az iskolai fejlesztés alapozó és alsó tagozatos szakaszában a hallássérült gyermek egyéni adottságaihoz, érdeklődéséhez igazodó központi témájú társalgások szolgálják a nyelv, a beszéd különböző területeinek fejlesztését. Középpontban az alapvető hangzó nyelvi készségek (a szájról olvasásra és a hallásmaradványra támaszkodó beszédértés, a gondolatok önálló kifejezése) erősítése áll. A társalgások keretében kerül sor a beszédérthetőség (tempó, ritmus, hangsúly, artikuláció) folyamatos fejlesztésére is. A felső tagozaton folytatódik a magyar nyelvi kompetencia kibontakoztatása a Magyar nyelv és irodalom tanulási területhez is igazodva.
- A beszéd, nyelv elsajátítási (diszfáziás) és egyéb tanulási zavar tüneteit mutató tanulók komplex korrekciója az iskoláztatás végéig szükséges, elsősorban az egyéni fejlesztés keretében.
- A hallás-ritmus-mozgás nevelés összehangolt fejlesztő tartalma közvetlenül szolgálja a hallássérülés és következményeinek korrekcióját.
- A hangzó nyelvi készségek fejlesztése a rehabilitációs órakereten kívül része valamennyi (nyelvi fejlesztést is megvalósító) tantárgynak.
- Az egészségügyi célú habilitáció a hallássérült tanulók esetében elsősorban a folyamatos otológiai és audiológiai ellátásra irányul. Feltétel: az audiológiai vizsgálatokhoz szükséges tárgyi és személyi feltételek iskolai keretek közötti maradéktalan biztosítása.
- A hallássérült tanulók fokozottabban támaszkodnak a látásukra, ezért annak védelme a fülészeti ellátással azonos fontosságú.
- Kiemelten fontos a mentálhigiénés gondozás, a pszichológiai ellátás, különösen a hallásukat a hangos beszéd kialakulása után elvesztett tanulók esetében – az eredményes iskolai oktatás szempontjából is.

A pszichológiai habilitáció, rehabilitáció elsődleges célja, hogy megelőzze, illetve csökkentse azokat a kedvezőtlen folyamatokat, amelyeket a hallássérülés és az azzal összefüggő eltérő nyelvfejlődés a személyiség fejlődésében okozhat.

A pszichológiai habilitációval, rehabilitációval összefüggő főbb feladatok:

- a társuló problémák (pl. tanulási zavar, hiperaktivitás, autizmus) korai felismerésének segítése, szakemberekhez irányítás, a megfelelő – minél korábbi – terápiához való hozzájutás támogatása;

- tehetséggondozás: a tehetség felismerésének és kibontakozásának segítése;
- a tanulók ön- és társismeretének fejlesztése;
- belső állapotok, érzelmek felismerésének, azonosításának, helyes kezelésének fejlesztése, az empátiás készség fejlesztése;
- a társas helyzetek értelmezésének segítése, a helyzetnek megfelelő kommunikáció, viselkedés kialakítása, többek között a segítségkérés, az önvédelem, önérvényesítés, konfliktuskezelés, alkalmazkodás készségeinek gyakorlása;
- a gyermek, fiatal támogatása a másság megélésében, a sérültség elfogadásának, elfogadtatásának segítése;
- a család támogatása a hallássérüléshez kapcsolódó krízishelyzetekben, a hallássérült gyermek nevelésében;
- a pályaorientáció, a pályaválasztás segítése a hallássérült specifikumok figyelembevételével pályatanácsadás formájában;
- az integráció előkészítése, a gyermek, szülő, befogadó intézmény támogatása, sikertelen integráció esetén a gyermek negatív élményeinek feldolgozása, az önbizalom erősítése;
- az etikai normák ismeretének hiányossága, a fokozott befolyásolhatóság, az áldozattá válás és a bűnelkövetés esetleges veszélyeztetettsége miatt prevenciós foglalkozások szervezése;
- mindezeken túl szükség esetén pszichológiai ellátás – akut krízis, személyiségzavar, magatartászavar, beilleszkedési nehézségek, iskolai vagy családi konfliktusok, egyéb pszichés problémák (szorongás, pszichoszomatikus problémák stb.) előfordulása esetén;
- a tanulók intézményen kívüli pszichológiai ellátása – különösen súlyosabb kommunikációs akadályozottság és kollégiumi bentlakás esetén – lehetetlen, ezért indokolt az intézményen belüli pszichés megsegítésük;
- a nyelvi kommunikáció döntő befolyással bír nemcsak a fogalmi gondolkodás fejlődésére, hanem a lelki élet egészére, a személyiség alakulására is. Ezért alapvető pedagógiai fejlesztési cél a lehetőség szerinti legkorábbi időponttól kezdett szakszerű szurdologopédiai ellátás és igény szerint mindkét nyelvhez (vizuális és auditív) való hozzáférés biztosítása.

Az egyéni anyanyelvi nevelés keretében történik:

- a nyelvi kommunikáció megindításának támogatása;
- a beszédfejlődés természetes vonulatának bejárása, az érthető, megközelítően természetes ritmusú beszéd kimunkálása;
- a még hiányzó beszédhangok kialakítása, automatizálása, illetve a meglévő hibás hangok korrekciója;
- a szupraszegmentális elemek megfelelő használatának tudatosítása, a helyes beszédprozódia állandó gyakorlása;
- a grammatikai, pragmatikai hiányosságok korrekciója;
- a szókincs folyamatos bővítése, a szavak, kifejezések értelmezése, melyek hiányában a jó beszédprodukció elérése lehetetlen;
- a cochleáris implantáció-hallásjavító műtéten átesett gyermekek rehabilitációja, habilitációja, amelynek célja a speciális hallás- és beszédfejlesztés annak érdekében, hogy a környezet hangjainak felismerésétől a beszédhangok differenciálásán keresztül a beszédértés és az érthető beszéd birtokába jussanak. Mindezzel a minél korábbi integráció a cél;

- speciális intézményi oktatás esetén az integrált iskolai és iskolán kívüli életre történő felkészítés biztosítása;
- a képességprofilnak megfelelően kell kidolgozni és megvalósítani az egyéni fejlesztési tervet, melybe lényeges beépíteni a diszfáziás tünetek kezelésére specifikusan kidolgozott eljárásként bevált Affolter–Heldstab-féle módszert;
- fontos, hogy a halló társakkal végzett közös tevékenységek, közösen szerzett élmények során a hallássérült gyermekek felismerjék azokat a kapcsolódási pontokat, melyek segítségével egyenértékűnek tekinthetik magukat a halló tanulókkal. Ennek érdekében szükséges, hogy a speciális intézményi keretek között tanuló hallássérült gyermekek a kezdő évfolyamokban érintkezzenek a halló gyermekekkel, megkezdődjön a kapcsolattartás, és beépüljön a hallássérült gyermekek életébe. A későbbiekben, a középső évfolyamokon szükségessé válik a többségi iskolában nevelkedő gyermekekkel, gyermekcsoportokkal való növekvő gyakoriságú együttlét, együtt-tanulás, együtt-sportolás stb., az utolsó két évfolyamon pedig az életpálya tervezése, a pályaorientáció, a pályaválasztás és az ezzel kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismeretek, tevékenységek végzése.

Kiemelt feladat a tehetséggondozás, melynek keretében megvalósul az átlagnál jobb nyelvi képességekkel rendelkező tanulók anyanyelvi kompetenciáinak kiemelt fejlesztése a következő területeken:

- a szövegértési és szövegalkotási automatizmusok kialakítása az egyes szövegtípusok szerkezeti és jelentéstani jellemzőinek felfedeztetésével;
- a kommunikáció tudatos stratégiáinak felépítése különféle közlési helyzetekben és szövegtípusokban;
- az egyéni közlési stratégiák kialakítása és használata;
- a kommunikációs magatartásmódok és tevékenységek egyszerre kreatív és normatív használata;
- a nyelvi problémaészlelés képességének folyamatos fejlesztése;
- a nem verbális önkifejezés képességének fejlesztése, illetve a partner nem verbális jelzéseinek értelmezése.
- a kiemelkedő matematikai-logikai gondolkodással bíró tanulók matematikai kompetenciáinak fejlesztése és szövegértési kompetenciájának olyan szintre emelése, amely képessé teszi őket a matematikai szöveges feladatok megértésére.
- az anyanyelvi és a kiemelkedő egyéb kompetenciák mind magasabb szintű és szélesebb körű birtoklásának elősegítése minden tanulási területen, amely képessé teszi tehetséges tanulóinkat a verbális, hangzó és képi kommunikáció eszközeinek és kódjainak, a különböző információhordozók üzeneteinek megértésére és feldolgozására, ezzel az önálló tanulás képességének gyakorlására.

8. A halmozottan sérült hallássérült tanulók fejlesztése

A hallássérült tanulók populációjának napjainkra jellemző változása komoly kihívás a szakterületi intézmények gyógypedagógusainak, mivel a társuló fogyatékosságok, a diszfáziás tanulók nagyszámú megjelenése a speciális iskolákban korábban nem alkalmazott módszertani eljárásokat és óraszervezési technikákat igényel, ráadásul a specifikus nyelvi zavar, valamint a kísérő pszichomotoros tünetek változatos formában, sajátos összetételben jelennek meg a hallási fogyatékosság enyhébb vagy súlyosabb mértéke mellett. A halmozottan sérült hallássérült tanulók nevelési, oktatási lehetőségeit alapvetően befolyásolja a társult fogyatékosság jellege és súlyossága.

a) A társuló zavarok közül előfordulásuk gyakorisága szempontjából kiemelkednek a speciális nyelv- és beszédelsajátítási, beszédértési és szövegértelmezési nehézségek (diszfázia, diszlexia, diszgráfia, diszgrammatika), melyek nem indokolhatók a hallássérüléssel. A korrekcióban kiemelt szerepet

játszanak az egyéni anyanyelvi nevelés órakeretében felhasználható habilitációs jellegű órák és a csoportos órák szervezési lehetőségei. A korrekció során fontos szerepet játszanak az egyéni társalgások, valamint az alkalmazott speciális módszerek. A korrekciós órákra a zavar súlyosságához igazodó óraszámban valamennyi évfolyamon szükség van. A tánc a zenével együtt fejleszti a hallást, a ritmusérzéket; a tanult mozgássorok hozzájárulhatnak a tanulási zavarok terápiájához, a tanulási képességek fejlődéséhez. A tánc a zenével együtt segítheti a belső tartalmak kifejezését, az öröm megélését.

b) Látási fogyatékosság, mozgásszervi fogyatékosság, autizmus spektrumzavar

Mozgásszervi fogyatékosság, jelentősebb rövidlátás, illetve autizmus spektrumzavar esetén a korrekció érdekében más szakemberekkel (pl. tiflopedagógus, szomatopedagógus, autizmus szakirányon végzett gyógypedagógus, konduktor, esetleg nevelési-oktatási feladatokat ellátó gyógytornász) való konzultációra, illetve aktív segítségükre van szükség. Látási fogyatékosság esetén az ültetésre (táblakép), az írott anyagok adaptálására és a tanár közelségére külön gondot kell fordítani. Fontos, hogy szükség esetén a tanuló autizmusspecifikus terápiában részesüljön az intézményen belül vagy kívül.

c) Értelmi fogyatékosság

A fejlesztés egyaránt épít a nagyothalló tanulók, valamint az enyhe és középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók iskolai fejlesztésének irányelveire. Ezeket úgy alkalmazza, hogy figyelembe veszi a tanuló egyéni adottságait, fejlesztési szükségleteit, aktuális pszichés állapotát, az egyes területeken tapasztalt lemaradását, fejleszthetőségének határait. Az iskolai fejlesztés elveit és szakaszait – valamennyi érintett fogyatékossági terület pedagógiai és rehabilitációs feltételeinek biztosításával – a helyi tantervben kell meghatározni. A helyi tantervben a tartalmaknak, a továbblépés feltételeinek meghatározásánál kell figyelembe venni az érzékszervi fogyatékosság tényét, valamint a pszichés állapotot. A közvetlen és tágabb környezet megismertetésére, az ismeretek közvetítésére és megerősítésére, a cselekedtetésre, az önálló életvezetéshez szükséges készségek megalapozására, a pozitív értékelésre épülő fejlesztés differenciált formában történik.

Azoknál a tanulóknál, akiknél a hangos beszéd elsajátításának nagyfokú nehézsége vagy akadályozottsága tapasztalható, egyéb alternatív kommunikációs lehetőségek is használhatók (gesztus-, jelnyelv, képi kommunikáció).

Az AAK alternatív kifejezés arra utal, hogy a hangzó beszéddel nem kommunikáló és/vagy kommunikációjában súlyosan akadályozott személy számára a hagyományos kifejezési módok (beszéd, írás) helyett más megoldásokat kell keresni, ami az egyszerű reflexektől a nyelvi szintű alkalmazásig terjedhet. Az augmentatív kommunikáció az érthető beszéd hiánya következtében súlyosan károsodott kommunikációs funkció átmeneti vagy tartós pótlására szolgáló kommunikációs rendszerek csoportja. Lényege, hogy a beszéd helyett a sajátos nevelési igényű tanuló nonverbális úton fejezi ki magát, felhasználva mindazt a lehetőséget, amelyet a hangjelzések, gesztusok, manuális rendszerek és/vagy a betűket, rajzokat, jelképeket, fotókat, tárgyakat stb. tartalmazó kommunikációs eszközök, valamint hangadó gépek (kommunikátorok) biztosítanak. Minden augmentatív kommunikációs rendszer több, egyénre szabott, térben és időben eltérő használhatóságú kommunikációs eszközből áll, amelyek tartalmazzák a kommunikációs hatékonyságot növelő valamennyi üzenethordozót, segédeszközt, stratégiát és technikát. Az augmentatív kommunikáció hatékony használata megteremti a társadalmi integráció, az önkifejezés, az intellektuális, érzelmi és szociális fejlődés lehetőségeit.

Az egyéni felzárkóztató programok alapján történő fejlesztés során a domináns fogyatékossághoz igazodva, de a társult fogyatékosságból eredő korlátokra is tekintettel kell megvalósítani a képességek fejlesztését. Az egyéni fejlődést nyomon követő pedagógiai diagnosztizálásra alapozva fogalmazhatók meg a fejlesztés rövid távú céljai, feladatai, követelményei.

d) A hangos beszéd kialakulása után hallássérültté vált tanulók iskolai fejlesztése

A tanulók e csoportja esetében a sajátos nevelési igény a hallássérülés bekövetkezésének idejétől jelenik meg. Állapotuktól függően folytatják tanulmányaikat előző iskoláikban vagy a hallássérültek megfelelő iskolatípusában.

Oktatásuk Nat-hoz való viszonyát alapvetően a befogadó iskola helyi tanterve, hallássérülésükből következő sajátos egészségügyi és speciális pedagógiai igényük szabályozza. Pedagógiai, valamint egészségügyi célú rehabilitációjukat az alábbiak figyelembevételével szükséges tervezni:

- a hallókészülék használatára szoktatás;
- a hallásmaradvány kondicionálása;
- a meglévő beszédállapot fenntartása (megőrzése) és fejlesztése;
- a szájról olvasás készségének kiépítése, fejlesztése;
- a módosult életvitel elfogadtatása, a harmonikus személyiség erősítése.

9. Állapotmegismerés, szakértői vélemény

A hallássérült tanulók iskolai ellátásának, egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs fejlesztésének alapja a szakértői vélemény. A szakértői vélemény tartalmazza a vizsgálat célját, előzményeit, a diagnózist/diagnózisokat és a komplex szakértői vizsgálat eredményeit, megállapításait. A hallássérülés területén nem megyei, hanem országos szakértői bizottság működik. A diagnosztikus munka a tradicionális hazai komplex diagnosztikai eljárás rendszerét követi. A szakértői vélemény javaslatot tartalmaz azzal kapcsolatban, hogy a tanuló együttnevelés vagy különnevelés keretében folytassa-e tanulmányait, megjelölve a nevelési-oktatási intézményt. Kitér a szakemberszükségletre, a rehabilitációra vonatkozó időkeretre, a rehabilitáció által érintett területekre, valamint az egyéni kedvezményekre, mentesítésekre.

Az egyéni fejlesztési tervet megalapozó legfontosabb felmérések hallássérülés esetében a következők: hallásvizsgálat, nyelvi-kommunikációs képesség/készség, nonverbális kommunikáció, pszichomotoros fejlettség, egyéni állapotmegismerés, adaptív magatartás, szociális érettség, átfogó mentális képesség (intelligencia), viselkedési problémák, bizonyos esetekben: motoros készségek, szenzomotoros integráció, magatartás, személyiségi jellemzők.

10. Differenciálás

A hallássérült gyermekek csoportja rendkívül heterogénnek tekinthető sokféle, a tanulást alapvetően meghatározó szempontból. A tanulók közti különbséget és az arra való megfelelő reagálást a gyógypedagógiai munkában alapvető fontosságúnak kell tekinteni. A differenciálás irányulhat a tanulás tartalmára, amikor a különböző tanulók vagy tanulócsoportok különböző témákat dolgoznak fel, majd osztják meg egymással az ismereteket, vagy a tanulás módszereire és az alkalmazott eszközökre is. Ha a megfelelő diagnosztikus eljárásokkal fel tudjuk tárni, hogy kinél milyen kompetenciaterületen mutatkoznak elsősorban hiányosságok, akkor megszervezhető ezeknek a területeknek a differenciált fejlesztése. Az alkalmazott módszertani alapelvek egyik legfontosabbika a differenciálás. Hallássérült tanulók esetén ez a következő területeken valósulhat meg:

- a tananyag, feladat választásában;
- az alkalmazott nyelvi szintben, az alkalmazott nyelvben (hangzó magyar nyelv, magyar jelnyelv);
- a tananyag feldolgozásának menetében;

- a feldolgozás módjában;
- a segítségnyújtás mértékében, minőségében;
- az értékelésben;
- az alkalmazott kommunikációs módokban;
- a tanulási tempóban.

A BESZÉDFOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEK-OKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI

1. A beszédfogyatékos tanuló

A törvényi szabályozás dokumentumaiban szereplő beszédfogyatékosság sajátos nevelési igény (a továbbiakban: SNI) kategória elnevezés az érintett populációba tartozó gyermekek körének csak egy részét nevezi meg explicit módon. A jelenlegi elnevezés a beszédzavart hangsúlyozza, miközben a szintén e kategóriába tartozó nyelvi zavarok a társadalmi részvétel szempontjából általában nagyobb hátrányt jelentenek. A magyar és nemzetközi szakirodalmi konszenzus alapján: *Beszédfogyatékosok csoportjába tartozik minden olyan tanuló, aki a beszéd és/vagy nyelv receptív folyamatainak (beszédfeldolgozás, beszédértés, nyelvi megértés) vagy expresszív folyamatainak (beszéd és nyelvi kifejezés, produkció) szerveződésében súlyos fejlődési eredetű vagy szerzett zavart mutat. Ez a zavar különböző klinikai képekben jelenik meg, és életkor szerint is eltérő jelleget mutathat. A verbális kommunikáció súlyos zavara, valamint a verbális tanulási folyamatok atipikus alakulása, jelentős eltérése miatt az ilyen tanuló a társadalmi beilleszkedés szempontjából akadályozott*.

A fenti ernyődefiníció jogi és szakmai szempontból is kiegyenlített, a részvétel elvét érvényesíti. Jól mutatja az iskoláskorban a beszéd- és nyelvi zavarokra épülő verbális tanulási zavarokkal való természetes összefüggést, annak ellenére, hogy a jelenlegi törvényi szabályozás szerint a verbális tanulási zavarok nem a beszédfogyatékos, hanem az egyéb pszichés fejlődési zavar gyűjtőkategóriájába tartoznak. Jelen irányelv a továbbiakban is a törvényi elnevezés megtartása mellett, de markánsan különböző tünetegyüttesekként mutatja be a beszéd- és nyelvi zavarokat, melléjük rendelve a különböző specifikus ellátási szükségleteket.

A beszéd- és nyelvi zavarok diagnosztikus kategóriái az iskolába lépéskor és az iskoláskorban jellemzően az alábbiak:

1.1. Beszédzavarok

- Hangképzési zavarok
- Rezonanciazavarok (hipernazalitás, hiponazalitás)
- Beszédfolyamatossági zavarok (dadogás, hadarás)
- Artikulációs zavarok (beszédhanghibák)
- Beszédmozgászavarok (verbális diszpraxia)

A beszéd atipikus fejlődésével küzdő gyermekek a feltűnő zavarjelenség miatt többnyire korán diagnosztizálásra kerülnek. Iskoláskorra általában letisztul, hogy átmeneti fejlődési nehézségről vagy súlyos fejlődési zavarról van szó. Az átmeneti nehézségeket a logopédiai alapellátás szakszolgálati keretben kezeli. A súlyos beszédzavart mutató óvodások/tanulók kapnak lehetőséget SNI-ellátásra. Ez biztosítható különnevelést vagy inkluzív nevelést megvalósító intézményben is. Ezen tanulók tanulásban való részvételét vagy iskolai teljesítményét jelentősen befolyásolhatja beszédfejlődési vagy szerzett beszédbeli akadályozottságuk. Ezek között elsősorban a szóbeli kommunikációt jelentősen akadályozó *rezonanciazavarok,* a *beszédfolyamatossági zavarok és a beszédmozgászavarok* emelhetők ki. A beszédkiejtés és a beszédmozgászavarok egyes típusainál a nyelvi kifejezés zavara is fennáll. A *hangképzés (hangadás) zavarai* szintén ritkán kapnak SNI besorolást, csak akkor, ha a hangszalagok hibás működése folytán a szóbeli beszéd kivitelezése súlyosan akadályozott. A beszédfejlődési zavar jellegétől függően társulhat hozzá specifikus tanulási zavar is (pl. rezonanciazavarok, beszédmozgászavarok), mely a következő alfejezet részletező leírásában minden esetben külön jelzésre kerül.

1.2. Auditív feldolgozási zavarok

Az érintett tanulók a hallható jelek feldolgozásában mutatnak súlyos zavarokat, ez jellemzően a beszédfeldolgozásban, így a beszédértésben is komoly gondot okoz. Felderítésükre nem minden esetben kerül

sor iskoláskorig, mivel az auditív információfeldolgozás zavara nem feltétlenül társul a kifejező beszéd zavarával, így a környezet számára kevésbé feltűnő az atipikus fejlődés. Jelentős számban csak a már kialakult tanulási zavar következtében, sokszor csak 2-3. osztályban kerülnek felismerésre az érintett tanulók beszédfeldolgozási zavarai.

1.3. Nyelvi zavarok

A nyelvfejlődési zavart mutató tanulók mindannyian küzdenek a *nyelvi kifejezőkészség* különböző nyelvi szinteken megjelenő zavarával (expresszív nyelvi zavarok). Ez a beszéd- és nyelvi kifejezészavar érintheti a nyelv hangrendszerét, a beszédhangejtést, az aktívan használt szókincset, annak jelentését, a nyelvtani összefüggések kifejezését, a mondatalkotást, valamint a nyelvhasználatot (pragmatika). A nyelvi kifejezés zavara mellé társulhat a *nyelvi feldolgozás, nyelvi megértés* különböző nyelvi szinteken és különböző súlyosságban megmutatkozó zavara (receptív nyelvi zavarok) is.

A *nyelvi feldolgozás, nyelvi megértés zavarai* a különböző nyelvi szinteket külön-külön és együtt is érinthetik, így pl. a nyelv hangzórendszerét (fonológia), a szókincsét (lexika), a nyelvtani szerkezeteket (morfológia, szintaktika), a nyelvi jelentést (szemantika) és a nyelv mindennapi helyzetekben való alkalmazását – pl. képes beszéd – (pragmatika). Leggyakrabban a szókincs és a grammatika feldolgozási zavarával találkozunk. A fonológiai zavara pedig jelentős szerepet játszik az írott nyelvi zavarok egy formájának, a fejlődési diszlexiának a kialakulásában. A nyelvi feldolgozás, megértés zavarai minden esetben gyengébb nyelvi kifejezési lehetőséget is jelentenek, így általában expresszív zavarral is társulnak (ez nem mindig jelenik meg külön a diagnózisokban). A feldolgozási és kifejezési zavar társult jelenléte minden esetben súlyosbítja a tüneti képet. A nyelvfejlődési zavar fent említett különböző formáit a következő diagnosztikus kategóriarendszer foglalja össze:

- Expresszív nyelvi zavarok:
  - expresszív fonológiai zavar,
  - expresszív morfológiai zavar,
  - expresszív szintaktikai zavar,
  - expresszív szemantikai zavar,
  - expresszív pragmatikai zavar.
- Receptív nyelvi zavarok:
  - receptív fonológiai zavar,
  - receptív morfológiai zavar,
  - receptív szintaktikai zavar,
  - receptív szemantikai zavar,
  - receptív pragmatikai zavar.

Beszédfogyatékos SNI-besorolást csak azok a gyermekek/tanulók kaphatnak, akik elsődleges nyelvi zavarral küzdenek, vagyis expresszív és/vagy receptív nyelvfejlődési elmaradásuk hátterében sem intellektuális képességzavar, sem hallásfogyatékosság, sem autizmus spektrumzavar, sem mozgáskorlátozottság nem áll.

2. A beszédfogyatékos tanulók nevelési, oktatási szempontú jellemzői

A törvényben a beszédfogyatékos SNI tanulók csoportján belül leírt zavarok mindegyike – még gondos fejlesztés ellenére is – végigkíséri a tanulók egész iskolai pályafutását, és természetükből adódóan más-más területen, de markáns teljesítményhátrányt jelentenek. A továbbiakban a beszéd- és nyelvi zavarok jellemzőit – jóllehet mindkettőt a beszédfogyatékos SNI kategóriába soroljuk – külön-külön tárgyaljuk, hogy ráirányítsuk a figyelmet a két csoport tüneti képének alapvető különbségeire és az ezek nyomán jelentkező eltérő ellátási

szükségletekre. A beszédfejlődési zavarral küzdő tanulók a társult zavaroktól eltekintve szinte minden esetben jobb teljesítményt nyújtanak az írott nyelvhez kötődő feladatokban (pl. olvasás, szövegértés-szövegalkotás). Az írásbeli szövegalkotás és szövegértés kompetencia esetükben akár teljesen tipikus fejlődést is mutathat. Ugyanakkor a nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók a nyelvi megértés és/vagy kifejezés zavara miatt a szóbeli és az írásbeli nyelvi teljesítmények terén egyaránt akadályokkal küzdenek. A beszédzavarok esetében ritkán társul az alapproblémához specifikus tanulási zavar. A nyelvi zavarok másodlagos következménye iskoláskorban szinte minden esetben különböző súlyosságú specifikus tanulási zavar, más néven verbális tanulási zavar. A nyelvfejlődési zavar következtében kialakuló tanulási zavarok elsősorban az olvasás-írás tanulása során jelentkeznek, ezen belül a dekódolás (olvasástechnika) és a szövegértés is jelentősen eltérő fejlődést mutathat. Tágabb értelemben azonban a teljes szövegértés-szövegalkotás kompetenciát érintik. Vagyis minden verbális tanulási folyamatban jelentős teljesítményeltéréshez vezetnek (lásd egyéb pszichés fejlődési zavarok leírása), amit nem magyaráz a tanuló intelligenciája, egyéb, nem verbális kognitív képességei vagy szociokulturális helyzete. Így a tanulónak a tankönyvek leckéinek feldolgozásában éppen úgy akadálymentesítésre lesz szüksége, mint a kötelező olvasmányok vagy a szöveges példák esetében. A következményes viselkedési zavarokkal az írásbeli, illetve a szóbeli kommunikáció nehezítettségével arányosan mind a két csoportban találkozhatunk. Ezek megelőzése a nevelő-oktató munka és a habilitációs-rehabilitációs fejlesztő beavatkozások fontos feladata. A beszéd- és nyelvi zavarokhoz társuló fejlődési zavarok közül a figyelem- és aktivitászavarok, a szenzoros integrációs zavarok (leírását lásd Az egyéb pszichés fejlődési zavar alapján sajátos nevelési igényű tanulók iskolai fejlesztésének irányelvei című fejezetben), a hallássérülés (lásd A hallási fogyatékos tanulók iskolai fejlesztésének irányelvei) esetei fordulnak elő leggyakrabban.

2.1. Beszédzavarok

A súlyos beszédfejlődési vagy szerzett zavarokról összefoglalóan elmondható, hogy a tanuló a hangzó beszéddel való kommunikációra motivált, azonban beszédének gyenge érthetősége miatt a szóbeli kommunikáció sikertelen, vagy csak részben tudja beteljesíteni funkcióját. Ez az iskolai életben nehezíti:

- az önálló szóbeli megnyilvánulásokat a tanórán és a tanórán kívüli tevékenységekben;
- a szóbeli kommunikációs helyzetek létrehozását és fenntartását;
- a megfelelő társas kapcsolatok alakítását.

A magyar iskolarendszer nagymértékben a verbális tanulási folyamatokra épít. Ezekben a beszédzavarral küzdő tanuló jelentős hátránnyal indul, ezért napi szinten szenved el kudarcot, frusztrációt. Az ilyen tapasztalatok sokasodásával egyenes arányban a lehetőségekhez képest kerülni igyekszik a szóbeli megnyilvánulásokat. A megjelenő beszédfélelem (logofóbia), szorongás fokozódásával „ördögi körbe" kerül. Társas kapcsolataiban egyre visszahúzódóbbá válik. Egyre növekvő frusztrációja miatt különböző pszichés tünetek jelenhetnek meg: agresszió, bohóckodás vagy éppen apatikus viselkedés (mely kamaszkorban akár depresszióig fokozódhat). Így másodlagos viselkedési, magatartási zavarok keletkeznek, melyek gyökere a beszédzavar. Emellett maguk a kommunikációs partnerek is kerülik társaságát, mivel őket is frusztrálja, hogy nem értik a beszédet, vagy a természetes beszédtől idegen jelenségeket észlelnek. Az osztályban a beszédzavarral küzdő tanuló könnyen perifériára szorulhat, kapcsolatrendszere beszűkülhet. Ezek a tapasztalatok alacsony önértékeléssel párosulva a közösségben céltáblává, bűnbakká tehetik a gyenge kommunikációs és ezáltal gyenge érdekérvényesítési képességgel bíró tanulót. A nagy emocionális terhelés a tanuló kognitív energiáinak egy részét is felemésztheti, így következményes tanulási zavar is kialakulhat. Különösen olyan esetekben fordul ez elő, ahol a hangzó beszéd jelentős eltérése mellett a beszédértés nehézsége is tapasztalható (pl. rezonanciazavarok).

Az egyes beszédfejlődési vagy szerzett zavarok speciális jellemzői:

A hangképzési (fonációs) zavarok a zöngeképzés zavarait jelentik. A hangajkak (hangszalagok) működése zavart, túlságosan összepréselődnek, vagy nem érnek egymáshoz hangadáskor. Ettől függően a hangképzés túl

feszes lesz vagy erőtlenné válik. A hang állandóan fátyolos, rekedt, a hangtartás és a levegőbeosztás nehéz, a hang terhelhetősége kicsi. A jelenséget másodlagos tünetek is kísérik. Feltűnő a nyakizomzat vagy az arcizmok hangadás közbeni túlfeszültsége, kidagadása, valamint a kapkodó levegővétel. Az erős izgalmi helyzet vagy a félelem, szorongás fokozza a tüneteket. Az ilyen tanuló általában fizikai és lelki értelemben egyaránt állandó feszültségben él. A problémának lehet funkcionális és organikus oka is, azonban a sokáig fennálló funkcionális zavar a hangajkak (hangszalagok) organikus elváltozását (pl. hangszalagcsomó) okozhatja. A probléma rendszeres szakorvosi (főként foniátriai) és logopédiai ellátást igényel.

A hangképzési zavarral élő tanulók számára az önálló szóbeli megnyilatkozások válnak nehezen kivitelezhetővé, és folytonos pluszfeszültséggel járnak. Ezeket az alkalmakat amennyire lehet, érdemes kerülni, mert a teljesítményszorongás hangadási képtelenségig fokozódhat.

A rezonanciazavarok az orális és nazális rezonancia (a szájüregben és az orrüregben képződő hangzók) beszédbeli arányának kóros megváltozását jelentik. Ez lehet a szájhangzók orrhangzós színezetűvé válása (hipernazalitás) vagy az orrhangzók szájhangzóssá válása (hiponazalitás). A hipernazalitás leggyakoribb oka az ajak- és/vagy szájpadhasadék. Ez a súlyos organikus elváltozás már újszülöttkorban nyilvánvaló, a légzésben, a táplálkozásban, a hangadásban és a beszédben egyaránt súlyos nehézségeket okoz. Az egyébként szájrezonanciával képzett magán- és mássalhangzók erős orrhangzós színezetet kapnak, a zárhangzók – pl. k, g – elvesztik zárkarakterüket, ami önmagában is jelentősen csökkentheti a beszéd érthetőségét. Az elváltozás súlyosságától és kiterjedésétől függően egyes beszédhangzók képzéséhez nincsenek meg a megfelelő anatómiai feltételek, így ezek hiányozhatnak a beszédből, ami tovább rontja az érthetőséget. E mellett a hangadás is préselt, erőltetett lehet, ami pedig társult hangképzési zavart is okozhat. A gyermekek csecsemőkoruktól több ülésben számos helyreállító műtéten esnek át. A műtéti szakasz a kemény szájpad zárásával és a plasztikai helyreállító műtétekkel zárul, melyek még iskoláskorban is tartanak. Így előfordul, hogy a beszéd érthetősége az alsó tagozaton még gondos logopédiai kezelés ellenére sem kielégítő.

A lágy szájpad veleszületett rövidülése is okozhat orrhangzósságot, ezen belül hipernazalitást. Ilyenkor a lágy szájpad nem zárja el az orrgarat felé vezető utat, így a szájhangzók erős nazális színezetet kapnak (legjobban a magánhangzók és a zöngés mássalhangzók színezete, ezáltal érthetősége szenvedi kárát). Itt is lehet műtéti beavatkozás, ami az ezt követő hatékony logopédiai terápiával jelentősen javíthatja a beszéd érthetőségét.

Ritkán, de előfordulhat olyan rezonanciazavar, ahol az orron át nem tud távozni a levegő valamilyen funkcionális vagy organikus okból (pl. orrpolip), és így a nazális hangok ([n], [m], [ny]) is orális színezetet kapnak, ami szintén rontja a beszéd érthetőségét.

A műtéteket követően a rezonanciazavarok szinte minden típusánál előfordulhat átmeneti teljesítménycsökkenés is, akár a beszéd- és/vagy nyelvi teljesítményben, ezzel párhuzamosan a tanulási teljesítményben, mivel az új anatómiai viszonyok mellett újra kell építeni a funkciókat is. Szintén gyakori a rezonanciazavarok esetén a fülkürt átszellőztetésének nehézsége, emiatt a klinikai képhez gyakran társul kisebb, nagyobb, átmeneti vagy tartós hallászcsökkenés. Ez utóbbi a nyelvi és a beszédmegértést hátráltatja, gátolja. Ezáltal a teljes nyelvi fejlődésre is negatív hatást gyakorol, pl. a szókincs vagy a nyelvtani szerkezetek fejlődésére. Akár az enyhe, kb. 25-30 dB-es átmeneti hallászcsökkenés is kihatással lehet az iskolai teljesítményre, valamint társuló verbális tanulási zavarhoz vezethet.

A beszédfolyamatossági (fluencia) zavarok közül legtöbbször a dadogás válik olyan súlyossá, hogy a tanuló külön többletsegítséget igényel. A dadogó gyermek a beszédfolyamat minden fázisában különbségeket mutat az átlagos beszélőtől (a légzés, a hangadás, a beszédtempó, az artikuláció és a mimika működésében is). A dadogó beszédszerveiben megjelenő görcs a dadogás közvetlen oka (függetlenül attól, hogy organikus vagy funkcionális okból jelenik meg). A beszéd folyamatosságának zavara két típusú lehet. A tónusos típusba tartoznak azok a gyerekek, akik a szó első hangjának kiejtésével küszködnek, a klónusosba pedig azok, akik

általában az első hangot vagy szótagot ismételgetik. A két forma tünetváltással és egyszerre is jelen lehet. Utóbbi általában a zavar súlyosbodását jelzi. Gyakran jellemző a túl kemény és elnyújtott hangindítás, ami a hangszalagok (hangajkak) tartós túlfeszítése miatt rekedtséget vagy hangképzési zavarokat is okoz. A legtöbb megakadás a zárhangzóknál fordul elő, de lehet, hogy egyes magánhangzók válnak kerülendő hangokká. A beszédfélelem fokozódásával vagy társuló beszédzavarok miatt jellemző lehet a monoton beszéd, a bizonytalan vagy elmosódott artikuláció, ami tovább rontja a beszéd érthetőségét, nehézzé teszi a kommunikációs helyzetben a partner figyelmének fenntartását.

A gondolkodásban globálisan „látjuk" a dolgokat, a beszéd pedig időben lineárisan szervezett folyamat. A dadogók a gondolkodásban (belső beszédben) folyamatosan beszélő tanulótársaikhoz hasonlóan működnek, ám a beszédfolyamatban a megakadásoktól való félelem okán kerülőutakat keresnek. Például gazdag passzív szókincs mellett is gyakran iktatnak a beszédükbe sztereotip módon megjelenő szavakat vagy fordulatokat, esetleg kötőszavakat; ez az automatizmus segíti a folyamatosság fenntartását. A mondatok szerkezetét gyakran egyszerűsítik, szinonimákat keresnek, hogy a „rettegett" hangot, hangokat elkerüljék. Ez a mondat jelentésének torzulását is okozhatja.

A fő beszédtünetek mellett a nyak és a váll izomzatának megfeszülése, a légzésfolyamat szakadozottsága, a belégzés felületessége is mutatkozik. Utóbbi miatt a beszédhez szükséges kilégzés rövid időtartamú és szakadozottá válik, miközben az élettani légzés akár zavartalan is lehet. Előfordul, hogy tik vagy valamilyen állandó mimikai vagy végtagtevékenység kíséri a beszédet, esetleg csak a megakadásokat (pl. karlendítés, lábdobbantás vagy szemhunyás, esetleg grimasz). Ezek intenzitása, mennyisége lelki megterhelés, izgalom esetén fokozódik.

Megtévesztő lehet, hogy egyes kommunikációs helyzetekben a dadogó tanuló képes folyamatos beszédre is (pl. éneklés, ritmikus versek mondása, suttogás). Ennek ellenére a beszéd folyamatossága nem függ a dadogó szándékától, igyekezetétől, figyelmétől. Pont ellenkezőleg, a szokásos felszólítások, figyelmeztetések (pl. ne dadogj, igyekezz, figyelj jobban) csak fokozzák a zavart, a megakadások és szünetek számát és időtartamát. A tünetek súlyosbodhatnak testi és/vagy szellemi fáradtság esetén, az idegrendszert vagy a hormonháztartást ért hatásokra, illetve ha nagy jelentőségű az adott beszélgetés vagy közlés.

A beszédmozgászavarok a fejlődési diszpraxia *speciális esetei.* A beszéd motoros tervezésének, szervezésének, kivitelezésének olyan zavarai, melyek a beszéd- és más, a kommunikációban szerepet játszó mozgások (pl. mimika) akaratlagos kivitelezését akadályozzák, míg az automatikus mozdulatok (pl. ásítás) megtartottak. Az ilyen típusú beszédmozgászavarok esetén nincs praktikusan diagnosztizálható neurológiai eltérés, valamint az izomtónus-szabályozás vagy a központi idegrendszer sérülése (pl. Cerebrál parézis) sem mutatható ki a háttérben.

Az egyes diszpraxiafajták külön-külön és együttesen is előfordulhatnak. Kiterjedésük szerint érinthetik a végtagok mozgáskoordinációját vagy önállóan a beszédszervi régió mozgásait (orofaciális diszpraxia, részletezve lásd később), de érintett lehet külön vagy ezek mellett a nyelvi kivitelezés is (verbális diszpraxia, részletezve lásd később). A beszédfogyatékosság SNI-kategóriájába csak a két utóbbi forma, az orofaciális és a verbális diszpraxia tartozik. A végtagokat érintő diszpraxia – korábban motoros ügyetlenségként vagy ügyetlen gyermek szindrómaként is emlegették – mint nem verbális tanulási zavar az egyéb pszichés zavarok SNI-kategóriába sorolódik.

A diszpraxiák közös jellemzője, hogy átlagos vagy kimagasló intelligencia mellett ezek a tanulók nem csak a verbális, de a performációs feladatokban is gyengén teljesítenek. Olyan, mintha mindig, minden mozdulatsort újra kellene tervezni, mert ezek nem automatizálódnak, és nem kapcsolódnak folyamatosan egymáshoz. E mellett a mozgásszervezés nem tud rugalmasan adaptálódni a különböző tanulási, cselekvési helyzetekhez. Jellemző, hogy az érintett tanulók az egy elemből álló egyszerű mozgások során jobban teljesítenek, mint az összetett mozgásszekvenciákban. A beszédmozgások (társuló végtag diszpraxia esetén a végtagmozgások)

kivitelezésének folyamata az inputtól függetlenül zavart mutat. Így a tanulók utánzás útján ugyanolyan nehezen sajátítanak el, mutatnak be új mozgásformákat, mint verbális instrukcióra vagy belső intenció, pl. emlékezetből való felidézés alapján.

Ezek a tünetek jelentősen módosítják a tanulási folyamatokat, és akadályozzák a készségjellegű és az információs tudás megszerzését egyaránt. Emellett a táplálkozásban és az önellátásban is zavarokat okoznak, ami a kommunikációs nehézségek mellett tovább ronthatja a tanulók társas elfogadottságát. A szinte törvényszerűen fellépő verbális tanulási zavarok mellett a cselekvések tervezésének zavarából adódó frusztráció viselkedés-, magatartászavarokhoz vezethet; ezek másodlagos zavarként diagnosztizálhatók. Társuló zavarként leggyakrabban figyelem- és aktivitászavarok jelentkeznek, valamint gyakori még a memóriafunkciók zavara. A végtagokra is kiterjedő forma esetében az írásmozgás kivitelezésének zavara is minden esetben fennáll.

A hazai diagnosztikai háttér hiányosságai miatt gyakori, hogy a fel nem ismert diszpraxiával küzdő tanuló a már arra ráépülő tanulási vagy viselkedési zavar miatt kerül vizsgálatra. Ilyenkor fontos visszatekinteni a mozgáskoordináció és az önellátás fejlődésére, melyben a diszpraxiás gyermekek szinte mindig, a más viselkedés- vagy aktivitászavarral küzdő gyermekek ritkábban küzdenek nehézségekkel.

Az orofaciális diszpraxia az arc, az ajkak, a nyelv, a garat, valamint a rágóizmok területén mutatkozó akaratlagos mozgásteljesítmények zavarát jelenti. Általában a beszédfolyamat időbeli szervezését (szeriális elrendezését) is különböző súlyosságban érinti a zavar, így több hangra kiterjedő, nehezen oldódó, inkonzekvens tévesztésekkel, hang- és szótagkihagyásokkal, átvetésekkel járó artikulációs zavarokat okoz. A hosszabb szavak kiejtése felismerhetetlenné válik. Emellett a beszéd prozódiai elemei (hanglejtés, tempó, hangszín, hangtartás) is zavart szenvedhetnek. Előfordulhat, hogy az ilyen tanuló hanglejtése idegen hatású, a magyar nyelv tipikus lejtésétől eltérő, annak ellenére, hogy anyanyelvi beszélő.

A verbális diszpraxia esetében a beszédzavar mellett a nyelvi teljesítményekben is jelentős az eltérés, ezért ennek jellemzőit a nyelvfejlődési zavarok leírásakor részletezzük.

2.2. Auditív feldolgozási zavarok

Az auditív feldolgozási zavarokkal küzdő tanulók a hallható információk felismerésének, megkülönböztetésének és megértésének zavarát mutatják. Az auditív észlelés különböző zavarai mellett a hangzó beszéd észlelésében, feldolgozásában, ezért megértésében is zavart mutatnak. Nehézségeik nem perifériás eredetű hallássérülésből vagy intellektuális sérülésből fakadnak.

A tanulási folyamatban a szóbeli közlések, instrukciók, magyarázatok megértése okozza a legnagyobb gondot. A zavar markáns tünete, hogy a tanulók az őket körülvevő auditív, így a verbális ingerekből sem tudják azonosítani a releváns, feldolgozandó információt. Szűrés hiányában a feldolgozás igen sok kognitív energiát emészt fel, a gyermekek hamarabb fáradnak el, és a kognitív-nyelvi feldolgozást igénybe vevő feladatokban hirtelen teljesítménycsökkenés áll be. A tünetegyüttes indukálja a tanulási teljesítmények különböző zavarait. Ezek közül az egyik legfontosabb az írott nyelvi zavar kockázata. Az érintett tanulók gyakran küzdenek a beszédhangzók megkülönböztetésének és azonosításának nehézségével. Ennek következtében a betűtanulás, a dekódolás (olvasástechnika) és a helyesírás terén is nehézségek jelentkeznek. Az órai verbális tanulási helyzetekben is intelligenciájukhoz képest váratlanul alulteljesítenek, nem értik meg az instrukciókat, magyarázatokat, ezért más feladatba kezdenek, másképp viselkednek. A társas helyzetekben (pl. közös játék, konfliktuskezelés) szintén kiütköznek nehézségeik, nem tudják maradéktalanul feldolgozni a verbálisan elhangzott szabályokat, így szándékuktól függetlenül nem is tudják betartani azokat. Kifejező beszédük csak ritkán érintett, így a beszédészlelési zavar az iskoláskorig gyakran felderítetlen, kezeletlen marad. A tanulási zavar iskolai megjelenésével már csak az egyéb pszichés fejlődési zavar SNI kategóriáját kapják, annak ellenére, hogy elsődlegesen a beszédfeldolgozás érintett.

2.3. Nyelvi zavarok

Jelentős azon gyermekek száma, akiknek nyelvfejlődési zavarát nem magyarázzák neurológiai, szenzoros, intellektuális vagy társas-érzelmi problémák. Ők is a beszédfogyatékos SNI-besorolást kapják. Ebben az esetben a nyelvelsajátítás folyamata már a koragyermekkorban jelentős időbeli és strukturális eltérést mutat. Nyelvfejlődési zavar esetén a nyelvi kifejezés atipikus volta mindig, míg a nyelvi észlelés, értés zavara csak az esetek egy részében jellemző.

Az eltérő fejlődés tartósan megmarad és a nyelvi hierarchia bármely szintjén megjelenhet:

- a késve induló szókincsfejlődés nem éri be a tipikusan fejlődő társakét még iskoláskorban sem;
- a szókincs szerkezete is eltérő lehet, pl. a főnevek nagyobb, az igék vagy melléknevek, határozószavak kisebb arányban kerülnek be a passzív és/vagy az aktív szókincsbe;
- a kontextusnak megfelelő szó előhívása, aktiválása is gondot okozhat, jellemzőek a szótalálási nehézségek;
- a beszédhangok (fonológiai) feldolgozásában és produkciójában is elmaradás tapasztalható, ami az írott nyelvi zavarok kockázatát vetíti előre;
- a szavak hangalakjának pontos feldolgozása és emlékezeti megőrzése nehéz;
- egy-egy szó hangzósorának jelentős egyszerűsítése nemcsak a beszéd érthetőségét rontja (még iskoláskorban is), hanem nehezíti a szavak emlékezeti tárolását, akadályozza a szótanulást és az előhívást;
- a szókombinációk használata és a mondatalkotás, a spontán beszéd az iskoláskorban is alacsony nyelvtani komplexitású (jellemzően tőmondatokat, hiányos mondatokat alkotnak);
- mondataik még a felnőttkorhoz közeledve is nyelvtanilag helytelenek (diszgrammatikusak) lehetnek;
- nem használnak vagy rosszul értelmezik a kötő-, rámutató szavakat, ez főként az összetett alárendelő mondatokat tartalmazó instrukciók, szövegek megértésében okoz gondot.

Mindezeket a jelentésfeldolgozásban és a nyelvhasználatban mutatkozó nehézségek kísérik. Pl. a tanulók nehezen fejezik ki és értik meg a szövegek rejtett, átvitt tartalmait, többek között nagy nehézséget okoz a képes beszéd, a metaforák vagy a közmondások megértése.

A nyelvfejlődési zavar jelentős és életre szóló kommunikációs hátrányt jelent akkor is, ha az egyén intelligenciája átlag feletti, hiszen nehezen tudja gondolatait kifejezni, megértetni társaival. Főként ebből adódik a nyelvfejlődési zavarral küzdők visszahúzódása, szociális kapcsolatainak beszűkülése, súlyosabb esetben, alacsony önértékeléssel párosulva akár beilleszkedési vagy pszichés fejlődési zavar is kialakulhat. (A pszichiátriai rendelésen megforduló 4–12 éves gyermekek/tanulók körében felülreprezentált a fel nem ismert nyelvfejlődési zavart mutató tanulók csoportja: 34%.)

A nyelvi zavar a beszélt és az írott nyelvben egyaránt megmutatkozik; az óvodáskori nyelvfejlődési zavarra minden esetben verbális tanulási zavar épül. A dekódolás (olvasástechnika), a helyesírás, az értő olvasás, később a szövegalkotás, a fogalmazás is zavart mutat. A tanulók nehézkesen, sok hibával, töredezetten olvasnak, gyakoriak az újrakezdések. Az olvasástechnika nem automatizálódik, a gyermekek az alsó tagozat végére sem válnak gyakorlott olvasókká. Emiatt az írott szöveg tartalma számukra kevésbé ragadható meg.

A nyelvi feldolgozás az átlagosnál jelentősen több kognitív energiát emészt fel, a tanuló a kognitív-nyelvi feladatokban hamarabb elfárad, mint tipikus nyelvi fejlődésű társai. Ilyenkor teljesítménye hirtelen romlik.

A tanulási zavar súlyosságát a nyelvi fejlődési eltérés mértéke mellett főként az befolyásolja, milyen korán történt annak felismerése és megfelelő kezelése, valamint milyen erős védőfaktort képez a családi háttér.

A tanulási teljesítmény eltérése nyelvfejlődési zavarok esetén nemcsak a magyar nyelv és irodalom tantárgyban jelentkezhet, hanem minden olyan tárgyban is, ahol verbális tanulási folyamatok dominálnak az

ismeretszerzésben (pl. történelem, földrajz, biológia). A társuló zavarok nélkül jelentkező nyelvi zavarral küzdő gyermekek általában más – nem nyelvi – szimbólumrendszerekben jól eligazodnak, ezért pl. matematikai képességeik vagy képi-vizuális feldolgozásuk általában megfelelő, akár kiváló is lehet. Ugyanakkor a nyelvi zavar a matematikai fogalmak megtanulásában és adekvát használatában szintén hátrányt jelent.

Jelenleg az elsődleges nyelvfejlődési zavart mutató gyermekek egy része későn kerül diagnosztizálásra. Ennek oka egyrészt, hogy rejtett zavarról van szó, mely külső fizikai jegyek híján nehezebben felismerhető, annak ellenére, hogy későbbi hatásait tekintve jóval súlyosabb, mint pl. a beszédhangejtés eltérései. Másrészt a nyelvfejlődési zavar hazai diagnosztikai bázisának hiányosságai is hátráltatják a korai felismerést. Előfordulhat, hogy először csak az olvasástanulás sikertelensége folytán figyelnek fel a jelenségre. Azonban ekkor gyakran már nem nyelvi zavar, hanem tanulási zavar, vagyis egyéb pszichés fejlődési zavar SNI kategóriát kap a tanuló. Így a beszédfogyatékos kategória az iskoláskorban sajátos átfedést mutat a tanulási zavarokkal, azon belül is a verbális tanulási zavarokkal.

3. A beszédfogyatékos (beszéd- és nyelvi fejlődési vagy szerzett zavarral küzdő) tanulók nevelésének-oktatásának alapelvei

3.1. Intézményi, szervezeti formák

A beszéd és a nyelv fejlődési vagy szerzett zavarával küzdő tanulók nevelését-oktatását elláthatja olyan gyógypedagógiai intézmény, mely beszéd-/nyelvi fejlesztő, illetve diszlexiás vagy „olvasó” tagozatot, osztályokat működtet vagy tipikus beszéd-/nyelvi környezetet biztosító, részben vagy egészében együttnevelést vállaló befogadó iskola. Mindkét ellátási forma végső célja, hogy megfelelő készség-képességstruktúrát, megküzdési stratégiákat és alapismereteket alakítson ki a sikeres társadalmi beilleszkedés és az önálló, élethosszig tartó tanulás érdekében.

A befogadó iskola működése épülhet az osztályfoktól független teljes integrációra, vagy olyan részleges integrációra, melyben az alsó tagozaton külön beszéd- és nyelvi fejlesztő, „olvasó osztály” elnyújtott, sérülésspecifikus alapozást biztosít. Ezt követően a felső tagozaton válik teljessé az integráció.

A különnevelést biztosító intézmények előnye, hogy minden tantárgyban sérülésspecifikus nevelést-oktatást, valamint a habilitációs-rehabilitációs órakeret mellett más kiegészítő terápiákat is tudnak biztosítani. Az ilyen intézmények száma országszerte csekély, ezért jelenleg a beszédfogyatékos SNI besorolással rendelkező tanulók döntő hányada részben vagy egészben integrált iskolai oktatásban vesz részt.

A beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanuló képességfejlődését, személyiségének harmonikus alakulását a megfelelő személyi, tárgyi és módszertani feltételekkel rendelkező befogadó, (inkluzív) szemléletű iskola szolgálja legjobban. Az intézmény kijelölésekor minden egyes esetben szükséges annak mérlegelése, hogy az iskola tárgyi, személyi és közösségi feltételei és a gyermek biológiai és képzettségi kora, képességei, személyiségjegyei, fejlesztési szükségletei, valamint a szülők együttműködési, adaptációs képességei, nevelési céljai milyen mértékben illeszkednek egymáshoz.

A beszédfogyatékos tanulók neveléséhez-oktatásához szakmai támogatás igényelhető:

- az egységes gyógypedagógiai, konduktív-pedagógiai módszertani intézménytől (EGYMI),
- pedagógiai szakszolgáltatást nyújtó intézményektől,
- pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézményektől,
- utazó gyógypedagógusi, konduktori hálózat működtetésére kijelölt intézményektől,
- sorstársközösségeket, szülői közösségeket építő, szakmai támogatást nyújtó mentori hálózatot fenntartó civilszervezetektől.

3.2. Befogadó attitűd, együttműködési feltételek

- Az érintett tanulók specifikus nevelésének-oktatásának alapja egyéni szükségleteik felismerése, megértése, ezek tanulási-tanítási folyamatokban való figyelembevétele.
- Az iskolaközösség (szülők, pedagógusok, kortársak) érzékenyítése előfeltétele a beszédfogyatékosok integrációjának. Főként a verbális kommunikáció sajátos helyzetét és a sikeres kommunikációs lehetőségeket fontos bemutatni.
- A gyermekek elsődleges beszéd-/nyelvi zavarainak tünetei, másodlagos tanulási/viselkedési zavaraik megfelelően adaptált és kommunikációs szempontból akadálymentesített, befogadó-elfogadó légkörű nevelési, tanítási környezetben enyhülnek, nem specifikált rugalmatlan tanulási környezetben súlyosbodnak.
- Az iskolai integráció csak akkor lehet sikeres, ha a szülői ház és az iskola összehangolja a beszédfogyatékos gyermek számára legmegfelelőbb nevelési-tanítási környezet kialakítását.
- Az intézménybe lépéskor szükséges a szülők és a pedagógusok (főként az osztálytanító vagy osztályfőnök, illetve a logopédus-gyógypedagógus) közös szándéknyilatkozata és megvalósítási terve a rendszeres együttműködésre. Javasolt erről pedagógiai megállapodást is kötni, melyben a tanuló fejlődése érdekében vázolt közös célok és ennek elérésében mindkét fél feladatai egyértelműen rögzítésre kerülnek. A megállapodás alapját az egyéni fejlesztési terv képezi. Annak megvalósulására érdemes legalább évente visszatekinteni.

3.3. A logopédus és a többségi pedagógusok szerepe

- A tanulók beszéd- és nyelvi sajátosságait, az ezekből következő fejlesztési, kompenzációs szükségleteiket logopédia szakon/logopédia szakirányon végzett gyógypedagógus ismeri leginkább, ezért a habilitációs-rehabilitációs munkában kulcsfontosságú szerepe van.
- A logopédus által biztosítható beszéd-/nyelvi fejlesztő ellátás mindenképpen szükséges, akkor is, ha a tanuló az iskolai pályafutása alatt már csak tanulási zavar diagnózist kap, mely a jelenlegi törvényi szabályozás szerint az egyéb pszichés fejlődési zavar SNI-kategóriába sorolódik. A tanulási zavar kezelésében ennek ellenére továbbra is az oki háttér, tehát a nyelv- vagy beszédfejlődési zavar a mérvadó.
- A kezelési folyamatba a habilitációs, rehabilitációs órák mellett a következményes tanulás- és viselkedészavarok megelőzése és kezelése érdekében más szakos gyógypedagógus, pszichológus vagy mentálhigiénés szakember bevonása is szükségessé válhat. Ez azonban nem váltja ki, csak kiegészíti a szakszerű logopédiai ellátást.
- A tanulók sérülésspecifikus támogatásának és a kommunikációs akadálymentesítésnek a tanórák mellett az iskolai élet minden színterén jelentősége van, mivel a verbális kommunikációs aktusok a teljes folyamatot átszövik.
- A sikeres integráció alapfeltétele, hogy a habilitációs-rehabilitációs munkát végző logopédus az egyéni fejlesztési terv elkészítésében és megvalósításában gördülékenyen működjön együtt az osztálytanítóval és a szaktanárokkal. Segítse a kollégákat a verbális tanulnivaló mennyiségének, összetettségének sérülésspecifikus szempontok mentén való meghatározásában, a beszéd- és nyelvi szempontú akadálymentesítésében, a tanuló képességstruktúrájának, terhelhetőségének leginkább megfelelő feldolgozási és számonkérési mód kialakításában, valamint a feladatokra fordítható idő kijelölésében.

3.4. Nevelési-oktatási folyamat

- A befogadó iskola biztosítja a feltételeket ahhoz, hogy a beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanuló aktívan vehessen részt az osztály- és az iskolaközösség életében, megmutathassa tehetségét, erősségeit.

- A közösség elismeri az SNI tanuló tanulásra és részvételre irányuló erőfeszítéseit, és önmagához képest mérlegelve pozitív, előremutató és motiváló értékelést ad.
- Az iskola kezdő szakaszában a kultúrtechnikák elsajátítása előtt széles alapú készség- képességfejlesztéssel azok kognitív nyelvi előfeltételeinek megteremtését biztosítjuk.
- A nyelvfejlődési zavarok és a verbális diszpraxia esetében az írott nyelv szokásosnál lassabb ütemű, kis lépésekben történő, időben is elnyújtott kialakítására van szükség, annak érdekében, hogy az írott nyelvi szimbólumok elsajátításához vezető kettős elvonatkoztatási utat (elvonatkoztatni a beszélő személyétől és a beszéd vokális elemeitől) a beszéd-/nyelvfejlődés zavarával küzdő gyermek is képes legyen követni.
- Az életkornak megfelelően szükséges a gyermek önmagáról való tudásának, önismeretének folyamatos fejlesztése. Az erősségek és gyengeségek tudatos felismerésével alakítsuk ki a számára legmegfelelőbb megküzdési stratégiákat, a későbbi önálló tanuláshoz vezető úton.
- Változatos, az egyes tantárgyak nyelvi sajátosságaihoz igazodó tanulási, tananyag-feldolgozási stratégiák kialakítására, folyamatos fejlesztésére van szükség.
- A tananyag-feldolgozásban és a számonkérésben részesítsük előnyben a nem nyelvi megoldási módokat. Pl. a különböző művészeti ágak segítségével mozgásos, dramatikus, rajzos vagy más képi feldolgozást, digitális alkalmazásokat használhatunk, ahol a beszéd-/nyelvi zavart mutató tanuló is a többiekhez hasonló, netán kiemelkedő képességeket mutat.
- A pozitív önkép kialakulását, megélését és a következményes emocionális vagy viselkedészavarok megelőzését szolgálja, ha megkeressük azokat az iskolai, sport-, művészeti vagy egyéb tevékenységeket, melyekben a gyermek sikeres lehet.
- A habilitációs-rehabilitációs célú egyéni vagy kiscsoportos fejlesztésre biztosított időkeretben a nyelvi képességek (fonológiai tudatosság fejlesztése, szókincs aktivizálása és bővítése, grammatikai készségek fejlesztése, nyelvhasználat alakítása), az írott nyelvi képességek (olvasástechnika, szövegértési és szövegalkotási képesség egyaránt) és felső tagozattól az adaptálható tanulási technikák tanítása (pl. pókhálóábra, idővonal, gondolattérkép készítése) egyenlő súllyal szerepel.
- A habilitációs-rehabilitációs célú egyéni vagy kiscsoportos fejlesztő órákon az általános korrepetáló jellegű feldolgozás helyett szaktárgyi szövegek esetén is a sérülésspecifikusan hatékonyabb nyelvi szempontú feldolgozás a terápiás cél: egy-egy tárgy alapszókészletének, szó- és mondatfordulatainak megértéséhez és használatához segítsük hozzá a nyelvi zavarral küzdő tanulót.

3.5. Kommunikációs-nyelvi akadálymentesítés

- A mindennapi kommunikációs helyzetekben és a tanórai munkában az oldott, biztonságos légkör, a gondolatok kifejtésére biztosított többletidő segíti a beszédfélelem csökkenését és jelentősen növeli a teljesítményt, a beszéd- és nyelvi zavarok esetében egyaránt.
- Az osztályban, tanulócsoportban kialakított jó szokások, világos együttélési, együttműködési keretek segítik a beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanuló eligazodását a mindennapi kommunikációs helyzetekben.
- A nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók esetében a gondolatok kifejtése, a szükséges feladatok elvégzése szóban vagy írásban tipikus fejlődésű társaikhoz képest akár ötszörös-tizenötszörös többletidőt is igénybe vehet (az egyéni képességektől és a pszichomotoros tempótól függően). Az órai munka és a házi feladatok szempontjából is szükséges a többletidő ehhez igazodó ütemezése.

- A nyelvfejlődési zavar esetén a legtöbb tananyagot lehetőleg digitális formában bocsássuk a tanuló rendelkezésére, mivel az írott nyelvben való gyenge dekódolási képesség miatt szóbeli feldolgozással vagy a kettő kombinációjával jobban hozzáfér annak tartalmához. Ezzel párhuzamosan a tanulót ösztönözni kell a szabad forrásból is hozzáférhető felolvasó programok használatára. (A használatot a rehabilitációs órakereten belül a gyógypedagógus alakítsa ki és gyakoroltassa, mielőtt a tanuló a tanórán alkalmazza.)
- A nyelvi zavart mutató tanulók számára szükséges a szóbeli és írásbeli instrukciók, feladatok nyelvi egyszerűsítése. Pontos, egyszerű és konkrét instrukciókra van szükség. Főként az alárendelő összetett mondatokat és a közbevetett tagmondatokat alakítsuk át. Ebben az osztálytanító támaszkodjon a logopédus véleményére.
- Az órai feladatadásban (nem csak a magyar nyelv és irodalom, de a számolás vagy más közismereti tárgyak esetében is) meg kell győződnünk róla, hogy a tanuló helyesen értette-e a feladatot. Csak így biztosítható, hogy szaktárgyi tudásáról, kompetenciáiról reális képet kapjunk, melyet nem fed el a gyenge olvasási, szövegértési képesség.
- A beszéd- és nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók szóbeli számonkérését lehetőség szerint minimalizáljuk. A beszédzavarral küzdők számára ez a megfelelő írásbeli tevékenységekkel vagy a fentebb említett alternatív számonkérési módok egyikével váltható ki. A nyelvi zavarral küzdők számára legcélszerűbbek a komplementer – nyelvi készségtől független – feldolgozási, számonkérési módok.
- A gyenge helyesírási készség, a lassú és pontatlan íráskivitelezés és a gyenge verbális emlékezeti funkciók indokolják, hogy az íráskészséget alapfokon már használó nyelvi zavarral vagy verbális diszpraxiával küzdő tanuló az órai jegyzeteit laptoppal, más digitális eszközzel készíthesse, a táblai vázlatokat lefotózhassa és/vagy az órán elhangzott fontos magyarázatokat hangzóanyagként is rögzíthesse. (Az órai laptophasználat és a hangfelvétel felhasználásának kereteit célszerű közös megállapodással kidolgozni.)
- A gördülékeny jegyzetelés miatt célszerű, hogy a nyelvi zavarral vagy diszpraxiával küzdő tanulók online programok vagy gépírástanár közreműködésével megtanulják a folyamatos (tízujjas) gépelést.
- Egyes projektek vagy feladatok elvégzéséhez érdemes a nyelvi zavarral küzdő tanulók és a tipikus nyelvi képességűek között tanulópárokat létrehozni. Ez a rendszer mindkét gyermek előnyére válik. Lehetővé teszi, hogy az órán szükséges tempóban jegyzetelni nem képes SNI tanuló mégis hozzájusson az órai vázlathoz, a közös feldolgozás során pedig mindketten mélyebb megértést érhetnek el.

4. Nevelési-oktatási szakaszok és kiemelt pedagógiai feladatok

A beszéd/nyelv fejlődési vagy szerzett zavarával küzdő tanulók a gyermeki fejlődés területeit tekintve döntően a kommunikációs és a beszélt és írott nyelv fejlődésében térnek el tipikus társaiktól. Ez kedvezőtlen hatást gyakorolhat a társas kapcsolatok alakulására, a szocializációra és a verbális tanulási folyamatokra. Ezen a három területen életkortól függetlenül mindig különösen nagy figyelmet kell fordítani a gyermekek életkornak megfelelő fejlődésének elősegítésére. A befogadó nevelés-oktatás minden életkorban az osztálytanító/osztályfőnök, a szaktanárok, a gyógypedagógus és a szülők hatékony együttműködését feltételezi. A szülők ismerik legjobban a gyermek addigi életútját, problémamegoldó stratégiáit, érzelmi attitűdjét, a gyógypedagógus ismeri legjobban a gyermek képességeit, erősségeit és gyengeségeit, az osztálytanító/osztályfőnök az osztály társas kapcsolatait, szociometriai jellemzőit, a szaktanárok az elsajátítandó törzsanyag nehézségeit és az ahhoz vezető tanulási utakat. Az iskoláskor kezdetétől ható, a négy együttműködő fél által összehangoltan tervezett nevelési-oktatási támogatás kezdetben jó szokásokat alakít ki a tanulóban, később felruházza a megfelelő tanulási és kompenzációs stratégiákkal, és megtanítja, hogy ezekkel tudatosan bánjon. A képességei keretein belül biztosítja a tanuló megfelelő önértékelésének, önbizalmának alakulását, ezen keresztül a lehető leggördülékenyebb társas beilleszkedést, és utat nyit a sikeres társadalmi integrációhoz.

A pedagógiai együttműködés hiányosságai vagy elmaradása hatványozottan csökkenti a beszéd-/nyelvi fejlődés zavarával küzdő tanuló társadalmi beilleszkedésének esélyeit.

4.1. Az alapfokú képzés első szakaszának (1–4. osztály) feladatai

Az alsó tagozaton a tanulási folyamat sikeressége döntően a tanító és a gyermek szeretetteljes elfogadáson alapuló bizalmi kapcsolatán múlik. Ahol a tanuló oldott légkörben, az idő okozta nyomást a minimálisra csökkentve kellő gyakorlási lehetőséget kap, a tanító pedig a hibázást a tanulási folyamat természetes velejárójaként értelmezi, ott egészséges önértékelés és önbizalom, ugyanakkor igényesség alakul ki a tanulókban. Ha a tanító a tanterv lényeges elemeit képes kiemelni, és a tanulók egyéni adottságaihoz igazítva szervezi a nevelési-oktatási folyamatot, akkor a sajátos nevelési igényű tanulók is megfelelő lehetőséget kapnak a tanulásra és képességeik kibontakoztatására. Mindezek által megelőzhető a másodlagos viselkedési és magatartási zavarok kialakulása is.

A beszéd/nyelv fejlődési vagy szerzett zavarával küzdő tanulók esetében a verbális tanulási folyamatok veszélyeztetettsége már az óvoda utolsó évében nyilvánvalóvá válik, ezért legkésőbb ettől fogva preventív ellátásban és olvasás-írástanulásban kell részesülniük. A prevenció egyrészt az írás-olvasáshoz szükséges készségek, nyelvi zavar esetén a számolás-mérés készségfejlesztő előkészítését jelenti. Ezzel párhuzamosan zajlik a nyelvi és beszédkészségek folyamatos fejlesztése, mely a szókincs tanulását, aktivizálását, a grammatikai fejlesztést és a nyelvhasználatot egyaránt felöleli. Mindezekre jó lehetőséget nyújt a felkészítő évfolyam vagy a két évre elnyújtott olvasástanítás.

A nyelvi zavarral küzdő tanulók esetében a készség-képességfejlesztés hangsúlya az egész alsó szakasz folyamán megmarad, csak így érhető el, hogy a kultúrtechnikák tanulása és használata biztos alapokra támaszkodjon. Az egyéni adottságokhoz mérten ez a beszéd- és nyelvi készség-képességstruktúra – a tipikus fejlődésű tanulókhoz képest jóval később – általában az alsó tagozat végére stabilizálódik. Így az olvasás, írás eszköztudásként is csak később válik használhatóvá. A nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók az írott nyelvben szinte biztosan nem érik el a tipikus nyelvi fejlődésű tanulók eredményeit, a matematikában pedig – az egyéni adottságokhoz mérten – a 4. osztály végére vagy akkor sem sikerül ezt elérni.

A beszédzavarral küzdő tanuló esetében minden közösség előtti megnyilatkozás, a nyelvi zavarral küzdő tanuló esetében emellett minden verbális tanulási folyamat külön kihívást, jelentős érzelmi és kognitív megterhelést jelent. A gyermek így hamarabb elfárad, mint társai, már a 3-4. órán nehezen tud koncentrálni, esetleg kevésbé toleráns társaival szemben, nehezebben adaptálódik a tanulási és a társas helyzetekhez egyaránt. Ugyanez tapasztalható az otthoni gyakorlás és a házi feladatok megoldása terén is.

Az alsó tagozatos tanuló életkori sajátosságainak leginkább az aktív, cselekvéses tanulási helyzetek felelnek meg. Az ilyen változatos kihívások hosszabb ideig tartják fenn a tanulók motivációját, figyelmét, ezért a beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanuló számára is igen előnyösek. Az alsó szakaszban célszerű rövidebb feladatokat tervezni az érintett tanulók számára, és több feladatváltással fenntartani, „frissíteni” figyelmüket. A frontális, hosszan egy feladatra koncentráló, esetleg hosszú füzetmunkát igénylő órafelépítés a nyelvfejlődési zavarral küzdő tanuló számára olyan megfeszített koncentrációt kíván, hogy ezt lehetőség szerint kerüljük az alsó tagozaton. Ha mégis előfordul, érdemes az óra közben legalább ötperces „kilélegzést” biztosítani. Pl. kívánatos a terem egy nyugalmasabb sarkában fenntartani egy állandó helyet a rövid pihenő beiktatására vagy egy rövid udvari, folyosói mozgás lehetőségét megadni a tanulók számára. Jó szolgálatot tehetnek a statikus feladatok közé beiktatott rövid, mozgást is igénylő készségfejlesztő modulok.

A beszéd/nyelv fejlődési vagy szerzett zavarával küzdő tanulók képességei egymástól is jelentősen eltérhetnek, ezért – főként az alsó tagozaton – a feladatadás, a módszerválasztás, a számonkérés és az értékelés egyéni differenciálását igénylik. Fontos figyelni arra, hogy bizonyos nyelvi/írott nyelvi zavarral küzdő tanulók például a matematikai szimbólumok és műveletek tanulásában kifejezett tehetséget mutatnak, míg az olvasás-írástanulásban nagy nehézségekbe ütköznek. A preventív felzárkóztató készségfejlesztés mellett az ő tehetséggondozásuk már az alsó tagozaton megkezdődhet, ami a tanuló számára sikerélményt és egyben az

önbizalom növekedését is biztosítja. Ugyanakkor a feladatadásban a matematika terén is ügyelni kell a nyelvi akadálymentesítésre, főként a szöveges feladatok és a magyarázatok terén.

4.2. Az alapfokú képzés második szakaszának (5–8. osztály) feladatai

Az általános iskola felső tagozatán nyílik ki igazán a gyermekek érdeklődése a világ dolgai, jelenségei, törvényszerűségei iránt. E felfedezési vágyhoz a szaktanárok segítségével találnak utakat. A szaktárgyak tanításának célja itt főképpen még nem a tudományos igényű megfogalmazások, definíciók megtanulása, hanem a jelenségek megfigyelése, felfedezése, azok pontos leírása, és lassanként a megfigyelésekből törvényszerűségek levonása. A tanulók számára kívánatos, hogy a tanulási folyamat a kognitív, affektív és pszichomotoros elemek kiegyensúlyozott alkalmazására épüljön az általános iskola felső tagozatán is. Amennyiben a nyelvfejlődési zavarral küzdő tanuló aktív tanulás útján segítséget kap a tapasztalatok, megfigyelések nyelvi feldolgozásához, elsajátítja az egyes szaktárgyak szükséges ismereteit. Ám ha pusztán a tankönyvi lecke verbális megtanulását preferáljuk, nagy hátrányba kerül tipikus nyelvi fejlődésű társaival szemben. Az első esetben fenntartjuk, sőt növeljük tanulási motivációját. Ha a mechanikus verbális tanulás és a füzetmunka túlsúlyba kerül, tanulási motivációja a felső tagozaton teljesen elapadhat – függetlenül attól, milyen magas szintű értelmi képességekkel rendelkezik –, mivel számára a tankönyvekben megjelenő tananyagmennyiség teljes verbális feldolgozása megoldhatatlan feladatot jelent. Törekedjünk a kognitív funkciók, kiemelten a deduktív, az induktív és a problémamegoldó gondolkodás és a nyelvi funkciók közös fejlesztésére, ez segíti az elvonatkoztatási folyamatot, a jelenségek mélyebb megértését. Minden tantárgyban javasolt, hogy a szaktanár a gyógypedagógussal egyeztetve prioritásokat jelöljön ki az egyes témakörökön belül. Ehhez és a tanuló egyéni adottságaihoz illeszkedve válasszák meg a feldolgozás lehetséges útjait. Így néhány év alatt egy-egy tantárgy minden évfolyamán olyan feladatbankot dolgozhatnak ki, mely nemcsak a beszéd-/nyelvi zavarral küzdő, hanem tipikus fejlődésű társaik számára is élménnyé teszi a tanulást. Az egy-egy tantárgyban tehetséget mutató és a nyelvfejlődési zavarral küzdő tanuló számára egyaránt előnyös lehet, ha rendszeres időközönként vagy egy-egy témában gyakorló tanulópárokat állítunk fel a felső tagozaton.

A szövegértés-szövegalkotás alapkompetencia fejlesztése a beszéd/nyelv fejlődési vagy szerzett zavarával küzdő tanuló számára korántsem zárul le az alapfokú képzés alsó szakaszában. A nyelvi/írott nyelvi feldolgozás mint eszköztudás fejlesztését a teljes általános iskolai szakaszban folytatni szükséges. Az egyes tantárgyaknak jellemzően saját szaknyelve, ezzel együtt önálló szó/fogalomkészlete és tipikus nyelvi fordulatai vannak. A nyelvfejlődési zavarral küzdő tanuló külön segítséget igényel a különböző tantárgyakban szükséges szaknyelvi feldolgozáshoz. Nem pusztán korrepetálásra van szüksége az egyes leckék megtanulásakor. Ebben fontos a szaktanár és a gyógypedagógus szoros együttműködése.

Külön figyelmet igényel a szövegalkotás és a helyesírási képesség gondozása. A nyelvfejlődési, ennek következtében törvényszerűen írott nyelvi zavarral küzdő tanulók helyesírása jelentősen elmarad tipikus fejlődésű társaikétól. Az evidenciaalapú helyesírásban (ahogy mondjuk, úgy írjuk) is hátrányokkal küzdenek, akár még az 5-6. osztályban is. Esetükben általában a szóelemzés elve szerinti helyesírás megszilárdítása is a felső tagozat első felének feladata. Szövegalkotási, fogalmazási képességük is jelentős eltérést mutat. Társuló zavarok (pl. diszpraxia) esetén az írásmozgás és a kézírás alaki megformálása nem teszi lehetővé pl. az önálló tanulásra alkalmas jegyzetek készítését. Így már az 5-6. osztálytól elengedhetetlen a géppel írás, a klaviatúrahasználat és a digitális tananyag-feldolgozás (pl. felolvasó programok) használatának elsajátítása.

A beszédfejlődési zavarral küzdő tanuló számára a szóbeli feleletek, a nyelvi és írott nyelvi zavarral küzdő gyermek számára a szóbeli és írásbeli megnyilatkozások egyaránt szorongást keltenek. A nyelvi zavar jellegzetessége, hogy a tanuló nehezen tudja verbális formába önteni az egyébként számára érthető gondolatokat, összefüggéseket is. Fontos tehát olyan alternatív számonkérési módok kidolgozása, melyek alkalmazásával meggyőződhetünk arról, hogy a tanuló hogyan, milyen mélységben érti az adott jelenségeket és összefüggéseket. Számonkérésként megfelel montázs, képregény, animációs film (az érintett tanulók általában jó képességeket mutatnak a vizuális átlátásban), de akár idővonal, pókhálóábra vagy kérdéssor készítése, esetleg dramatizálás is.

A metakogníciót is támogató pedagógiai-gyógypedagógiai megsegítés következtében általában az alsó tagozat végére tudatosodnak a tanulóban egyenetlen képességstruktúrájának erősségei és gyengeségei. A megfelelő önértékelésre épülő önbizalom nagy erőt ad a beszéd-/nyelvi zavarral küldő tanulónak gyengeségei kompenzálására, tehetsége kibontakoztatására. Így az alapfokú oktatás második szakaszában kezdhetünk bele az egyéni tanulási és kompenzációs stratégiák tudatos felépítésébe. Érdemes minél több feldolgozási és mnemotechnikai stratégiát megtanítani és gyakorolni a tanulóval, illetve vele együtt kiválasztani, hogy az egyéni képességeknek és az egyes tantárgyak jellegének milyen tanulási, feldolgozási technikák felelnek meg a legjobban. Ennek gyakorlását nemcsak a habilitációs-rehabilitációs órakeretben, hanem „élesben", a szakórákon is biztosítani szükséges. A középfokú tanulmányok megkezdéséig kell kialakítanunk az önálló tanulás minél szélesebb körű lehetőségét. Ide tartoznak a már említett digitális segédeszközök is.

4.3. A középfokú képzés szakaszának (9–12. osztály) feladatai

A középfokú oktatásban a szövegértés-szövegalkotás kompetencia fejlesztése, az egyes tantárgyak szaknyelvének és forrásszövegeinek nyelvi szempontú feldolgozása továbbra is hangsúlyos szerepet kap. Itt az eddigi megfigyeléses, leírásos feladathelyzetek mellett már megjelennek a tudományos igényű és pontosságú megfogalmazások, definíciók is. Ezek szöveghű elsajátítása igen nehéz feladat a nyelvfejlődési zavarral küzdő fiatal számára. Döntő jelentősége van annak, hogy az érintett tanuló a tananyaghoz digitális formában is hozzáférjen, így – felolvasó program segítségével – az auditív és vizuális csatornán való egyidejű feldolgozás jelentősen javíthatja a tanulási teljesítményt. Ebben a szakaszban is sikerrel alkalmazható az egyéni tanulás megsegítésére tanulópárok, tanulócsoportok alakítása.

A felosztások, definíciók, szakkifejezések megjegyzésében segítséget nyújthatnak a különböző mnemotechnikai eljárások, melyek egyéni adottságokhoz igazítása és gyakoroltatása a gyógypedagógus, tehát a habilitációs-rehabilitációs órák feladata. Az eddig megtanult tanulási technikák és a digitáliseszköz-használat továbbfejlesztése, alkalmazási körének szélesítése is e keretek között történik. Ugyanakkor ezek aktív alkalmazását csak a szaktanárokkal együttműködve lehet segíteni. Továbbra is szükség van a gyógypedagógus és a szaktanárok közötti szoros együttműködésre a tanuló egyéni adottságaihoz igazodó órai tananyag-feldolgozás, a differenciált feladatadás és számonkérés tervezésében és megvalósításában.

Új területként jelenik meg az önálló tanuláshoz és az önálló életvezetéshez szükséges nyelvi kompetenciák fejlesztése (pl. használati utasítások, anyagösszetétel, űrlapok kitöltése, hivatalos levelezés, internetes forráskeresés, teszt- és esszéírás). A gondolkodási funkciók és az ítéletalkotás, valamint a metakogníció fejlődése ugyancsak szerepet játszik a társadalmi integrációra való felkészítésben, csakúgy, mint a személyközi és szaktárgyi kommunikációval szorosan összefüggő önkifejezés, véleménykifejtés, érvelés és általában a szituációnak, kontextusnak megfelelő nyelvhasználat fejlesztése.

5. A Nat alkalmazása a beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanulók nevelése-oktatása során

A Nat céljai, tanítási-fejlesztési feladatai a beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanulók esetében adaptált formában teljesülnek. Az adaptáció az egyes kompetenciaterületeken, tanulási területeken és a tudástartalmak terén egyaránt szükséges. Az egyes tantárgyi tartalmakban és a képességfejlesztésben meghatározott eltéréseket a helyi tanterv rögzíti. Ennek az adott tanuló beszédbeli/nyelvi akadályozottságának mértékéhez és kognitív képességeihez igazodó megvalósítását az egyéni fejlesztési terv tartalmazza. A Nat egyes szakaszaiban érvényes tanulási célok kisebb lépésekben, hosszabb idő alatt, a speciális képességstruktúrából következő szükségletek figyelembevételével szűrten vagy hangsúlyeltolódásokkal valósulnak meg. A Nat kiemelt céljainak megvalósulását a beszéd-/nyelvi zavart mutató tanulók esetében a kommunikációs szempontból akadálymentesített tanulási környezet, a rugalmas tanulásszervezés, a differenciált cél- és feladatkijelölés, a heterogén csoportban végzett projektmunkák és az adaptált tananyag alkalmazása együttesen teszi lehetővé. Ezek kialakításában és sikeres alkalmazásában döntő szerepet játszik az osztályban tanító pedagógusok, a

logopédus és más, a fejlesztő teamben részt vevő szakemberek rendszeres együttműködése. Intézményi szinten ezt szolgálja a befogadó iskola, az utazó gyógypedagógust, utazó konduktort biztosító EGYMI és a megyei szakszolgálatok közötti folyamatos információáramlás.

5.1. Tanulási és nevelési célok

A beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanulók nevelése során kitűzött célok megegyeznek a Nat céljaival, ugyanakkor azok elérése időben és az alkalmazott módszerekben, esetleg mélységében is eltérést mutathat. A következőkben csak azokat a speciális szempontokat fejtjük ki, melyek külön hangsúlyt vagy az általánostól eltérő utakat igényelnek.

5.1.1. Testi és lelki egészségre nevelés

A fizikai és szellemi állóképesség kialakítása kiemelt feladat, mivel a tanulás az átlagosnál jóval nagyobb kognitív és akár fizikai terhelést is jelent az érintett tanulók számára. A fokozott kognitív terhelés miatt fontos, hogy az alsó tagozatos tanulóknak szabad játékra, a felsősöknek kikapcsolódást nyújtó időtöltésre is maradjon lehetőségük, így a házi feladatok mennyiségét és minőségét ennek és pszichomotoros tempójuknak megfelelően szükséges kijelölni. A beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanulók minden csoportjában fontos a hanghigiéné kialakítása. Ezen belül meg kell tanítanunk a diákokat, hogy a hangképző szerveknek a lehető legkisebb terhelést jelentő hangszínt, beszédhangfekvést, és hangerőt válasszák, felső légúti megbetegedések esetén tartsanak hangdiétát (szigorúan tartsák be, hogy nem beszélnek, de még suttogva sem). Emellett ügyeljenek a hidratációra, tegyék tudatos szokássá, hogy rendszeresen és kellő mennyiségű tiszta vizet fogyasszanak, mivel a hangszalagok (hangajkak) csak nedves közegben működhetnek optimálisan) Ugyancsak lényeges a káros szenvedélyek – mint a dohányzás, az alkohol- és drogfogyasztás – kialakulásának megelőzése, a hangra, beszédre, nyelvi képességekre való hatásuk tudatossá tétele. Ezt alsó tagozatban helyes táplálkozás és életritmus szokássá alakításával, felső tagozaton és középiskolában ehhez társuló felvilágosítással, valamint önmegfigyelésen és metakognitív készségek fejlesztésén alapuló tudatos életvezetés kialakításával segíthetjük. A dadogóknál és a diszfóniák esetében kiemelt feladat a légzési folyamat kiegyenlítése, a harmonikus vegyes (hasi-mellkasi) légzés kialakítása. Minden beszéd- és nyelvi zavar esetén a kifejezés akadályozottságából fakadó rezignáció, frusztráció és egyéb negatív érzések, indulatok megfelelő csatornázását és pozitív érzelmekké alakítását biztosíthatják a különböző alkotó-, sport- és hobbitevékenységek és a relaxációs technikák. A tanuló nyelvi és kognitív képességeinek megfelelő kompenzációs tevékenység megtalálása kiemelten fontos nevelési feladat, főként az általános iskola második szakaszában és a középiskolában.

5.1.2. Önismeret és a társas kultúra fejlesztése

A bizalommal teli, szeretetteljes, kölcsönös elfogadáson alapuló nevelési légkör segíti legjobban a beszéd- és nyelvi zavarral küzdő tanulók önbizalmának és önértékelésének egészséges alakulását, ezáltal a tanulási motiváció fenntartását.

Már az általános iskola kezdő szakaszában is érdemes időt és fáradságot szánni az egyes tanulási folyamatokat lezáró, több megfigyelési szempontot felvonultató visszatekintésre, és ebben a tanulók önreflektív és egymást segítő megnyilvánulásaira. A nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók önreflexióját érdemes egyszerű kérdésekkel, szempontokkal segíteni, megfogalmazásaikat, mondatalkotásukat szükség esetén pontosítani, a társak számára egyértelművé tenni. A megvalósításkor figyelnünk kell arra, hogy akár a tanuló önmagára, akár társaira vonatkozó reflexiója lehetőség szerint ne lezárt ítélet, hanem a fejlődés perspektíváját felmutató megnyilvánulás legyen akkor is, ha negatív érzelmek csatlakoznak hozzá. Így érhető el a felső tagozatra, hogy a beszéd/nyelv fejlődési zavarával küzdő tanulók is reális önértékeléssel rendelkezzenek, erősségeiket tehetségként, gyengeségeiket, megküzdési stratégiáikat és helytállásukat erősítő fejlesztő lehetőségként élhessék meg, amelyet részben képesek meglévő képességeik segítségével kompenzálni. A fent leírt folyamat lépéseinek következetes betartása vezeti a közösség egyes tagjait ahhoz, hogy a kevés differenciálási lehetőséget kínáló ötfokú értékelés mögé nézve a tanulók önmaguk és mások valódi teljesítményét és

erőbefektetését is értékelni tudják, ami szintén segíti az SNI tanulók reális önértékelését. Egyben kiteljesedik az egymás (ezáltal embertársaik) iránti érzékenység, nyitottság és elfogadás értéke, ami ebben az esetben nem naiv rácsodálkozásra, hanem reális, sokoldalú megfigyeléseken alapuló ítéletalkotásra épül, ezáltal nyújtva biztos alapot a társadalmi integrációhoz.

Különösen középiskolás korban nyújthatnak hathatós segítséget és kompenzációs lehetőséget a beszéd-/nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók számára a koherens személyiség és az egészséges megküzdési stratégiák kialakításához az olyan kiegészítő, segítő eljárások, mint az autogén tréning, a különböző testtudat-erősítő mozgásos és táncterápiák, a sorstársakkal és mentálhigiénés szakemberekkel folytatott segítő beszélgetések. A társas kapcsolatok nehezítettsége miatt érdemes külön figyelmet fordítani a párbeszédek, a társas kommunikáció fejlesztésére és a konfliktuskezelés különböző technikáinak megtanítására, alkalmazására.

5.1.3. Médiatudatosságra nevelés

A beszéd-/nyelvi zavarral élő tanuló számára a teljes iskoláztatás folyamán kiemelt feladat a kommunikáció minden csatornájának (extralingvális csatorna: gesztus, mimika, térközszabályozás; szupraszegmentális csatorna: vokális eszköztár; szegmentális csatorna: verbális kifejezőeszközök) fejlesztése. A gesztusok és a mimika (digitális nyelvben az emojik és motikonok) megértésének és adekvát használatának fejlesztése segíti a tanulókat a verbális közlések egy részének kiváltásában, állapotuk, mondanivalójuk könnyebb kifejezésében. Ezek különböző mnemotechnikai eljárásokkal való összekötése segíti a verbális formában nehezen feldolgozható tananyagrészek megjegyzését is.

A beszédtechnika, a beszéd vokális elemeinek (hangszín-, hangerő-, tempó- és dinamikaszabályozás, helyes hangsúlyozás) és az artikulációnak a fejlesztését szolgálja. Az effajta készségfejlesztő feladatokat az anyanyelv- vagy nyelvtanórába minden nevelési szakaszban rendszeres gyakorlást biztosítva szükséges beépíteni. Erős fejlesztő hatással bír a dráma- és szituációs játékok alkalmazása a különböző szakórákon. Ez a módszer nemcsak a kommunikáció és az önkifejezés fejlesztésében hasznos, hanem a tananyag mélyebb átélése folytán annak feldolgozásában és hatékonyabb megjegyzésében is segít.

A nyelvi zavarral küzdő személyek szóbeli és írásbeli nyelvi megértésének és nyelvi kifejezőképességének fejlesztése nemcsak a habilitációs-rehabilitációs órákon, hanem a tanórákon is fontos feladat. Az általános iskola felső tagozatán is nehézségek mutatkozhatnak a megértésben, a kontextusnak megfelelő szavak megtalálásában, a szövegközi összefüggések megragadásában. Az akadálymentesített kommunikációs helyzetekkel támogatjuk a tanulási folyamat mellett a társas kapcsolatok kialakítását és fenntartását is, megelőzzük az SNI tanuló peremre szorulását, elmagányosodását.

A digitális eszközök és a média használatára nevelés szintén kiemelt feladat tanulóinknál. Ennek egyik oldala a jegyzetelés és az otthoni tanulás digitális eszköztárának, az eszközök biztos használatának kialakítása (pl. hanganyagok írássá alakítása, felolvasó programok, hangoskönyvek és jegyzetek, szövegszerkesztő és helyesírást ellenőrző funkciók). Másik oldala a képi információk felhasználásának helyes aránya a tanulási folyamatban. A megfelelő képi információk segítséget nyújtanak a verbális információk feldolgozásához, kiegészítik azokat, ugyanakkor nem nyomják el a verbális feldolgozás gyakorlását. Fontos segíteni az internetes médiafelületeken való eligazodást, kialakítani az információk szűrésének megfelelő technikáit.

5.1.4. A tanulás tanítása, pályaorientáció

Az autonóm tanuláshoz szükséges motiváció erősségét az iskola kezdő szakaszától fogva meghatározza az osztályban létrehozott bizalomteljes bátorító légkör, a fejlesztő értékelést helyesen alkalmazó módszertan és a gyermeki aktivitást megkívánó heurisztikus és kooperatív tanulási formák alkalmazásának gyakorisága. Mivel a beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanuló sokkal több energiát fektet az önálló tanulásba, mint tipikus társai, már kezdetektől bátorítani szükséges az önálló érdeklődésének megfelelő pluszinformációk begyűjtésére, rövid, rajzzal, vizuális elemekkel megtámogatott beszámolók készítésére. Ezzel tanulási, megküzdési képességeit fejlesztjük, de egyben elismerést válthat ki osztálytársai körében is. Az általános iskola felső tagozatán a

szaktanárok és a gyógypedagógus egyeztetésével jelöljünk ki (feldolgozási szempontokkal együtt) olyan egyéni vagy csoportos kooperációt igénylő mini projekttémákat, melyek érdeklődés szerint választhatók. A beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanulókat segítsük a képességeiknek megfelelő feldolgozásban. A 10–11. osztályban bátorítsuk őket az érdeklődési körüknek és tehetségüknek megfelelő fakultáción való részvételre, akkor is, hogyha nem az emelt szintű érettségi, hanem az esetleges szakmaválasztással kapcsolatos tájékozottság növelése az elérendő cél.

A középiskolai szakasz képzési feladatainál (4.3. alfejezet), valamint az önismeretre és emberismeretre nevelés feladatainál (5.1. alfejezet) már részletezett módon az eddig megszerzett helyes önértékelésre és egészséges önbizalomra építhetjük fel a megfelelő pályaorientációt. A tanulóval együtt tudatosan vegyük számba erősségeit, tehetségét, kompenzációs technikáit és nyelvi képességeit. Már a 9–10. osztálytól kezdve keressük a pályaválasztás reális lehetőségeit, segítsük hozzá a tanulót az egyes szakmákat érintő tapasztalatszerzéshez, hogy a megalapozott döntéshez a lehető legtöbb információ álljon rendelkezésére.

5.1.5. Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A társadalmi integráció sikeres elérésében fontos szerepet játszik a szűkebb és tágabb társadalmi környezet megismerése, ami az egyes tanévek során koncentrikusan bővül. Kezdetben a szűkebb lakókörnyezet nyelvi és zenei hagyományai, a helyi szokások átélése, a velük való érzelmi azonosulás játszik fontos szerepet. A nyelvi zavarral küzdő tanulók számára fontos az anyanyelv gyermekversek, népi mondókák, szólások, közmondások, népdalok, anyanyelvhez kötődő szokások átélésén keresztül való ápolása. A felső tagozat elején a hazai tájakkal való ismerkedés tágítja a nyelvhasználatra való rátekintés fókuszát. A tanulók megismerkednek más tájegységek nyelvi fordulataival, kifejezéseivel, dalaival, ami elősegíti a rugalmas nyelvhasználat fejlesztését. A nyelvi zavarral küzdő tanulók számára ehhez kapcsoltan lényegesen könnyebb az adott tájegységekhez kötődő irodalmi művek megértése is. Európa és a világ földrajzának és történelmének megismerésével mindenképpen célszerű összekötni a különböző népek gondolkodásmódjának nyelvhasználatban való megjelenését.

Az állampolgári ismeretek tanulásában és a demokráciára nevelésben a nyelvi zavarral küzdő fiatalok számára a jogi értelmezések kibontása, feldolgozása, konkrét cselekvésre váltása a kiemelt feladat, főképp a középfokú oktatás során.

5.1.6. A fenntarthatóság, környezettudatosság

A személyes tapasztalatokon, a konzekvensen megvalósított környezettudatos szokásokon át (pl. a közvetlen környezet tudatos óvása, szépítése, iskolai szelektív hulladékgyűjtés, még inkább a hulladék keletkezésének megelőzése) vezet az út előbb a természet fenntarthatósága iránti érzékenységig, majd az életösszefüggések megértéséig és az etikus cselekvésért való felelősségvállalásig. A cselekvéses, multiszenzoros tapasztalatszerzés segíti a nyelvi megértést. A törvényszerűségek nyelvi leképezésében tanulóink biztosan több segítséget igényelnek. Ugyanakkor egyszerű, lényegre törő verbális kifejezésformákkal (pl. kulcsszavas összefoglalások), audiovizuális médiahasználat segítségével vagy művészeti alkotásokban kompetensen láttathatják a környezet jelenlegi állapotát és a környezettel kapcsolatos teendőiket is.

5.2. Kiemelt kompetenciaterületek

A széles körű kompetenciafejlesztés az SNI tanulók esetében megelőző, preventív és kiegyenlítő, kompenzációs jelleggel egyaránt bír, ezért minden életkorban a szokásosnál is hangsúlyosabb célként szolgál. A tanuláshoz szükséges alapkészségek és -képességek intenzív, legalább az iskola alsó tagozatának végéig elnyújtott megerősítő, elmélyítő fejlesztése egyfelől a tanulási hátrányok kialakulásának megelőzését, másfelől a következményes emocionális és viselkedészavarok lehetőség szerinti elkerülését biztosítja.

5.2.0. Alapkompetenciák

Az alapkompetenciák minősége egész életre meghatározza az ember tanuláshoz, ezáltal az emberi kultúrához való viszonyát. Kialakításuk a beszéd- és a nyelvi zavarok többségénél tágabb időintervallumban, hézagmentesen, kis lépésekben, hosszabb gyakorlási és látenciaszakaszokkal valósul meg. A célcsoporton belül a beszédfejlődési zavart mutató gyermekeknél gyorsabb (kivéve a diszpraxiákat), a nyelvfejlődési zavart mutató tanulóknál lassabb tempóra, a tipikustól eltérő dinamikára, pl. fejlődési elakadásokra lehet számítani. A legnagyobb kockázatot az olvasás, írás, helyesírás, szövegértés, szövegalkotás, a matematikai fogalmak tanulása jelenti. A tudásvágy és a tanulási motiváció megtartása érdekében sikerorientált, apró, de biztos lépésekben haladó stratégiát érdemes választani, sok gyakorlással, ismétléssel. Az írott nyelv elsajátításához szükséges kommunikációs és nyelvi készségek folyamatos fejlesztése előzze meg és kísérje az olvasás- és írástanulást a teljes alsó tagozaton át. A biztos nyelvi és írott nyelvi alapozásra épül később az egyes szaktárgyak speciális szókincse, nyelvezete. Ezek olvasása, megértése, szóbeli és írásbeli szövegalkotásban való használata szintén következetes gyakorlást igényel, azonban minőségileg új szintre emeli az alsó tagozaton megszerzett alapkompetenciákat. Ez a szaktárgyak értő, összefüggéseket felismerő tanulásának előfeltétele.

5.2.1. A tanulás kompetenciái

A beszédfejlődési zavarral küzdő tanulók tanulási kompetenciáinak fejlesztése nem tér el jelentősen a tipikus fejlődésű gyermekekétől. A nyelvfejlődési zavart mutató tanulók számára a zavar sokszínű tüneti képe miatt egyénileg szükséges azonosítanunk a hatékony tanulási utakat. Kisiskoláskorban az utánzásra épülő tanulási kompetenciából indulunk ki, ami a nyelvi zavarok egyes formáinál szintén sérül. A biztos utánzás kialakítása az alsó szakaszban még tart, de vele párhuzamosan egyre nagyobb jelentőségre tesz szert az önálló munka. A tanulót – önmaga erősségeinek és nehézségeinek megismerésén finoman, de folyamatosan dolgozva, sokféle megismerési-tanulási utat megmutatva – segítjük a számára leghatékonyabb tanulási formák felismeréséhez. Végsőképpen egy belső motivációval rendelkező, önreflexióra képes önálló tanulási potenciálhoz juttatjuk, mely a mai információalapú társadalomban elengedhetetlen élethosszig való tanulás alapjává válik. A tanulási folyamatok nehezítettsége és „energiaigényessége” miatt kiemelten kell figyelni a tanuló motivációjának fenntartására, az érdeklődésére számot tartó tanulási célok megválasztására. Ezzel tehetünk a legtöbbet azért, hogy ne fejlődési hátrányai, hanem tudatosan megszerzett kompetenciái határozzák meg későbbi életútját.

5.2.2. A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

A fejlesztés fő iránya a kommunikációs-nyelvi intervenció. A kommunikációs szándék jelen van, de többnyire a nyelvi (írott nyelvi), néhol a vokális (pl. hangsúly, hanglejtés, tempó, hangszín) vagy a metakommunikáció (pl. gesztus, mimika, térköz) is akadályokba ütközik. A beszéd- és/vagy nyelvi zavart mutató tanulóknál a kommunikáció mindhárom csatornáján a társas kapcsolatok kialakításához és fenntartásához megfelelő kompetenciákat kell kialakítanunk. Ez élteti a tanuló későbbi társas kapcsolatait. A metakommunikációban erős tanulók kompetensebbnek élik meg magukat a kommunikációban akkor is, hogyha a vokális és/vagy a verbális csatornán egyébként akadályokba ütköznek. A beszédfejlődési zavarok körében gyakori a vokális csatorna akadályozottsága (pl. hangképzési, rezonancia-, beszédfolyamatossági és beszédmotoros zavarok). Fontos, hogy a tanuló megtanulja szabályozni hanglejtését, beszédtempóját, hangerejét stb. Ezek által kifejezőbbé válik beszéde, nagyobb figyelemfelkeltő ereje lesz. A nyelvfejlődési zavarokkal élő tanulók a verbális csatornán kényszerülnek folytonos akadályátlépésre. A verbális kommunikáció fejlesztése számukra életen át tartó program. A kommunikációs partner megértése, a szókincs és a grammatika, valamint a jelentéshez való hozzáférés szempontjából éppen úgy fejlesztésre szorul, mint a kifejező beszéd. Utóbbi a bennük élő képzetek, gondolatok „átvivő anyaga”. A szaktárgyak tanulásában gyakran nehezíti a tanulók helyzetét a rugalmatlan nyelvhasználat, ami nem alkalmazkodik az adott szituációhoz, tartalomhoz. Az egyes szaktárgyak speciális kifejezései és fordulatai nem épülnek be automatikusan a beszédbe, ezeket külön-külön szükséges gyakorolni.

5.2.3. A digitális kompetenciák

A „Z generáció” és az azt követő generációk már „digitális bennszülöttként” élik meg gyermekkorukat. A digitális kompetenciák fejlesztésének a beszédfogyatékos populáció szempontjából két kiemelt területe van. Az egyik, az egyre korábban rutinszerűvé váló eszközhasználat a kommunikációs akadálymentesítést jelentősen megkönnyíti. A különféle szövegszerkesztők, felolvasó programok, hangzóbeszédet felismerő applikációk, fordítóprogramok, szinonima- és idegen nyelvi digitális szótárak, képszerkesztő alkalmazások széles tárháza áll rendelkezésre.

A célcsoport alapproblémáját jelenti a verbális információk szűrése, válogatása, feldolgozása, megértése vagy éppen létrehozása. Különös gondot kell fordítani arra, hogy az információözönből a tanuló képes legyen a szükséges információk kiszűrésére, rendszerezésére, más információkkal való összevetésére, és az érvényes, valamint az álinformációk elkülönítésére. Fokozottan kell ügyelni – és később megtanítani –, hogy a tanuló csak olyan és annyi információt gyűjtsön, amit nyelvi készségei, érzelmi és értelmi fejlődése aktuális szintjén képes feldolgozni, megérteni és alkalmazni.

5.2.4. A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A társuló zavarokkal nem küzdő, nyelvfejlődési zavart mutató tanulók erőssége lehet a praktikus gondolkodás, a képi gondolkodás, a természettudományos jelenségeket és folyamatokat átlátó gondolkodás, a matematikai gondolkodás vagy az intuitív gondolkodás. Ezek fejlesztése a tehetséggondozás része is lehet. Ehhez célszerű az induktív út, ahol nem túl összetett nyelvi műveletek végzésével jutunk a következtetéshez, hipotézishez, amit aztán újra kiteszünk a gyakorlat próbájának. Az érintett tanulók a szövegértési folyamatok közben megnyilvánuló gondolkodási műveletek közül is az ábrákhoz, képekhez kapcsolódó feldolgozási folyamatokban és az egyszerű információk kikeresésében a legeredményesebbek. Az írott vagy beszélt nyelv feldolgozásakor nehezen találják meg a különböző mondatok között rejlő összefüggéseket. A metaforikus gondolkodás sem az erősségük. Nyelvi kifejezőkészségük fejlesztésére azért is szükség van, hogy a belső képekből származó önálló gondolataikat minél teljesebb formában közölhessék.

5.2.5. A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A személyes kompetenciák fejlesztése a tanuló önmagáról alkotott részletgazdag, reális belső kép kialakításával és az önmaga észlelési és mozgásos funkcióinak felfedezésével kezdődik. A testtudat és a téri tájékozódás szempontjából gyakran érési késést mutató beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanuló számára még kisiskoláskorban is ez a legfontosabb feladat. Lényeges, hogy a gyermeki személyiség mozgásában szabadnak, ezzel végtelen lehetőséggel bírónak és alkotóképesnek élje meg önmagát. Minél több a mozgásos játék és alkotás, annál pontosabb lesz a mozgás, cselekvés kontrollja is. A gyermek az alkotó folyamatokban megtapasztalja a fantázia kibontakozását, később pedig ennek segítségével éli meg saját lelki-érzelmi működéseit. A kamaszkorban szintén a belső képekhez kapcsolódva figyel fel önmaga gondolkodására. Ahogyan a kisiskolás uralni igyekszik mozdulatait (pontos koordináció, finommotoros működések), a kamasz úgy tanulja kordában tartani érzelmeit, indulatait, a fiatal felnőtt pedig már fegyelmezni képes saját gondolkodását, ítéletalkotását. Csak a testi-lelki-szellemi szempontból koherens személyiség képes reális önreflexióra, és megküzdési stratégiái által ő tud erényt kovácsolni nehézségeiből, túllépni az újra és újra elé álló nyelvi akadályokon. A saját testtel való kapcsolat különösen érzékeny olyan esetekben, amikor valamilyen látható anatómiai elváltozással él a gyermek (lásd fentebb, pl. ajak- és/vagy szájpadhasadékos, orrhangzósságot mutató gyermekek).

Ezeket a kompetenciákat tanulóinknál nem verbális tanítási módszerekkel, magyarázatokkal, inkább mintaadás útján lehet hatékonyan fejleszteni. Amennyiben a családi, az iskolai vagy osztályközösségben megtapasztalják a nyitottságot, a befogadást, a kölcsönös figyelmet és toleranciát, a bizalommal teli, nyílt kommunikációs légkört, ez a minta meghatározó lesz későbbi életükben is, érdeklődők és érzékenyek maradnak a társadalmi jelenségek iránt, mivel ez a hozzáállás akaratlanul is szokásukká válik, majd a szokás a felnőttkor felé haladva egyre tudatosabb felismeréssé alakul.

5.2.6. A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

Az alkotás a fent említett személyiségfejlesztő hatás mellett akadálymentes kifejezési csatornát jelent a beszéd- és nyelvfejlődési zavarral élő tanuló számára. Ebben a kifejezési módban kompetensnek éli meg önmagát (akár különös tehetséget is mutathat). A csoportos vagy egyéni formában végzett művészeti tevékenységek, komplex művészeti terápia vagy zenei improvizáció a dadogás, a hangképzési zavar kezelésének hatékony módja lehet. A másodlagos pszichés vagy magatartási zavarok oldásában is jelentős szerepet játszik a művészi alkotó folyamat vagy a művészeti alkotások szemlélése. Az ének-zene tanulás a gyakran érintett auditív feldolgozóképesség fejlődéséhez járul hozzá. A művészeti alkotás során jelentkező „flow élmény" segít a kialakult belső feszültségek oldásában, az érzelmi terhelés elengedésében.

5.2.7. Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A társadalmi integrációban több kompetencia is fontos szerepet játszik, pl. az alapkompetenciák, a személyes és társas, a kommunikációs, a kreatív alkotás, önkifejezés és a tanulási kompetenciák. Ezek fejlődése a munkavállalói kompetencia több területét is megszólítja. A társadalmilag hosszú távon hasznos munkavállaló: kreatív, adaptív, képes az élethosszig tartó tanulásra, gördülékenyen kommunikál, képes használni a digitális rendszereket. Jó problémafelismerő és -megoldó képességgel rendelkezik. Amennyiben a beszéd- és nyelvi zavarral élő tanuló kompetenciáit kiegyenlítetten fejlesztjük, növekszik a sikeres társadalmi integráció esélye.

5.3. Az egyes tanulási területekre vonatkozó ajánlások

Függetlenül a tanulási terület jellegétől, a nyelvi zavar specifikuma, hogy átszövi a teljes tanulási-tanítási folyamatot, ezért önmagában hordozza a verbális tanulási zavarok kockázatát. Ennek megfelelően szükséges minden tanulási terület tartalmait preventív készségfejlesztéssel kiegészíteni, valamint mennyiségi és minőségi szempontból megfelelően adaptálni. Az alapkoncepció részletezését a 4. fejezet (Nevelési-oktatási szakaszok és kiemelt pedagógiai feladatok) tartalmazza. Az egyes területek leírásakor csak a beszéd- és/vagy nyelvi zavarral kapcsolatos speciális habilitációs és rehabilitációs feladatokra térünk ki.

5.3.1. Magyar nyelv és irodalom: magyar nyelv és irodalom

A beszéd- és nyelvi/írott nyelvi megértés mint ismeretszerzési eszköz fejlesztése, a beszéd és nyelvi/írott nyelvi produkció mint önkifejezési és ismeretközlési eszköz fejlesztése kiemelt feladat a nyelvi és beszédzavarral küzdő tanulók számára. A populációba tartozó tanulók anyanyelvi teljesítményei között jelentős különbségeket tapasztalunk. A tanulási célokat az egyes tanulók egyéni képességeihez, aktuális nyelvi fejlettségi szintjéhez mérten a logopédussal való konzultáció segítségével szükséges megállapítani. Célszerűen hosszabb időintervallumok (pl. kétéves) kijelölésével is élhetünk. Az alábbi leírásban inkább az egyes területek kiemelt feladatait vesszük számba.

A beszéd- és nyelvi fejlesztés terén kiemelt feladatként kezeljük minden nyelvi szint fejlesztését (beszédhangzók, fonémafeldolgozás, szókincs és szóhasználat, szóelőhívás, toldalékhasználat, mondatalkotás és kontextushoz, szituációhoz kötött nyelvhasználat). Ezek arányát az anyanyelvi fejlesztésben a tanuló képességstruktúrájához viszonyítva határozzuk meg.

Az írás-olvasás tanulásának szakasza a beszéd és nyelvi zavarral küzdő tanuló további boldogulása, tanulási kompetenciája szempontjából kulcsfontosságú, egy életre meghatározhatja a tanulás sikerességét. Ezért igen körültekintően alakítsuk az olvasástanulás folyamatát! A beszéd- és nyelvi zavarral küzdő tanulók olvasás-írás tanításának előfeltétele, hogy a tanuló a beszédfeldolgozás során legalább egy-egy szó szótagjait és első hangját biztosan felismerje, leválassza, azonosítsa. Ezt az olvasástanulást megelőző készségfejlesztés során kell kialakítanunk. Az érintett tanulók esetében kizárólag hézagmentes, evidenciaalapú, preventív, proaktív szemléletű hangoztató-elemző, összetevő olvasástanítás lehet sikeres. Ezt szükség szerint késleltetett írástanítással kössük össze. A betűtanításban a négyes asszociáció alkalmazása biztosítja a legszélesebb körű, multiszenzoros tapasztalatszerzést. Az összeolvasás tanítása fokozatosan, hézagmentesen nehezedő kell hogy legyen.

A szövegértés fejlesztésének minden esetben párhuzamosan kell haladnia a dekódolás (olvasástechnika) fejlesztésével. Kezdetben a tanulók autobiografikus emléknyomaihoz kapcsolható, egyszerű nyelvi felépítésű, a mindennapi életben jellemző szituációkat bemutató szövegeket érdemes feldolgozni. Ezek sikerélményt hoznak, erősítik az olvasottakkal való érzelmi azonosulást, ezáltal az olvasási motivációt. A szövegértés fejlesztésében fokozatosan, a tipikus nyelvi fejlődésű tanulókhoz képest késleltetve tolódik el a hangsúly az egyre összetettebb gondolkodási műveletek felé (pl. explicit és implicit összefüggések átlátása egy bekezdésen belül és több szövegrész között).

A nyelvtani jelenségek feldolgozását mindig egyszerű példákon, kérdőszó alapján való azonosítással, csoportosítással, sok metanyelvi tapasztalat szerzésével kezdjük el. Ebben kellő gyakorlással a nyelvi fejlődésében súlyos elmaradást mutató tanuló is eredményes lehet, míg a leíró nyelvtani definíciók pontos visszaadása szinte megoldhatatlan számára. A nyelvtani szabályok betartásában és a helyesírás terén a nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók jelentős elmaradást mutatnak, esetükben a helyes leírás nem válik automatikus készséggé, mindvégig jelentős szerepe van a tudatos hibajavítás megtanításának. Ez mint metakognitív, kompenzáló tevékenység jól fejleszthető. Nyelvi zavar esetén az általános iskolai szakasz végére konzekvens (mindig csak egy szabályt gyakorló), rendszeres, de rövid gyakorlási periódusok esetén is főként az evidenciaalapú és a szóelemzés elvét figyelembe vevő helyesírás várható el.

Az irodalmi alkotások feldolgozásában a mondanivaló különleges, művészi feldolgozása, gazdag konnotációja és esetleg szokatlan vagy régies nyelvezete, a használt költői, írói eszközök megnehezítik a nyelvi megértést, a jelentéstulajdonítást. A szintaktikai feldolgozás és a verbális emlékezet jelentős gyengesége, valamint a szóelőhívás nehézsége miatt tanítványainknak jelentős kihívást okoz rövid memoriterek megtanulása is. Ezért a feldolgozásra vagy megtanulásra szánt művek kiválasztását körültekintően kell mérlegelni, megtanulásukat pedig mnemotechnikai eljárások használatával ajánlott segíteni. Nyelvi zavar esetén nemcsak a feldolgozott irodalmi művek számát és minőségét fontos differenciáltan kezelnünk, hanem a feldolgozás módszereit és mélységét is. A költői eszközök felismerése, mondanivalójuk megértése hosszú gyakorlást igényel. A képes beszéd megértése és a mondanivaló átvitt értelmezése, a metaforák vagy az idiómák megértése különösen nehéz a nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók számára. A kötelező olvasmányok megválasztását és elolvasásának idői ütemezését is igazítani kell a tanuló aktuális olvasási és nyelvi feldolgozó képességeihez és pszichomotoros tempójához. Részesítsük előnyben a hangoskönyvet vagy a rövidített irodalmi változatokat. A műből készült filmet inkább csak az elolvasást és meghallgatást követően, a feldolgozás gazdagításához használjuk. Alkalmazhatunk változatos vizuális és dramatikus feldolgozási módszereket a megértés ellenőrzésére.

5.3.2. Matematika

A matematikai készségek tekintetében a beszéd-/nyelvfejlődési zavart mutató tanulók teljesítménye széles skálán mozog. Némelyek közülük (általában a társult zavarokat nem mutatók) a matematikai szimbólumok és matematikai gondolkodás terén kiemelkedően teljesítenek. A matematikai kompetenciák elsajátítása esetükben a tipikus fejlődésű tanulókéhoz hasonló ütemben haladhat, mélységét az egyéni fejlődési dinamikát figyelembe vevő tehetséggondozás szabja meg. Más nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók átlagos matematikai képességekkel rendelkeznek, a számolás, számfelismerés, a műveletvégzés, a helyi értékek, később pl. az egyenletek, a kombinatorika, a halmazok, az egyenletek és mértani szerkesztések terén is. Azonban a definíciók, fogalmak megtanulásában, felidézésében nyelvi feldolgozási és verbális emlékezeti gyengeségük miatt jelentős hátrányban vannak. Szintén hátrányba kerülnek az órai magyarázatok szeriális-verbális feldolgozásában, ezért többszöri ismétlésre, időszakosan felzárkóztatásra lehet szükségük. Az érintett tanulók előrehaladása tipikusan fejlődő társaikéhoz hasonló ütemben csak akkor biztosított, ha a meghatározásokat, definíciókat inkább a praktikus példákon keresztül való alkalmazás során, és nem a szó szerinti felidézés alapján várjuk el. Minden nyelvfejlődési zavarban érintett tanuló esetében nehézséget okoz a szöveges feladatok megértése, akár szóban, akár írásban jelennek meg. Itt szükség lehet a szöveg nyelvi egyszerűsítésére (akadálymentesítésre). Szintén érdemes gondot fordítani a szöveges példákban gyakran előforduló nyelvi fordulatok gyakorlására, más és más

adatokkal való alkalmazására. Csak akkor kaphatunk megfelelő képet a nyelvfejlődési zavart mutató tanuló matematikai készségeiről és tudásáról, ha meggyőződtünk arról, hogy megértette a feladatot.

A nyelvi zavarok mellé leggyakrabban a diszkalkulia és a figyelem-, illetve aktivitási zavarok társulnak. Ezekben az esetekben a matematikatanulást az egyéb pszichés fejlődési zavarokkal küzdő tanulók SNI irányelvei alapján célszerű megszervezni.

5.3.3. Történelem és állampolgári ismeretek: történelem, állampolgári ismeretek

A történelem és az állampolgári ismeretek egyes témaköreinek feldolgozásakor nyelvfejlődési zavar esetén előnyben kell részesíteni az aktív tanulást, a szituációkon, dramatikus feldolgozáson, közvetlen tapasztalatszerzésen alapuló ismeretszerzést. Ezek tanulságainak, összefüggéseinek felismerésében a nyelvi zavart mutató tanulók általában nem igényelnek támogatást, ugyanakkor nyelvi feldolgozásuk terén, pl. a törvényszerűségek és az idői egymásutániság kifejezésében több segítségre és hosszabb időre van szükségük. A feldolgozáskor érdemes egyszerű, célzott kérdésekkel segíteni a nyelvi megfogalmazást. A megértést támogatja a történelmi jellemzőkhöz igazodó feldolgozási technikák (pl. idővonal, gondolattérkép) használata is. A tankönyv leckéinek, valamint az eredeti források önálló feldolgozása során gondot okozhat a társadalmi folyamatokat leíró szövegekben rejlő implicit összefüggések felismerése, a lényegi események kiemelése is. Ezt kapcsolódó filmrészletekkel, magyarázó animációkkal és a legújabb kor esetén családi elbeszélések gyűjtésével segíthetjük. Fontos segítség lehet a digitális tankönyv, melyet felolvasóprogram segítségével is feldolgozhat a tanuló, így több csatornán multiszenzorossá tehető az információfeldolgozás.

5.3.4. Erkölcs és etika

Az erkölcstan tanításában a pedagógusok személyes példaadása, embertársaikkal szemben tanúsított attitűdje legalább annyit nyom a latba, mint az órán elhangzott mesék, történetek. A beszédfogyatékos tanulók szempontjából nagyon hasznos, ha egy-egy konfliktust, erkölcsi dilemmát szituációs vagy dramatizált játékokkal dolgozunk fel, mivel a gesztusok, téri helyzetek, a hangszín, a hanglejtés nagyban segíti a nyelvi megértést. Emellett az iskolai konfliktusok közösségi megbeszélése, az együttélés mindennapi szituációit felelevenítő drámajátékok, filmrészletek, interaktív színházi előadások segítségével a nyelvi fejlődésükben zavart mutató tanulók az érzelmek és erkölcsi dilemmák átélése útján könnyebben megértik a társadalmi együttélés etikai elveit, írott és íratlan törvényeit, belehelyezkedhetnek mások nézőpontjába. Ezzel válthatjuk ki a számukra nyelvileg nehezen feldolgozható elvont filozófiai magyarázatokat.

5.3.5. Természettudomány és földrajz: környezetismeret, természettudomány, biológia, kémia, fizika és földrajz

A természettudományos ismeretek gyakorlati példákon, kísérleteken át való megélése, majd megértése elsőbbséget kell hogy élvezzen a nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók oktatásában. A jelenségek pontos megfigyelését nemcsak a verbális leírások, hanem rajzok, folyamatábrák, táblázatok és grafikonok, akár rövidfilmek is visszatükrözhetik. Ezek nem befolyásolják a megértés mélységét, viszont megkönnyítik a folyamatok, az ok-okozati összefüggések feldolgozását. Az általánosítás és a jelenségek törvényszerűségeinek absztrahálása nyelvileg nehezebb feladat. A definíciók, törvények pontos nyelvi reprodukálásában jelentősen gyengébben teljesítenek a nyelvi zavart mutató tanulók. Ezek gyakorlása több segítséget igényel, többletidőre és különböző mnemotechnikák alkalmazására van szükség. A törvények alkotó alkalmazásában, az intuitív vagy problémamegoldó gondolkodásban azonban kifejezett tehetséget mutathatnak a nyelvi fejlődési hátránnyal küzdő tanulók is. Törekedni kell tehát arra, hogy főként a látható, tapasztalható világ törvényszerűségeit, gyakorlatban is alkalmazható természettudományos ismereteket tanítsunk az általános iskolai szakaszban. Az „anyag alatti világ” és a makrokozmosz közvetlenül nem megtapasztalható elméleteit inkább a gondolkodás fejlődésének előrehaladtával, a középiskolai időszakban érdemes megismertetni a nyelvi zavart mutató tanulókkal.

5.3.6. Idegen nyelv: élő idegen nyelv

A beszédfejlődési zavarral küzdő tanulók a beszédben való gátlásaikon kívül általában nem mutatnak markáns nehézségeket az idegen nyelv tanulása tekintetében (kivéve a beszédfeldolgozásban és a nyelvi képességekben is érintett csoportokat: rezonanciazavar, verbális diszpraxia). Legfeljebb a kiejtésben és a kommunikációs bátorságban térnek el társaiktól. Ezt érdemes középiskolás korban idegen nyelvi közegben oldani, több hetes ott tartózkodást, diákcsereprogramot biztosítani, ami kedvezően hat a motivációra és a beszédfélelem oldására is.

A nyelvfejlődési zavart mutató tanulók az idegen nyelv tanulásában is markáns hátránnyal indulnak, bár a jelenkor nyitott társadalmában és sokszor a szülők igényeinek megfelelően is több nyelvvel, de főként az angol nyelvvel a mindennapjaikban is találkoznak. A magasabb szintű idegen nyelvi tudásig (pl. nyelvvizsga) közülük kevesen jutnak el, mindenképpen érdemes azonban legalább egy idegen nyelvet választani, és a mindennapi beszéd készségeit fejlesztve praktikusan használható kommunikációs kompetenciát felépíteni. A nyelvválasztásban a találkozási gyakoriság (vagyis, hogy a mindennapi életben melyik idegen nyelvvel találkoznak gyakrabban a diákok, pl. a magyar nyelvben is használt idegen kifejezések, idegen nyelvű filmek, popslágerek, számítógépes játékok) mellett az játszik szerepet, hogy a tanuló milyen típusú nyelvi zavarral küzd. A morfológiai-szintaktikai túlsúlyú zavart mutató tanulók számára, valamint a szótalálási nehézséggel küzdők számára például előnyösebb a sekély morfológiájú és sok rövid szóval operáló angol nyelv. Itt a praktikus nyelvi kifejezésig könnyebb eljuttatni tanulóinkat, csak később, a magasabb szinteken találkoznak bonyolult nyelvi szerkezetekkel. A beszédfeldolgozás és -megértés zavarával küzdő tanulók számára esetleg a német nyelv előnyösebb – ahol hosszabb szavak és világos szerkezetek vannak –, mivel ők a sok rövid szóból álló nyelvtani kötőanyagot ritkásan tartalmazó közléseket nehezebben értik meg.

Bármelyik élő idegen nyelvet választjuk, az első három évben a nyelvtanulás mindenképpen lassabb haladással, kisebb lépésekre bontva, több gyakorlással valósulhat meg. Az alsó tagozaton döntően szóbeliséggel találkozzanak a tanulók; éljék át az adott nyelv vokális jellemzőit: zenéjét, ritmusát, rímelését, csengését. Erre igen megfelelőek a gyermekversek, dalok, játékok. Egyszerű, a mindennapokban jól használható alapszókincs, néhány mondatos szövegek megtanulására, megértésére érdemes gondot fordítani. Javasolt, hogy az idegen nyelvi írásbeliség kialakítását csak azt követően kezdjük el, mikor az anyanyelven való olvasás-írás készsége már megszilárdult. Ez körülbelül harmadik-negyedik osztályban következik be. Ezt megelőzően is lehet bővíteni a szókincset, képes szótárakkal, rajzos mnemotechnikák segítségével tudjuk leküzdeni az esetleges szótalálási nehézségeket. A nyelvfejlődési zavart mutató gyermekek szókincse egészen középiskolás korig folyamatosan fejlesztést igényel. Az idegen nyelvi szókincs is ennek megfelelően, lassan, sok gyakorlással bővül. A megjegyzést a gyenge verbális munkamemória, a felidézést a szótalálási nehézségek hátráltatják. A multiszenzoros érzékeltetés segít a bevésésben. A mondatalkotást és a párbeszédek létrehozását nehezíti emellett, hogy a nyelvhasználat – akárcsak az anyanyelven – általában kevés rugalmasságot mutat, nehezen alkalmazkodik a változó kontextushoz. Változatos szituációkban, sokféle párbeszédben érdemes adaptálni a megtanult fordulatokat. A nyelvtani viszonyok megértése a nyelvi zavart mutató tanulók esetében később következik be, ezért inkább a 7-8. osztály, valamint a középiskola időszakában válnak képessé a nyelvtan intenzív tanulására. Lényeges, hogy metakogníciójuk, önismeretük fejlődésével a nyelvtanulásban is reális célokat tűzzenek ki maguk elé.

5.3.7. Művészetek: ének-zene, vizuális kultúra, dráma és színház

Alapvetően minden tanulónak minden művészeti ágban az alkotás szabadságát, az önkifejezés sikerét és az alkotó folyamat „flow” élményét a legfontosabb megélni. A nyelvfejlődési zavarral küzdők más kifejezési formákban mutathatnak kifejezett tehetséget; ilyenek általában a vizuális művészetek, a kézműves tevékenységek. Ezekben az esetekben már az általános iskolai szakaszban is fontos a tehetséggondozás. Rajzkészségük tipikusan is fejlődhet, ha a nyelvi elmaradáshoz nem társul grafomotoros zavar. Az ének-zene tantárgyban az időbeli egymásutániság észlelése, a kottaolvasás, a finom akusztikus megkülönböztető készséget

igénylő zenei darabok nehézséget okozhatnak a nyelvi fejlődési zavarral vagy az auditív feldolgozási zavarral küzdő tanulók számára. Itt évről évre képességeiknek megfelelő, egyéni célokat kell kitűzni. A dadogóknak és más beszédzavart mutató tanulóknak kifejezetten jót tehet az éneklés, közben általában nem dadognak. Érdemes törekedni rá, hogy az együtt éneklés-zenélés öröme megmaradjon, akkor is, ha más készségekben a nyelvfejlődési zavarral küzdő gyermekek nem érik el tipikusan fejlődő társaik teljesítményét (pl. kottaolvasás). A nehezített verbális tanulási teljesítmények miatt a nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulónak oázis lehet, megnyugvást, kilégzést biztosíthat minden művészeti óra, ha befogadó, alkotó légkör uralkodik, ahol mindenki teljesítményét önmagához mérik.

5.3.8. Technológia: technika és tervezés, digitális kultúra

A verbalitástól független tanulási folyamatokban tanulóink általában átlagosan teljesítenek. A digitális világ feldolgozása, a problémamegoldó gondolkodás lehet kifejezett erősségük is. A digitális kompetenciák minél jobb elsajátítása nyelvi zavar esetében kiemelkedő jelentőségű, mivel esélyegyenlőséget biztosít. A különböző technológiák segítségével kommunikációs-nyelvi akadálymentesítést érhetünk el (gépírás, felolvasó programok, jegyzetelő programok, digitális átalakító programok), és segíthetjük az önálló tanulás kialakulását.

Fontos, hogy ezek a kompetenciák már az általános iskola felső tagozatának végére tanulóink birtokába kerüljenek, hiszen a tanulnivaló mennyiségének növekedésével még differenciált feladatadás mellett is csak akkor van esélyük lépést tartani, hogyha a tipikus fejlődésű társaikhoz hasonlóan férnek hozzá az ismeretekhez. A megfelelő eszköz kiválasztásában, az eszközhasználat tanításában a gyógypedagógus és az informatikatanár szoros együttműködésére van szükség.

A technológiai lehetőségek kiaknázásával egyenrangúan fontos az etikus és felelősségteljes használat megértése és megvalósítása. További szempont az IKT-használattal kapcsolatban az addiktív magatartásformák elkerülése, a tevékenységrepertoár beszűkülésének megelőzése. Ebben a tekintetben a nyelvfejlődési és a beszédzavarral küzdő tanuló egyaránt veszélyeztetett lehet, ha társas kapcsolatai eleve szűk körűek, kevéssé élők. A tantárgy feladata a biztonságos internethasználat tanítása is. Ezen a területen a tanulók gyenge kommunikációs kompetenciájuk és nyelvi zavaruk miatt szintén veszélyeztetettek.

5.3.9. Testnevelés és egészségfejlesztés: testnevelés

A testnevelés több szempontból is kiemelkedő szerephez jut a beszéd-/nyelvi zavarokat mutató tanulók fejlesztésében. A nagyobb fizikai és szellemi megterhelés miatt fontos a jó erőnlét, a megfelelő állóképesség kialakítása. Az alsó szakaszban a mozgáskoordináció, a testtudat, a téri orientáció és az egyensúly fejlődésének nehézségével küzdő tanulók (pl. verbális diszpraxia, nyelvfejlődési zavarhoz társuló tünetek) mozgásfejlesztésére külön gondot kell fordítani. Érdemes nehézségeikhez adaptált, differenciált feladatadással segíteni a fenti készségek fejlődését, főképp az olvasástanítás időszakában, legalább az első négy osztályban. A verbális diszpraxiás tanulók számára az egyes mozgásszekvenciákat elemi egységekre lebontva, sok ismétlés segítségével érdemes tanítanunk. Várhatóan a megtanult mozgásforma más helyzetre való rugalmas adaptálása is nehézséget jelent az érintett tanulók számára, ezért változatos formában és szituációkban újra meg újra szükséges elővenni a feladatokat.

A rendszeres mozgás segítheti a tanulási helyzetekben felgyülemlett stressz és frusztráció oldását, sikerélményhez juttatva a tanulót, emellett az önértékelés, az önbizalom javulásához is hozzájárulhat.

6. Differenciálás – egyéni tanulási utak – erősségek – fejlesztési területek

A beszédfogyatékos SNI tanulók csoportján belül majdnem 20 diagnosztikus képet különböztetünk meg. Minden diagnosztikus kép önálló, a többitől részben eltérő fejlesztési szükségleteket vonz, emellett minden tanuló önálló individuum. A képességek, a személyiség egyedi kombinációja és a fejlődési zavar súlyossága is egyénenként változó. Ugyanakkor mindannyiuknak joga van a képességeikhez mért legmagasabb szintű oktatáshoz. A differenciálás lényege, hogy mindenki a szükségleteinek legmegfelelőbb, fejlesztő hatású

nevelésben-oktatásban részesüljön. A differenciálás célja, hogy mindenki a saját tempójában, mégis a legeredményesebb fejlődést tudja elérni, teljesítve a személyre szabott követelményeket, fejlesztési célokat.

A differenciálás alapfeltétele a tanuló állapotának részletes megismerése, melyben a szakértői vélemény multidiszciplináris diagnózisa mellett a tanítók, szaktanárok pedagógiai megfigyeléseire is támaszkodunk. Többek között feltérképezésre kerül a tanuló előzetes tudása, temperamentuma, általános aktivitása, önállósága, társas helyzetekben mutatott együttműködési készsége, kommunikációs jellemzői. A tanári megfigyeléseket érdemes a diákkal is átbeszélni, támaszkodva az ő saját megfigyeléseire, tapasztalataira is. Így tudatosan feltérképezve erősségeit és gyengeségeit hatékonyabb kompenzációs lehetőségek tárulhatnak fel.

A differenciálás különböző lehetőségei közül lehet választani: A nyelvi zavarral küzdő tanulók fejlesztésében szinte minden esetben szükséges a tartalom szerinti differenciálás (pl. instrukciók, szövegek egyszerűsítése). Szintén gyakori a folyamat szerinti differenciálás (pl. nyelvileg egyszerűbb vagy összetett feladat adása, a nyelvi feldolgozás vagy a gondolkodási műveletek különböző szintjei közötti differenciálás). A produktum szerint is fontos differenciálni, hogy a tanulók akadálymentesen tudják megvalósítani feladataikat (pl. esszéírás, képregénykészítés, idővonal-rajzolás, videodemonstráció készítése).

A differenciálás a tanulás szervezése során sokféle formában jelenhet meg:

- különböző módokon lehet segíteni az eltérő nyelvi képességekkel rendelkező tanulóknak (pl. az instrukció felolvasása, a kulcsszóra való rámutatás, önálló olvasás elvárása);
- különböző feladatok alkalmazhatók (mindenki a képességeinek megfelelő feladatot kapja ugyanabban a témában);
- ugyanazt a feladatot különböző tevékenységekkel lehet végrehajtani (az egyik csoport szövegből, a másik grafikonból, a harmadik egy filmből gyűjti be ugyanazokat az ismereteket);
- különböző szociális keretek között valósul meg a feladat (páros, csoportos, egyéni munkákkal is egyidejűleg);
- különböző információs csatornák felhasználásával valósítható meg a tanulás (vannak, akiknek a hallás utáni észlelés, vannak, akiknek a látott dolog mond többet);
- különböző célok tűzhetők ki (az egyik tanuló a legfontosabb adatokat, a másik az összefüggéseket, a harmadik a szerző szándékát emeli ki);
- különböző érdeklődés szerint adható az olvasnivaló szövege (hasonló nehézségű olvasmány, minden tanuló az érdeklődését követve választ);
- különböző értékelési formák alkalmazása lehetséges, vagy maguk a tanulók választanak;
- a tananyag feldolgozása egyik tanulónál a készségek, másiknál az ismeretek megszerzésére fókuszál;
- az egy-egy tanulóra fordított időben valósítható meg a differenciálás.

A legfontosabb, hogy a pedagógus tudatosan válasszon differenciálási formát minden feladathoz, a tanuló képességeihez és a feladat jellegéhez mérten megfelelőt.

7. Értékelés (tanulási eredmény)

A Nat tanulási eredményeinek elérésében a beszédfogyatékos SNI tanulók csoportján belül nagy változatosságot tapasztalunk. A beszédfejlődési zavarral küzdő tanulók, ha társult zavarokkal nem küzdenek, általában a tipikus fejlődésű tanulókhoz hasonlóan teljesítenek. A nyelvfejlődési zavart mutató tanulók legtöbbje másodlagosan verbális tanulási zavarral is küzd, így tanulási teljesítményük szórt képességprofiljuk, személyiségjegyeik és megküzdési stratégiáik függvényében változik. Általában elmondható, hogy a nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók számára a verbális tanulási potenciált igénylő tantárgyakban differenciált

tanulási eredmények kitűzése szükséges. Ezek közül a leginkább érintett a magyar nyelv és irodalom, valamint az idegen nyelv.

Ezek értékelése alól általában a szakértői bizottság véleménye alapján mentesítést is kapnak a tanulók. A mentesítés Janus-arcú lehetőség. Egyrészt nem teszi ki a tanulót a differenciálatlan általános ötfokú értékelésnek, hiszen nyilvánvalóan csak adaptált célokkal tud eleget tenni a tantervi követelményeknek. Másrészt azonban lehetetlenné teszi a tanuló továbbhaladását olyan intézményekbe, melyek az adott tantárgyból elvárják az érdemjegyet. Jó, ha ezt már kezdettől tudatosítjuk a szülőkben is.

A szakértői vélemény nyomán intézményigazgatói hatáskörben megszületik az értékelés alóli felmentés. Ez sokszor azt sugallhatja a tanulónak vagy a szülőnek, hogy az adott tantárgyban való helytállás „nem is olyan fontos". Már az iskolába lépéskor tisztázni kell, ha szükséges, a szülővel kötött pedagógiai megállapodásban is, hogy a tantárgyi értékelés alóli felmentés csak az ötfokú érdemjegy elmaradását jelenti. Ezzel a tanító/szaktanár hivatalosan is élhet a joggal, hogy a tanulót kizárólag saját képességeihez mérten, a számára kijelölt tanulási eredmények mentén szöveges fejlesztő értékeléssel segíthesse. Ez azonban a tanítóra/szaktanárra és a velük együttműködő gyógypedagógusra nagyobb felelősséget ró, és megváltoztatja a mérés-értékelés viszonyát.

A gyógypedagógus feladata, hogy a tanulási teljesítmények (olvasás, szövegértés, helyesírás, esetleg matematika) és a nyelvi teljesítmények (fonológiai tudatosság, szókincs, grammatika stb.) terén az évenkénti kontrollméréseket elvégezve, azok mennyiségi és minőségi elemzésével evidenciaalapú fejlesztő diagnózist és fejlesztési tervet állítson fel, majd az eredményeket átbeszélve a pedagógussal a gyermek szükségleteinek és aktuális beszéd-/nyelvi fejlettségének megfelelően az új tanulási célok differenciált kijelölését támogassa.

A szöveges fejlesztő értékelés célja egyrészt az egyéni képességeknek és egyéni előrehaladásnak megfelelő differenciált értékelés, másrészt javaslatokat tartalmaz a továbbhaladásra és a fejlesztés további irányaira vonatkozóan. Mivel a gyermeket támogatja, fontos, hogy a gyermekhez szóljon, számára is érthető legyen a megfogalmazás. A szöveges értékelés jellemzői:

- a konkrét területen elért teljesítményre vonatkozik, sosem minősíti azt, nem címkéz;
- az elért pozitív eredményeket és hiányosságokat egyaránt tárgyilagos formában írja le, nem minősíti azokat;
- viszonyít a kiindulóponthoz, az előző teljesítményhez mérten értékeli a fejlődést;
- mindig megjelöli a következő (proximális) fejlődési zónát, a gyermek számára is érthető formában konkrét javaslatokat tesz, és biztat a továbblépésre.

A fejlesztő értékelés kulcsszerepet tölt be a beszéd-/nyelvi zavart mutató tanuló önbizalmának, helyes önértékelésének felépítésében és fenntartásában. Az optimálisan megfogalmazott értékelés serkenti a tanulási motivációt és segíti a tanulói önszabályozást. Ez a fajta visszacsatolás megküzdési erőt ad a tanulónak (ha úgy tetszik, szárnyakat ad az akadályok legyőzéséhez).

Más tantárgyakból a beszéd-/nyelvi fejlődési zavart mutató tanuló minősítő, szummatív értékelést is kap, melynek célja, hogy a tudáspróbák alapján jelezze, vajon elérte-e a tantervben megkövetelt eredményeket. Ugyanakkor világossá kell tenni a tanuló számára, hogy ez az értékelési forma nem mutatja reálisan a befektetett tanulásmennyiséget és energiát. Általában az ismeretelsajátítás aktuális szintjét viszonylag durva eszközökkel méri. Mivel a készségek, jártasságok kialakulásának detektálását nem teszi lehetővé, érdemes folyamatdiagnosztikai értékelést is hozzátenni. Fontos, hogy ehhez a (százalékos vagy ötfokú) minősítéshez is legalább szóban, ha tehetjük, írásban formáló, fejlesztő szöveges értékelést fűzzünk, mely kijelöli a további utat, és biztat a fejlődésre.

8. Állapotmegismerés, szakértői vélemény

A szakértői vélemény a szülők kérésére vagy a szülők egyetértésével megtett multidiszciplináris diagnosztikai út végét összefoglaló leírás. Az állapotmegismerés a mennyiségi és a minőségi eredmények leírását egyaránt

tartalmazza. Konklúziója a sajátos nevelési igény diagnózisa, mely a beszédfogyatékos SNI tanulók esetében nemcsak az értelmesség, hanem a kommunikáció, a beszéd- és nyelvi képességek széles spektrumú vizsgálatára is támaszkodik. Az iskoláskorban – még akkor is, hogyha a tanuló már nem beszédfogyatékosság, hanem egyéb pszichés fejlődési zavar diagnózist kap (verbális vagy specifikus tanulási zavar) – továbbra is szükséges az alapprobléma, vagyis a beszéd-/nyelvi készségek kontrollmérése, hiszen minden esetben a tanuló elsődleges zavara szabja meg a fejlesztés alapirányát. A szakértői vélemény az SNI-ellátás alapdokumentuma. Mint ilyennek tartalmaznia kell:

- az intézményes elhelyezésre vonatkozó javaslatot, ezen belül a külön- vagy együttnevelés javaslatát;
- az ellátást biztosító nevelési-oktatási intézmény pontos kijelölését;
- a sajátos nevelési-oktatási követelményeket;
- a fejlesztés területeit;
- a fejlesztés időigényét, óraszámát;
- az ellátó szakember képzettségét;
- az igényelhető többletjogokat, pl. felmentéseket;
- a kötelező felülvizsgálat idejét.

9. Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció

Az együtt- és különnevelés folyamatában a beszédfogyatékos SNI tanuló a tanórák mellett a szakértői bizottság javaslatának megfelelő mértékben részt vesz egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs foglalkozásokon. A foglalkozások megszervezésekor figyelembe kell venni a szakértői bizottság fejlesztési területekre, az ellátó gyógypedagógus szakirányára és tanuló képességstruktúrájára, viselkedési jellemzőire vonatkozó leírását.

A foglalkozások tartalmát a szakértői véleményben megjelölt területeken végzett vizsgálatok és az iskolai gyógypedagógus által végzett kiegészítő vizsgálatok, esetleg a pedagógus által végzett pedagógiai vizsgálatok alapján felállított egyéni fejlesztési terv határozza meg. A habilitációs-rehabilitációs ellátást végző logopédia szakos vagy szakirányos gyógypedagógus feladata, hogy összehangolja a gyermek képességeihez mérten a fejlesztési szükségleteket a tantárgyi célokkal, és erről rendszeresen konzultáljon a tanuló osztálytanítójával, szaktanáraival. A habilitációs-rehabilitációs foglalkozások megvalósulhatnak osztálytermen belül és kívül, egyéni vagy kiscsoportos formában egyaránt. Az együttműködő felek legalább negyedévente közösen tekintenek rá az egyéni fejlesztési terv megvalósulására, értékelik az elért eredményeket, szükség szerint módosítják a középtávú célokat. A rátekintést mindkét fél a pedagógusok kötelező tanórával nem lekötött óraterhe erejéig végzi el.

Az egyéni fejlesztési terv tartalmazza a tanuló erősségeit, nehézségeit, a vizsgálati evidenciákra támaszkodva megállapított közép- és rövid távú célokat, a hozzájuk vezető út lépéseit, a fejlesztőeszközöket és a fejlesztés helyszínét. A fő fejlesztési területek a beszédfogyatékos SNI tanulók számára a beszéd-/nyelvi képességek fejlesztése, a nyelvi készségekhez szorosan kötődő kognitív funkciók fejlesztése, valamint a tanulási teljesítmények fejlesztése, a redukáció. Emellett kiegészítésként pszichomotoros, grafomotoros, vizuális és auditív készség-képességfejlesztés fordul elő leggyakrabban. Ide sorolhatók a relaxációs és testtudati technikák, a feszültségoldó művészeti terápiák is. Az eredményes együttműködés és a vizsgálati evidenciáknak megfelelő fejlesztő-terápiás munka hatványozottan növeli a beszéd- és/vagy nyelvi zavarral küzdő tanulók iskolai, később társadalmi integrációjának esélyeit.

Szekszárdi Kolping Katolikus Szakképző Iskola, Gimnázium, Szakgimnázium, Szakiskola és Alapfokú Művészeti Iskola

Alapfokú Művészeti Iskolájának

Helyi tanterve

2024.

Tartalom

Az alapfokú művészetoktatás alapprogramja (2022/2023-as tanévtől hatályba lépő 2. számú melléklet) alapján 403
Az alapfokú művészeti oktatás - nevelés szerepe a tanulók személyiségfejlesztésében 403
Táncművészeti ág 404
Moderntánc tanszak 404
Óraterv 404
A MŰVÉSZETI ALAPVIZSGA ÉS MŰVÉSZETI ZÁRÓVIZSGA 406
Társastánc tanszak 410
Óraterv 411
A MŰVÉSZETI ALAPVIZSGA ÉS MŰVÉSZETI ZÁRÓVIZSGA 412
Szín- és bábművészeti ág 414
Bábjáték tanszak 414
Óraterv 416
A művészeti alapvizsga és záróvizsga 416
AZ ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁS ALAPPROGRAMJA 418
I. rész 418
ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK 418
Az alapprogram szerepe a művészetoktatás tartalmi szabályozásában 418
II. 425
KÉPZŐ- ÉS IPARMŰVÉSZETI ÁG 425
KÉPZŐ- ÉS IPARMŰVÉSZET MŰFAJ 425
A képző- és iparművészet műfaj képzési szerkezete 428
TANSZAKOK 428
A Képző- és iparművészet műfaj tantárgyai 431
KÉPZŐMŰVÉSZETI TANSZAK 431
VIZUÁLIS ALAPOZÓ GYAKORLATOK TANTÁRGY 431
GRAFIKA ÉS FESTÉSZET ALAPJAI TANTÁRGY 432
VIZUÁLIS ALKOTÓ GYAKORLAT TANTÁRGY 438
GRAFIKA ÉS FESTÉSZET TANSZAK 459
GRAFIKA ÉS FESTÉSZET MŰHELYGYAKORLAT TANTÁRGY 459

Az alapfokú művészetoktatás alapprogramja (2022/2023-as tanévtől hatályba lépő 2. számú melléklet) alapján

Az alapfokú művészeti oktatás - nevelés szerepe a tanulók személyiségfejlesztésében

A művészeti tevékenység magában hordozza a személyiségformálás specifikus lehetőségét, a személyiség integrációjának segítését, támogatja a képességek aktiválását, fejleszti a tehetség kibontakoztatásának képességét is.

A rendszeresen átélt pozitív, cselekvő élmények alakítják ki azon emberi személyiségtulajdonságokat, magatartási szokásokat, melyek a művészeti tevékenységek során, vagy a munkában az eredményesség összetevői.

A művészeti tevékenységek hozzájárulnak az érzékelés és észlelés érzékenységének, a kifejezés árnyaltságának fejlesztéséhez. A művészeti nevelés biztosítja a tanulás személyes tapasztalati módját, melynek során a tanulók közvetlenül átélhetik a művészeti stílusok és irányzatok sokszínűségét, valamint azokat a kifejezési formákat, amelyek a zeneművészetben, táncművészetben, képző- és iparművészetben, a színművészetben és bábművészetben, cirkuszművészetben ötvöződnek.

Az alapfokú művészeti nevelés feltárja a művészet megörökítő, átörökítő szerepét, megérteti, hogy az alkotás az egyik legértékesebb emberi alapképesség.

Megalapozza a tanuló esztétikai szemléletét, kommunikációs képességét, az alkotómunka iránti igényét.

Az egyéni és a csoportos foglalkozások segítik a szociális érzékenység, az együttműködési készség kialakulását, a felmerülő problémákra való rugalmas reagálás képességét és előmozdítják az infokommunikációs eszközök célszerű használatát.

A nemzetiséghez tartozókat segíti abban, hogy megtalálják és vállalják identitásukat, őrizzék hagyományaikat, jelenítsék meg értékeiket, erősítve ezzel is a közösséghez való kötődésüket.

Táncművészeti ág

Moderntánc tanszak

AZ ALAPFOKÚ MODERNTÁNCOKTATÁS CÉLRENDSZERE ÉS FUNKCIÓI

A XXI. század társadalmi elvárásainak következtében állandóan alakuló, formálódó tánckultúrák megjelenési formájának központi kérdése az önálló individuummal rendelkező ember. A testi, szellemi, valamint lelki folyamatokra épülő mozgás megnyilvánulási formái elősegítik az emberi kapcsolatok kialakulását, az értelmi és érzelmi képességek kibontakoztatását és az önfejlesztés lehetőségének megélését.

A moderntánc oktatása megteremti a harmonikus, egészséges személyiséggel rendelkező, társas kapcsolatokban jártas embert. Nyitott és értő közönséget nevel, miközben biztosítja a hivatásos pályaorientációt.

A technikai képzés elősegíti az oktatási folyamatban résztvevők számára a saját adottságaik szerinti képességfejlesztést. Az évenként meghatározott fejlesztési feladatok és a tananyag spirális elrendeződése lehetővé teszi az összevont osztályokban történő oktatást és nagyobb szabadságot teremt a pedagógus számára az oktatási folyamat megszervezése során.

A KÉPZÉS STRUKTÚRÁJA

Tantárgyak

Főtárgy

Berczik-technika (1-2. előképző évfolyamon, 1-2. alapfokú évfolyamon)
Jazz-technika (3-6. alapfokú évfolyamon és a 7-10. továbbképző évfolyamon)
Kötelező tantárgy
Kreatív gyermektánc (1-2. előképző évfolyamon, 1-2. alapfokú évfolyamon)
Limón-technika (5-6. alapfokú évfolyamon)

Kötelezően választható tantárgy az összevont osztályokban

Limón-technika

Választható tantárgyak

Kreatív gyerektánc (1-2. előképző évfolyamon, 1-2. alapfokú évfolyamon)
Berczik-technika (1-2. előképző évfolyamon, 1-2. alapfokú évfolyamon)
Jazz-technika (3-6. alapfokú évfolyamon)
Kontakt improvizáció (5-6. alapfokú évfolyamon)
Lábán-technika (7-8. továbbképző évfolyamon)
Repertoár (7-10. továbbképző évfolyamon)
Tánctörténet (9-10. továbbképző évfolyamon)
Graham-technika (9-10. továbbképző évfolyamon)
Improvizáció és kompozíció (9-10. továbbképző évfolyamon)
Tánctörténet (9-10. továbbképző évfolyamokon)

Óraterv

Tantárgy	Évfolyamok											
	Előképző (E)		Alapfok (A)						Továbbképző (T)			
	1.	2.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.

Főtárgy	1	1	3	3	(3) -4	(3) -4	3	3	(3)- 4	(3)- 4	4	4
Kötelező tantárgy	1	1	1	1			1	1				
Kötelezően választható tantárgy az összevont osztályokban					(1)-0	(1)-0			(1)-0	(1)-0		
Választható tantárgy	2	2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2
Összes óra:	2-4	2-4	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6

Előképző 1 és 2 évfolyamainkon heti 4 órában oktatjuk a tanulókat. A főtárgy és a kötelező tárgy mellett a választható tantárgy: Berczik-technika (2 óra/hét)

Az alapfokú és továbbképző évfolyamokon a főtárgy (és a kötelező tárgy) mellett összevont évfolyam esetében Limón-technikát mint kötelezően választható tantárgyat oktatunk.

Az Összes óra rovatában az első szám a heti minimális óraszámot jelöli, a második szám a szakmai program megvalósítása során az egyéni, páros, kis-és nagycsoportos tehetséggondozás számára is időkeretet biztosít.

A zárójeles óraszámot az összevont osztály esetén kell alkalmazni.

A képzés évfolyamainak száma: 12 évfolyam (2+6+4 évfolyam)

Az első számjegy az előképző, a második számjegy az alapfok, a harmadik számjegy a továbbképző évfolyamainak számát jelenti.

A tanszak kötelezően előírt tantárgyai és azok óraszámai figyelembevétele mellett a tanuló más tanszak, valamint más művészeti ág képzésébe is bekapcsolódhat, illetve azok tanítási óráin részt vehet.

A tanítási órák időtartama: 45 perc

A MŰVÉSZETI ALAPVIZSGA ÉS MŰVÉSZETI ZÁRÓVIZSGA

A művészeti alapvizsga követelményei

A vizsga részei

A vizsga két gyakorlati vizsgarészből áll

A jazz-technika vizsga módja és időtartama

Csoportban 35-40 perc, gyakorlati vizsga

A vizsga tartalma

A jazz-technika vizsga anyaga előre kijelölt és a szaktanár által összeállított gyakorlatokból, gyakorlatsorokból, térben elmozduló lépés, forgás és ugráskombinációkból és néhány perces tánckombinációból áll, melyet a tanulók párosan vagy csoportos formában, önállóan mutatnak be.

Témakörök

Parallel és en-dehors pozíciók

Balett és jazz karpozíciók

Gördülések, döntések, hajlások, mellkas emelések, rotációk, kontrakció, release

A jazztánc által használt speciális mozgáselemek: twist, flat-back, tilt, hinge, tour, tombe, pas de bourre, chassé, pivot

Izoláció: minimum két testrész egyidejű, összehangolt, izolált munkája

Ötféle ugrásfajta

A jazz-technika által használt balett technikai elemek: plié, tendu, battement, battement tendu jeté, rond de jambe, developpé, enveloppé, attitude, grand battement jeté használata a jazz tánc sajátosságainak megfelelően

A jazz-technika sajátosságainak megfelelő, minimum 1,5 perces kombináció bemutatása

A vizsga értékelése

A bemutatott tananyag pontos ismerete

A gyakorlatok technikai biztonsága

A jazz-technika sajátosságainak stílusos bemutatása

A Limon-technika vizsga módja és időtartama

Csoportban 30-40 perc, gyakorlati vizsga

A vizsga tartalma

A Limón-technika vizsga anyaga a szaktanár által összeállított, talajon, állásban és haladással végzett egyszerű majd összetett gyakorlatokból álló tréning sor, melyet a tanulók csoportos formában, önállóan mutatnak be. 2-3 perces etűd kis csoportokban történő bemutatása

A vizsga értékelése

A bemutatott tananyag ismeretének minősége, a technika dinamikai változatosságának megjelenési szintje

A gyakorlatok technikai végrehajtásának biztonsága
A Limón-technika stílusának megfelelő előadásmód minősége

A kontakt improvizáció vizsga módja és időtartama
Csoportban 40-50 perc, gyakorlati vizsga
A vizsga tartalma
- A szaktanár által összeállított kontakt improvizáció technikai alapgyakorlatok csoportos bemutatása tantermi körülmények között.
- Improvizációs feladatok bemutatása szóló és duett formákban.
- 3-4 perces adott szabályokon alapuló és/vagy szabad kontakt improvizáció duett bemutatása tantermi körülmények között.
A vizsga értékelése
- A Kontakt improvizáció elveinek és alaptechnikáinak gyakorlati ismerete - mértéke, mennyisége és minősége.
- A tananyag által szerzett ismeretek alkalmazásának minősége.

A művészeti záróvizsga követelményei
A vizsga részei
A vizsga gyakorlati és elméleti, két gyakorlati vizsgarészből áll
A vizsga tantárgyai
Jazz-technika
Graham,-technika, vagy tánctörténet

A jazz-technika vizsga módja és időtartama
Csoportban 35-40 perc, gyakorlati vizsga
A vizsga tartalma
A vizsga anyaga a szaktanár által összeállított és meghirdetett témakörökből áll, melynek ismeretéről a tanulók egyénileg, párosan vagy csoportos formában adnak számot
Témakörök
Parallel és en-dehors pozíciók
Balett és jazz karpozíciók
Gördülések, döntések, hajlások, mellkas emelések, rotációk, kontrakció, release használata
A jazz-technika által használt speciális mozgáselemek: twist, flat back, tilt, hinge, tours, tombe, pas de bourré, chassé, pivot
A testsúlyáthelyezések különböző formái
Izoláció minimum három testrész egyidejű, összehangolt, izolált munkájával

Forgások helyben és térben elmozdulva
Térben elmozduló gyakorlat szintváltásokkal és irányváltásokkal
Ötféle ugrásfajta
A jazz-technika által használt balett technikai elemek - plié, tendu battement, battement tendu jeté, rond de jambe, developpé, enveloppé, attitude, grand battement jeté - használata a jazz-technika sajátosságainak megfelelően
A jazz-technika sajátosságainak megfelelő, minimum három 1,5 perces kombináció bemutatása, melyek tartalmaznak rövid improvizációs részt is.
A vizsga értékelése
A bemutatott tananyag pontos ismerete
A gyakorlatok tudatos alkalmazása
A jazz-technika sajátosságainak bemutatása
A művészi előadásmód
A Graham-technika vizsga módja és időtartama
Csoportban 20-25 perc, gyakorlati vizsga

A Graham-technika vizsga tartalma
A tanult technika alapelemeinek és az alapsorozatoknak a magabiztos bemutatása

A vizsga értékelése
Alapelemek és alapsorozatok felismerése
Az alapsorozatok helyes végrehajtása, technikai, dinamikai és stiláris szempontok teljesülése
A tánctörténet vizsga módja és időtartama
Írásbeli vizsga csoportban 30-40 perc, vagy
Szóbeli vizsga, egyénileg, 5-8 perc
A vizsga tartalma
A vizsga anyaga a helyi tanterv alapján a szaktanár által összeállított tánctörténet témakörökből áll.
Az írásbeli vizsga feladatlapja különböző tartalmú, a tanultak felidézését, alkalmazását, értelmezését, valamint a problémamegoldást, illetve értelmező választ igénylő feladatokat tartalmaz.
A szóbeli vizsgán a tanulók a tétel kihúzása és kidolgozása után önállóan számolnak be tudásukról.

Választható témakörök
Az őskor táncművészete
A középkor jellemző táncformái
A reneszánsz és barokk kor táncélete
A romantika
A reformkor táncélete

A XX. század táncélete

Amatőr és hivatásos együttesek Magyarországon

A táncos szakma jelentősebb szervezetei, oktatási intézményei, országos rendezvényei

A vizsga értékelése

Írásbeli vizsga

A feladatsort vagy a tesztet az intézmény pedagógusai javítókulcs szerint javítják és pontozzák.

Az osztályzatra a helyi tantervben meghatározott formák szerint a szaktanár tesz javaslatot, amelyet a vizsga elnöke hagy jóvá.

Szóbeli vizsga

A tananyagtartalom elsajátításának mértéke.

Az összefüggések ismerete.

A szakmai kommunikáció fejlettsége.

Az osztályzatra a helyi tantervben meghatározott formák szerint a szaktanár tesz javaslatot, amelyet a vizsga elnöke hagy jóvá.

Társastánc tanszak

AZ ALAPFOKÚ TÁRSASTÁNCOKTATÁS CÉLRENDSZERE ÉS FUNKCIÓI

A táncművészeti ágak közül a nagy hagyományokkal rendelkező társastáncoktatás nagy utat tett meg az ifjúság kulturált szórakozási formájától a művészetoktatásig. Az értékeket megtartva a tantervi program további lehetőséget nyújt az alapos, mélyebb tudás megszerzésére, a rendszeres munka igényének kialakítására, a megfelelő munkafegyelemre, az önkontroll alkalmazására.

Az alapfokú oktatás célja a társastánc iránt érdeklődő és fogékony tanulók képességeinek szakirányú fejlesztése.

A főtárgyak és kötelező tantárgyak tanulása során a tanulók jártasságot szereznek a különböző társastáncokból.

Megismerik azok történetét, a hozzátartozó viselkedés szabályait és a mindennapok magatartásformáit.

A szabadon választható tantárgyak előkészítik a társastáncok tanulását, megismertetik a főtárgy előzményeivel a tanulót és bekapcsolódást biztosítanak a táncművészet más ágába, valamint a társművészetekbe. A korán elkezdett testképzés előkészíti a társastánc tantárgy tanulását, majd a historikus táncokon keresztül a főtárgy előzményeivel ismerkedhetnek meg a tanulók.

A tanszak komplex ismeretet adó, készségfejlesztő tanterve motiválja a tanulót az újabb tudás megszerzésére és ösztönzi a tanultak gyakorlati alkalmazására az élet minden területén. Közelebb viszi a tanulót a művészetekhez, ugyanakkor választott művészeti ágának értő művelőjévé, közönségévé válik.

A program az integrált óraszervezéssel lehetőséget biztosít arra, hogy a hasznos, gyakorlati tudás megszerzése az elméleti ismeretek integrálásával, gyakorlatorientált feldolgozásával valósulhasson meg. A társastánc főtárgy óráin sajátíthatják el a tanulók a Helyi tantervben meghatározott viselkedéskultúra és a társastánctörténet tantárgy gyakorlati és elmélet ismereteit. Mindhárom tantárgyból szerez osztályzatot a tanuló.

A KÉPZÉS STRUKTÚRÁJA

Tanszakok és tantárgyak

Főtárgy

Gyermektánc (1-2. előképző évfolyamon)

Társastánc (1-6. alapfokú és a 7-10. továbbképző évfolyamon)

Kötelező tantárgyak

Viselkedéskultúra (3. alapfokú évfolyamon) önálló tantárgyként, vagy

Viselkedéskultúra a társastánc tantárgyhoz kapcsolódóan, tantárgyi integrációban is tanítható

Társastánctörténet (5-6. alapfokú évfolyamon, 9-10. továbbképző évfolyamon) önálló tantárgyként, vagy

Társastánctörténet a társastánc tantárgyhoz kapcsolódóan, tantárgyi integrációban is tanítható

Kötelezően választható tantárgy - az összevont osztályokban

Viselkedéskultúra, önálló tantárgyként, vagy

Viselkedéskultúra a társastánc tantárgyhoz kapcsolódóan, tantárgyi integrációban is tanítható

Társastánctörténet önálló tantárgyként, vagy

Társastánctörténet a társastánc tantárgyhoz kapcsolódóan, tantárgyi integrációban is tanítható

Választható tantárgyak

Társastánc gimnasztika (1-2. előképző évfolyamon, 1-3. alapfokú évfolyamon)

Történelmi társastánc (6. alapfokú évfolyamon, 7-8. továbbképző évfolyamon)

Társastánc (1-6. alapfokú és a 7-10. továbbképző évfolyamon)

Óraterv

Tantárgy	Évfolyamok											
	Előképző (E)		Alapfok (A)						Továbbképző (T)			
	1.	2.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Főtárgy	2	2	3-4	3-4	2-(3)	3	3 -(4)	3-(4)	3	3	3-(4)	3-(4)
Kötelező tantárgy					1-(0)		1-(0)	1-(0)			1-(0)	1-(0)
Kötelezően választható tantárgy			1	1	1	1			1	1		
Választható tantárgy	2	2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2	1-2
Összes óra:	2-4	2-4	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6

Az alapfokú évfolyamon az összevont osztályokban a kötelezően választott tantárgy a Viselkedéskultúra heti 1 tanórában.

Az Összes óra rovatában az első szám a heti minimális óraszámot jelöli, a második szám a szakmai program megvalósítása során az egyéni, páros, kis-és nagycsoportos tehetséggondozás számára is időkeretet biztosít.

Az összevont osztályok működéséből következően, valamint az integrált óraszervezés lehetőségét figyelembe véve a tantárgyi óraszámok tanéven belül átcsoportosíthatók.

képzés évfolyamainak száma: 12 évfolyam (2+6+4 évfolyam)

Az első számjegy az előképző, a második számjegy az alapfokú, a harmadik számjegy a továbbképző évfolyamainak számát jelenti.

A tanszakok kötelezően előírt tantárgyai és azok óraszámai figyelembevétele mellett a tanuló más tanszak vagy művészeti ág képzésébe is bekapcsolódhat, illetve azok tanítási óráin részt vehet.

A tanítási órák időtartama: 45 perc

A MŰVÉSZETI ALAPVIZSGA ÉS MŰVÉSZETI ZÁRÓVIZSGA

A művészeti alapvizsga követelményei

A vizsga részei

A vizsga gyakorlati és elméleti vizsgarészből áll

A vizsga tantárgyai

Társastánc

Társastánctörténet

A társastánc vizsga módja és időtartama

Csoportban, 20-25 perc, gyakorlati vizsga, továbbá

Egyénenként, illetve párban: 2-3 perc, gyakorlati vizsga

A társastánc vizsga tartalma

- A társastánc gyakorlati vizsga a szaktanár által összeállított tánckombinációk bemutatásából áll
- A tanulók párosan, csoportos formában, önálló előadásban mutatják be a táncokat miközben számot adnak a standard és latin tánctartás, a különböző ritmusok, stílusok, táncirányok, tánctechnikák ismeretéről
- A standard táncok (Angol keringő, Tangó, Bécsi keringő, Slowfox, Quickstep) alaplépései, alapfigurái, a latin-amerikai (Samba, Cha-cha-cha, Rumba, Paso doble, Jive) táncok alaplépései, alapfigurái, a Slowfox (Closed telemark, Open telemark and feather ending, Top spin) és a Jive (Promenade walks slow, Promenade walks quick, Change of place with double spin) haladólépései

A vizsga értékelése

- a standard táncok és a latin-amerikai táncok kombinációinak pontos kivitelezése,
- a zene és a tánc összhangjának betartása,
- a technikai biztonság,
- a tánc stílusának megfelelő előadásmód,
- a térfegyelem és figyelmes együttműködés a csoportos munkában.

A társastánctörténet vizsga módja és időtartama

Egyénileg, 10 perc, szóbeli vizsga

A társastánctörténet vizsga tartalma

A szaktanár által összeállított szóbeli tételsor alapján a tanulók számot adnak a XIX. századi magyar és európai társasági táncélet fejlődéséről, korszakairól és neves táncmestereikről, a standard és latin-amerikai táncok kialakulásáról, történeti hátteréről, a társasági táncélet alkalmairól és eseményeiről.

Témakörök

- A társasági élet alkalmai.
- A nemzetközi és hazai társastáncélet legfontosabb korszakai, alkotói.
- A színpadi táncművészet legfontosabb ágazatai, korszakai.
- A hazai társastáncmozgalom kiemelkedő táncprodukciói.

A vizsga értékelése

- A standard (Angol keringő, Tangó, Bécsi keringő, Slowfox, Quickstep) és latin-amerikai táncok (Samba, Cha-cha-cha, Rumba, Paso doble, Jive) közhasznú formáinak, stílusjegyeinek ismerete (jellege, ütem, tempó, ritmus)
- A XIX. századi hazai és nemzetközi társastáncélet fejlődésének, alkotóműhelyeinek és jeles képviselőinek ismerete.
- A magyar társasági táncélet alkalmainak és eseményeinek ismerete.

A művészeti záróvizsga követelményei

A vizsga részei

A vizsga gyakorlati és elméleti vizsgarészből áll

A vizsga tantárgyai

Társastánc

Társastánctörténet

A társastánc vizsga módja és időtartama

Csoportban, 25-30 perc, gyakorlati vizsga, továbbá

Egyénenként, illetve párban: 2-3 perc, gyakorlati vizsga

A vizsga tartalma

A társastánc gyakorlati vizsga anyaga előre kijelölt, a szaktanár által összeállított kombinációkból (5 standard, 5 latin-amerikai tánc) és egy koreográfiából áll, melyet a tanulók párosan és csoportos formában, önállóan mutatnak be. Az előadás során lemérhető a tanulók technikai tudása, ritmus-, tér- és stílusérzéke, együttműködő készsége és művészi önkifejezése

- A standard táncok (Angol keringő, Tangó, Bécsi keringő, Slowfox, Quickstep) alaplépései, alapfigurái, haladólépései, haladó figurái
- A latin-amerikai táncok (Samba, Cha-cha-cha, Rumba, Paso doble, Jive) alaplépései, alapfigurái, haladólépései, haladó figurái

- Egy szabadon választott táncból 3-5 perces koreográfia. (Ebből a táncból a kombinációt nem kell bemutatni!)

A vizsga értékelése

- a standard táncokból és a latin-amerikai táncokból készített kombinációk és a koreográfia pontos kivitelezése
- a zene és a tánc összhangjának betartása
- a technikai biztonság
- a tánc stílusának megfelelő előadásmód
- a térfegyelem és figyelmes együttműködés a csoportos munkában

A társastánctörténet vizsga módja és időtartama

Egyénileg, 10 perc, szóbeli vizsga

A társastánctörténet vizsga tartalma

- A társasági élet alkalmai
- A XX-XXI. századi nemzetközi és hazai társastáncélet kibontakozása, legfontosabb korszakai, alkotói
- A színpadi táncművészet legfontosabb ágazatai, korszakai
- A hazai társastáncmozgalom kiemelkedő táncprodukciói
- A formációs társastáncok kialakulásának története

A vizsga értékelése

- a nemzetközi és hazai társastáncélet legfontosabb korszakainak, alkotóinak ismerete,
- a színpadi táncművészet legfontosabb ágazatainak, korszakainak ismerete,
- a hazai társastánc mozgalom táncprodukcióinak ismerete,
- a formációs társastáncok kialakulásának története.

Szín- és bábművészeti ág

Bábjáték tanszak

AZ ALAPFOKÚ SZÍNMŰVÉSZETI-BÁBMŰVÉSZETI OKTATÁS CÉLRENDSZERE ÉS FUNKCIÓI

Az alapfokú művészetoktatás keretében folyó színházi-bábszínházi nevelés - figyelembe véve a tanulók érdeklődését, életkori sajátosságait, előzetes színházi-dramatikus tapasztalatait - lehetőséget biztosít a színművészet-bábművészet iránt vonzódó tanulók képességeinek fejlesztésére; ismereteik gyarapítására, művészeti kifejező készségeik kialakítására és fejlesztésére, a művészeti szakterületen való jártasság megszerzésére és gyakorlására, illetve felkészít a művészeti alapvizsgára és záróvizsgára

A képzés lehetővé teszi mindkét területen

- A tanulók számára önmaguk tudatos megfigyelését
- Az önértékelést annak érdekében, hogy képessé váljanak saját eredményeik felismerésére

és azok színházi (bábszínházi) munka során történő alkalmazására
- Az önkifejezést, a közös alkotómunka örömteli együttlétének megtapasztalását
- Az élet más területein elsajátított tanulói ismeretek, készségek, attitűdök színjátékban (bábjátékban) való alkalmazását
- Drámával és színházzal (bábszínházzal) kapcsolatos tanulói aktív szókincs bővítését
- A verbális megnyilvánulások tisztaságát
- Színházi (bábszínházi) előadások egyéni vagy csoportos készítését, illetve mások által bemutatott produkciók megtekintését, értelmezését
- Az infokommunikációs eszközök adta lehetősége tükrében valamint a kibővült módszertani eszköztár felhasználásának segítségével egyes tananyagtartalmak újszerű megismerését, megvalósítását
- A hasznos gyakorlati tudás megszerzését, az elméleti ismeretek integrálásával gyakorlatorientált feldolgozás során

A színművészet területén kiemelten
- Változatos dramatikus tevékenységformákban való részvételt
- Az alapvető dramatikus technikák és a színházi konvenciók megismerését, alkalmazását differenciált feladatokban
- A színházi-drámai formával való kísérletezést, a színpadi megjelenítés jellemzőinek megismerését
- A színjáték kulturális hagyományainak megismerését
- A színjátéknak mint művészi kommunikációs formának a megtapasztalását

A bábművészet területén kiemelten
- Változatos bábos tevékenységformákban való részvételt;
- Az alapvető bábszínpadi technikák megismerését, alkalmazását differenciált feladatokban;
- A bábjátékos technikákkal való kísérletezést, továbbá a bábszínházi megjelenítés jellemzőinek megismerését
- A bábos és maszkos játékok kulturális tradícióinak megismerését;
- Bábjátéknak, mint művészi kommunikációs formának a megtapasztalását.

A KÉPZÉS STRUKTÚRÁJA

Bábjáték tanszak

Főtárgy: Bábjáték

Kötelezően választható tantárgyak:

Bábkészítés (1. alapfokú évfolyamtól)

Beszéd és vers (1. alapfokú évfolyamtól)

Mozgás és tánc (1. alapfokú évfolyamtól)

Zene és ének (1. alapfokú évfolyamtól)

Színházismeret (3. alapfokú évfolyamtól)

Választható tantárgyak: a bábjáték és színjáték tanszak bármelyik tantárgya

Óraterv

Bábjáték tanszak

Tantárgy	Évfolyamok											
	Előképző		Alapfok						Továbbképző			
	1.	2.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Főtárgy	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Kötelezően választható tantárgyak			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Választható tantárgyak	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2
Összes óra	2-4	2-4	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6	4-6

Az összevont osztályokban a választható tantárgy a Bábkészítés.

Az összes óra rovatában az első szám a heti minimális óraszámot jelöli, a második szám a szakmai program megvalósítása során az egyéni, páros, kis-és nagycsoportos tehetséggondozás számára is időkeretet biztosít.

Az összevont osztályok működéséből következően, valamint az integrált óraszervezés lehetőségét figyelembe véve a tanéven belül a tantárgyi óraszámok átcsoportosíthatók. Előképző évfolyam Választható tantárgyi órája a Főtárgy tantárgyból választható.

A tanszak kötelezően előírt tantárgyainak és azok óraszámainak a figyelembevétele mellett a tanuló más tanszak, valamint más művészeti ág képzésébe is bekapcsolódhat, illetve azok tanítási óráin részt vehet.

A dráma és színjáték tantárgy heti óraszáma a helyi tantervekben heti 2 óra is lehet, ha a beszéd és vers, valamint a mozgás és tánc tantárgyakat minimálisan heti 1-1 órában önálló tantárgyként is oktatja az iskola.

A képzés évfolyamainak száma: 12 évfolyam (2+6+4 évfolyam)

Az első számjegy az előképző, a második számjegy az alapfokú, a harmadik számjegy a továbbképző évfolyamainak számát jelentik.

Az előképző évfolyamokat nem kötelező elvégezni.

A tanítási órák időtartama: 45 perc

A művészeti alapvizsga és záróvizsga

Vizsga tantárgyak

Bábjáték tanszak

A művészeti alapvizsga tantárgyai:

1. Bábjáték (főtárgy) valamint
2. egy a kötelezően választott tantárgyak közül
    - Bábkészítés
    - Beszéd és vers
    - Mozgás és tánc
    - Zene és ének
    - Színházismeret

A művészeti záróvizsga tantárgyai

1. Bábjáték (főtárgy) valamint
2. egy a kötelezően választott tantárgyak közül
    - Bábkészítés
    - Beszéd és vers
    - Mozgás és tánc
    - Zene és ének
    - Színházismeret

Színjáték és bábjáték tanszakon a fent megjelölt választható tantárgyak közül vizsga tantárgynak csak az a tantárgy választható, amelyet az intézmény pedagógiai programja szerint biztosít, valamint amely esetében a tanuló a tantárgy tanításának utolsó évfolyamán az előírt tantárgyi követelményeknek eleget tett.

Ha a tanuló már rendelkezik a színművészeti és bábművészeti ág valamelyik tanszakán beszéd és vers, mozgás és tánc, zene és ének, színházismeret tantárgyakból megszerzett művészeti alapvizsga vagy záróvizsga-bizonyítvánnyal, akkor az adott tantárgyakból a vizsga alól felmentés adható.

A színjáték-bábjáték sajátságosan extrovertált, közönség felé forduló műfajok. A művészeti alapvizsgán és záróvizsgán, ezért a tanulótól a tananyag tartalomra épülő színpadi ismeretek (artikuláció, beszédtempó, beszédértés, kapcsolattartás, jelenlét, térhasználat, jelenlét, takarás stb.) kérhetőek számon.

A művészeti alapvizsga és záróvizsga követelményét az egyes tantárgyi programok záró szakasza tartalmazza.

AZ ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁS ALAPPROGRAMJA

I. rész

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

Az alapprogram szerepe a művészetoktatás tartalmi szabályozásában

A nemzeti köznevelésről szóló törvény alapján az alapfokú művészeti iskola feladata a tanuló képességeinek, érdeklődésének, adottságainak megfelelő nevelés és oktatás biztosítása, mely lehetővé teszi, hogy a tanuló képességeinek kibontakoztatása, személyiségének fejlesztése, tehetségének felismerése és kibontakoztatása érdekében alapfokú művészetoktatásban vegyen részt.

Az alapfokú művészetoktatás alapprogramja (*továbbiakban Alapprogram*) a művészeti-kulturális műveltség azon részeit, tovább építhető elemeit tartalmazza, amelyeket az alapfokú művészeti iskolákban elsajátíthatnak a tanulók.

Az Alapprogram a zeneművészet, táncművészet, képző- és iparművészet, népművészet, a színművészet és bábművészet iránt érdeklődő tanulók számára biztosítja készségeik, képességeik fejlesztését, alkotó és önkifejező képességeik kibontakoztatását, tehetségük gondozását.

Az Alapprogram részét képező tantervi programok és követelmények *(a továbbiakban: tantervi program és követelmény)* tartalmazzák azokat a képességfejlesztő célokat és feladatokat, követelményszinteket és feltételeket, amelyet minden alapfokú művészeti iskolának teljesítenie, biztosítania kell, és amelyek az adott művészeti ágon belül az alapfokú művészeti iskolák közötti átjárhatóságot biztosítják. Az Alapprogram lehetővé teszi különböző tankönyvek, segédletek, digitális tananyagtartalmak és taneszközök alkalmazását.

A művészetoktatás tantervi programja az oktatás szerkezetéhez igazodva előképző, alapfokú és továbbképző évfolyamokból álló, legfeljebb 12 éves program.

A követelmény és tantervi program különböző életkorban teljesíthető, a tananyagtartalom mélységét a pedagógus a csoport életkor szerinti összetételének megfelelően határozza meg. A tananyagtartalmat a tantervben meghatározott kereteket és a pedagógiai program előírásait figyelembe véve az iskola, a tanszaki munkaközösségek és a pedagógusok határozzák meg, amelyeket a tematikus tervekben, vagy tanmenetekben rögzítenek.

A tantervi program lehetővé teszi, hogy az iskolák és a tanulók a tananyag feldolgozásához, elmélyítéséhez és kiegészítéséhez, a követelmények teljesítéséhez, sajátos szükségleteik, igényeik kielégítéséhez, a tehetséggondozás feladatainak megvalósításához megfelelő tanulmányi idővel rendelkezzenek. E célok érdekében a tantervi program és óraterve az egységes követelményeket úgy állapítja meg, hogy azok teljesítéséhez – átlagos feltételek mellett – a képzési idő keretében lehetőség nyíljon kiegészítő tartalmak és követelmények meghatározására is.

Az alapfokú művészetoktatás megalapozza a művészi kifejezőkészséget, elősegíti a szakmai orientációt, a szakirányú továbbtanulást. A művészetoktatás fontos szerepet tölt be a nemzeti hagyományok, a nemzeti értékek megőrzésében, a különböző kultúrák iránti nyitottság kialakításában, a kortárs művészet értő befogadásában.

Az alapfokú művészeti iskolák a követelményeket és tantárgyi programokat alapul véve készítik el az iskola pedagógiai programját, azon belül a helyi tantervét, melyet a helyi igények és célok figyelembevételével hoznak létre, és amelyben rögzítik az iskolák sajátos arculatának jellemzőit, és keretet biztosítanak a pedagógusok, a tanulók sokféle, differenciált tevékenységéhez. A helyi szabályozás lehetőséget ad az iskolafenntartók, a szülők, a tanulók érdekeinek, a pedagógusok szakmai törekvéseinek érvényesítésére, valamint az adott körülmények, feltételek figyelembevételére.

Az alapfokú művészeti iskola jelentős esélyteremtő szerepet vállal a végzettség nélküli korai iskolaelhagyás csökkentésében, az integráció támogatásában, a tanulási, beilleszkedési nehézségekkel

küzdő gyermekek, a sajátos nevelési igényű és a hátrányos helyzetű tanulók fejlesztésében. Színteret, és a művészeti ágnak megfelelő szakmai környezetet biztosít a tanulók továbbtanulási esélyeinek növeléséhez, életminőségük javulásához.

A művészetoktatás a köznevelés feladatkörén belül lehetőséget teremt a művészeti ágak és a partnerintézmények közötti együttműködésre (konstruktív pedagógia a projektmódszer, kooperatív és a kollaboratív munkaforma, tematikus közösségi alkalom révén), valamint kulturális és pedagógiai együttműködést biztosít más intézményekkel, településekkel, önkormányzatokkal, annak érdekében, hogy a művészeti nevelés minél több gyermek, tanuló számára elérhető legyen, valamint a művészetoktatás eredményei minél szélesebb körben hasznosuljanak. A művészeti iskola kultúraközvetítő szerepvállalása, társadalmi felelősségvállalása és jó gyakorlatainak átadása révén hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók minél eredményesebben vegyenek részt ismereteik megszerzésében, gyarapításában, tudásuk és tehetségük komplex kibontásában.

Alapelvek

A magyar művészetoktatás olyan értékközvetítő pedagógiát képvisel, amely a személyiség sokoldalú fejlesztésére, az egyéni képességek feltárására és differenciált fejlesztésére irányul. Az értékközvetítéshez kreatív alkotói folyamat társul, amely új értékek létrehozását eredményezi.

A művészetoktatás tantervi programja a művészeti nevelés és oktatás tapasztalataira, az új szaktudományos és módszertani ismeretekre, a művészetpedagógiai és művészetpszichológiai kutatások eredményeire, a magyar művészeti nevelés nemzetközileg is elismert gyakorlatára, valamint a korszerű pedagógiai elvárások rendszerére épül. A tananyag eszköz a tanulók értelmi, érzelmi és kifejezőképességeinek fejlesztéséhez, a személyiség sokoldalú fejlesztéséhez.

A tantervi programok megvalósítására a holisztikus szemlélet és az élménypedagógiai irányultság, valamint a gyakorlatorientáltság a jellemző.

A művészetoktatás a készség- és képességfejlesztést, az ismeretek és tapasztalatok gazdagítását a személyiségformálás eszközeként kezeli, követelményeit a tanuló életkori fejlődési jellemzőihez igazítja.

A tananyag a különböző művészeti területek azon alapvető tartalmait foglalja magába, amelyek elengedhetetlenül szükségesek a zene-, a tánc-, a képző- és iparművészeti, a színművészeti és bábművészeti műveltség megalapozásához, a különböző kompetenciák fejlesztéséhez. A tananyag feldolgozását a kompetenciafejlesztő szemlélet jellemzi, amely négy kulcsterületre fókuszál: ismeretre (kognitív kompetencia), képességre (személyes kompetencia) és attitűdre (társas-szociális kompetencia) és mindezek fejlesztését megvalósító módszerkompetenciára.

A tantervi szabályozás rugalmassága lehetővé teszi az integrált oktatás-nevelés megvalósítását, továbbá hozzájárul a Nat-ban meghatározott kulcskompetenciák fejlesztéséhez, de különösen a *kreativitás, önkifejezés és kulturális tudatosság kulcskompetenciájának* fejlesztése kerül a képzés középpontjába. A magyar alapfokú művészetoktatás a Nat által meghatározott nevelési célok megvalósítását támogató, iskolarendszerű képzési forma.

A tanulási folyamatok megújításának érdekében az információs és kommunikációs technika használata lehetőséget ad arra, hogy a pedagógiai innovációk transzfer hatása érvényesüljön. Ezzel lehetőséget biztosít az egyéni nevelésre, a differenciált fejlesztésre, mely a komplex személyiségfejlesztés alapja.

A digitális pedagógia alkalmazásának lehetősége új utat teremt az egymással való együttműködésre, a tudásmegosztásra, szem előtt tartva a digitalizáció mentális és egészségi hatásait is.

A magyar művészetoktatás tevékenységrendszere kortárs közösségek létrehozását generálja, amelyek kulturális szerepvállalásuk révén jelentős értéket képviselnek, és elősegítik a társadalmi együttműködést.

Az alapfokú művészetoktatás célja a zeneművészet, táncművészet, képző- és iparművészet, a színművészet és bábművészet valamint a cirkuszművészet területein

Az alapfokú művészetoktatás célja:

- képességfejlesztés (a személyiséget alkotó- és szakspecifikus képességek kompetencia alapú fejlesztése) a művészeti ág eszközrendszerével és formanyelvével, az élménypedagógia módszereivel
- a tanuló megismerése, a személyiség integrációjának támogatása, a kulcskompetenciák fejlesztése
- értékközvetítés, értékmegőrzés, új értékek létrehozása, művészeti tudatosság kialakítása
- a tanulói tevékenység középpontba állítása, a felfedező tanulás támogatása
- az önkifejezés, a kreatív alkotóképesség és a kommunikáció fejlesztése
- a mérlegelő gondolkodás képességének alakítása
- a magyar és egyetemes kulturális hagyományok átörökítése, a nemzeti identitás erősítése
- kortárs közösségek létrehozása, a társas együttműködés, az érzelmi intelligencia és az empátia fejlesztése, a különböző nemzeti vagy etnikai kisebbség kulturális értékeinek elismerése
- a tehetségek azonosítása, fejlesztése és gondozása, a pályaorientáció segítése
- a tehetségek bemutatása szakmai fórumokon, rendezvényeken, versenyeken-
- esélyteremtés, a szociokulturális hátrányok csökkentése
- egészséges életmód igényének kialakítása, fenntarthatóságra nevelés
- művészeti irányzatok és stílusok és a kortárs művészet megismertetése
- alkotói és előadóművészeti tevékenységek színvonalas megvalósítása, közzététele
- a digitális térben rejlő lehetőségek kihasználása, a tanulók felelősségteljes közreműködésével.

Az alapfokú művészeti oktatás - nevelés szerepe a tanulók személyiségfejlesztésében

A művészeti tevékenység magában hordozza a személyiségformálás specifikus lehetőségét, a személyiség integrációjának segítését, támogatja a képességek aktiválását, fejleszti a tehetség kibontakoztatásának képességét is.

A rendszeresen átélt pozitív, cselekvő élmények alakítják ki azon emberi személyiségtulajdonságokat, magatartási szokásokat, melyek a művészeti tevékenységek során, vagy a munkában az eredményesség összetevői.

A művészeti tevékenységek hozzájárulnak az érzékelés és észlelés érzékenységének, a kifejezés árnyaltságának fejlesztéséhez. A művészeti nevelés biztosítja a tanulás személyes tapasztalati módját, melynek során a tanulók közvetlenül átélhetik a művészeti stílusok és irányzatok sokszínűségét, valamint azokat a kifejezési formákat, amelyek a zeneművészetben, táncművészetben, képző- és iparművészetben, a színművészetben és bábművészetben ötvöződnek.

Az alapfokú művészeti nevelés feltárja a művészet megörökítő, átörökítő szerepét, megérteti, hogy az alkotás az egyik legértékesebb emberi alapképesség. Megalapozza a tanuló esztétikai szemléletét, kommunikációs képességét, az alkotómunka iránti igényét.

Az egyéni és a csoportos foglalkozások segítik a szociális érzékenység, az együttműködési készség kialakulását, a felmerülő problémákra való rugalmas reagálás képességét és előmozdítják az infokommunikációs eszközök célszerű használatát.

A nemzetiséghez tartozókat segíti abban, hogy megtalálják és vállalják identitásukat, őrizzék hagyományaikat, jelenítsék meg értékeiket, erősítve ezzel is a közösséghez való kötődésüket.

A művészeti alapvizsga és záróvizsga általános követelményei

A tanuló az alapfokú és továbbképző tanulmányi szakaszok végén művészeti alap- és záróvizsgát tehet. A továbbképző évfolyamain az a tanuló tanulhat tovább, aki sikeres művészeti alapvizsgát tett. A vizsga eljárásrendjét, módját, a vizsga tételsorait az iskola határozza meg önálló szabályzatban, vagy a helyi tanterv részeként.

A művészeti alapvizsgára és záróvizsgára bocsátás feltételei

Művészeti alapvizsgára az a tanuló bocsátható, aki az alapfokú művészeti iskola utolsó alapfokú évfolyamát sikeresen elvégezte és a vizsgára jelentkezett.
Művészeti záróvizsgára az a tanuló bocsátható, aki az alapfokú művészeti iskola utolsó továbbképző évfolyamát sikeresen elvégezte és a vizsgára jelentkezett. Az alapfokú művészeti vizsga, záróvizsga az adott tanév végi vizsgával összevontan is megszervezhető.

A művészeti alapvizsga és záróvizsga követelményei, feladatai meghatározásának módja

A művészeti alapvizsga és záróvizsga követelményeit, az erre épülő konkrét vizsgafeladatokat az alapfokú művészetoktatás követelményei és tantervi programja figyelembevételével kell meghatározni. Amennyiben elméleti tantárgyból is kötelező vizsgát tenni, az iskola a helyi szabályozása szerint határozza meg, hogy az írásban, vagy szóban történik. A művészeti alapvizsga és záróvizsga feladatait a követelmények alapján a vizsgát szervező intézmény állítja össze oly módon, hogy azokból mérhető és elbírálható legyen a tanuló felkészültsége és tudása.
A művészeti alapvizsga és záróvizsga feladatait a vizsgabizottság elnöke hagyja jóvá, amennyiben az nem felel meg a követelményeknek, átdolgoztathatja. A vizsga tantárgyait a művészeti ágak és ezen belül tanszakok - főtárgyai és kötelezően választható, vagy választható tárgyai alkotják.

A művészeti alapvizsga és záróvizsga egyes részei alóli felmentés

Mentesülhet az adott tantárgyból a művészeti alapvizsga, illetve záróvizsga letétele alól az a tanuló, aki az országos művészeti tanulmányi versenyen a versenyfelhívásban meghatározott helyezést, teljesítményt, szintet elérte.

A művészeti alapvizsga és záróvizsga minősítése

A tanuló teljesítményét a művészeti alapvizsgán és a záróvizsgán vizsga tantárgyanként külön-külön osztályzattal kell minősíteni.
A művészeti alapvizsga, illetve záróvizsga eredményét a vizsga tantárgyakból kapott osztályzatok számtani közepe adja. Ha az átlagszámítás eredménye öt tizedre végződik, a végső eredmény meghatározásában a gyakorlati tantárgyból kapott osztályzat a döntő.
Eredményes művészeti alapvizsgát, illetve záróvizsgát tett az a tanuló, aki valamennyi előírt vizsga tantárgy vizsgakövetelményeit teljesítette.
Sikertelen a művészeti alapvizsga, illetve a záróvizsga, ha a tanuló valamely vizsgarészből, illetve vizsga tantárgyból elégtelen érdemjegyet kapott. Sikertelen vizsga esetén a tanulónak csak abból a vizsgarészből, illetve vizsga tantárgyból kell javítóvizsgát tennie, amelynek vizsgakövetelményét nem teljesítette.

Az Alapprogram tartalmi szabályozásának fogalmi rendszere

A tantervi program és követelmény

A tantervi program és követelmény a pedagógiai programon belül a helyi tantervek és a tantárgyi programok kidolgozásának alapdokumentuma, mely együttesen határozza meg a nevelő-oktató munka közös céljait. Művészeti áganként tartalmazza a nevelő-oktató munka alapjául szolgáló, közös, az egyes tartalmi szakaszokban teljesítendő fejlesztési feladatokat, a tananyagtartalmat és az elérendő tudásszintet.

Digitális pedagógia

A hagyományos és a konstruktív pedagógia elveire épülő, az információs társadalom kompetenciáinak fejlesztését megvalósító tanítási-tanulási mód, módszer. Alkalmazása során a gyerekek számítógép, okostelefon, vagy más digitális eszköz használatával jutnak információhoz, annak feldolgozásával,

egymással együttműködve keresik a válaszokat, értékelik a megszerzett információkat és alkalmazzák azokat.

E-learning (elektronikus tanulás)
A jelenléti tanítási-tanulási folyamat kiegészítője, vagy időszakosan használható eszközrendszere. Olyan oktatási szemlélet, amely magába foglalja a tanítási-tanulási folyamat információs és kommunikációs eszközökkel támogatott formailag és tartalmilag is újszerű formáját.
A hagyományos tananyag egy részét alkalmassá teheti a távolléti tanulásra.

Információs és kommunikációs technológia (IKT)
Minden olyan számítógépes-informatikai eszköz, alkalmazás, amely alkalmas, arra, hogy a tanítás-tanulás folyamatába felhasználják.

IKT-val támogatott óra
Olyan óra, foglalkozás, melyen alkalmazásra kerülnek az IKT- alapú módszerek, taneszközök.

IKT-alapú eszközök
Számítógép, számítógéphez kapcsolódó audio-vizuális és/vagy multimédia eszközök
(pl. projektor, hangosítás, kamera, digitális fényképezőgép, különféle digitális adathordozók), aktív tábla, szavazógép, számítógéphez kapcsolt mérési eszközök, hordozható eszközök: kézi számítógép, mini audio-vizuális eszközök).

Fejlesztési feladat
A fejlesztési feladatok meghatározzák a tanulók képességfejlesztésének különböző területeit, (nevelés, közösségfejlesztés, személyiségfejlesztés, szakspecifikus képességek) a személyiséget alkotó képességek (személyes, szociális) és a speciális művészeti ágakra jellemző képességek kompetencia alapú (ismeret, képesség, attitűd, módszer) fejlesztését. Kijelölik, hogy mely kulcskompetenciák fejlesztését teszi lehetővé az adott művészeti tevékenység. A művészeti oktatásban a pedagógiai folyamat különböző aspektusaira helyezik a hangsúlyt, figyelembe véve az életkori sajátosságokat, a tananyag felépítését és az egyes évfolyamok követelményeit.

Helyi tanterv
A helyi tanterv az Alapprogram alapján készül, amelyet az iskola pedagógiai programjában kitűzött céljainak, alapelveinek megfelelően készít el.

Holisztikus szemléletű pedagógia
A holisztikus szemléletű pedagógia olyan nevelés, fejlesztés és oktatás, amely az embert a maga teljességében: testi, lelki, szellemi és szociális egységében szemléli.

Holisztikus értékelés
A holisztikus értékelési szemléletű értékelés figyelembe veszi a tanulás elméleti, viselkedési, szociális és érzelmi vonatkozásait, a tanuló körülményeit, meghatározza a tanulási folyamat következő lépéseit, a tovább haladás útját.

Jó gyakorlat
A jó gyakorlat a köznevelés különböző területein alkalmazott, egyéni vagy intézményi szinten megjelenő, szemléletében és gyakorlatában innovatív és/vagy hiánypótló eljárás, módszer, tevékenység, eszközhasználat, pedagógiai vagy szervezetfejlesztési gyakorlat, vagy ezek együttese. A jó gyakorlat a köznevelési intézmény működését és az intézmény nevelési-oktatási feladatainak ellátását pozitívan befolyásolja. Megfelel a köznevelés fejlesztésére vonatkozó szakmai kritériumoknak, az ágazati és intézményi szabályozó dokumentumoknak. Jogtiszta, alkalmazása dokumentált, eredménye és hatása mérhető, működése fenntartható.

Kompetenciák

A művészetoktatás során kialakítandó, megerősítendő és fejlesztendő ismeretek, képességek, attitűdök rendszerének alapvető elemei, amelyre a fejlesztési célok irányulnak.

- Személyes kompetenciák: érzelmi és kognitív tényezők
- Szociális kompetenciák: együttműködés, kommunikáció, konfliktuskezelés, szabálykövetés, felelősségvállalás, kezdeményezés
- Szakmai kompetenciák: a művészeti ág tevékenységrendszeréhez kapcsolódó szakmaspecifikus képességek
- Módszerkompetenciák: mérlegelő gondolkodás, problémamegoldás, munkamódszer, munkastílus

Követelmény

A tanulói teljesítmény és tovább haladás értékelésének alapjául szolgáló kritériumrendszer. A tantervi program és követelmény a művészeti ismeretek felfedezésére és ezzel párhuzamosan azok gyakorlati alkalmazására helyezi a hangsúlyt. Mindezzel a tanulók készségeit, a tevékenységek széles körében érvényesíthető képességeit, azok fejlődését, fejlesztését kívánja megalapozni.

Kulcskompetenciák

Az Európai Unió ajánlása szerinti és a hazai sajátosságokat figyelembe vevő, a NAT által meghatározott, és a tanulási területeken átívelő kulcskompetenciák:

- a tanulás kompetenciái
- kommunikációs kompetenciák: anyanyelvi, idegen nyelvi
- digitális kompetenciák
- matematikai gondolkodási kompetenciák
- személyes és társas kompetenciák
- kreativitás, önkifejezés és kulturális tudatosság
- munkavállalói, vállalkozói kompetencia

A művészetoktatás kiemelten foglalkozik a kreativitás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetencia fejlesztésével, és jelentős szerepet tölt be a többi kompetenciaterület fejlesztésében.

Projektpedagógia

A projekt közösen végzett tevékenységek sorozata, melynek középpontjában egy komplex jellegű problémafelvetés áll, melyet a diákok és tanárok közösen, több szempontból elemezve komplex módon dolgoznak fel. Az egyéni és a csoportos munkaforma egyaránt jellemzi. A munkafolyamat eredménye a produktum. A módszer a tanulók érdeklődésére, szükségleteire és közös tevékenységére épít. Fő jellegzetessége a szabadság és önállóság. Kilép a hagyományos időbeosztásból és a tantárgyi keretekből, valamint az iskolai környezetből. Az ismeretszerzés alkotó módon történik, az ismereteket a tanulók szerzik meg, a pedagógus facilitátorként segíti a munkát.

Tehetséggondozó program

Az óraterv keretében megvalósítható, a helyi tantervhez kapcsolódó tematika alapján működő fejlesztés, amely egyéni, páros, kis- és nagycsoportos formában szerveződik. A művészeti ágnak megfelelő tehetségkoncepció alapján kerülnek a tehetségígéretek a programba, a speciális képességmérésre épülő beválogatást pszichológiai mérés is támogathatja. A program éves munkaterv alapján működik, amelyben több pedagógus és külső szakember is részt vehet. Célja a tehetségígéretek fejlesztése, a tananyag gazdagítása, dúsítása, új tartalmak beépítése. A program kimenete valamilyen alkotás, produktum nyilvános bemutatása. A program megvalósítását tehetséggondozó naplóban rögzíti a pedagógus.

Tanmenet

Tananyagközpontú tervezés, amelyben a pedagógus a tananyagtartalmat időrendben, a tanév egészére határozza meg.

Tematikus terv

Folyamatközpontú tervezés, a pedagógus az adott tanév komplex tananyagának elemzését (tartalmi, nevelésközpontú, didaktikai) követően, a tananyagot tematikai egységekre bontja, amelyhez óraszámokat rendel. A tematikai egység a csoportösszetétel (életkor, összevont évfolyam, egyéni

igények szükségletek, egyéni és közösségi jellemzők) figyelembevételével készül, tartalmazza a célokat (nevelési, szakmai, fejlesztési), a tananyag kompetencia alapú feldolgozását, a pedagógiai és szakmai módszertani eljárásokat, tanulásszervezési technikákat, a tanulói tevékenységek, a motiváció megtervezését, az elérendő tudásszintet, az ellenőrzés és értékelés módját, valamint a tovább haladás útjának kijelölését. A tematikai egységek résztémára bontása eredményei a tematikai egység tanórai lebontását. Olyan korszerű tervezés, amely adaptivitást, rendszerszemléletet és reflektív szemléletet követel.

Tematikus közösségi alkalom
Az informális, non formális tanulást elősegítő tanórán kívüli, élményközpontú tevékenység, amely során egy választott témakört dolgoznak fel a tanulók a pedagógus, vagy pedagógusok által kidolgozott tematika szerint. Középpontban a tanulói tevékenység, a felfedezés és a tanulói alkotótevékenység áll. A projekthez hasonlóan a pedagógus facilitátorként vesz részt a megvalósítási folyamatban.

Tananyag
Az oktatás és a tanulás kiválasztott, különböző módon (spirális, lineáris, koncentrikus, egyéb) elrendezett ismeretanyaga. A tananyag komplex rendszert alkot, amely több szempontból is csoportosítható, és amelyben domináns szerepet kap az ismeretanyag gyakorlati alkalmazása.
A kompetencia alapú tananyag egy adott oktatási program része, amely moduláris felépítésű is lehet, tanuló- és tevékenységközpontú, differenciált módszerek alkalmazására épülő, egyéni fejlesztésre is alkalmas eszközrendszer.
Homogén és heterogén csoportokban a tanulók személyes, kognitív, szociális és speciális szakmai kompetenciáit, valamint módszerkompetenciáit fejleszti.

Tanszak
Az oktatásszervezéshez kapcsolódó fogalom, az adott művészeti ág sajátosságai alapján összerendezett, egyedi szakmai tananyagot tartalmazó tantárgycsoport.

Tantárgy
A művészeti ág tantervi programjában meghatározott tananyag egysége**.**
Az intézménytípusra jellemző tantárgyi csoportosítás:

- **Főtárgy** - a művészeti ág tantervi programjában elsődlegesenként megjelölt tantárgy,
- **Kötelező tárgy - Kötelezően választható tantárgy -** a főtárgy tananyagának feldolgozásához, elmélyítéséhez szükséges tantárgy,
- **Választható tantárgy** - a főtárgy ismeretanyagát kiegészítő tantárgy

Tantervi program
Az oktatás tartalmának, kiválasztásának, elrendezésének, feldolgozásának koncepciója. Funkciója az oktatási folyamat tervszerűségének megalapozása, az oktatás alapvető tartalmi egységeinek meghatározása.

Tantervi tananyagtartalom
A tantervi tananyagtartalom részletes felsorolás formájában megadja az adott terület, tantárgy évfolyamokra bontott legfontosabb témáit, témaköreit, fogalmait, személyeit, műveit.

Óraterv
A tanulási idő pedagógiai céloknak megfelelő felosztása tantárgyak és évfolyamok szerint. Az óratervben hagyományosan heti óraszám szerepel. A helyi tanterv az éves órakeretet megtartva didaktikailag indokolt esetben más óraszám felbontást is alkalmazhat, lehetőséget teremtve a csoportos, kiscsoportos, vagy egyéni tehetséggondozásnak, esélyteremtő felzárkóztató foglalkozásoknak, vagy a tananyag tartalmi gazdagításának.

Taneszköz

Oktatási eszköz, segédeszköz, tanítási és szemléltető eszköz. Az oktatás folyamatában felhasználható, az oktatás céljainak elérését elősegítő tárgy vagy digitális oktatási segédanyag. A taneszközök lehetnek hangszerek, tanári demonstrációs eszközök, tanulói munkaeszközök, nyomtatott vagy digitális tanári és tanulói segédletek, oktatástechnikai taneszközök, az online oktatást támogató digitális eszközök, anyagok és egyéb eszközök.

Tanév végi vizsga
A művészeti ágnak és a művészeti iskolai gyakorlatnak megfelelő nyilvános bemutató, melyen a tanuló az adott tanév szakmai eredményeiről ad számot. A megvalósításához szükséges helyszíni körülményeket, eszközöket, installációt, hangszereket, jelmezeket, viseleteket az iskola biztosítja.

Vizsgakövetelmények
A tanulói teljesítmények és a jogszabályban rögzített normák összehasonlítására alkalmas kritériumrendszer az oktatás szakaszainak határain. A sikeres alapfokú művészeti vizsga a tovább haladás feltétele, a művészeti záróvizsga a 12 éves képzés ünnepélyes záróeseménye. Az alapfokú művészeti vizsga és a művészeti záróvizsga a tanév végi vizsgával együtt is megszervezhető.

II.

KÉPZŐ- ÉS IPARMŰVÉSZETI ÁG

KÉPZŐ- ÉS IPARMŰVÉSZET MŰFAJ

A képző- és iparművészet műfajának célrendszere és funkciói

Az alapfokú képző- és iparművészet oktatás célja, hogy hozzásegítse a tanulókat a külvilág tudatos érzékeléséhez, tanulmányozásához, valamint a látás és a képzelet finomításához. A tanulók belső világának gazdagítása teszi lehetővé, hogy egész személyiségük használni és hasznosítani tudja az összegyűjtött és egyre tudatosabban szelektált vizuális információkat. Az élményszerű tapasztalások és képzetek teremtik meg az önmeghatározások és önkifejezések egyre differenciáltabb formáit.

Az alapfokú művészetoktatás *tantervi programja és követelménye* lehetőséget nyújt az esztétikai érzékenység, nyitottság, igényesség, ízlés, erkölcsi fogékonyság alakítására, a látás kimüvelésére. A

követelmény és tantervi program bővíti a képi műveltséget, a képi emlékezetet és képzeletet. A tervező, konstruáló, anyagformáló, eszközhasználó, tárgykészítő és környezetalakító tevékenységek finomítják a kézügyességet, technikai érzékenységet, valamint erős motivációs bázist teremtenek, melyek fejlesztik az érzelmek, gondolatok, elképzelések, tapasztalatok vizuális eszközökkel való megjelenítésének képességét is.
A tanulók érdeklődésére, a kézműves hagyományokra, valamint a klasszikus és kortárs képző- és iparművészeti, médiaművészeti értékekre építve gyarapítja ismereteiket, alakítja készségeiket. A vizuális művészeti oktatás megismerteti a tanulókkal az adott tanszak sajátosságait, a művészi kommunikáció megjelenítési módjait. A képzés célja az is, hogy a múlt értékeit megismertesse és tovább éltesse, segítsen a hagyománytisztelet megteremtésében.

A program integrált óraszervezési lehetőséget biztosít arra, hogy a főtárgy órakeretéhez közvetlenül kapcsolódhasson valamely kötelező tantárgy tananyagának elsajátítása, feldolgozása. A tanuló mindkét tantárgyból osztályzatot kap, és a helyi tantervben rögzített feladatok szerint tehet művészeti alapvizsgát, illetve művészeti záróvizsgát.

A képző- és iparművészet műfaj oktatás fejlesztési követelményei

Bemeneti kompetenciák: iskolai előképzettség nem szükséges

Kiemelt kompetenciák az alapfokú képző- és iparművészeti oktatás területén

A kiemelt kompetenciaterületek a vizuális művészeti alkotótevékenység által a személyiség fejlesztését, az önkifejezés kibontakoztatását segítik. Olyan tulajdonság-együttest alakítanak ki, amely lehetővé teszi a változó élethelyzetekhez való rugalmas alkalmazkodást, a problémafelismerést, a problémamegoldást.

Szakmai kompetenciák

A környezet által közvetített üzenetek befogadása
A környezet által közvetített üzenetek értelmezése
Tervezési-alkotási készség
Kreativitás
Vizuális gondolkodás és kifejezőkészség
Manuális és digitális eszközhasználati készség
Anyaghasználati készség
Komplex szemlélet
Az esztétikum iránti igény
Problémaérzékenység
Biztonságos munkavégzés képessége

Személyes kompetenciák

Nyitottság
Fejlődőképesség
Önállóság
Önkifejezés
Rugalmasság
Érzékenység
Kísérletező kedv
Interaktivitás (személyközi kapcsolatok aktivitása, kooperáció)

Társas kompetenciák

Motiválhatóság
Empatikus készség
Kezdeményezőkészség
Együttműködési készség

Módszerkompetenciák

Figyelem összpontosítás
Gyakorlatias feladatértelmezés
Ismeretek helyén való alkalmazása
Ötletgazdagság
Módszeres munkavégzés
A munkakörnyezet tisztántartása

A képző- és iparművészet műfaj oktatásának sajátosságai

- *Tevékenységközpontúság* - a tanulók a vizuális tananyagtartalmakat, feladatokat különböző gyakorlati tevékenységek által, komplex témákba ágyazottan dolgozzák fel, amelyben a cselekvésből származó tapasztalat adja a tanulás alapját.
- *Feladattudatosság* - egy témával, témakörrel való hosszabb idejű elmélyült foglalkozás, mely elősegíti a tanulók türelmének, kitartásának fejlődését.
- *Alkotói magatartás* - amelyben fontos szerepet kap a nyitottság, az egyéni látásmód, a lényegkiemelés, a problémaérzékenység és problémamegoldás képessége.
- *Komplexitás* - amely átjárhatóságot biztosít a képző- és iparművészeti és médiaművészeti területek között, illetve az egyéb művészeti ágak között.
- *Folyamatszerűség* az egyes feladatok végigvitelében és a szervesen kapcsolódó, egymásra épülő feladatsorokban, projektekben.
- *Kreatív cselekvőképesség* - melynek fontos részterülete a kísérletezőkedv, lényeglátás, szituativitás, döntésképesség, nézőpontváltás.
- *Interaktivitás és együttműködési készség* - mely feltételezi a személyközi kapcsolatok aktivitását, a kooperációt és innovációt.

A képző- és iparművészet műfaj tantárgyainak tartalma

A *vizuális alapozó gyakorlatok tantárgy* az előképző két évfolyamának komplex művészeti tantárgya, mely sokszínű alkotó játékra ad lehetőséget. A legkülönfélébb anyagok, eszközök, technikák megismerése segíti a tanulók kreativitásának kibontakozását és a tradicionális kézművesség értékeinek továbbadását.

Az alapfok és a továbbképző kötelező tárgya: a *vizuális alkotó gyakorlat* tantárgy, a főtárgy: az alapfok 1-3. évfolyamáig a *grafika és festészet alapjai tantárgy*, majd az alapfok 4. évfolyamától a tanszakonként különböző *szakmai műhelygyakorlat tantárgy*.

Szabadon választható tantárgyak: *népművészet; művészettörténet*.

A *vizuális alkotó gyakorlat tantárgy* a képző- és iparművészet, a kézműves tárgyformálás és a médiaművészet sokféle tevékenységének megismertetésére szolgál. Feladata a vizuális eszköztár bővítése, a művészi kifejezési formanyelv kialakítása, gazdagítása változatos kreatív feladatsorokon keresztül.

A *grafika és festészet alapjai* tantárgy a képi kifejezés változatos módjainak elsajátítását és alkalmazását teremti meg. Előkészíti és megalapozza a művészi igényű szakmai munkát.

A *tanszakonként különböző műhelygyakorlat tantárgy* lehetővé teszi az ősi, a hagyományos és a kortárs képző- és iparművészeti, valamint médiaművészeti szakirányú tevékenységek megismerését, elsajátítását. A tanuló a helyi intézményi lehetőségektől függően, a tanszaki műhelygyakorlatok közül érdeklődésének és képességének megfelelően választ.

A képző- és iparművészet műfaj képzési szerkezete

TANSZAKOK

A Képző- és iparművészet műfaj közös tanszaka az előképző évfolyamokon és az alapfok 1-3. évfolyamain:

- KÉPZŐMŰVÉSZETI TANSZAK

A Képző- és iparművészet műfaj hat egyedi szakmai tanszaka az alapfok 4. évfolyamától a továbbképző 10. évfolyamáig:

- FÉM- ÉS ZOMÁNCMŰVES TANSZAK
- FOTÓ ÉS FILM TANSZAK
- GRAFIKA ÉS FESTÉSZET TANSZAK
- KÖRNYEZET- ÉS KÉZMŰVES KULTÚRA TANSZAK
- SZOBRÁSZAT ÉS KERÁMIA TANSZAK
- TEXTIL- ÉS BŐRMŰVES TANSZAK

Az előképző, az alapfok és a továbbképző évfolyamok tantárgyi felépítése

Főtárgyak

Előképző 1-2. évfolyam - *Vizuális alapozó gyakorlatok*
Alapfok 1-3. évfolyam - *Grafika és festészet alapjai*

Kötelező tárgy

Alapfok 1-6. és a továbbképző 7-10. évfolyam - *Vizuális alkotó gyakorlat*

Főtárgyak az egyedi tanszakokon az alapfok 4-6. és a továbbképző 10. évfolyamáig

- Fém- és zománcműves tanszak - *Fém- és zománcműves műhelygyakorlat*
- Fotó és film tanszak - *Fotó és film műhelygyakorlat*
- Grafika és festészet tanszak - *Grafika és festészet műhelygyakorlat*
- Környezet- és kézműves kultúra tanszak - *Környezet- és kézműves kultúra műhelygyakorlat*

- Szobrászat és kerámia tanszak - *Szobrászat és kerámia műhelygyakorlat*
- Textil- és bőrműves tanszak - *Textil- és bőrműves műhelygyakorlat*

Választható tantárgyak:

Alapfok 1-6. és továbbképző 7-10. évfolyam - *Népművészet*
Alapfok 3-6. és továbbképző 7-10. évfolyam - *Művészettörténet*

Óraterv

A) Képző- és iparművészet Műfaj

Tanszakok		***Képzőművészeti tanszak***					***Egyedi szakmai tanszakok***						
Évfolyamok		**Előképző (E)**		**Alapfok évfolyamok (A)**						**Továbbképző évfolyamok (T)**			
		(1.)	**(2.)**	**1.**	**2.**	**3.**	**4.**	**5.**	**6.**	**7.**	**8.**	**9.**	**10.**
Főtárgyak	*Vizuális alapozó gyakorlatok*	*2-4*	*2-4*										
	Grafika és festészet alapjai			*2*	*2*	*2*							
	Tanszaki műhelygyakorlat						*2*	*2*	*2*	*2*	*2*	*2*	*2*
Kötelező tárgy	*Vizuális alkotó gyakorlat*			*2*	*2*	*2*	*2*	*2*	*2*	*2*	*2*	*2*	*2*
Választható tantárgyak	*Népművészet*			*(1-2)*	*(1-2)*	*(1-2)*	*(1-2)*	*(1-2)*	*(1-2)*	*(1-2)*	*(1-2)*	*(1-2)*	*(1-2)*
	Művészettörténet					*(1-2)*	*(1-2)*	*(1-2)*	*(1-2)*	*(1-2)*	*(1-2)*	*(1-2)*	*(1-2)*
Összes óra:		*2-(4)*	*2-(4)*	*4 -(6)*	*4-(6)*	*4-(6)*	*4-(6)*	*4-(6)*	*4-(6)*	*4-(6)*	*4- (6)*	*4-(6)*	*4-(6)*

Az összes óra rovatában az első szám a heti minimális óraszámot jelöli, a második szám a szakmai program megvalósítása során az egyéni, páros, kis-és nagycsoportos tehetséggondozás számára is időkeretet biztosít.

Az összevont osztályok működéséből következően, valamint az integrált óraszervezés lehetőségét figyelembe véve a tanéven belül a tantárgyi óraszámok átcsoportosíthatók.

A tanítási órák időtartama: 45 perc

A KÉPZŐ- ÉS IPARMŰVÉSZET MŰFAJ
MŰVÉSZETI ALAPVIZSGA ÉS ZÁRÓVIZSGA TANTÁRGYAI

A művészeti alap- és záróvizsga követelményeit az egyes tantárgyi programok záró szakasza tartalmazza.

Az alapfokú művészeti vizsga és záróvizsga tantárgyak a Képző- és iparművészet oktatásban:

Vizuális alkotó gyakorlat
Tanszaki műhelygyakorlat:

- **Fém- és zománcműves tanszak**: *Fém- és zománcműves műhelygyakorlat*
- **Fotó és film tanszak**: *Fotó és film műhelygyakorlat*
- **Grafika és festészet tanszak:** *Grafika és festészet műhelygyakorlat*
  - **Környezet- és kézműves kultúra tanszak:** *Környezet- és kézműves kultúra műhelygyakorlat*
- **Szobrászat és kerámia tanszak:** *Szobrászat és kerámia műhelygyakorlat*
- **Textil- és bőrműves tanszak:** *Textil- és bőrműves műhelygyakorlat*

A fentieken felül szabadon választható vizsgatantárgyak:

- Művészettörténet
- Népművészet

A Képző- és iparművészet műfaj tantárgyai

KÉPZŐMŰVÉSZETI TANSZAK

Az előképző 1-2. és alapfok 1-3. évfolyamok közös tanszaka

VIZUÁLIS ALAPOZÓ GYAKORLATOK TANTÁRGY

A *vizuális alapozó gyakorlatok tantárgy célja* az érzékelés, a befogadó készségek fejlesztése. A művészettel való játékos ismerkedésen keresztül a pozitív lelki tulajdonságok gyarapítása, az esztétikai érzékenység, a nyitottság kialakítása. A képi kifejezéshez, alkotáshoz szükséges képességek fejlesztése.

Az *tantárgy feladata* az alkotói képességek fejlődéséhez való hozzájárulás komplex, játékos, élményszerű művészeti tevékenységek által.

Előképző (E/1-2. évfolyam)

Fejlesztési feladatok

- A közvetlen érzéki tapasztalás (hallás, látás, tapintás) útján megszerzett élmények képi, plasztikai feldolgozása
- A természeti és tárgyi környezet szépségeinek felfedeztetése
- A hagyományok élményszerű megismertetése
- Egyszerű kézműves tevékenységek iránti nyitottság kialakítása
- Az arányok, színek, formák, felületek, tömegek és a tér felfedezése
- Az önkifejezés változatos formáinak megismerése
- Az egyéni és csoportos alkotómunka alapelemeinek elsajátítása.
- Személyes megnyilvánulásokkal teli alkotótevékenység megélése

Tananyag

Feladatcsoportok
E/1-2. évfolyam

Érzékszervi tapasztalások

- Színek, formák, hangok megfigyelése, hasonlóságaik észrevétele
- Hangokkal, mozgással, látvánnyal való analogikus játékok
- Dramatizálással, mozgással, hanggal érzelmek, élmények kifejezése
- A ritmus és a megélt mozgás vizuális megjelenítése

Vonal, forma

- A vonal és a folt megjelenési formái a valóságban és a képzőművészetben
- A forma gazdasága
- Pont-, vonal-, folt- és formaképző játékok

Felületek

- A környezet felületeinek megismerése élményszerű tapasztalatok biztosításával
- Felületképzési játékok síkban és plasztikában változatos anyagokkal

Méretek és arányok

A méretek és arányok érzékletes megtapasztalása (kisebb, nagyobb; hosszabb, rövidebb)

- Játékos arányváltó feladatok

A színek világa

- A színek hangulati hatásának átélése, alkalmazása
- Színkeverési játékok

Téri élmények

- A sík és a tér megtapasztalása
- Térjátékok (kinn, benn fent, lent). Zárt és nyitott terek
- Téri élmények rajzi, plasztikai megjelenítése

Idő élmények

- Az idő múlásának és a változás megtapasztalása
- Eseménysort kifejező képsorozat, leporelló készítése
- Egyszerű animációs játékok

Mese és valóság

- A mesebeli világok, lények, történések síkban és plasztikában
- Környezetünk formái, szereplői sík és plasztikus formában

Tárgykészítés

- Játékok, használati és ajándéktárgyak létrehozása (textilfonatok, papírhajtogatások, papírdombormű, agyag- vagy gipszfigurák)

GRAFIKA ÉS FESTÉSZET ALAPJAI TANTÁRGY

A *grafika és festészet alapjai tantárgy célja* a képi világ, a képi kifejezés különbféle módjainak megismertetése. A fantázia kibontakoztatása, a valósággal való összekapcsolása. Változatos felfedező és alkotó folyamatokon keresztül hozzásegíteni a tanulókat az önálló, kreatív tevékenységekhez.
A *tantárgy feladata* előkészíteni és megalapozni a művészi igényű szakmai munkát.

Alapfokú évfolyamok (A/1-3. évfolyam)

A/1. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- A környezet esztétikumára érzékeny nyitott szemlélet kialakítása
- A grafikai és festészeti munkához szükséges eszköz- és anyaghasználati készség fejlesztése
- A vonallal, színnel, felülettel, díszítménnyel, kompozícióval kapcsolatos tapasztalatok játékos gazdagítása
- A képalkotáshoz szükséges érzéki tapasztalások és technikai ismeretek átadása

- Örömteli munkával a személyes megnyilvánulásnak teret adó alkotótevékenység motiválása
- Kreatív gondolkodásra, alkotásra nevelés

Tananyag

Grafikai és festészeti ismeretek
A vonal megjelenési formái
A szín szerepe az érzelmek, hangulat kifejezésében
A forma, folt, felület és textúra jelentése és létrehozásának lehetőségei
A gyűjtés, gyűjtemény létrehozásának módjai
Részlet és nagyítás
A díszítés sajátosságai
A nyomhagyás egyszerű technikái
Kompozíciós alapismeretek
Az illusztratív ábrázolás
Eszközhasználati és munkavédelmi ismeretek

Feladatcsoportok
A/1. évfolyam

A vonal

- A vonal megjelenési formái a valóságban és a képzőművészetben - játékos felfedezések
- A vonal, mint mozgásnyom
- Eltérő célú és irányú mozgások megfigyelése, létrehozása
- Változatos mozdulatokkal, mozgással hagyott nyomok más-más felületeken és anyagokon

A szín

- Szín és mozgás
- Különböző mozgások, mozdulatok (simogatás, dobolás) által keltett érzelmek kifejezése színekkel
- Mozdulatok, mozdulatsorok színes lenyomatai nagyméretű felületeken kézzel, szivaccsal, széles ecsettel
- Színek és élmények közti asszociatív kapcsolat
- Érzelmek, hangulatok megjelenítése különböző formájú és anyagú felületeken absztrakt színfoltokkal
- A kedvenc tárgy, lény tulajdonságainak, jellemének kifejező ábrázolása színekkel szokatlan formájú felületeken
- A tárgy megszemélyesítése, a lény hangulatváltozásainak megjelenítése színek segítségével

Felület és forma

- Különféle felületek és formák által kiváltott érzelmek
- Játékos forma- és felületalakítási kísérletek
- Gesztusok által létrehozott foltok, felületek
- Különböző érzelmi állapotok lenyomata

Felület és textúra

- A környezet felületeinek megismerése élményszerű tapasztalatok által
- Vizuális és taktilis érzékelés közti kapcsolat
- Különböző felületű, textúrájú anyagok gyűjtése, meghatározott szempontok szerinti csoportosítása
- A gyűjtött anyagok kollázsként való felhasználása
- Különböző anyagok felületének tapintással való érzékelése

Minta a környezetben

- Környezetünk tárgyain található mintákból gyűjtemény létrehozása

- A gyűjtött minták egy-egy részletének nagyítása, új kontextusba helyezése

Díszítés, díszítmények
- Lapok felületek díszítése grafikai és festészeti technikákkal, jelentést hordozó motívumokkal

Nyomhagyás
- Különböző formájú, felületű tárgyakkal foltok, rajzolatok létrehozása
- Az elkészített nyomatok kiegészítése, továbbfejlesztése jelentést hordozó illusztratív alkotássá tussal, filctollal, festékkel

Kompozíció
- Képi elemek rendezése
- Ugyanazon elemekből eltérő hatású, egyensúlyú kompozíciók összeállítása monokróm festéssel, kollázzsal, egyszerű nyomhagyással

Képalkotás
- Illusztrációk készítése mesék, események szereplőinek nagyméretű ábrázolásával
- Történetek, mesék jeleneteinek illusztratív megfogalmazása grafikai és festészeti eszközökkel, anyagokkal (grafit, toll, kréta, vízfesték, kollázs)

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:
- a vonal megjelenési formáit
- a szín szerepét az érzelmek, hangulat kifejezésében
- a forma, folt, felület és textúra jelentését és létrehozásának lehetőségeit
- a díszítés sajátosságait
- a nyomhagyás egyszerű technikáit
- a kompozíciós alapismereteket
- az illusztratív ábrázolás alapjait

Legyen képes:
- mozgásnyomok vonallal történő rögzítésére
- az érzelmek vonallal, színnel történő ábrázolása
- forma, folt, felület és textúra létrehozására
- a nyomhagyás egyszerű technikáinak alkalmazására
- képalkotásra
- gyűjtemény létrehozására
- eszközhasználati és munkavédelmi szabályok betartására

A/2. évfolyam

Fejlesztési feladatok
- A grafikai és festészeti munkához szükséges eszköz- és anyaghasználati készség fejlesztése
- A vonallal, színnel, felülettel, díszítménnyel, kompozícióval kapcsolatos tapasztalatok gazdagítása
- A képalkotáshoz szükséges érzéki tapasztalások és technikai ismeretek átadása
- Örömteli munkával a személyes megnyilvánulásnak teret adó alkotótevékenység motiválása
- Kreatív gondolkodásra, alkotásra nevelés

Tananyag

Grafikai és festészeti ismeretek
A vonal a térábrázolásban
A szín szerepe és hatása a tárgyakon és a térben
A színek és lelki minőségek
Felület és textúra kontrasztok és létrehozása
A gyűjtés, gyűjtemény létrehozásának módjai
A díszítés sajátosságai
A tárgyak funkciója és díszítése közti kapcsolat
Egyszerű nyomatok
A kiemelés
Az illusztratív ábrázolás
Eszközhasználati és munkavédelmi ismeretek

Feladatcsoportok
A/2. évfolyam

A vonal

- Vonalak a térben
- Vonalszerű anyagokkal (kötél, szalag) térjátékok, installációk létrehozása
- A létrehozott vonalterek megjelenítése különböző grafikai eszközökkel
- Az elkészült grafika továbbfejlesztése, alakítása variációk, sorozatok formájában

A szín

- A színek és térbeli formák kapcsolata a mesékben és a valóságban
- Színes terek, téri formák létrehozása, térátalakítások
- A létrehozott terek által nyújtott élmények megjelenítése festéssel, kollázzsal
- Tulajdonságok, fogalmak rokonítása, összekapcsolása színekkel és egyszerű térbeli formákkal, tárgyakkal
- Térbeli formák, tárgyak felületének átalakítása festéssel, tárgymesék létrehozása
- Egy konstruált tér hangulatának, jelentésének módosítása színcserével

Felület és forma

- Ellentétek, felületi kontrasztok
- Semleges, nyugodt felületeken markáns ellentétek, felületi kontrasztok létrehozása
- A gesztusokkal létrehozott foltok, felületek által közvetített információk

Felület és textúra

- Különböző felületeket, textúrákat ábrázoló képek, fotók gyűjtése, csoportosítása
- A gyűjtött fotók, fénymásolatok grafikai kiegészítései, átalakításai
- Az elkészült lapokból illetve a gyűjtött fotókból kollázsok, képtárgyak készítése

Minta a környezetben

- Növények, állatok fotóin, illetve mikroszkopikus felvételeken található mintázatok
- A gyűjtött mintakincs szabad felhasználása méret és léptékváltással

Díszítés, díszítmények

- Funkcióval, jelentéssel bíró plasztikus tárgyak felületének megmunkálása, díszítése grafikai és festészeti technikákkal

Egyszerű nyomatok

- Képi üzenetek létrehozása egyszerű sokszorosítási technikákkal (papírdúc, papír- vagy műanyagkarc, sablon átfújással)

Kompozíció
- A kiemelés szerepe és lehetőségei a valóságban, a mesékben és a művészetben
- A kép egyes szereplőinek, elemeinek hangsúlyozása (formával, mérettel, színnel, aránnyal, nézőponttal, felülettel, kontraszt alkalmazásával, elhelyezéssel)

Képalkotás
- Illusztrációk készítése
- Történetek, mesék jeleneteinek illusztratív ábrázolása grafikai és festészeti eszközökkel, anyagokkal, valamint ezek kombinált megoldásaival (festett ceruzarajz, színezett tollrajz, kollázs, vegyes technika)

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:
- a vonalak térképző szerepét
- a szín szerepét, hatását a tárgyakon és a térben
- felület és textúra kontrasztok létrehozásának lehetőségeit
- a gyűjtés, gyűjtemény létrehozásának módjait
- a díszítés sajátosságait
- a kiemelés módjait
- az illusztratív ábrázolás sajátosságait

Legyen képes:
- vonalas térábrázolás létrehozására
- a lelki minőségek kifejezésére
- felület és textúra kontrasztok létrehozására
- egyszerű nyomatok készítésére
- képalkotásra
- gyűjtemény létrehozására
- eszközhasználati és munkavédelmi szabályok betartására

A/3. évfolyam

Fejlesztési feladatok
- A grafikai és festészeti munkához szükséges eszköz és anyaghasználati készség fejlesztése
- A vonallal, színnel, felülettel, díszítménnyel, kompozícióval kapcsolatos tapasztalatok gazdagítása
- A képalkotáshoz szükséges érzéki tapasztalások és technikai ismeretek átadása
- Örömteli munkával a személyes megnyilvánulásnak teret adó alkotótevékenység motiválása
- Kreatív gondolkodásra, alkotásra nevelés
- Az önkifejezés változatos formáinak alkalmazása

Tananyag

Grafikai és festészeti ismeretek
A vonal és a mozgás-változás
A színek egymáshoz való viszonya
A színek érzelmi minősége
Színharmóniák, színkontrasztok
A forma, folt, felület és textúra kifejező használata
A gyűjtés, gyűjtemény felhasználásának lehetőségei
A funkció és díszítés
Egyedi motívumok, motívumrendszer
Dombornyomat
Kompozíciós variációk
Illusztratív sorozatok
Eszközhasználati és munkavédelmi ismeretek

Feladatcsoportok
A/3. évfolyam

A vonal

- Változások vizuális nyomai
- A valóságos és képzeletbeli változások nyomainak megjelenítése különböző grafikai és festészeti technikákkal
- Improvizatív és tudatos vonal- és hangjátékok
- Különböző hatású, karakterű hangok, zajok, zenék inspiráló hatására különböző karakterű vonalak, rajzos vonalszövetek készítése

A szín

- A színek egymáshoz való viszonya, a színek érzelmi minősége
- Természeti jelenségek színekkel és színárnyalatokkal való kifejezése
- Egy-egy szín más színekkel való kapcsolatának mesén, dramatikus játékon keresztül történő átélése, az élmények megfestése
- Árnyalt vizuális minőségek, színharmóniák
- Fogalmakkal, hangokkal, mozdulatokkal leírható tartalmak megjelenítése színek, színharmóniák által
- Színkontrasztok, tartalmi ellentétek

A felület

- Felület és ábrázolási szándék
- Különböző érzelmi, hangulati állapotok megjelenítése a megismert technikákkal
- Foltok, folthatárok
- A valóságban látható éles és elmosódott kontúrok megfigyelése és megjelenítése
- Transzparencia, ellenfény, a részletek láthatósága

Textúra képzés

- Különböző anyagok felhasználásával változatos textúrájú felületek létrehozása
- Az elkészült lapokból képtárgyak készítése

Minta a környezetben

- Műalkotásokról, építményekről, fotókról minták, ornamentikák gyűjtése

- A gyűjtött és továbbgondolt mintakincs felhasználása tárgyakon

Díszítés, díszítmények
- Funkcióval, jelentéssel bíró mikro terek külső-belső elemeinek díszítése grafikai és festészeti technikákkal
- A mikro terek lakóinak, lényeinek egyedi megjelenítése

Sablon nyomatok
- Meghívó, plakát, képregény készítése sablonnyomat segítségével (kivágott papír vagy műanyag motívumokkal)

Dombornyomatok
- Különböző anyagok, tárgyak segítségével plasztikus papírnyomatok készítése

Kompozíció
- Komponálási módok
- Játékos kísérletek, variációk egy saját alkotás, illetve különböző reprodukciók képi elemeinek, szereplőinek átrendezésére

Képalkotás
- Illusztrációk készítése
- Történetek, mesék jeleneteinek illusztratív ábrázolása sorozatokban grafikai és festészeti technikákkal (monotípia, kollázs - vonalas, festett kiegészítéssel, krétarajzzal)

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:
- a mozgás-változás vonallal történő kifejezésének lehetőségeit
- a színek egymáshoz való viszonyát - a színek érzelmi minőségét
- a színharmóniákat, színkontrasztokat
- a gyűjtés, gyűjtemény felhasználásának lehetőségeit
- a funkció és díszítés kapcsolatát
- a dombornyomat készítésének technikáját

Legyen képes:
- a vonal, forma, folt, felület, szín és textúra kifejező használatára
- egyedi motívumok, motívumrendszer alkalmazására
- dombornyomat készítésére
- a kompozíciós variációk, illusztratív sorozatok készítésére
- eszközhasználati és munkavédelmi szabályok betartására

VIZUÁLIS ALKOTÓ GYAKORLAT TANTÁRGY

A *vizuális alkotó gyakorlat tantárgy célja* a tanuló egyéni, kreatív személyiségjegyeinek előhívása, az ismeretek, élmények feldolgozásának segítése, a pozitív lelki tulajdonságok megerősítése a képi emlékezet és képzelet gazdagításával, a vizuális kifejezőkészség fejlesztésével.

A *tantárgy feladata* a tanulók életkori sajátosságainak megfelelő, erős belső motivációra épülő, változatos alkotó folyamatok biztosítása, melyek lehetővé teszik a csoportos és egyéni kreatív tevékenységformák megismerését, feltárják az értékmegőrzés, értékteremtés lehetőségeit, kialakítják a formák, színek használatában való jártasságot. Az egyes témák, témacsoportok változatos feldolgozása, a különféle képzőművészeti technikák gyakorlásához szükséges eszközök és anyagok használatának megismertetése, a népművészeti és művészettörténeti ismeretek feldolgozása az alkotótevékenységekben. A baleset-, munka- környezet és tűzvédelmi szabályok betartatása.

Alapfok (A/1-3. évfolyamok)

Fejlesztési feladatok

- Az alapvető képzőművészeti technikák segítségével a látvány és jelenségek befogadására, értelmezésére való ösztönzés
- A művészeti tevékenységekhez szükséges eszközhasználat, anyagalakítás megismerése
- A tanuló figyelmes, kitartó munkavégzésének fejlesztése

Tananyag

Vizuális alkotó gyakorlat - ismeretek

A síkbeli és plasztikus munkákhoz szükséges anyagok és eszközök
Különféle képző- és iparművészeti, népművészeti, médiaművészeti technikák
Mesék jellegzetes történetvezetése
Témavariációk és különböző méretű alkotások készítésének sajátosságai
Eszközhasználati és munkavédelmi szabályok

Feladatcsoportok
A/1. évfolyam

Mesék, kalandos történetek

- Egyéni fantáziára épülő illusztratív mesefeldolgozások
- Elbeszélés vonalakkal, különböző vonalminőségek keresése
- Vonalrajzos kompozíciók különféle alapformák, hangsúlyos kontúrok (ceruza, filctoll, zsírkréta és vízfesték)

Színes világok megelevenítése

- Kitalált történetek feldolgozása színes kompozícióban
- A színek hatása, érzelmi ereje
- Színkontrasztok, színharmóniák (színes ceruza, pasztell, tempera, kevert technikák)

Plasztikus figurák

- A szereplők megjelenítése - mesehősök, állatfigurák (agyag, gipsz, papírmasé)
- Figurateremtés, jellegzetes arányok, karakterjegyek

Megszemélyesítés

- Síkfigurák kialakítása
- Álarcok, maszkok, készítése (papír, gipsz, agyag, papírmasé)

Mesék birodalma

- A kiválasztott mesehősök környezetének feldolgozása különféle technikákkal
- A természeti és ember alkotta környezet modellezése, újrateremtése ~~a~~ fénymásolt elemek, motívumok segítségével
- Hangulati elemek megjelenítése (vidám, mozgalmas, kopár, félelmetes)

Varázslatos tárgyak, különös eszközök

- Edények, eszközök kialakítása
- Az adott történethez kapcsolódó valós tárgyak, varázseszközök készítése
- Különféle kézműves technikák, díszítési módok alkalmazása
- Természetes anyagok, ágak, termések alakítása, felhasználásuk más anyagokkal együtt

Figura és mozgás

- A történet szereplőinek megjelenítése ecsetvázlattal, színfoltokkal
- Mozgás, mozdulat, mozdulatsor megjelenítése egyszerű animációs eszközökkel

Minta, jel, jelkép

- A mintaképzés síkbeli és plasztikus módjai
- A törzsi művészet mintakincse, motívumgyűjtés
- Papírkivágások - szimmetria, pozitív-negatív formák, ritmusok, sorminták
- Fonások papírcsíkokkal, színes fonalakkal, zsinórokkal
- Szám-, állati és növényi szimbólumok a mesék világában

Időkerék - évszakváltások
- Az évszakokhoz fűződő népi hagyományok képi, plasztikai feldolgozása
- A kézművesség néhány jellegzetes eleme, technikája

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény
A tanuló ismerje:
- a témához kapcsolódó ábrázolási formákat, az alapvető ábrázolási technikákat
- az egyszerű kézműves technikai fogásokat, plasztikus megoldásokat

Legyen képes:
- motívumgyűjtésre, feldolgozásra
- rajzok, színes képek és plasztikus tárgyak készítésére
- vizuális eszköztárának, folyamatos bővítésére és alkalmazására
- ügyelni a képek kidolgozottságára

A/2. évfolyam

Fejlesztési feladatok
- A vizuális művészetek műfaji sajátosságainak, anyagainak és eszközeinek megismerése
- Az alkotási folyamat során a képzelet, a tapasztalat és az emlékezet élményanyagának mozgósítása, az önkifejezés lehetőségeinek felfedezése
- A környezet által közvetített üzenetek befogadtatása, értelmezése
- A tanuló egyéni, kreatív személyiségjegyeinek előhívása
- A tanuló érdeklődésének felkeltése és fenntartása, a kitartó munkavégzés képességének fejlesztése

Tananyag
Vizuális alkotó gyakorlat - ismeretek

Ábrázolás és tárgyalkotás az életkori sajátosságoknak megfelelő, változatos alkotó folyamatokba illesztve
A síkbeli és plasztikus munkákhoz szükséges anyagok, eszközök csoportos és egyéni kreatív használata
A formák, színek tudatos használata
Kézműves és képzőművészeti technikák
A különböző méretű alkotások készítésének sajátosságai
Hagyományok, művészettörténeti érdekességek
Eszközhasználati és munkavédelmi szabályok

Feladatcsoportok
A/2. évfolyam

Elbeszélés vonalakkal
- Hétköznapi történetek fő motívumainak megjelenítése
- Feldolgozása különféle vonalrajzos kompozíciókban
- Hangsúlyos kontúrok alkalmazása (ceruzák, tollak, tusrajz)

- Leporelló készítése az egyes jelenetek összeállításával

A színek érzelmi ereje
- Saját élmények feldolgozása színes kompozíciókban
- Színkontrasztok, színharmóniák alkalmazása (színesceruza, pasztell, tempera)

Plasztikus figurák - formai felfedezések
- Kedvenc állatok - állatfigurák és figurális dombormű mintázása
- Sosemvolt lények életre keltése (mintázás agyagból, gipszfaragás, papírmasé)
- Plasztikák, figurák készítése, díszítésük

Szabadon formálható anyag
- Ünnepek régen és ma
- Személyes tárgyak, ünnepi ajándékok készítése különféle anyagokból
- Az ünnep díszletei

Tér és idő feldolgozása
- Adott történet, valamilyen folyamat megjelenítése képsorozattal vagy egyszerű fázisrajzokkal (tempera, tollrajz)
- Eseménynaptár - képsorozatok készítése monokróm és színes technikákkal
- Az otthoni környezet modellezése agyagból. A tér átalakítása
- A mi városunk - színes kompozíciók, csoportmunkában

Minta, jel, jelkép
- A mintaképzés síkbeli és plasztikus módjai
- A magyar népművészet mintakincse - motívumgyűjtés
- Fonások hánccsal, színes fonalakkal, zsinórokkal
- Növények stilizált megjelenítése
- Geometriai szimbólumok (négyzet, kör, háromszög, csillag, egymásba kapcsolódó körök)

Tárgykészítés
- Ismerkedés a gyapjú-, a textilanyagok tulajdonságaival, felhasználási lehetőségeivel
- Különféle hagyományos kézműves technikák, díszítési módok alkalmazása
- Természetes anyagok, ágak, termések alakítása, felhasználásuk más anyagokkal együtt
- Ragasztóanyagok, ragasztási technikák megismerése
- Ékszerkészítés talált anyagok tovább alakításával

Évszakváltás
- Az ünnepekhez fűződő népi hagyományok képi, plasztikai feldolgozása
- A kézművesség néhány jellegzetes eleme, technikája

Megszemélyesítés
- Én és a külvilág - Önarckép, jellegzetes arányok, karakterjegyek
- Az önismeret útjai - az emberi arc arányai, a karakter, a mimika megjelenítése
- Meglévő portréfotók felhasználása, nagyítása (ismétlődések, átírások - fénymásolatok segítségével)
- Maszkok, készítése (papír, agyag, papírmasé)

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:
- a témához kapcsolódó formákat, színeket, motívumokat
- az alapvető ábrázolási technikákat

- az egyszerű kézműves technikai fogásokat, plasztikus megoldásokat

Legyen képes:

- motívumgyűjtésre, feldolgozásra
- vázlatok, rajzok, színes képek és plasztikus tárgyak készítésére
- vizuális eszköztárának, folyamatos bővítésére és sokszínű alkalmazására,
- ügyelni a képek kidolgozottságára

A/3. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- Az ismeretek, élmények befogadásának, feldolgozásának segítése, a tanulók életkori sajátosságainak megfelelő, változatos alkotó folyamatokba való bevonásával
- A csoportos és egyéni alkotótevékenységeken keresztül a tanuló kreatív személyiségjegyeinek, pozitív lelki tulajdonságainak előhívása, megerősítése
- A képi emlékezet és képzelet gazdagítása, az esztétikai érzékenység, nyitottság kialakítása
- A népművészeti, művészettörténeti példák alkotótevékenységhez kapcsolódó beépítése
- A vizuális kifejezés, az alkotókészség fejlesztése

Tananyag

Vizuális alkotó gyakorlat - ismeretek

Ábrázolási és tárgyalkotási ismeretek
A síkbeli és plasztikus munkákhoz szükséges anyagok és eszközök
Különféle képző- és iparművészeti, népművészeti, médiaművészeti technikák
Kézműves és népművészeti technikák
Témavariációk és különböző méretű alkotások készítésének sajátosságai
Eszközhasználati és munkavédelmi szabályok

Feladatcsoportok
A/3. évfolyam

Elbeszélés vonalakkal

- Történetek megjelenítése, feldolgozása különféle vonalrajzos kompozíciókban
- Hangsúlyos kontúrok alkalmazása (ceruzák, tollak, tusrajz)
- Leporelló készítése az egyes jelenetek összeállításával

A színek érzelmi ereje

- Színkontrasztok, színharmóniák alkalmazása
- A színek és alkalmazott technikák megjelenítő és hangulatközvetítő képessége (színes ceruza, pasztell, tempera, kevert technikák)

Plasztikus figurák - formai felfedezések

- Figurateremtés, jellegzetes arányok, karakterjegyek felfedezése
- Táltosok, paripák, félelmetes szörnyállatok - képzelet és előtanulmányok alapján (figurális dombormű mintázása)
- Növények, termések formája, szerkezete, színei (színes ceruza, kréta, akvarell)

Tér és idő feldolgozása

- Különböző kompozíciók készítése spirál- és hullámmotívum felhasználásával
- A természet körforgása (olajpasztell, tempera, fotó, montázs, kollázs)

Minta, jel, jelkép

- Életfa motívum, varázslatos növények megjelenítése népmesék, legendák alapján, (sgrafitto jellegű viaszos technika, festés, karcolás agyagba, gipszbe)
- Papírkivágások - szimmetria, pozitív-negatív formák, ritmusok, sorminták
- Egyéni fantáziára épülő illusztratív feldolgozások
- Az elvonatkoztatás útja és célja - anyaggyűjtés
- A tűz, víz, föld, levegő - szimbólumok a különböző kultúrákban
- Színszimbólumok (papírragasztás, kivágott színes motívumok kompozíciói)

Tárgykészítés
- Az adott témakörhöz, történethez kapcsolódó valós tárgyak, varázseszközök készítése
- Különféle hagyományos kézműves technikák, díszítési módok alkalmazása
- Állat alakú vagy antropomorf edény készítése
- A textilanyagok, a gyapjú alkalmazási lehetőségei
- Nemezfigura készítése
- Természetes anyagok, ágak, termések alakítása, felhasználásuk más anyagokkal együtt
- Ragasztóanyagok, ragasztási technikák használata
- Ékszerkészítés különféle alapanyagok felhasználásával

Évszakváltás
- Az évszakokhoz fűződő népi hagyományok képi, plasztikai feldolgozása
- Mozgatható bábfigurák készítése
- Pálcára vagy lécre szerelt bábok (papírkivágás, festés)
- Álarcok, maszkok, készítése (papír, gipsz, agyag, papírmasé)

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény
A tanuló ismerje:
- a témához kapcsolódó formákat, színeket, motívumokat
- az alapvető ábrázolási technikákat
- a kézművesség, a hagyományos népi kultúra egyes szokásait
- az egyszerű kézműves technikai fogásokat, plasztikus megoldásokat
- a vizuális művészetek formáit, sajátosságait, anyagait és eszközeit.

Legyen képes:
- motívumgyűjtésre, feldolgozásra
- a látvány és jelenségek értelmezésére
- vázlatok készítésére, átírásra
- vizuális eszköztárának, folyamatos bővítésére és sokszínű alkalmazására
- ügyelni a képek kidolgozottságára

A TANSZAKOK KÖZÖS, KÖTELEZŐ TANTÁRGYA

VIZUÁLIS ALKOTÓ GYAKORLAT TANTÁRGY

Alapfok / 4-6. és továbbképző 7-10. évfolyamán

A/4. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- A látás és a látványértelmező képesség tudatosítása, fejlesztése
- A tárgyalkotás, a képző- és iparművészeti, médiaművészeti tevékenységek megalapozása
- A látvány utáni ábrázolás alapvető törvényszerűségeinek felismertetése
- A vizuális nyelvrendszer alapjainak elsajátítása
- A kifejezéshez, alkotáshoz szükséges képességek továbbfejlesztése
- A képi műveltség bővítése
- A tanuló kitartó, feladattudatos munkavégzésének segítése

Tananyag

Vizuális alkotó gyakorlat - ismeretek

A látvány megfigyelése, értelmezése, rögzítése
Síkbeli és plasztikus munkákhoz szükséges anyagok és eszközök
Különféle képző- és iparművészeti, népművészeti, médiaművészeti technikák
A formák, színek tudatos használata és a térábrázolás kérdései
A tárgykészítéshez kapcsolódó anyagok, egyes eljárások, technikák
Hagyományos és új médiumok
Tanulmányok, szabadkézi vázlatok, makettek
Témavariációk és különböző méretű alkotások készítésének sajátosságai
Eszközhasználati és munkavédelmi szabályok

Feladatcsoportok
A/4. évfolyam

Történetszövés - történetábrázolás

- Képzeletbeli utazás a múltban – jelenben - jövőben
- A megidézett kor hétköznapjainak megjelenítése

Környezetábrázolás - hangulatteremtés

- A környezet épített elemeinek rajza (homlokzatok)
- Kollázs különböző felületű, struktúrájú, textúrájú anyagokkal, tussal, páccal
- Makettkészítés (házak, lakótornyok, várak) különféle anyagok felhasználásával

Színharmóniák

- A monokróm színhasználattól a komplementer színpárokig
- Egy főszínre hangolás, főszín és elsődleges keverékszínei
- Tiszta színekből és szürkékből építkező képek

Rész és egész

- Papírmozaik készítése
- Rózsaablak - színes kép készítése

Képeskönyv

- A mai életünk kódexe
- A könyvkötés, irkafűzés alapfogásai
- A papír tulajdonságai
- Betűkép, iniciálé készítése, szövegírás

Mintakincs

- Az adott témához illő minták, díszítések gyűjtése, vázlatfüzetbe rajzolása
- A gyűjtött minták egy-egy részletének nagyítása, új kontextusba helyezése (vízfestés, ecsetrajz, különböző léptékben - páros munka)
- Ornamentika rajzolása természeti motívumok, növények, felhasználásával (akvarell ceruza, vízfestékek, sablonok)

Plasztika

- Oszlopszobrok
- Fantasztikus figurák, állatalakok (kisplasztikák, vízköpők)
- Figurateremtés valódi állatok és képzeletbeli szörnyek megformálásával

Öltözéktervezés

- A viselhetőség és a méretek figyelembe vétele
- A szín- és az anyagválasztás szerepe (papír, textilanyagok felhasználása, karcolás, hajtás, ragasztás, festés, varrás)

Arcképtár

- Arckép/önarckép különböző elképzelt szerepben, jelmezben és korban való ábrázolása
- Arckép/önarckép gyűjtemény mai környezetben (ceruza, krétarajzok, tempera)

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:

- a témához választható vizuális kifejezés formáit, eszközeit, elemeit és nyelvezetét
- a tervezéstől a tárgyalkotásig tartó kreatív folyamat részeit
- a legfontosabb baleset és munkavédelmi tudnivalókat

Legyen képes:

- a látvány és jelenségek értelmezésére, rögzítésére,
- egy gondolat, téma kibontására, sík és plasztikus variációinak létrehozására
- motívumgyűjtésre, feldolgozásra, vázlatok készítésére, átírásra
- színtani alapismereteinek felhasználásával önálló képek készítésére
- kompozíciós ismereteinek alkalmazására
- változatos - forma - faktúra és felületminőségek létrehozására
- különböző anyagokkal és eszközökkel, változatos konstrukciók, tárgyak létrehozására
- egyéni eszközhasználatra
- a műalkotások értő befogadására
- vizuális eszköztárának, folyamatos bővítésére és alkalmazására
- a legfontosabb baleset- és munkavédelmi szabályok betartására

A/5. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- Az emberi és a természeti környezet esztétikumának felismer~~tet~~ése, a művészetek, alkotási tevékenységek iránti érdeklődés megerősítése
- A látás és a látványértelmező képesség pontosítása, fejlesztése
- A kézműves tárgyalkotás, a képző- és iparművészeti, médiaművészeti tevékenységek körének bővítése
- A látvány utáni ábrázolás törvényszerűségeinek felismer~~tet~~ése, a vizuális nyelvrendszer alkalmazásának fejlesztése a különböző feladatok során
- A manuális tudás és az alkotóképesség továbbfejlesztése, a stílusérzék megalapozása.

Tananyag

Vizuális alkotó gyakorlat - ismeretek

A látvány megfigyelése, perspektivikus ábrázolása
Rajzeszközök, plasztikus és modellező anyagok és eszközök
Különféle képző- és iparművészeti, népművészeti, médiaművészeti technikák
Az egyes műfajokra jellemző előadásmódok
A formai, színtani alapismeretek
A tárgyalkotás, a tárgykészítéshez kapcsolódó anyagok, egyes eljárások, technikák
Hagyományos és új médiumok használata
Az előképek megismerése, feldolgozása
Témavariációk és különböző méretű alkotások készítésének sajátosságai
Eszközhasználati és munkavédelmi szabályok

Feladatcsoportok
A/5. évfolyam

Történetábrázolás

- Életképek egy elképzelt színhelyen
- Ünnepek megjelenítése a megismert ábrázolási formák (képi, fotó, videó vagy számítógépes feldolgozások)

Tornyok, várak, paloták

- Épületábrázolás tusrajzzal
- Struktúra - textúra, formaszerkezet és felületi megjelenés (kollázs különböző felületű, struktúrájú, textúrájú anyagokkal, tussal, páccal)
- Makettkészítés különféle anyagok felhasználásával csoportmunkában

Színharmóniák

- Tájképek különböző fényviszonyok között - csak színfoltokkal festve - hajnalban, délben, szürkületben, éjszaka (gyűjtés elektronikus formában is, kísérletek a számítógépes grafikai programok használatával)
- Telt és tört színek, komplementer színek és különböző árnyalataik (festés akvarellel, rajzolás krétával, kevert eljárással)

Környezetábrázolás - kép és valóság

- A tárgyak és a természeti környezet megfigyelése
- Az ablakon át látható világ (ábrázolás pitt-krétával, festéssel)
- A vonalperspektíva, levegő és színperspektíva felfedezése
- Előtér - középtér - háttér (tusrajzok, szénrajzok)

Képeskönyv

- A természet törvényeinek, jelenségeinek megfigyelése, összegyűjtése, lejegyzése
- Növények, állatok minél pontosabb megfigyelés alapján készült illusztrációi
- Magyarázó rajz, részletek és leírások a tervlapon (aprólékos ceruza és tusrajzok, temperafestés, kézírás vágott hegyű tollal)

Mintakincs

- A korra jellemző textilminták, díszítések gyűjtése, vázlatfüzetbe rajzolása
- Gyűjtött minták egy-egy részletének nagyítása, új kontextusba helyezése (vízfestés, ecsetrajz, különböző léptékben - páros munka)
- Ornamentika szerkesztése, rajzolása természeti motívumok, növények felhasználásával (akvarell ceruza, vízfestékek, sablonok,)
- Egyszerű díszítőelemek szimmetrikus, pozitív-negatív formákká, ritmussá rendezése

- Természetes formák redukálása, egyszerűsítése, stilizálása, szín- és forma-variációk létrehozása (papírmetszet létrehozása)

Fény- árnyék jelenségek
- Titokzatos terek létrehozása, a fény-árnyék hatások felhasználásával
- Vázlatok készítése jellegzetes fény-árnyék viszonyok bemutatására
- Térkonstrukció talált, gyűjtött tárgyakból, lepedőkből, zsinórokból, kartonokból többféle bevilágítással (közös, csoportos alkotás)
- Fényképek, videó készítése a terek bejárásával, a korábbi munkák térbe helyezése, „helyzetbe hozása”

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:
- a témához választható vizuális kifejezés formáit, eszközeit, elemeit és nyelvezetét
- a tervezéstől a tárgyalkotásig tartó kreatív folyamat részeit
- a legfontosabb baleset- és munkavédelmi tudnivalókat

Legyen képes:
- a látvány és jelenségek értelmezésére, rögzítésére
- egy gondolat, téma kibontására, sík és plasztikus variációinak létrehozására
- motívumgyűjtésre, feldolgozásra, vázlatok készítésére, átírásra
- a perspektivikus ábrázolás alapszabályai szerint tárgycsoportok, figurák ábrázolására
- színtani alapismereteinek felhasználásával önálló képek készítésére
- kompozíciós ismereteinek alkalmazására
- változatos forma-, faktúra- és felületminőségek létrehozására
- különböző anyagokkal és eszközökkel, változatos konstrukciók, tárgyak létrehozására,
- egyéni eszközhasználatra
- a műalkotások értő befogadására
- vizuális eszköztárának, folyamatos bővítésére és alkalmazására
- a baleset- és munkavédelmi szabályok betartására

A/6. évfolyam

Fejlesztési feladatok
- A látvány, a tanult ábrázolási módok és a személyes mondanivaló összhangba hozása
- A természet- és emberábrázolás különböző formáinak megismertetése
- A stílus- és arányérzék továbbfejlesztése
- Az önálló kézműves tárgyalkotás technikájának megválasztására, az alkotótevékenységek eszköztárának használatára való képesség fejlesztése
- A látvány utáni ábrázolás árnyaltabbá tétele, a kompozíció, a szín és az előadásmód finomítása
- A képi műveltség bővítése

Tananyag

Vizuális alkotó gyakorlat - ismeretek

Rajzeszközök, vizes bázisú festékek és plasztikus anyagok
A képző- és iparművészeti, népművészeti, médiaművészeti technikák
Témavariációk és különböző méretű alkotások készítésének sajátosságai
Eszközhasználati és munkavédelmi szabályok

Feladatcsoportok
A/6. évfolyam

Történetábrázolás
- Mozgalmas jelenetek
- Groteszk, vígjátéki történetek illusztratív feldolgozása a megismert ábrázolási formák, stílusjegyek felidézésével (képi, fotó, videó vagy számítógépes feldolgozások)

Tornyok, várak, paloták
- Épületek belseje
- Épületábrázolás tusrajzzal, vegyes technikával (kollázs különböző felületű, struktúrájú, textúrájú anyagokkal, tussal, páccal)

Színharmóniák
- Öltözetek pasztellszínekkel (gyűjtés elektronikus formában, kísérletek a számítógépes grafikai programok használatával)

Öltözék
- Legyező és maszk készítése a működés és a méretek figyelembe vétele
- A szín- és az anyagválasztás szerepe (papír, textilanyagok felhasználása, karcolás, hajtás, ragasztás, festés, varrás)

Kép és valóság
- A térábrázolási konvenciók, optikai csalódások, illúziókeltés
- A perspektíva és az axonometria fintorai (Escher rajzai, térformái - gyűjtések)
- Tárgyak ábrázolása eltérő, végletes nézőpontokból - alulnézet, felülnézet, közelről - és messzire távolodva (grafit, szén, pittkréta)

Mintakincs
- Épületdíszítések, minták gyűjtése, rajzolásuk vázlatfüzetbe
- Gyűjtött minták egy-egy részletének nagyítása, új kontextusba helyezése (vízfestés, ecsetrajz, különböző léptékben - páros munka)
- Ornamentika szerkesztése, rajzolása természeti motívumok, növények, csiga, kagylómotívumok felhasználásával (akvarell ceruza, vízfestékek, sablonok)

A tárgyak egyedi vonásai
- Hasonlóság és különbözőség. Azonos funkciójú tárgyak megfigyelése, egyedi vonásaik, különbözőségeik felfedezése (ceruza, vízfesték)

A tárgyak összhangja
- Klasszikus és saját kompozíciós megoldások
- Csendélet – drapériák hétköznapi és különös tárgyak beállításával (zsúfolt és összefogott kompozíciók, finom részletmegoldások)

Vizsgamunka készítése
Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:
- a témához választható vizuális kifejezés formáit, eszközeit, elemeit és nyelvezetét
- a tervezéstől a tárgyalkotásig tartó kreatív folyamat részeit
- a legfontosabb baleset és munkavédelmi tudnivalókat

Legyen képes:
- a látvány és jelenségek értelmezésére, rögzítésére
- egy gondolat, téma kibontására, sík és plasztikus variációinak létrehozására
- motívumgyűjtésre, feldolgozásra, vázlatok készítésére, átírásra
- a perspektivikus ábrázolás alapszabályai szerint tárgycsoportok, figurák ábrázolására
- színtani alapismereteinek felhasználásával önálló képek készítésére
- kompozíciós ismereteinek alkalmazására
- változatos forma-, faktúra- és felületminőségek létrehozására
- különböző anyagokkal és eszközökkel, változatos konstrukciók, tárgyak létrehozására
- egyéni eszközhasználatra
- a műalkotások értő befogadására
- vizuális eszköztárának, folyamatos bővítésére és alkalmazására
- a legfontosabb baleset- és munkavédelmi szabályok betartására

Követelmények az alapfokú évfolyamok elvégzése után

A tanuló ismerje:
- a vizuális művészetek eszköztárát
- a tárgytervezés és tárgykészítés alapvető fázisait
- a rajzolás, festés, térművészet műfaji sajátosságait, anyagait és eszközeit
- a különböző ábrázolási és tárgyalkotó technikákat
- a legjelentősebb művészettörténeti korszakok művészetének jellegzetességeit, kultúráját, tárgyait
- a legfontosabb baleset- és munkavédelmi tudnivalókat

Legyen képes:
- az alkotói munka végigvitelére
- a látvány és jelenségek megragadására, visszaadására
- motívumgyűjtésre, feldolgozásra, vázlatok készítésére, átírásra
- a perspektivikus ábrázolás szabályainak alkalmazására
- színtani ismereteinek felhasználására
- kompozíciós ismereteinek alkalmazására
- a kifejezés érdekében sokféle eszköz- és anyaghasználatra
- konzekvens munkák elkészítésére
- a művészettörténeti példák értő befogadására
- a baleset- és munkavédelmi szabályok betartására

1. A *Vizuális alkotó gyakorlat tantárgy* alapfokú művészeti vizsgakövetelményei

A vizsga részei

A vizsga gyakorlati vizsgarészekből áll.

A vizsga tantárgya és időtartama: *Vizuális alkotó gyakorlat*

A) vizsgamunka bemutatása 15 perc

B) helyszíni feladat megoldása 105 perc

A vizsga tartalma

A vizsgafeladatot az intézmény úgy határozza meg, hogy a megoldásból mérhető legyen a tanuló tervező, alkotó, konstruáló, tárgykészítő képessége. A feladatmegoldás tükrözze a tanulónak a vizuális alkotó gyakorlatok során megszerzett tudását a művészeti ág anyagairól, műfaji sajátosságairól, esztétikai törvényszerűségeiről, megszerzett ismeretét. A megvalósított vizsgamunka mutassa be a tanuló technikai jártasságát, tudását.

A vizsga értékelése

A vizuális alkotó gyakorlat alapfokú művészeti vizsga értékelésének szempontjai:

- esztétikai érzékenység, művészeti ismeretek jelenléte
- tervezési, plasztikai tárgyformáló készség
- a kísérletező kedv és kreativitás megjelenése
- alapvető anyag-, eszköz- és szerszámhasználati ismeret, jártasság
- térformálás, konstruáló és kompozíciós készség
- a tartalomnak megfelelő anyag, forma, szín, technika és kifejezésmód használata
- az elkészült munka egyedisége, összhangja

Továbbképző évfolyamok

T/7. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- Felkészítés a tanult művészeti kifejezőeszközök önálló alkalmazására
- A vizuális érzékelés és visszatükrözés képességének finomítása
- A konstruáló, plasztikai és a síkművészeti technikák készségszintű elsajátíttatása
- Az elvont gondolkodás, az analizáló-szintetizáló képesség kialakítása, a látás kiművelése és tudatosítása
- Az ábrázolási konvenciók megismertetése, elsajátíttatása

Tananyag

Vizuális alkotó gyakorlat - ismeretek

A látvány pontos megfigyelése, leképezése
A vizuális információk megértése, átírása, felhasználása
A képi gondolkodás, vizuális absztrakció
Tanulmányok, szabadkézi vázlatok, makettek, modellek készítésére
A gondolat, téma kibontása, variációk, sorozatok, tárgyegyüttesek létrehozása
A jelentés, az esztétikum felismerésére, értelmezésére
A sűrítés, és felbontás, mint alkotói (komponálási) eszköz
Eszközhasználati és munkavédelmi szabályok

Feladatcsoportok
T/7. évfolyam

A beállítás

- A geometrikus testek arányai, térbeli elhelyezkedése
- A tárgyak, tárgyegyüttesek feldolgozása, az arányok, a térbeli állapot minél pontosabb visszaadása (ceruzarajz, színes munkák)

A szerkezettől a formáig

- Drapéria vonalas ábrázolása (ceruza, pittkréta, szén)
- Drapéria mozgásban -fotók készítése szálló, lengő drapériáról, és azok megfestése
- A drapéria, mint plasztikai elem és jel - fríz mintázása, gipszfaragás, gipszöntések

A térről - síkban

- Rajzolt és festett belső terek - a perspektíva törvényei szerint
- Szobasarok, lépcsőház rajzolása festése
- A formák változatos megjelenítése. Szerkezeti kiemelések
- A perspektíva érzékeltetése vonalakkal (szerkezeti rajz, ceruza, pittkréta)
- A tanulmányok feldolgozása (tollrajz, színespapír-kollázs és grafikai lapok, linó-, papírmetszet)

Rajzi - plasztikai előtanulmányok

- Testrészek, fejrészletek. Vázlatok, krokik készítése (nagyítás és kicsinyítés rajz segítségével)
- A vonallal való rajzolás módozatai pontozott, rácsozott, satírozott rajz és foltképzés, vonalhálós rajzolás, faktúrák megjelenítése
- Rajzolás és mintázás élő modell vagy gipszöntvény alapján
- Fotóhitelességű és expresszív feldolgozások

A térről - térben

- A külső és belső tér érzékeltetése természeti formák alapján (csigaház, metszet készítése mintázással)
- Agyagszobor, agyag plakett készítése a formaépítés, arányok térbeliség pozitív-negatív formák megjelenítésével

Ábrázolás és szerkesztés

- A perspektíva és egyéb ábrázolási konvenciók és felhasználásuk a művészi ábrázolásban
- Gyakorlatok a kétpontos perspektíva, a kavallier axonometria megismerésére
- Vonal a térben – papír-, fém-, spárga- vagy üvegplasztikák

Nagyságrend

- A korábbiakban feldolgozott témák, tanulmányok egyéni vagy csoportos módon történő megfestése, megrajzolása nagy méretben (csomagolópapír, A/0 rajzlap, illetve kisméretű karton A/4 méret)
- A méretváltásból adódó kompozíciós problémák elemzése

Portré

- Önarckép készítése fénykép és tükör segítségével
- Az elkészült munkák összehasonlítása, elemzése
- A festett pasztell jellemzői, a pasztell technika megismerése
- A színek keverése

Szokatlan megjelenés

- Plasztikai munkák talált anyagokkal, meglepő formatársításokkal
- Gömb térbeli problémaköre: osztott gömb, gömbszeletek egymásra mintázása
- Portré gipsszel való mintázása, a fej rajza és mintázása különböző túlzásokkal, torzításokkal

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:

- a rajzi, festészeti, plasztikai, konstruáló és tárgyalkotó technikákat
- a térábrázolás alapelemeit
- a vetületi, axonometrikus és perspektivikus ábrázolás alapelemeit
- a kompozíció jelentéshordozó elemeit
- az alapvető színtani törvényszerűségeket

- a jellegzetes vagy közismert képző- és iparművészeti, médiaművészeti és népművészeti alkotásokat
- a munkavédelmi előírásokat

Legyen képes:

- a látvány és jelenségek árnyalt értelmezésére
- motívumok feldolgozásra, vázlatok készítésére, átírásra
- kompozíciós ismereteinek alkalmazására
- egy gondolat, téma kibontására, variációinak létrehozására
- a munkafázisok, részfeladatok megoldására és összehangolására
- műalkotás és környezet kapcsolatának, összefüggéseinek felismerésére
- geometrikus és természeti formák ábrázolására
- a perspektíva szabályai szerint tárgycsoportokat, figurákat ábrázolni
- illusztrációkat készíteni

T/ 8. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- A geometrikus és természeti formák ábrázolása, tárgycsoportok, portrék, figurák ábrázolása - a perspektíva és az anatómia és szabályai
- Különféle illusztrációk készítése
- A kiadott feladatok önálló megoldása, biztos eszközhasználattal

Tananyag

Vizuális alkotó gyakorlat - ismeretek
Az ábrázolás arányrendszere, szerkezete
Tónusos ábrázolás
A természeti formák átírása
Az anyagszerűség ábrázolása
A tér különböző léptékű megjelenítése
A konstruktivizmusra jellemző stílusjegyek, technikák
Anatómiai ismeretek
Eszközhasználati és munkavédelmi szabályok

Feladatcsoportok
T/8. évfolyam

A beállítás

- Tárgyak, térelemek a szabadban
- A tárgyak, tárgyegyüttesek feldolgozása, az arányok, a térbeli állapot, a természetes fényviszonyok minél pontosabb visszaadása (ceruzarajz, színes munkák)

A beállítás átformálása

- A tárgyegyüttes képének feldolgozása, átírása más anyagokkal, technikákkal, különböző művészeti stílusokkal (barokk, impresszionista, expresszionista stílusgyakorlatok)

A szerkezettől a formáig

- Állat- és emberi koponya szerkezetének különféle rajzeszközökkel való ábrázolása (ceruza, pittkréta, szén)
- Koponya és változó környezete

- A koponya bonyolult plasztikai problémái - relief mintázás, mintázás 1:1 méretben

A térről - síkban
- Rajzolt és festett épületek, terek, utcaképek a perspektíva törvényei szerint
- A felületek és formák változatos megjelenítése. Kiemelések
- A perspektíva érzékeltetése vonalakkal, tónusokkal, színfoltokkal (szerkezeti rajz, tónusos rajz
- szén, pittkréta, pasztell, akvarell)
- A tanulmányok feldolgozása tollrajz, színespapír-kollázs és grafikai lapok, linó-, papírmetszet formájában

Rajzi - plasztikai előtanulmányok
- Szobrok, portrék - vázlatok, krokik készítése (nagyítás és kicsinyítés rajz segítségével)
- A vonallal való rajzolás módozatai, faktúrák megjelenítése
- Rajzolás és mintázás élő modell vagy gipszöntvény alapján
- Fotóhitelességű és expresszív feldolgozások

A térről - térben
- Termések titokzatos szerkezete, pozitív-negatív formái
- A természeti formák szerepe a formatervezésben
- A formaelemzések módszere - célirányos megfigyelés
- Formakövető vonal - a plaszticitás
- Folyamatábra, fázisrajzok a mozgásváltozás kifejezésében

Ábrázolás és szerkesztés
- A perspektíva és egyéb ábrázolási konvenciók alkalmazása a művészi ábrázolásban
- Művészettörténeti példák tanulmányozása
- Gyakorlatok a perspektíva, és a Monge-szerkesztés megismerésére

Nagyságrend
- A korábbiakban feldolgozott témák, konstruktív tanulmányok egyéni vagy csoportos módon továbbfejlesztése, megrajzolása, megfestése óriás és kisméretben (falfelület, csomagolópapír, A/0 rajzlap, illetve kisméretű karton A/4 méret)
- A méretváltásból adódó kompozíciós problémák elemzése

Portré
- Rajzok élő modell után
- A formák felismerése az árnyék változásakor az arcon, bevilágítási feladatok
- Fej rekonstrukció koponya alapján
- Az emberi arc titkai. A látvány és a rajzi szabályok együttes érvényesítése
- A portrérajzolás és -festés fejlődése a különböző művészettörténeti korszakokban
- Portré, különböző plasztikus megjelenítések (vésett, mintázott relief és körplasztika)

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:
- a rajzi, festészeti, plasztikai, konstruáló és tárgyalkotó technikákat
- a térábrázolás alapelemeit
- a vetületi, axonometrikus és perspektivikus ábrázolás alapelemeit
- a kompozíció jelentéshordozó elemeit
- az alapvető színtani törvényszerűségeket
- a jellegzetes vagy híres képző- és iparművészeti, médiaművészeti alkotásokat

- a legfontosabb munkavédelmi előírásokat

Legyen képes:

- a látvány és jelenségek árnyalt értelmezésére
- motívumok feldolgozásra, vázlatok készítésére, átírásra
- kompozíciós ismereteinek alkalmazására
- egy gondolat, téma kibontására, variációinak létrehozására
- a munkafázisok, részfeladatok megoldására és összehangolására
- műalkotás és környezet kapcsolatának, összefüggéseinek felismerésére
- geometrikus és természeti formák ábrázolására
- a perspektíva szabályai szerint tárgycsoportokat, figurákat ábrázolni
- illusztrációkat készíteni

T/9. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- A látás és a látványértelmező képesség tudatosítása, az önkifejezés eszköztárának gazdagítása
- Az esztétikus környezet iránti igény kialakítása
- A vizuális ismeretek, jártasságok kialakítása, elmélyítése
- A mérlegelő véleményformálás igényének és képességének kialakítása

Tananyag

Vizuális alkotó gyakorlat - ismeretek

A környezet- és tárgykultúra
Tónusos ábrázolás újabb technikái
A rendeltetés, a szerkezet, a tartalom és a forma összefüggései
A bábkészítés hagyományai
A plein air festészet legismertebb alakjai
Eszközhasználati és munkavédelmi szabályok

Feladatcsoportok
T/9. évfolyam

Alakrajz

- Csontváz rajza
- Krokik, vázlatok álló, fekvő és mozgó figurákról (ceruzarajz, tus és pácvázlatok)
- Körberajzolások, tükörrajzok, fotók egymásról, azok rajzban történő átdolgozása
- Kollázsok és montázsok emberi alakok átalakításával, emberi alak részletrajzainak összeillesztése, fotószekvenciák emberek mozgásáról

Átváltozások

- A modell után elkészített munkák feldolgozása más eszközökkel, technikákkal, más méretben
- A mozdulatok értelmezése, újrarajzolása a figura testhelyzeteinek jellemző jegyeinek, térbeliségének kiemelése, torzítása
- Új beállítások új nézőpontokkal

Bábfigura

- Wayang-báb készítése finom faragással fából vagy habanyagból, a bábu festése
- A fej, a törzs, a mellkas, a mozgó végtagok kialakítása, a bábu összeszerelése
- A bábu hangja, játéktere

Változatok művészettörténeti alkotásokra

- Gyűjtés a különböző stílusú figuraábrázolások körében
- Másolatok készítése a kép egyes elemeiről hagyományos festészeti és grafikai eljárásokkal (belerajzolások, átfestések, stílusparódiák, méret- és elemváltoztatások)

A természetben

- Vázlatok és festmények készítése a természetben
- A plain air-ben való munka megismerése (pác, lavírozott tus, akvarell és a gouache)
- Fotóséták - fotózás a természetben - fotósorozatok kialakítása, feldolgozása

Karakterkeresés

- A portrérajzolás, a karakter kiemelése
- Önarcképek
- Az elkészített rajzok alapján végletes torzítások keresése a karakter teljes megváltoztatásával
- Portré vázlatok készítése, 1:1 portré mintázása
- Karikatúrák és illusztratív képek készítése modell alapján, vonalas és színes képek

Népművészet és természet

- Betekintés a magyar népi viseletkultúrába
- Természeti népek technikái. Gyűjtés szakirodalomból, és azok anyagainak feldolgozása (fazekasság, hímzés, faragás, szövés, fonás)
- A népművészeti motívumok felidéződése a kortárs alkotók munkáiban

Érzelmi hatások

- Fogalompárok szerinti képalkotás (vidám-szomorú, haragos-megbocsátó, nyomasztó-feloldó)
- Érzelmi állapotok színben való kifejezése
- A színek sztereotip kapcsolata érzelmi állapotokkal, fogalmakkal
- Realisztikus és absztrakt megközelítés

Emlékmás

- Rövid portréfilm készítése egy kortárs képzőművészről, annak alkotási módszereiről, műveiről, személyes beszélgetés vagy bemutatás formájában
- Forgatókönyv, fotódokumentáció

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:

- a rajzi, festészeti, plasztikai, konstruáló és tárgyalkotó technikákat
- a térábrázolás alapelemeit
- a vetületi, axonometrikus és perspektivikus ábrázolás alapelemeit
- a kompozíció jelentéshordozó elemeit
- az alapvető színtani törvényszerűségeket
- a jellegzetes vagy híres képző- és iparművészeti, médiaművészeti és népművészeti alkotásokat
- a legfontosabb munkavédelmi előírásokat

Legyen képes:

- a látvány és jelenségek árnyalt értelmezésére
- motívumok feldolgozásra, vázlatok készítésére, átírásra
- kompozíciós ismereteinek alkalmazására
- egy gondolat, téma kibontására, variációinak létrehozására
- a munkafázisok, részfeladatok megoldására és összehangolására
- műalkotás és környezet kapcsolatának, összefüggéseinek felismerésére
- geometrikus és természeti formák ábrázolására

- a perspektíva szabályai szerint tárgycsoportokat, figurákat ábrázolni
- illusztrációkat készíteni

T/10. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- A látvány és az absztrakció kölcsönhatásának megismerése a figuraábrázoláson keresztül
- A látványértelmező képesség tudatosítása, a figura és környezetének kialakításával
- A vizuális ismeretek, jártasságok elmélyítése, összegzése
- Ismerkedés a kortárs művészet törekvéseivel

Tananyag

Vizuális alkotó gyakorlat - ismeretek

A környezet- és tárgykultúra
Tónusos ábrázolás újabb technikái
A rendeltetés, a szerkezet, a tartalom és a forma összefüggései
A bábkészítés hagyományai
A plein-air festészet legismertebb alakjai
A nonfiguratív ábrázolás eszköztára
Eszközhasználati és munkavédelmi szabályok

Feladatcsoportok
T/10. évfolyam

Alakrajz

- Vázlatrajzok, krokik csoporttársakról, álló és mozgó alakokról - a vonal ereje, hangsúlyai (ceruzarajz, tus és pácvázlatok, agyag- és viaszkrokik)

Figura a térben

- Figura épített térben, ülő és álló figurák külső és belső térben
- Plein air és embercsoport rajza

Átváltozások

- Ülő, fekvő figura rajza
- Egy feladat többféle feldolgozása, variációk anyagokra, technikákra
- A kompozíciós elemek kiegyensúlyozott arányait felborító változatok létrehozása

Bábfigura

- Marionett báb készítése vegyes anyaghasználattal
- A fej, a törzs, a mellkas, a mozgó végtagok kialakítása, a bábu összeszerelése
- A bábu mozgathatósága, játéktere

Szín-tér

- Színes vázlatok készítése a színpadi tér színdinamikai megoldásához

Változatok művészettörténeti alkotásokra

- Gyűjtés a különböző stílusú figuraábrázolások körében
- Montázsok, anakronisztikus részletek beépítése a műalkotásokba

- Stíluskeresés, karakterkeresés
- A teljes figura, mint karakter
- Karikatúrák és krokik készítése modell alapján, vonalas rajzok, szoborvázlatok készítése

Érzelmi hatások
- Eseménysor ábrázolása figurális és nonfiguratív képsorozatokban
- Kollázs grafikai kiegészítéssel
- Fogalompárok szerinti képalkotás (mozgalmas - unalmas, harsány - szelíd, haragos - vidám)
- Érzelmi állapotok kifejezése színekkel

Emlékmás
- Gyerekkori történet
- Videofelvétel készítésére alkalmas színes figurák és díszlet jellegű tér megalkotása (papír, gipsz, faszerkezet) - csoportos feladat
- A film rajzos forgatókönyvének megtervezése, elkészítése Vizsgamunka készítése
Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény
A tanuló ismerje:
- a különféle vizuális művészetek jel- és jelképrendszerét
- a tervezéstől a megvalósításig tartó kreatív folyamat részeit
- a sík- és térművészet törvényszerűségeit, anyagait és eszközeit
- a rajzi, festészeti, plasztikai, konstruáló és tárgyalkotó technikákat
- a térábrázolás alapelemeit
- a vetületi, axonometrikus és perspektivikus ábrázolás alapelemeit
- a kompozíció jelentéshordozó elemeit
- az alapvető színtani törvényszerűségeket
- a jellegzetes, híres képző- és iparművészeti, médiaművészeti alkotásokat
- a munkavédelmi előírásokat

Legyen képes:
- a látvány és jelenségek árnyalt értelmezésére
- motívumok feldolgozásra, vázlatok készítésére, átírásra
- kompozíciós ismereteinek alkalmazására
- egy gondolat, téma kibontására, variációinak létrehozására
- a munkafázisok, részfeladatok megoldására és összehangolására
- műalkotás és környezet kapcsolatának, összefüggéseinek felismerésére
- geometrikus és természeti formák ábrázolására
- a perspektíva szabályai szerint tárgycsoportokat, figurákat ábrázolni
- illusztrációkat készíteni

Követelmények a továbbképző évfolyamok elvégzése után
A tanuló ismerje:
- a vizuális művészetek területén létrejött értékeket
- a népi kultúra jellegzetes szokásait, tárgyait
- a sík- és térbeli művek, alkotás-sorozatok létrehozásának módjait
- pontos arányokat és karaktereket rögzítő rajzok, plasztikák készítési módszereit
- a fény-árnyék viszonyok törvényszerűségeit
- a művészeti anatómia alapvető törvényszerűségeit
- az alapvető munkabiztonsági, környezetvédelmi előírásokat

A tanuló Legyen képes:

- eligazodni a művészettörténet korstílusai között
- az adott témák önálló feldolgozására
- művészeti ismereteinek alkotó felhasználására
- A témák elemző értelmezésére, sokrétű technikai feldolgozására
- konkrét és elvont gondolatok képi-plasztikai megjelenítésére
- portré, figura rajzolására, festésére vagy mintázására
- a saját és mások alkotásainak elemző értékelésére

A *Vizuális alkotó gyakorlat tantárgy* művészeti záróvizsga követelményei

A vizsga részei
A vizsga gyakorlati vizsgarészekből áll.
A vizsga tantárgya és időtartama: *Vizuális alkotó gyakorlat*
- a vizsgamunka bemutatása 10 perc
- helyszíni feladat megoldása 180 perc

A vizsga tartalma
A vizsgafeladatot az intézmény úgy határozza meg, hogy a megoldásból mérhető legyen a tanuló tervező, alkotó, konstruáló, tárgykészítő képessége. A feladatmegoldás tükrözze a tanulónak a vizuális alkotó gyakorlatok során megszerzett tudását a művészeti ág anyagairól, műfaji sajátosságairól, esztétikai törvényszerűségeiről, megszerzett ismeretét. A megvalósított vizsgamunka mutassa be a tanuló technikai jártasságát, tudását.

A vizsga értékelése
A vizuális alkotó gyakorlat vizsga értékelésének szempontjai:
- esztétikai érzékenység, művészeti ismeretek jelenléte
- a vizuális nyelv kifejezőeszközeinek használata
- tervezési, plasztikai tárgyformáló készség
- sík és térbeli ábrázolási képesség
- a kísérletező kedv és kreativitás megjelenése
- alapvető anyag-, eszköz- és szerszámhasználati ismeret, jártasság
- térformálás, konstruáló és kompozíciós készség
- a tartalomnak megfelelő anyag, forma, szín, technika és kifejezésmód használata
- az elkészült munka egyedisége, összhangja

GRAFIKA ÉS FESTÉSZET MŰHELYGYAKORLAT TANTÁRGY

A *grafika és festészet műhelygyakorlat tantárgy célja* olyan általános és speciális ismeretek átadása, melyek képessé teszik a tanulót önálló, színvonalas grafikai és festészeti alkotások létrehozására. Célja továbbá, hogy a tanulókat önmaguk megismeréséhez és a valóság törvényszerűségeinek egyre pontosabb és mélyebb megértéséhez juttassa a megfigyelés és gyakorlati tevékenységek segítségével.

A *műhelygyakorlat feladata* a tanulói képzelet és a valóság, a vizuális kommunikáció területének és látványelemek összekapcsolásának elősegítése. Feladata továbbá kreatív alkotói tevékenységen keresztül az emberi, társadalmi és művészeti problémákra való érzékenység és véleménynyilvánítási igény kialakítása.

Alapfokú évfolyamok (A/4-6. évfolyam)

A/4. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- A grafikai és festészeti munkához szükséges eszköz és anyaghasználati készség fejlesztése
- A vizuális kifejezés elemeinek eszközeinek felismerése, egyre tudatosabb alkalmazása
- A motívumgyűjtés és vázlatkészítés gyakorlatában való jártasság kialakítása
- A tanult grafikai és festészeti technikák alkalmazási képességének gyakorlása
- Az esztétikai érzékenység és kifejezőkészség fejlesztése
- Az önállóság kialakítása
- A fegyelmezett munkavégzés szabályainak elsajátíttatása

Tananyag

Grafikai és festészeti ismeretek

Grafika és festészet technikai, műfaji sajátosságai
Vizuális kifejezés alapvető eszközei, szerepük
A vonal megjelenési lehetőségei, kifejezőereje
A fekete-fehér kontraszt hatása
A tónus szerepe
A színek érzelmi, hő és figyelemfelhívó hatása
A sötét-világos, a hideg-meleg színkontraszt
A faktúra és textúra alakítás lehetőségei
Képépítési és kompozíciós lehetőségek (elrendezés, kiemelés-elhagyás, pozitív-negatív formák, szabályosság-szabálytalanság)
Téma variációk és különböző méretű alkotások készítésének sajátosságai
A ceruza-, tus-, pác-, akvarell- és krétarajz technikája
Az anyag nyomatok, a monotípia, a magas nyomás műveletei
Kollázs és vegyes technikájú alkotások készítésének lehetőségei
Az akvarell- és temperafestés eltérő technikai sajátosságai
A pasztellkép készítés technikája
Eszközhasználati és munkavédelmi ismeretek

Feladatcsoportok
A/4. évfolyam

Vonal

- A vonal ritmust kifejező hatása
- A vonal karaktermegjelenítő szerepe
- A vonal pszichikai kifejezőereje
- Sorsok, korok, egyéniségek kifejezése különböző vonalhasználattal
- Vonal a festészetben és a grafikában
- Vonal a térben és képtárgyakon
- Vonal a tájban, természetben, (monumentális) szabadtéri installációk, land art

Szín

- Színes fonalak, drapériák - színes terek, színkontrasztok
- A színek hatása (érzelmi, hő és figyelemfelhívó hatás)
- A színek analogikus kapcsolata az érzetekkel, a különböző kifejezési nyelvekkel és szellemi tartalmakkal

A fény és a sötét differenciálódása

- A fény és a sötét által közvetített tartalmak (mesék, mítoszok, legendák)
- Játék a fénnyel (lámpákkal, vetítőkkel)
- Külső-belső élmények átélése, megtapasztalása és megjelenítése
- A fekete szín használata, a fekete-fehér kontraszt (fekete tér, fekete tárgy)
- A szürkétől a feketéig - grafikában és festészetben

Felületképzés

- Faktúra és textúra alakítás a grafika és festés eszközeivel
- Felületkontrasztok létrehozása (különböző anyagok nyomataival, kollázzsal)
- Lavírozott tus, pác és akvarell rajzok
- A gyors, könnyed festés technikája
- Festett ceruzarajzok. Különböző technikák vegyítése, kísérletezések

Kifejezés, képalakítás

- Organikus képalkotás (szerves elrendezés, kiemelés-elhagyás, pozitív-negatív formák, szabályosság-szabálytalanság)
- Képi elemek átrendezése, variációk, kompozíciós lehetőségek

Képalkotás

- Illusztráció készítése
- Tusrajzzal a monokromitás, a foltképzés és a vonalrendszerek szerepének hangsúlyozása
- Egyedi nyomtatással monotípia készítése

Tér - környezet

- A körülvevő környezet elemei által létrehozott különböző méretű, nyitott és zárt terek
- Hagyományos és rendhagyó térképek készítése (hang-, taktilis-, hőtérképek)
- Eltérő hangulatú, méretű, arányú és szerkezetű terekben, (labirintusokban) átélt tapasztalások, élmények megjelenítése grafika, festészet és kevert technikák segítségével

A betű és kép

- Jel (egyedi, saját jel) - betűkarakter, monogram
- Az alkalmazott grafika műfaji sajátosságaival embléma, piktogram tervezése
- A nyomtatott írás és a kép használhatósága
- Miniatúrák, óriásképek

Műalkotások

- A feladatokhoz kapcsolódó grafikai, festészeti és egyéb alkotások inspirációi
- A feladatokhoz kapcsolódó műalkotások folyóiratokban, könyvtárban, interneten
- Műalkotások a környezetünkben, galériákban

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:

- a grafika és festészet alapvető technikai és műfaji sajátosságait
- a grafikai és festészeti munkához szükséges anyagok és technikai eszközök szakszerű használatát
- a grafika és festészet néhány kiemelkedő hazai és külföldi képviselőit, kortárs alkotóit
- a vizuális kifejezés, képépítés törvényszerűségeit, kompozíciós lehetőségeit
- a legfontosabb munkavédelmi tudnivalókat

Legyen képes:

- munkájához motívumokat gyűjteni és vázlatokat, színvázlatokat készíteni
- a vizuális kifejezőeszközök és módok (vonalak, színek, formák, felületek és kompozíciós lehetőségek) kifejezési szándék szerinti használatára
- a tanult grafikai és festészeti technikákkal (ceruza-, tus-, pác-, akvarell- és krétarajz, anyag nyomatok, monotípia, kollázs, akvarellfestés, temperafestés, pasztell és vegyes technika) alkotásokat létrehozni
- egy téma kapcsán variációkat és különböző méretű alkotásokat készíteni
- eszközhasználati és munkavédelmi szabályok betartására

A/5. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- A környezet által közvetített üzenetek befogadásának és értelmezésének mélyítése
- A formák, színek változatos, gazdag használatának kialakítása
- A külső látvány és a lelki tartalmak érzékeny megjelenítésének fejlesztése
- A véleményformálás finomítása saját és mások műveivel kapcsolatban
- A tanulók tervezési készségének és problémamegoldó képességének fejlesztése

Tananyag

Grafikai és festészeti ismeretek

A megvilágítás szerepe
A fény és árnyék grafikai és festészeti eszközökkel való megjelenítésének lehetőségei
A forma, méret, felület, szín és kompozíciós kontrasztok
A redukció, a sűrítés, a fokozás és a kiemelés szerepe
A felületgazdagítás lehetőségei
A szín perspektíva szerepe
A különböző színviszonyok hatása, kifejezőereje
Variációk, sorozatok készítése
Nagyítások, méret és léptékváltások alkalmazása
Eltérő képkivágások hatásainak megtapasztalása és alkalmazása
A sablonnyomat, dombornyomat technikája
A linómetszés technikája
Alkalmazott vagy tervezőgrafika sajátosságainak megfelelő tipográfia - plakát tervezése
Egyszerű akció, performance létrehozása

Eszközhasználati és munkavédelmi ismeretek

Feladatcsoportok
A/5. évfolyam

A fény és a sötét
- Karakteresen eltérő erejű, irányú megvilágítású tárgyak és terek létrehozása, megjelenítése
- A fény és árnyék grafikai eszközökkel való kifejezése
- Színes kompozíciók, és variációk készítése a látvány inspiráló hatására

Kontrasztok
- Forma, méret, felület, szín és kompozíciós kontrasztokra épített kép, képtárgy sorozatok, variációk létrehozása, a zene-hang, mozgás-tapintás, az irodalom és a képzőművészet inspiráló hatására
- További lehetőségek, variációk és kísérletezések új médiumok, műfajok segítségével

Kifejezés - karakterek
- Emberi és mitikus karakterek vizuális kifejezése
- Kifejező karakterek létrehozásának inspirálása játékokkal és akciókkal
- A kifejezés lehetőségei a redukció, a sűrítés, a fokozás, és a kiemelés eszközeivel
- Egy téma feldolgozása a sablonnyomat (kivágott papír vagy műanyag motívumokkal), dombornyomat, tus- és a temperatechnika lehetőségeit felhasználva
- Felületgazdagítási lehetőségek
- Dramatikus játék a kész alkotásokkal

Tér - környezet
- A közvetlen környezet tárgyai, tárgykarakterek
- Tárgyátalakítások, átfestéssel
- Tárgyak idegen, megszokottól eltérő környezetbe helyezése
- Léptékváltás adta lehetőségek felhasználása
- Egy tárgy részletének felnagyítása, változatos képkivágások
- A fantázia és látvány képi elemeinek összekapcsolása az ábrázolás során

Írás - kép
- A tervezőgrafikai ismeretek segítségével könyvborító, plakát készítése
- A képhez felirat tervezése (manuálisan vagy számítógép segítségével)
- A betű, írás és kép szabad műfajú felhasználása

Szín
- „Szín-tér”, külső-belső terek színviszonyai
- Az illúziókeltés lehetőségei
- Színperspektíva
- Kompozíciós változatok a színkontrasztra
- A szín kifejezőereje, mélysége a külső látvány és a lelki tartalmak megjelenítése

Képalkotás
- A linómetszés technikája, sajátosságai, műfaji követelményei, az anyag- és eszközhasználat specifikumai
- Egydúcos linómetszet
- Színes linómetszet kialakítása a dúc tovább vésésével
- Illusztráció készítése egyedi és sokszorosítási technikákkal

Műalkotások
- A feladatokhoz kapcsolódó grafikai, festészeti és egyéb alkotások inspirációi

- A feladatokhoz kapcsolódó műalkotások folyóiratokban, könyvtárban, interneten
- Műalkotások a környezetünkben, galériákban

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény
A tanuló ismerje:
- a szín kifejezőerejét, a színperspektíva szerepét
- a különböző színviszonyok hatását
- a sablonnyomat, dombornyomat, linómetszés technikáját

Legyen képes:
- a tanult vizuális kifejezőeszközöket és módokat a képalkotási gyakorlatban alkalmazni
- a fény-árnyék-szín összefüggéseit felhasználni a külső látvány és a lelki tartalmak megjelenítése során
- alkalmazni a léptékváltás adta lehetőségeket
- véleményformálásra saját és mások műveivel kapcsolatban
- eszközhasználati és munkavédelmi szabályok betartására

A/6. évfolyam

Fejlesztési feladatok
- A személyes kifejezési eszközök megtalálásának ösztönzése
- A kísérletező kedv, a döntésképesség és az alkotói magatartás fejlesztése
- A képépítési és kompozíciós törvényszerűségek tudatos használatának ösztönzése
- A tudatos környezetformálás igényének kialakítása

Tananyag
Grafikai és festészeti ismeretek
A szín-önkontraszt és komplementer kontraszt hatásai
A túlzás, fokozás szerepe
Az egyensúly feltételei
Az átírás módjai
A dekoratív festészet sajátosságai
A különböző stílusjegyek felismerésének szempontjai
Többdúcos linómetszet létrehozása
Az improvizatív és a tervezett művek közti különbségek
Látványterv létrehozása
Akrilfestés gyakorlata
Eszközhasználati és munkavédelmi ismeretek

Feladatcsoportok
A/6. évfolyam

Képalkotás
- Személyes jelentéssel bíró fogalmak, tartalmak, tárgyak grafikus megjelenítése (változás, kapcsolat, szembenállás)
- Színes sokszorosítás. A színek felhasználásának lehetősége a sokszorosított grafikában
- Többdúcos linómetszet készítése
- A vonalkarakter lehetőségeinek kiaknázása a dúc felnagyításával

Stílus-variációk, átiratok

- Különböző korok eltérő stílusú, témájú alkotásainak átfestése, összekeverése és egybeépítésük variációi
- Stílusjegyek átváltoztatása, méret- és léptékváltások
- Nagyméretű dekoratív, díszletjellegű megoldások. Tervek készítése
- Fotókból képsorozatok összeállítása, eltérő képkapcsolási lehetőségek tudatos használata
- Művek összehasonlítása

Egyéni vizuális kifejezés

- Személyes kifejezőeszközök és módok megtalálása az egyéniség, a technikai lehetőségek és a műfaji sajátosságok összehangolása által - önálló kísérletezések
- Személyes képnapló készítése, lelki tartalmak, történések és változások vizuális rögzítése
- Improvizációk és tervezett művek
- Zenei vagy egyéb inspiráció segítségével túlzások, fokozások, egyensúlyvesztések megjelenítése festészeti és vegyes technikájú alkotásokon, képtárgy sorozatokon

Vizsgamunka

- Az eddigi ismeretek felhasználásával, egyéni kifejezési szándék szerinti kép, képtárgy, képsorozat készítése választott technikával és dokumentálása.

Műalkotások

- A feladatokhoz kapcsolódó grafikai, festészeti és egyéb alkotások inspirációs felhasználása
- Anyagok, eszközök, megoldások és stiláris jegyek a különböző korokban
- Elemzések a grafika és festés módszereiről, a színhasználatról és az anyagokról
- Művészeti ismeretek beépítése az alkotó tevékenységbe
- A feladatokhoz kapcsolódó kortárs műalkotások folyóiratokban, könyvtárban, interneten
- Műalkotások a környezetünkben, galériákban

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:

- a grafika és festészet kiemelkedő hazai és külföldi képviselőit, kortárs alkotóit
- a tanult vizuális kifejezőeszközöket és módokat a képalkotási gyakorlatban
- a képépítés törvényszerűségeit, kompozíciós lehetőségeit

Legyen képes:

- különbséget tenni a magas- és mélynyomás között
- grafikai és festészeti elméleti és gyakorlati tudásának alkalmazásával önálló koncepciók alapján különböző méretű variációkat, kép-, képtárgy sorozatokat, illusztrációkat készíteni
- munkáját esztétikusan összeállítani, bemutatni
- műalkotás és környezet kapcsolatának, összefüggéseinek felismerésére
- véleményformálásra műalkotásokkal kapcsolatban
- eszközhasználati és munkavédelmi szabályok betartására

Követelmények az alapfokú évfolyamok elvégzése után

A tanuló ismerje:

- a grafika és festészet történetét, korszakait, jellemző alkotásait
- a grafika és festészet kiemelkedő hazai és külföldi képviselőit, kortárs alkotóit
- a grafika és festészet technikai és műfaji sajátosságait
- a képgrafikai, alkalmazott grafikai és a festészeti tevékenységeket, eljárásokat
- a grafikai és festészeti munkához szükséges anyagok és technikai eszközök szakszerű használatát

- a képépítés törvényszerűségeit, kompozíciós lehetőségeit
- a legfontosabb munkavédelmi tudnivalókat

Legyen képes:

- munkájához motívumokat gyűjteni és vázlatokat, színvázlatokat készíteni
- a tanszak tanult műfaji sajátosságainak megfelelő átírásra, absztrakcióra
- az egyedi- és sokszorosított grafikai eljárások, festészeti technikák alkalmazására
- a grafikai és festészeti anyagok helyes használatára
- a színek, formák és kompozíciós lehetőségek kifejezési szándék szerinti használatára
- grafikai és festészeti elméleti és gyakorlati tudásának alkalmazásával önálló alkotások, variációk és illusztrációk készítésére
- a tanult grafikai és festészeti technikák sokszínű használatára és továbbfejlesztési lehetőségeinek keresésére, kísérletezésre
- esztétikus képi megjelenítésre
- műalkotás és környezet kapcsolatának, összefüggéseinek felismerésére
- önálló véleményformálásra saját és mások műveivel kapcsolatban
- a munkavédelmi szabályok betartására

A *GRAFIKA ÉS FESTÉSZET MŰHELYGYAKORLAT* MŰVÉSZETI ALAPVIZSGA KÖVETELMÉNYE

A vizsga részei

A vizsga gyakorlati és szóbeli vizsgarészekből állhat.

A vizsga-tantárgya és időtartama

A grafika és festészet műhelygyakorlat

- tervezés 40 perc
- tárgykészítés 140 perc

A vizsga tartalma

A vizsgafeladatot az intézmény úgy határozza meg, hogy a megoldásból mérhető legyen a tanuló tervező, képalkotó, képessége. A terv tükrözze a tanulónak a grafika és festészet anyagairól, műfaji sajátosságairól, esztétikai törvényszerűségeiről megszerzett ismeretét. A megvalósított kép, képtárgy, képsorozat mutassa be a tanuló grafikai és festészeti jártasságát, tudását.

A vizsga értékelése

A grafika és festészet műhelygyakorlat alapfokú művészeti vizsga értékelésének szempontjai:

- tervezési, képalkotási készség
- színhasználat, kompozíciós készség
- alapvető anyag- és eszközismeret, jártasság
- a grafikai és festészeti ismeretek gyakorlati alkalmazása
- a tartalomnak, műfaji sajátosságoknak megfelelő átíró és kifejezőképesség
- az elkészült munka összhangja

A szóbeli vizsga értékelése:

- a követelményekben meghatározott elméleti anyag ismerete
- a megfogalmazás szakszerűsége, pontossága
- kommunikációs készség

Továbbképző évfolyamok (T/7-10. évfolyamig)

T/7. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- A hagyományos és az új médiumok iránti nyitott szemlélet kialakítása
- A tanulói munkák esztétikus dokumentálásának és installálásának ösztönzése
- A tanuló átíró képességének, kreativitásának, komplex szemléletének és kísérletező kedvének fejlesztése

Tananyag

Grafikai és festészeti ismeretek

A színek reklámpszichológiai törvényszerűségei és összefüggései
A látvány átírásának lehetőségei
A pszeudo, a transzparencia fogalma és jelensége a művészetben
Az intermédia, az akcióművészet, az installáció és az environment műfaji sajátosságai
Rézkarc készítése
A különböző műfajok, technikák határait kitágító lehetőségek
Eszközhasználati és munkavédelmi ismeretek

Feladatcsoportok
T/7. évfolyam

A látvány

- Tárgyak, arcok sajátos, egyedi jellemzőinek rögzítése a grafika és a festészet eszközeivel
- Megvilágítások fény- és színviszonyok elemzése, megállapítások
- A színtani ismeretek: színek derítése, ösztönös és tudatos színhasználat
- Vázlatok, variációk és nagyméretű festmény készítése

Láttatás - képi közlés

- A látvány (tárgy, portré) feldolgozása, átírása különböző művészeti stílusokban
- Képi látványelemek felhasználása a képregény vagy storyboard műfajában

Képalkotás

- Rézkarc készítése
- Az anyag-előkészítés műveletei (fazettálás, polírozás, alapozás, kormozás, kitakarás)
- A maratás; a marófolyadék, az idő, a vonalháló és a karakter pontos megismerése
- Festékkeverési gyakorlatok, próbalemezek, próbanyomatok készítése
- A művészettörténetből vett példa tanulmányozása, másolása, egy-egy részletének kiemelése

Intermédia - kísérletek

- Installáció, environment és akcióművészet sajátos jegyei
- Személyes, emberi, társadalmi vagy művészeti problémák, témák körüljárása (pszeudo, transzparencia, kontraszt, mélység, zárt-nyitott)
- A különböző műfajok, stílusok, technikák határait átfedő, a lehetőségek eljárások keresése
- Kísérletek, próbálkozások olyan műformák és művészeti technikák segítségével, melyek a 20. század képzőművészetében jelentek meg először (fotó-kinetikus és elektronikus művészetek, multimédia, installáció, environment, performance és akcióművészet, új kommunikációs technikák, képzőművészeti határterületek)
- A munkafolyamatok - kísérletek dokumentálása rajzok, fotók, filmek és feljegyzések

Alkalmazott művészet

- Tervezőgrafikai feladatok (plakát, kiadvány)
- Tetszőleges reklámtéma feldolgozása a grafika és a festészet eszközeivel
- A színek hatása, a színek információsegítő szerepe
- Színek a különböző médiumokban
- Számítógép kínálta lehetőségek felhasználása
- Tipográfiai ismeretek felhasználása

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:

- a hidegtű és a rézkarc közti különbségeket, ismerje fel ezeket a nyomatokon
- a színek érzelmeket alakító hatását saját festményein
- az alkalmazott grafika és a szín reklámpszichológiai törvényeit és összefüggéseit
- az intermédia egyes műformáit
- a kortárs hazai és nemzetközi festészeti és grafikai törekvéseket

Legyen képes:

- klasszikus sokszorosított grafikai lapok készítésére
- technikailag tiszta és kevert technikájú munkák létrehozására
- nyitott szemlélettel közeledni a hagyományos és az új médiumok felé
- munkáinak dokumentálására és installálására,
- műalkotás és környezet összefüggéseiből fakadó ismeretek alkalmazására
- saját és mások alkotásainak elemzésére és értékelésére,
- eszközhasználati és munkavédelmi szabályok betartására

T/8. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- A grafika és festészet szaknyelvének árnyalt használatának fejlesztése
- Önálló koncepciójú kísérletek, alkotói folyamatok végigvitelének elősegítése
- A kísérletezési kedv ösztönzése a grafika és festészet határterületein
- A felelősségtudat, a döntésképesség, az empatikus és a kommunikációs készség fejlesztése

Tananyag

Grafikai és festészeti ismeretek

Az arányok szerepe, jelentősége
Árnyékok, reflexek a téri illúziókeltésben
A látvány átértelmezésének lehetőségei
A kiemelés - elhagyás szerepe, hatása
A térbeliség - síkra feszítettség szabályai, kifejezőeszközei
A legújabb hazai és nemzetközi festészeti és grafikai törekvések és képviselői
Az olajfestés alapjai
A filmnyelv és az elektronikus művészetek kommunikációs technikái
Az intermédia, a posztmodern formanyelve
Eszközhasználati és munkavédelmi ismeretek

Feladatcsoportok
T/8. évfolyam

A látvány

- A figura arányainak, sajátos, egyedi jellemzőinek rögzítése a grafika és a festészet eszközeivel
- A figura és környezetének viszonya
- Megvilágítás, árnyékok és reflexek
- Táj festése a szabadban akvarellel, temperával
- A térillúzió festésének lehetőségei

Láttatás - képi közlés

- A látvány (táj) befejezése, újrakomponálása, feldolgozása és átírása a helyszínen készített saját fotók, vázlatok alapján
- A látvány átértelmezése, megfogalmazása különböző művészeti stílusok átirataiban, játék egyes mesterek sajátos vizuális hatáselemeivel
- A kiemelés - elhagyás, térbeliség - síkra feszítettség vizuális kifejezőeszközeinek alkalmazása

Tematikus képalkotás

- Variációk a tér megfogalmazására a grafika és a festészet nyelvén
- Az olajfestés technika alapjai
- A festés története, a vászon, a vakkeret, az ecsetek, az alapozás megismerése
- Grafikai megoldások, rézkarc nyomatok a tér megjelenítésében
- Az önálló vonal- és formakialakítás, a hozzáadás - elvétel fejlesztési lehetőségei

Intermédia - kísérletek

- A film, média képi nyelve
- A színek játéka, a színek bizonyos irányokba történő eltorzítása, megváltoztatása
- Személyes, emberi, társadalmi vagy művészeti problémák, témák körüljárása
- A különböző műfajok, stílusok, technikák határait átfedő, a lehetőségeket kitágító eljárások keresése, kísérletezések
- Variációk olyan műformák és művészeti technikák segítségével, melyek a 20. század képzőművészetében jelentek meg először (fotó-kinetikus és elektronikus művészetek, multimédia, installáció, environment, performance és akcióművészet, új kommunikációs technikák, interdiszciplinaritás, képzőművészeti határterületek)
- A kísérletek, a munka dokumentálása rajzok, fotók, filmek és feljegyzések segítségével
- Műalkotás igényű dokumentáció készítése

Alkalmazott művészet

- Tervezőgrafikai feladatok (plakát, csomagolás, web-felületek)
- Tetszőleges téma feldolgozása a grafika és a festészet eszközeit felhasználva
- Az egyéni formanyelv
- Az önkifejezés korlátai, lehetőségei az alkalmazott művészetben
- Önálló forma és karaktervilág, vonal- és folthasználat
- Klasszicitás - modernség, posztmodern, kortárs - eredetiség

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:

- az olajfestés technika alapjait
- a legújabb hazai és nemzetközi festészeti és grafikai törekvéseket és azok képviselőit
- a grafika és festészet szaknyelvét

Legyen képes:

- különböző anyagokkal, stílusjegyekkel alkotásokat létrehozni
- tájkép festésére természetben, vázlatok alapján műteremben
- önálló alkotó tevékenységre a festészet határterületein
- alkalmazni a grafikai sorozatok ismétlődő műfaji, stiláris eszközeit
- eszközhasználati és munkavédelmi szabályok betartására

T/9. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- A grafika és festészet szaknyelvének árnyalt használatának fejlesztése

- Önálló grafikai és festészeti alkotások, alkotás-sorozatok létrehozásának ösztönzése
- A kísérletezési kedv bátorítása a grafika és festészet határterületein
- A felelősségtudat, a döntésképesség, az empatikus és a kommunikációs készség fejlesztése

Tananyag

Grafikai és festészeti ismeretek

Belső tartalmak és karakterek megjelenítési lehetőségei
Anatómiai törvényszerűségek
Általános és egyedi jegyek
Téri illúzió a különböző műfajokban
Stíluskontraszt
Látvány átértelmezése a különböző műfajokban
A legújabb hazai és nemzetközi festészeti és grafikai törekvések és képviselői
Technikák, műfajok elméleti és gyakorlati ismeretei
Díszlet és látványterv
Interaktív tér
Az intermédia kifejezési lehetőségei
A filmetűd sajátosságai
Eszközhasználati és munkavédelmi ismeretek

Feladatcsoportok
T/9. évfolyam

A látvány

- Arcok, figurák, karakterek
- Önarckép sorozat, a belső változások vizuális rögzítése változatos eszközhasználattal
- Portré, figura különböző környezetbe, térbe helyezése

Láttatás - képi közlés

- Stíluskalandok a kortárs grafika és festészet hazai törekvéseinek inspiráló felhasználásával
- Játék egy klasszikus és egy kortárs stílus elemeivel, koncepcióival
- Azonos témára ellentétes stílusú képek, grafikai lapok készítése

Tematikus képalkotás

- Díszlet és látványtervek
- Szabadon választott mű színpadképének, látvány- és jelmeztervének elkészítése
- Egy jellegzetes részlet kivitelezése
- A valóság színterei, filmetűdök, képlenyomatok, rögzített pillanatok
- Kis méretben, egyedi grafikai lapokon sorozat tervezése

Intermédia - kísérletek

- Interaktív tér lehetőségei
- Személyes, emberi, társadalmi vagy művészeti problémák, témák körüljárása (identitás, individuum, rész - egész, önreflexiók - saját tér, személyes tárgy, valós és szubjektív idő, környezet hatása, titok, magány, pusztulás)
- Kísérletek olyan műformák és művészeti technikák segítségével, melyek a 20. század képzőművészetében jelentek meg (fotó-kinetikus és elektronikus művészetek, multimédia, installáció, environment, performance és akcióművészet, új kommunikációs technikák, interdiszciplinaritás, képzőművészeti határterületek)
- A kísérletek, a munka dokumentálása rajzok, fotók, filmek és feljegyzések segítségével

Alkalmazott művészet

- Tervező grafikai feladatok az év során feldolgozott témákhoz kapcsolódóan (plakát, kiadvány, meghívó, web-felületek)

- Az elkészített síkalkotáshoz egy képtárgyi kiegészítés létrehozása a sokszorosítás technikájának felhasználásával
Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény
A tanuló ismerje:
- a legújabb hazai és nemzetközi festészeti és grafikai törekvéseket és azok képviselőit
- a grafika és festészet műfaji lehetőségeit és korlátait
- a képgrafika és az alkalmazott grafika együttes megjelenésének lehetőségeit

Legyen képes:
- a vizuális kifejezés elemeinek, eszközeinek alkotói szándék szerinti tudatos alkalmazására
- alkalmazott grafikai és dekoratív festészeti alkotások tervezésére, megvalósítására
- egyedi képi világgal bíró illusztrációk létrehozására
- klasszikus sokszorosított grafikai lapok és táblaképek, muráliák készítésére
- az általa választott műhöz szcenikai tervet, díszlettervet készíteni
- technikailag tiszta és kevert technikájú munkák létrehozására
- munkáinak dokumentálására és installálására
- saját és mások alkotásainak elemzésére és értékelésére
- eszközhasználati és munkavédelmi szabályok betartására

T/10. évfolyam

Fejlesztési feladatok
- Egyedi képi világgal bíró alkotások, alkotás sorozatok létrehozásának ösztönzése
- A különböző műfajok, stílusok, technikák határait átfedő, a lehetőségeket kitágító eljárások keresésé elősegítése
- Tudatos környezetformálás igényének fejlesztése

Tananyag
Grafikai és festészeti ismeretek:
A forma, szín, tér egymáshoz való viszonya, egyéni, személyes modulációk
A látvány átértelmezése a nézőpont és képkivágás segítségével
A valós és virtuális tér / a filmtér, filmidő sajátosságai
A hazai és nemzetközi festészeti és grafikai törekvések és képviselői
A személyesség hatása
Intermédia-kísérletek
A film műfaji lehetősége
Eszközhasználati és munkavédelmi ismeretek

Feladatcsoportok
T/10. évfolyam

A látvány
- Tárgyak, arcok, terek megjelenítése sajátos nézőpontból és képkivágással
- Formák, színek és terek egymáshoz való viszonyának megfigyelése

Láttatás - képi közlés
- Film készítése egy emlékről, álomról
- Storyboard megrajzolása a valós látvány után készített tanulmányok segítségével

- A kiemelés, az elhagyás, a sajátos nézőpontok és képkivágások vizuális kifejezőereje
- A forgatókönyv egyes tartalmi és vizuális jeleneteiből önálló festészeti vagy grafikai lapok, variációk készítése
- Egy film elkészítéséhez nagyméretű filmtér, illetve figura megalkotása
- Filmtér és filmidő értelmezése a személyes alkotás során

Intermédia - kísérletek
- Saját személyes üzenet-kísérlet
- Klasszikus ismeretek összekapcsolása kortárs eszközökkel és megközelítésekkel
- Személyes, emberi, társadalmi vagy művészeti problémák, témák körüljárása (idő, válasz, kérdés, kétség, választás, bizonyosság, változás)
- A különböző műfajok, stílusok, technikák határait átfedő, a lehetőségeket kitágító eljárások keresése, kísérletezések
- A kísérletek, a munka dokumentálása rajzok, fotók, filmek és feljegyzések segítségével
- Műalkotás igényű dokumentáció készítése

Vizsgamunka
- Szabadon választott témában portfolióval, tervezési dokumentációval elkészített kép, képtárgy, képsorozat, a grafika és festészet műfajából
- A koncepció és tervvázlatok rögzítése
- A tervezett mű és környezetének kapcsolata és egymásra hatásuk
- A témának, tartalomnak és az egyénnek megfelelő technikai megoldások kiválasztása
- A kész mű, műsorozat installálása

Értékelés és kiállításrendezés

Követelmény

A tanuló ismerje:
- a hazai és nemzetközi festészeti és grafikai törekvéseket és azok képviselőit
- a grafika és festészet szaknyelvét
- a grafika és festészet műfaji lehetőségeit és korlátait
- a legfontosabb munkavédelmi teendőket

Legyen képes:
- alkalmazni a klasszikus és kortárs grafikai és festészeti törekvések egyes eredményeit
- alkalmazott grafikai és dekoratív festészeti alkotások tervezésére, megvalósítására
- egyedi képi világgal bíró illusztrációk létrehozására
- klasszikus sokszorosított grafikai lapok és táblaképek készítésére
- technikailag egynemű és kevert technikájú munkák létrehozására
- a műalkotás és környezet összefüggéseiből fakadó ismeretek alkalmazására
- munkáinak dokumentálására és installálására
- saját és mások alkotásainak elemzésére és értékelésére
- eszközhasználati és munkavédelmi szabályok betartására

Követelmények a továbbképző évfolyamok elvégzése után

A tanuló ismerje:
- a legújabb hazai és nemzetközi festészeti és grafikai törekvéseket és azok képviselőit
- a grafika és festészet szaknyelvét
- a grafikai és festészeti munkához szükséges anyagok és technikai eszközök használatát
- a grafika és festészet műfaji lehetőségeit és korlátait
- a munkavédelmi teendőket

A tanuló legyen képes:

- a vizuális kifejezés elemeinek, eszközeinek alkotói szándék szerinti tudatos alkalmazására
- önálló grafikai és festészeti alkotások, alkotás-sorozatok létrehozására
- alkalmazott grafikai és dekoratív festészeti alkotások tervezésére, megvalósítására
- egyedi képi világgal bíró illusztrációk létrehozására
- klasszikus sokszorosított grafikai lapok és táblaképek, muráliák készítésére
- technikailag tiszta és kevert technikájú munkák létrehozására
- műalkotás és környezet összefüggéseiből fakadó ismeretek alkalmazására
- a különböző műfajok, stílusok, technikák határait átfedő, a lehetőségeket kitágító eljárások keresésére, alkalmazására
- munkáinak dokumentálására és installálására
- saját és mások alkotásainak elemzésére és értékelésére
- a biztonsági és balesetvédelmi előírások betartására

2. A *GRAFIKA ÉS FESTÉSZET MŰHELYGYAKORLAT* MŰVÉSZETI ZÁRÓVIZSGA KÖVETELMÉNYE

A vizsga részei

A vizsga gyakorlati és szóbeli vizsgarészekből áll.

A vizsga tantárgya és időtartama

Grafika és festészet műhelygyakorlat

- tervezés 50 perc
- tárgyalkotás 190 perc

A szóbeli vizsga időtartama: max. 10 perc

A vizsga tartalma

A vizsgafeladatot az intézmény úgy határozza meg, hogy a megoldásból mérhető legyen a tanuló tervező, képalkotó, képessége. A terv tükrözze a tanulónak a grafika és festészet anyagairól, műfaji sajátosságairól, esztétikai törvényszerűségeiről megszerzett ismeretét. A megvalósított kép, képtárgy, képsorozat mutassa be a tanuló grafikai és festészeti jártasságát, tudását.

A vizsga értékelése

A gyakorlati vizsga értékelése:

- a tartalomnak, műfaji sajátosságoknak megfelelő megjelenítő, átíró, kifejező készség
- tervezői, kivitelező készség
- színtani és formatani ismeretekben való jártasság, a kompozíció törvényeinek ismerete
- műalkotás és környezet összefüggéseinek ismerete
- a grafika és festészet technikáinak és eljárásainak alkalmazási szintje
- a felületalakítás módja
- kreativitás, egyediség
- az elkészült munka összhangja

A szóbeli vizsga értékelése:

- a követelményekben meghatározott elméleti anyag ismerete
- a megfogalmazás szakszerűsége, pontossága
- kommunikációs készség